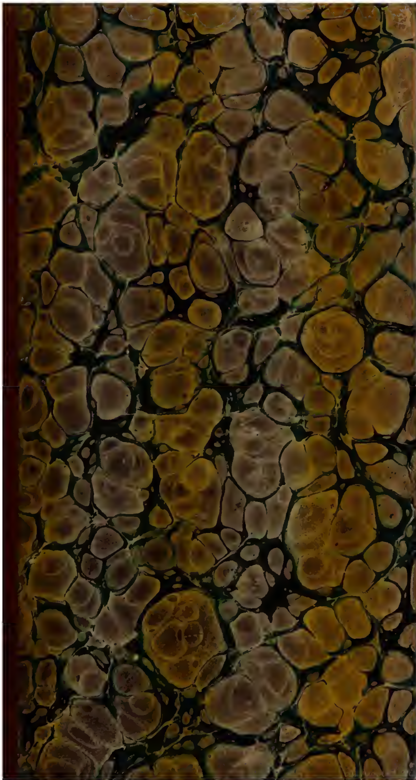

THEOLOGIA MORALIS

DIVI
ALPHONSI DE LIGORIO

EPISCOPI S. AGATHÆ GOTHORUM, ET RECTORIS MAJORIS CONGREGATIONIS SS. REDEMPTORIS,

ADJUNCTA IN CALCE PERUTILI INSTRUCTIONE AD PRAXIM CONFESSARIORUM,

UNA CUM ILLUSTRISSIMI AC REVERENDISSIMI

JOANNIS DOMINICI MANSI ARCHIEPISCOPI LUCENSIS

EPITOME DOCTRINÆ MORALIS, ET CANONICÆ
EX OPERIBUS BENEDICTI XIV.

EDITIO NOVISSIMA NEAPOLITANA,

IN QUA PRÆTER EA OMNIA, QUÆ IN CÆTERIS ADDITA FUERE,

Auctor ipse plura olim reformavit, aliquibus sententiis clarius explicatis, aliis de novo additis, aliis re melius perpensa immutatis, et novas animadversiones magni ponderis adjecit.

TOMUS SECUNDUS.

NEAPOLI, 1840.
EX TYPOGRAPHIA SIMONIANA.
Superiorum Permissu ac Privilegio.

LIBER II.

DE PRAECEPTIS VIRTUTUM THEOLOGICARUM.

TRACTATUS PRIMUS

DE PRAECEPTO FIDEI.

CAPUT I.

Quæ Mysteria Fidei necessario credenda sint?

1. *Quæ Mysteria credenda necessitate medii?*
2. *An Mysteria Trinitatis, et Incarnationis sint credenda explicite?*
3. *Quæ ex præcepto scienda? et an memoriter?*
4. *Quale sit objectum fidei materiale, et quale formale?*

1. » Ex iis, quæ fideles explicite credere tenentur, quædam necessario credenda sunt necessitate medii, seu finis; sine quibus, etiam inculpabiliter ignoratis, finis ultimus obtineri nequit: alia necessitate præcepti, sine quibus, inculpabiliter omissis, finis potest obtineri. » *Sanch.* 2. *mor. c.* 2. *Azor. Val.*

» Resp. 1. Necessitate medii necessaria sunt » hæc duo: 1. Explicite credere, Deum esse, » et Remuneratorem bonorum esse, juxta illud » Apostoli ad *Hebr.* 11. *Credere oportet. Trid.*

» *sess.* 6. *c.* 8. 2. Post sufficientem Evangelii » promulgationem, credere explicite, ut vult » *Mol.* aut saltem implicite ut probabiliter qui» dam docent cum *Con. et Laym.* Christum, » et Sanctissimam Trinitatem. Vid. *Escob. ex* » 2. *c.* 9. *n.* 20. ubi ex *Vasq. lib.* 2. *d.* 116. » *c.* 3. docet culpabilem ignorantiam horum my» steriorum, sive negligentiam ea discendi, esse » grave peccatum, distinctum ab eo, cujus est » causa. » Vid. *Dian. p.* 3. *t.* 5. *R.* 47. *et* 48.

2. Fides definitur: *Est virtus theologica, a Deo infusa, inclinans nos ad firmiter assentiendum, ob Divinam Veracitatem, omnibus quæ Deus revelavit, et per Ecclesiam nobis credenda proposuit.* Dicitur 1. *Virtus Theologica*, idest, quæ Deum respicit, fides enim, prout etiam Spes, et Charitas, Deum directe spectant, ad differentiam virtutum moralium, quæ indirecte eum respiciunt. 2. *A Deo infusa*, quia Fides est donum supernaturale Divinum. 3. *Inclinans nos ad firmiter credendum*, nam assensus Fidei nequit cum formidine consistere, prout perperam dicebatur Propositione 4. ab Innocentio XI. proscripta, sed omnino firmus esse debet. 4. *Ob Divinam Veracitatem.* Veritas enim infallibilis (quæ est ipse Deus) est formale objectum Fidei. 5. *Omnibus quæ Deus revelavit:* omnia enim a Deo revelata, sunt objectum fidei materiale. 6. *Et per Ecclesiam nobis credenda proposuit*, nam Divina Revelatio nobis non patefit, nisi per Ecclesiam quæ Revelationes proponit; cum sit aliunde evidens propter signa credibilitatis (qualia sunt Prophetiæ, Miracula, Constantia Martyrum, et similia) quod Ecclesia nec falli, nec fallere potest. Præterquamquod S. Augustinus illud celebre dictum protulit: *Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ Catholicæ commoveret auctoritas.*

Quæritur, an Mysteria SS. Trinitatis, et Incarnationis post promulgationem Evangelii credenda sint fide explicita de necessitate medii, vel præcepti? *Prima* sententia, quæ est communior, et videtur probabilior, docet credenda esse de necessitate medii; ita tenent *Sanch. Dec. lib.* 2. *cap.* 2. *n.* 8. *Valent.* 2. 2. *D.* 1. *qu.* 2. *p.* 4. *Molina* 1. *part. qu.* 1. *art.* 1. *D.* 2. *Cont. Tournely to.* 3. *tr. de Decal. cap.* 1. *art.* 1. §. 2. *concl.* 1. *Juven. tom.* 6. *diss.* 4. *art.* 3. *Antoine de Virt. Theol. cap.* 1. *qu.* 2. *Wigandt tr.* 7. *Ex.* 2. *de Fide n.* 22. *Concina tom.* 1. *Diss.* 1. *de Fide cap.* 8. *nu.* 7. *cum Ledesma, Serra, Prado, etc.* item *Salm. tr.* 20. *cap.* 2. *p.* 2. *n.* 15. *Cuniliat. tr.* 4. *de* 1. *Dec. Præc. cap.* 1. §. 2. *et Roncaglia tr.* 6. *cap.* 2. *qu.* 2. Sed postremi hi tres dicunt, quod per accidens, et casu raro posset quis justificari fide tantum implicita. Id probant ex Scripturis, quibus (ajunt) clare probari necessitatem medii. Probant etiam ratione, quia licet ante promulgationem Evangelii sufficiebat fides implicita Christi, post tamen promulgationem, eo quod status gratiæ est perfectior, perfectior requiritur notitia, nempe explicita fides Christi, et Trinitatis. *Secunda* vero sententia satis etiam probabilis, dicit necessitate præcepti omnes teneri hæc Mysteria explicite credere, necessitate autem medii sufficere, si credantur implicite. Ita Dominicus Soto (*in* 4. *sentent. tom.* 1. *Dist.* 5. *qu. un. art.* 2. *concl.* 2.) ubi ait: *Quamvis præceptum fidei explicitæ* (sc. Trinitatis, et Incarnationis) *absolute obliget universum mundum, nihilominus possunt multi ignorantia invincibili ab eadem obligatione excusari.* Franciscus Sylvius (*tom.* 3. *in* 2. 2. *qu.* 2. *art.* 7. *et* 8. *concl.* 6.) scribit: *Post promulgatum sufficienter Evangelium, fides Incarnationis expli-*

cita est omnibus ad salutem necessaria necessitate præcepti, ac etiam (ut probabile est) necessitate medii. Et in sequenti conclusione idem profert de Mysterio Trinitatis. Card. Gotti (*Theol. tom. 2. tr. 9. qu. 2. D. 4. §. 1. n. 2.*) ait: *Dico 1. sententia negans fidem explicitam Christi, et Trinitatis esse ita necessariam, ut sine ea nemo justificari, aut salvari queat, valde probabilis est.* Et asserit *n.* 1. Scotum hanc tenere sententiam. Euseb. Amort recens Scriptor et valde doctus (tom. 1. D. 3. de Fide quæst. 17.) absolute eandem sententiam tuetur. Elbel (tom. 1. Conferent. 1. n. 17.) scribit hodie hanc sententiam teneri ab insignibus DD. Castropal. part. 1. tr. 4. D. 1. p. 9. Viva in Prop. 64. damn. ab Innocent. XI. n. 10., Sporer tr. 11. cap. 11. sect. 11. §. 4. n. 9. Laym. lib. 2. tr. 1. cap. 8. n. 5. qui dicit hanc non esse minus probabilem, quam primam cum Richard. Medin. Vega, Sa, et Turriano, Card. de Lugo de Fide D. 12. n. 91. vocat primam speculative probabilem; sed hanc secundam absolute et fuse ut probabiliorem tuetur cum Javell. Zumel, et Suarez D. 12. sect. 4. n. 10. scribitque de Lugo eandem sententiam videri esse S. Thomæ 3. part. qu. 69. ar. 4. ad 2. ubi S. Doctor ait: Ante Baptismum Cornelius et alii similes consequuntur gratiam et virtutes per fidem Christi et desiderium Baptismi implicite vel explicite. Unde arguit Lugo, sicut Cornelius gratiam est consequutus per fidem implicitam, quia nondum in illa Religione Evangelium perfecte promulgatum fuerat; ita pariter consequi poterit ille qui Mysteria hæc invincibiliter ignorat; ipsi enim pariter non satis Evangelium est promulgatum. Dicunt autem repugnare bonitati, et providentiæ Divinæ, ut damnet Adultos invincibiliter igno-

rantes, qui juxta lumen naturæ honeste vivunt, dum contra (Actor. 10. 34.) habetur: *In omni gente qui timet eum, et operatur justitiam, acceptus est illi.* Respondent vero quod omnes Scripturæ, et SS. Patrum testimonia quæ opponuntur, de facili explicari possunt de necessitate præcepti, vel qui ordinarie nullus fere salvatur sine fide explicita horum Mysteriorum, quia post Evangelii promulgationem fere nullus de his laborat invincibili ignorantia; vel quia, ait Lugo, explicari possunt de fide implicita, sive explicita in voto. Præterea, ait Laymann, vir adultus si esset mutus et surdus a nativitate, quamvis baptizatus, non posset alia Sacramenta accipere, si optaret; imo nec salvari, quia hujusmodi homo incredibile est quod vero conceptu apprehendat, et explicite credat Mysteria Incarnationis, et præsertim Trinitatis.

Notant autem *Tannerus in 2. 2. D. Th. d. 1. quæst. 7. dub. 2. num. 49. Sylvius ibid. quæst. 2. artic. 8. concl. 8. Azor. tom. 1. lib. 8. cap. 2. quæst. 6. et Valent. cum Guillelmo Paris. apud Sanch. Dec. lib. 2. cap. 3. n. 18.* quod si quis adeo sit rudis, ut ea mysteria percipere nequeat, tunc excusatur ratione impotentiæ, et comparatur infantibus, ac fatuis. Attamen *Sanch. loco cit.* dicit, quod aliud est credere, aliud scire mysteria, nempe rationem de eis reddere; unde censet, omnes adultos teneri necessitate medii, aliquando hujusmodi mysteria credere, necessitate vero præcepti ea scire; a quo præcepto scientiæ excusari mente obtusos; et sic intelligendos ait AA. citatos. Concluditque eum *Gabriele*, qui dicit: *Sufficere eis* (scilicet rudibus) *quod singulos articulos explicite credant dum eis proponantur.* Quamvis autem sint damnatæ *Propos. 64. et 65. ab Innoc. XI.*

quæ dicebant : *Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia Mysteriorum Fidei, et etiamsi per negligentiam culpabilem nesciat Mysterium SS. Trinitatis, et Incarnationis D. N. Jesu Christi . . . . Sufficit illa semel credidisse.* Dicit tamen *Viva cum March.* probabiliter non esse necessario repetendas Confessiones factas cum ignorantia prædictorum Mysteriorum; cum ex præfata opinione jam probabile sit fuisse validas, si ignorantia fuit inculpabilis. Certum enim est talem ignorantiam, si sit vincibilis, peccatum esse lethale. Prædicta autem Propositio merito damnata est, quia dicebat capacem esse absolutionis etiam illum, qui tempore Confessionis laborat ignorantia prædictorum Mysteriorum. Ceterum opinio Patris *Viva* mihi non est satis probabilis, quamvis enim Pœnitens probabiliter validam Confessionem expleverit, ita ut videatur deinde possidere exemptionem ab iteranda Confessione, cum prius bona fide se confessus fuerit; attamen respectu ad eum, qui certo graviter peccavit, semper urget, ac possidet antecedenter obligatio explendi Confessionem, non tantum probabiliter, sed certo validam. Quapropter, cum ipse adverterit Confessionem suam ob ignorantiam Mysteriorum SS. Trinitatis, aut Incarnationis Jesu-Christi fuisse probabiliter validam, sed etiam probabiliter nullam, tenetur, postquam de illis Mysteriis instructus fuerit, Confessionem iterare.

» Porro implicite credere dicitur, qui credit
» aliquid explicite, in quo alterum implicite
» est; v. gr. si credas, quod credit Ecclesia,
» Vid. *Schol. et Laym. lib.* 2. *tr.* 1. *cap.* 8.

» 3. Resp. 2. Necessitate præcepti quivis fi-
« delis sub mortali explicite credere, et scire,
» crasso saltem modo, et quoad substantiam,
« tenetur hæc.

» 1. Symbolum. 2. Orationem Dominicam.
» 3. Præcepta Decalogi, et Ecclesiæ. 4. Sacra-
» menta maxime necessaria; ut Baptismum, Eu-
» charistiam, et Pœnitentiam, reliqua autem
» tunc, quando vult suscipere. *Suar. Sanchez,*
» *Fill. n.* 39. Quæ omnia intellige, nisi impo-
» tentia, aut invincibilis ignorantia excuset.

Unde resolvitur.

» 1. Non omnes tenentur sub mortali hæc
» prædicta scire memoriter, aut eo ordine, aut
» iis verbis, quibus proponuntur; sed quoad
» Orationem Dominicam, scire omnia bona pe-
» tenda esse a Deo, quæ est ejus summa: quoad
» Symbolum vero, Præcepta, et Sacramenta,
» sufficit, si quis rogatus de singulis recte re-
» spondeat. *Bonac. Laym. l. c. cap.* 9. *San-*
» *chez lib.* 2. *cap.* 3. *. (*Hoc est conforme ad*
» *id, quod tradidit S. Carolus Borromæus in*
» *sua Instruct. ad Confessarios, ubi docuit sa-*
» *tis esse, quod Fideles rudes sciant Credo sal-*
» *tem in substantia*) *.

» 2. Quamvis sit præceptum Ecclesiæ discen-
» di memoriter Symbolum, et Orationem Do-
» minicam, et Salutationem Angelicam, velit-
» que *Barb. p.* 3. *c.* 27. non esse absolvendum,
» qui ob negligentiam, vel verecundiam ea ad-
» discere non curat; consuetudo tamen, ut no-
» tat *Navarr. et Lopez*, exposuit obligationem
» non esse ultra veniale *: (*Ita tenet etiam Vi-*
» *va super Prop. I. Alex. VII. cum Azor. Trull.*
» *et Villal. apud Salm. de Præc. Fidei cap.*
» 2. *num.* 47. *ex Concilio Rhemensi et Tole-*
» *tano* 4. Vide *Prax. Confess. in fin. tom.* 11.
» *n.* 22.) * uti nec est ultra veniale, nescire
» facere Crucem, ut docet *Sanch.* contra *Sylv.*
» qui docet esse mortale.

» 3. Moraliter nihilominus necessarium est, » ut rudiores memoria teneant Symbolum sua » lingua: quia alioquin non possunt habere suf» ficientem cognitionem articulorum.

» 4. Falsa est opinio quorundam Canonista» rum, rusticis esse satis, articulos Fidei; alia» que dicta credere implicite, credendo quicquid » credit Ecclesia.

» 5. Excusantur ii, quibus aut defuit doctor, » aut nunquam venit in mentem obligatio simi» lia discendi, aut qui nimis sunt rudes, ita » ut non possint ea comprehendere, aut retine» re; quod sæpe contingere docent *Azor. et Bec.* » contra alios.

» 6. Si Confessarius probabiliter judicet pœ» nitentem ignorare ex Doctrina Christiana ea, » quæ scire tenetur (quod de litteratis, vel fre» quenter confitentibus præsumendum non esse, » monet *Sanch.* 2. *mor.* c. 3.) debet eum in» terrogare de negligentia in iis addiscendis: cum » per eam plurimi graviter peccent. *Led. Azor.* » *to.* 1. *l.* 8. *c.* 8. *Trull.* *l.* 1. *c.* 1. *d.* 4.

» 7. Possunt absolvi (contra quosdam) qui » ignorant ea, quæ sub mortali scienda esse dixi. » Ratio est, quia licet peccarint omittendo di» scere, possunt tamen de hoc dolere, cum pro» posito discendi. *Sanch.* * (*cum Salm. de Præc.* » *Fid. cap.* 2. *n.* 58. *Nisi prius admoniti ne-* » *glexerint addiscere*) *. Quod si tamen igno» rarent ea, quæ necessitate medii scienda sunt, » deberent instrui ante absolutionem. *Bon. d.* 3. » *qu.* 2. *p.* 2. *Sanch. l. c. cap.* 3. *n.* 21.

» 8. Parochus suas oves (sicut parens liberos) » tenetur sub mortali per se, vel alium docere » ea saltem, quæ sub mortali scire tenentur. » *Sanc.* 2. *mor. c.* 3. *Fillidc. Pallaus*, *Trull.* » *l.* 2. *c.* 1. *Kon. etc.*

Notandum quod objectum *Materiale* fidei (nimirum id quod credere tenemur) principaliter est ipse Deus, et deinde omnia a Deo revelata: ita *S. Thomas qu.* 14. *de Verit. art.* 8. dicens; *Fides quæ hominem divinæ cognitioni conjungit per assensum, ipsum Deum habet sicut principale objectum, alia vero sicut consequenter adjuncta.* Objectum autem *Formale* (idest motivum propter quod revelata credere tenemur) est Dei Veracitas. Disceptatur autem inter Scholasticos, an Revelatio Divina sit etiam objectum *Formale* fidei. Pro sententia affirmativa sunt *Jueninus et alii*, qui dicunt Veracitatem Dei esse objectum formale, *Quod*, nempe rationem præcipuam, ob quam credimus: revelationem vero esse objectum formale *Quo*, hoc est medium quo credimus. Sed communior sententia *Haberti*, *Card. Gotti*, *et Holzmanni cum Scoto etc.* docet totale objectum formale fidei esse Veracitatem Dei, et Revelationem esse tantum conditionem, sine qua non crederemus, sive medium per quod nobis applicatur notitia eorum quæ credimus.

CAPUT II.

Quomodo obliget præceptum Fidei.

5. *Quos, et quando obliget præceptum Fidei?*
6. *Notandæ Propos. damnatæ in hac materia.*
7. *Quoties teneamur in vita elicere actus Fidei, et Spei?*
8. *Quoties circa Charitatem?*
9. *Quando Hæreticus teneatur suam Sectam ejicere?*
10. *An circa Fidem liceat sequi opinionem minus probabilem?*
11. *Quando teneantur Fidem exterius confiteri? Et qui teneantur jure Ecclesiastico ad externam Professionem Fidei?*

» 5. RESP. 1. Præceptum Fidei internum obligat 1. Pueros inter fideles educatos, quando » rationis usum perfecte consecuti, Mysteria Fi» dei audiunt apprehenduntque, quod illa cre» dere sit res necessaria ad salutem; peccantque » mortaliter omittendo, *Sanch. Bon. tom.* 2. » *d.* 3. *p.* 3. addens plurimos eorum excusari » inadvertentia, aut invincibili ignorantia. 2. A» dultos infideles, quando ratio incipit dictare, » res Fidei sufficienter propositas esse, et con» trariam sectam esse falsam. *Sanchez lib.* 2. » *mor. cap.* 1. *Con. d.* 14. *de Fide. Fill.* » *n.* 25. 3. Quando urget tentatio contra Fi» dem, quæ aliter vinci nequit. Quod tamen » non convenire scrupolosis, recte monet *Sanch.* » quia hi, avertendo mentem ad alia objecta, » facilius superant. Et in his duobus casibus » præceptum obligat per se, in sequentibus per

» accidens. 4. Quando tentatio urgens contra » alias virtutes aliter superari nequit. 5. Quan- » do facienda est professio Fidei exterior, vel » ex præcepto eliciendus est actus alterius virtu- » tis, v. gr. Spei, Charitatis, Pœnitentiæ, quæ » Fidem supponat. *Bonac. q.* 2. *p.* 2. His ad- » dit *Hurt.* contra *Sanch.* 6. In hora mortis, » et 7. Semel quotannis. Vide *Dian. p.* 5. *t.* » 13. *R.* 19.

6. Certum est hominem teneri ex lege naturali ad Deum per Fidem, Spem, et Charitatem se convertere; et ideo elicere earum virtutum actus, cum quæque virtus suis actibus vivat. Hinc ante omnia notandæ sunt omnes Propositiones proscriptæ super hac materia; Videl.

Prop. 1. ab Alex. VII. *Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, et Charitatis ex vi Præceptorum Divinorum ad eas virtutes pertinentium.*

Prop. 16. ab Innoc. XI. *Fides non censetur cadere sub præceptum speciale secundum se.*

Prop. 17. ab eod. *Satis est actum Fidei semel in vita elicere.*

Prop. 6. ab eod. *Probabile est ne singulis quidem rigorose quinquenniis pro se obligare præceptum Charitatis erga Deum.*

7. Quæritur autem, quoties in vita teneamur elicere actus Theologales.

Quoad Præceptum Fidei spectat, plures sunt opiniones. *Scotus* censet teneri nos ad eliciendos actus Fidei omnibus diebus Festis. *Nider* quoties Mysteria in Ecclesia celebrantur. Sed *Salm. de Præc. Fid. cap.* 2. *n.* 31. et *Croix l.* 2. *n.* 51. horum opiniones minime approbant; Imo *Oviedo apud Croix ibid.* asserit illas passim rejici ab aliis. *Lugo apud Croix d. n.* 51. recte dicit, toties Fideles teneri ad repetendos actus Fi-

dei, quoties sufficiat ad profitenda Mysteria nostræ Religionis. At quia hæc regula est obscura, sat probabiliter putant *Salm. dict. cap. 2. cum Sanch. Trull. Bann. Led. et aliis*, teneri saltem semel in anno Fideles ad exercendum actum Fidei; et idem sentiunt Concina et Franzoja cum communi. Advertunt tamen cum *Suar. Prado*, et idem dicit *Croix l. c.* quod huic præcepto fit satis etiam per exercitium aliarum virtutum, sive per susceptionem Sacramentorum, sive ex quacumque alia occasione actus Fidei ponantur.

Num autem teneamur ad eliciendos hos actus Fidei formaliter scilicet ex motivo Dei revelantis? Affirmant *Viva d. prop. I. Alex. VII. n. VI. Quicquid sit*, ut addit, *an semper Fidei sit supernaturalis, si nitatur huic motivo saltem languide attacto.* Notat vero *num. 7. in Fine*, quod viri timorati nullo modo circa hoc anxii sint, cum vix accidat, eos abunde huic præcepto non satisfacere. *Croix d. n.* 51. dicit non esse rationem, cur quis ob id scrupulose se divexet, cum huic præcepto fiat satis (ut asserit *n.* 27.) audiendo Missam, adorando Crucifixum, formando Crucem, orando etc. quamvis hæc non fiant reflexe ex motivo Fidei. Qui enim, ait, sæpius posuit Fidem tamquam regulam suarum actionum, quibus ad Deum vult tendere, quicquid postea boni agit, ex eadem regula jam ad Deum dirigit exercite, licet non advertat. Aitque *Hurtad. apud Carden.* in *pr[illegible]* 17. *Innocent. XI.* hos actus esse vere actus Fidei, quia radicaliter ex motivo Fidei oriuntur. Insuper *de Lugo de Fid. diss.* 13. *n.* 45. sic docet: *Cum materia honeste, et inhoneste operandi frequenter occurrat, non esse dubitandum, quin homo, qui Fidem Christianam semel amplexus est, plusquam sufficienter satisfaciat præcepto Fidei.*

8. Quod autem pertinet ad actus erga præceptum Charitatis, jam adnotavimus supra damnatam fuisse propos. *Ne singulis quidem rigorose quinquenniis* hoc præceptum obligare per se, *Palaus apud Croix d. lib.* 2. *num.* 141. dicit esse peccatum grave differre actum Charitatis per triennium. Alii, ut *Hurtad. Ills. Mendo etc.* apud *Croix loc. cit.* dicunt requiri elici actum Charitatis erga Deum saltem semel in anno: Et hanc sequuntur *Salm. tract.* 21. *cap.* 6. *n.* 12. *cum Trull. Tapia*, *Lastra.* Alii vero, ut *Gabr. Almain. Tap. ap. Croix num.* 133. ajunt hoc præceptum obligare quolibet die festivo. *Cardenas* tandem in 2. *Crisi d.* 6. *num.* 8. (cui adhæret *Croix num* 141.) censet non excusari a mortali qui per mensem actum charitatis differt; Hancque sententiam omninò ego suadendam puto, cùm difficulter possit Homo diu mandata divina servare, nisi dilectionem erga Deum frequenter foveat, quæ nonnisi per actus charitatis fovetur; et nutritur. Notat autem idem *Cardenas a n.* 14. quod sufficit elicere actus Amoris, etiamsi eliciantur in ordine ad implenda alia Præcepta, vel ad aliam virtutem exercendam, puta ad se confitendum, ad vincendam tentationem. Insuper dicit *Croix num. seq.* 143. esse veros actus Amoris quibus bene satisfit huic præcepto, omnia opera meritoria exercitata ad finem placendi Deo, ut eleemosynam, jejunium, et similia: Talis autem rectus finis dicit quod præsumitur in eis, qui jam sciunt sic placere Deo, modo non operentur ex fine pravo. Addit etiam *Croix* satisfieri adhuc orando, signanter cum oratione Dominicali, ubi dicitur: *Sanctificetur etc. Adveniat etc. Fiat voluntas tua, etc.* Advertatur hic Prop. 10. damnata ab Innocentio XI. quæ dicebat: *Non tenemur proximum*

diligere actu interno, et formali. Recte igitur dicit *P. Viva in cit. Prop.* 10. *n.* 8. *et* 9. quod sicut tenemur elicere actus formales caritatis erga Deum, sic etiam tenemur erga Proximum ex motivo supernaturali, nimirum propter amorem Dei, vel ut præcepto Christi pareamus, qui dixit: *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem. Jo.* 13. Unde S. Thomas docet: *In dilectione proximi includitur dilectio Dei, sicut causa in effectu. In Epist. ad Rom.* 13. *sect.* 2. Sicut ergo tenemur saltem semel in mense elicere actum amoris erga Deum, sic etiam saltem in mense exercere actus caritatis erga proximum. Ceterum sapienter scribit *P. Suarez Disp.* 5. *de Carit. sect.* 4. cum aliis ex S. Thoma 2. 2. *quæst.* 25. *art.* 8. quod aliquando hi actus caritatis bene exercentur occasione vitandi odium, aut largiendi eleemosynam. Et cum hujusmodi occasiones frequenter occurrant, hinc ait *P. Viva* esse moraliter impossibile, quod Fideles christiane viventes huic præcepto abunde satisfaciant.

Ex iis resolvuntur hi Casus.

9. » 1. Hæreticus, quandiu suam sectam judi-
» cat esse credibiliorem, vel æque credibilem,
» non tenetur credere; quia Fides nondum est
» sufficienter proposita, ageretque imprudenter.
» *Sanch.* 2. *mor. c.* 1. *Laym. L.* 2. *t.* 2. *c.*
» 10. *et* 12.

» 2. Quando iis qui in hæresi nutriti sunt,
» persuasum est a pueritia, nos abjicere, et
» persequi Verbum Dei, esse idolatras, pesti-
» lentes deceptores, ideoque, tanquam pestem
» fugiendos; non possunt, stante hac persua-
» sione, salva conscientia, nos audire, et la-
» borant ignorantia invincibili, cum non dubi-

» tent esse in bona via. *Laym. cap.* 10. *Sanch.* » *lib.* 2. *cap.* 1.

» 3. Si talibus oriatur dubium de sua secta, » tenentur ulterius inquirere, et a Deo petere » lumen: quod si negant, peccant contra Fi- » dem, cum non adhibeant media ad implen- » dum præceptum Fidei. Quod si deinde nostra » Fides eis sufficienter proponatur, tenentur » amplecti, *ibid. V. Ferdin. de Castr. Pal.* » *t.* 4. *d.* 1. *p.* 12. *et d.* 2. *p.* 2.

10. Notanda est hic *propos. IV. damnata ab Innocent. XI. Ab infidelitate excusabitur non credens, ductus opinione minus probabili.* Ex hac aliqui non recte inferunt prohiberi in omni materia sequi probabilem, relicta probabiliori: Nam respondet *Viva in dicta propos. n.* 5. et alii communiter, quod, etsi licet sequi opinionem minus probabilem, nunquam tamen liceat cum periculo gravis damni, quando illud vitare non pendeat ab opinionis probabilitate; ut est in collatione Sacramentorum, in medendo etc. et hoc esset pariter in sequendo sectam minus probabiliter veram. A probabilitate enim opinionis fit quidem, ut peccatum formale vitetur in aliis humanis actionibus, sed non potest fieri, ut sit vera secta non vera. Et semper ac secta sit falsa, nunquam cum quacunque probabilitate vitatur periculum damnationis, cum non vitetur periculum carendi Fide necessaria ad salutem, Gratia Sacramentorum, etc. Adde quod Infidelis nunquam habere potest veram probabilitatem suæ sectæ sine culpa: Si enim oraret, Deus absque dubio infunderet lumen suum in illum de vera Religione. Ita *Viva.*

» Resp. 2. Præceptum exterius Fidem confi- » tendi jure naturali obligat, duplici casu, sci- » licet, cum vel honor Deo debitus, vel utili-

» tas proximo impendenda, privative, vel contrarie subtraheretur. Dixi *privative*, ut si ideo cessaret magnus honor in Deum, vel utilitas in proximnm redundans. Dixi 2. *contrarie*, ut si alioqui Deus afficeretur injuria, vel proximus gravi malo; v. gr. si inde penderet aliorum conversio, aut perversio, contemptus Religionis, scandalum, etc. Ratio responsionis est, quia actus virtutis tunc videtur præceptus, quando est necessarius ad finem præcepti; quod hic contingit; quia finis præcepti est Caritas. *S. Th.* 2. 2. *quæst.* 3. *art.* 2. *Suar. Reg. Fill. tr.* 22. *cap.* 2. *quæst.* 1.

Unde resolvuntur hi Casus.

» Si hæretici conculcent Imagines, aliisque injuris Fidem afficiant, tenetur eam sua confessione tueri Catholicus; si quidem inde prudenter speret profectum.

» Resp. 3. Ad professionem Fidei externam jure Ecclesiastico tenentur sub mortali, secundum *Tridentinum*, cum juramento obediendi Ecclesiæ Romanæ, ut docet *Fill. t.* 2. *tr.* 22. *cap.* 3. sequentes personæ.

» 1. Provisi de Beneficio curato, idque intra duos menses a die possessionis coram Episcopo, aut ejus Vicario Generali, vel Officiali, *sess.* 24. *cap.* 22. *de ref.*

» 2. Provisi de Canonicatu, vel Dignitate in Cathedrali Ecclesia: idque non tantum coram Episcopo, vel ejus Vicario, sed etiam in Capitulo. *ibid.* addita pœna, (ad quam non videntur teneri ante sententiam), ut alioqui fructus non faciant suos. Vid. *Sanch. lib.* 2. *c.* 5. *Barb. de potestate Episc.* 3. *p. ar.* 61. *num.* 29.

» 3. Primates, Archiepiscopi, Episcopi, in pri- » ma Synodo provinciali, cui intererunt, *Trid.* » *sess.* 25.

» 4. Extendit Pius IV. hanc legem ad omnes » Prælatos Religionum, etiam militarium; Pius » V. autem apud *Rodr. t.* 2. *q. reg. quæst.* 72. » ad omnes promovendos in Doctores, Magi- » stros, Regentes, Professores, addita excom- » municatione latæ sententiæ, et privatione o- » mnium beneficiorum in eum, qui alios pro- » movet ad talem gradum, sine prævia pro- » fessione. Vid. *Fill. t.* 22. *cap.* 3. *quæst.* 11. » *Barb. remiss. s.* 24. *num.* 12. Verum, ubi » hoc decretum non est receptum usu, et non » obligare monet *Sanch. cap.* 3. *num.* 4.

Unde resolvitur.

» 1. Non tenentur ad dictam professionem pro- » visi de Canonicatibus in Ecclesiis tantum Col- » legiatis, vel de Beneficiis tantum simplicibus.

» 2. Etsi probabile sit hanc professionem posse » fieri per procuratorem, ut docet *Azor. Navarr.* » *et Sanch.* probabilius tamen est teneri perso- » naliter, ut docet *Fill.* Ratio est, tum quia » alias non videtur fieri satis juramento, quod » personaliter faciendum esse docet Glossa apud » *Fill.* tum quia ita decidit Rota apud *Garc.* » *lib.* 3. *de benef. cap.* 3.

CAPUT III.

An aliquando liceat exterius Fidem veram negare, aut falsam profiteri.

12. *An liceat unquam positive Fidem negare?*
13. *An uti verbis ambiguis? An tacere?*
14. *An fugere? Vide alia ibid.*
15. *An uti vestibus, vel signis Infidelium.*
16. *An audire conciones Hæreticorum? Vide alia ibidem.*

» 12. RESp. Nullo casu licet, sive voce, sive » alio signo fiat, dicente Christo: *Qui negaverit me coram hominibus, etc.* Interim vero, » etsi licitum non est mentiri, seu simulare » quod non est, licet tamen dissimulare, quod » est, sive tegere veritatem verbis, aliisve si» gnis ambiguis, et indifferentibus, ob justam » causam, et cum non est necessitas fatendi. Est » *comm. S. Thom. Kon. dis.* 15. *dub.* 2. *n.* 9. » *Laym. lib.* 2. *t.* 1. *c.* 11.

Unde resolvitur.

13. » 1. Rogatus de fide in odium religionis, » sive publica auctoritate, sive privata, nullo » modo potest utendo restrictione mentali, aut » verbis ambiguis ita respondere, ut præsentibus » videatur Fidem negasse; multo minus, dicere » esse hæreticum, vel Calvinistam, vel non Ca» tholicum. *Azor. Fill. cap.* 3. *n.* 97.

» 2. Qui rogatus seu privata, seu publica au» ctoritate, vel tacet, vel respondet obscure, » vel ait se nolle respondere, se jure non ro-

» gari, non teneri se, nec velle aliis dicere
» quid ipse credat, ac simili modo tergiversa-
» tur, non videtur negare Fidem, sed nolle
» prodere. Unde, si sic potest molesta inquisi-
» tione liberari, licet; ut habet *Roncaglia l. c.*
» Generatim enim verum non est, quod inter-
» rogatus auctoritate publica teneatur positive
» Fidem profiteri, nisi quando id necessarium
» est, ne præsentibus videatur Fidem negasse.
» *Kon. d.* 15. *dub.* 2. *Navarr. Azor. Sanch.*
» *Bec. cap.* 9. *quæst.* 4. *. (Hac de re vide
» *Propos.* 8. inter damnatas ab Innocent. XI.) *.

14. » 3. Non negat Fidem, sed prodit, qui
» fugit: quod etsi liceat, non tamen Pasto-
» ri, tunc cum ejus opera oves indigent, uti
» contra, si eis consultius est, ut ad tempus se
» subducat, et in bonum earum reservat, tene-
» tur fugere. *Reg. lib.* 17. *n.* 26. *Bec. c.* 9.
» *Fill. n.* 75. *etc.*

» 4. Si quo casu tacere esset negare, tunc id
» non liceret; verbi gratia si, aliis rogatis, an
» Fidem negare vellent, iisque respondentibus,
» quod non, tu taceres. *ibid.* Vide *Bonac. l.*
» *c. Laym. l. c. tom.* 1. *c.* 11. *Tol. lib.* 4.

» 5. Si Princeps generali lege jubeat, ut fi-
» deles se prodant, gestato signo, vel sistendo
» se, vel aliter, non tenentur, cum nemo te-
» neatur verum dicere, nisi specialiter rogatus.
» Excipe, nisi eæ sint circumstantiæ, ut hoc
» ipso, quod se non prodant, videantur Fidem
» negasse, ut v. gr. si quidam antea noti es-
» sent et tunc ex hoc putarentur defecisse. *Sanch.*
» *n.* 19. *Bec. Reg. Fill. n.* 88. *etc.*

» 6. Cum non rogaris de Fide, non solum
» licet, sed sæpe melius est ad Dei honorem,
» et utilitatem proximi tegere Fidem, quam fa-
» teri: ut si latens inter hæreticos plus boni fa-

» cis; vel si ex confessione plus mali sequere- » tur, verbi gratia, turbatio, neces, exacerba- » tio Tyranni, periculum defectionis, si tor- » quereris. Unde temerarium plerumque est of- » ferre se ultro. *S. Th. Sanch. Laym. cap.* 11. » *num.* 2.

» 7. Redimere pecunia, ne de tua Fide fiat » inquisitio, licitum est, et sæpe magna virtus » discretionis est vitam ad Dei gloriam servare, » ac Fidem tegere modis licitis.

» 8. Talis modus non est uti vestibus, aut » signis infidelium, quæ alium usum non habe- » rent, quam quod essent signa professiva falsæ » Religionis, seu cultus: uti essent vestes, qua- » rum usus est in sacrificiis: item incensio thu- » ris, aut genuflexio coram idolo; item sumtio » cœnæ hæreticæ, etc. *Sanch. l.* 2. *cap.* 4. » *Fill. n.* 9. *etc. comm.*

» 9. Licitus autem modus est, quando subest » causa (ut v. gr. ad evitandum grave pericu- » lum, ad obtinendam victoriam, eludendos ho- » stes), uti vestibus, et signis infidelium, quæ » aliquem alium usum habent, quam profiten- » dæ Religionis, quales sunt vestes talis Natio- » nis (non Religionis), quibus uterentur, etsi » converterentur, ut sunt vestes, et signa Na- » tionis Turcicæ, quod verum est, etsi sint ve- » stes ipsorum Religiosorum, dummodo non ha- » beant peculiare signum profitendi erroris, sed » sint tantum indicium nitidioris cultus, ut saga » Prædicantium in Germania; vel eminentioris » vitæ inter suos, ut togæ Bonziorum in Japo- » nia. Idem dicendum est de signis, quibus Ju- » dæi utuntur, v. gr. flavo annulo in pallio » Francofurti, etc. quia hæc sunt signa mere » politica, et distinctiva unius generis hominum » ab alio, et non proprie professiva Fidei. Quæ

» sententia probabilis est. Vid. *Sanch.* 2. *mor.* » *c.* 4. *Bec.* 2. 2. *cap.* 9. *quæst.* 5. *d.* 6. » *Laym. l.* 2. *t.* 1. *cap.* 11. *Covarr.* contra » *Caj. Nav. Tol.*

» 10. Licitus item modus est, cum Catholi- » cus transit per loca hæretica, et periculum » grave ei imminet vitæ, v. gr. vel bonorum » (non tamen, si derisio tantum, vel vexatio, » ut habet *Bec. cap.* 9.) ad dissimulandam Fi- » dem, vesci carnibus die prohibito; quia præ- » ceptum Ecclesiæ non obligat sub tali pericu- » lo. Nec hoc est Fidem negare, cum esus car- » nium non sit institutus ad professionem Reli- » gionis; et Catholici mali, et gulosi id fa- » ciant. Si tamen ex circumstantiis fieret si » gnum professivum, ut si v. gr. in odium Fi- » dei convivæ statuerunt, ut qui est hostis Fi- » dei Pontificiæ, comedat carnes, peccaret con- » tra Fidem, qui ederet sine protestatione; se- » cus, si protestaretur. *Sanch. Azor. Bec. etc.* » *comm. loc. cit.*

16. » 11. In Germania audire conciones hæ- » reticorum, deducere funus, assistere Baptis- » mo pro patrino, non habentur signa profes- » siva Fidei, vel communionis cum hæretico- » rum sacris. *Fill. Azor. Sanch. il. cc.* Unde, » seclusis aliis, v. gr. scandalo, periculo, pro- » hibitione, et si ex justa causa fiant, licent*. » (*At in Synodo Neapolitana expressè prohibe-* » *tur assistere concionibus, catechismis, et qui-* » *buscumque litibus hæreticorum, ex quocumque* » *prætextu. Estque Casus reservatus cum excom-* » *municatione ipso facto. Ceterum Salm. Tract.* » 21. *c.* 2. *n.* 522. *tenent licere, modo absit* » *scandalum, periculum perversionis, et commu-* » *nicatio impietatis.*) *. Imo patrinum fieri ta- » lis infantis, videtur potius optandum, seclu-

» sis aliis, quia non est aliud, quam obligare
» se ad eum olim erudiendum in Fide Catho-
» lica.

» 12. Infidelium, et hæreticorum sacris non
» licet ita interesse, ut ei communicare censea-
» ris; alioquin licet, v. gr. ut quis spectet tam-
» quam comœdiam, aut famulatum praestet po-
» liticum domino suo, exemplo Naaman Syri,
» de quo vide *Bec. Fill. Sanch. loc. cit. Laym.*
» *l.* 2. *t.* 1. *c.* 11.

» 13. Si princeps hæreticus mandet sub gra-
» vissima pœna omnibus subditis, adire concio-
» nes hæreticorum, etiamsi verbis dicat, se hac
» re aliud nihil exigere, quam obedientiam ci-
» vilem, nec velle cogere, ut a Fide discedant,
» cum tamen reipsa contrarium velle videatur
» (nam obedientiam suorum aliter exercere po-
» test, et hæc res ex se apta est Catholicos pau-
» latim pervertere, et insuper conciliare aucto-
» ritatem hæresi, ac vilipensionem veræ Fidei),
» non licet obedire. Atque ita bis rescripsit An-
» glis Pius V. apud *Sanch. l.* 2. *c.* 4. *n.* 27.
» *Fill. et Azor. ll. cc.*

» 14. Catholici viventes inter haereticos, si
» ex praecepto Magistratus contrahant matrimo-
» nium coram Ministro hæretico, peccant con-
» tra Fidem, etiamsi contraxerint ante, vel
» contracturi sint postea coram Sacerdote Catho-
» lico. *Kon. d.* 15. *art.* 3. *Pal. tr.* 4. *d.* 1.
» *p.* 13. *quæst.* 12. 13. 14. testaturque contra-
» hens ceremonia illa se illum agnoscere vere
» Fidei Ministrum: quae sunt intrinsece mala.
» *Mald.* 2. 2. *quæst.* 2. *art.* 3, quia auctoritas
» Ministri, et sequenter doctrina ejus augetur,
» concurriturque ad ritus hæreticos, quos Mi-
» nister isto actu exercet. Licite tamen contra-
» hunt coram Magistratu civili, vel potius te-

» stantur se contraxisse; modo prius, vel po-
» sterius ritu Catholico contrahant: quia hæc
» actio est instituta ad finem politicum, ut con-
» juges habeantur, et proles non censeantur il-
» legitimæ.

CAPUT IV.

De Infidelitate et vitiis Fidei oppositis.

DUBIUM I.

Quid, et quotuplex sit infidelitas?

17. » Resp. 1. Infidelitas generatim est triplex; » *Prima* dicitur Negativa, eorum scilicet, qui » nihil unquam de Fide audiverunt. Quae non » tam est peccatum, quam pœna peccati; quia, » si fecissent, quod in ipsis erat, Deus Fidem » eis non abscondisset. *Secunda* dicitur Contra» ria, eorum scilicet, qui Fidem sibi sufficien» ter propositam vel contemnunt, vel ei contra» dicunt pertinaciter, ut Hæretici. *Tertia* dici» tur Privativa, quod privative opponatur Fi» dei, et est culpabilis ignorantia, vel error » circa res Fidei. *Thom. Sanch. Vasquez Laym.* » *cap.* 10.

» Resp. 2. Infidelitas Contraria ex triplici mo» do repugnandi Fidei est triplex, scilicet Pa» ganismus, qui fidei nondum susceptae; Judais» mus, qui Fidei susceptæ in typo; et Hære» sis, quæ Fidei susceptæ veritati repugnat. » Apostasia a Fide revocatur ad hæresim, a qua » tantum differt, quod Hæresis sit error Fidei » ex parte tantum contrarius, Apostasia vero ex » toto. *S. Thom. Laym. loc. cit.*

DUBIUM II.

De Judaismo.

Quæritur hic tantum, quæ communicatio cum Judæis sit interdicta Christianis?

18. » RESp. 1. His casibus, qui colliguntur ex
» *c. Nullus c. Omnes. c. Judæi.* 1. Non licet
» cohabitare. 2. Nec conviviis interesse. 3. Nec
» uti communi balneo. 4. Nec medicos adhi-
» bere. 5. Nec medicinas ab iis datas recipere,
» emere tamen licebit præscriptas. 6. Nec Ju-
» dæorum filios enutrire in ipsorum domibus.
» 7. Iis non famulari. 8. Nec servitute subjici.
» 9. Prohibentur publicis officiis inter Christia-
» nos fungi. 10. Vetitum est eorum azymis ve-
» sci. Quibus addit *Azor.* prohibitum esse, ac-
» cedere ad eorum nuptias, festa, Synagogas*.
» (*Adire Synagogas curiositatis causa, non
» esse peccatum grave dicunt Salm. Tract.* 21.
» *c.* 2. *n.* 123. *in fine cum Bon. Con. Pal.
» etc.*)* ; cum eis ludere, salutare, etc. Ra-
» tio horum est, tum ut conservetur dignitas
» Christianæ Religionis; tum ut caveatur Fa-
» miliaritas cum Judæis, et periculum perversio-
» nis, vid. *Laym. l.* 2. *t.* 1. *cap.* 12. *et* 17.
» *Sanch. lib.* 2. *cap.* 3. *Fill. tr.* 22. *c.* 5.
» *num.* 128.

» Resp. 2. in decem dictis casibus communi-
» care cum Judæis ex genere suo videtur esse
» mortale. Ratio: quia, si Clericus id faciat,
» incurrit periculum depositionis; Laicus vero
» excommunicationis (*c. Constitutis*, 17. *q.* 2),
» quæ nonnisi ob peccatum mortale imponi so-

» let. Dixi *ex genere suo* : quia probabile est, » vel ob materiæ parvitatem, vel ob necessita- » tem, aliamve causam rationabilem (si tamen » non sit periculum perfidiæ, nec familiaritatis » cum Judæis) sæpe excusari a mortali, ali- » quando etiam ab omni peccato. Ita commu- » niter. Vid. *Auct. supra cit. et Bon. l. c.* item » *Laym. lib. 2. t. 1. cap. 17.* *. (*Principes » Christiani possunt permittere Judæis, et Pa- » ganis, aut Hæreticis libertatem conscientiæ » tantum ob bonum Religionis, et ob spem con- » versionis : non autem ob temporale emolumen- » tum. Salm. Tract. 21. cap. 3. n. 5. Bene » autem potest Ecclesia, et quicumque Princeps » Supremus compellere Judæos, et Paganos sub- » ditos ad audiendam Fidem nostram. Salm. » ibid. n. 8. cum Suar. Az. Bec. Bon. etc. » (contra Con. et Val.) ; et constat ex pra- » xi, quæ viget Romæ*).

DUBIUM II.

Quid sit Hæresis ?

17. » RESP. Hæresis est error intellectus, » et pertinax contra Fidem, in eo, qui Fidem » suscepit. Ita commun. *Suar. Becan. cap. 14. » quæst. 2.* Unde patet, ad Hæresim, ut et A- » postasiam, duo requiri. 1. Judicium erro- » neum, quod est ejus quasi materiale. 2. Per- » tinaciam; quæ est quasi formale. Porro per- » tinaciter errare non est hic acriter, et mor- » dicus suum errorem tueri; sed est eum reti- » nere, postquam contrarium est sufficienter » propositum : sive quando scit contrarium » teneri a reliqua universali Christi in terris Ec-

» clesia, cui suum judicium præferat: sive id
» fiat ex vana gloria, sive libidine contràdicen-
» di, aliave causa. *Sanch. Vasq. Laym. l. 2.*
» *t. 1. cap.* 13. et alii commun. Ratio est,
» quia tunc putat judicium Ecclesiæ non esse
» sufficiens fundamentum credendi, quæ est ve-
» ra pertinacia; quam cum *Koninck* facilius sic
» explicant alii, eam tunc esse, eum, etsi ob-
» jectum Fidei credibiliter proponatur, ita ut
» prudenter de eo non possit dubitare, contra-
» rium tamen judicet, a quo nolit avelli ullo
» casu, vel saltem nisi evidenter convictus. V.
» *Con. d.* 18.

Unde resolves.

» 1. Non est hæreticus, qui exterius tantum
» Fidem negat, aut adorat idolum. Ratio est,
» quia non errat. Neque talis incurrit in foro
» conscientiæ censuras latas contra hæreticos,
» etsi in foro externo secundum externa proce-
» datur. *Fill. t.* 22. *cap.* 6. *quæst.* 4.

» 2. Est hæreticus, qui affirmative de aliquo
» articulo Fidei dubitat, hoc est, judicat esse
» dubium. Dixi *Affirmative:* quia negative tan-
» tum dubius, hoc est suspendens judicium; per
» se, et simpliciter non est hæreticus, quia
» non habet judicium; ergo nec erroneum: mo-
» do tamen non ideo suspendat, quod virtua-
» liter judicet[1], non liquere de certitudine ob-
» jecti. *Sa, Azor. l.* 8. *c.* 9. *q.* 5. *Tol.* con-
» *tra Sanch. et Mald.* *. (Vide dicenda *l.* 7.
» *n.* 302.) *.

» 3. Nemo est hæreticus, quamdiu paratus
» est judicium suum Ecclesiæ submittere, aut
» nescit contrarium tenere veram Christi Eccle-
» siam, esto ex ignorantia etiam culpabili et

» crassa sententiam suam mordicus tueatur, » *Laym. loc. cit. num.* 2.

» 4. Nec est hæreticus, qui ita dispositus est, » saltem habitualiter, ut a suo errore esset di» scessurus, si sciret esse contrarium Fidei, » dummodo pertinaciam actualem nunquam ha» buerit, *ibid. et Kon. loc. cit.*

» 5. Rustici, aliique homines simpliciores in » Germania, qui hæretici habentur, et tamen » pertinaces non sunt, possunt absolvi a suis » Parochis. Ratio est, quia non sunt hæretici » formales: habent Fidem Catholicam in Ba» ptismo acceptam, quæ non perditur, nisi er» rando pertinaciter. *Laym. loc. cit.*

» 6. Cum hæresis, et quævis infidelitas mor» talis sit, peccant quoque mortaliter, qui ejus » periculo se exponunt, sive conversando, sive » conciones audiendo, sive libros legendo; quæ » proinde, si cui periculosa sint, illicita sunt » jure naturæ: si vero periculum absit, lectio » librorum hæreticorum nihilominus illicita est » jure positivo Ecclesiæ, uti etiam formalis di» sputatio Laici de Fide. Quod posterius tamen » in Germania, locisque similibus, ubi Catho» lici hæreticis sunt permixti, abrogavit consue» tudo, *Azor. Fill. Bec. Sanch. Bonac. disp.* » 3. *q.* 2. *p.* 5.

» 7. Matrimonium contrahere cum hæretica, » etsi per se sit illicitum, habeaturque in Hi» spania, et Italia mortale, probabile tamen est » ob gravium Doctorum Auctoritatem *Sanch.* » *de Matrim. t.* 2. *l.* 7. *d.* 72. *n.* 5. *Azor.* » *t.* 1. *l.* 8. *d.* 3. *c.* 3. *Reg. tr.* 2. *l.* 32. *n.* » 196. *Basilii Pontii de Matr. c.* 6. V. *Card.* » *de Lugo de Sacramentis in genere, disp.* 8. » *sect.* 14. *n.* 120.), in Germania licere ex » gravi causa, salvo tamen jure naturali, et

» semoto periculo tum contrahentis, tum prolis: » unde de iis initio constitui debet, ut Catholice educentur. Vide *Bec. lib.* 5. *cap.* 19. » *Dian. p.* 3. *t.* 4. *R.* 269.

» 8. Eum, qui lapsus est in hæresim, non » teneri in Confessione explicare, qualis illa » sit, eo quod omnes ejusdem speciei sint, » docent *Reg. Dian. t.* 1. *tr. de circumst. R.* » 46. *citans alios*, *et Escob. Ex.* 2. *c.* 9. » Alii tamen contrarium tenent, quos sequitur » *Card. de Lugo de pœnit. d.* 16. *n.* 288. » *et n.* 291. *. (Vid. *dicenda lib.* 5. *num.* 50.) *.

TRACTATUS II.

CAPUT UNICUM.

De Præcepto Spei.

20. » PEr Spem, quæ est secunda virtus » Theologica, intelligitur amor concupiscentiæ » erga Deum, quo Deum, et Divina, præ o» mnibus aliis concupiscibilibus, nobis concu» piscimus, ita ut omnia potius parati simus » perdere, quam Deum, et Divina. De hac » quæritur, quando ejus præceptum obliget?

» Resp. 1. Probabile est præceptum Spei obli» gare per se, cum primum homini usum ra» tionis asseculo Deus, et Beatitudo, tamquam » finis, ad quem tendere debet, sufficienter est » propositus, ita ut notabili tempore non diffe» rat. Ita *Becan. cap.* 17. *quæst.* 7. *num.* 2. » *Turr.* et ceteri commun. Et est ratio, quia » sine actu Spei, nec justificari, nec in Justitia » Divina persistere, nec meritorie operari pos» sumus. *Schol.*

» Resp. 2. Præceptum Spei per accidens obli» gat, 1. Quando actus Orationis, Pœnitentiæ, » Charitatis, etc. in præcepto sunt, qui sine » prævio actu Spei exerceri non possunt. Ita » *Auct. cit. et Fill. tract.* 22. *cap.* 8. *n.* 255. » 2. Quando quis ita tentatur, ut periculum » sit consensus, nisi animum spei erigat. Vid. » *Fill. loc. cit.* 2. *Laym. lib.* 2. *t.* 2. *cap.* 2. » *Bonac. d.* 5. *quæst.* 3.

Unde sequentes casus resolvuntur.

» 1. Mortale peccatum est sperare, sive ama-
» re magis (amore concupiscentiæ) terrena
» hæc, quam cælestia: v. gr. si quis ita com-
» paratus sit, ut desideret perpetuo degere in
» hac vita, et Deo relinquere Cælum, si sibi
» relinquat Terram.

» 2. Mortale item est desperare de consequen-
» do Deo, aut salute, et venia peccatorum,
» aut mediis ad illam consequendam necessa-
» riis, verbi gratia, auxiliis Gratiæ, et emen-
» datione vitæ. Quod peccatum ratione parvita-
» tis materiæ non potest esse veniale, cum sit
» injuriosum Misericordiæ Dei. *S. Thom. q.*
» *20. art.* 3. *Laym. lib. 2. t. 2. cap. 2.*
» *num.* 3.

» 3. Mortale etiam est præsumere de Miseri-
» cordia Dei, v. g. dum quis sperat id, quod
» est impossibile secundum legem Dei ordina-
» riam; ut si speres remissionem peccatorum,
» et salutem sine pœnitentia, vel per propria
» merita, et vires naturæ: vel etiam si quis
» statuat perseverare in peccatis, quandiu bene
» valet, et tamen speret se acturum pœniten-
» tiam ante mortem. *S. Th. q.* 21. *ar.* 1.
» *Laym. l. c.*

» 4. Denique mortale est odisse Deum (odio
» scilicet abominationis, seu aversionis) v. gr.
» si Deus displiceat tamquam nobis Infestus pro-
» pter vindictam peccatorum. Vid. *Laym. l. c.*
» *Bon. disp.* 3. *q.* 3.

21. Spes brevius et congruentius sic definitur: *Est virtus per quam cum certa fiducia futuram Beatitudinem, et ejus media assequenda exspectamus per Dei auxilium.* Objectum *Materiale*

Primarium Spei (nempe id quod sperare debemus) est æterna Beatitudo , quæ est ipse Deus fruendus : *Secundarium* autem sunt Divinæ gratiæ , atque nostra bona opera Divino auxilio exsequenda. Objectum vero *Formale* (sive motivum propter quod sperare tenemur) alii dicunt esse Dei Misericordiam : alii Divinam Omnipotentiam , prout communiter tenent Thomistæ : alii divinam Promissionem , sicut sentit *Juenimus* : alii tandem dicunt esse Divinam Bonitatem , in quantum ipsa bonis communicat auxilia ad salutem assequendam , et juxta hanc intelligentiam bonitas idem est quam divina Misericordia ; si quis enim vellet objectum formale Spei esse Dei Bonitatem , in quantum ipse est res sperata , sapienter ait *Contin. Tourn. tom. III. de Spe pag.* 226. *Concl.* 2. quod non bene loqueretur.

His autem positis , concludendum puto quod prima tria præfata motiva constituunt objectum *Formale* Spei , nempe Misericordia , et Omnipotentia Divina , qua Deus nobis auxilia impertitur ad salutis hostes superandos , et hæc duo motiva expresse docentur a S. Th. in *Quæstionib. disp. qu. un. de Spe* ; ubi ait : *Ita objectum Formale Spei est auxilium Divinæ pietatis , et Potestatis , propter quod tendit motus Spei in bona separata ; quæ sunt Materiale objectum Spei.* Censeo insuper his duobus omnino tertium addendum motivum , nempe Divinam Promissionem , prout recte sentit *Jueninus* , sive Divinam Fidelitatem circa promissionem , quam exhibuit salvandi nos propter merita Christi ; alias sine hac promissione non valeremus salutem cum certa fiducia sperare.

Vitia autem opposita Spei , ut supra dictum est , sunt Desperatio , et Præsumtio. Circa Præ-

sumtionem notandum, quod ille de Præsumtione peccat, qui salutem sperat vel tantum propter merita propria, vel tantum propter merita Christi absque ulla cooperatione suorum bonorum operum.

Dicit *Busemb. hic n.* 3. peccare graviter eum qui vult in peccato perseverare usque ad mortem, sperans quod se pœnitebit ante mortem. Et citat *S. Th. et Laym.*, sed hoc non dicunt neque *S. Th.* neque *Laym. S. Th.* enim 2. 2. *q.* 21. *art.* 1. in corpore circa finem docet tantum, quod præsumpio sit (sunt ejus verba) *sperare veniam sine pœnitentia, vel Gloriam sine meritis.* Addit autem *d. l. a.* 2. *art.* 2. *ad* 4. quod *peccare cum proposito perseverandi in peccato sub spe veniæ, sit præsumtio, et auget peccatum. Peccare autem sub spe veniæ quandoque percipiendæ, cum proposito abstinendi a peccato, et pœnitendi de peccato, non sit præsumptio, et minuit peccatum; Quia per hoc videtur habere voluntatem minus firmatam ad peccandum.* Quare secundum *S. Th.* non est peccatum contra Spem, velle perseverare in peccato sub spe aliquando pœnitendi. Verum est tamen, quod difficulter hic posset excusari a peccato gravi contra charitatem erga seipsum; cum ex communi consensu DD., qui sic proponeret, magno periculo suæ damnationis se exponeret.

Hinc recte ajunt *Bonac. Spor. de Præc. Spei c.* 4. *n.* 17. *et Croix l.* 2. 126. quod qui differt pœnitentiam sub spe veniæ, non peccat contra Spem, dum spes illa remissionis tantum concomitanter se habet ad peccatum, sed non efficitur illi motivum sive ratio peccandi. Idem dicendum de eo, qui peccat sub spe veniæ. Tunc autem judicandus est aliquis contra Spem pec-

care, quando spei facilitas de venia obtinenda fieret illi ratio, seu motivum ad peccandum influens. Secus vero dicendum, si ille peccaret ex Passione, sperando concomitanter peccatum illud postea simul sibi remitti. Qui autem augeret peccata, prætextu quia Deus tam facile ignoscit decem, quam quinque peccatis, peccat ex præsumptione, ut *Tourn. t.* 3. *pag.* 250. *v. Ratio.*

TRACTATUS III.

De Præcepto Charitatis.

CAPUT I.

An quando, et quomodo obliget Præceptum Charitatis Dei?

22. » Charitas Dei est amor amicitiæ, quo » Deo bene volumus, et omnia bona ipsi cupi» mus, ob summam, et infinitam ejus Divinæ » Naturæ perfectionem.

» Resp. 1. Præceptum Charitatis Dei præcipit » Deum super omnia amandum. Patet ex Scri» ptura. Ratio est, quia finis ultimus plus est » diligendus, quam omnia media, quæ ad eum » referuntur: non quidem intensive (etsi enim » hoc etiam deceat, non tamen est in præce» pto), sed appretiative, ita ut nullam crea» turam pluris facias, quam Deum; velisque » potius omnia perdere, quam Deum offendere » ; et sic illi male velle. *S. Thom.* 2. 2. *quæst.* » 27. *art.* 3. *Azor. Sanch. Bec.* 2. 2. *c.* 19.*. » (Vide *dicenda Tom. II. lib.* 6. *n.* 442. *v.* » *Id clare*) *.

23. » Resp. 2. Probabile est præceptum Cha» ritatis Dei obligare I. quando homo adeptus » est sufficientem cognitionem Dei infinite boni, » a quo omnia sua bona habet, et cui omnia » debet. Ratio est, quia cum teneatur Deo ex

» filiali amore tota vita servire, id non videtur posse fieri, nisi eliciat actum amoris. » *. Hac de re vide Propos. oppositam damnatam ab *Alexand. VII. Prop.* 1. * Ita *S. Thom. quæst.* 89. *art.* 6. *Navarr. Valent. etc.* » communiter (notat autem *Con. disp.* 24. *d.* 3. *n.* 50. non statim post talem notitiam peccare mortaliter, sed tantum, si differat notabiliter, v. gr. ultra annum) contra *Palaum,* » qui dicit probabile esse, quod non obliget. Si » scrupulus te angat, an præcepto huic satisfeceris, docet *Escob.* ex *Petro, Hurt.* 2. 2. *d.* 172. *f.* 1. §. 24. quod, si positive non meministi te omisisse, tenere possis te satisfecisse. » *Trull.* tamen *lib.* 1. *cap.* 5. *dist.* 13. *n.* 9. » monet expedire, ut qui se in Confessione aliquando accuset sub dubio, si forte præceptum » istud violarit, vel alia præcepta affirmativa, » de quibus non certo constet, quando obligent » vel violentur. II. Quando est periculum labendi in odium Dei, nisi actum Charitatis » elicias. III. Quando quis tenetur conteri, » v. gr. moriturus, aut celebraturus, cui Confessarius deest. Ratio est, quia contritio includit actum Charitatis. IV. Si quis gravem » tentationem, præsertim in articulo mortis, » putet se aliter vincere non posse. Quibus alii qui addent articulum mortis absolute, eo quod » tunc securissima via eligenda sit. Vid. *Laym.* » *lib.* 2. *tom.* 3. *cap.* 2. *Bonac. lib.* 3. *q.* 4. » *part.* 2. *Hurt.* 2. 2. *dist.* 174. *sect.* 6. §. 17. » *. (*Et probabilissimum est, ut Sporer num.* » 45. *et March. et Tourn. tom.* 5. *pag.* 261. » *n.* 2. *cum Antoine, et communi*) *.

24. » 1. Mortale est, si quis omittat dilectionem Dei tunc, quando præceptum obligat.

» 2. Mortaliter peccat etiam, si quis amet

» Deum amore appretiative seu æstimative mi-
» nori, quam creaturas.

» 3. Peccat item contra Charitatem Dei, si » quis Deum non diligat principaliter propter » se, tamquam finem ultimum omnium rerum; » sed tantum propter aliud, v. gr. vitam æter» nam, vel ad evitandum infernum: Quod esse » mortale docet *Sylvest. et Navar.* quia scili» cet Deus non diligeretur appretiative super » omnia, si aliud ab illo amaretur, ut finis » principalis. Addo, *principalis*, quia (ut » bene ait *Tolet. lib.* 4. *cap.* 9.) Deus propter » retributionem vitæ æternæ amari potest, sed » minus principaliter, ut scilicet vita æterna, » vel alia Dei bona sint tantum causa movens, » ut facilius, expeditius, et ferventius diligatur.

» 4. Mortale, et gravissimum omnium est, » si quis Deum formaliter oderit odio inimicitiæ, » seu malevolentiæ (amori amicitiæ opposito), » v. gr. si optes Deum non esse, non habere » scientiam, potentiam, etc. De his. vid. *Laym.* » *Bon. ll. cc. Sanchez lib.* 2. *cap.* 5. *Reg.* » *lib.* 27.

Objectum materiale Charitatis erga Deum primarium est Deus, secundarium nos, et Proximus, indirecte autem sunt omnia, quæ augent Divinam Gloriam. Objectum vero formale est Deus, quatenus est infinita Bonitas prout est aggregatio omnium perfectionum, sive infinita perfectio, ut ait *Tourn.* .... Sed *Gonet* censet objectum formale Charitatis esse Divinæ naturæ Bonitatem, prout est radix cunctarum perfectionum, sed virtualiter distincta a perfectionibus. *Boyvin* autem dicit esse quamlibet perfectionem Divinam, propter quam Deus diligitur. Ceterum ex communi sensu Sapientum verus actus amoris est dicere: *Deus meus, quia es Bonitas*

infinita, *sive quia es infinite Bonus*, *amo te super omnia.*

Hic Dubitatur 1. an desiderium possidendi Deum sit objectum Charitatis! Et dicimus affirmandum, quia Charitas (ut supra dictum est) tendit in Deum tamquam ultimum finem, et ideo desiderium possidendi Dei, qui est ultimus quidem noster finis, est proprius actus Charitatis; imo perfectior aliis; nam possessio Dei est Charitas consummata. Hinc perfectum Charitatis Actum Apostolus emisit, cum dixit: *Desiderium habens dissolvi*, *et esse cum Christo. Phil.* 1. 23. Idque expresse docet S. Augustinus, scribens: *Charitatem voco motum animi ad fruendum Deo propter ipsum.* Nec obstat dicere, quod hoc modo objectum Charitatis idem evaderet ac objectum Spei, quod pariter est possessio Dei sperati. Recte enim respondet *Habert tom.* 3. *de Spe Cap.* 2. *quæst.* 2. dicens quod Spes tendit in possessionem Dei uti bonum nostrum, sed Charitas Deum possidere cupit propter ipsius Dei gloriam; dum (ut ait S. Bernardus) *cum Homo Deum possidet*, *sui obliviscitur*, *et Eum totis viribus diligit.*

Dubitatur 2. an sit Charitatis actus, Divinam diligere Bonitatem, tamquam nobis convenientem, cum hic actus videatur potius esse amoris concupiscentiæ, quam amicitiæ? Bene respondent *Jueninus*, *Habert*, *et Gotti*, quod si in hujusmodi actu respicimus nostrum proprium bonum tamquam terminum, talis actus revera est amoris concupiscentiæ, qui ad spem tantum pertinet. Si vero respicimus bonum nostrum ut terminum gloriæ Dei, diligendo Divinam Bonitatem, tamquam nobis convenientem, eo quod Ipsa nos adjuvat ad Dei voluntatem adimplendam, et consequendum ultimum nostrum finem,

qui est diligendi Deum, et propter quem *Deus* nos creavit, hic est verus actus Charitatis: Unde S. Augustinus ajebat: *Sic amare debes, ut ipsum* (Deum) *pro mercede desiderare non desinas, qui solus te satiet. In Psalm.* 134.

Diligere autem Deum propter beneficia, non est verus actus Charitatis, sed gratitudinis, ut dicunt *Habert*, *et Croix lib.* 2. *num.* 147. Nisi, ait *Habert*, spectentur beneficia uti communicationes Bonitatis Divinæ; tunc enim in iis amamus non utilitatem nostram qui accipimus, sed Bonitatem Dei qui communicat.

Nota hic propos. damn. 10. ab *Alexand. VIII. Intentio, qua quis detestatur malum, et prosequitur bonum, mere ut obtineat cœlestem Gloriam, non est recta, nec Deo placens.* Tunc tamen (dicit *Laym.* de Charitate *cap.* 2.) quis in hoc peccaret, quando actuali intentione nollet amare Deum, nisi propter spem, aut timorem.

CAPUT II.

De præceptis Charitatis erga Proximum.

» Charitas proximi præcipit 1. Ordinem in eo » diligendo. 2. Dilectionem inimicorum. 3. Eleemosynam. 4. Correptionem fraternam. Deinde » prohibet. 1. Odium proximi. 2. Scandalum. » 3. Ne injuria, bellum, aliudve grave damnum, » vel malum inferatur. De quo postremo agetur » in Decalogo: de reliquis hic.

DUBIUM I.

Quis ordo servandus inter personas, quæ diliguntur?

25. *Qualis est ordo Charitatis erga seipsum, et Proximum?*
26. *An liceat aliquando se privare bonis spiritualibus? Vel se exponere periculo peccandi ob Charitatem?*
27. *Quando teneamur succurrere proximo?*

25. » Resp. 1. Ordine Charitatis quisque te» netur post Deum diligere 1. Seipsum, secun» dum bona spiritualia. 2. Proximum, quoad » eadem bona. 3. Seipsum, quoad bona corpo» ralia. 4. Proximum, quoad eadem. 5. Deni» que seipsum, et deinde proximum quoad bo» na externa. Ita *Laym. l.* 2. *t.* 3. *cap.* 3. ex » *S. Th.* communiter.

Unde resolvuntur hi Casus.

» 1. Peccat contra Charitatem sui, qui salutem » suam spiritualem, vel corporalem negligit: » quod grave est, si fiat sine causa, et cum » gravi damno, v. gr. mortis, vel gravis mor- » bi: *Trull. l. 2. c. 6. d. 1.*

26. Nota, quod per se loquendo potest quis privare seipsum bonis spiritualibus non necessariis ad salutem ob bonum Proximi spirituale, vel corporale, ut esset omittere ingredi in Religionem, ad alendos Parentes suos, vel Filios. *Salm. de Præcepto Charitatis cap. 6. n. 26.* Sed vide dicenda *lib. 4. num.* 78.

Pariter licitum est ob salutem spiritualem Proximi se exponere probabiliter periculo peccandi; quia periculum illud, quando adest gravis causa illud subeundi, non judicatur voluntarie suscipi. Ita *Salm. d. lib. n.* 27. *cum Sanch. ex S. Basilio.* Imo *n.* 18. *cum Val. Azor. et communi* dicunt ad hoc teneri, qui dubitat de suo periculo, dum periculum Proximi e contrario est certum; nempe si infans certo sit moriturus sine Baptismo, si tu non accedas, licet accedere non possis sine subversionis periculo. Vide *lib. 5. num.* 63. *et lib.* 6. *num.* 453.

» 2. Nullius boni consequendi causa licet pec- » care, etiam venialiter: quia talis vellet sibi » malum spirituale. *Laym. ibid.*

27. » 3. Tenetur quisque proximo in extre- » ma necessitate spirituali constituto succurrere, » etiam cum certo vitæ periculo: dummodo sit » æque certa spes illum juvandi, neque gravius » inde malum immineat; v. gr. teneris cum vi- » tæ periculo baptizare, vel absolvere moritu- » rum, si alius non adsit, qui faciat. *S. Au-*

» *gustinus l. de mend. S. Thom. quæst.* 20.
» *ar.* 5. *Regin. cap.* 4.

» Dixi, *in exstrema;* v. gr. qua certo pu-
» tetur moriturus in mortali, quia in gravi tan-
» tum obligatur, qui ex officio alienam salu-
» tem curat, ut Parochus, cui ideo non licet
» fugere tempore pestis, nisi substituto æque
» idoneo. *Valent. et Layman. loc. cit.*

Tenetur quidem quisque succurrere Proximo in extrema necessitate spirituali, adhuc cum jactura suæ vitæ. Dummodo tria constent. 1. Ut sit æque spes juvandi, ut ait *Bus. cum Laym.* 2. Ut Proximus nullum alium habeat a quo sublevetur. 3. Ut Proximus certo damnandus sit, nisi a te adjuvetur; ita ut (addit *Malderus*) tibi constet Proximum aliter non esse convertendum contritione, vel alia operatione Divinæ Gratiæ.

Hinc si Proximus sit in necessitate tantum gravi, non teneris ei succurrere cum periculo vitæ, famæ, vel bonorum, nisi sis Pastor, ut ait cum *Busemb. Tourn. tom.* 3. *pag.* 283. vel nisi tuum damnum temporale esset leve, ut *Salm. Tract.* 21. *cap.* 6. *num.* 34. Hinc dicunt *Salm. ibid. num.* 32. *cum Suar. Pal. Con. ex S. Thom.* 2. 2. *q.* 26. *art.* 5. *ad* 3. quod non teneris retrahere peccatores cum tali periculo; nec ad Indos convertendos navigare; cum sint alii, qui hoc facere possunt: et alias fructus sit incertus; ut etiam notat *Tamb. Bon. de Char. p.* 4. *n.* 2. *Pal. p.* 9. *n.* 9. *at Tourn. l. c. v. Dico* 2.

Secus vero te teneri dicunt I. *Salm. d. n.* 32. si Communitas aliqua esset in gravi necessitate spirituali; quia tunc grave damnum commune præcavendum est magis, quam tuum particulare. Hinc inferunt teneri cum periculo vitæ ministrare Sacramenta Populo, qui alias esset in

periculo amittendi Fidem; Vel si tempore pestis, Populus sit omni Sacerdote destitutus, ut *Laym. de Char. c.* 3. *n.* 3.

Dicunt II. teneri in gravi necessitate, qui ex officio debet subvenire, modo speret fructum. Hinc tenentur ex justitia Pastores, scilicet Episcopi, et Parochi cum periculo vitæ, ministrare ovibus Sacramenta necessaria: ut Baptismum, et Pœnitentiam, non vero alia. Nec Pastor potest tunc officium renunciare (licet possit alios substituere cum juxta licentia Ordinarii, ut *Laym. ex communi cum Valent. de Char. c.* 3. *n.* 3. *Pal. p.* 9. *n.* 13.). Ita *cum Bus. Salm. d. c.* 6. *n.* 33. *et* 34. *cum S. Th. Pal. etc.* Et hoc certum esse dicit *Croix l.* 2. *n.* 174. Ubi addit *Suar.* quod Pastor tenetur etiam cum magno suo damno temporali procurare magnam utilitatem spiritualem subditi.

Quænam autem sit necessitas spiritualis extrema, et quænam gravis? *Croix d. l. n.* 175. *cum Carden. Valent. etc.* dicit extremam esse, quando Proximus est in proximo periculo damnationis, vel peccandi ex vehementia passionis: (Sed melius dicunt *Salm. n.* 32. *et Pal. d. n.* 9. *cum Bonac.* neminem teneri cum periculo vitæ, aut bonorum extrahere alios a peccatis, a quibus possunt ipsi se liberare per seipsos, aut per pœnitentiam). Grave autem esse, quando ex circumstantiis salus æterna ei difficilis redderetur.

An autem sit obligatio absolvendi moribundum cum periculo vitæ? Affirmandum, si is habituatus sit in peccatis, et sit adeo rudis, ut nesciat actum contritionis elicere. Ita *Pal. p.* 9. *n.* 6. *Con. D.* 13. *dub.* 7. *n.* 90. *Nav. c.* 24. *n.* 9. *Salm. n.* 31. *Mazz. c.* 2. §. 3. *etc.* Tempore autem pestis censeo cum *Laym.* ut supra,

contra *Pal. d. n.* 6. *in fin.* teneri Sacerdotes deficientibus aliis, absolvere moribundos cum periculo vitæ, quia in tanta multitudine morientium numquam deficient hujusmodi ignorantes.

Quæritur, an quis teneatur occidere nocentem pro tuenda vita innocentis? Affirmat *Laym. de Char. d. c.* 3. *n.* 5. ut probabilius cum *Nav. Mol. etc.*; nisi non possit accidere sine gravi incommodo. Sed verius negatur, ut infra de V. Præc. *l.* 3. *n.* 390.

» 4. Ordinarie non licet vitam suam postponere alienæ. Addo, *ordinarie:* quia licet, si » sit persona publica, a qua multum pendet; » uti etiam pro amico propter Deum dilecto. » *Less. l.* 2. *c.* 9. *d.* 6. *Laym. l. c.*

» Resp. 2. Quoad proximos inter se servan» dus est hic ordo, 1. Qui melior est, magis » diligendus est, ea dilectione, quam comitatur » gaudium circa bona possessa, item honor, » cultus, et reverentia. Sic v. g. plus diligen» dus est vir sanctus, quam parens improbus. » Ratio, quia est magis conjunctus cum præci» puo objecto Charitatis, quod est Deus. Item » parentes magis quam filii, vel uxor, magis» que benefactores, quam ii, quibus benefaci» mus. *Laym. l. c. et comm.* 2. Appretiative, » et dilectione ea, qua alteri optamus bonum » nondum possessum, cum beneficentia, magis » diligendi sunt, qui nobis sunt conjunctiores » quoad ea bona, quæ sunt debita tali conjun» ctioni, et in quibus hæc fundatur.

Unde resolves.

» 1. In bonis pertinentibus ad naturam, et
» vitam corporalem conservandam, succurren-
» dum est (extra necessitatem extremam); Primo
» omnium uxori, quia est una caro cum viro.
» 2. Filiis *. (*In æquali necessitate primo est*
» *succurrendum filiis, quam Parentibus. Salm.*
» *de IV. Præc. c. un. n.* 21. *cum S. Th. et*
» *communi*) *. 3. Parentibus, et quidem patri
» præ matre. 4. Fratribus, sororibus, deinde
» propinquis, domesticis, et familiaribus. Dixi
» *extra extremam necessitatem*, quia in hac pa-
» rentes, eo quod vitam dederint, præferendi
» sunt etiam uxori, et liberis. *Laym. ibid. n.* 5.
» *et* 6. * (*ita etiam Tourn. t.* 3. *pag.* 287. et
» probabilius, *contra Salm. d. n.* 21. *Nota hic,*
» *quod in extrema necessitate præferendi sunt*
» *Parentes creditoribus. Salm. n.* 25. *cum Caj.*
» *Soto, contra Nav. etc.*) *.

» 2. In rebus pertinentibus ad civilem com-
» municationem præferendi sunt concives, in
» bellicis commilitones, in spiritualibus spiri-
» tuales filii, patres, fratres. *Bannez* tamen pro-
» babiliter docet, parentes carnales, etiam spi-
» ritualibus, aliis omnibus præferendo: quia
» conjunctio carnalis est fundamentum aliarum
» conjunctionum. Vid. *Laym. hic loc. cit.*

DUBIUM II.

De odio, et dilectione inimicorum.

28. *An quisque teneatur inimico exhibere communia signa dilectionis?*
29. *An injuriam remittere?*
30. *An abominatio sit licita? An in Confessione explicanda sit species mali proximo voliti? Et an aliquando liceat proximo velle malum?*

28. CErtum est, inimicos aliquo modo dili-
» gendos cum sint proximi, cum *S. Th.* 2. 2.
» *qu.* 25. *art.* 1. communiter omnes. Sed quæ-
» ritur de modo, et an possint odio haberi?
» Resp. 1. Quilibet homo, saltem privatus,
» tenetur proximo, etiam inimico, communia
» dilectionis signa, et beneficia exhibere ex præ-
» cepto; specialia verò ex consilio tantum, nisi
» aliunde ratio obligationis accedat. Ita *comm.*
» *cum Laym. c.* 4. *ex S. Th. l. c. q.* 25. *a.*
» 8. *et* 9. Dixi. 1. *communia*, qualia secun-
» dum *Caj.* v. *odium*, sunt quæ Christiano de-
» bentur a quovis Christiano in communi, con-
» civi a concive, cognato a cognato. Ratio au-
» tem est, quia ista negare est vindicare inju-
» riam, quod non licet privato. Dixi 2. *nisi*
» *aliunde accedat ratio obligationis*, qualis esset
» v. gr. 1. Timor scandali ex omissione. 2. Spes
» salutis inimici, vid. *Azor. to.* 2. *l.* 11. *cap.*
» 3. 3. Necessitas temporalis, vel spiritualis.
» 4. Culpæ deprecatio, et exhibitio specialium
» signorum amoris. Ratio est, quia his casibus,
» neglectus specialium signorum esset exterior
» odii declaratio. *Lay. l. c.*

Unde resolves Casus sequentes.

» 1. Per se loquendo, nemo tenetur ad inimicum diligendum positivo, et peculiari actu, neque ad eum salutandum, alloquendum, ægrotum invisendum, mœstum consolandum, hospitio excipiendum, vel familiariter cum eo agendum, etc. quia hæc sunt signa specialia amoris. *Fil. tr.* 28. *c.* 1. Dico, *per se*, quia, si omissio scandalosa esset, aut per aliquid horum posses sine tuo incommodo inimicum tibi, et Deo reconciliare, id omittere esset grave: uti etiam, si inæqualis persona soleret aliam salutando prævenire; v. gr. subditus Prælatum. *Lay. l. c.* *. (*Sic etiam, si prius consueveras inimico peculiaria signa exhibere, ut Tour. to.* 3. *p.* 261. *n.* 5. *cum Suar. Bon. etc. ad hoc tamen non teneris cum gravi tuo incommodo, modo scandalum amoveas*) *.

» 2. Non licet inimicum excludere a communibus orationibus, v. g. oratione Dominica, quæ pro communitate instituitur, nec a communibus eleemosynis, resalutatione, responsione, expositarum mercium venditione; quia hæc sunt communia dilectionis signa, ideoque contra hæc facere, v. g. cognatos omnes invitare, obvios omnes ex vicinia, vel collegio ex consuetudine salutare, solo inimico excluso, est ex genere suo, et regulariter mortale, *S. Th. Nav. Lay. ll. cc.* Addo 1. *ex genere suo*, quia si levitas materiæ, aut causa rationabilis excuset, v. g. si pater, vel Superior filio, vel subdito ob correptionem ea subtrahat ad tempus, leve, vel nullum erit: quia habet jus puniendi. Addo 2. *regulariter* quia, si persona multo major inferiorem non

» resalutet, v. g. nobilis rusticum, pater filium, non videtur mortale, ut notat *Sa*, *ver.* » *Charitas*. *Bonac. d.* 3. *qu.* 4. *p.* 3. *V. Azor.* 3. *p. l.* 11. *c.* 2. 13. *. (*Notat autem* » *Tourn. t.* 3. *p.* 266. *Tertio*, *quod si nolis* » *cum inimico conversari*, *quia non aliud quam* » *malum ab eo expectare possis ; vel quia* (*ut* » *ait S. Bern. Sen.*) *probabiliter times ex hoc* » *pejus evenire*, *tunc abstinendum ab illis amicitiæ signis*, *modo interius diligas*, *et apud* » *alios scandalum repares*) *.

Quæritur, an tenearis salutare inimicum? Resp. negative, regulariter loquendo, quia per se omissio salutationis non est signum odii, nisi antea solebas eum salutare: vel nisi ex circumstantiis colligatur ex odio non salutare: vel ille sit tuus Superior: vel nisi occurrentibus pluribus, inter quos est ille, reliquos, eo excepto, salutes. Ita *Palaus de Char. p.* 6. *n.* 5. *cum Val. et Con. Sal. tr.* 21. *c.* 6. *n.* 21. *Mazz. de Char. c.* 21. §. 2. *q.* 3. *Bon. de Char. D.* 2. *q.* 2. *Tamb. de Char. c.* 1. *n.* 11. *Spor. de I. Præc. num.* 29. Vel etiam (addendum) si sine magno incommodo salutando inimicum posses eum ab odio et culpa gravi liberare: ad hoc enim bene videtur charitas te obstringere, ut recte ait *Tournely tom.* 3. *pag.* 267. *n.* 4. Omnino autem teneris eum resalutare, quia alias censeris inimicum contemnere, et in hostilitate velle perseverare, ut communiter cum *AA. cit.* docetur. Excipe, nisi esses Prælatus, Parens, vel Judex; vel nisi hoc facias non ex odio, sed justo dolore acceptæ injuriæ, ut *Spor. Mazz. et Hurt. ap. Tamb. ll. cc.* Modo (ut bene advertunt *Ronc. et Maz. cum Tamb.*) ex brevi tempore injuriam acceperis. Religiosus autem, qui renueret per notabile tempus, puta post hebdo-

madam, colloqui cum inimico, merito dicit *Spor. n.* 34. non esse absolvendum.

» 3. Etsi quivis teneatur inimico veniam le-
» gitime petenti non tantum interius remittere,
» sed etiam externa remissionis signa ostendere:
» negat tamen *Trul. l.* 15. *cap.* 5. *d.* 5. *ex*
» *Azor. et Fill.* teneri statim postquam offensio
» est illata, eo quod sit res violenta, et supra
» fragilitatem humanam *. (*Ita etiam probabi-*
» *liter Spor. de* 1. *Præcep. cap.* 6. *num.* 44.
» *cum Tamb. ex comm. quia videtur supra hu-*
» *manam fragilitatem læsum cogere statim ad*
» *reconciliationem faciendam, nondum sedata*
» *perturbatione. Unde expectandum tempus op-*
» *portunum; et interea sufficiet, quod offensus*
» *deponat odium*) *. Non tenetur autem remit-
» tere satisfactionem pro damno si ab eo sit læ-
» sus: imo nec eam acceptare, si offerat; sed
» etiam juridice potest compensationem petere,
» dummodo in utroque casu ponatur odium, ut
» docent *Valent. Nav. Laym. l.* 2. *to.* 3. *cap.* 4.
» Quod si tamen pœna sit valde gravis, v. gr.
» capitis, mutilationis, neque læso ex ea com-
» modum proveniat, non videtur ea, depre-
» cante altero, sine peccato vindictæ posse expe-
» ti. Similiter si satisfaciat quantum potest, ad
» id quod non potest, eum urgere videtur con-
» tra charitatem, ut docet *Syl. et Fill. to.* 28.
» *cap.* 11. *qu.* 9.

Licet quis teneatur inimico injuriam remittere, dicunt tamen *Salm. Tract.* 21. *c.* 6. *n.* 18. quod nemo tenetur vindictam publicam condonare, cum pœna cedat in bonum Reipublicæ. Sed ibi fatetur *Bannez* cum *Busemb. ut supra*, difficile esse tunc non uti livore vindictæ, si pœna sit capitis, vel mutilationis: Et hoc dicendum est de quacumque pœna gravi, quia

difficile est, ut offensus diligat vindictam publicam propter amorem communis boni disjuncte ab amore propriæ vindictæ, ut bene advertunt *Laym. de Charitate c. 4. Assert.* 3. *Spor. de I. Præc. c.* 6. *n.* 20. *Viva de Char. art.* 5. *n.* 3. *et Ronc. tr.* 6. *c.* 2. *q.* 2. Hinc adhæreo *Antoin. de Virt. Th. cap.* 2. *quæst.* 3. quod practice loquendo numquam liceat expetere *punitionem inimici, etsi justam, et legitima auctoritate faciendam.* Ceterum ait *Tourn. tom.* 3. *pag.* 269. *cum Habert*, bene posse aliquem prosequi coram judice satisfactionem injuriarum, si alias tota sua familia infamiam sit passura. Item *D. Thom.* 2. 2. *quæst.* 108. *art.* 1. dicit vindicationem posse aliquando esse licitam, nempe si sumatur *ad emendationem peccantis, vel ad cohibitionem ejus, et quietem aliorum.* Addit: *Et ad justitiæ conservationem;* sed hoc ultimum (ut dictum est) magis speculative, quam practice verum est, vel saltem rarissime.

30. » Resp. 2. Etsi odium inimicitiæ, sive » personæ secundum se, et bonorum, quæ in » se habet, volendo scilicet illi malum, ut sic, » sive quatenus illi malum est, ex genere suo » sit mortale; odium tamen abominationis, sive » qualitatis, quo non hominem, sed ejus ma» litiam, vel saltem personam tantum quatenus » malam, vel nobis noxiam aversamur, sæpe » licitum est, ut docet *Kon. art.* 29. *dist.* 3. » et communiter.

Unde resolves sequentes Casus.

» 1. In Confessione satis esse, si dicas, te » grave malum voluisse proximo: neque opus » esse explicare speciem mali, v. gr. mortem, » infamiam, etc. quod omnia comprehendantur

» sub una ratione mali. *Caj. Bon. Turr. Trull.*
» *lib.* 1. *cap.* 5. docent probabiliter : sed con-
» trarium probabilius docent *Suar. et Palaus*
» *tom.* 6. *dist.* 3. *p.* 1. *. (*Prima autem sen-*
» *tentia neque probabilis est , si quis efficaciter*
» *proponat aliquod speciale malum alicui inferre ;*
» *tunc enim omnino explicanda est species ma-*
» *li , quia tunc illud pravum propositum sumit*
» *speciem ab opere externo , sive damno inten-*
» *to.* Vide *dicenda lib.* 5. *num.* 5. *quæst.* 5.) *.

» 2. Licet proximo velle malum aliquod , v.
» gr. temporale (dummodo non sit justo gravius),
» quatenus id illi bonum est , v. gr. morbum ,
» vel adversitatem , ut a peccatis emendetur.
» *Bon. d.* 3. *q.* 4. *part. ult.* §. 1. *ex multis.*
» Cavendum tamen est, ne fiat ex vindicta, ex
» qua si Psalmum 108. super inimicum tuum
» legas , peccas mortaliter. Generatim vero , ob
» bonum spirituale , proprium , vel alienum ,
» licet mala pœnæ inefficaci affectu alii velle :
» quia , cum in hoc affectu bonum spirituale
» præferatur temporali , non est inordinatus. v.
» *Less. lib.* 2. *cap.* 47. (Vide *dicenda lib.* 5.
» *num.* 21.) *.

» Sic licet v. gr. mortem optare hæresiarchæ,
» vel publicæ pacis turbatori , ob bonum com-
» mune , et multorum , juxta illud *Galat.* 5.
» *Utinam abscindantur.* Item tristari de eo quod
» dignitates conferantur indignis , vel de sanitate
» ejus , qui ex illa sumit occasionem peccandi.
» Item mortem , egestatem , aut morbum alicu-
» jus desiderare , ut cesset a peccatis , et vitam
» in melius mutet. Eadem ex causa *Bonac. Azor*
» *et Palaus tr.* 6. *p.* 1. *n.* 11. excusant a pec-
» cato matrem , quæ mortem filiarum exoptat
» quod ob deformitatem vel inopiam commode

» et honeste nuptui tradere non possit. * (*Sed*
» *hoc minime admittendum, ut recte dicunt Salm.*
» *de Pecc. tr.* 20. *cap.* 13. *n.* 46. *Roncag.*
» *tr.* 2. *cap.* 3.) *. Etsi vero sibi ipsi optare
» mortem *Nav.* et ceteri dicant esse mortale, ad
» evitanda tamen gravia mala, v. gr. afflictio-
» nem internam, id licere volunt *Sanch. Sot.*
» *Gran. Dian. p.* 5. *t.* 24. *R.* 92. * (*ita etiam*
» *recte admittit Viva sup. prop.* 14. *Innoc. XI.*
» *n.* 3. *si quis vitam experiatur morte amario-*
» *rem, ex Eccl.* 30. *ubi:* Melior est mors,
» quam vita amara. *Sic enim Elias* 3. *Reg.* 9.
» petivit animæ suæ, ut moreretur, *ad evitan-*
» *das Jezabelis insidias*) *. Ita et *Trull. lib.* 1.
» *dist.* 2. *num.* 11. excusat feminam, quæ si-
» bi, vel alteri mortem optat ad vitandam gra-
» vem infirmitatem, mendicitatem, vitam acer-
» bam, etc. vel alia similia mala a marito,
» v. gr. infligenda. Mulierculæ tamen ob mini-
» mas molestias mortem optantes *Dian. l.* c. mor-
» talis damnat, nisi (ut plerumque fit) excuset
» defectus advertentiæ, et deliberationis. * (*Et*
» *non est improbabile cum Potestate de I. Præc.*
» *num.* 298.) *.

» 3. Privatus, qui aversus ab alio fugit il-
» lum, si id faciat ut eum suo colloquio, et
» solatio privet, atque ita contristet, et male
» illi sit, est odium inimicitiæ, et peccatum;
» si vero nihil mali optando tantum fugias, quia
» tuæ naturæ est difformis, vel tibi solet esse
» molestus, est odium aversionis; et peccatum,
» si fit sine ratione: quale non erit, si sit per-
» sona valde aspera, modo absit contemtus,
» scandalum, et vindictæ cupiditas. Vid. *Bon. l. c.*

» Nota hic tres propos. damnat. *ab Innocen-*
» *tio XI.*

Propos. 13. *Si cum debita moderatione facias,*

potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, et de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu appetere, et desiderare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.

Propos. 14. *Licitum est absoluto desiderio cupere mortem Patris, non quidem ut malum Patris, sed bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas.*

Prop. 15. *Licitum est Filio gaudere de parricidio Parentis a se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas.*

DUBIUM III.

De præcepto Eleemosynæ, seu misericordiæ corporalis.

31. *An teneamur dare eleemosynam ex bonis vitæ, aut statui necessariis?*
32. *An succurrere pauperibus in necessitatibus communibus?*
33. *An possumus facere eleemosynam de bonis alienis?*

31. » Suppono 1. Hujus præcepti obligationem nasci ex duplici capite. 1. Ex necessitate proximi egentis. 2. Ex persona possidentis bona vel necessaria, vel superflua.

» Suppono 2. Duplicem dari necessitatem proximi. I. Dicitur *extrema*, ex qua egenti imminet periculum vitæ, vel etiam gravis, et diuturni morbi, secundum *Dian. p.* 6. *tr.* 8. *R.* 1. II. *Gravis*, ex qua imminet periculum

» gravis mali, ut captivitatis, infamiæ, gravis » jacturae bonorum, vel status, unde fiat, ut » difficulter se possit sustentare; verb. gr. si non » possit vivere secundum suum statum, vel si » nobilis cogitur alteri famulari, vel artifex, » aut vir honestus mendicare. 3. Dicitur com» muuis, qua laborant mendici triviales, *Lay» man lib.* 2. *tract.* 3. *cap.* 6.

» Suppono 3. Bona necessaria, et superflua » dici, vel respectu vitæ, sive naturæ, vel re» spectu status, vel decentis conditionis perso» næ; quo modo seculares raro putant se habe» re superflua, ut docet *Laym. et Nav. c.* 24. » Nam quæ sunt necessaria ad alendos liberos, » famulos, honestas donationes, convivia, ho» spitum tractationem, (qualia tamen non sunt » quæ ad quemcumque fastum, et pompam quis» que sibi requirit), spectatis etiam communi» bus eventibus, heredibus, necessitate futura » etc. non sunt superflua *. (Nota hic propos. » damn. 12. ab Innoc. XI. quæ dicebat: *Vix in » secularibus invenies, etiam in Regibus, super» fluum statui. Et ita, vix aliquis tenetur ad » eleemosynam, quando tenetur tantum ex super» fluo statui*) *.

» Resp. 1. Nemo tenetur dare eleemosynam » ex bonis sibi ad vitam necessariis, nisi pau» per esset persona talis, ex qua penderet salus » Reipub. Est communis. Et ratio patet ex or» dine charitatis.

» Resp. 2. Probabile est, ex superfluis natu» ræ, et statui teneri aliquem, etiam in gravi » necessitate, succurrere proximo, si probabili» ter putet alium non subventurum; idque, ut » *Azor. t.* 2. *lib.* 12. *cap.* 7. *Sylv. et Fumus* » volunt, sub mortali, contra *Medin.* qui vult » esse tantum consilii. Ratio est, quia, cum in

» Scriptura frequenter damnentur homines ob
» neglecta opera misericordiæ, hæc non sunt
» restringenda ad extremam, et raram necessi-
» tatem. Vid. *Laym. l. c.* *. (*Et hoc tenendum*
» *cum Viva in d. prop.* 12. *num.* 8. *et Bona-*
» *cina tract.* 6. *cap.* 3. *q.* 2. *cum Suar. Pal.*
» *ac Azor. et Salm. tr.* 21. *cap.* 7. *num.* 12.
» *cum comm. ex D. Thom.* 2. 2. *quæst.* 32.
» *art.* 5. *ad* 3. *Et videtur clare inferri ex præ-*
» *fata prop.* 12. *Notat tamen Viva*, (*et idem*
» *dicit Tournely t.* 3. *p.* 296. *in fin. cum Syl-*
» *vio*) *quod neque in gravi*, *neque in extrema*
» *necessitate pauperis teneatur dives magnam*
» *pecuniam erogare*, *cum hæc sint media valde*
» *difficilia*, *et fere moraliter impossibilia. Tene-*
» *tur vero beneficiarius*, *nisi reliquum velit aliis*
» *operibus applicare*) *.

» Resp. 3. Proximo in extrema necessitate te-
» neris succurrere ordinarie ex bonis etiam ali-
» quo modo ad statum necessariis. *Suar. Laym.*
» *ex communi.* Satisfacis tamen probabiliter, si
» des cum onere restituendi, quando erit ditior.
» *Vasq. etc.* contra *Suar. Ron. etc.* Vide *Dian.*
» *p.* 5. *t.* 8. *R.* 5.

» Addo *ordinarie* : quia, si majus damnum
» æstimaretur, te excidere tuo statu, quam mors
» pauperis, non teneris. *Azor. loc. cit.*

» Resp. 4. Probabile est, quod proximo in
» gravi necessitate constituto quisque teneatur
» subvenire cum modico detrimento proprii sta-
» tus : quia parvo suo incommodo tenetur ma-
» gnum incommodum proximi impedire. *Laym.*
» *l. c. S. Thom. Bonacina dist.* 3. *q.* 4. *p.* 6.

Ex dictis collige.

» 1. Homines privati non tenentur inquirere
» pauperes. *Vasq. etc.* si tamen dubitent de
» extrema alicujus indigentia, tenentur inqui-
» rere veritatem. *Sanch. Dian. pag.* 5. *tom.* 6.
» *R.* 39.

» 2. Nemo tenetur magnam vim pecuniæ dare
» pauperi, ad pretiosissimam medicinam emen-
» dam vitæ servandæ necessariam, vel ad redi-
» mendum a periculo mortis, *Sa*, *et Kon. disp.*
» 27. *dub.* 135. Et ratio patet ex dictis.

» 3. Si proximus tantum egeat usu rei, satis est
» illam commodare, v. gr. si ab hostibus spo-
» liato vestem commodes, vel vulnerato equum,
» donec domum revertatur. *Laym. Bonac. ll.*
» *cc* *. (*cum Tournely p.* 297.) *.

32. » Resp. 5. In communibus pauperum neces-
» sitatibus tenetur aliquando dare eleemosynam,
» qui habet bona naturæ, et statui superflua.
» Ita *communiter S. Thom. Suar. Bellar.* contra
» *Nav. et Vasq.* qui negant teneri. Ratio est,
» tum quia quisque tenetur diligere proximum,
» sicut seipsum; tum quia alioquin pauperes isti
» inciderent in necessitatem gravem. Videtur
» tamen hæc obligatio tantum esse sub veniali,
» ut recte *Medina:* idque, si nulla sit justa
» causa negandi: alias sub nullo. Vide *Laym.*
» *Bonac. loc. cit.*

Quæritur, an in communibus pauperum necessitatibus sit obligatio gravis dandi eleemosynam ex superfluis statui? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *S. Antonin. p.* 2. *tit.* 1. *cap.* 24. §. *ult.* ubi loquendo de divite obstricto ad eleemosynam, de eo tantum loquitur qui *de superfluo utriusque necessitatis, naturæ scil. et per-*

sonæ, *non subvenit magnas necessitates patientibus*, *et si non extremas*; item *Laym. tr.* 2. *cap.* 6. *n.* 5. *cum Alensi*, *Major*, *et Gabr. Dian. p.* 2. *tr.* 15. *R.* 32. *cum Turrian. Abbat. Fernand. Victorell. Vasq. et Medina*, item *Sotus et Sylv. apud Croix l.* 2. *n.* 202. item *Covarr. P. Nav. et Malder. apud. Bonac. t.* 2. *D.* 3. *q.* 4. *p.* 6. *num.* 7. qui *num.* 8. probabilem putat cum *Cardenas apud Croix num.* 203. Ratio, quia communiter obligatio eleemosynæ non oritur ex superfluitate bonorum, sed ex urgenti proximi necessitate; alias non liceret divitibus de superfluis donationes aliis elargiri; saltem (ut ait *Laym.*) cum pauperum communis miseria soleat esse levis, et tolerabilis, non videtur culpa gravis auxilium eis denegare. *Secunda* vero sententia communior, cui adhæreo, affirmat; et hanc tenent *Palaus tr.* 6. *D.* 2. *p.* 2. *num.* 15. *Holzm. tr.* 1. *§.* 4. *num.* 177. *Viva in Prop.* 12. *Innoc. XI. num.* 3. *Contin. Tourn. to* 3. *pag.* 295. *v. Prob.* 3. *Sanch. Cons. l.* 1. *cap.* 5. *dub.* 6. *num.* 37. *cum Aragon. Led. Bann. Abul. etc. Salm. tr.* 21. *cap.* 7. *num.* 17. *cum Cajet. Tap. et Prado ex D. Th.* 2. 2. *q.* 32. *art.* 5. ubi: *Sic ergo dare eleemosynam de superfluo est in præcepto*, *et dare eleemosynam ei qui est in extrema necessitate.* Prob. 1. ex Luca cap. 11. *Quod superest date in eleemosynam*, *et ecce omnia munda sunt vobis.* Prob. 2. ratione, tum quia divisio rerum, communi gentium consensu facta, nequit esse in præjudicium pauperum; tum quia, si divites absolutam non haberent obligationem subveniendi communiter mendicis, possent isti ab omnibus in sua necessitate derelinqui. Et hic notandum id quod dicit *Navar. cap.* 24. *num.* 6. *cum Cajet.* scilicet pertinere ad decentem statum conservandum

omnia quæ requiruntur, non solum ad filios, et famulos, et hospites substentandos, sed etiam ad honestas donationes, convivia, et moderatas magnificentias exhibendas; Et sic respondetur rationi primæ sententiæ: Additque *Navarr. ibid. cum eod. Cajet. et Sylvest. ex D. Th.*; quod necessarium ad decentiam status non consistit in individuo, sed habet latitudinem, et eo majorem quo status est major.

Dicunt autem probabiliter *Viva l. c. n.* 11. *Mazzot. Tom.* 1. *pag.* 441. *quæst.* 1. *Roncag. de Charit. cap.* 3. *Reg. in praxi n.* 2. *Salm. n.* 18. *cum Lorca, et Tamb. Dec. lib.* 5. *cap.* 1. §. 1. *n.* 17. cum aliis, non esse obligationem omne superfluum hujusmodi pauperibus elargiri; hoc enim præceptum non obligat singulos in solidum, sed communiter omnes divites, ex quibus, si singuli aliquid largiantur, satis subvenitur his communibus necessitatibus. Unde sic scribit Sylvius: *Tenetur Dives dare, non omnibus Pauperibus occurrentibus, nec totum superfluum, sed non ita modicum pro quantitate suæ substantiæ, ut si alii Divites sic facerent, Pauperibus deesset subsidium.* Huic consentit *Sanch. l. c. n.* 38. *cum Ledesma*, dicens quod habens superflua statui non tenetur omnia pauperibus erogare, sed aliquando et modo morali, ita ut satisfaciat suæ obbligationi dives qui habet curam pauperum, aliquando illis subveniendo; unde concludit, illum peccare mortaliter qui statuit nullam dare eleemosynam in communibus necessitatibus, vel qui in hoc est notabiliter negligens. Idem etiam sentit *Laym. l. c.* ubi licet hanc obligationem dicat non esse sub gravi, addit tamen in malo statu versari divitem, qui omnes mendicos a se inhumaniter repelleret. Verum subdit quod Confessarius non facile tali diviti

absolutionem negare debet, cum de hac obligatione, qualis sit, Doctores non consentiant. Ceterum *Viva*, *Tamb. Mazzot. et Ronc.* cum communiori *l. c.* censent satisfacere probabiliter divites, erogando in pauperes communes quinquagesimam partem suorum redituum, sive duos aureos ex centum, sed non in eadem proportione, si divitiæ multum excedant. Ecclesiastici vero tenentur erogare de reditibus Beneficiorum quidquid superest eorum substentationi; sufficit tamen Episcopis dare pauperibus quartam partem, aliis vero Beneficiatis simplicibus quintam vel sextam, ut dicunt *Viva n.* 11. *et Ronc. l. c* Modo alia applicent in alios pios usus. Sed melius, vide dicenda *lib.* 3. *n.* 491. *Qu. I.*

Unde resolvuntur Casus sequentes,

» 1. Pauperibus trivialibus, etsi ex nuditate, » morbo, etc. videantur ostendere signa extremæ » necessitatis, raro quis tenetur ex præcepto » subvenire, etiam de superfluis: tum quia fere » ad movendos spectatores ista necessitas exa» geratur, tum quia ab aliis juvandi præsu» muntur. *Mald. Wigers*; *Dian. p.* 5. *t.* 8. » *R.* 17.

» 2. Si quis dives, et abundans diu neget o» mnes eleemosynas, cum proposito dandi me» liore, et commodiore loco, ac tempore, vel » egentioribus, vel in alium pium usum con» vertendi, is non peccat, cum non habeat ju» stam causam negandi; si vero talis sine ratio» nabili causa, omnes a se pauperes inhuma» niter repellat, eum dicit *Laym. l. c.* versari » in malo statu.

» 3. Nulli omnino, quantumvis diviti, omnes » pauperes sine eleemosyna repellendi, facile

» neganda est absolutio, tum ob dubium et dis» sensum DD. de hac obligatione; tum quia vix » reperitur, qui causam saltem apparentem non » prætendat, si superflua se habere fateatur. » *Laym. ibid.*

» 4. Etsi dicta de eleemosyna danda intelli» gantur respectu omnium egentium, etiam pec» catorum, infidelium, et inimicorum; damnan» di tamen non sunt Magistratus excludentes » a suis civitatibus, justa de causa, pauperes » peregrinos. *Laym. ib. Trullench. l.* 1. *c.* 5. » *d.* 10.

» 5. Religiosis æque, ac aliis pauperibus de» bentur eleemosynæ, quia eorum paupertas, » et necessitas est vera, et justa, tametsi volun» tarie contracta, cum voluntas, et causa fue» rit rationabilis, et grata Deo. *Lore. Dian.* » *p.* 5. *t.* 8. *R.* 18. Aliud est de iis, qui spon» te sua culpabiliter sunt pauperes, ut vagabun» di. *Ibid. R.* 19.

33. » Resp. 6. Eleemosyna tantum facienda » est ex bonis propriis, et quorum quis liberam » babet administrationem. Potest tamen fieri ex » alienis, quando proximus est in extrema, vel » quasi extrema necessitate, et aliunde succurri » non potest: tunc enim omnia sunt commu» nia *. (*Si vero potuisses rem largiri tuam,* » *et dedisti alienam, videtur quod tenearis ad* » *restitutionem; quia non poterat determinare* » *alienam, cum tibi propria suppetebat. Ita Croix* » *lib.* 3. *p.* 2. *n.* 344. *cum Sporer, quia eo* » *casu præceptum eleemosynæ te obstringebat ad* » *subveniendum de tuis*) *. In communi vero » necessitate, licet tantum cum consensu domi» ni tacito, vel expresso. Vid. *S. Thom.* 2. 2. » *q.* 32. *art.* 7. *Regin. n.* 286. *Fill. Laym. Bon.* » *loc. cit. num.* 11. *Less. lib.* 2. *cap.* 12.

Unde resolves.

» 1. Non licet dare eleemosynam ex bonis
» obnoxiis restitutioni, v. gr. furto ablatis: li-
» cet tamen ex acquisitis per opus illicitum (sed
» non cum injustitia), v. gr. ex lucro mere-
» tricum. Ratio est, quia hæc sunt propria;
» priora non. *Bon. ibid.*

2. Pueris, filiis-familias, servis, ancillis,
» uxoribus non licet dare eleemosynam, nisi te-
» nuem, in qua parentum, dominorum, et
» maritorum voluntas præsumitur. Particulares
» vero Casus, in quibus uxor dare potest, vid.
» suo loco *præcept.* 4. *et* 6. *cap.* 1. *d.* 4. v.
» *Bon. disp.* 4. *quæst.* 4. *p.* 6. *Dian. p.* 5. *t.*
» 8. *R.* 25. ubi ex *Hurt.* notat, si pater nul-
» las det eleemosynas, posse pro eo dare fi-
» lium *. (*Circa uxores vide lib.* 3. *num.*
» 540.) *.

» 3. Tutores, et Curatores, qui habent cu-
» ram bonorum alienorum, possunt facere mo-
» dicas eleemosynas ex bonis, quæ administ-
» strant, quales nimirum ipsi facere deberent,
» quorum sunt. *Vasq. Azor. Con. Dian. p.* 5.
» *t.* 8. *R.* 35.

DUBIUM IV.

De misericordia spirituali, seu præcepto correptionis fraternæ.

34. *Ob qualem peccatum Proximi teneamur ad correptionem?*
35. *An ob peccatum leve?*
36. *An ob peccatum factum ex ignorantia?*
37. *Quid si correptio omittatur ob timorem?*
38. *An in dubio teneamur corripere?*
39. *An quando absit periculum relapsus? Vel si adsit alius idoneus? Vel non sit spes fructus? Vel si expectetur occasio?*
40. *Qui teneantur corrigere?*
41. *Quinam ordo servandus in correptione?*
42. *Resolutio plurium casuum.*

34. » Correptio fraterna est admonitio, qua » quis proximum conatur revocare a peccato. » De qua certum est, præceptam esse jure tum » naturali, quo membra unius corporis se mu» tuo juvare tenentur, tum Divino positivo, » *Matth.* 18. *Si peccaverit in te frater tuus,* » *corripe ipsum. Bec.* 2. 2. *c.* 21. *Laym.* » *cap.* 7. *Fill. Bon. p.* 7. Quæritur autem, » quæ sit ejus materia? Et quos, et quomodo » obliget?

» Resp. 1. Omne mortale peccatum proxi» mi per se est sufficiens materia, ut hoc præ» ceptum obliget sub mortali. Ita communiter. » Et ratio est, quia, cum vitam spiritualem » tollat, sufficientem necessitatem correptionis » inducit. Dixi 1. *omne mortale;* quia, etsi » etiam veniale sit materia correptionis, non

» tamen graviter obligans, nec nisi facillime
» possis.

35. Hinc dicit *Laym.* peccati venialis correptionem rarius esse præceptum; excipitur nisi esset Prælatus Religionis, qui aliquando tenetur sub gravi corrigere leves subditorum culpas, ex quibus incipiat minui vigor disciplinæ cum magno Religionis detrimento. Ita *Tourn. tom. 3. pag.* 315. *vers. Hæc. Laym. de Caritat. c. 7. num.* 3. *Cam Bus. infra num.* 40. Et vide *lib.* 4. *num.* 13.

36. Quæritur hic, an sit obligatio corrigendi peccata facta ex ignorantia invincibili? Respondetur distinguendo, si peccata sint contra jus Naturæ, correptio fieri debet: quia tunc illa sunt intrinsece mala, ut commune est apud *Croix l.* 2. *num.* 214. Et idem dicit *Oviedo* cum communi de ignorantia juris Divini. Nisi tamen desperetur fructus, aut timeatur, quod mala ex materialibus fiant formalia, ut communiter dicunt *Salm. tract.* 21. *cap.* 7. *n.* 53. *et Roncag. de car. cap.* 3. *quæst.* 4. *cum aliis.* Si vero sint contra Jus Positivum tantum, probabile est privatis non esse obligationem, saltem non sub gravi, corrigendi; secus autem Prælatis, Parentibus, Confessariis, Magistris; quia ipsis specialiter incumbit docere subditos. Ita *Salm. d. n.* 53. *cum Bann. Ledesm.* Item *Bon. de Car. q.* 4. *p.* 7. *n.* 11. *Nav. n.* 24. *n.* 12. *Viva de 4. Præc. q.* 11. *art.* 6. *n.* 11. *Pal. de Car. D.* 3. *p.* 4. *n.* 2. Ratio, tum quia proximus non est in peccato, quo deficiente, non urget præceptum correptionis; tum quia ille nil agit intrinsece malum. Sed probabilius et communius *Pal. n.* 3. *Con. D.* 28. *q.* 4. *n.* 38. *Sanch. de Matr. lib.* 2. *D.* 38. *n.* 5. *Mazz. de Car. cap.* 2. § 6. *Tourn. tom.* 3. *p.* 318. et *Croix*

lib. 2. *n.* 214. *cum Burgh. et aliis* docent omnes teneri ad correptionem, quia illa transgressio, licet materialis, et non intrinsece mala, attamen posita lege, adhuc est mala, et ideo per correptionem tenemur eam impedire.

37. » Dixi 2. *per se*, quia si quis ob timorem, » verecundiam, pusillanimitatem putet se non » non ita stricte obligatum, vel minus esse ido» neum ad corripiendum, videtur tantum pec» care venialiter. Vid. *S. Th.* 2. 2. *q.* 32. *art.* » 2. et ceteros supra cit.

Nota hic doctrinam *S. Th.* 2. 2. *q.* 33. *art.* 2. *ad* 3. ubi ita docet: *Hujusmodi omissio est peccatum veniale, quando timor, vel cupiditas tardiorem facit hominem ad corrigendum: Non tamen ita, quod si ei constaret, quod fratrem posset a peccato retrahere, propter timorem, vel cupiditatem omitteret, quibus in animo suo præponit caritatem fraternam. Et hoc modo quandoque viri sancti negligunt corrigere delinquentes.*

38. » Resp. 2. Præceptum hoc obligat occur» rentibus his circumstantiis, I. Si certo tibi » constet de peccato proximi *, (*vel de proxi*» *mo periculo peccandi, ut Tourn. pag.* 318. » *concl.* 2.) indagare enim tenetur solus Supe» rior *. (*ut etiam Tourn. p.* 314.) *.

Ita ut, si non constaret de peccato proximi, nempe si notitia de peccato illius nobis perveniret tantum per auditum, aut per alia signa dubia, non tenemur corripere. *Salmant. tract.* 21. *cap.* 7. *num.* 52. *cum Sanch. Dian. etc.* Nisi suspicio sit de homicidio, vel de damno communi, vel nisi quis esset Prælatus, qui in dubio debet corripere, cum is ex officio teneatur peccata subditorum inquirere: licet potius tunc expediat, ut correptionem faciat in com-

muni, ut *Salmanticens.* cum aliis *d. num.* 52. *cum Busemb.*

39. » II. Si probabile sit non emendasse, nec » emendaturum, vel relapsurum: quia eleemo» syna egenti tantum danda est.

Quæritur, utrum, quando abest periculum relapsus, sit obligatio corripiendi fratrem non emendatum? *Prima* sententia negat, eamque tenent apud *Salm. Tract.* 21. *c.* 7. *num.* 49. *Sa, Abul. Pal. Regin. Com. Dian. Villal. etc.* Valde probabilem vocant *Laym. de Charitat. cap.* 7. *n.* 2. *vers. Corripe*, *cum Sylvest. Turian. et Glossa in cap. Si quis.* 24. *qu.* 1. Ratio istorum, quia neque ipse quidem peccator tenetur statim peccatum delere per pœnitentiam; tanto minus igitur illum a peccato sublevare tenetur alter, cui incertus est emendationis fructus. Ideo ait *Laym.* præcipi in *Ecclesiast. c.* 29. *Corripe proximum*, *ne forte iteret.*

Secundam tamen sententiam contrariam merito probabiliorem putant *Tournel. t.* 3. *p.* 315. *concl.* 2. *et Salm. ibid. num.* 50. *cum Suar. Bon. Less. etc.* Ratio, quia frater in peccato constitutus jam gravem patitur necessitatem, a qua teneris illum, si potes, eripere; ideoque Christus Dominus præcepit: *Si peccaverit in te frater tuus*, *vade*, *et corripe eum.* Nec officit opposita ratio, nam bene per accidens aliquando potest esse obligatio major aliena, quam propria: v. gr. potest quis ob amorem paupertatis non se eripere a gravi egestate, sed alter dives tenetur ei subvenire, si potest.

» III. Si alius æque idoneus non adsit, qui » correpturus putetur. IV. Si sit spes fructus; » quia desperato fine, cessant media ". (*In æ» quali dubio*, *an correptio sit profutura vel ob» futura*, *omittendum esse dicunt Concina de*

» *Eleem. cap.* 3. *n.* 9. *et Tournely t.* 3. *pag.*
» 320. *cum Habert*, *et Antoine. Recte autem*
» *limitat Tournely* 1. *Si corrigendus sit in pe-*
» *riculo mortis.* 2. *Si timeatur ex omissione in-*
» *ficiatio aliorum in fide*, *aut moribus. Et sic*
» *etiam*, *si correptio certius sit profutura. Dicit*
» *autem idem Tournely* 1. Tertio, *non esse*
» *obligationem corrigendi*, *si probabile sit quod*
» *reus per se resipiscat: ex D. Th. dict. quæst.*
» 33. *art.* 2. *ubi*: Cadit sub præcepto (*corre-*
» *ptio*) secundum est necessaria ad istum finem.
» *Item notat Tourn. p.* 321. *num.* 2. *et* 4. *cum*
» *Soto*, *Bann. et Malder. neminem teneri ad*
» *corrigendum in necessitate gravi spirituali cum*
» *periculo notabilis damni honoris*, *vel bonorum*;
» *nisi sit Pastor*, *aut alius*, *cui ex officio in-*
» *cumbat alterius cura*) *. V. Si sit bona oc-
» casio, locus, et tempus opportunum, possis-
» que sine tuo gravi damno facere. Quod si ho-
» rum aliquid desit, præceptum non obligat.
» Unde patet ejus omissionem in privatis vel
» nullam esse, vel levem culpam. Vid. *Bon.*
» *loc. cit.* *. (*Sed ita generice dictum*, *non*
» *placet*) *.

» Resp. 3. Et si hoc præceptum obliget omnes
» etiam subditos, magis tamen Prælatos. Ra-
» tio prioris est, quia omnes sunt commem-
» bra, tenenturque sibi extrema officia Chari-
» tatis præstare. Ratio posterioris est, quia sub-
» diti ex Charitate, Prælati vero etiam ex of-
» ficio, et justitia tenentur. Unde peccare pos-
» sunt etiam graviter, veniales culpas non im-
» pediendo, si vigor disciplinæ per hoc minua-
» tur, *. (Vide *lib.* 4. *num.* 13.). Eademque
» fere est ratio de patrefamilias, præsertim er-
» ga liberos. *Laym. l. cit. n.* 5. *Pall. Trull.*
» *lib.* 1 *cap.* 5. *d.* 13. *et* 15. *et ceteri.*

Strictius ergo tenentur ad correptionem Episcopi, Parochi, Prælati, Parentes, Confessarii, Domini, Mariti, Magistri, Tutores, et Curatores. Sed dubitatur, an hi teneantur ad corripiendum etiam cum gravi damno proprio? Quoad Episcopos, et Parochos pertinet, non est dubitandum, quin ipsi tum ex officio, tum ex stipendio quod exigunt, teneantur ad subveniendum subditis, ac propterea ad eos corrigendos, adhuc cum periculo vitæ, in eorum necessitate, non solum extrema, sed etiam gravi, ut communiter docent *D. Th.* 2. 2. *quæst.* 185. *art.* 5. ubi : *Et ideo ubi subditorum salus exigit Pastoris præsentiam ; non debet Pastor personaliter gregem deserere, neque etiam propter aliquod personale periculum imminens, ex illo Jo.* 10. *Bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis. Suar. D.* 9. *Sect.* 2. *n.* 4. *Pal. tr.* 6. *D.* 1. *p.* 9. *n.* 12. *Bonac. D.* 3. *qu.* 4. *p.* 4. *n.* 5. *Viva de* 4. *Præc. qu.* 11. *art.* 6. *n.* 13. *Mazz. t.* 1. *pag.* 458. *et Salm. tract.* 21. *cap.* 6. *n.* 33. *cum Con. Trull. Tap. et Vill.* Utrum autem cum periculo damni proprii teneantur ad correptionem Parentes, Mariti, et alii ut supra, qui nullum ad hoc stipendium recipiunt? Videntur affirmare *Salmanticenses tr.* 21. *cap.* 7. *n.* 58. dum dicunt quod ipsi tenentur ad correptionem ex officio, ac proinde (addunt) ex justitia. Sed huic additioni seu doctrinæ minime acquiesco ; nam licet verius teneantur Superiores ex officio magis quam ex mera charitate, ut docent *Sanchez. Pal. Cajet. Val. et Dian.* (contra *Suar. Tap. et Lorca*) *apud ipsos Salm. dicto n.* 58. : attamen tale officium, cum ortum habeat ex obligatione sola pietatis, aut charitatis, non videtur obligare ex justitia ad tantum onus, aliud enim est teneri ex justitia ratione

stipendii, ut tenentur Pastores, aliud ratione officii. Addunt *Salm. ibid. n.* 67. *in fine.* Concionatores teneri peccata publica reprehendere, etiamsi ideo damna privata timeantur. Hoc tamen intelligendum, si ex reprehensione aliquis fructus speretur, et majus damnum commune non timeatur.

41. » Resp. 4. Ordo in correptione servandus » est, quem Christus præscripsit *Matt.* 18. scilicet primo, ut corripias privatim: deinde » coram testibus: tum ad Prælatum Ecclesiæ, » sive Superiorem deferas. Excipe tamen. I. Nisi » præstet Superiori viro probo, et prudenti, » quam aliis testibus innotescere prout cautum » est *in Regula S. Aug.* *. (Vide *lib.* 4. *num.* » 243. *et seq.*) *. II. Nisi peccatum sit publi- » cum, tunc enim potest publice corripi. III. » Nisi vergat in grave damnum tertii, aut Com- » munitatis, si Superiori non statim innotescat: » v. gr. si quis proditionem moliatur, hæresim » occulte spargat; tunc enim immediate Su- » periori indicandum, quia commune bonum » præferendum est privato; *Fill. t.* 28. *cap.* 7. » *n.* 149. *et* 155 IV. Quando corripiendus est » contentus, ut Superiori statim significetur, ut » est apud quosdam religiosos, qui quoad hoc » juri suo renunciaverunt. Vid. *Suar. Becan.* » *Laym. hic, Sanch. Fill. loc. cit.*

Ex dictis resolvitur.

» 1. Qui facile potest impedire peccatum mor- » tale proximi, et ob mali temporalis timorem » neglexit, peccat mortaliter. Ita *Laym. Suar.* » *Sanch. lib.* 6. *mor. c.* 18. Vid. *Pal. hic.*

» 2. Si certo constet, fratrem perfecte emen- » dasse peccatum occultum, nec ex eo esse ul-

» lum periculum relapsus, vel damni ipsi, aut » alteri, non licet (etiam in Soc. Jesu) denun- » tiare patri, vel Prælato, nisi frater expresse » in istam denunciationem consentiat. *Sanch.* 2. » *mor. lib.* 6. *cap.* 18. *num.* 40. *et* 69. *Pal.* » *de Char. t.* 6. *disp.* 3. *p.* 12. *Fill. Trull. lib.* » 1. *cap.* 5. *d.* 14. *Suar. Hurt. disp.* 163. et » denique *Card. de Lugo Resp. mor. lib.* 4. *d.* » 46. ubi tamen notat, in Soc. Jesu casum esse » rarissimum. (Vide *lib.* 4. *num.* 245.) *. Ra- » tio autem est, quia cessat motivum charita- » tis, atque adeo ratio denunciandi: ideoque est » peccatum, et quidem (ut *Card. Lugo loc. cit.* » notat ex *Suar.*) mortale ex genere suo. Vid. » *Dian. p.* 4. *t.* 4. *R.* 71.

» 3. Si Superior immediatus se solo possit de- » linquentem emendare, ita ut nullum pericu- » lum damni, vel relapsus ipsi, vel alteri, vel » Communitati immineat, videtur peccare ma- » nifestando Superiori mediato delictum. *Pal.* » *loc. cit. Trull. d.* 16. *n...*

» 4. Prælati, et Magistratus tenentur aliquan- » do inquirere subditorum peccata, ut corripian- » tur; non tamen multum, et curiose de aliquo » in particulari rogare debent; nisi is speciale » ejus signum dederit: neque facile admittere » accusatores spontaneos; quia illi specie boni » communis sæpe se quærunt. *Hurt. etc. Dian.* » *p.* 7. *tract.* 13. *R.* 10. *et* 12.

» 5. Episcopi, Prælati Religiosorum, Pasto- » res animarum tenentur etiam cum suo incom- » modo, imo aliquando cum vitæ periculo, » adhibere diligentiam, quam possunt, ut pec- » cata publica, et occulta impediant; quia cum » Christo pacti sunt curam, et sollicitudinem » gregis, pro qua multa ab eo bona accipiunt. » *Hurt. t.* 2. *d.* 162. *sec.* 7. §. 6. (apud *Dian.*

» *p.* 7. *t.* 3. *R.* 28.) atque hanc esse omnium
» Patrum, et Theologorum doctrinam, quam
» Christus verbo, et exemplo docuerat: addit-
» que idem esse de magistratibus, et conciona-
» toribus. Licet vero hi non teneantus, ad id ex
» justitia (sicut Prælati, et Magistratus, tenen-
» tur tamen peccata publica corripere (sed non
» facile Prælatorum, et Religiosorum, quorum
» auctoritas ad bonum commune est necessaria),
» etiamsi non sit spes emendationis. *Con. Hurt.*
» *Dian. loc. cit. R.* 13.

» 6. Correptio adhibenda est non semper sta-
» tim, sed cum major fructus speratur. Hinc
» interdum permitti potest reiteratio peccati, ut
» ferventius resipiscat. *Dian. p.* 7. *t.* 3. *R.* 29.
» *et* 30. ex *Reg. Fill. Trull.* Neque sufficit se-
» mel esse factam correptionem, sed debet ite-
» rum iterumque fieri, quamdiu speratur fru-
» ctus. *Ibid. R.* 32.

DUBIUM V.

De Scandalo.

ARTICULUS I.

Quid, quotuplex sit, et quale peccatum?

43. » RESP. 1. Scandalum dicitur peccatum » occasionatum, et est duplex, Activum, et Pas» sivum. *Activum* est, dictum, vel factum (quo » nomine etiam omissio intelligitur) minus re» ctum, præbens alteri occasionem ruinæ spiri» tualis. Ex *S. Thom.* 2. 2. *quæst.* 43. *ar.* 1. » *Sanch. Azor. Laym. c.* 13. *Bon. d.* 2. *quæst.* » 4. *p.* 2. Dixi *minus rectum*, hoc est, quod » vel in se malum sit, ut si loquaris turpia co» ram adolescente; vel mali speciem habeat, ut » si justa de causa, coram aliis eam ignoranti» bus, comedas carnes die vetito. Scandalum » Activum aliud est per se tale, aliud per ac» cidens. *Per se* dicitur, quando directe inten» ditur alterius ruina; id est, si ideo aliquid » fiat, ut aliquis ad peccatum inducatur: v. g. » si adulter alienam solicitet ad adulterium. *Per*

» *accidens* dicitur, quando indirecte, et interpretative tantum causatur alterius peccatum; ut si quid facias, quod tibi in mentem venit, actum natum ad inducendum alterum hic et nunc ad peccatum, et nihilominus facis, ut si coram pusillis pecces, vel die vetito carnes comedas, non dicendo, quod habeas veniam. Item, si Clericus domi suæ alat mulierem populo suspectam, esto absit omne peccatum, et peccandi periculum. Vid. *Sa* v. *Clericus*, *Laym. Bon. l. c.* Scandalum *Passivum* est ipsa ruina, sive peccatum, in quod labitur proximus, ex occasione alterius dicti, vel facti. Quod dividitur in *Datum*, seu *Pusillorum*, quod oritur ex activo: et in *Acceptum*, quod non oritur ex activo, sed ex ipsius sumentis malitia: quale erat odium, et invidia Pharisæorum in Christum, occasione ejus dictorum, vel factorum: unde hoc dicitur *Pharisaicum*. Ex his patet.

» 1. Ad scandalum activum non requiri, ut de facto passivum consequatur; sed satis esse, quod data sit occasio, ex qua natura sua sequi possit: ut si quem inducere velis ad peccatum, qui tamen non consentiat; sicut etiam contra, passivum potest dari sine activo. *Laym. ibid.*

» 2. Scandalum passivum non esse speciale peccatum, neque addere circumstantiam aggravantem; verb. gr. qui viso alterius furto, etiam furatur, non ideo peccat gravius. *Laym. ibid.*

» 3. Non semper esse scandalum, si peccas coram aliis, sed tantum quando, attentis circumstantiis tam personæ agentis, quam coram quibus fit actus, potest probabiliter timeri, ne per hunc actum trahantur ad peccatum, qui

» alias peccaturi non essent. *Sanch. Laym. lib.*
» 2. *tr.* 3. *cap.* 13.

» 4. Omne scandalum activum, directe in-
» tendens ruinam proximi, est speciale pecca-
» tum contra Caritatem, ut habet communis sen-
» tentia. An vero idem sit, quando intenditur
» indirecte, controvertunt Scholastici, et parum
» refert ad praxim. *Sanch. lib.* 7. *c.* 6. *et* 9.
» *Azor.* 1. *part. lib.* 4. *cap.* 7. *Bonac. loc. cit.*

Unde resolves hos Casus.

44. » 1. Mortaliter peccat, qui alteri dat oc-
» casionem ruinæ mortalis, nisi indeliberatio
» excuset: et sic opus indifferens, vel veniale
» sæpe transit in mortale, ratione scandali, v. g.
» si jocosum verbum proferat Religiosus coram
» feminis, vel iis, qui inde occasionem peccati
» mortalis sumere possunt. *Laym. l. c.*

» 2. Venialiter peccat ratione scandali, qui
» alteri dat occasionem ruinæ venialis tantum.
» Quod verum est, etsi directe illam intendat,
» et quidem per actum mortalem. *Sanch. l.* 1.
» *cap.* 6. *n.* 11. ex communi contra *Suar.* Ra-
» tio autem est, quia ruina est parva. Et pa-
» tet a simili, ut si quis per fornicationem in-
» tendat furari rem minimam, furtum tantum
» erit veniale.

» 3. Scandalizans committit, præter peccatum
» scandali, etiam peccatum ejus speciei, ad
» quod alterum inducit: ideoque confiteri debet
» speciem peccati mortalis, per quod, et ad
» quod induxit, cum numero inductorum, vel
» qui probabiliter induci potuerunt. *Sanch. A-*
» *zor. Laym. Bonac. l. c. Card. de Lugo de*
» *pœnit. d.* 16. *f.* 4. *Dian. de Sacr. tom.* 2.
» *tr.* 4. *c.* 114. Excipit tamen *Card. de Lugo*

» *l. c.* si præter intentionem scandalum dederit.
» *Tamb. de Exped. Conf. l.* 2. *c.* 1. *num.* 9.
» *cum Lugo* ait, quoad inductos, sufficere, si
» dicas: *Fui multis occasio peccandi meo exem-*
» *plo* *. (Vid. *lib.* 5. *n.* 46.) *.

» 4. Etsi is, qui scandalizavit alios, teneatur
» illis rursus dare bonum exemplum, ut inquit
» *Sa*, si quis tamen nudo exemplo suo alios ad
» furtum induxit, neque alio peculiari modo,
» verb. gr. exhortatione, consilio, mandato est
» cooperatus, non tenetur ad restitutionem, quia
» talis inductio est tantum contra Caritatem, non
» contra Justitiam. (* *Ita etiam Sanch. Dec.*
» *lib.* 1. *cap.* 6. *n.* 5. *et Salm. de Rest. cap.*
» 1. *n.* 114. *cum Mol. Bon. Dic. et aliis com-*
» *muniter cum Roncaglia de Car. cap.* 6. *qu.*
» 2. *qui recte ait, quod licet is peccet etiam*
» *contra justitiam, juxta probabiliorem senten-*
» *tiam, quam sequemur n. seq.* 45. *non tene-*
» *tur tamen ad restitutionem, quia non est cau-*
» *sa, sed tantum occasio damni. Vide nu. seq.*
» *in fine*). * Idem docet *Less.* si cum *Cajo*
» v. g., putares ea intentione, ut ipse, con-
» sumtis pecuniis, furetur. Vid. *Less. cap.* 9.
» *d.* 16. *n.* 110.

» 5. Non censetur dare scandalum, qui licet
» publice peccet, facit id tamen coram iis, qui
» vel sunt ita viles, vel infantes, aut improbi,
» ut nemo moveatur ad peccatum; vel qui sunt
» ita promti, v. gr. si quis fornicetur coram
» aliis, qui sunt parati idem facere, nec ejus
» exemplo moventur; vel si coram mansuetis
» quis contendat, rixetur, vel alium cedat.
» *Sanch.* 1. *mor. c.* 6. *n.* 6.

» 6. Non ideo factum aliquod est scandalum
» quia alius incipit de tali homine male suspi-
» cari, aut sentire, quia hic non peccat, si

» ob sufficientia indicia suspicetur. Secus tamen » est, si incipiat male sentire de Fide Catholi» ca, Clero, Ordine Religioso, vel minus ad » pietatem affici. Unde patet facilius dari scan» dalum ab iis, qui sunt magna auctoritate, » vel pietatis existimatione, quam ab aliis *Conc.* » *d.* 32. *n.* 33.

Hic operæ pretium est ad trutinam revocare tres quæstiones valde scitu, et ad praxim necessarias. Quæstio I. Quandonam scandalum sit speciale peccatum? Adsunt tres sententiæ. *Prima* asserit tunc tantum scandalum esse speciale peccatum contra caritatem, quando directe intenditur spiritualis ruina proximi. Ita *Sanch. dec. lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 3. *Bonac. tom.* 2. *d.* 2. *de Peccatis quæst.* 3. *punct.* 2. §. *unic. n.* 13. *cum Pal. Azor. Bann. Trull. etc. apud Salm. tr.* 21. *cap.* 7. *num.* 51. Ratio horum DD. quia, ut peccatum aliquod sit specialiter distinctum, requiritur, ut habeat specialem finem contra virtutem oppositam. At cum proximi ruina non intenditur, non specialiter læditur caritas, sed potius illa virtus, ad quam lædendam proximus inducitur: Ideo tale scandalum ad illam speciem reducitur peccati, ad quod proximus inducitur, sive directe, jussu, consilio; sive indirecte, verbis, aut exemplo.

Secunda sententia, quam tenent *Lugo D.* 16. *sect.* 4. *ex n.* 157. *cum Navar. et Tamb. Meth. exped. Conf. lib.* 2. *c.* 1. *n.* 105. *cum aliis recentioribus*, distinguit, et dicit posse aliquem tripliciter inducere alterum ad peccatum. I. Directe et formaliter, intendendo illius spiritualem ruinam. II. Directe, sed non formaliter, quando scilicet vult, ut alter castitatem violet; non jam ut animam perdat, sed ut ipsi inducenti satisfaciat. III. Indirecte, nempe quando ex suo

exemplo alter accipiet occasionem peccandi. Hinc ajunt, quod si scandalum accidat primo et secundo modo, peccat scandalizans, non solum contra caritatem, sed etiam contra virtutem, ad quam lædendam proximum inducit. Quando vero tertio modo peccat, scilicet prævidendo, sed non intendendo peccatum proximi, tunc peccat tantum contra charitatem, non autem contra virtutem quæ læditur, unde non tenetur illius speciem explicare. Ratio, quia reliquæ virtutes non obligant, saltem graviter (prout ait *Lugo*), ut impediamus in aliis vitia opposita, sed tantum ne positive intendamus proximum inducere ad eas offendendas.

Tertia sententia, cui subscribo, tenet, quod qui directe vel indirecte inducit proximum ad peccatum, dupliciter peccat, scilicet tam contra caritatem, quam contra virtutem, ad quam lædendam proximum inducit. Quod peccet contra caritatem, mihi videtur non posse negari, et nescio acquiescere primæ sententiæ expositæ. Si enim caritas obligat ad proximum corrigendum, et impediendum, cum possumus, ne ruat in peccatum; quanto magis obligat ad eum non impellendum ad peccatum consilio, vel exemplo? Nec obstat ratio allata, quod ad caritatem lædendam requiratur finis eam lædendi specialis; nam generaliter sufficit ponere destructivum cujusvis virtutis, ut illa offendatur, etsi hoc non intendatur; prout si quis occidit inimicum in Ecclesia, etiamsi non intendat Religionem offendere, tamen non solum peccat contra justitiam, sed etiam contra Religionem, cum ipso facto illam lædat. Et sic tenent *Lugo l. c. n.* 159. *Tournely tom.* 3. *p.* 327. *v. Tota*, *Roncagl. de Scand. c.* 6. *quæst.* 2. *Tamb. loc. c. Salm. l. c. num.* 53. *cum Soto*, *Val. Suar.*

Tap. Prad. Et hanc expresse docet *S. Thomas*, quamvis enim *Sanch.* citet ipsum pro sua sententia *in* 2. 2. *q.* 43. *a.* 3. veruntamen *a.* 1. *ad* 4. S. Doctor ita loquitur: *Quando aliquis suo malo facto, vel verbo intendit alium ad peccatum inducere; vel etiamsi ipse non intendat, ipsum factum est inductivum ad peccatum; tunc ille dat occasionem ruinæ, unde vocatur scandalum activum.* Quod autem is peccet etiam contra virtutem, ad quam lædendam proximum (etsi indirecte) inducit: Ratio est, quia quælibet virtus non solum contrarios prohibet actus, sed etiam prohibet, ne detur occasio aliis inductiva ad peccandum; tunc enim occasio illa, esto non sit causa de se influxiva, est tamen causa moralis, ut proximus peccet; dicitur *causa moralis*, quæ in substantia æquivalet causæ directe inductivæ ad peccatum, cum sine ea proximus non peccaret. Ita *Cajet.* 2. 2. *q.* 43. *ar.* 1. *Sanch.* *l. c.* *Roncaglia loc. ut sup.* *Tournely l. c. et Sal. n.* 55. *cum Laym.* Vide dicenda in *quæst. III. num.* 47. *circa fin.* Qui tamen suo exemplo induceret alium ad furandum, licet peccet contra justitiam duplici peccato, non tenetur tamen ad restitutionem, ut comm. docent DD. *Molina D.* 34. *num.* 2. *Bon. D.* 1. *q.* 2. *p.* 11. *n.* 14. *Sanch. Dec. l.* 1. *c.* 7. *num.* 15. *Roncaglia* (*vide l. c.*) *et Salm. de Rest. tr.* 13. *cap.* 1. *n.* 114. (contra *Tourn. t.* 3. *p.* 329. *in fin. cum Antoine*). Ratio, quia exemplum illud non est causa directe influxiva, sed tantum occasio, quæ non præstat ad furandum positivum influxum, qui requiritur ad obligationem restitutionis.

46. Quæstio II. An circumstantia inductionis ad fornicationem sit in Confessione explicanda? Negant *Lugo de Pœn. D.* 16. *et Tamb. in Meth.*

Conf. c. 3. §. 4. *num.* 24. *cum Jo. Sanch.* *et Vasq. Leandr.* cum aliis apud *Sal. de Pœn. c.* 8. *num.* 107. qui dicunt sufficere fateri fornicationem, quia malitia inductionis sive scandali (ut ajunt) jam habetur, licet non gravis, quando aliquis non sollicitat, sed consentit; adhuc enim participat cum altero in suo peccato, et est causa cooperans ad ejus ruinam: quare solum videtur aggravari magis hæc malitia intra eandem speciem, quando quis positive sollicitat. Et idem ait *Lugo* dicendum de collocutione turpi, et simili. Contradicunt tamen *San. Dec. l.* 1. *c.* 6. *n.* 14. *Pal. tom.* 1. *tr.* 6. *p.* 3. *n.* 4. *et Sal. cum Diana*, *Con. Fill. etc.* dicentes omnino explicandam esse circumstantiam sollicitationis, cum hæc sit peccatum distinctum a peccato, ad quod proximus inducitur. Hac tamen ratione non obstante, videtur satis probabilis prima sententia *Lugonis*, cum etiam in cooperatione ad fornicationem adsit peccatum contra caritatem, bene distinctum a peccato cooperationis ad fornicationem, cooperando ad ruinam alterius partis, juxta mox dicta in quæstione antecedenti, et dicenda in quæst. sequenti; Unde infert *Lugo*, inductionem non esse nisi circumstantiam aggravantem intra eandem speciem, non necessario explicandam, juxta sententiam quam referemus *l.* 6. *ex n.* 467.

Ex hac autem sententia *Lugonis*, et aliorum ut supra, scil. quod circumstantia sollicitationis sit ejusdem speciei, quam cooperatio ad fornicationem, infertur quod cooperatio ad fornicationem (licet in ipsa fornicatione necessario contenta) sit peccatum distinctum tam contra castitatem, quam contra caritatem; Unde qui fornicatur, secundum hanc sententiam, non unum peccatum committit, sed plura contra castita-

tem; et tot (ut arguo) quot peccata tu committeres, si ad invicem cum altero pollutionem faceres; Tunc enim peccatum ageres, quia te pollnis; secundum, quia polluis alterum (idque jam tenet *Tourn. tom.* 3. *p.* 337. *v. Ex his*, ubi ait quod fornicans dupliciter peccat, propter fornicationem propriam, et propter alienam); tertium, quia cooperaris, ut alter te polluat, præter duo alia peccata, quæ committis contra caritatem, cooperando ad pollutionem illius; et ad actionem ipsius, ut tu polluaris. Omnia hæc peccata enumerantur etiam in fornicatione; et pariter in sodomia, adulterio, et incestu. Hæc autem diversa peccata non certe sunt explicanda in Confessione ab eo qui fornicatur, nam sufficienter illa exprimit fatendo fornicationem; et ut ipse fornicando jam confuse illa apprehendit, ita etiam in confuso Confessarius ipsa intelliget.

Dici posset cum *Suar. apud Salm. tr.* 31. *c.* 12. *de Peccat num.* 60. quod cum plura objecta mala respiciunt unum actum, tunc unum peccatum constituunt, etiamsi per se seorsim divisum unumquodque objectum eorum suam propriam malitiam complete haberet, prout dicit *Spor. de Pœnit. c.* 3. *n.* 435. de Sacerdote celebrante in mortali, qui licet plures actiones per se malas perpetret, nempe indigne consecrando, sumendo etc. tamen, ut tenet *Sporer*, quia omnes illæ actiones unum ministerium Sacrificii respiciunt, unum sacrilegium ipse committit. Et sic pariter dici posset in fornicatione, ubi, quamvis plures actiones pravæ concurrant, omnes per se singularem malitiam habentes, quia tamen unum peccatum fornicationis respiciunt, ideo (præciso peccato inductionis) unum peccatum constituunt. Sed regulam, quam ponit *Suar.* ut supra, negant *Sal. n.* 69. *l. c.* et dicunt, quod

sicut plura objecta prava, specifice distincta in uno actu (puta in occisione Sacerdotis), plura peccata efformant specie diversa; ita plura objecta ex se propriam malitiam completam habentia, etiam in uno actu plura peccata numero diversa constituunt. Quod autem Missa celebrata in mortali sit unum Sacrilegium, hoc negamus cum *Croix*. Vide dicenda *lib.* 4. *num.* 48. His tamen non obstantibus, non improbo opinionem eorum, qui dicunt fornicationem esse unum peccatum; sed magis mihi arridet sententia *Lugonis*, ut supra, qui in quacumque fornicatione plura peccata agnoscit. Unusquisque abundet in sensu suo.

47. Quæstio III. An sit peccatum scandali petere ab alio aliquid, quod ipse non præstabit sine peccato, si jam paratus sit ad peccandum? Hinc distinguendum: si res quæ petitur sit de se intrinsece mala, ita ut nullo modo præstari possit sine peccato, prout est petere fornicationem a meretrice parata, non desunt plures DD. qui dicunt non esse peccatum scandali; quia, cum talis mulier sit semper in actuali aut virtuali voluntate peccandi, non censetur graviter, sed leviter cooperari, qui occasionem ei præbet peccatum illud exequendi. Ita *Sotus lib.* 6. *de Just. quæst.* 1. *art.* 5. item *Henriq. Azor. Valent. Medin. Salon. Manuel*, *Lop. etc. apud Sanch. Dec. lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 13. *cum Conink. et Salas ap. Bon. de Pœnit. quæst.* 5. *Sect.* 2. *p.* 2. §. 3. *diff.* 3. *num.* 19. *et* 20. Veneror tantorum DD. auctoritatem, sed non auderem recedere a sententia contraria, quam sequendam censeo, et tenent *Sanch. loc. cit. num.* 14. *cum Cajet. Nav. et Fill.* item *Bonac. de Peccat. D.* 2. *quæst.* 4. *p.* 2. §. *un. num.* 21. *Ronc. tract.* 6. *de Char. cap.* 6. *quæst.* 6. *Tamb. Dec. lib.*

5. *cap.* 1. §. 4. *num.* 65. *et Spor. in V. Præc.* c. 1. *ex n.* 45. qui vocat communem et certam. Ratio mihi valde potens, quia, licet meretrix sit in actuali voluntate peccandi, certe tamen sibi infert ruinam graviter majorem, opere complendo illud particulare fornicationis peccatum. Is igitur, qui illi cooperatur ad peccatum consummandum, dupliciter graviter peccat, tum contra caritatem, tum contra castitatem, ut mox melius patebit ex infra dicendis.

Si autem res quæ petitur sit indifferens, et bene possit præstari sine peccato alterius, ut esset petere mutuum ab usurario, juramentum a falsum juraturo, Sacramentum a Sacerdote peccatore, et similia; *prima* sententia tenet, non esse peccatum grave, petere prædicta sine justa causa. Ratio, quia (ut ajunt), cum usurarius ille, aut Sacerdos, etc. jam habeat voluntatem deliberatam peccandi, non inferes ipsi grave damnum, si proponas illi occasionem, qua exequatur peccatum præter tuam intentionem: ea enim anticipatio operis externi peccatum illius tantum accidentaliter variat. Ita *Lugo de Just. D.* 25. *ex n.* 234. *Cajet.* 2. 2. *q.* 78. *art.* 4. *et in Summa v. Usura*, *Sot.* 1. *c. dub.* 1. *Nav. summa c.* 17. *n.* 262. *Sa v. Usura*, *n.* 5. *item Arag. Led. et alii ap. Sanch. Dec. lib.* 3. *cap.* 8. *n.* 23. et probabilem putant ipse *Sanch. Pal. et Tamb.*

Secunda vero sententia, quam amplectimur, tenet id esse peccatum mortale tam contra caritatem, quam contra virtutem, ad quam lædendam occasio proximo præbetur, petendo ab illo mutuum, Sacramentum, aut juramentum sine gravi causa; nam, cum adsit gravis causa, petens omnino excusatur, ut docet *D. Th.* 2. 2. *quæst.* 78. *art.* 4. *cum S. Aug. l. de Scand.*

n. 365. *et aliis comm. ap. Salm. de Contract. cap.* 3. *num.* 120. quia licite potest homo, causa alicujus sui notabilis boni, permittere peccatum alterius, quod provenit tantum ex illius malitia. Petens autem sine justa causa peccat primo contra caritatem, quia est causa moralis, ut proximus patiatur grave damnum spirituale; nam præscindendo a quæstione, an actus externus augeat malitiam actus interni, ut tenent *Scotus*, et sui Discipuli cum *Dupasq. Theol. tom.* 4. *Disp.* 2. *quæst.* 5. quia (ut dicunt) integritas, seu difformitas actus externi diversa est ab integritate actus interni, cum actus externi et interni sint diversæ rationis: Vel an, manente voluntate plena erga peccatum, actus externus nihil addat malitiæ actui interno, ut tenent probabilius *D. Th. Gonet in Clypeo tom.* 3. *diss.* 7. *art. un. Estius l.* 2. *dist.* 42. §. *et alii*, quia tota malitia actus externi consistit in voluntate. Sed quicquid sit de hoc, etiam Thomistæ, prout declarat *Estius*, dicunt, quod, cum contingit perpetratione operis mali voluntatem magis affici ad rem concupitam, tunc sine dubio per opus externum additur aliquid malitiæ, quia tunc ipsius voluntatis malitia augetur. Quapropter, quamvis, speculative loquendo, sit probabilior Thomistarum sententia, practice tamen dicimus, quod ex communiter contingentibus per actum externum semper augetur malitia voluntatis, ob ejus majorem complacentiam, conatum, diuturnitatem, etc. ut advertit bene *Habert de Act. Hum. c.* 8. *q.* 2. Hinc *Estius loc. cit. in fin.* sic concludit: *Ceterum, quoniam externum opus revera peccatum est, hinc fit, ut semper dicendum sit plus mali eum fecisse, qui peccatum opere perpetravit, quam qui in sola voluntate continuit.* Cum igitur peccator actu externo notabi-

lem majorem ruinam sibi infert; non potest excusari a peccato gravi contra caritatem, qui sine gravi causa cooperatur illi ad opus exequendum, ut ait etiam *Tourn. t.* 3. *p.* 427. *v. ex his*: Caritas enim nos obligat ad vitandum damnum grave proximi, quotiescumque sine notabili incommodo id possumus. Cum autem habemus gravem causam petendi, non possumus sine gravi incommodo a petendo abstinere; et ideo tunc equidem excusamur; secus vero, si causa sit levis, et tanto magis si sit illicita, aut vana. Ita *Bus. n.* 49. *Sanch. Dec. lib.* 3. *cap.* 8. *n.* 22. *et* 23. *cum Valent. Arag. et Conrad. Sylvest. v. Usura*, 7. *q.* 1. *Molin. tom.* 2. *de Just. D.* 335. *Concl.* 4. *Ronc. tract.* 6. *q.* 6. *de Car. cap.* 6. *q.* 6. *Tamb. Dec. lib.* 5. *cap.* 1. §. 4. *n.* 76. *Salm. de Contract. c.* 3. *n.* 123. *et tract.* 21 *c.* 8. *n.* 123. *cum Pal. Bann. et Trull. Bonac de Pecc. D.* 2. *q.* 4. *p.* 2. *num.* 21. *cum Suar. et Fill.* et censet *Bon.* rationem primæ sententiæ non videri satis firmam. Item *Sporer. in V. Præc. cap.* 1. *num.* 46. *cum S. Antonin Vasq. Pont. Palud. Aug. et aliis ap. AA. cit.* Et eandem nostram sententiam sequitur etiam *P. Elbel. de Scand. n.* 365. asserens hanc esse communem.

Probabiliter tamen *Sporer num.* 47. *cum Less. Hurt. et aliis* excusat ab hoc peccato contra caritatem petentem sine justa causa mutuum ab usurario parato, si usurarius ob multitudinem petentium æquæ certe ac facile præstabit alteri pecuniam illam ad usuras; quia tunc non adest obligatio impediendi peccatum, quod ille æque certe alias patraret. Verum dicimus, quod petens sine gravi causa, etiam in casu mox posito, non excusatur ab alio peccato gravi contra virtutem, ad quam lædendam mortaliter indu-

cit proximum. Et hoc, etiamsi daretur casus, quem practice jam diximus moraliter impossibile esse evenire, quod operê externo non augeretur malitia proximi parati ad peccandum. Ratio, quia sine justa causa nunquam licet cooperari ad actionem objective malam; concurrere enim moraliter, etsi permissive, ad actum objective malum sine justa causa, per se semper est malum; prout certum est, quod inducere amentem ad pejerandum, fornicandum, etc. etiamsi ille non peccat, est grave peccatum contra virtutes oppositas, ut communiter dicunt *Salm. de Leg. c. 3. n. 49. et Bus. n. 155. cum. Laym. Bonac. Pal. Sanch. Gran. etc.* Hinc eodem modo petens sine gravi causa mutuum ab usurario, Sacramentum a Sacerdote peccatore, quamvis parato, peccat non solum contra caritatem, sed etiam contra justitiam, aut Religionem, ut dicunt *Salm. l. c. de Contract. c. 3. n. 123. et de Sacr. c. 8. num. 36. Sanch. Bec. l. c. cum Sylvest. Mol. Valent. Pal. Trull. Villal. Ban. Tap. apud Salm. in fine.*

Notant autem *Sporer loc. cit. n. 75. et Pontius de Matr. lib. 5. cap. 18. num. 51. cum Soto, et Cajet.* quod ad mutuum licite petendum ab usurario non requiritur præcisa necessitas, sed sufficit quævis notabilis utilitas, sive ad conservationem, sive ad decentiam status, aut familiæ: puta (ut ait *Pon. cum iisdem DD. cit.*) si vir nobilis petat mutuum ad exercenda torneamenta cum suis amicis, et alias abstinendo aliquam notam incurreret.

ARTICULUS II.

An, et quando Scandalum passivum permitti possit? an ob illud vitandum aliquid omitti debeat?

48. *Quando Scandalum passivum permitti possit?*
49. *An sufficiat sola utilitas ad petendum mutuum ab usurario, et Sacramenta a Ministro excommunicato, vel peccatore?*
50. *An aliquando teneamur omittere, vel differre bona Spiritualia, ad vitandum Scandalum alterius?*
51. *An aliquando teneamur omittere quædam Præcepta?*
52. *An dimittere bona temporalia? An peccet graviter mulier utens veste virili? Vide ibidem alios casus.*
53. *An puella decenter ornata teneatur se avertere a conspectu alicujus particularis eam concupituri?*
54. *Quid si se ornet ornatu superfluo?*
55. *Quid si putet in genere aliquos scandalizandos? Et an peccent graviter mulieres pectus ostendentes?*
56. *Quomodo peccent obscœna componentes, aut repræsentantes, aut pingentes?*
57. *An liceat suadere minus malum, ad majus evitandum?*
58. *An aliquando liceat permittere ruinam Proximi?*

48. » RESP. 1. Permitti non potest absque » necessitate, vel utilitate propria, vel aliena. » Ratio est, quia tenemur ex Caritate impedire

» peccata proximi, si facile possimus, *Laym.*
» *cap.* 23. ex communi.

Unde resolvuntur hi Casus.

» Absque causa non licet petere mutuum ab
» usurario, vel ab infideli juramentum per fal-
» sos Deos, a concubinario administrationem Sa-
» cramenti, vel ut celebret: cum enim absque
» peccato id non sit facturus, cooperareris ejus
» peccato. *Suar. Sanch. Trull. lib.* 1. *c.* 6. *dist.*
» 5. *num.* 15.

49. ». Resp. 2. Ex causa necessitatis, vel uti-
» litatis potest permitti. Patet in dicto casu, qui
» simpliciter sine peccato fieri potest: ideoque
» licet talia petere ex rationabili causa, etsi al-
» ter ex malitia sit peccaturus. Requiritur autem
» major necessitas, ut permittatur scandalum
» Pusillorum, quam Pharisaicum. Item major,
» si plures sint scandalizandi; si timeatur pec-
» catum grave; et denique, si certo prævidea-
» tur, quam alias. *Laym. loc. cit. Bonac. d.*
» 2. *q.* 4. *p.* 2. *. (*Sufficit inde ab usurario, ut*
» *Viva ex communi*, et *Salm. Tract.* 1. *c.* 8.
» *n.* 76. *cum Caj. Nav. Con. etc. Et ad pe-*
» *tenda Sacramenta a Ministro peccatore, aut*
» *excommunicato tolerato, ut Laym. de Car.*
» *c.* 13. *n.* 8. *cum Sanch. et Nav. ex S. Th.*
» *vide dicta n.* 47. *Et vide etiam infra n.* 77.
» *v.* 4. *Licitum*) *.

50. » Resp. 3. Debet permitti, si alioqui pro-
» pria salus periclitaretur, vel aliis, præsertim
» Communitati, grave damnum immineret. Un-
» de bona spiritualia necessaria ad salutem nec
» debet, nec potest quisquam dimittere ob cu-
» jusquam scandalum. *Fill.* 28. *cap.* 8.

» Resp. 4. Bona spiritualia (et secundum *Lor-*

» *cam ap. Dian. p.* 5. *t.* 7. *B.* 24. etiam tem» poralia) non necessaria ad salutem non tene» tur quis omittere, vel differre, ob scandalum » Pharisaicum, juxta illud *Matth.* 15. *Sinite* » *illos*, *etc.* nisi tamen ex dilatione fructus spe» raretur: facilius vero, ac sæpius talia bona » differenda, vel etiam omittenda sunt, ob » scandalum Pusillorum: v. gr. ingressus Reli» gionis debet differri ob scandalum parentis, » si consensus illius brevi speretur. *Laym. loc. cit.*

Docet *S. Th.* 2. 2. *q.* 43. *art.* 7. quod aliquando tenemur differre bona spiritualia non necessaria ad salutem, ob scandalum Pusillorum, non vero ob Pharisaicum. Attamen notandum hic est ex *Laym. de Car. c.* 13. *n.* 8. *cum S. Th.* quod scandalum Pusillorum post monitionem fit Pharisaicum. Hinc, quamvis quis debeat differre ingredi Religionem ob scandalum propinquorum, si illorum consensus brevi speretur, ut ait *Bus.* potest tamen recte ingredi, si ipsi pergant resistere, ut *Laym. cum S. Antonin. Palud. etc. l. c. num.* 8. *in fine.* Sed quoad hoc punctum vide omnino dicenda *l.* 4. *n.* 68.

Et hic præterea notandum, certum esse; ut dicunt *Salmanticenses de IV. Præcepto cap. un. num.* 7. posse filios, inscio patre, Religionem ingredi, aut Clericatum sumere: maxime si sciant, patrem ex affectu carnali impediturum; quod regulariter accidit, ut bene advertit *Pinamon. De Vocation. cap.* 3. *circa initium.* Hinc docet *S. Thom.* 2. 2. *quæst.* 189. *art.* 6. *in corp.* quod *recte possunt filii, prætermisso parentum obsequio, Religionem intrare, etiam contra præceptum parentum.* Et *art.* 10. *in corp.* dicit quod *filii non debent consilium sumere, nisi ab his, de quibus speratur, quod prosint et non impe-*

diant, *ex Eccl.* 37. *Cum viro irreligioso tracta de sanctitate*, *et cum injusto de justitia*. Atque *dicto art.* 10. *ad* 2. affert. *S. Cyrillum*, qui super illa Evangelii verba; *Permitte me renunciare his*, *qui domi sunt*, *etc.* sic loquitur: *Communicare proximis*, *indicat adhuc languentem*, *et retrocedentem*: *propter quod audit a Domino*: *Nemo mittens manum ad aratrum*, *et respiciens retro*, *aptus est Regno Dei*. *Respicit retro*, *qui dilationem quærit cum propinquis conferendi*. Vide alia valde utilia, quæ dicentur super hoc puncto *cit. lib.* 4. *n.* 78. Tunc tantum filiis non liceret ingredi Religionem, quando relinquerent parentes in necessitate gravi, vel fratres in extrema, ut *Salmantic. de Statu Relig. cap.* 3. *n.* 53. *etc. cum S. Thom. et communi.* In dubio tamen, an necessitas sit talis, permittitur ingressus; cum in dubio possideat libertas, ut docet *Sanch. Decal. lib.* 4. *cap.* 25. *num.* 6. Vide dicenda *dict. lib.* 4. *ex num.* 66.

51. » Resp. 5. Ad vitandum grave scandalum » Pusillorum quædam præcepta impleri non de» bent, nisi tamen omissio esset magis damnosa » omittenti. Vid. *Laym. lib.* 2. *t.* 3. *cap.* 13. » Ratio hujus est, quia tunc, concurrente du» plici præcepto, scilicet naturali de cavendo » scandalo, et positivo, majus, et fortius est » naturale.

Quæstio est, an ad vitandum scandalum proximi sint omittenda Præcepta? Certum est I. Quod præcepta, quæ omitti non possunt sine peccato, hæc nunquam prætermittenda sunt ob alterius scandalum, sive sit Pharisaicum ex illius malitia, sive pusillorum ex ejus infirmitate, aut ignorantia. Hujusmodi sunt præcepta Fidei, et Sacramentorum, quæ sunt necessaria ad salutem, ut docet *S. Thom.* 2. 2. *quæst.* 43.

art. 7. Item omnia præcepta naturalia; et quamvis DD. aliqui dicant aliquando posse omitti præcepta naturalia affirmativa, nempe corrigendi peccatores, vel puniendi delinquentes, quando magis timetur damnum, quam speratur fructus; tamen melius dicit *Palaus de Carit. t.* 6. *D.* 6. *p.* 16. *num.* . . . . *in fin.* tunc verius in iis casibus ipsa præcepta cessare, et non obligare. Certum est. II. Quod alia præcepta positiva nec etiam omitti possunt, si scandalum proximi esset pharisaicum, quia tunc potius daretur illi occasio bona aliorum malitiose impediendi, ut ait *Sporer de* 5. *Præc. cap.* 1. *n.* 29. *ex D. Th. d. q.* 43. *art.* 8.

Dubium autem est, an sint omittenda præcepta positiva, ad scandalum pusillorum vitandum? *Prima sententia* probabilis, quam tenent *Nav. Summ. cap.* 24. *num.* 44. *Vasq. quæst,* 43. *art.* 7. *d.* 1. *Palaus d. p.* 16. *num.* 3. *cum Bas. de Leon.* et probabilem putat *Croix lib.* 2. *num.* 244. *ac Tamb. Dec. lib.* 3. *cap.* 2. *n.* 8. negat, quia præcepta etiam positiva, et humana non cessant obligare, quando scandalum non est datum; sed acceptum; magis enim tunc obstringit obligatio implendi præcepta tibi injuncta, quam vitandi omissionem præcepti alteri impositi. Affirmat vero secunda sententia probabilior, quam tenent cum *Busemb. Laym. de Carit. cap.* 3. *num.* 10. qui vocat communem, *Canus in Rel. de Pœn. p.* 5. *Suar. D.* 10. *de Scand. sect.* 4. *num.* 9. *Tournely tom.* 3. *pag.* 332. *Roncaglia de Car. cap.* 6. *qu.* 7. *Sporer de* 5. *Præc. cap.* 1. *n.* 29. *et Salmantic. tract.* 21. *cap.* 8. *num.* 87. *cum Valent. Sylv. Bann. Led. Hurt. Med. Cord. et Lorca.* Citant etiam *Salmantic. S. Thom. in dict. art.* 7. sed revera S. Doctor ibi non loquitur de præceptis, sed de bonis spi-

ritualibus, pro quibus verius intelligenda sunt consilia. Ratio hujus sententiæ est, quia præceptum generale de vitando scandalo Proximi, cum sit naturale, præferendum est præceptis positivis. At quia magnum esset incommodum mulieris, si ipsa ob scandalum alterius ad longum tempus abstinere a Missa teneretur, ideo valde probabiliter dicunt *Laymann. de Carit. c.* 13. *num.* 10. *Tournely loc. cit. et Sporer dict. c.* 1. *num.* 29. *et* 37. quod illa ad hoc non tenetur, nisi pro una vel altera vice. Imo tenet *Elbel de Scand. cum Ills. aliisque pluribus*, bene posse illam semel vel iterum omittere Sacrum, sed ad hoc non teneri, cum accidat scandalum omnino ex alterius malitia.

Ex dictis resolvuntur hi Casus.

52. » 1. Prælati Ecclesiastici non tenentur (imo » nec possunt), quæ ab bona Ecclesiæ conser» vanda sunt necessaria, v. g. lites, etc. omit» tere, ad vitanda scandala Pharisaica, imo etiam » pusillorum: etsi his prius reddi debeat ratio » rectitudinis. *Dian. part.* 5. *t.* 7. *R.* 24. Ex » *S. Thom. etc.*

Quæritur, an ad vitandum scandalum sint dimittenda bona temporalia? Distinguit *D. Th.*, et docet 2. 2. *quæst.* 43. *art.* 8. quod si bona sint propria, *tunc vel totaliter dimittenda*, *vel aliter scandalum est sedandum*, *scilicet per aliquam monitionem*; Nam, facta monitione de veritate justitiæ, scandalum evadit pharisaicum, de quo nihil amplius curandum, ut docet idem *D. Th. eod. loc.* Imo dicunt *Palaus de Carit. tom.* 6. *D.* 6. *p.* 17. *Sanchez Dec. lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 11. *et Sporer de V. Præcept. cap.* 1. *numer.* 32. *cum Suarez*, *Dian. etc.* nunquam esse obligationem

gravem, pati magnam jacturam in bonis propriis, ne Proximus patiatur scandalum, etiam ex infirmitate. Ratio, quia caritas erga Proximum non obligat cum tanto incommodo. Hoc tanto magis procedit, si bona sint commissa ad conservandum, ut bona Ecclesiæ committuntur Prælatis, et similia: Ipsa enim nec etiam possunt dimitti propter scandalum alterius; uti possunt dimitti bona privata. Quamvis, ut monent recte *Laym. de Charit. cap. 13. num 9. cum S. Antonin. et Palud. ac Sporer loc. cit. d. num.* 32. etiam pro iis differri debet exactio, donec instruantur debitores de sua obligatione. Imo dicunt *S. Antonin. Cajetan. et Val. apud. Laym. ibid.* quod si adhuc post monitionem populi scandalum nec etiam cesset, et magna immineat fructus spiritualis jactura, tunc melius se geret Prælatus, si procuret Ecclesiæ assensum, ut debitum remittatur. Attamen bene ait *Laym.* in hoc pensandas esse circumstantias tam bonorum dimittendorum, quam scandali eventuri, et ne forte ex remissione malitia debitorum magis augeatur; Nam *S. Thom.* de eo casu *d. art.* 8. sic loquitur: *Propter scandalum pharisaicum non sunt bona temporalia dimittenda, quia hoc et noceret bono communi; daretur enim malis occasio rapiendi; et noceret rapientibus, quia retinendo non sua, in peccato remanerent.*

» 2. Si femina utatur veste virili, vel contra, » tantum ex levitate, sine prava intentione, » aut periculo scandali, et libidinis, venjale » tantum erit; alias mortale; nullum vero, si » ex necessitate. *Dian. part.* 5. *tract.* 7. *R.* 32. » ex *S. Th. Sylv. etc.*

Si mulier utatur veste virili, ex se non est peccatum grave; sed posset grave esse ex cir-

cumstantiis periculi libidinis, vel scandali, ut *Laym. de Charit. d. cap. 13. in fin. Sylvius ap. Tourn. tom. 3. p. 515. quæst. 3. et Salm. Tract. 21. d. cap. 8. num. 62.* Et hoc indicat *S. Thom. 2. 2. quæst. 169. art. 2. ad 3.* ubi: *De se vitiosum est, quod mulier utatur veste virili, aut e converso: et præcipue, quia hoc potest esse causa lasciviæ: et specialiter prohibetur in lege (Deut. 22.), quia Gentiles tali mutatione habitus utebantur ad idololatriæ superstitionem. Potest tamen quandoque hoc fieri sine peccato propter aliquam necessitatem, vel causa se occultandi ab hostibus, vel propter defectum vestimenti, vel propter aliud hujusmodi.* Secus autem est tantum veniale; et aliquando nullum, si adsit justa causa, v. gr. ad se occultandum, ut docet *D. Thom. loc. cit. et Laym. ibid. cum Navarr. et Cajet.* qui dicit præceptum *Deut. cap. 22.* prout ceremoniale jam cessasse.

» 3. Peccatum, ex quo Confessarium in Con-
» fessione (ex infirmate tamen) graviter scan-
» dalizandum nosti, debes reticere. *Laym. loc.*
» *cit. ex Nav. etc.*

» 4. Uxor semel, vel iterum debet omittere
» jejunium, ex quo maritus graviter offendere-
» tur, et oriretur discordia. *Ibid.*

» 5. Si, ituro te ad Sacrum die festo; exci-
» tanda sit gravis rixa, vel cædes, non tene-
» ris ire. *Ibid.*

» 6. Superior peccata subditi sæpe potest dis-
» simulare ad vitandas turbas, et majora mala,
» quæ alioqui teneretur punire.

53. » 7. Mulier, quæ scit in se, vel in sui
» aspectu aliquem in particulari scandalizandum,
» mortaliter peccat, si data opera ei se conspi-
» ciendam offerat: adeoque potest, et debet
» non tantum publico, sed etiam Sacro absti-

» nere die festo semel, aut iterum, ad peccatum
» illud evitandum. Dixi 1. *aliquem in particu-*
» *lari*: quia ob timorem scandali alicujus ex
» Communitate in genere vel etiam plurium,
» abstinere, nimis esset difficile, et plenum scru-
» pulis. Dixi 2. *semel*, *aut iterum*: quia sæpe
» nimis esset grave, et durum. *Bonac. Sanch.*
» *Laym. loc. cit. num.* 10. et alii. Vid. *Dian.*
» *part.* 5. *tract.* 7. *R.* 21. *et* 22. ubi in contra-
» rium citat aliquos Auctores negantes obliga-
» tionem prætermittendi rem præceptam ad evi-
» tandum aliorum scandalum.

Si ergo agitur de omittendis rebus præceptis, nempe Missa a puella, ne se offerat conspectui juvenis, a quo scit turpiter concupisci, juxta secundam sententiam relatam *num.* 51. debet ipsa semel, et iterum omittere Sacrum: sed probabiliter etiam juxta aliam primam sententiam *ib.* allatam, ut ait *Tamb. Dec. lib.* 4. *cap.* 2. *n.* 8. bene posset, imo teneretur, non obstante scandalo illius, Ecclesiam adire ad Sacrum audiendum.

Si vero agatur de re non præcepta, quæritur, an peccet mortaliter puella, ad conspiciendum se præbens conspectui viri scandalum passuri? Affirmant cum *Busemb. S. Antonin. Sylvest. Nav. Azor. etc. apud Sanch. Dec. lib.* 1. *cap.* 6. *n.* 16. qui asserit hoc esse commune, quando illa se offert, nullam aliam causam habens rationabilem, puta invisendi amicas, eundi ad Ecclesiam, etc. Sed valde probabiliter negant peccare graviter *Cajet.* 2. 2. *quæst.* 154. *art.* 4. *in fin. et quæst.* 169. *art.* 2. *ad* 5. *Sanch. loc. cit. n.* 17. *cum Nav. Med. et Azor.* item *Sporer de* 5. *Præc. cap.* 1. *num.* 34. *et* 35. *cum Armill. et Pal. Less. lib.* 4. *num.* 113. *Salm. tract.* 21. *cap.* 8. *num.* 59. et probabile putat *Croix lib.*

2. *num.* 247. *cum Bonac. et Dian.* Sufficit enim, ut dicunt, ad eam excusandam saltem a mortali causa, ne ipsa sua libertate privetur; cum ex una parte hoc scandalum non est datum, sed acceptum ex malitia viri; et ex alia vice esset res valde incommoda mulieri, et scrupulis obnoxia, si expendere deberet semper, an habeat justam causam egrediendi, vel non. Nequirem autem (ut bene ajunt *Palaus tom.* 6. *D.* 6. *part.* 7. *num.* 4. *Sanch. d. num.* 17. *et Sporer n.* 35.) illam excusare a mortali, si ipsa ex vanitate ducta, etsi scandalum illius viri non intendat, data opera ejus aspectui se offerret. Hinc recte dicunt *Spor. num.* 36. *et Dian. p.* 3. *tract.* 7. *R.* 3. *cum Hurt.* teneri mulierem sub gravi scandalum viri determinari vitare, si posset commode aliam Ecclesiam adire, per aliam viam progredi, a fenestra abstinere, et similia: Hoc tamen non intelligendum ad longum tempus, sed tantum pro una vel altera vice, donec alter advertere possit se fugi ab illa, ut diximus *dict. n.* 51. *in fin.* et asserit *Sporer n.* 37. dicens in hoc omnes consentire. Nequirem etiam mulierem a mortali excusare, si illa peteret aliquem locum, quem non adiret, nisi sciret ibi amasium adesse, ut recte advertit *Sporer num.* 35.

» 8. Mulier, quæ ex ornatu, etiam conve-
» niente suo statui, probabiliter prævidet ali-
» quem in particulari lapsurum mortaliter, te-
» netur ad breve tempus eum dimittere, aut ta-
» lis conspectum fugere. Dixi *ad breve tempus*:
» quia ad longum, nimis illi grave foret. Vid.
» *Dian. loc. cit.*

Salmant. Tract. 21. *cap.* 8. *n.* 59. *cum Cajet. Trull. Pal. Navar. etc.* asserunt nullo modo peccare mulierem se ornantem juxta suam conditionem; si hoc faciat ad placendum viro suo,

vel ut sponsum inveniat; ut docet etiam *S. Thom.* 2. 2. *quaest.* 169. *art.* 2. vel tantum, ne sua libertate privetur, *Salm. d.* 6. *num.* 60. Sed hoc semper intelligendum ad diuturnum tempus; alias tenetur saltem bis vel semel abstinere a conspectu juvenis concupituri, juxta dicta mox *num.* 53.

54. » 9. Si vero idem timeretur in particulari » ex ornatu superfluo, vano, et inconvenienti » (quem assumere vanitatis, et placendi causa, » ut videantur pulchrae, et procum facilius in» veniant, seclusis aliis, non nisi veniale est), » tenetur eum omnino dimittere, etiam sub mor» tali; quia nullum habet jus ad illum orna» tum, et ex altera parte tenetur vitare pecca» tum alterius, quando commode potest. Vid. *Sylv. v. ornatus.* * (*Idem recte sentiunt Salm. tract.* 21. *c.* 8. *n.* 60. *ac Laym. tract.* 3. *c.* 13. *in fine; Lessius autem lib.* 4. *cap.* 4. *num.* 112. *censet tantum per breve tempus feminam teneri abstinere ab illo superfluo ornatu. Nota autem hic quod docet S. Thomas* 2. 2. *quæst.* 169. *art.* 2. *ubi dicit, mulieres appetentes placere viris ex vanitate, quandoque peccare tantum venialiter. Alibi vero S. Doctor in Epist.* 1. *ad Tim. cap.* 2. *in fin. sic ait:* Ornatus simplex, servata recta intentione, consuetudine, et conditione status, non est peccatum. De fucato autem semper est peccatum; mulieribus enim non permittitur ornari, nisi propter viros, et viri nolunt decipi, ut fucatæ eis appareant) *. » Alii » tamen, ut *Caj. Nav. c.* 23. videntur docere, » eam tantum teneri sub veniali (sed minus pro» babiliter), quando in particulari lapsus præ» videtur, et brevi tempore abstinendum est, » qui etiam cum *Azor. Less. et Bonac.* excusant » a mortali eas, quæ ex consuetudine loci me-

» dia ubera detegunt, fuco, pigmentis, alienis » crinibus utuntur; dummodo non aliorum la» sciviam, sed tantum majorem pulchritudinis » ornatum intendant, absque alio fine mortali, » aut lege particulari id sub mortali prohiben» te. Addunt tamen fore grave, et mortale pec» catum hujuscemodi morem detegendi pectus, » vel tenuiter tantum tegendi, ubi non est, in» troducere. *Nav. n.* 18. *Less.* 112. *Laym. loc.* » *cit. etc.* vid. *Bonac. de matr. quæst.* 4. *pag.* » 9. *num.* 17.

55. » 10. Si mulier non in particulari, sed » in genere tantum aliquos in se scandalizandos » putet, modo eorum lasciviam non intendat, » nec eis placeat (licet ei placeat, quod laudetur » ut formosa), non videtur teneri abstinere ab » illo ornatu, etiam superfluo; sub mortali, » v. g. fucando faciem, imo etiam denudando » ex communi consuetudine pectus: nisi tamen » denudatio, vel ornatus esset valde turpis per » se, ac directe ad libidinem provocans. Ratio » est, tum quia est scandalum potius acceptum, » quam datum, et ornatus ille, ac pulchritudo » remote tantum ad peccatum provocat, ut do» cent *Laym.* et *Bonac.* Tum quia nimis grave » esset isti sexui, præsertim si maritum quæ» rant, perpetuo sic abstinere, cum illa occa» sio sit universalis, et perpetua; nec formosio» res unquam licite irent foras, cum pulchri» tudo naturalis plus noceat, quam artificialis. » Plura de hac re vide apud *Dian. tom.* 1. *R.* » 37. *Bardel. lib.* 3. *d.* 5. *num.* 13. Interim fe» minam nudum pectus gerentem non mala in» tentione, etsi quidam excusent a mortali, ego » tamen, inquit *Sà*, difficile absolverem. Et » certum est, quod Confessario incumbat huju» smodi ornatum dissuadere, et deterrere ab eo. » Vid. *Sà*, *verb. Ornatus*, *etc. ll. cc.*

Quæritur, an peccent graviter mulieres ad sui ornatum ubera ostendentes? Acriter invehunt contra hunc morem *Natalis Alex. Dec. lib.* 4. *art.* 5. *reg.* 8. *de Scandalo*, et *Roncagl. de Charit. cap.* 6. *quæst.* 5. *Resp.* 3. dicentes hoc per se esse peccatum mortale, quia per se aliis grave scandalum affert; et hoc probari inquiunt ex SS. Patribus, qui hujusmodi consuetudinem magnopere increpant. Cum ego munus Concionatoris gessi, pluries etiam hunc perniciosum usum fortiter conatus sum exprobrare; sed cum hic officium agam scriptoris de scientia morali, oportet, ut dicam quod juxta veritatem sentio, et quod a DD. didici. Non nego I. quod illæ feminæ quæ hunc morem alicubi introducerent sane graviter peccarent. Non nego II. quod denudatio pectoris posset esse ita immoderata, ut per se non posset excusari a scandalo gravi, tanquam valde ad lasciviam provocans, uti bene ait *Sporer de V. Præc. cap.* 1. *n.* 39. Dico vero III. quod si denudatio non esset taliter immoderata, et alicubi adesset consuetudo, ut mulieres sic incederent, esset quidem exprobanda, sed non omnino damnanda de peccato mortali. Id tenent communissime *Navarrus*, *Cajet. Lessius*, *Laym. Bon. Salm.* et alii plurimi. *Navarr. Summ. cap.* 23. *num.* 19. sic ait: *Neque etiam feminæ mortaliter peccant ostentantes pectora nuda, quo pulchriores videantur, absque alia mala intentione mortali; quia nullo jure naturali, Divino, aut humano, saltem ad mortale obligante, vetatur.* Idem dicit *Cajetanus in* 2. 2. *quæst.* 169. *art.* 2. *qui vers. secundo* sic ait: *Pectus a mulieribus nudum alicubi defertur, quod juxta morem Patriæ non est de se mortale.* Idem docet *Lessius lib.* 4. *cap.* 4. *ex num.* 112, dicens: *Potest esse peccatum mortiferum, si pudenda non*

satis tegerentur; secus in nudando pectore, ut Cajet. Fum. Nav.; nam partem illam nec natura, aut pudor postulat absolute tegi. Grave tamen esset hujusmodi morem introducere. Sententiam hanc dicit esse communem *Laym. lib.* 3. *tract.* 3. *cap.* 13. *in fin. n.* 6. Idem censent *Azor. de* 4. *Pr. c.* 18. *Sanch. Dec. lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 7. *Bonac. de Matrim. quæst.* 5. *punct.* 9. *num.* 17. *et Salm. de* VI. *Præc. cap.* 3. *n.* 15. *cum Sylv. Fill. etc.* (contra *S. Antonin. Ros. et Eliz.*): quia (dicunt) pectus non est pars vehementer provocans ad lasciviam. Videtur etiam huic adhærere *S. Thom.* 2. 2. *q.* 160 *art.* 2. ubi loquens de ornatu superfluo mulierum (ut patet ex 3. *objectione*): sic ait: *Et si quidem hac intentione se ornent, ut alios provocent ad concupiscentiam, mortaliter peccant. Si autem ex quadam levitate, vel etiam ex quadam vanitate propter jactantiam quandam, non semper est peccatum mortale, sed quandoque veniale.* Deinde addit: *In quo tamen casu possent aliquæ excusari, quando non fieret ex aliqua vanitate, sed propter contrariam consuetudinem: quamvis talis consuetudo non sit laudabilis.* Deridet autem *Roncaglia* hanc rationem consuetudinis excusantis, dicens: *Potestne quæcumque consuetudo dare jus ad id quod aliis de sua natura præbet gravem occasionem peccandi?* Sed immerito deridet; nam patet, quod consuetudo sic incedendi, non quidem dat jus ad id quod est contra jus naturale, sed bene diminuit vim concupiscentiæ; ubi enim non est mos, majus scandalum dabunt illæ mulieres, quæ brachia aut crura ostendent, quam eæ quæ pectus (modo denudatio sit moderata), ubi talis viget consuetudo, quia assuefactio efficit, ut viri ex tali visu minus moveantur ad concupiscentiam, prout experientia con-

stat. SS. autem Patres aut modo concionatorio sunt locuti, vel de usu immoderato, ut diximus. Tandem idem *Roncaglia loc. cit. in fine*, concedit modicam discooperitionem pectoris excusare a peccato gravi. Et idem docet doctissimus *Sylvius* 2. 2. *q.* 169. *art.* 2. Cæterum non dubito, quod sententia, ut supra relata, cum magna discretione oportet ut prudens Confessarius utatur, ne indulgeat nimiæ mulierum licentiæ, quæ libidinem involvet, cum pie viventes non sic incedant. Bene enim *Croix lib.* 2. *num* 248. *cum Eliz.* advertit, quod ejusmodi feminæ denudatione pectoris non raro quærunt inhoneste appeti a viris, ut illos sibi irretiant et captivent; et hanc ob causam recte putat *Eliz.* plures feminas damnationem pati. Hinc non dubito, quod hujusmodi indecens mos enixe a Prædicatoribus, et Confessariis, quantum fieri potest, coërcendus est, et extirpandus. Audiatur id quod docet *D. Antonin. p.* 2. *tit.* 4. *cap.* 5. ubi, quamvis detestetur enixe usum mulierum ostendendi ubera, quando talis usus esset valde immoderatus, prout refert adesse in partibus Rheni, his verbis: *Si enim de usu Patriæ est, ut mulieres deferant vestes versus collum scissas usque ad ostentationem mamillarum, ut in partibus Rheni, valde turpis et impudicus est talis usus, et ideo non servandus.* Attamen in sequenti §. *In quantum*, addit: *Si enim mulier ornet se secundum decentiam sui status, et morem Patriæ, et non sit ibi multus excessus, et ex hoc aspicientes rapiantur ad concupiscentiam ejus, erit ibi occasio potius accepta quam data; unde non mulieri, sed ei soli qui ruit, imputabitur ad mortale. Poterit autem esse tantus excessus, quod erit occasio etiam data.* Sic denique concludit: *Ex prædictis igitur videtur dicendum, quod ubi*

in hujusmodi ornatibus Confessor invenit clare, et indubitanter mortale, talem non absolvat, nisi proponat abstinere a tali crimine. Si vero non potest clare percipere, utrum sit mortale, non videtur tunc præcipitanda sententia (ut dicit Guillelm. specie in quadam simili) scilicet, ut deneget propter hoc absolutionem, vel illi faciat conscientiam de mortali, quia, faciendo postea contra illud, etiamsi illud non esset mortale, ei erit mortale, quia omne quod est contra conscientiam, ædificat ad Gehennam, 28. q. 1. §. Et his. Et cum promptiora sint jura ad solvendum quam ligandum, cap. Ponderet. Dist. 1. et melius sit Domino reddere rationem de nimia misericordia, quam de nimia severitate, ut dicit Chrysost. cap. Alligant. 26. quæst 7. potius videtur absolvendum, et divino examini dimittendum. Fateor tamen, quod et Prædicatores in prædicando, et Confessores in audientia Confessionum debent talia detestari, et persuadere ad dimittendum, cum sint nimia et excessiva, non tamen ita indistincte asserere esse mortalia.

56. » 11. Peccant etiam graviter, qui compo» nunt, describunt, repræsentant, vel pingunt » turpia, et ad libidinem provocantia. *Bonac.* » *Sanch. Fill.*

Procul dubio componentes, sive repræsentantes comœdias valde turpes excusari non possunt a peccato gravi. *Sanch. de Matr. lib.* 9. *D.* 46. *n.* 42. *cum S. Antonin. Ang. Sylv. etc.* Et ob quodcunque lucrum, ut *Tambur. Decr. cap.* 8. §. 5. *num.* 1.

Pariter graviter peccant pingentes, sive exponentes publice imagines obscœnas, scilicet detectis pudendis, sive tenui velo coopertis, ut *Salm. Tr.* 21. *c.* 8. *n.* 64. *cum Sanchez et Trull.* Secus, si detectis aliis partibus, pudenda tegantur. *Salm. ibid. cum Turr. Dian. et pluribus aliis.*

57. Utrum liceat suadere, aut permittere minus malum ad majus evitandum? *Prima sententia* negat, prout tenet *Laym. de Char. c. 12. n. 7 cum Azor. et aliis.* Ratio, quia comparativum non tollit positivum; unde qui suadet minus malum, vere malum suadet. Limitat vero *Laym. cum Azor.* nisi malum illud sit virtualiter inclusum in illo alio majori. Sic parato aliquem occidere potes suadere, ut manum tantum amputet; eidem tamen, non alteri designato; Sic etiam volenti adulterari potes suadere fornicationem cum soluta in generali, non autem in particulari. Admittunt hoc *Salm. loc. cit.* dummodo ille decreverit utrunque malum patrare, cum *Nav. etc.* At *Laym.* indistincte loquitur, et *Sanch.* cum secunda sententia, ut mox dicetur, hanc limitationem expresse rejicit: quia (dicit) tunc minus malum proponitur, non ut alter illud perpetret, sed ut a majori retrahatur.

Secunda igitur sententia probabilior tenet, licitum esse minus malum suadere, si alter jam determinatus fuerit ad majus exequendum. Ratio, quia tunc suadens non quærit malum, sed bonum, scilicet electionem minoris mali. Ita *Sanch. de Matrim. lib. 7. D. XI. num.* 15. *cum Sot. Mol. Nav. Medin. Sylvest. et aliis pluribus*, *ac Salm. tract.* 21. *cap.* 8. *n.* 58. *cum Cajet. Sot. Pal. Bon. etc.* probabilem putat *Croix lib.* 2. *num.* 223. Hinc docet idem *Sanch. n.* 19. *cum Caj. Sot. Covarr. Valent.* parato aliquem occidere, licite posse suaderi, ut ab eo furetur, vel ut fornicetur. Et probat *ex S. August. in c. Si quod verius*, 33. *q.* v. ubi: *Si enim facturus est, quod non licet, jam faciat adulterium, et non faciat homicidium: et vivente uxore sua, alteram ducat, et non humanum sanguinem fundat.* Ex quibus verbis, *jam faciat adulterium*,

probat *Sanch. dict. num.* 15. *cum Soto*, *Mol. Nav. Abb. etc.* S. Doctorem, non tantum permittendo, sed etiam suadendo locutum fuisse. Et hoc addit *Sanch. n.* 23. *cum Salon.* licere non solum privatis, sed etiam Confessariis, parentibus, et aliis, quibus ex officio incumbit, impedire peccata subditorum.

58. » Resp. 6. Potest aliquando permitti proximi ruina, quando is paratus est ad malum, » et alter non intendit, ut peccet, sed tantum » non auferendo occasionem, permittit unum » peccatum, ne fiant plura, ita ut permissio » sit impeditiva majoris mali.

Unde resolves.

» 1. Hero licet non auferre occasionem furandi » di filiis, aut famulis, cum eos nihilominus » ad furandum propensos, et paratos novit, ut » sic deprehensi puniantur, et resipiscant; tunc » enim rationabiliter permittit furtum unum, ut » evitentur plura, *Sanch. Laym. Bonac.** (*Et » hæc sententia videtur satis communis cum Sanch. » de Matr. lib.* 10. *d.* 12. *num.* 52. *qui citat » pro ea Sot. Led. Nav. Sa, etc. Et consentit D. Th. in* 4. *p.* 2. *d.* 35. *q. un. art.* 3. » *ad* 4. ubi: *Quandoque vir uxorem suspectam » habens ei insidiatur, ei deprehendere eam potest cum testibus in crimine fornicationis; et » sic potest ad accusationem procedere. Idem admittit Tourn. tom.* 3. *p.* 337. *cum Antoine*)*.

» 2. Probabile est non licere talia ultro ponere, aut iis objicere, quia positive concurreret ad peccatum; et non tam auferret occasionem, quam poneret: *Sa v. peccatum*, » et *Sanch.* qui ex eadem causa docet non licere marito dare uxori ansam adulterandi, vel

» adultero, ut tentet uxorem. Interim probabi-
» liter contrarium docet *Laym. lib.* 2. *t.* 3. *c.* 13.
» Quod confirmari potest exemplo Judith, quæ
» vix aliter videtur fecisse c. 9. Cum enim sci-
» ret permissionem libidinis in Holoferne fore
» impeditivam malorum, posuit ei occasionem,
» nempe ornatum suum, alioqui licitum, et ta-
» men communiter censetur in hoc non peccas-
» se. Vid. *Bon. d.* 2. *q.* 4. *p.* 2. *Palaum hic.*
Et hoc probabile putant etiam *Viva de IV. Præc. q. XI. Art.* 5. *n.* 12. *vers. Infertur IV. Laym. de Carit. c.* 13. *n.* 5. *cum P. Nav. Item Elbel de Scand. n.* 377. *et Sporer de V. Præc. c.* 1. *n.* 65. *cum Dian. et Tamb.* et probat ex *l. Si quis servus*, *et de Furtis;* ubi permittitur domino tradere servo sæpe sollicitato a fure res, *ut ad furem deferat*, *ut sic fur deprehensus cum re furtiva*, *et punitus*, *non amplius sollicitet.* Quem textum dicit *Spor. cum P. Nav. Pal. apud Tamb.* locum habere etiam in foro Conscientiæ. Contradicunt tamen *Sanch. de Matrim. l.* 10. *d.* 12. *n.* 53. *cum Sa*, *item Bon. de Scand. d.* 2. *q.* 4. *p.* 2. *n.* 34. *et Spor. loc. cit. n.* 63. vocans hanc probabiliorem, quia (ut dicunt) hæc videtur positiva inductio, sive ad peccatum cooperatio, quæ est intrinsece mala. Sed hoc non obstante, satis probabilis videtur prima sententia, quia, cum maritus, vel dominus præbet ansam mœchandi, vel furandi, non vere inducit ad peccandum, sed præbet occasionem, et permittit peccatum alterius, ex justa causa, scilicet ut se indemnem servet a periculo damni obventuri. Aliud enim est inducere, aliud præbere occasionem. Illud est intrinsece malum, non autem hoc; alioquin nunquam liceret, etiam ex causa justa, petere mutuum ab usurario, juramentum ab infideli, etc. Quod est contra com-

munem DD. sententiam (quicquid aliquis dicat), et contra *D. Th. cum S. August.* 2. 2. *quæst.* 78. *art.* 4. Unde *S. Th.* ibi hanc regulam dat: *Inducere hominem ad peccandum nullo modo licet: Uti tamen peccato alterius ad bonum, licitum est.* Imo S. Doctor videtur *ibid.* etiam opinioni mox allatæ expresse adhærere, exemplo decem virorum, qui dixerunt ad Ismaël (*Jer.* 41.). *Noli occidere nos, quia thesauros habemus in agro.* Et hos S. Doctor asserit minime peccasse.

ARTICULUS III.

An liceat alterius peccato materialiter cooperari.

59. *Quando liceat materialiter cooperari peccato proximi?*

60. *An liceat nubere cum sponso existente in mortali, vel obstricto voto castitatis?* 61. *An reddere debitum eidem?* 62. *An dare Communionem peccatori occulto?* 63. *Quid liceat famulis? Et quæ sit cooperatio* Materialis, *et quæ* Formalis? 64. *An comitari Herum ad lupanar etc. Et an comitari concubinam ad herum?* 65. *An deferre munera meretrici?* 66. *An aperire ostium meretrici? An deferre scalam, ut Dominus ascendat ad mulierem?* 67. *An scribere litteras amatorias?* 68. *An ministrare carnes?*

69. *An liceat cauponibus dare vinum ebriosis, vel carnes in die vetito? Vide alia ap. Busemb.*

70. *An locare domum meretrici, et usurariis?*

71. *An vendere aleas, gladios, venena etc.?*

72. *An agnum Judæo?*

73. *An liceat Christianis captivis remigare etc.*

74. *An adjuvare Tyrannum?* 75. *An vehere annonam ad Hæreticos? An aurigis vehere meretricem?*

76. *An accipere munera ab Amasio? an reddere gladium occisuro?*

77. *An liceat petere juramentum a pejeraturo? Et mutuum ab usurario sine gravi causa?*

78. *An adjuvare usurarium? An dare mutuum abusuro?*

79. *An petere Sacramenta ab excommunicato, vel a peccatore; et an a parato?*

80. *An dare cibos vetitos?*

59. » RESP. Cooperari tantum materialiter, » subministrando tantum materiam, et facultatem peccandi, vel exhibendo objectum, licet, » si sequentes conditiones adsint. I. Si tum opus, » vel cooperatio sit secundum se bona, vel saltem indifferens. II. Si bona intentione, et » rationabili ex causa fiat, et non uti juves alterum peccare. III. Si alterius peccatum impedire » nequeas, aut saltem non tenearis propter causam rationabilem. Circa quam notant *Sanch.* » *et Laym.* etsi ejus gravitas certa regula definiri nequeat, sed prudentis judicio metienda » sit; tanto tamen graviorem requiri. 1. Quanto gravius est peccatum, cujus occasio datur. » 2. Quanto probabilius est, te non cooperante, alterum non peccaturum: aut quanto certior est affectus peccati. 3. Quanto propinquius » tua cooperatio peccatum attingit. 4. Quanto » minus juris habeas ad tale opus. 5. Denique » quanto magis peccatum cum justitia pugnat, » idque propter damnum tertii: *Laym. l. 2.* » *tr. 3. cap. 13.*

S. Antonin. Gabr. Sylvest. etc. apud Sanch.

in Decal. l. 1. *c.* 7. *n.* 4. videntur sentire, nullo casu licitum esse cooperari ad peccatum alterius: At hoc communiter DD. permittunt, si debitæ conditiones adsint. Vide *Tamb. Dec. l.* 5. *c.* 1. §. 4. Et *Sanch. l. c.* censet Authores citatos locutos fuisse casu, quo absit juxta causa excusans; vel quando cooperatio sit intriusece mala. Semper autem est intrinsece mala illa actio, quæ ex se determinata est ad peccatum: uti esset, quærere domino concubinam, idola fabricare, et quid simile. Secus, si actio potest fieri sine peccato, puta ministrare mensæ, aperire januam, etc. Hinc ad licite cooperandum peccato alterius, vide conditiones requisitas apud *Busemb.* ut mox supra.

Unde resolves hos Casus.

60. » 1. Hoc modo licite materialiter cooperatur sponsa contrahens cum sponso quem scit » Sacramentum accipere in peccato mortali. Sciens » vero eum habere votum castitatis, peccat con» trahendo cum ipso, quia ad contractum illi» citum concurrit. *Laym. l. c. ex Sanch. l.* 7. » *de matr. d.* 11. *n.* 11.

61. » 2. Licite quoque post matrimonium con» tractum materialiter cooperatur conjux, si con» jugi obstricto voto castitatis reddat debitum: » imo ad id tenetur ex justitia, si eum exigen» tem non possit a proposito avocare. *Ibidem.* * » (*Et hæc est communissima et probabilior sen» tentia cum Suarez, Lugo, Laym. Bonac.* » *Pal. Sanch. Concina, Holzmann, Boss. etc.* » *Licet opposita cum Pontio, Croix, Comit.* » *Sylv. etc. etiam sit probabilis; vide dicenda* » *l.* 6. *n.* 944.) *.

62. » 3. Similiter Parochus Eucharistiam li-

» cite potest, et debet ministrare peccatori, et » excommunicato, et hæretico occulto, si petat » publice; imo Confessarius præbere debet pe» tenti etiam privatim, si ex sola Confessione » eius peccatum novit. *ibid.* * (*Et ita tenendum* » *ex communissima sententia cum Spor. de Sacr.* » *Pœn. n.* 869. *etc. contra Petrocor. Vide di-* » *cendu. l.* 6. *n.* 658.) *.

63. » 4. Excusantur a peccato famuli, si ra» tione sui famulatus præstent quædam obsequia, » quæ sine gravi suo incommodo negare non » possint; ut verb. gr. vestiant dominum, ster» nant equum, comitentur ad lupanar, mere» trici deferent munera, eidem venienti aperiant » ostium: quia hæc tantum remote se ad pec» catum habent, et sine iis peccatum fieret. » Unde tamen non sequitur, alteri cuivis licere » ea præstare. *Bon. p.* 11. *cap.* 26. *Azor. l.* 2. » *l.* 12. *c. ult. q.* 8. *Laym. l.* 2. *t.* 3. *c.* 13. » *Sanch. l.* 1. *mor. c.* 7. *n.* 21. * (*Sed vide* » *n. seq.* 64.) *.

Ad distinguendum autem, quando cooperatio sit materialis, et quando formalis, alii dicunt ut *Cardenas*, *et M. Milante in prop.* 51. *Innoc. XI.* quod cooperatio tunc est materialis, quando ipsa per accidens et remote conducit ad peccatum alterius; tunc autem formalis, quando per se, vel ob aliquam circumstantiam adjunctam, proxime conducit ad executionem peccati, licet per se esset indifferens. Sed melius cum aliis dicendum illam esse formalem, quæ concurrit ad malam voluntatem alterius, et nequit esse sine peccato: Materialem vero illam, quæ concurrit tantum ad malam actionem alterius, præter intentionem cooperantis. Hæc autem est licita, quando per se actio est bona vel indifferens, et quando adest justa causa et proportio-

nata ad gravitatem peccati alterius, et ad proximitatem concursus, qui præstatur ad peccati executionem. Ratio, quia, cum tu præstas actionem indifferentem sine prava intentione, si alter illa abuti voluerit ad suum peccatum exequendum, non teneris nisi ex caritate illud impedire; et quia caritas non obligat cum gravi incommodo, ideo ponens tuam cooperationem cum justa causa, non peccas: tunc enim peccatum illius non provenit ex cooperatione tua, sed ex malitia ipsius, qui tua actione abutitur. Nec valet dicere, quod tua actio, etsi indifferens, conjuncta tamen cum circumstantia pravæ intentionis alterius, evadit mala; nam revera actio tua non est per se conjuncta cum mala voluntate illius, sed ille conjungit suam malam voluntatem cum actione tua; Unde tua actio non erit tunc causa per se influens in peccatum, sed tantum occasio qua ille abutitur ad peccandum. Vide dicenda *l.* 3. *n.* 571.

64. Quær. I. An famulus ratione famulatus possit comitari herum ad lupanar, vel sternere equum? Affirmant *Busemb. hic cum Nav. Man. etc. ap. Sanch, Dec. l.* 1. *cap.* 7. *n.* 22. At probabilius non sufficit ad id sola ratio famulatus, etiam si sine famuli ope herus adiret; saltem requiritur metus gravis damni. Ita *Sanch. l. c. Viva in prop.* 51. *Inn. XI. n.* 5. *Salm. tract.* 21. *c.* 8. *n.* 72. Qui recte advertunt id nunquam licere, si hærus ex comitatu animosior reddatur. An autem liceat famulo deducere concubinam in domum heri? Dicit *Sanch. l. c. n.* 25. *cum Nav. et Man.* quod si inter dominum et concubinam jam conventum erat, tunc famulus sola ratione famulatus excusatur, quando dominus etiam sine famulo æque peccatum committeret (Alias non excusatur nisi ex metu gra-

vis damni, ut *Sanchez n.* 22.). Et idem ait *num.* 25. de famulo deferente concubinam curru vel sella. Sed merito id non admittunt *Carden.* et *Milant. in dict. proposit.* 51. *et P. Concina tom.* 2. *pag.* 284. *et* 285. Idque tanto magis non admittendum de famulo vocante concubinam ad domum heri contra *Azor.* Et idem dico de Aurigis et Nautis vehentibus meretricem ad amasium, qui tantum excusari possunt ob metum gravis damni; vide *num.* 76.

65. Quær. II. An liceat famulo deferre munera meretrici ratione famulatus? Affirmant, loquendo tantum de esculentis et aliis munusculis, *Bus. et Sanch. lib.* 1. *cap.* 7. *n.* 29. *Spor. de* 5. *Præc. cap.* 1. *num.* 99. *et Pal. de Char. p.* 11. *n.* 4. *cum Nav. et Azor.* Sed verius *P. Conc. tom.* 2. *p.* 284. putat hoc esse intrinsece malum, quia revera munera per se turpem amorem fovent.

66. Quær. III. Utrum liceat famulo ostium meretrici aperire? Negat *Croix lib.* 2. *n.* 235. At communius affirmant cum *Bus. Salm. d. cap.* 8. *num.* 74. *Laym. de Charit. cap.* 13. *Res.* 5. *Tamb. cum Sanch. Dian. Azor. Sa, Rodr. etc.* Nec officit propos. 51. *Innocent. XI.* dicens: *Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam virginem, et multoties eidem subservit, deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne a domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.* Nam ly *aperiendo januam* ex ipsomet contextu intelligitur de aperitione per vim confecta, ut recte dicunt *Roncagl. de Char. Tract.* 6. *in Reg. pro praxi num.* 4. *post cap.* 6. *Salm. ibid. n.* 74. Modo (ajunt) ipso non aperiente, adsit alius qui aperiat.

Quær. IV. An ex metu mortis vel magni damni liceat famulo subjicere humeros, vel deferre scalam domino ascendenti ad fornicandum, vi aperire januam, et similia? Negant *Viva*, et *Milante in dict. prop.* 51. *P. Concina tom.* 2. *pag.* 280. *Salm. num.* 75. *Croix lib.* 2. *n.* 244. et alii. Quia, ut dicunt, tales actiones nunquam licent, utpote intrinsece malæ. Sed contradicunt *Busemb. infra n.* 68. *Sanch. dict. c.* 7. *num.* 22. *et Less. l.* 2. *cap.* 16. *num.* 59. quorum sententia spectata ratione mihi probabilior videtur. Ratio, quia, ut mox supra diximus, cum tu præstas actionem per se indifferentem scilicet, quæ potest esse bona et mala, non teneris nisi ex charitate ab illa abstinere; ne alter ea abutatur ad peccandum; Quando autem alias grave damnum metuis, licite permittere potes peccatum alterius; nam ex una parte charitas te non obligat cum gravi damno peccatum ejus avertere; et ex altera malitia alterius nequit mutare naturam tuæ actionis, ita ut de indifferenti evadat intrinsece mala. Et idem mecum sentit doctus Auctor continuation. *Tournely t.* 1. *pag.* 303. dicens: *Non teneor grave subire detrimentum, ut alterius peccatum avertam; ipse sane malitiam suam sibi imputet.* Nec valet dicere, quod præfatæ actiones sunt per se malæ quia cooperantur ad peccatum stupri; Idque probari ex ipsa prop. damn. ubi dicitur, *aut quid simile cooperando.* Nam respondetur, quod Tò *cooperando* non intelligitur de cooperatione formali, sed de materiali, cum de ea solum locuti sint AA. propositionis, et in tali sensu certe fuit propositio proscripta. Non autem verbis, *si id faciat metu notabilis detrimenti*, comprehenditur metus mortis; ibi enim declaratur qualis metus non excuset, *puta ne a domino*

male tractetur, *ne torvis oculis aspiciatur*, *ne domo expellatur*: quæ mala certe non comprehendunt damnum mortis. Quia tamen prædictæ cooperationes vere concurrunt ad damnum stupri, quamvis solum materialiter concurrant ad peccatum stupratoris; puto nullum alium timorem excusare cooperantem, nisi mortis; Nam alias ob solum metum jacturæ facultatum, vel infamiæ, non licet concurrere ad dehonorationem puellæ deflorandæ. Vide dicenda *lib.* 3. *n.* 571. ubi dicemus non licere pariter tibi scalam, vel claves tradere furi, nisi ob timorem mortis, vel infamiæ cum *Tournely l. c.* Tradere autem gladium occisuro nunquam licet, quia non licet occidi innocentem, ut tu mortem vites, ut bene docent *Conc. tom.* 7. *p.* 168. *et Tourn.* 304. V. *lib.* 3. *num.* 6. 7.

67. Quær. V. An liceat famulo ob metum gravem scribere vel deferre literas amatorias concubinæ domini? Quidquid alii dicant, puto cum *Salm. num.* 68. *Sanch. num.* 26. *Viva n.* 5. *Laym. Bonac. Tambur. etc. cum Croix lib.* 2. *n.* 273. hæc nunquam licere, quia formaliter concurrunt ad peccatum heri, fovendo turpem ejus amorem. Et hoc censeo dicendum cum *Sanchez et Salm. num.* 67. (contra *Pal. et Peb. ap. Tamb. num.* 18.) etiam in dubio, an literæ contineant amatoria; Quia, cum constet de turpi amore, moraliter creditur turpia continere. Si vero contineant sola signa urbanitatis, etiam requiritur ad excusandum famulum causa justa, ultra obsequium famulatus, ut dicunt *Salmant. Sanch. et Tamb. ll. cc.*

68. Quær. VI. An liceat famulo ministrare carnes in die vetito? Negant *Salm. cap.* 8. *n.* 81. *cum Pal. Vasq. Dian. etc.* Advertunt tamen in dubio præsumendum herum justa causa excusari. Sed vide *seq. num.* 69. *Qu. VII.*

» 5. Ad ea opera, quæ propinquius se ad » peccatum habent, aut juvant, v. gr. subji» cere humeros, admovere scalas hero per fe» nestram ascendenti ad concubinam, deferre » literas amatorias ad meretricem, comitari ad » duellum, etc. communis ratio famulatus non » sufficit, sed exigunt majorem necessitatem, et » causam, ut licite fiant: v. gr. periculum gra» vis, aut saltem notabilis damni, si detre» ctent; *ib.* * (*Sed vide dicta mox supra ex* » *num.* 66.) *.

69. » 6. Sic enim excusantur caupones vendentes » carnes in die jejunii comesturis, et vinum » ebriosis, si alii æque venderent. *Sanch. Bo*» *nac. etc.*

Quær. VII. An liceat cauponibus vendere vinum iis quos ebriandos prævident? Excusat eos *P. Conc. n.* 29. ex metu mortis, aut mutilationis, quia (ut ait) *tam venditio quam potus sunt actiones indifferentes, et sola malitia bibentis intemperanter ebrietas accidit;* unde infert cauponem nonnisi ex charitate teneri impedire ebrietatem illorum. Probabilius tamen mihi videtur dicendum cum *Bus. hic num.* 6. *Bonac. et Sanch. Elb. n.* 383. *Spor. de* 5. *Præc. c.* 1. *num.* 82. *Tournely. tom.* 3. *n.* 335. *v. Secunda, Tamb. num.* 36. *et aliis* satis communiter *apud Croix n.* 261. quod caupones satis excusantur ob metum cujuscunque gravis damni, puta si alias notabiliter læderentur ex diminutione emptorum. Ratio quia, cum nullum eo casu grave damnum temporale obveniat ebriaturo, charitas non obligat cum gravi incommodo peccatum illius vitare. Et idem dico cum *Busemb. ut supra num.* 6. *et Sanch. ibid. ac Mazzot. tom.* 1. *pag.* 480. de præbente carnes comesturis in die vetito. Illud autem quod dicunt

Tambur. num. 37. *cum Sanch, et Pal.* scil. licitum esse vendere vinum eis qui revendent mixtum aqua, si æque commode nequeant aliis vendere, id non admittimus, nisi ob metum mortis, vel infamiæ.

» 7. Ea quæ ad peccatum proxime concur-
» runt, vel inducunt, vel cum justitia pugnant,
» etsi ex genere suo sint indifferentiæ; v. g.
» hero alterum occisuro gladium dare, osten-
» dare illum, qui ad necem quæritur, com-
» pulsare campanam (sine scandalo tamen) ad
» concionem hæreticam, meretricem, etsi con-
» ductam, ac paratam e domo evocare, et ad
» herum deducere, furi scalam applicare, ge-
» renti injustum bellum dare mutuas pecunias,
» pagum hæretico domino vendere, gravissimam
» causam requirunt, hoc est, metum tanti ma-
» li, quod secundum leges charitatis nemo te-
» neatur subire ad evitandum malum alterius,
» v. g. si alias occidendus esset, *Laym. cap.*
» 13. *num.* 4.

70. » 8. In civitatibus, in quibus vitandi ma-
» joris mali causa permissum est, licet domum
» locare usurario (excipit tamen jus Alienige-
» nam), et meretricibus; maxime si alii con-
» ductores desint, nisi tamen meretrices gravi-
» ter nocerent vicinis honestis, vel ob situm
» ansam majorem darent peccatis. *Sanch. lib.*
» 1. *mor. cap.* 7. *Bon. loc. cit.* * (*Ita etiam*
» *Salmant. Tract.* 21. *cap.* 8. *num.* 65. *cum*
» *Trull. Vasquez, Prado, Led. et Viva cum*
» *Suar. Less. Azor. et aliis communiter*).

71. » 9. Excusantur a mortali, imo etiam
» veniali, si causa adsit, artifices, qui faciunt,
» aut vendunt res indifferentes, quibus quis bene
» potest uti, licet plurimi abutantur, v. g.
» aleas, fucos, gladios. Ratio est, quia remote

» tantum ordinantur ad peccatum, et simpliciter impediri non possunt. Quod si tamen abusus esset contra justitiam, non liceret; v. g. si occisuro dares gladium ob magnum pretium, quod offert. Item, si quis sciat hunc innocentem non pervertendum, nisi per has suas merces: quia modicum lucrum certæ saluti alterius est postponendum. *Sanch. l. c.* Malum non est præsumendum: unde licite possunt vendi aleæ, fuci; gladii; venena (scil. ea tantum, quæ possunt deservire etiam ad medicinam) cuicumque, quem abusurum fore non constet. * (*Ita Salmant. de Contract. cap.* 2. *num.* 22. *cum S. Th. et communi*) *.

Dubium autem versatur, quando verosimiliter creditur emtor abusurus? *Busemb. hic cum Sanch.* dicit non licere illa vendere ob lucrum. At *Tamb. lib.* 5. *cap.* 1. §. 4. *n.* 33. et *Salmant. ibid. num.* 33. *cum Bon. Rebell. Tap. Sylvest.* dicunt licere, si venditor non posset sine damno a venditione recedere: sive ut loquitur *Tamb.* si jacturam pateretur, res suas non vendendo.

Eodem modo licitum esset vendere ornatus puellæ abusuræ, si illa ab aliis æque emeret, ait *Croix lib.* 2. *num.* 263. *cum Navar. Azor. Sanch. Bon. Dian.* Cum, negando tunc venditionem, neque impediretur peccatum. Sed hoc non admittendum, juxta dicta *numer.* 47. *vers. Secunda*, nisi venditor alioquin notabile patiatur incommodum.

72. » 10. Excusantur etiam, qui ob justam causam vendunt agnum Judæo vel Infideli usuro ad sacrificium. Item qui Judæorum Synagogas, hæreticorum templa, legitimo Magistratu permittente, ædificant, vel restaurant: præsertim si fieret æque sine ipsis. *Na-*

» *varr. l.* 5. *cons.* 1. *de Judæis. Laym. l.* 2.
» *t.* 3. *cap.* 13. *num.* 4. Venena autem ven-
» dere nisi iis, qui bene usuri putantur v. g.
» ad confectionem colorum, vel medicinam,
» non licet. v. *Sach.* 1. *mor. cap.* 7. Unde
» venditio veneni, quod non servit, nisi ad ho-
» minis occisionem, simpliciter est mala.

73. » 11. Christiani captivi, ex gravi metu,
» in triremibus Turcarum, vel Hæreticorum,
» licite remigant contra Catholicos, sarcinas,
» machinas, arma ad bellum necessaria conve-
» hunt, propugnacula ædificant, etc. Ita pro-
» babiliter *Less. Sanch. Suar. Laym. lib.* 2.
» *t.* 3. *c.* 13. contra *Tol.* et alios, qui docent
» peccare mortaliter. Quod si tamen eo loco res
» esset, ut hæc negantes a magno periculo clas-
» sem Christianam eriperent, vel victoriam con-
» ferrent, tenerentur tantum bonum vitæ suæ
» anteferre. *Suarez*, *Lessius*, *Sanch. loc. cit.*

74. » 12. Incolæ urbis, vel provinciæ, quam
» Tyrannus occupavit, licite manent inter ini-
» quos possessores, eosque cogente imperio ju-
» vant excubiis, fossione, contributione: idque
» ex legitimi Principis præsumto consensu: ex
» quo etiam talia obsequia licite promittunt cum
» juramento, ad majora mala sua, et legittimi
» Principis declinanda. *Laym. loc. cit. num.* 5.

75. » 13. Nautæ, et aurigæ Catholici in Hol-
» landia, etiam sine gravi metu, si absit prava
» intentio, licite vehunt annonam ad castra
» hæreticorum, si adsint alii, qui illis cessan-
» tibus, facerent: quia, nisi id faciant, exclu-
» dentur omni lucro tanquam osores boni pu-
» blici. *V. Less. lib.* 2. *c.* 19. *Sanch. lib.* 1.
» *c.* 7. *Fill. t.* 22. *cap.* 5.

An autem liceat aurigis, aut nautis vehere meretricem ad amasium pro sola mercede lu-

cranda? Affirmant *Spor. de V. Præc. cap.* 1. *num.* 94. *Salm. dict. cap.* 8. *n.* 72. *cum Morell.* et *Diana apud Tamb. d. cap.* 1. §. 4. *num.* 30. *ex Croix l.* 2. *num.* 274. *cum Nav.* Quia (ut ajunt) hi sunt causa tantum remote cooperans. Sed recte negant *Sanch. Dec. lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 25. *Bon. de Matr. p.* 14. *n.* 6. *Ronc. de Char. cap.* 6. *Reg. in praxi num.* 2. *et Viva in prop.* 51. *Inn. XI. n.* 5. qui contrariam opinionem ait non esse solide probabilem; hi omnes dicunt eos tantum excusari ob grave damnum vitandum: Imo *Angles apud Sanch.* putat nunquam licere, utpote intrinsece malum.

76. Adduntur alii casus. 1. Peccat puella acceptans munera ab amasio, qui turpiter eam concupiscit, quia fovet amorem. *Croix lib.* 2. *n.* 264. *cum Spor.*

77. 2. Peccat reddens gladium occisuro, nisi metus gravis incommodi excuset. *Croix n.* 265. *cum Sanch. Bonac. etc.* Sed vide *n.* 571. *Secus circa finem.*

3. An liceat petere juramentum a pejeraturo? Negant *Vasq. et Sotus ap. Croix lib.* 2. *n.* 268. item *Pontius de Matrim. lib.* 5. *cap.* 18. *n.* 62. *ex D. Aug. et D. Th.* 2. 2. *quæst.* 98. *art.* 4. *ad* 4. Ratio, quia (ut ait *S. Th.*) *in juramento ejus, qui falsum jurat, non videtur esse aliud bonum, quo uti liceat.* Sed probabilius affirmant *Salm. tract.* 21. *cap.* 8. *num.* 78. *Tournely tom.* 3. *p.* 335. *et Bonac. de* 2. *Præc. D.* 4. *p.* 11. *num.* 1. *cum Cajet. Salon. Suar. Reg. Fill. et Tamb. et Dian. ap. Croix loc. cit.* Modo adsit justa causa, nempe si Judex petat juramentum ratione Officii (quod idem *S. Thom. loc. cit. in corp.* etiam admittit); vel si magni tua interest uti perjurio ad fraudes alterius ma-

nifestandas, ut jus tuum consequaris: et sic non deest bonum utile petentis, quod sufficit pro justa causa. Et ita intelligendus *D. Thom.* ex contextu verborum in *loc. cit.* Commune autem est licere petere ob aliquod bonum juramentum a juraturo per falsos Deos. Ita *S. Thom. ibid.* et *Sanch. Dec. lib.* 3. *cap.* 8. *num.* 21. *cum Gabr. Suar. Sayr. etc. contra Abulens.* Si vero res sit vera, et alter ignoret, vel sit falsa, et alter credat veram, non licet eum inducere ad juramentum, ut recte dicunt *Salm. cap.* 8. *num.* 79. *et* 80.

4. Licitum est petere mutuum ab usurario propter aliquod bonum; est communis sententia cum *S. Thom.* qui 2. 2. *quæst.* 68. *art.* 4. sic docet: *Licet ab eo, qui usuras exercet, mutuum accipere sub usuris propter aliquod bonum, quod est subventio suæ necessitatis, vel alterius.* Et alibi, *de Malo quæst.* 13. *art.* 4. *ad* 17. inquit: *Si aliquis propter aliquod bonum utatur malitia Usurarii, accipiens ab eo mutuum ad usuram, non peccat. Si vero persuaderet, quod mutuaret ad usuram ei, qui mutuare ad usuram paratus non esset, absque dubio in omni casu peccaret.* Idque licet, si adsit causa vel necessitatis, vel notabilis utilitatis; ut dictum est *num.* 49. et ut dicunt *Salm. d. cap.* 8. *n.* 76. *et* 77. *cum Caj. Nav. Sanch. Bon. Pal.* Asserit autem *Lugo D.* 25. *num.* 235. commune esse inter DD. sufficere ad excusandum petentem mutuum ab usurario a peccato gravi quamcumque utilitatem etiam modicam. Sed huic non acquiesco juxta dicta *num.* 47. *v. Secunda.* Ratio, quia ad excusandum grave peccatum, gravis requiritur causa. Secus igitur dicendum, si adsit notabilis utilitas, ut ajunt *Croix lib.* 2. *num.* 272. *et Sporer. de V. Præc. c.* 1. *n.* 75.

Et tunc licet etiam offerre ei usuras, conditionate dicendo: *Si vis usuras, dabo*, ut *Mol. Sanch. Hurt. Tamb. ap. Croix lib.* 2. *n.* 267. Immo licitum est etiam absolute eas offerre, dicendo: *Da mihi mutuum, et ego tibi solvam usuras*, ut dicunt *Lugo disp.* 25. *num.* 227. *Sanch. Dec. cap.* 8. *n.* 26. *cum Trull. Bonn. Dian. Spor. num.* 77. *et alii apud Salm. de Contr. cap.* 3. *num.* 111. Et licet *Salm. ibid. cum S. Th. Bon. etc.* oppositum verius censeant, recte tamen probabilem vocant primam sententiam; quia illa oblatio revera semper est conditionata, scilicet si nolis dare gratis, offero usuras. Sed hoc nequaquam admitterem, si alter non esset paratus ad mutuum dandum sub usuris; quia aliter, qui sic eum alliceret ad mutuandum, directe induceret ad peccandum. Notant autem *Salm. d. cap.* 3. *de Contr. n.* 122. quod requiritur major causa ad petendum mutuum ab eo, qui scitur non daturus, nisi sub usuris: requiritur saltem magna utilitas, ut supra.

78. 5. Qui adjuvat usurarium tantum in numerandis pecuniis, scribendis rationibus, aut in deferendo pignore, potest excusari a peccato sola ratione famulatus; Secus vero si exigat usuras, quia exatio est cooperatio proximior ad peccatum usurarii, etiamsi amicabiliter exigat. Quod si exigeret per vim aut minas, non solum peccaret, sed insuper teneretur ad restitutionem; Vide dicenda *lib.* 3. *num.* 789.

6. Licet dare mutuum abusuro, si adsit causa, scilicet si aliter illi multum possit nocere. Ita apud *Croix num.* 269. *Azor. et Less.* qui tamen dicit, non excusare causam lucri etiam justi.

79. 7. Probabilius licet petere Sacramenta a Sacerdote excommunicato tolerato; quia ipse

tunc minime peccat ea ministrando. *Tamb. lib.* 5. *cap.* 1. §. 4. *num.* 40. cum *Sanch. et Hurt.* contra *Suar.* Vide dicenda *lib.* 7. *num.* 39.

Conveniunt etiam DD. licitum esse petere Sacramenta a Sacerdote, qui est in mortali, si adsit necessitas, aut notabilis utilitas. Sed dubium est, si utilitas non sit magna, an tunc liceat? Affirmant *Azo. Hurt. et Dian. ap. Croix lib.* 2. *n.* 272. Sed negandum cum *Croix*, juxta dicta *n.* 47. etiamsi Sacerdos sit paratus ad sacrilege ministrandum.

Volenti autem frangere jejunium, ubicunque inveniet cibos, licet eos præbere, dicendo conditionate: *Si vis jam comedere, cœna apud me*, ut dicunt *Sporer de V. Præc. n.* 48. *et Less. l.* 4. *cap.* 2. *num.* 24. *cum Navarr. Cajetan. ap. Viva de Præc. D. Qu.* 10. *Art.* 4. *n.* 6. Ratio, quia peccatum tunc jam est interne patratum, nec impediri potest, ut supponitur. Sed huic opinioni non acquiesco, et sequor *Salm. Tract.* 21. *cap.* 8. *num.* 81. *et Ronc. de Carit. cap.* 6. qui cum *Pal. Vasq. Dian. etc.* oppositum sentiunt, quia id in iis circumstantiis est objective malum, ad quod non licet cooperari nisi tantum permissive, modo adsit causa gravis, juxta nostrum principium positum *num.* 47. *vers. Secunda*, et toties repetitum, nempe quod ad permittendum grave peccatum proximi, quod ille committet ex occasione a nobis præstita, non sufficit, quod alter sit paratus ad peccandum, sed insuper requiritur gravis causa necessitatis, vel saltem utilitatis, quæ nos deobliget a præcepto caritatis: Alioquin graviter peccamus tam contra caritatem, quam contra virtutem, quæ a proximo læditur.

LIBER III.

DE PRAECEPTIS DECALOGI, ET ECCLESIÆ.

TRACTATUS PRIMUS.

DE PRIMO PRAECEPTO DECALOGI.

» HUjus præcepti, prout est affirmativum,
» materia propria sunt actus virtutis Religionis.
» Est autem hæc Virtus moralis, qua interior,
» et exterior cultus Deo debitus exhibetur. Actus
» ejus internus est animi submissio, qua infi-
» nitam Dei excellentiam veneramur. Esternus
» est, quo internum testamur, ut oratio, sa-
» crificium, etc. de quibus vid. *Schol.* 1. 2.
» *et* 3. *parte*. Prout vero est negativum, pro-
» hibet vitia Religioni opposita: quæ quia op-
» ponuntur virtuti inter morales præcipuæ, sunt
» peccata, post ea, quæ contra virtutes Theo-
» logicas committuntur, gravissima et ex ge-
» nere suo mortalia. Sunt autem duplicia: alia
» quæ opponuntur per excessum, ut Supersti-
» tio cum suis speciebus: alia per defectum,
» ut Irreligiositas cum suis.

Ex hac igitur Religionis virtute tenemur ad orationem, quæ ex *S. Th.* 2. 2. *quæst.* 83. *art.* 1. definitur, *Petitio decentium a Deo*. Et probabilius est, orationem nobis esse necessariam necessitate medii cum *Suar. Less. Laym. Bonacin. Azor. etc. apud Salmantic. Tract.* 21. *cap.* 9. *num.* 11. *S. Thom. ibid.* contra

Sylv. Led. Villal. etc. qui putant, necessitate præcepti. Quando autem obliget præceptum orationis? *Salmant. ibid. num.* 29. *cum Trull. et Villal. contra alios*, censent obligare per se triplici tempore, scilicet in instanti usu rationis, in articulo mortis, semel saltem in anno. Dicitur *per se:* nam per accidens, certum est obligare, quando urget magna tentatio, quæ alias vinci nequeat: vel quando urget magna calamitas Populi, aut proximi. *Salm. loc. cit. num.* 15.

CAPUT I.

DE SUPERSTITIONE, ET SPECIEBUS EJUS.

DUBIUM I.

Quid sit, et quotuplex.

1. *Quid est Superstitio?*
2. *Quotuplex est Superstitio?*
3. *Quis committat Superstitionem falsi cultus?*
4. *Qui cultus superflui?*

» RESP. 1. Superstitio est falsa religio; seu » cultus vitiosus veri, vel falsi Numinis. *Less.* » Et convenit cum definitione communi ex *S.* » *Thom.* qua dicit esse vitium, quod religioni » opponitur secundum excessum. Dicit *per ex-* » *cessum;* non quod Deus nimium coli possit, » aut majore honore, quam dignus sit: sed id » intelligitur secundum circumstantias, eo quod » exhibeas cultum, vel quem non debes, vel » eo modo quo non debes, vel illi cui non debes.

» Resp. 2. Superstitio est duplex; Alia *cul-* » *tus indebiti*, sive incongrui, quo verus Deus, » sed modo indebito, colitur, tribuendo ei cul- » tum *falsum*, et perniciosum, vel *superfluum*, » qui nimirum sit contra, vel præter Ecclesiæ » consuetudinem, ac præscriptum. Alia est ra- » tione *rei cultæ*, cum scilicet cultus Deo de- » bitus falso Deo, vel creaturæ defertur. Et » hæc subdividitur in Idololatriam, Divinatio- » nem, et Vanam observantiam; ad quam Ma- » gia vel revocatur, vel potius quartam spe-

» ciem constituit. *Laym. lib.* 4. *tom.* 10. *cap.*
» 1. ex *S. Th. quæst.* 92. *art.* 2.

Ex quibus resolves.

3. » 1. Superstitionem *cultus falsi* committit,
» I. Qui Deo nunc offert cultum per cæremo-
» nias veteris legis, verbi gratia, circumcisionem,
» immolationem agni, etc. quia hæc significant
» Christum adhuc venturum, et nondum venis-
» se. II. Laicus, qui Deum colit tanquam pu-
» blicus Minister Ecclesiæ, verb. gr. sacrifican-
» do, absolvendo. Quod semper esse mortale,
» docet *Suar. de rel. lib.* 2. *de superstit. c.* 2.
» III. Is qui sua auctoritate proponit aliqua fa-
» cienda, tanquam ordinata ab Ecclesia ad Dei
» cultum. IV. Qui falsas Reliquias proponit;
» vel miraculum factum esse per aliquam ima-
» ginem; vel se habuisse has, vel illas revela-
» tiones fingit, sive ad faciendum lucrum, sive
» ad devotionem augendam. V. Qui, ut popu-
» lum moveat, fingit miraculum aliquod, vel
» historiam reperiri in Scriptura Sacra, etc. Et
» hæc superstitio, etsi sit de genere suo morta-
» lis, quia primæ veritati injuriam irrogat, et
» religionem fundat in mendaciis: sæpe tamen
» excusatur ab ignorantia, vel simplicitate. *Less.*
» *lib.* 1. *c.* 43. *Sanch.* 2. *mor. cap.* 37. *Nav.*
» *cap.* 12. *Laym. loc. cit. Bon. d.* 3. *q.* 5. *p.* 1.
4. » 2. Superstitio *cultus superflui* est, verb.
» gr. I. Ceremonia audiendi Missam ante ortum
» solis cum certo numero, situ, ordine cereo-
» rum, vel Sacerdotis qui dicatur Joannes, vel
» qui habeat staturam Christi, etc. quia hic
» cultus est ex se ipso inanis, et ad spiritum
» excitandum inutilis. II. Jejunare die Domini-
» co, cum non jejunas aliis diebus. * (*Quam-*

» *vis ex cap. Sacerdos* 26. *Qu. vetetur jejunare*
» *in die Dominico, ad extirpandam hæresim*
» *Manichœorum negantium Resurrectionem Chri-*
» *sti Domini; qui tamen mortificationis causa*
» *jejunaret, non peccaret, ne leviter quidem,*
» *ut ait Viva lib.* 2. *Qu.* 2. *Art.* 1. *numer.* 3.
» *imo mereretur, cum talem hæresim jam Ec-*
» *clesia aboleverit. Etsi Salmant. Tract.* 21.
» *cap. XI. num.* 8. *dicant melius esse abstinere*
» *a tali jejunio; et ideo communiter docere DD.*
» *quod jejunium promissum in die Dominico*
» *possit in Sabbato adimpleri: Et si quis vove-*
» *rit jejunare per mensem, non teneri in die*
» *Dominico, nisi expresse intenderit*) *. Item
» in Missa contra rubricam plures formare cru-
» ces, pluries dicere *Alleluja*, dicere *Gloria*,
» vel *Credo* contra rubricas, aliasque ceremo-
» nias demere, vel addere (etsi fiant ex devo-
» tione; hæc enim corrigenda est), quia sunt
» præter Ecclesiæ consuetudinem. Hæc tamen,
» et similia, bona intentione facta, venialia
» tantum sunt ordinarie, ut docet *Tol. Less.*
» *loc. cit. d.* 1. *Nav. et Laym.* quia est mate-
» ria levis, et actio ex se non mala, et multa
» excusat simplicitas. Quod si tamen ex se mala
» esset, ut si rem furtivam offeras, turpia in
» Templo canas, ore vel organo notabiliter la-
» scivam vel ad impuritatem provocantem vo-
» cem edas, est superstitio fere mortalis, ut
» *Laym. loc. cit. ex comm.*

DUBIUM II.

De Divinatione.

Quid, et quotuplex sit.

5. *Quid est Divinatio?*
6. *Alia est cum expressa invocatione Dæmonis, alia cum tacita.*
7. *An divinare sit semper peccatum mortale?*
8. *Resolutio casuum. Quid sentiendum de* Virga Divinatoria *?*
9. *An liceat divinare per somnia?*
10 *An sit licita Astrologia, et qualis?*
11. *An liceat adhibere Sortem divinatoriam?*

5. » RESP. I. Divinatio est, cum quis opem » dæmonis tacite vel expresse invocat, ut no» scat res contingentes et libere futuras, aliter» ve occultas, et naturaliter incognoscibiles. » Quæ si sint tales, quas solus Deus scire po» test, involvitur tacita Idololatria, quod Dæ» moni tribuatur cultus divinus; si vero sint ta» les, quas Dæmon naturaliter scire potest (nam » ex signis, aliisque modis occultissima quæque » cognoscere potest, etiam plurimas hominum » cogitationes, et res futuras, v. *Del. lib.* 4. » *c.* 2. *q.* 2. *Sanch.* 2. *mor. cap.* 28); nihilo» minus illicita est, eo quod commercium ha» beatur cum Dei jurato hoste, quod importat » quandam proditionem, et apostasiam a Deo, » ac forte etiam (ut vult *Suar.* contra *Valent.*) » superstitionem. Vid. *Laym. cap.* 3. *Bon. p.* » 3. *S. Th.* 2. 2. *quæst.* 5. *art.* 2.

6. » Resp. 2. Divinatio est duplex: una, in

» qua est invocatio ; vel pactum expressum cum
» dæmone , et generali nomine dicitur Necro-
» mantia : ut , cum Dæmon occulta docet per
» Pythones , arreptitios , præstigias , per personas
» mortuorum ; vel virorum apparentium , alia-
» ve signa in aëre , aqua , igne , speculis: Alia
» est , in qua tantum est invocatio , vel pactum
» tacitum , seu interpretativum , ut eum ex li-
» neamentis corporis , vocibus , garritu avium,
» et similibus ; quibus se Dæmon immiscere so-
» let , quæritur cognitio , ad quam ea sunt im-
» proportionata , *S. Thom. quæst.* 95. Cum vero
» utriusque speciei variæ rursus sint species, eas
» hic omitto , quod secundum sententiam com-
» muniorem , in genere moris non differant ,
» nec specialem habeant malitiam ; ideoque in
» confessione non sit opus explicare , an v. gr.
» facta sit divinatio ex speculis, aëre , mortuo,
» etc. Exprimendum tamen necessario est , u-
» trum invocatio , sive pactio expressa , an taci-
» ta intervenerit ; quia , sive hæc moraliter in-
» ter se specie differant , sive non , notabiliter
» tamen mutant judicium Confessarii. * (*Me-*
» *lius , quia invocatio expressa sæpe adjuncta*
» *habet alia peccata , scilicet hæresim, adoratio-*
» *nem Dæmonis , etc. Cæterum probabile est*
» *de se non esse obligationem explicandi , ut*
» *Salm. Tract.* 21. *cap.* 11. *n.* 20. *et* 30. *cum*
» *Victor.*) *. V. *Laym. loc. cit. Sanch. loc.*
» *cit. Less. loc. cit. disp.* 5. *Del.* 4. *dis.* 4. *c.*
» 2. *Bonac. q.* 5. *p.* 4.

Divinatio per expressam Dæmonis invocatio-
nem dicitur *Oraculum* , si fiat per idola. *Necro-
mantia* specialiter , si per apparentem mortuo-
rum resuscitationem ; nam generaliter Necroman-
tia comprehendit alias etiam species Divinatio-
nis. *Oniromantia* , si per somnia, *Præstigium* ,

» si per fictas figuras. *Aruspicina*, si per signa » in extis animalium. *Geomantia*, si per figuram in terra. *Hidromantia*, per figuram » in aqua. *Aromantia*, in aëre. *Pyromantia*, » in igne.

Per tacitam vero invocationem dicitur *Astrologia*, si fit per situs, et motus astrorum. *Auspicium*, per signa volucrum. *Augurium*, per signa animalium: *Omen*, si fiat per casum verb. gr. per occursum funeris etc. *Sortilegium*, si fiat ex sorte, v. gr. ex aperitione libri, jactu taxillorum.

7. » Resp. 3. Divinatio, quæ fit per actum » expressum, et Dæmon expresse invocatur, ex- » cusari non potest a mortali; eam vero, quæ » fit per actum tantum implicitum, aliquando » excusari a mortali quidam asserunt; videlicet » tunc; cum vel intercedit simplicitas, et igno- » rantia non crassa, neque affectata: vel fides » certa non adhibetur, sed tantum timor qui- » dem, aut suspicio concipitur eventus futuri. » *Laym. lib.* 4. *tract.* 10. *c.* 3. *Sanch. Less.* » *Suar. Cajet. Bald. tract.* 3. *lib.* 4. *d.* 3. *num.* » 2. *etc.* eo quod tunc superstitiosa vere non » sit, cum intentio non sit talis. Vid. *Suar.* » *Less. Sanch. Laym. Cajet. Navarr. Sayr.* » *Valent. et Tanner. d.* 5. *de rel. quæst.* 7. » *disp.* 1. *num.* 21. *et dub.* 2. *num.* 25.

Ex dictis resolvuntur sequentes Casus.

8. » 1. Expresse censetur invocare, seu con- » venire, et pactum facere cum Dæmone, qui » vel verbis Dæmonem invocat: vel saltem fa- » cto aliquid usurpat, per quod scit, aut pu- » tat Dæmonem cooperari.

» 2. Is vero tacite paciscitur, qui vanis, et

» naturaliter improportionatis utitur ad aliquid » cognoscendum, vel efficiendum. Neque requiritur, ut Dæmon aliquando pactus sit, se ad » talis vani medii adhibitionem concursurum; » eo enim ipso, quo quis vanitatibus iis utitur, » Dæmon se immiscet, licet præter intentionem » utentis sit eum invocare, ut docent *Suar.* » *Less. et Sanch. ll. cc.*

» 3. Non excusatur a peccato, qui utendo » talibus rebus, quas constat esse naturaliter » proportionatas, protestatur, se nullum cum » Dæmone commercium intendere, quia reipsa » facit contra suam protestationem. Cum enim » nec Deus, nec Angeli boni talibus se misceant, » Dæmon implicite iis invocatur, ut præter ci» tatos docent *Laym.*, *et Bonac. ll. cc.*

» 3. Neque is excusatur, qui talia media uti» lia credit propter experientias, quia has Dæ» mon procurat, ut Homines paulatim illa» queet, et ad similia usurpanda inducat. Vid. » *Sanch.* 2. *mor. cap.* 38. * (*Cum Viva loc.* » *cit. n.* 3.) *.

Quæres, quid sentiendum de *Virga Bifurcata* vocata *Divinatoria*, cujus conversione aliqui utuntur ad inveniendos thesauros in terra abditos, aquarum, aut metallorum venas, transpositos agrorum limites, et præsertim fures, ac homicidas? Usum hujus virgæ aliqui Doctores Medici, et etiam Theologi conati sunt naturalem probare et innocentem; sed merito eum reprobat *Contin. Tourn. tom.* 2. *pag.* 268. *cum P. Malebr. P. Lebrum*, *et aliis.* Ratio 1. quia, si talis Virga naturaliter in manu hominis movetur ac volvitur, intentio nihil conferre potest ad motum; Virga tamen remansit immota in manibus eorum, qui protestati sunt nolle aliquid superstitiosum, de quo *P. Lebrum* plura

exempla refert: moveri contra cæpit in manibus aliorum, qui nullam præmiserunt protestationem. Ratio 2. Lapis constitutus pro limite agri nihil differt in materia ab alio lapide; ergo impossibile est, ut naturaliter Virga moveatur erga primum lapidem, et non erga secundum. Ratio 3. Quod agit physice, nequit dirigi ab intentione hominis ad agendum vel non, sed positum in iisdem circumstantiis, eodem modo agit; At Virga Divinatoria movetur juxta mentem ferentis, ita ut si ille quærit metalla, non aquam, Virgo non movetur cum invenit aquam, sed tantum si invenit metalla, et sic contra: patet igitur talem motum non posse esse naturalem.

» 5. Si quis ab astris, somniis, simillibusve, » ita dependeat, ut omnes pene actiones suas et » vitam juxta ea regulare velit, eum mortaliter » peccare docent *Less. Suar. Sanch. loc. cit.** » (*idem Salm. c. 11. n. 64. cum Nav. Trull.* » *et Pal.*) *.

» 6. Ex talium observatione semel, atque » iterum aliquid omittere, ad quod alioqui sub» mortali non teneris; veniale tantum esse cen» sent *Cajet. et Arm.* Vid. *Somnium*; Uti et » subinde timere leviter, ne ita sit, aut eve» niat quod portendunt, ut notat *Suar. sup.* » *loc. cit.* * (*Idem dicunt Salmant. dict. c.* » 11. *n.* 64.) *.

9. Quæritur, an divinare futura per somnia, semper sit illicitum? Respondetur, si somnia sint certo, vel probabilius à Deo, possumus, imo tenemur eis credere, cum Deus promiserit aliquando per somnia loqui, ut *N. 11. Per somnia loquar ad illum.* Ita *Salm. c. 11. num. 60. cum S. Thom. S. Greg. Niss. Suar. Less. etc.* E converso grave peccatum esset credere

somniis diabolicis, ut *in cap. Episcopo.* 26. *qu.* 5. *Salmant. num.* 66. *cum Laym. Less. etc.* Quandoque tamen potest homo rudis excusari a mortali ratione simplicitatis, vel quia solum tenuiter credit eisdem, ut bene advertunt *Anacl. tract.* 5. *D.* 2. *num.* 22. *et Busemb. mox infra.* Quid in dubio, an somnia sint a Deo, vel Dæmone? Resp. si non constet certo, vel probabiliter somnia esse a Deo; non licet eis credere; Ita *Salm. num.* 61. *cum Suar. Less. Sanch. Pal. etc. ac Spor. de* 1. *Præc. n.* 19. *ex comm.* Ratio, quia Deus, cum immittit somnia, simul etiam reddit hominem certum, vel fere certum, quod ab ipso immittantur. Pro regula autem discernendi, an somnia sint a Deo, vel a Dæmone, observandum, an somnium impellat ad opus bonum, vel malum, aut præsumtuosum. Item an post somnium homo se sentiat perturbatum, et minus promtum ad opera pietatis; vel alacrem, et promtum; tunc enim potest prudenter censere somnium esse a Deo. Ita *Elbel de I. Præcept. num.* 491. *et Anacl. loc. cit. n.* 23. *ex communi DD.*

» 7. Communiter, et ut plurimum in similibus, in quibus tacitum tantum est pactum, » venialiter tantum peccari; docent consequenter Doctores supra citati, et mox citandi: » quia communiter fere aliquid istorum intervenit; quæ a mortali excusare dicunt, ut v. » gr. quod si fides integra non adhibeatur. » *Sanch. loc. cit. num.* 13. *Caj. in summ. Armil. etc.* Recte tamen notat *Delrio*, esse semper rem valde periculosam, juxta illa suas » actiones dirigere, etiam non credendo. Vid. » *Sanch. loc. cit.*

» 8. Licita est. 1. *Physiognomia*, quæ ex vultu, » dispositione, et habitudine corporis, et mem-

» brorum : 2. *Chyromantia*, si ex lineis, et » partibus manuum consideret temperiem corpo» ris, imo etiam animi propensiones, et affe» ctus probabiliter conjectet. * (*Idem Sal-» mant. num*. 73. *et* 74. *cum Azor. Bonac.* » *Sanch.*) *. 3. Item divinatio, quæ ex so» mniis conjectat hominis complexionem, et hinc » affectiones animi diurnas. 4. Item alia, qua » ex avium, piscium aliorumve animalium vo» ce, motu, aliisve actionibus naturales aliqui » effectus prænuntiantur futuri ut plurimum ; » v. g. serenitas, pluvia, etc. 5. Astrologia » naturalis, quæ effectus corporeos, et natura» les, ut ventos, eclipsim, fertilitatem, salu» britatem, morbos, et similia prædicit, quæ » ad medicinam, vel agriculturam conducunt ; » imo etiam, cum ex puncto nativitatis, sive » horoscopo probabiliter prædicit complexionem » corporis, et affectiones animi. Quia hæ divi» nationes omnes naturales sunt, et mediis pro» portionatis utuntur. *Less. lib*. 2. *cap*. 43. » *d*. 7.

10. Alia est *Astrologia Naturalis*, quæ conjicit pluvias, tempestates, sterilitates Terræ, et similia ; et hæc non est illicita, ut ait hic *Busemb. cum Salm. Tract.* 21. *cap*. 11. *num*. 35. quamvis ut plurimum sit inutilis, et incerta. Alia est *Judiciaria*, quæ ex signis in astris prædicit futura contingentia, quæ pendent ex hominum voluntate ; et hæc, si fiat de persona particulari, illicita est, ut dicunt *Salm. d.* 1. *num*. 46. *cum Trull. Sanch. Sal. etc.* contra *Pal. et alios apud ipsum* ; Etiamsi, non ut certo, sed ut conjecturaliter seu probabiliter fiat, ex *Constit. Sixti V. Moderator Cœli*, *anni* 1586. ubi damnantur etiam illi, qui id non certo affirmare audent, aut protestantur. Licitam

autem esse censent si fiat in generali, puta si prænuncientur bella, seditiones etc. Ita *Salm. ibid. n.* 48. *ex S. Thom.* Qui *p.* 1. *quæst.* 115. *art.* 5. *ad* 3. sic loquitur: *Plures homines sequuntur passiones, ad quas cooperari possunt corpora cœlestia. Pauci autem sunt, qui passionibus resistant. Et ita Astrologi, ut in pluribus, vera possunt prædicere, et maxime in communi, non autem in speciali.*

Quæritur inde, an liceat Astrologia, quæ prædicit ex horoscopo, et puncto nativitatis inclinationes, temperamenta alicujus? Distingue, si prædicit ut certa, certo illicita est, cum omnia sint incerta. Ita *Salm. dict. cap.* 11. *num.* 10. *cum Sanchez*, *Trullench. Suarez* et aliis communiter; Putant tamen esse tantum peccatum leve, ut *num.* 52. *cum. Laymann. Suarez, Sanchez etc.* contra *Fill. et Trull.* Si vero prædicit, ut tantum probabiliter, seu conjecturaliter, licita, ut est *Salm. num.* 53. *cum S. Th. Suar. Pal. Bon.*

» 9. Illicitæ vero sunt omnes prædictæ divi» nationes, si ex iis aliquid nosci, aut prænun» tiari intendatur circa ea, ad quæ proportio» nata non sunt, ut circa effectus contingentes, » et liberos; aut quæ a Deo pendent; ut circa » statum animæ; dona Gratiæ, divitias, hono» res, fortunam, nuptias, statum vitæ, et si» milia, quorum electio voluntaria est, et a li» bera hominum voluntate pendet: itemque de » rebus occultis, ut furto, thesauro abscondi» to. Vide *Less. l. c. et Bonac. d.* 3. *quæst.* » 3. *num.* 11. *Suar. Sanch. loc. cit. Bon.* » *num.* 11.

Prædicere futura contingentia libera conjecturaliter tantum ex signis avium etc. dicunt *Salm. num.* 98. *in fine cum Less. Pal. Sanchez*,

Fill. etc. non esse illicitum : quia contestatio, quæ potest homines commovere ad bellum, potest etiam illa signa causare in avibus.

10. Peccant, qui Ægyptios de fortuna con» sulunt, et quidem, si fiat cum firma fide, » vel scandalo, etc. mortaliter : si vero causa » curiositatis, vel ritus, ut fit communiter, » venialiter tantum. *Fill. et Sanch.*

» 11. Superstitiosa est divinatio, quæ fit per » sortes divinatorias, ad futurum, vel occultum » aliquod cognoscendum, quasi sortibus vis ali» qua divina insit : ut si quis v. g. ex taxillo» rum projectione, et dispositione divinet, quis » sit obtenturus victoriam, beneficium, etc. » Idem fere est de sortibus consultoriis, qui» bus inquiritur, quid in hac, vel illa re sit » agendum. Dixi *fere*, quia aliquando hæ li» citæ sunt, quando causæ necessitas, et hone» stas exigit; aptiorque modus dubium vincen» di non apparet : dummodo fiant præmissa » oratione cum debita reverentia, et indicium » non expectetur, nisi a solo Deo : v. g. si » quis hærens in bivio aliter quoad viam se » determinare non possit; vel si divino in» stinctu, aut jussu fiant, ut 1. *Reg.* 10. in » electione Saulis contigit. *Fill. Sanch. Bon.* » *loc. cit.*

» 12. Sortes divisoriæ sine superstitione, et » plerumque licite fieri possunt, sive ad hone» stum ludum, sive ad hæreditatis divisionem, » sive ad litis compositionem, dummodo liti» gantes, qui æquale jus habent, consentiant, » quia nihil aliud continent, quam contractum » inter eos, qui ad aliquam rem jus habent, » ut illius sit, cui sors obtigerit. Sic etiam si » plures mortem meriti sint, nec expediat, o» mnes puniri, sorte definiri potest, quis ex iis

» sit occidendus. Dixi, *plerumque*: tum quia » in electionibus Ecclesiasticis sunt illicitæ, ut » *Laym. l. 3. t. 4. et Bon.* tum quia officia » sæcularia non sorte, sed secundum personarum » aptitudinem sunt dividenda, etsi inter plures » æque aptos, et dignos sorte agi possit. V. » *Less. c. 43.*

Sortes in electionibus ad Officia sæcularia licitæ sunt, modo sint inter dignos. *Sporer de 1. Præc. cap. 9. n. 21. cum S. Th. q. 97. a. 8. Sanch. et comm.* Quoad vero Officia, vel Beneficia Ecclesiastica vetantur *c. Ecclesia de Sortilegiis.* An autem talis electio sit nulla? Affirmant *Panorm. et Villal. ap. Salm. c. 11. num. 91.* Negant tamen *Salm. num. 92. cum Suar. Sanch. Laym. etc.* Et quidem probabilius; quia nullibi talis electio sancitur invalida. Excipitur tamen sola electio Prælati habentis jurisdictionem *ex c. Quia propter de Elect.*

11. An liceat usus Sortium in decidendis litibus circa Officia, aut Beneficia Ecclesiastica? Affirmant *Laym. Less. Host. Abb. etc. ap. Salm. num. 85.* Negant vero *Felin. Farin. et Salm. n. 88. cum Suar. Sanch. etc.* Et quidem verius, nam ex *c. Ecclesia. Extra de Sortil.* universe prohibetur electio Ecclesiastica per sortes. In casu nostro talis electio alterutrius ex litigantibus jam fieret per sortem saltem completive. Hoc tamen licere dicunt *Salmantic. ibid.* si hæc electio fieret auctoritate Judicis, quia tum vitatur periculum vitiosi ingressus, cum Judex habendo jurisdictionem ad collationem, legitimum titulum conferat.

Ultimo notandum est *ex Salm. ib. n. 95. cum S. Th. Suar. Pal. etc.* quod sors divinatoria, etiamsi a Deo expectetur, tunc tantum licita est, quando I. Adsit urgens necessitas salutis.

II. Divina non convertantur ad terrena negotia.
III. Non mittatur sors in quibuscunque electionibus Ecclesiasticis, quæ fieri debent instinctu Spiritus Sancti; Hinc raro licitam esse dicunt *Salm. d. n.* 95.

» 13. Potest excusari a superstitione, qui modo illicito futura se velle divinare ostendit » joci causa. Ratio est, quia non est actus superstitiosus, nec affectatio cognitionis Dei » propriæ, sed tantum vanitas aliqua. *Suar. et* » *Sanchez, Reg. lib.* 17. *num.* 170. * (*cum* » *Salm. dict. cap.* 11. *num.* 33. *Modo credat* » *illa esse falsa*) *.

DUBIUM III.

Quid, et quotuplex sit Idololatria.

12. » RESP. 1. Ea est, quando tribuitur honor creaturæ, sicut Deo. *S. Thom. quæst.* 94. » *art.* 1. Id vero fit, ut docet *Less.* 2. *cap.* » 43. non tantum sacrificio, sed etiam quovis » signo honoris, quo quis creaturæ, tanquam » Deo, se submittere intendit, v. gr. genuflexione, suffitu, detectione capitis ad statuam » Jovis.

13. » Resp. 2. Idololatria est duplex: alia » *Materialis*, sive simulata, ut cum quis sine » interno affectu, ex metu mortis, cultum idolo exhibet. Alia *Formalis*, ac propria, vel » perfecta, ut cum quis adorat idolum, quod » ex infidelitate putat esse Deum; vel imperfecta, cum quis vel ex odio Dei, vel ex affectu aliquid a Dæmone, aliave creatura obtinendi ipsi, quasi Deo, cultum defert. *Laym.* » *loc. cit. ex S. Aug. et S. Th.*

Unde resolves.

» 1. Idololatria aliquando conjungitur cum in-
» fidelitate, vel hæresi, cum scilicet creatura
» adorata in intellectu habetur pro Deo, ali-
» quando non.

» 2. Idololatria etiam materialis, et ficta est
» grave et mortale peccatum: quia est saltem
» mendacium perniciosum, et contra religionem;
» sæpe etiam contra confessionem Fidei exter-
» nam. *Sanch. l.* 1. *c.* 37. *n.* 21. *Azor.* 1. *n.*
» *l.* 9. *c.* 11.

» 3. Idololatria imperfecta ob malitiam volun-
» tatis est peccatum gravius, quam perfecta.
» Vid. *Laym. l.* 4. *t.* 10. *c.* 2. *Sanch. lib.* 1.

DUBIUM IV.

Quid, et quotuplex sit vana Observantia, et unde colligatur.

14. *Quæ est vana Observantia? Et quotuplex?*
15. *An sit culpa gravis?*
16. *Quomodo cognosci potest?*
17. *Resolutio casuum.*
18. *An detur et licita sit virtus in iis qui vocantur* Salvatores?
19. *An arcendi qui faciunt mira supernaturalia?*
20. *Quid in dubio præsumendum?*
21. *An liceant Ensalmi?*
22. *An detur Fascinatio naturalis.*

14. » RESP. 1. Ea est superstitio, qua me-
» dio aliquo improportionato, et a Deo non
» instituto procuratur aliquis effectus v. gr. sa-

» nitas, scientia, etc. *S. Thom.* 2. 2. *quæst.* » 69. *art.* 1. *Bon. et alii.* Differt autem a di» vinatione, quod hæc tantum ordinetur ad oc» cultorum cognitionem; illa vero ad effectum » externum. Convenit cum eadem, quod utra» que nitatur pacto Dæmonis, eique tribuat » perfectionem propriam Dei. Unde quæ de di» vinatione dicta sunt, proportionaliter huic ac» comodari debent.

» Resp. 2. Dividitur 1. sicut divinatio in » eam, quæ ex pacto expresse cum Dæmone, » et in eam, quæ ex implicito pacto procedit. » 2. Dividitur communiter in quatuor species. » *Prima* dicitur *Ars notoria*, quæ inspectione » certarum figurarum, vel certo alio jejunio, » oratione etc. utitur ad scientiam repente, ac » sine labore acquirendam, ut faciunt Anaba» tistæ. *Secunda* dicitur *Magia* (quod nomen » alioqui generale est), quæ versatur circa cor» pora varie immutanda, aliosque effectus mi» ros. *Tertia* est *Observatio eventuum*, qua ex » consideratione alicujus eventus conjicitur, » quid sit futurum: ut v. gr. si ex eo, quod » casu occurrat vulpes, canis, aut cadaver, » certa imminere credat, et inde actiones suas » moderetur. *Quarta* dicitur *Observatio sanita» tum*, cum adhibentur quædam signa, oratio» nes, certus numerus crucium, sacra verba, » etc. velut necessaria, et efficacia ad pellen» dos morbos. Idem est de gestione Reliquiarum » cum vana circumstantia, v. gr. in tali capsa, » tot diebus, cum tali herba, etc. *Sanch. c.* » 40. *n.* 11. *Fill. t.* 14. *c.* 6. *n.* 157.

15. » Resp. 3. Vana observantia, sicut di» vinatio, est peccatum mortale ex genere suo. » Ratio est, tum quia tribuit honorem divinum » creaturæ, expectando ab ea, quod a solo

» Deo expectari debet : tum quia utitur pacto
» cum Dæmone. *Less. Bon. quæst.* 5. *part.*
» 14. *et alii.* Nec potest excusari a mortali
» ex parvitate materiæ, quia simpliciter, et
» omni materia usurpatur cognitio, aut virtus
» Dei propria. Aliunde tamen fieri posse, ut
» non sit mortale, docent *Auct. sup. cit. dub.*
» 2. *resp.* 3. 1. Ratione ignorantiæ, si pactum
» sit implicitum tantum. 2. Si non adhibeatur
» fides, licet timeatur ita esse, vel futurum.
» Vide dicta de divinatione. *n.* 8, *casu* 7. *et*
» *Less. dub.* 8. *n.* 53. *et* 66.

16. » Resp. 4. Vana observantia cognosci
» potest, 1. Ex insufficientia causæ adhibitæ
» ad effectum; si nimirum nec habeat natura-
» lem virtutem, nec de supernaturali legitime
» constet. 2. Ex adjunctione falsæ, vel vanæ
» circumstantiæ, ut v. gr., si flagellatio fieri
» debeat certa hora, numero, manu, flagro
» serico; si nomina adhibeantur ignota, vel
» characteres peregrini, verba falsa, vel apo-
» crypha, v. gr., Christum habuisse febres,
» vel spasmum, etc. Item, si ponatur vis in
» modo scribendi, v. gr. Evangelii S. Joannis
» a Virgine, oriente sole, etc. 3. Si effectus
» statim evanescat, etc. *Delrio lib.* 2. *quæst.*
» 5. *Sanch. cap.* 40. *num.* 43.

Ex dictis resolves.

17. » 1. Superstitiosum est : 1. Sumere ali-
» quam potionem, vel bolum, vel quidvis
» aliud usurpare ad scientiam aliquam subito
» acquirendam. 2. Gestare amuleta, ligaturas,
» involucra falsis characteribus consignata con-
» tra vulnera, vel subitam mortem, ne possint
» lædi, vel ne sanguis effluat, vel ad conci-

» liandam invisibilitatem, impenetrabilitatem,
» amorem, fortunam, nocumenta, et malefi-
» cia. 3. Ex casu fortuito conjicere de eventu,
» v. gr. sibi aliquid boni, vel mali eventurum,
» ut si mane egrediens pedem offendat, ideo-
» que domum regrediatur, timens aliquid in-
» fausti. 4. Dies aliquos habere, tanquam fau-
» stos, aliquos vero infaustos, ideoque negotium
» omittere, v. gr. die Veneris nolle ungues
» præscindere. 5. Feminarum carminatricum
» benedictiones, et preces ad morbum depel-
» lendum adhibere. 6. Projicere statuam alicu-
» jus Sancti in flumen, ut pluat. 7. Si puten-
» tur Missæ non prodesse Defunctis, nisi le-
» gantur septem, cum septem certi coloris can-
» delis, et septem eleemosynis. 8. Si unguento
» armario, quo gladius inungitur, absens cu-
» retur. 9. Si certo festo, v. gr. S. Joannis,
» certæ adhibeantur orationes, vel festo S. Ma-
» thiæ hederæ folia aquis imponantur, ut co-
» gnoscatur, cui debeant nubere. 10. Si qui-
» busdam precibus, imaginibus, aut caracte-
» ribus, aut crucibus tribuatur certa, et infal-
» libilis vis, v. gr. evadendi ab hoste, expel-
» lendi morbos, non moriendi sine prævia Con-
» fessione, non incidendi in infortunium, etc.
» Aliud tamen est ea per orationes petere, ac
» sperare. *Delr. lib.* 3. *p.* 2. *resol.* 4. *sect.* 7.
» *Suar. c.* 15. *Less. cap.* 4. *d.* 3. *Sanch. n.*
» 34. *et* 37. *Fill. n.* 150.

» 2. Superstitiosum non est: 1. Observare
» lunam, aut tempora aptiora colligendis her-
» bis (v. gr. die S. Joannis Baptistæ), pur-
» gandis corporibus, cædendis arboribus, etc.
» 2. Verba sacræ Scripturæ, vel Reliquias ge-
» stare ad Dei tantum honorem, et sine dictis
» vanitatibus. 3. Circa Templum alicujus certi

» Sancti ter jumentum circumducere ; die ali-
» cujus certi Sancti equis venam secare, et si
» scilicet hæc fiant, ut major devotio excitetur,
» et effectus Sanctorum meritis adscribatur. A-
» liud tamen esset, si putarentur tales circum-
» stantiæ infallibiles, aut plane necessariæ, aut
» per se efficaces. Vid. *Nav. in man. cap.* 11.
» Addit *Laym. ex Cajet.* si homines rudes bo-
» na fide, et ex devotione aliquem ritum ab
» Ecclesia non receptum observent, aliquando
» in sua simplicitate relinquendos, dum diffi-
» culter abducantur ab eo, quod bona fide a
» suis majoribus acceperunt. 4. Nec damnandæ
» quædam devotiones, quas vocant novendiales,
» v. gr. novem, vel ad exemplum S. Gregorii
» triginta, vel alium certum numerum Sacro-
» rum celebrare, cum certo numero et magni-
» tudine candelarum, et similia, si fiant in me-
» moriam alicujus mysterii, v. gr. novem men-
» sium, quibus Christus fuit in utero, vel quin-
» que vulnerum, etc. Esset tamen superstitio-
» sum, credere eas preces non prodesse in ma-
» jori, vel minori numero. 5. Multi excusant
» etiam eos, qui sanant morsos a rabido cane,
» quod putent illos ad hoc habere gratiam gra-
» tis datam: et sic tenent *Nav. in man. c.* 11.
» Vid. *Sanch. Laym. Bon. ll. cc* ».

18. Quæstio est, an detur, et sit licita vir-
tus (vocata magia naturalis) in aliquibus vo-
catis *Salvatores*, qui medentur quibusdam mor-
bis signo Crucis, aut verbis Sacris, aut inhia-
tione. Affirmant *Azor. et alii ap. Salm.. Tract.*
21. *c.* 11. *n.* 113. et dicunt dari tunc virtutem
naturalem. Alii *n.* 114. dicunt non dari talem
virtutem neque naturalem, neque gratis datam.
Salm. tamen ex *num.* 116. *cum Delrio. Na-
varr. Vill. Trull. Pal. Hurt. et aliis*: item *Sanch.*

Dec. l. 2. *c.* 40. *a n.* 47. *Suar. de Relig. tract.* 3. *lib.* 2. *c.* 15. *n.* 25. *et Less. lib.* 2. *c.* 43. *n.* 63. probabiliter dicunt dari in aliquibus hanc virtutem, sicuti notum est Reges Gallos sanare Strumas (ut agnoscit *S. Th. cum Bonif. VIII. in Canoniz. S. Lud.*) et Reges Hispanos sanare scrophias. Hanc virtutem tamen ajunt non esse naturalem (etsi hoc aliquibus gravibus DD. satis probabile videtur) : nam alias omnes homines ejusdem temperamenti eandem virtutem haberent ; sed esse gratis datam a Deo ad bonum publicum, juxta *Apost. Cor.* 12. 9. *Alii gratia sanitatum etc.*

Huic autem notandum illud quod invenitur in *Martyrologio Romano* adnotatum sub die 5. Martii de miraculosa sanatione a morsibus serpentium eorum, qui credentes januam Templi S. Phocæ Martyris, invocata ipsius intercessione, attigerint *Anthiochiæ* (verba Martirologii) *Natalis S. Phocæ Martyris*, *qui post multas quas pro nomine Redemptoris passus est injurias, qualiter de antiquo illo serpente triumphaverit, hodie quoque Populis eo miraculo declaratur, quod si quispiam a serpente morsus fuerit, ut januam Basilicæ Martyris credens attigerit, confestim evacuata virtute veneni sanatur.*

19. Bene vero advertunt iidem *Salm.* arcendos esse, qui carbones contrectant : Qui halitu fornacem tepefaciunt, vel hominem occidunt : Qui madidi vino sanant : Qui adstante alio Salvatore, virtutem amittunt : Qui talem virtutem ab alio discunt : Qui dicit talem habere virtutem, qui natus est die festa Parasceves, vel quia est septimus filius (sed in isto *Viva* dicit posse dari aliquam virtutem naturalem) : Qui certis verbis utitur, quibus credit inesse virtu-

tem, cum gratia confertur personæ, non autem verbis et signis. Ita *Sal. n.* 118. *cum Suar. Sanch. del Rio*, *Pal. Hurt. etc.*

20. Advertunt etiam, quod in dubio præsumendus est aliquis effectus potius provenire a causa naturali, quam a superstitione. Ita *Spor. de* 1. *Præc. c.* 9. *n.* 31. *cum S. Aug. Sanch. Laym. Elbel. n.* 591. *Croix l.* 3. *p.* 1. *num.* 28. *et Salm. Tract.* 21. *c.* 11. *n.* 112. *cum S. Th.* qui docet 2. 2. *q.* 60. *art.* 4. *in corp. Ubi non apparent manifesta indicia de malitia alicujus, debemus id ut bonum habere, in meliorem partem interpretando, quod dubium est.* Recte tamen consulunt *AA. cit.* tunc præmitti protestationem, nolendi effectum, si aliqua superstitio subdit. Si vero certo probabiliter constet rem nullam habere vim naturalem ad aliquem effectum, in dubio censetur potius provenire a Dæmone, quam a Deo, cum Divina promissio de illo non habeatur, ut docet *Sanch. Dec. lib.* 2. *cap.* 40. *numer.* 2. *cum Gersone, et Spor. num.* 33. *cum S. Thom.* 1. 2. *quæst.* 96. *art.* 2. An autem liceat usus pulveris *sympathici?* Respondet *Elbel n.* 516. doctores satis communiter negare, quia incredibile videtur qualitates hujus pulveris in distans habere vim operandi; unde *Elbel* censet hujusmodi usum non facile approbandum. At tamen in casu urgenti permitti posse, modo vulneratus non nimium distet v. gr. ultra 300. passus; et modo protestatio præmittatur. Ratio, quia probabile est dari *actionem in distans*. Certum valde probabiliter mihi videtur hoc esse licitum, si talis pulvis non in magna distantia applicetur; ducor ex iis quæ dicit celebris Philosophus Purchotius in suis *Instit. Phil. t.* 2. *part.* 1. *Physic. sect.* 5. *c.* 11. ubi sic ait; *Pulvis vitrioli*

calcinati, *qui sympathicus appellatur*, *in sanguinem e vulnere recens emissum injectus*, *ipsi vulneri aliquot passibus remoto mederi*, *ac sanguinem sistere observatur. Id vero aliter fieri non concipitur*, *quam per profluvium substantiale*, *sive per spiritus vitrioli*, *qui calentibus adhuc sanguinis particulis admixti*, *ad vulnus*, *unde expressus est sanguis*, *feruntur*, *et tanquam cunei quidam apertos meatus*, *quibus effluit sanguis*, *penitus obstruunt.* Ungere autem in distans gladium adhuc calentem sanguine vulnerati, superstitiosum esse ait *Croix n.* 29. *cum Burg.* et asserit commune. Sed ex eadem ratione, ut supra, probabiliter id etiam permittit *Spor. loc. cit.* Adhuc enim in dubio, an effectus proveniat a causa naturali, jam diximus ex communissima DD. superstitiosum non esse illum procurare, saltem protestatione præmissa.

Quando autem adhibentur aliqua signa Crucis, vel tot Pater etc. in dubio, an adsit ibi aliqua superstitio, *Less. lib.* 2. *cap.* 45. *n.* 26. ea permittit, præmissa expressa protestatione. Consentiunt *Spor. n.* 34. *et. Tamb. lib.* 2. *c.* 6. §. 1. *n.* 12. si urgeat notabilis necessitas. Damnat vero *Sporer c.* 9. *n.* 32. *cum communi*; tanquam superstitiosum regulariter, certis festis, horis, etc. herbas, aut fructus colligere, nisi circumstantia temporis conferat ad herbarum virtutem, ut in vere, æquinoctio, etc. Damnat etiam *Sporer n.* 28. circumducere equos per Templa Sanctorum, nisi expectetur effectus per merita illorum; unde ait, quod ubi adsit hujusmodi consuetudo, ipsa est abroganda; at si non possit sine offensa Populi auferri, saltem ipse docendus est, quo animo id faciendum.

» 3. Non est illicitum uti virtute rei natura-
» lis, quæ per superstitionem cognita est, mo-

» do ejus observatio, aut operatio non pendeat » ab ope Dæmonis. Ratio est, quia licet illa » cognitio male parta sit, peccatum tamen tran» sit, neque virtus naturalis ex eo quicquam » mali contraxit. Vid. *Sanch.* 2. *mor. c.* 38. » *Bon. q.* 5. *p.* 4. *Laym. l. c. t.* 10. *c.* 4.

21. Quid de Ensalmis? Ensalmus dicitur, quia communiter ex verbis Psalmorum componitur, et ordinatur ad morbos sanandos. Si Ensalmus est *Invocativus*, scilicet petens salutem a Deo, quin credatur infallibiliter effectus, licitus est. Secus si sit *Constitutivus*, scilicet si ei tribuatur virtus infallibilis. Ita *Salm. Tr.* 21. *c.* 11. *n.* 124. *et* 125. *cum Navar. Azor. Bon. S. Anton. Suar.* Sane autem illicitus est Ensalmus (docet *S. Th.* 2. 2. *q.* 96. *art.* 4.), si in eo invocetur indirecte Dæmon, aut nomen inusitatum Angelorum; vel si eo falsa, aut vana misceantur, vel adhibeatur certus modus scribendi, proferendi, etc.

22. An detur naturalis Fascinatio? Affirmant *Salm. n.* 104. *cum S. Th.* 1. *p. q.* 117. *art.* 3. *ad* 2. qui dicit: *Oculi autem inficiunt aërem continuum usque ad determinatum spatium.* Hinc dicunt *Salm. n.* 138. quod talis, qui in se experitur hanc pestiferam qualitatem, tenetur abstinere a nimio consortio hominum non necessario, vel oculos declinare. Dicunt vero *n.* 133. contra *Azor. l.* 9. *c.* 25. superstitiosam esse fascinationem vulgarem, quæ a vulgo creditur, scilicet quod aspicientes invido animo noceant; et ideo tanquam superstitiosa vetanda esse oscilla, seu turpicula, quæ contra fascinationes imponuntur. Sed si adhibeantur adversus fascinationem naturalem, ut supra, nescio cur illa sint tam rigorose damnanda; unde enim certo apparet, quod dicta oscilla nullam natu-

raliter virtutem habeant ad illum malignum effluvium medendum? Consentit mihi *Spor. de* 1. *praec. c.* 9. *n.* 31. qui, ut supra retulimus, ait in dubio prudenti, an res applicanda habeat vim naturalem, quod licite potest prohiberi, cum communissima DD. *ex S. August.* Tanto magis, quia communiter eis certa fides non præstatur.

DUBIUM V.

Quid sit Maleficium, et quomodo possit tolli?

23. *Quid, et quotuplex Maleficium?*
24. *Quæ remedia liceat adhibere contra Maleficium?*
25. *An liceat petere a Malefico parato, ut tollat maleficium cum alio? et an in dubio, num sciat modum licitum solvendi?*
26. *Quid de Strigibus?*
27. *Quam excommunicationem incurrant Malefici?*
28. *Quomodo Confessarius se gerere debeat cum Magis, et Maleficis?*

23. » RESP. 1. Maleficium est vis nocendi » aliis, ex pacto, et cooperatione Dæmonis. » Differt a Magia, quod hæc intendat facere » mira, illud autem dirigatur ad nocendum. » *Tol. lib.* 4. *cap.* 10. *Fill. t.* 24. *cap.* 8. » *quæst.* 1.

» Resp. 2. Maleficium aliud dicitur *Amato-* » *rium*, seu *Philtrum*, cujus usus est ad car- » nalem amorem, vel odium excitandum, Dæ- » mone hominis phantasiam commovente, nihil

» tamen agente in voluntatem. Unde patet, si » maleficio sic infecti labantur, eos vere pecca» re; quia libertas non aufertur. Aliud dicitur » *Veneficium*, quo alicui personæ vel ejus bo» nis damnum infertur. *Fill. loc. cit. n.* 183. » *Azor. t.* 1. *l.* 9. *c.* 26.

24. » Resp. 3. Contra maleficia uti licet, » 1. Remediis petitis ex medicina. * (*Plures* » *enim herbæ, ut ruta, salvia etc. contra ma-* » *leficia naturaliter prosunt, quia virtute na-* » *turali corrigunt pravos humores, ope Dæ-* » *monis commotos; non vero licet uti virga lu-* » *pi, pulvere asperso corpori etc. et similibus,* » *quæ naturaliter conferre nequeant ad sedan-* » *dos humores.* Vid. *Salm. cap.* 11. *n.* 143. » *et* 135.) *. 2. Exorcismis et Sacramentis Ec» clesiæ, peregrinationibus, invocationibus San» ctorum, etc. 3. Destructione signorum, per » quæ Dæmon nocet, absque tamen alio male» ficio: *Navarr.* et communiter alii. * (*Est* » *communis etiam ap. Salm. cap.* 11. *num.* 158.) *.

» 4. Si maleficus licito modo potest malefi» cium tollere, licet eum ad id accersere, ro» gare, imo etiam pecunia inducere, vel ver» beribus, aut tormentis cogere (non tamen » interficere); si nolit. *Lugo*, *Diana part.* 8. » *t.* 7. *R.* 53. Idque, etiamsi constet, eum id » facturum per novum maleficium, sicuti ex » causa licet ab usurario petere mutuum ad u» suram, Ratio est, quia cum habeam jus pe» tendi, quod ab illo recte præstari potest, et » est indifferens, imputabitur illius malitiæ si » id male faciat. * (*Ita Salm. ibid. n.* 154. » *cum Pal. Suar. etc. contra Cajet.*) *. Vid. » *Sanch. lib.* 7. *de Matrimon. disp.* 94. *num.* » 11. *Fill. num.* 192. *Less. lib.* 2. *cap.* 44. » *d.* 6. contra *Delrium.* 5. Licet etiam contra-

» rium signum positivum apponere, ex se tamen » honestum: v. gr. si Dæmon esset pactus cum » malefico, se tandiu nociturum, quandiu ma» leficiatus se cruce non signaret, aut lavaret » corpus (nam plerumque fit cum tali aliqua » conditione, v. gr. ut tandiu duret, quandiu » manet aliqua ligatura, aut res aliqua certo » loco defossa), licebit illi se signare, lavare, » etc. *Suar. Less. lib.* 2. *c.* 44. *n.* 45. * (*Ità* » *etiam Elbel n.* 534. *Salm. n.* 161. *Sanchez*, » *Palaus*, *Trullench. etc.*) *. Ratio est, quia » non est intentio positiva recuperandi sanitatem » eo medio, sed tantum tollendi signum, et » dissolvendi pactum cum Dæmone. Unde ulte» rius patet, licere repercutere sagam, quæ te » tetigit; ea enim repercussa solet noxa cessare: » ut habet *Lessius l. c. et Sanch. lib.* 7. *de* » *matrim. disput.* 95. *et* 96. Si maleficus non » potest tollere maleficium, nisi per novum, » non licet eum ad id inducere, quia id esset » inducere ad peccatum, et actui intrinsece ma» lo cooperari, *Suar. Sanch. Less. etc. ll. cc.* » 7. Si dubitetur, an possit sine maleficio no» vo tollere, non licet ab eo petere, ut habet » *Laym. lib.* 4. *tr.* 10. *cap.* 4. *n.* 9. *Sanchez*, » *et Suarez*, quia est periculum peccandi. Fa» cilius autem præsumi potest, eum qui signa » posuit, posse ea sine novo maleficio destruere, » quam eum, qui non posuit. Unde si hic suam » operam offerat, prius erit examinandus de » modo solvendi. Vide *Laym. hic*, *Bon. disp.* » 3. *q.* 5. *p.* 5.

25. Quær. 1. An liceat petere a Malefico parato, ut maleficium cum alio maleficio tollat? Affirmant *Angel. et Aureol. apud Salm. c.* 11. *n.* 146. sicut dicunt etiam licere ad propriam utilitatem petere Sacramenta a Sacerdote sacri-

lego. Sed tenenda est negativa sententia cum *Less. lib.* 2. *cap.* 44. *n.* 35. *et Salm. n.* 134. *cum. S. Thom. et pluribus.* Ratio, quia Sacerdos sacrilegus potest ministrare Sacramenta non sacrilege. Sed Maleficus nequit conficere maleficium sine Dæmonis cooperatione, quod est intrinsece malum. Nec officit illum esse ad id paratum, juxta dicta *lib.* 2. *num.* 47.

Quæritur 2. Utrum liceat petere a Mago solutionem maleficii in dubio, an sciat vel ne, modum licitum solvendi? Certum est licere, si constet, quod Magus modum licitum non ignorat, etiamsi ille modo illicito sit usurus; quia id suæ malitiæ imputatur, Ita communiter cum *Busemb. ut supra n.* 4. *Salmantic. dict. cap.* 11. *num.* 151. *et Sporer de* 1. *Præcept. cap.* 9. *n.* 43. *cum Laym. Sanch. et Less.* Idem dicunt *Tamb. cap.* 6. §. 2. *num.* 9. *Sporer num.* 42. *Viva Qu.* 5. *Artic.* 5. *num.* 4. *cum Sanch. Trull. Fill. et Elbel num.* 532. *cum Suar. et Sayr.* licere si sit certo probabile, quod Maleficus sciat modum licitum. Sed quid in dubio negativo? Censet *Tambur. num.* 10. et non reprobat *Viva num.* 3. quod aliquando etiam liceat petere, quia non raro præsumitur ex communiter contingentibus maleficos modum licitum non ignorare. Sed contradicit sententia communis quam tenent *Sanch. de Matrim. lib.* 7. *D.* 95. *num.* 13. *Less. lib.* 2. *cap.* 44. *num.* 46. *Viva loc. cit. num.* 3. *Salm. n.* 152. *cum Pal. Laym. etc.* Ratio, quia præsumendum, quod Magi non sciant nisi modos illicitos. Ceterum, si in aliquo casu habeatur justa præsumptio, quod maleficus sciat modum licitum solvendi maleficium, puta per ablationem signi, satis probabilis videtur opinio *Tamburini*; cui tunc non obstaret sententia communis opposita, nam

(ut ait *Tamburin.*) DD. contrarii loquuntur, quando dubium aliter non possit deponi. Advertunt autem cum *Busemb. Spor. num.* 42. *Viva loc. cit.* et *Elbel num.* 533. cum *Laym. Less.* et *Del Rio*, facilius præsumendum, quod sciat solvere maleficium modo licito is qui signa posuit, illa auferendo, quam alius qui non posuit.

26. Hinc notandum est, communem sententiam cum *Salmantic. cap.* 11. *n.* 172. *Suar. Less. Del Rio, Palao, Sanch. etc.* adesse Striges, quæ ope Dæmonis asportantur de loco in locum corporaliter. Nec obstat *cap. Episcopi*, 26. *q.* 5. ubi prohibetur sub pœna excommunicationis fidem præbere talibus anicularum neniis; nam ibi prohibetur asserere simul, quod ambulent cum Herodiade, vel Dea Dianæ. Vide *Elbel num.* 527. qui asserit cum *Del Rio*, *et aliis*, contrariam opinionem, quam tenuerunt Lutherus, Melancthon, et quidam alii Catholici, nempe hoc evenire per meram illusionem, et vim phantasiæ, esse valde perniciosam Ecclesiæ, quia conducit ad eximendas hujusmodi Lamias a pœnis ipsis indictis; quod gravis damni est Christianæ Reipublicæ.

27. Malefici autem incurrunt excommunicationem ex *cap. Si quis Ariolos*. Hanc autem *Salmanticens. cap.* 11. *num* 101. *cum Tabien. et Del Rio* tenent esse latæ sententiæ, cum in *dict. cap.* dicatur; *Anathema sit*. At *Suarez, Sanchez, Azor. Less. etc. num.* 200. tenent esse ferendæ sententiæ; et dicunt, quod verba *anathema sit* in materia Fidei significant hæreticum jam ab Ecclesia præcisum: Sed in aliis materiis significant separationem tantum faciendam.

Incurrunt etiam excommunicationem Bullæ

Cænæ, si in iis conjungatur Hæresis; vel (ut dicunt *Salm.*) vehemens suspicio illius, nempe quando ineunt pactum expressum cum Dæmone, vel quando miscent res Sacras, vel Diabolum adorant, vel consulunt de iis, quæ ipse cognoscere nequit. Ita *Salm. n.* 203. *cum Suar. Az. etc.* Sed hæc intelligenda, quando adsit error Fidei in intellectu, ut ait *Spor. de 1. Præc. c.* 9. *n.* 45. Nam alias non datur Hæresis formalis, etiamsi quis expresse exterius Fidem neget, ut certum est *cum Busemb. ut supra de Pr. Fid. lib.* 2. *n.* 19. Et sine hæresi formali excommunicatio Bullæ minime incurritur, ut certum est *apud Laym.*

» Quæres: Quomodo Confessario agendum » cum Divinatoribus, Magis, etc.

28. » Resp. 1. Examinandi sunt, præterquam » de variis superstitionibus. 1. Quo fine tali su- » perstitioni se addixerint, v. g. an ratione ve- » hementis passionis, tristitiæ, vindictæ, ava- » ritiæ, aut sanctitatis nomen conciliandi, quæ » esset sacrilega hypocrisis. 2. De apostasia, » idololatria, et hæresi: abnegant enim Chri- » stum, et Deum: renunciant Sacramentis: ha- » bent Dæmonem pro Deo, vel sancto: nec » damnatum putant, aut miserum, et conse- » quenter illius asseclas non esse damnandos. 3. » De blaspemiis in Deum, et Sanctos, de sa- » crilegiis; abutuntur enim rebus sacris, ut aqua » benedicta, Eucharistia, etc. 4. De luxuria, » et commixtione cum Dæmone. 5. De damnis » proximo illatis. *Suarez, Sanch. Fill. Bon.* » *loc. cit.*

» Resp. 2. Monendi sunt, eos teneri 1. Pa- » ctum expressum, si quod habent cum Dæmo- » ne, aut commercium abjurare, et dissolvere. » 2. Libros suos, schedas, ligaturas, aliaque

» instrumenta artis comburere. 3. Comburere » chirographum, si habent: si vero solus Dæ» mon id habeat, non necessario cogendus est, » ut reddat: quia pactum sufficienter dissolvi» tur per pœnitentiam. 4. Damna illata resar» cire, ad quod proinde etiam tenetur Fiscus » (ubi veneficorum bona confiscantur); uti et » hæredes, si ad eos bona deveniant. *Laym.* » *loc. cit. Suar. t.* 1. *de rel. l.* 2. *c.* 17. *San-* » *ch. loc. cit. cap.* 49. *Fill. etc.*

» Resp. 3. A Parochis moneri, et a Confes» sariis examinari circa hoc præceptum potissi» mum debent. 1. Opiliones, qui variis dedi» ti esse solent observationibus, ut gregem suum » a lupis vel aliis incommodis tueantur. 2. Fa» bri ferrarii, qui circa equos sanandos utuntur » verbis vel ex Psalmis, vel ex Oratione Do» minica desumtis. 3. Rustici, qui ad sananda » pecora inanibus, et superstitiosis observatio» nibus utuntur, vel recurrunt ad peritos talium » artium, 4. Vetulæ, quæ circa mulieres labo» rantes in partu vel ex matrice vanas, et su» perstitiosas adhibent orationes. 5. Milites, qui » deferunt secum sacra nomina, vel orationes » ad certitudinem, quod in bello; vel duello » non sint vulnerandi, numquam aqua, igne, » vel subita morte perituri.

CAPUT II.

De Irreligiositate, ejusque speciebus.

» IRreligio, quæ Religioni opponitur per de-
» fectum, vel tendit directe ad irreverentiam
» Dei, et est Tentatio Dei, aut Perjurium:
» vel tantum tendit ad irreverentiam rerum sa-
» crarum, et est Sacrilegium, aut Simonia.
» De Perjurio in secundo præcepto, de reli-
» quis hic.

DUBIUM I.

Quid sit Tentatio Dei.

29. *Quid est Tentatio Dei?*
30. *An in tentatione Dei detur parvitas materiæ? Et quæ sit Tentatio interpretativa?*
31. *An peccet qui petit à Deo miraculum?*
32. *An qui offert se ad martyrium? Et an qui respuit medicinas?*

29. » REsp. Tentatio Dei est dictum, vel
» factum, quo quis explorat, num Deus sit
» potens, sapiens, misericors, aut aliquam per-
» fectionem habeat. *S. Th.* 2. 2. *qu.* 92. *art.* 1.
» *Sanch. etc.* Ea est duplex, scilicet vel *forma-*
» *lis*, quando quis expresse dubitans de aliqua
» Dei perfectione, eam experiri cupit; ut si
» quis petat miraculum, quo patefiat Fidem Ca-
» tholicam esse veram: vel det se præcipitem
» ex turri, ut experiatur, an Deus sit miseri-
» cors, eum eripiendo a læsione: Vel est *impli-*

» *cita*, *et interpretativa*, quando quis, etsi ex» presse non intendat Deum tentare, id tamen » petit, vel agit, quod suapte natura eo refer» ri videtur; ut si quis se committat periculo, » a quo vel nullo modo, vel vix possit eripi, » nisi miraculose; vel si media naturalia omit» tat, sperans a solo Deo effectum, v. gr. in » morbo periculoso respuens medicinam, petens» que, ac sperans a Deo temere sanitatem. *Nav.* » *cap.* 11. *Less. n.* 4. Item si sine necessitate, » et causa rudis absque præparatione velit con» cionari, sperans a Deo sibi suggerendos con» ceptus. *Suar. Sanch. Less. Laym. lib.* 4. *t.* » 10. *cap.* 5.

Unde resolves.

» 1. Tentatio Dei *formalis* est peccatum ex » genere suo mortale, in quacumque etiam ma» teria. Ratio est, quia includit dubitationem » de perfectionibus Dei, quæ in gravem Dei » contemptum redundat, vel magnam irreveren» tiam, curiosius agendo cum Deo, quasi cum » ludione. *Less. l.* 2. *cap.* 45. *d.* 1. *Sanch.* » *lib.* 2. *cap.* 3. *Suar. et ceter. comm.*

» 2. *Interpretativa* tentatio, cui dubitatio il» la deest, plerumque est tantum peccatum ve» niale ob imperfectionem actus, ignorantiam, » inconsiderationem, vel parvitatem periculi. » Imo sæpe nullum est peccatum, quando sci» licet justa causa subest, v. gr. Dei instin» ctus, necessitas, vel pia utilitas. *Sayr. Tolet.* » *Cajet. S. Th.* 2. 2. *quæst.* 92.

30. Sed quæstio hæc est, an in tentatione Dei *interpretativa*, ut supra, detur parvitas materiæ? Affirmant *Busemb. cum Cajet. et Valent. in* 2. 2. *D.* 6. *quæst.* 14. *n.* 2. *Less. lib.* 2.

cap. 45. *n.* 4. *Sayr. Clav. reg. lib.* 6. *cap.* 7. *num.* 14. *et Tolet. lib.* 4. *cap.* 19. *num.* 7. Hi dicunt, quod si quis in re levi, et sine gravis damni periculo tentaret Deum, ex sola curiositate sperandi aliquod opus supernaturale, hic tantum venialiter peccaret. Sed probabilius *Sanch. Dec. lib.* 2. *c.* 34. *num.* 5. *Suar. tom.* 1. *de Rel. tract.* 3. *lib.* 1. *c.* 3. *num.* 16. *Salm. tract.* 21. *cap.* 12. *n.* 3. eum damnant de mortali, nisi excusaretur ratione ignorantiæ, vel indeliberationis. Ratio, quia gravis est irreverentia velle ut Deus ostendat omnipotentiam suam ad satisfaciendum curiositati ipsius. Hinc *Salm. loc. cit.* dicunt, quod probabilius peccaret graviter qui in levi morbo, rejectis medicinis, speraret a Deo sanitatem, quamvis non peteret miraculum: quia (ut ajunt) videtur hic, respuendo remedia; reipsa miraculum exoptare, cum velit mutari causas naturales. Sed merito huic doctrinæ contradicunt *Sanc. loc. cit. cum Leonardo*, *Bonac. de* 1. *Præc. D.* 3. *quæst.* 9. *part. un. num.* 3. *cum Suar. Anacl. ibid. quæst.* 1. *num.* 8. *Elbel d. num.* 560. *et Sporer eod. tit. cap.* 10. *cum Laym.* qui in hoc non recognoscunt plusquam venialem culpam. Ratio, quia in hoc non adest gravis deordinatio: cum enim quis nequaquam miraculum petat curiositatis causa, juste excusatur a gravi, et aliquando ego puto etiam ab omni culpa, si speret sine remediis naturaliter, Deo adjuvante, a tali levi morbo liberari, dum sæpe in hujusmodi morbis natura ipsa salutem operatur.

» 3. Si quis in puteum se conjiciat ad declarandam Dei erga se providentiam, aut supra prunas ambulet, ad innocentiam ostendendam, est interpretativa tentatio Dei: uti e-

» tiam sunt eæ probationes, quæ fiunt per ferrum candens, aquam ferventem, vel frigidam. * (*Tales probationes sunt vetitæ cap.* 1. *et* 2. *de Purgat. Vulgar. ut communites Salm. cap.* 12. *n.* 5. *et* 6.) * etc. de quibus v. *Beinsfeld. et Delrium. lib.* 4. *disp.* Licet enim Deus aliquando tales purgationes miraculose probarit, id contigit, vel quia Deo inspirante factæ sunt, vel quia innocenter ad eas compulsi sunt liberati. *Bon. d.* 9. *p.* 1.

31. Peccat, qui absolute petit a Deo, vel offert miraculum ad conversionem Hæreticorum, cum sufficiant nostræ Fidei testimonia, *Salm. cap.* 12. *num.* 7. *cum Suar. Pal. Sanch.* Si vero aliquando sit firmissima spes conversionis, tunc poterit peti a Deo miraculum sub conditione, si ei placuerit, *Salm. ibid.* Ceterum *Sporer. loc. cit. cum communi* ait satis esse licitum petere a Deo miraculum, quoties adsit utilitas gravis ad nostram aut aliorum salutem, vel Divinam Voluntatem implendam. Et idem clare docet *D. T.* 2. 2. *quæst.* 97. *art.* 2. ubi ait non tentare Deum qui signum ab eo petit, *ut aliis demonstret; vel ad hoc quod instruatur, quod circa aliquod factum sit placitum Deo. Ibidem ad* 3.

32. Item peccat qui periculo mortis, vel mutilationis se objicit ad præferendum martyrium sine justa causa; nam in casu necessitatis, si alias Fides, aut salus multorum periclitetur; vel ad vitandas blasphemias, in quibus casibus martyrium est in præcepto; vel in casu utilitatis, ad exaltandam Fidem, aut Dei gloriam; tunc licet martyrio se offerre, ut docet *S. Th.* 2. 2. *quæst.* 144. *num* 3. *ad* 1. Vid. *Salm. num.* 9.

Item peccat qui respuit medicinas; nisi faciat ad se mortificandum; modo absit periculum mortis, ut *Viva quæst.* 6. *art.* 3. *cap.* 6. et *Salm. num.* 9. *cum Cajet. Nav. et Sanch.*

Quæritur, an Tentatio Dei expressa differat specie ab interpretativa? Affirmant *Suar. et Bon.* At probabilius negant *Salm. num.* 11.

DUBIUM II.

Quid, et quotuplex sit Sacrilegium?

33. *Quid, et quotuplex Sacrilegium?*
34. *Quales species Sacrilegii sint explicandæ?*
35. *Quæ sint Sacrilegia Personalia?*
36. *Quæ Localia?* 37. *An vetentur in Ecclesia Mercatus, Convivia, Judicia, etc.?* 38. *An sit Sacrilegium extrahere hominem ab Ecclesia, atrio, etc.?* 39 *An omne furtum in Ecclesia sit Sacrilegium? An in Sacristia?*
40. *Quæ Sacrilegia Realia?*
41. *An liceat vasa et vestes sacras convertere in usum profanum?*
42. *An sit Sacrilegium lædere bona Ecclesiasticorum? Detinere Legata pia? Decimas non solvere?*
43. *An sit Sacrilegium mentaliter peccare in Ecclesia? An omittere Sacramenta tempore debito?*
44. *An censuræ contra sacrilegos incurrantur ipso facto?*
45. *An sit Sacrilegium furari Reliquias?* 46. *An peccare in die festo?* 47. *Violare vota?* 48. *Vide alia ibid.*

33. » RESp. Sacrilegium est violatio rei sa-
» cræ, hoc est dicatæ cultui Divino, et pecca-

» tum mortale ex genere suo, si opus speciali-
» ter repugnet cum rei sanctitate, non vero, si
» generaliter tantum repugnet; quomodo omnia
» peccata mortalia generaliter repugnant san-
» ctitati, v. gr. Templi, ita ut ibi cum venia-
» li peccato committantur. Est autem Sacrile-
» gium triplex: *Personale*, quo persona; *Lo-*
» *cale*, quo locus; et *Reale*, quo res aliæ vio-
» lantur. *S. Thom.* 2. 2. *quæst.* 99. *art.* 3. et
» ceteri Theologi.

34. Explicanda est in Confessione species Sacrilegii, an fuerit Personale, Locale, aut Reale. *Viva de Præcept. Dec. quæst.* 6. *d.* 1. *num.* 1. *et Salm. cap.* 12. *cum S. Thom. et communi.* Quæstio est, an prædictæ species sint subalternæ, vel sint infimæ? *Prima sententia* tenet esse subalternas continentes sub se alias species infimas. Ita *Suar. Pal. Less. etc. apud Salm. cap.* 12. *n.* 17. cum *Bus.* (vid. *num.* 47. *infra ibid. n.* 5.) *et Elbel de Sacril. num.* 565. *cum Fil.* Et ideo dicunt percussionem Clerici specie differre a concubitu cum eo. *Secunda* tamen *sententia* tenet esse infimas, ut *Viva quæst.* 6. *art.* 1. *num.* 2. *et Salm. cum Cajet. Trull.* Ita ut, si quis violat Sanctimonialem verberando, aut cum ea concubendo, unum Sacrilegium formaliter committit. Et sic sentit *D. Thom.* 2. 2. *quæst.* 99. *art.* 3. *ad* 2. ubi ait: *Possibile est aliqua duo peccata differre specie secundum materiales actus, convenire autem in specie secundum unam rationem formalem sacrilegii; puta si quis Sanctimonialem violaverit verberando, vel concumbendo.* Et hæc est probabilior. Docet vero *ibid.* S. Doctor præfatas species habere diversos gradus, significans eos constituere quidem circumstantias aggravantes, non autem speciem mutantes.

Unde resolves.

35. » I. *Personale* sacrilegium est percussio » Clerici, pertractio ejusdem ad iudicium secu» lare, item luxuriosa violatio personæ Deo per » votum castitatis sacratæ, de qua v. infra *tr.* » 4. *cap.* 2. *dub.* 2. *Q. V. num.* 6.

36. » II. *Locale* sacrilegium est omnis actus, » quo Ecclesia polluitur, ut est v. gr. occisio » hominis, effusio humani sanguinis, vel semi» nis illicita, et notoria. * *Ut probabiliter te» nent etiam Viva Qu.* 6. *Art.* 1. *n.* 11. *et* » *Tamb. cum Vasq. Pont. Dian. Con. Tol. apud* » *Salm. Tr.* 6. *cap.* 8. *n.* 101. *contra Salm.* » *ibid. cum Suar. Bon. Lug. Pal. etc. et El» bel n.* 556. *qui probabilius dicunt etiam oc» cultam effusionem esse Sacrilegium.* Vide *di» cenda de VI. Præc. n.* 458. *versic. II.* Cir» ca locum, etc.) *. Item sepultura excommu» nicati, vel non baptizati; item si actus qui» dam profani fiant in Ecclesia, et repugnan» tes ejus immunitati, ut negotiationes, illiciti » concubitus, et spurcities, seditiones, conci» lia secularia, stipulationes equorum, incen» dia, effractiones, spoliationes. Item si mate» ria rei sacræ, vel Ecclesiæ directe ad profa» nos usus convertatur, si reus ex Ecclesia, » velut asylo, extrahatur; nisi tamen sit latro » publicus, vel nocturnus populator agrorum, » vel enorme maleficium fiducia asyli insthic com» miserit. Denique si furto auferantur res Ec» clesiæ, aut ibi depositæ. *Laym. cap.* 7. *Bon.* » *quæst.* 6. Si vero res ablata fuerit per acci» dens tantum in Ecclesia v. gr. crumena viri » divitis, probabiliter non committi sacrilegium

» docet *Dian. p.* 1. *t.* 3. *R.* 27. ex *Fagn.* et
» sex aliis, contra *Suar. Laym. etc.*

37. Similiter violatur locus Sacer, si in eo fiant conclamationes, deambulationes, mercatus, strepitus judiciorum secularium, non vero Ecclesiasticorum pietatem spectantium. Aliquando tamen judicia secularia, aut parlamenta licita sunt in necessitate. v. gr. ob pluviam, solis æstum; modo fiant sine strepitu, et desit alius locus opportunus. Pariter non videtur culpa gravis aliqua moderata deambulatio in Ecclesia, aut privata comestio, etiam sine necessitate, si absit scandalum, et clamor. Ita *Viva ib. n.* 11. *ex S. Thom. cum Salm. dict. cap.* 12. *n.* 25. Hic obiter advertatur nemini quacumque prædito dignitate, modo non Regali, licere indicere, ut sibi ad Ecclesiam deferatur Stratus; secus statim cessandum a Divinis, et Ministri Ecclesiæ ipso facto excommunicationem incurrunt, et Ecclesia tanquam interdicta habenda est. Hoc decretum fuit a S. C. Cærem. quæ ait, » Pro» posito in S. C. Cærem. quodam abusu inter » alios, qui de recenti in Urbe irrepserunt, » eadem S. C. ad eum omnino tollendum die » 20. Augusti 1701. decrevit ». *Non licere cuicumque etc.* (*Personis Regalibus tantum exceptis*) *ad Ecclesias stratus sibi deferri facere; secus cessandum immediate a divinis: Quod nisi servetur, Rectores, ceterosque Ministros* ipso facto *excommunicationem incurrere, eamque Ecclesiam esse pro interdicta.* (Ita adnotatum reperitur in Bullario Clementis XI. *part.* 3. *decr.* 1. *Cær.*). Deinde subjungitur: *Et facta relatione Sanctitas sua* (i. e. præfatus Clemens) *Decretum approbavit, nec non promulgari, atque executioni tradi, et in omnibus Urbis Sacrariis affigi mandavit die* 3. *Octob.* 1701. Hoc omne re-

fertur a *Ferraris in sua Bibliotheca* (*Ferrar. Biblioth. tom.* 3. *Verbo* Ecclesia *art. V. n.* 28. *et* 29.), qui etiam refert (*ibid.* vetari pluribus ex Decretis S. R. C. dare intra Missam Laicis (etsi Præsidibus) Evangelium osculandum, uti etiam dare illis usum Baldachini, et illos admittere ut assistant in Presbyterio. Ad nostra autem redeuntes dicimus.

38. Sacrilegium est extrahere violenter hominem ab Ecclesia, etiam interdicta, vel polluta, et ab ejus cœmeterio, atrio, claustro, dormitorio, ambitu contiguo cum Ecclesia: Item a Domibus Religiosorum clausura septis. Vide *Salm. Tr.* 18. *cap.* 3. *a n.* 81. Ceterum, præter hunc usum violatæ Immunitatis, ad incurrendam speciem sacrilegii nomine loci sacri intelligitur tantum Ecclesia, non alia loca, cum in odiosis stricte facienda est interpretatio, ut notat *Elbel de Sacril. n.* 566. *cum Laym. Bon. etc.*

39. Quæritur, an omne furtum in Ecclesia sit Sacrilegium? *Prima sententia cum Lugo D.* 16. *n.* 470. *Tambur. in Meth. Conf. lib.* 2. *cap.* 8. *Pal. Azor. Dian. Less. Con. Henriq. etc. apud. Salm. Tract.* 6. *cap.* 8. *num.* 103. tenent non esse Sacrilegium, nisi furtum sit de re Ecclesiæ commodata, vel commissa ibi custodiæ causa: nam aliæ res profanæ accipiuntur quidem materialiter *in loco sacro*, sed non *de loco sacro*; dum ad locum sacrum nullo modo pertinent. Excipit tamen merito *Lugo loc. cit.* furtum de rebus quæ Sacrista fecisset sibi commodari pro Ecclesiæ ornatu. *Secunda tamen sententia* probabilior affirmat ex *c. Quisquis.* 17. *quaest* 4. ubi absolute damnatur ut sacrilegus, qui non *sacrum de sacro* furatur; nec id limitatur ad depositum tantum. *Ita Elbel n.* 587.

cum Fill. Val. , *et Salm. Tract.* 6. *cap.* 8. *n.* 103. *cum Pal. Dic. Vasq. Bon. Laym. etc.* Recte tamen *Salm.* probabilem vocant primam sententiam. An autem sit Sacrilegium Locale furari e Sacristia ? Negat *Sanch. de Matr. D.* 15. *num.* 13. contra aliquos. Certum autem est non esse Sacrilegium furtum in Claustris , nec in Oratorio domus privatæ. In Oratoriis vero Xenodochiorum , vel Eremitoriorum , licet non benedictis ab Episcopo , juste putat *Sanch.* furta esse sacrilegia. Vid. *Vivam d. loc. n.* 13.

40. » 3. *Reale* sacrilegium est indigna tractatio , et administratio Sacramentorum , ut si ministrentur , vel suscipiantur cum peccato mortali. Item profanatio vasorum et instrumentorum sacrorum : v. gr. si quis calice utatur in convivio , ornamenta altarium , vel Sacerdotum ad usus profanos applicet : intellige de iis , quæ consecrari , vel saltem benedici solent : nam ad nuptias , vel communem usum adhibere tapetes , candelabra , pelvim , imo et manutergium, et cetera , quæ meditate serviunt ministerio sacro , non esse peccatum, docet *Tamb. expedit. Sacrif. lib.* 1. *cap.* 2. nisi fiat ex aliquo contemtu saltem implicito , ut si semper , et indifferenter sic utaris supradictis. Atque idem affirmat de candelis , ramis , aqua , incenso , et similibus benedictis, quod in modicis istis benedictionibus non agatur cum tanto rigore ab Ecclesia , ut patet in pane , ligno , carbonibus, etc, benedictis. Vid. *loc. cit.* §. 3. Item violatio , vel indigna tractatio sacrarum Imaginum , et Reliquiarum. Item abusus Scripturæ sacræ, v. g. ad stabiliendas hæreses, vel res turpes. Item raptura bonorum Ecclesiæ , suppressio piorum legatorum , vel jurium Ecclesiæ defraudatio,

» etc. Vid. *Fill. tract.* 24. *cap.* 9. *Regin. lib.* » 19. *num.* 57. *Suar.*

Concilium Tridentinum *sess.* 4. *in fine* vocat temeritatem, torquere verba S. Scripturæ ad scurrilia, fabulosa, vana, adulatoria, detractoria etc. Vid. *Salm. cap.* 12. *num.* 82.

41. Quæritur 1. an vasa, et vestes sacræ possint converti in usum profanum? Affirmant *Salm. tr.* 21. *cap.* 12. *n.* 32. si illæ jam amiserint formam, et benedictionem. Sed alibi *cap.* 10. *n.* 145. omnino negant cum *S. Th.* qui *p.* 3. *quæst.* 83. *art.* 3. *ad* 3. *Et cap.* 39. *dist.* 1. dicit: *Pallæ, velum, candelabrum, cathedra, et alia, quæ in Sacrario fuerint, non debent admitti in usum laicorum, sed esse comburenda.* Melius autem *Suarez p.* 3. *D.* 81. *sect.* 8. *Pal. tom.* 2. *tr.* 3. *D.* 1. *p.* 6. *Bon. D.* 3. *quæst.* 1. *p.* 4. *et Roncag. de* 1. *Præc. cap.* 1. *quæst.* 7. *cum Barbosa* distinguunt et dicunt, quod si res ita totaliter immutetur, ut ad communem materiam redeat, sicut si calix igne vel ferro ad communem massam argenti reducatur, tunc licet in usum profanum convertere. Ita ipse cum *Bon. Pal. Suar. et Baur.* secus si totaliter non difformetur. Hinc non licet ex veteri Casula vestes profanas resarcire; et hoc adhæret ei quod dicit *S. Thom.* supra. Ideo alii dicunt non licere hujusmodi vestes ad usus profanos vendere, aut oppignorare. Vide *Salm. dict. cap.* 10. *num.* 45.

42. Quæritur 2. an læsio quorumque bonorum Ecclesiasticorum sit sacrilegium? Resp. negative, sed tantum bonorum, quæ *pertinent ad ornamentum Ecclesiæ, aut sunt deputata ad sustentationem Ministrorum*, ut loquitur *S. Thom.* 2. 2. *quæst.* 99. *art.* 3. Ly *ad sustentationem Ministrorum*, intellige, qua tales sunt, ut recte dicit *Tambur. Dec. lib.* 2. *cap.* 6. §. 3. *n.* 9.

Quæritur 3. an sit Sacrilegium injuste detinere legata relicta Ecclesiæ pro ejus servitio? Affirmat *Less. lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 30. Sed negant *Tamb. dict. l. num.* 10. *cum Pal. et Salm. c.* 10. *n.* 35. *etc.* Quia, donec dicta bona ab Ecclesia non possideantur, non sunt sacra.

Quæritur 4. an sit Sacrilegium non solvere Decimas? Affirmat *Less. lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 18. *Elbel num.* 569. *cum Val. Spor. etc.* Sed negat *Croix lib.* 3. *p.* 1. *num.* 52. *et Tamb. d. lib. n.* 11. *cum Pal.* Dicunt tamen esse peccatum gravius irreligiositatis; quia solutio Decimarum est ordinata in recognitionem Divini Dominii.

43. Notandum, quod per meros actus internos non violetur sanctitas loci; ideoque, non committit sacrilegium, qui in Ecclesia habet voluntatem occidendi hominem extra illam. Secus, si quis extra Ecclesiam proponit occidere in Ecclesia. Ita *Salm. cap.* 12. *n.* 28. *cum aliis communiter.*

Palaus. Tr. 17. *D.* 2. *p.* 2. tenet omittere Sacramenta tempore debito esse Sacrilegium. Probabilius vero negatur, sed esse dicitur peccatum contra obedientiam Ecclesiæ debitam. *Salm. cap.* 12. *num.* 38.

44. Item notandum est, quod censuræ contra sacrilegos latæ non incurruntur ipso facto, nisi a percutientibus Clericum. Itemque a violantibus Immunitatem Ecclesiasticam; imponendo tributa, usurpando bona; et ab effringentibus Ecclesias, et simul expoliantibus rebus sacris; ex c. *Conquest.* 22. *de Sent. excomm.* Vid. *Salm. n.* 24. Incendiarios autem Ecclesiarum probabilius est non esse excommunicatos ipso facto; ut *Salm. n.* 40. *cum Cajet. Silv. Nav.*

45. Grave sacrilegium committit, qui furatur

Reliquiam, etiam in parva quantitate, si scis dominum ob hoc esse valde contristandum. Ita *Leand. Prad. Nav. Mol. apud Salm. Tract. 21. cap. 10. num. 108.*

46. Quæritur 5. An tempus sit objectum Sacrilegii, scilicet si quis peccet die festo etc. Negant *Lugo de Ben. D.* 16. *n.* 523. *et Salm. cap.* 12. *n.* 36. *cum Less. et Pal. et Tamb. Met. Conf. lib.* 2. *c.* 7. §. 5. *n.* 40. Nisi notabilis irreverentia irrogetur cultui Divino, ut si quis in die Veneris Sancti exhiberet comœdias, ludos publicos, etc.

47. Quæritur 6. an violatio voti sit Sacrilegium? Negant *Tamb. cum Suar. Dec. loc. cit. n.* 12. *et* 13. *et Pal. Tr.* 17. *D.* 2. *p.* 3. §. 2. Dicunt enim esse peccatum perfidiæ, seu contra fidelitatem Deo debitam, ut *Croix lib.* 3. *p.* 1. *n.* 55. *cum Tamb. in Dec. loc. cit. n.* 13. Affirmat vero. *S. Thom.* 2. 2. *quæst.* 99. *art.* 3. *ad* 3. et sequuntur *Salm. cap.* 12. *n.* 22. Qui autem violat votum castitatis probabilius committit sacrilegium. Vide *Elbel num.* 584.

48. » 4. Peccatur etiam Sacrilegio peccato o-
» missionis, v. gr. si quæ ad Sacrificium spe-
» ctant, ut corporalia, et similia, sint valde im-
» munda: *Bon. de Euch.* * (*Qui p.* 9. *n.* 23.
» *cum Fill. Suar. Reg. etc. dicit esse mortale.*
» Vid. *lib.* 6. *num.* 384) *.
» 5. In confessione exprimenda est species, et
» materia sacrilegii. Ratio prioris est, quia sæ-
» pe divisam malitiam habet, v. gr. percussio
» Sacerdotis, et fornicatio cum eodem. Ratio
» posterioris est, quia etiam materia aliquando
» auget, et addit malitiam, v. gr. si sit contra
» Eucharistiam, addit, secundum Gordonum,
» communi violationi rei sacræ aliud peccatum
» contra latriam. Attingere autem nuda manu

» calices, patenas, aras, agnos, cereos, etc.
» Chrismate delibuta non licet feminis, et lai-
» cis. * (*Licet vero Clericis etiam primæ ton-*
» *suræ, ut Tamb. ibid. num.* 11. *cum Suar*)*.
» Citra contemtum tamen non mortale, si va-
» cua sint; et si causa subsit, nec veniale, *Suar.*
» *Tamb. loc. cit.* §. 1. sine causa autem veniale
» esse docet *Suar. Coninch.* et alii communiter;
» licet *Tamb. loc. cit.* ex *Sa*, et contrarium
» censeat probabile *. (*Cum Scoto, et Bartol.*
» *ab Ang. Sed Sa apud Tamb. et Sot. Henr.*
» *Sanch. Fuz. et Tamb. apud Pasq. ut refert*
» *Croix lib.* 6. *p.* 2. *num.* 385. *censet nullum*
» *esse peccatum. Pro monialibus vero adest pri-*
» *vilegium, ut Salmant. cap.* 10. *num.* 132.)*
» ut et si corporalia, vel purificatoria laventur
» ab iisdem. Vide *lib.* 6. *num.* 385. Cetera au-
» tem, quæ Eucharistiam immediate non con-
» tingunt, nec chrismate unguntur, ut mappas,
» vestes Sacerdotales immediate contingere omni-
» bus licet. *Suar. Laym. Tamb. loc. cit.* ubi ex
» *Palao*, etc. idem concedit de Reliquiis: sicut
» etiam, ut easdem thecis inclusas penes se ha-
» beant; vel laici in publicis processionibus ge-
» stent. Idem docet cum *Laym.* de pyxide, sive
» ciborio, et lunula benedictis, quando sacram
» Eucharistiam nondum continuerunt. Idem de
» corporalibus, pallis, et purificatoriis, quan-
» do post sacrum usum lota sunt: *ex Laym. et*
» *Bonac.* imo etiam ante lotionem. *Laym. Tamb.*
» *loc. cit.*

DUBIUM III.

De Simonia.

ARTICULUS I.

Quid sit, et quotuplex.

gant ? 101. Quid si alter solis precibus impediret ? 102. An possis dare pecuniam , ne alter se opponat ad tuam electionem? 103. *An ne eligat indignum , vel ut eligat dignum ? An , ut non concurrat ad beneficium , quod tu cupis ?* 104. Vide *alia apud Busemb.*

49. » RESP. Simonia est studiosa voluntas » emendi , aut vendendi pretio temporali ali- » quid spirituale , vel spirituali annexum. *S.* » *Th.* 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 2. *Laym. lib.* 4. » *tract.* 10. *cap.* 8. *etc.* Dicitur 1. *voluntas e-* » *mendi etc.* quibus verbis intelligitur quivis » contractus onerosus , sive venditionis , sive » locationis , sive permutationis , aut renuncia- » tionis ; quia simonia non consistit sine pactio- » ne aliqua tacita , vel expressa , et obligatio- » ne ex pacto. Quod addo , quia obligatio na- » turalis quæcunque , ut gratitudinis , sive an- » tidoralis , non sufficit , v. gr. quando quis » sperat , vel intendit tantum , non tamen ob- » ligat. *Sa* , *v. Simonia.* Ratio est , quia non » facit contractum. Vid. *Bon. de Simon. d.* 1. » *quæst.* 6. *p.* 1. *Less. lib.* 2. *cap.* 35. *d.* 20. » * (*Sed* Vide *dicenda num.* 54.) *. Dicitur » 2. *pretio temporali* : sive illud sit *muneris* , » sive *linguæ* , ut est laus , vituperium , pa- » trocinium ; sive *obsequii* et *famulatus.* Dicitur » 3. *spirituale;* quo nomine intelligitur res su- » pernaturalis ad salutem ordinata , sive sit » formaliter talis , ut Gratia , et dona Spiritus » Sancti , sive causaliter , ut sunt Sacramenta, » concio , preces , et Sacramentalia : sive sit » effectus , et usus potestatis supernaturalis , ut » consecratio , absolutio , dispensatio , benedi-

» ctio, excommunicatio, electio, præsentatio, » confirmatio, collatio Beneficii, aliique actus » jurisdictionis Ecclesiasticæ. Dicitur 4. *spiri-* » *tuali annexum*, ad comprehendendum ea, » quæ non sunt per se spiritualia, sed ad ea » ordinantur, iisque sunt annexa, sive ante- » cedenter, ut jus patronatus respectu beneficii; » vasa, et vestes sacræ respectu Sacramentorum: » sive concomitanter, ut labor in administra- » tione Sacramentorum: juxta sensum infra di- » cendum: sive consequenter, ut reditus bene- » ficiorum, qui dantur propter officium spiri- » tuale. Unde patet; malitiam simoniæ consi- » stere in irreverentia, quæ committitur, dum » res spirituales instar temporalium pretio æsti- » mantur, et contractibus subjiciuntur; atque » esse peccatum mortale ex genere suo, nec ve- » niale fieri posse ex materiæ levitate; quia » nullum donum Gratiæ, licet parvum, potest » vendi sine gravi irreverentia tum ipsiusmet » doni, tum etiam Dei. Potest tamen esse ve- » niale, ob actus imperfectionem, et ignoran- » tiam. *Suar. t. 3. de rel. l. 4. cap.* 36. *Azor.* » *Fill. Laym. loc. cit. Less. l.* 2. *cap.* 35. » *dub.* 1.

Simonia autem quadruplex est, Mentalis, Conventionalis, Realis, et Confidentialis; *Mentalis* est, cum quis dat temporale cum animo obligandi ad reddendum spirituale (aut e converso), sed absque alio pacto. *Conventionalis* est; cum adest pactum, sed a neutra Parte executum est. *Realis* autem est, cum pactum jam est impletum. *Confidentialis* tandem tripliciter potest fieri, nempe per accessum, per regressum, et per ingressum. Dicitur *per accessum*, cum renuntias beneficium alteri cum pacto ut ille deinde illud resignet, et alteri con-

feratur. *Per regressum*, cum reservas tibi jus reassumendi iterum Beneficium in aliquo casu. *Per ingressum*, si resignes Beneficium tibi collatum, sed nondum possessum, cum pacto capiendi possessionem illius in aliquo casu aut tempore, vide infra num. 85. et 86. ubi fusius sermo de hac confidentiali simonia redibit, et de ejus pœnis.

50. Quæritur I. An possit dari parvitas materiæ in simonia? In simonia de jure naturali est communis sententia negativa *ap. Salm. tract.* 19. *de Simon. cap.* 1. *num.* 8. *et Croix lib.* 3. *p.* 1. *n.* 195. *cum Suar. Sanch. etc.* contra *Mol. Reg. etc. ibid.* Sed in simonia tantum de jure Ecclesiastico *Novarr. Zeroll.* (quibus videtur adhærere *Croix lib.* 4. *num.* 682.) probabiliter docent posse dari parvitatem materiæ. Et disparitatem assignat *Croix*, quia, quando non accipitur temporale pro pretio rei spiritualis, sed acceptio prohibetur ad cavendum tantum speciem simoniæ, re ipsâ non fit injuria rei spirituali, sed peccatum tantum contra præceptum Ecclesiæ, in quo potest utique dari parvitas materiæ.

51. Quæstio II. est, an semper ac datur temporale pro spirituali, vel contra, sit simonia? *Prima sententia* affirmat *cum Azor. Durand. Adrian. etc. ap. Salm. tract.* 19. *de Simonia cap.* 1. *n.* 26. *Secunda sententia*, quam tenent *Salmant. ibid. num.* 32. et vocant communem *cum Caj. Sanch. Suar. Less. Laym. Tol. etc.* negat, quando datur gratis, quamvis cum animo alliciendi, seu obligandi (non rigorose ex justitia, sed tantum ex gratitudine, sive ex benevolentia) alterum ad retribuendam rem spiritualem pro temporali, vel contra; ita ut obligatio alterius antidoralis, seu gratitudinis prin-

cipaliter intendatur, et retributio minus principaliter; Et probant *ex c. Quam pio* 2. *quæst.* 2. Et hoc, etiamsi in eodem actu retributio offeratur, *ex c. Placuit* 1. *et c. Dilectus* 2. *quæst.* 1. Hinc licere dicunt tibi dare aliquid Episcopo, vel ei inservire (cui alias non esset serviturus), ut tibi ex gratitudine conferat Beneficium; dummodo absit aliquod pactum, ut dicunt *Salm. dict. cap.* 1. *nu.* 55. *et* 56. *cum Sot. Suar. Valent. et communi.* Et dummodo non inservias, ut Episcopus conferat tibi Beneficium, quasi pretium tui obsequii, ut bene notat doctus *P. Elbel de Simon. num.* 617. E converso si inservis primario ad captivandam Episcopi benevolentiam, et secundario ad obtinendum Beneficium, non committis simoniam, etiamsi amota spe Beneficii, non inservires, ut dicunt *Salm. loc. cit. cum aliis.* Et etiamsi talem spem exprimas Superiori, ut addunt *Val. Pal. Sot. Rodr. etc. ap. Salm. num.* 56. *in fin.* quia licitum est, ut ajunt, petere ab alio, quod ille ex naturali obligatione præstare tenetur: Sed sapienter monet *Mazzot. de Simon. tom.* 2. *§.* 2. *p.* 219. *et Croix cum Suar. lib.* 3. *p.* 1. *n.* 74. id cavendum ob periculum pactionis, aut saltem scandali, maxime si detur aliquid tempore quo agitur de conferendo Beneficio.

Ceterum, recte advertunt *Roncaglia de Sim. c.* 1. *quæst.* 5. *et ipsi Salm. num.* 57. *cum Sanch. Bonac. etc.* quod ubi alius deest titulus, nempe stipendii, tollendæ injustæ vexationis, etc. quando datur aliquid solo intuitu obtinendæ rei spiritualis, vel contra, præsumenda tunc sit intentio saltem virtualiter simoniaca, scilicet commutandi temporale cum spirituali: nisi constet de opposito, vel aliter colligatur ex circumstantiis, nempe ex parvitate muneris, ex

pietate, vel nobilitate dantis etc. Et hoc constat ex *c. Tua nos de Sim.* ubi Pontifex loquens de illo, qui bona sua Ecclesiæ donabat, rogans ut ad Canonicatum admitteretur, et de Canonicis eum admittentibus, ait: *Si tamen is, qui talem donationem facit, ea intentione ducatur, ut per temporalia bona spiritualia valeat adipisci; et Clerici qui eum in fratrem admittunt, non essent eum, nisi commoda temporalia perciperent, admissuri; sine dubio tam isti, quam ille apud districtum Judicem culpabiles judicantur.* Vide quæ dicentur *num.* 54. Et maxime nequit excusari a simonia mentali (ut bene sentiunt *Roncaglia loc. cit. Reg. VI. in praxi, et Elbel de Sim. num.* 617.) is qui Episcopo gratis inserviret animo eum obligandi ex gratitudine, etsi non ex justitia, ad retribuendum Beneficium, juxta mox dicenda *num.* 53.

52. Non autem damnandus de simonia Episcopus, qui Beneficium confert Clerico in recognitionem gratitudinis ob obsequium præstitum, ut dicunt *Elbel n.* 619. *et Croix num.* 75. *cum Suar.* Item si Episcopus conferat Beneficium gratis alicui ut se honeste sustentet, non est simonia; *Croix lib.* 3. *p.* 1. *num.* 83. *cum Less. Laym. etc.* Immo collatio facta indigno, sola ratione consanguinitatis, amicitiæ, sed gratis, est quidem illicita, sed non simoniaca. Ita *Salm. cap.* 1. *n.* 38. *cum Cajet. Suar. Pal. etc.* Idque docet *D. Thom.* 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 5. *ad* 2. dicens: *Dare aliquid spirituale propter quamcumque carnalem affectionem. Unde hoc non pertinet ad contractum venditionis; in quo fundatur simonia.*

Utrum autem committat simoniam Episcopus, qui dat Beneficium indigno propter preces alterius? Videtur universe affirmare *D. Th. loc.*

cit. ad 3. quia videtur Episcopus hoc facere ad favorem humanum acquirendum, sic enim S. Doctor ait: *Videtur ad hoc* (scilicet ad favorem humanum) *principaliter intendere, qui preces pro indigno porrectas exaudit.* Et sic quidem dicendum, si revera det Beneficium ad talem favorem adipiscendum: Imo ut bene addit Angelicus; hoc erit simonia, etiamsi Clericus sit dignus Beneficio. Ceterum absolute loquendo, probabiliter dicunt *Elbel de Simon. n.* 612. *La Croix l.* 3. *p.* 1. *num.* 84. *et Laym. l.* 4. *tr.* 10. *c.* 8. *num.* 26. *cum Less. Suar. Nav. Cajet. etc.* non esse simoniacum Episcopum qui ad preces alterius etiam indigno Beneficium confert, sed nullo habito respectu ad favorem humanum acquirendum, quia revera tunc nulla interveniet venditio spiritualis cum temporali. Illud autem quod dicit *La-Croix l. c.* nempe nec esse simoniam, si conferat ad se liberandum ab aliquo injusto damno, minime admittendum puto; nam licet damnum sit injustum, semper tamen videtur intercedere aliqua commutatio rei spiritualis cum utilitate spirituali.

53. Quær. autem hic III. An sit simonia, deducere in pactum obligationem antidoralem? Negant *Hurt. Cœlest. Ronc. etc. ap. Dian. part.* 6. *tr.* 7. *R.* 42. item ipse *cum Diana Vidal.* et *Jo. de Soria*, quamvis *p.* 3. *tr.* 2. *R.* 64. in praxi hoc non approbet. Ratio istorum, quia non censetur simonia committi, quando pactum fit de obligatione gratitudinis, quæ jam inest. Quapropter dicunt, si licet aliquid spirituale intendere ex gratitudine obtinere, cum quis præstat aliquid temporale; licebit etiam id in pactum deducere. Sed omnino affirman-

dum cum sententia communi, quam tenent *Laym. tr.* 10. *c. ult.* §. 2. *art.* 9. *Viva in Propos.* 45. *Innoc. XI. n.* 2. *Elbel de Simon. n.* 596. *et Suar. Bon. Fill. Cov. ac alii ap. Salm. tr.* 19. *c.* 1. *n.* 64. Ratio, quia ex pacto illo novum inducitur onus. Distinguunt autem *Salm. cap.* 1. *n.* 66. 67. *et* 68. *cum Val. Caj. Pal. Less. etc.* et dicunt, quod si pactum novam obligationem non addat præter antidoralem puta, si des, aut promittas alteri pecuniam, ut ipse sit obligatus ad tibi in genere remunerandum, non est Simonia, quia nullum novum onus imponitur. Sic etiam, si petas aliquid spirituale gratis sine obligatione rigorosa: quemadmodum frequenter, dantes eleemosynam, solent a paupere preces petere; et in hoc revera consentiunt omnes, etiam Auctores secundæ sententiæ. Secus autem censent, si pactum novam obligationem adderet; et hoc esset, quando peteretur in specie quid spirituale pro re temporali tradita; nisi ibi alius titulus interveniret, nempe stipendii, damni emergentis etc. ut infra, Sed neque distinctio hæc mihi ullo modo arridet, nam (ut bene arguunt *Viva l. c. et Ronc. de Sim. cap.* 1. *q.* 5. *in fin.*) pactum semper aliquam novam invehit saltem fidelitatis obligationem, quæ, cum sit aliquo pretio æstimabilis, certe pactum simoniacum reddit. Ideo enim in c. *Qua in pio, c.* 1. *q.* 2. dicitur: *Omnis absit pactio, omnis conventio cesset.* Quoniam in hac materia quodcumque pactum, quomodocumque onerosum, est simoniacum, etiamsi non obliget rigorose ex justitia. Et idem dicendum de hujusmodi pacto in contractu mutui, ut probat *Viva in Prop.* 42. *Innoc. XI.* Præterea hic advertendum cum *Viva in prædict. Prop.* 45. *n.* 3. *et S. Th. q.* 13. *de Malo art.* 4. quod

licet possit mutuator exposcere a mutuatario, ut satisfaciat suæ obligationi antidorali (intellige semper sine pacto, itemque si exposcatur satisfactio illa non vero promissio, quia petita promissione, etiam peteretur nova obligatio fidelitatis, ut mox diximus, quod adhuc in mutuo illicitum est: hoc tamen nequit exposcere dans aliquid spirituale, præcise ob ejus collationem, quia suum non præstat, sed quod Christi est: Unde, licet possit aliqua gratitudo exerceri erga collatorem rei spiritualis ob ejus benevolum animum, non potest tamen exerceri in gratuitam compensationem ipsius rei spiritualis.

54. Quæritur IV. an sit simonia mentalis, dare spirituale principaliter ob temporale, vel contra? Negant *Sotus*, *Val. Caj. Sanch. Less. Laym. etc. ap. Salm. tr.* 19. *c.* 2. *de Simonia n.* 59. Sed omnino est affirmandum, et contrariam opinionem recte afferunt. *Salm. ibid. n.* 60. fuisse damnatam ab Innoc. XI. *in Propos.* 45. quæ dicebat: *Dare temporale pro spirituali, non est simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed dumtaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale; vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut contra. Et Propos.* 46. *Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale, immo, etiamsi sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris æstimetur, quam res spiritualis.*

Merito hoc damnatum est, nam, quamvis ibi dicatur ob motivum, non pretium, et certum sit, simoniam non committi, nisi interveniat venditio rei spiritualis; attamen ibi revera motivum idem est quam pretium. Quando enim, ut recte notant *Viva in dict. prop. num.* 6. et *Salm. c.* 2. *n.* 58. datur res mere spiritualis,

uti sunt Sacramenta, Beneficia, etc. principaliter propter temporalem rem alicujus magni momenti (secus si parvi,) quæ apta sit moraliter pervertere voluntatem alterius; tunc spirituale difficile datur omnino gratis, sed practice datur cum aliquo pacto implicito imponendi alteri novam obligationem: et sic motivum virtualiter convertitur in pretium. Et hoc patet ex ipsa dict. Prop. 46. ubi additur in fine: *Imo etiamsi temporale sit finis ipsius rei spiritualis, sicut illud pluris æstimetur, quam res spiritualis.*

55. Quær. V. An liceat accipere aliquid pro administratione Sacramentorum? Resp. I. Quod in administratione Sacramentorum, aliarumque functionum spiritualium est simonia accipere pecuniam, tamquam pretium rei sacræ, vel laboris intrinseci in iis actionibus requisiti. Secus, si labor sit extrinsecus, puta si Sacerdos deberet celebrare cum cantu, vel tali hora, aut loco, et simili. Ita *Ronc. de Sim. c. 2. q. 2. p. 208.* et *Salm. c. 2. n. 19. cum Caj. Sot. Less. Sanch. Pal. Tol.* et aliis comm. Resp. II. E converso non est simonia accipere pecuniam, non ut pretium, sed ut stipendium sustentationis, etiam pro labore intrinseco in talibus ministeriis impendendo: Unusquisque enim, qui in commodum alterius, se occupat debet ex justitia ab eo sustentari ex illo *Lucæ* 10. *Dignus est operarius mercede sua.* Ita comm. etiam DD. ut *Anacl. de Simon. q. 3. num. 28. Cabass. Th. I. l. 5. n. 14.* et *Suar. Less. Tol. Sanch. et alii ap. Salm. n. 21.* cum *S. Th. 2. 2. q. 100. art. 3.* qui sic docet: *Vendere quod spirituale est in hujusmodi actibus, aut emere, simoniacum est. At accipere, aut dare aliquid pro sustentatione ministrantium, secundum ordinem Ecclesiæ, et consuetudinem approbatam, licitum est.* Hæc au-

tem consuetudo invenitur approbata ex *cap. 12. de Præbend.* et *c. Ex his 22. causa 12. q. 1.* Idque currit, etiamsi Minister aliunde sit locuples ex bonis propriis, vel Ecclesiasticis, ut adhuc comm. dicunt *Roncagl.* et *Salm. ll. cc.* cum *Suar. Less. Sanch. etc.* ac *S. Th.* præcipue in *Quodl. 7. a. 10.* Quia, ut ait *Apost. 1. Cor. 9. Nemo militat suis stipendiis.* Hinc licitum est etiam de tali stipendio pacisci, dummodo non excedatur taxa, vel consuetudo, prout dicunt *Ronc. ibid.* cum *Laym. Pal. Gutt.* et *Salm. n. 22.* cum *Suar. Tol. Sanch. ac aliis passim.* Nec obstant *c. fin. de Pactis*, etc. *Si nos de Sim.* ubi prohibetur quodvis pactum in spiritualibus; nam præfati textus vel explicandi sunt de pactis inhonestis, ut sentit *Ronc.* cum *Gloss.* in *c. ult. de Pactis.* Vel, ut asserit *Less. l. 2. c. 35. num. 99. cum Sot.* illis per contrariam consuetudinem derogatum est, prout probat ex *c. ult. de Pactis.*

Quæritur VI. An pariter sit simonia celebrare Missas, administrare Sacramenta, assistere in Choro, concionari, et similia principaliter ob temporale emolumentum? *Prima sententia* pariter affirmat cum *Viva in dict. prop. 45. n. 7. et Carden. cum aliis ap. La-Croix l. 3. p. 1. n. 60. ex S. Thom.* qui *Quodlib. 8. art. 11.* dicit, quod qui ad Ecclesiam vadit principaliter ob distributiones, peccat mortaliter ob simoniam; nisi principaliter intendat Deum, et secundario distributiones. Hinc inferunt, ordinarie committere simoniam celebrantes in mortali.

Secunda tamen probabilior quidem sententia, quam tenent *Salm. de Sim. c. 1. n. 60. Suar. de Relig. tr. 3. l. 4. c. 44. n. 11. Pal. tr. 17. D. 4. n. 3. Coreglia in d. prop. 45. cum Sot. Dian. etc.* item *Sanch. Sylv. Con. Mald. et alii*

apud Croix l. c. num. 63. dicit simoniam tunc tantum intervenire, quando temporale accipitur pro prætio spirituali, unum cum alio æquiparando, non vero, quando accipitur tanquam stipendium ad sustentationem Ministri, qui prædicta munera exercet: quod stipendium debetur ex justitia, ut *Elbel. num.* 621. *cum Laym. et Pal.* Confirmat *Croix d. num.* 62. recte sic argueus. Qui dat stipendium principaliter propter Missam, quæ certe res spiritualis est, nunquid dicitur simoniacus? Sic vice versa neque simoniam committit, qui dicit Missam principaliter ob stipendium. Illicitum enim non est, ut notat cum *Nav. et Suar.* ordinare rem spiritualem, etiam principaliter, ad finem temporalem honestum.

Nec obstat præfata *prop.* 46. *Ly: Etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale.* Ibi, enim, ut diximus *in q. præced.* motivum accipitur per idem ac pretium rei spiritualis. At in casu nostro temporale accipitur, ut stipendium non rei, sed personæ occupatæ in gratiam alterius, cui debita est sustentatio, ut supra declaratum est, Nec etiam obstat quod ait *S. Th. in cit. Quodlib.* 8. Nam animadvertere oportet, quod in nostro casu dupliciter potest lucrum intendi, vel ut finis operis, vel ut finis operantis. Cum lucrum intenditur, ut finis operis, ita ut ipsum opus spirituale intendatur vendi, tunc certe committitur simonia; et sic intelligendus S. Doctor (ut dicunt *Salm. n.* 61.) dum ibi dicit: *Et ideo Simoniam committit, qui hujusmodi actum vendere intendit..... Si distributiones recepit quasi finem sui operis principaliter intentum.* Secus vero dicendum, quando lucrum intenditur, ut finis operantis, scilicet ratione operationis personæ occupatæ in

gratiam alterius, quia tunc lucrum accipitur pro stipendio sustentationis, et non est simonia. Hinc dicunt *Salm. c.* 2. *num.* 32. *cum Sanch.* licite OEconomum accipere stipendium a Parocho ad vices suas præstandas. Dicunt etiam *num.* 15. *cum Suar. et Laym.* quod, tametsi sit simonia dare pecuniam pauperi, ut pro te applicet orationis suæ impetrationem, aut satisfactionem, licitum tamen est dare, ut pro te oret, ad modum stipendii. Hoc vero alia ratione admittit *D. Th.* 4. *p. D.* 25. *q.* 3. *art.* 2. *q.* 2. dicens: *Qui dat pecuniam pauperibus, ut pro eo orent, non emit orationem, sed dat ad alliciendum.* Ceterum qui sacra Ministeria peragunt principaliter ob emolumentum temporale, non facile excusari possunt culpa veniali, cum sit quædam inordinatio dirigere spiritualia ad temporalia, ut ajunt *Salm. n.* 60.

Communiter autem DD. cum *S. Th.* ea, quæ habent rationem pretii in simonia, tripliciter denominantur, nimirum *Munus a manu*, *Munus ab obsequio*, *Munus a lingua*, *ex c. Sunt nonnulli*, 114. 1. *q.* 1. De singulis hic videndum.

56. I. Per *Munus a manu* intelligitur pecunia, et quodcumque temporale, quod pretio æstimabile est. Hinc simonia est dare rem spiritualem cum pacto, ut alter remittat debitum; et etiam, ut solvat pecuniam alias debitam, quia spiritualia omnino gratis, et sine respectu ad temporalia danda sunt. *Salm. c.* 1. *num.* 24. *cum S. Th. Suar. etc.* Simoniacum etiam esse pactum de præstando mutuo in futurum, ut certum est. Vide *Salm. c.* 1. *n.* 34.

57. Sed quæritur 1. an sit simonia dare mutuum, ut eodem tempore beneficium, aut alia res spiritualis retribuatur, vel contra? Videtur, quod

non; pariter ac si mutues cum pacto, ut alter se obliget ad remutuandum in futurum, esset quidem usura; non vero si cum pacto, ut eodem tempore alter aliud tibi remutuet; sicuti quoad mutuum approbant *Salm. de Contract. c.* 3. *n.* 62. *cum Less. Vill. Dian. etc.* docet *S. Th.* 2. 2. *quæst.* 78. *art.* 2. *ad* 4. Ratio, quia nihil tunc pretio æstimabile percipitur ultra sortem. Sed in casu nostro omnino tale pactum tenendum est, ut simoniacum: Quia hic simonia est tradere quicquid temporale pro spirituali. Ita *Viva in d. pr.* 45. *n.* 3. *et Salm. c.* 1. *n.* 36. communiter *cum Laym. Less. Bon. Pal. Nav. Fill. etc.*

58. Quær. 2. an inter munera a manu computetur pensio, nempe si Episcopus dans alicui beneficium, peccet cum eo conveniendo, ut pensionem alteri solvat. Respondetur affirmative, cum tale onus sit pretio æstimabile. *Salm. c.* 1. *num.* 39. *cum Suar. Val. Tol.* et communi. Hinc certe simonia est pacisci cum aliquo, ut, si te adjuvet ad obtinendum beneficium, illi pensionem solvas. Vid. *Salm. ibid.*

59. Quær. 3. an sit simonia dare aliquid temporale sub conditione, ut alter præstet rem spiritualem in commodum tamen suipsius, nempe, si promittas dotem puellæ, si ingrediatur in Monasterium: munera adolescenti, si frequentet Sacramenta? Respondetur negative, quia hæc est simplex donatio, licet sub conditione, quæ tamen non addit onus. *Salm. c.* 1. *n.* 49. *cum Suar. Less. Pal. etc.* Secus si imponeretur obligatio simpliciter, v. gr. ingrediendi Religionem etc. ut docet *S. Th.* 2. 2. *q.* 10. *art.* 2. *ad* 4. Vel si conditio esset de præstando aliquid in utilitatem dantis, puta, si ingressus illius in Religionem cederet in dantis commodum; tunc

enim esset quædam commutatio temporalis cum spirituali. Ita *Salm. ibid. num.* 41. *cum Laym. Pal. et Suar.* Vide dicendum *n.* 91.

60. Quær. 4. an sit simonia dare beneficium cum pacto, ut alter subeat aliquod onus etiam spirituale? Respondetur, quod si beneficio de jure, vel ex illius institutione inest onus, v. gr. docendi, canendi etc. Vel si ab Episcopo cum Capitulo imponatur beneficio vacanti onus aliquod honestum v. gr. infirmis assistendi etc. certe non est simonia, ut *Salm. d. cap.* 1. *n.* 42. *et* 43. ex communi cum *S. Th. ex c. Significatum de Præb.* Dubium est, an a resignante, vel præsentante ad beneficium possit beneficio imponi aliquod onus spirituale? Affirmant aliqui *ap. Sanch. Cons. tom.* 1. *c.* 3. *Dub.* 15. *n.* 6. Sed dicendum est, quod, licet in aliis rebus spiritualibus possit dari commutatio, v. gr. applico pro te Missam, ut mihi applices pro me: in beneficiis tamen quodcunque pactum est simoniacum, ex *c. Quam pio* 1. *q.* 2. Ita *Sanch. loc. cit. et Salm. c.* 1. *n.* 44. *cum Suar. Bon. etc.*

61. II. Sequitur *Munus ab obsequio*, per quod intelligitur omne quod ad servitutem pertinet, ut est famulari, docere, etc. ad finem obtinendi aliquid spirituale. Hinc certe est simonia, conferre beneficium famulo, ut gratis inserviat, vel ut compensetur ei famulatus præstitus. Et sic contra, si famulus inserviat, ut loco salarii beneficium consequatur. *Salm. c.* 1. *n.* 25. *et* 50. *cum Laym. Less. Suar. et communi.* Hinc recte inferunt *Salm. in d. n.* 20. *cum Torre*, sine dubio simoniacos esse Episcopos, qui volunt famulos sibi inservire sola spe beneficii. Advertunt tamen, in omnibus prædictis casibus non incurri pœnas, nec obligationem restitutionis, nisi

pactum expressum intercedat *ex cap. Mandatum*, *de Sim.* uti infra de pœnis *n.* 106.

62. Utrum autem sit simoniacus famulus, qui gratis inservit Episcopo, cum spe tamen beneficii; sed sine ullo tacito quidem pacto? Negant *Laym. Suar. Less. Sanch. etc. ap. Croix n.* 9. Imo *Sanch. ibid.* contra *Carden. et Pith.* dicit non esse simoniam, licet principaliter ob beneficium famuletur, sed hoc nullo modo admittendum juxta dicta *n.* 51. *et* 52.

63. III. Sequitur *Munus a lingua*, per quod intelliguntur laudes, favores, intercessiones, preces, et similia, quæ pretio sunt æstimabilia. Vid. *Salm. cap.* 1. *n.* 25. Hinc est simonia, si Episcopus det alicui beneficium, ut illum laudet, faveat etc. Vel si dicas: *Non conferam tibi beneficium, nisi talis persona me roget*, *Salm. cap.* 1. *n.* 31. *cum Less. Laym. Bon. Suar. et communi.*

64. Quæritur hic 1. an sit simonia, si des pecuniam Mediatori, ut tibi obtineat beneficium; vel Ordinationem? Dicendum est, quod si des non pro mediatione, sed pro labore suscipiendo, vel pro damno subeundo, aut lucro amittendo ab eo, et pecunia sit utique cum illis proportionata, non est simonia. Ita *Less. lib.* 2. *cap.* 35. *num.* 46. *Croix num.* 91. *Salm. c.* 1. *num.* 50. *cum Sanch. Suar. Pal. etc.* Idem ibi dicunt, *Sanch. Pal. cum Suar. Mendo etc. apud Croix num.* 93. si des pecuniam famulo Episcopi, ut facilem tribuat aditum; vel si des ei gratis, ut factus benevolus obstacula removeat: sed hoc ultimum est valde periculosum. Pariter probabiliter dicit *Croix num.* 94. contra *Pal.* non esse simoniam, dare pecuniam alicui, ut tibi notitiam tribuat de beneficiis vacantibus; quia hæc valde remote se habent ad consecutionem rei spiritualis.

Nec etiam esse simoniam (licet sit periculosum) dicunt *Salm. num.* 51. *cum Bon. Pal. Az. Sanch. Fill. etc.* si des alicui pecuniam, ut tua merita simpliciter Episcopo proponat; quia ad simoniam requiritur, ut obtentio rei spiritualis sit immediatus finis præstationis pecuniæ; non autem sufficit, quod sit quid consequens ex alio immediato, nullam habens connexionem cum illo, ut dicunt *Salm. ibid. cum Suar. Navarr. Garcia.* Sed valde timendum est, ne alter relinquat officium informantis, et officium sumat intercedentis.

E contrario dicendum est veram esse simoniam (etiam de jure Divino, ut tenent *Salm. dict. cap.* 1. *num.* 53. *cum Suar. Bon. Fill. Sot.* contra *Sanch. et Nav.*), si des pecuniam mediatori, non gratis ad conciliandam illius amicitiam, ex qua motus te adjuvet; sed cum pacto, ut intercedat ad rem spiritualem obtinendam, *extrav.* 2. *de Sim.* ubi: *Simoniam committi, cum pecunia datur pro collatione . . . . . favore, seu mediatione.* Vid. *Salm. d. cap.* 1. *n.* 52. *et* 53. Et oppositum puto improbabile, quicquid dicat *Elbel n.* 607. *cum aliis.* Nam, licet detur temporale immediate pro alia re mere temporali, prout est illa intercessio; verumtamen *sic per pecuniam parares tibi viam ad rem spiritualem obtinendam*, ut in simili casu *ait S. Th.* 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 2. *ad* 5. et in nostro particulari *Croix lib.* 3. *q.* 1. *num.* 90. *ac Fill. Anacl. etc. apud Elbel num.* 608.

65. Quæritur 2. an sit simonia dare pecuniam Intercessori mediato, scilicet ut ipse intercedat apud alterum, qui tibi obtineat beneficium a collatore. *Sanch. Cons. Tom.* 1. *l.* 2. *cap.* 3. *D.* 26. *n.* 7. *Vasq. et alii* putant probabile, non esse simoniam (licet oppositum censeant pro-

babilius). Ratio, quia datur tunc pecunia pro re temporali, qua non proxime, seu immediate, sed remote paratur via ad beneficium: *Diana* tamen *p.* 10. *Tr.* 4. *Res.* 151. *et Croix l.* 3. *p.* 1. *n.* 99. melius dicunt contrariam esse sequendam; et an prima sit probabilis, *Diana* dubitat, cum se remittat judicio Sapientum. Et merito dubitat, secundum mox supra dicta.

66. Quæritur. 3. an sit simonia, si promittas pecuniam alteri ad erogandam illam in eleemosynam alicui Monasterio, vel pauperibus, si ille obtineat tibi beneficium? Negant *Salm. d. c.* 1. *n.* 54. *cum Dian. Soria*, *et Rocafull.* Intellige, si pecunia datur omnino gratis, et in eleemosynam, quæ jam constituit titulum honestum excusantem a simonia, sicut excusat titulus sustentationis etc. ut supra.

67. » Resp. 2. Simonia est triplex. *Prima* » dicitur, *Mentalis*, cum exterius vel nihil da» tur temporale (et dicitur *Pure Mentalis*), vel » cum aliquid datur (et dicitur *Mixte mentalis*) » cum intentione obligandi ad reddendum spi» rituale, sine ullo pacto externo. *Secunda* di» citur *Conventionalis*, quæ ad ipsum pactum » exterius procedit sine reali executione; dici» turque *Pura*, si sistat in mutua conventione; » *Mixta* autem, si de reali, et conventionali » aliquid participet, ut v. g. si ex altera tan» tum parte realiter compleatur, atque huc re» ducitur Simonia *Confidentiæ*, cum quis al» teri dat beneficium, ut illud sibi, vel alteri » resignet, vel cum onere dandi certam partem » fructuum. *Tertia* dicitur *Realis*, quæ scilicet » utrinque realiter completur. Vid. *Less. l.* » *cap. d.* 6.

68. » 2. Simonia dividitur in eam, quæ est » *juris Divini*, estque prohibita propter mali-

» tiam suam ; v. gr. Hostiam consecratam vendere : et eam, quæ est *juris humani*, estque mala tantum propter prohibitionem, et sic ab Ecclesia prohibetur 1. Venditio beneficiorum, secundum id, quod in ipsis temporale est, scilicet quoad jus præcisum percipiendi fructus 2. Venditio officiorum extrinsece tantum ordinatorum ad res sacras, v. g. Sacristæ, OEconomi, Advocati Ecclesiæ, * (*Scilicet qui specialiter constituitur Advocatus ab Ecclesia. Adde* Vicedomini, *et* Castaldi, *seu* Majordomi, *ex cap. si quis* 1, *et c. Salvator q.* 1. Vide *Salm. c.* 1. *n.* 13.) * Thesaurarii, 3. Obligatio pecuniæ alicui facta, ut suadeat alteri, ut det beneficium. 4. Pactio de resignando beneficio, vel solvenda pensione, si alter beneficium tibi impetret. 5. Permutatio, et resignatio beneficiorum; item reservationis ex beneficio resignato, et in casu permutationis beneficiorum æquatio fructuum, etc. si absque Superioris auctoritate fiant : quæ si accedat, licita erunt. 6. Acceptio muneris, etiam sponte oblati, pro examine ad Parochiam, ex Trid. *sess.* 24. *cap.* 18. pro collatione Ordinum, pro tonsura, literis dimissoriis, ex *Trid. sess.* 21. *c.* 10. Excipitur tamen decima pars aurei pro Notario, si salarium non habeat, et consuetudo permittat. 7. Exactio pecuniæ pro admissione ad Religionem, non pro statu tantum (is enim spiritualis est, ideoque jure divino invendibilis) sed etiam pro onere sustentationis : nisi Monasterii tenuitas, vel consuetudo contraria excusent. Vide *Laym. c. ult: Bonac. d.* 1. *q.* 1. *et* 2. *Less. Azor.* 3. *p. l.* 12. *c.* 14.

69. Quæritur, an possit dari simonia de jure humano, quin sit simonia de jure Divino? Ne-

gat *Gonet in Diss. de Prob. n.* 141. quia homines ait, minime possunt rerum naturam immutare, ut sit simonia, quod simonia non est. Communis tamen est sententia oppositæ *ap. Salm.* et *Croix l.* 3. *p.* 1. *n.* 57. *cum Suar.* et *Carden.* qui probant recte posse Ecclesiam efficere; ut materia alicujus sui Præcepti sit materia alicujus virtutis, sicut hic Religionis. Vide *Croix l. c.*

Sed pro majori intelligentia singula discutere satagimus in sequentibus quæstionibus.

Quæstio I. quonam jure simonia sit vendere beneficia. Esse simoniam tantum de jure Ecclesiastico tenent *Nav. Man. c.* 23. *n.* 108. *Less. c.* 55. *n.* 19. *cum Adrian.* item *Garcia Less. Panorm. etc. cum Decio*, qui dicit esse communem sententiam Canonistarum *ap. Salm. c.* 2. *n.* 57. *et Bon.* putat probabilem. Ratio, quia in beneficiis duo dicunt esse jura, unum ad exercendas spirituales functiones Ordinis, vel jurisdictionis; et hoc est certe invendibile jure Divino. Alterum ad reditus temporales, quod mentaliter separari potest, sicuti in calice separatur valor argenti, et consecrationis; et ideo tale jus est invendibile tantum jure Positivo.

70. Probabilius tamen *Cajet. to.* 2. *Opusc. tr.* 9. *qu.* 1. *Sotus de Just. l.* 9. *qu.* 7. *art.* 1. *Sanch. Consil. l.* 2. *c.* 3. *dub.* 24. *n.* 1. *Palaus D.* 7. *p.* 13. *n.* 3. *Azor. p.* 3. *l.* 12. *c.* 11. *q.* 3. *Laym. l.* 4. *tr.* 10. *c.* 8. *n.* 44. *et Salm. l. c. cum Val. Vict. Led. Bon. Con. etc.* dicunt esse simoniam de jure Divino ex *D. Th.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 5. qui docet, aliud esse temporale in calice, quod est antecedenter annexum ad spirituale: aliud, quod subsequenter, ut in beneficiis, in quibus jus ad reditus subsequenter, et ita annexum est cum jure ad Officia Eccle-

siastica, ut nullo modo separari possit, cum jus temporale essentialiter detur propter Officium spirituale: ita ut si consideretur jus ad reditus separatum a jure ad Officia sacra, jam amplius dici non posset jus beneficiale, nec beneficium, ut colligitur ex *c. Si quis* 1. *q.* 3. et ex *c. Et diligenti de Simon.* Hinc inferunt *Salm. d. n.* 59. nullam esse dispensationem in venditione beneficii, licet a Pontifice obtineatur. Notant tamen *n.* 63. quod Papa bene separare potest jus reditus a jure ad Sacra; et ita concedere potest, ut vendantur reditus tamquam mere temporales; vel ut aliqua super beneficium pensio imponatur separando tunc partem fructuum illius, et alicui tradendo, et confirmant *c.* 3. *n.* 20. Et idem docent *Less. l.* 2. *cap.* 35. *n.* 19. *et Croix lib.* 3. *p.* 1. *n.* 123.

Nota hic obiter, beneficiariis concessum esse locare fructus beneficii usque ad triennium, sed non ultra. Locare autem Decimas esset simonia. Vide *Croix num.* 124. *et* 225. Sicut etiam esset simonia elocare rem spiritualem, puta calicem; licet compensandum sit detrimentum temporale. *Croix num.* 156.

71. Quæstio II. an sit simonia vendere Juspatronatus? Loquimur non de Jurepatronatus Civili, sed Ecclesiastico, quod ab Ecclesia conceditur iis, qui ad Templa construenda, vel dotanda concurrunt. Hoc jus quoad honores, et subventiones, quæ Patronis debentur, bene vendi potest: quia quoad illa non dicitur spirituale, ut *Salm. c.* 2. *n.* 75.

Dubium est, an vendi possit jus præsentandi ad beneficium? Respondetur, quod, si tale jus est affixum rei, vendita re jus transfertur simul cum re in emtorem, ut *S. Th.* 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 4. *ad* 3. Sicut etiam transferri potest dona-

tione, aut titulo hæreditário. Vid. *Salm. ibid. num.* 76. Extra hos casus vendi nequit tale jus sine simonia de jure Positivo, *ex c. De jure et c. Præterea extra. De. Jurepatr.* Hinc est simonia, si Patronus vendat pluris rem ratione talis juris; vel imponat præsentato, v. gr. ut suis expensis litiget, et probet jus ad illum Patronum spectare. Secus vero dicunt *Salmant. ibid. n.* 77. *in fine*, quando, vertente litigio circa Juspatronatus, apponitur conditio, ut, si intra tot menses præsentatus præsentationem suam non fuerit prosecutus, Patronus possit alium præsentare; quia tunc ille remanet in sua libertate, nec obligatur ad probandum jus Patroni pro illo, sed pro se si voluerit consequi beneficium. Ita *Salm. ibid. num.* 87. At in hoc magnum censeo esse periculum, quod virtualiter vendatur talis præsentatio pro expensis, quæ de jure a Patrono fieri debebant.

An autem venditio talis Jurispatronatus sit vetita etiam jure Divino? Affirmant *Less. Pal. Laym. etc.* apud *Salm. d. cap.* 3. *num.* 78. Quia jus tale est quid spirituale, cum procedat a potestate jurisdictionis Ecclesiasticæ. Negant vero *Sanch. Sot. Sil. Nav. Torre, Dec. et alii*, quorum sententiam dicunt *Salm. ibid. n.* 79. *et* 80. non esse minus probabilem. Ratio, quia potius tale jus est quid temporale, cum sit temporalis favor concessus ab Ecclesia, quatenus ipsa exercet potestatem non jam jurisdictionis, sed politicam (eminenter in illa contentam ad quam spectat favores temporales distribuere.

Notandum hic, quod vendere jus sepulturæ in loco sacro ob digniorem locum, probabiliter non est simonia, ut ait *Croix lib.* 3. *p.* 1. *n.* 185. *cum Barb. Burg. et Caram.* contra *Suar. etc.*

72. Quæstio III. an possint permutari beneficia? Certum est, quod in aliis rebus spiritualibus præter beneficia, licita est permutatio, quando res sunt mere spirituales, v. gr. *Ego dico Missam pro te, ut pro me dicas tot Rosaria etc.* Quando vero coalescunt ex spirituali, et temporali, tunc distinguendum; nam si res temporales sint antecedenter annexæ rebus spiritualibus: ut argentum Calicibus, arculæ Reliquiis, ipsæ bene permutari, aut vendi possunt; modo ratio habeatur solius valoris rei temporalis. Ita *S. Th.* 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 4. *Salm. c.* 3. *n.* 18. *Elbel de Sim. n.* 600. *cum Suar.. et communi.* Secus vero dicendum, si res temporales consequenter annectantur, ut fructus beneficiis in quibus quæcumque permutatio est simoniaca sine auctoritate Superioris, non jam ex jure Divino, sed ex jure Positivo, *ex cap. Quæsitum de Rer. permut.* Hinc Episcopi possunt concedere permutationes beneficiorum sistentium in Diœcesibus, ut *S. Th.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 1. *ad* 1. *ex c. Universorum. De Rer. permut.* Modo beneficia non pertineant ad Pontificem, ut *in Extravag. Dudum. Ben. II.* Et idem possunt Abbates facultatem Episcoporum habentes. *Salm. ex n.* 21. *cum Suar. Bonac. etc.* Hoc tamen non currit, si quis ad beneficium sit tantum electus; vel si lis vertat super beneficio. Vid. *Salm. ibid. n.* 26.

Licitum est autem volentibus permutare beneficia, antecedenter pacta convenire, et etiam se obligare ad pœnam solvendam a retrocedente ut *Less. lib.* 2. *cap.* 35. *n.* 104. *in fine.* Dependenter tamen a consensu Prælati, quia tunc obligatio non est nisi conditionata. *Salm. dict. cap.* 3. *num.* 27. *cum Sanch. Pal. Val. Suar. Less. Laym. etc. ex c. Inter cæt. de Præb.*

Sed quæritur, an, permutatione postea effectum non habente, possint propria auctoritate redire ad sua beneficia? Negant *Salm. c. 3. n. 18. cum Panormit. et Gomez*, qui pro hac sententia affert plures Decisiones Rotæ; quia renuncians amittit titulum, ac possessionem beneficii, unde ad redeundum eget nova collatione; merito dicunt tamen contrariam etiam esse probabilem, quam tenent *S. Anton. et Sylv.* Ratio, quia renunciatio illa est conditionata, si Prælatus consentiet: unde, non accedente postea Prælati consensu, omnino invalida est.

73. Quæstio IV. an possit beneficium cum pensione permutari?

Prænotandum, quod eo casu ad acquirendam pensionem quatuor requiruntur ex *Less. lib. 2. c. 34. Dub. 38.* nempe 1. Ut obtinens sit capax, scilicet legitimus, non excommunicatus, et saltem tonsuratus. 2. Ut adsit justa causa, v. gr. ad alendum pauperem, ob bonum Ecclesiæ, ad æqualitatem compensandam; alias obtinens non erit tutus in conscientia, etiamsi Papa dispensaverit, ut *Less. ibid. num. 204. cum Tolet. et comm.* Utrum autem requiratur etiam consensus Patrum? Negat *Less. cum aliis*, nisi beneficium resignetur, quo casu debet fieri mentio Patronatus. 3. Requiritur, ut pensio sit moderata, ita ut juxta usum non excedat tertiam partem redituum beneficii. 4. Ut interveniat legitima auctoritas, quæ certo est in Pontifice.

74. His positis, dubitatur. 1. utrum Episcopi possint constituere pensiones in beneficiis (Affirmant *ap. Less. d. c. 34. n. 205. Gigas cum Felin, Imola, Decio, etc.* si adsit justa causa, nempe ad alendum Parochum senem, et ineptum, ad finiendam litem super beneficio, etc. ut habetur ex *cap. Nisi esset 21. de Præb. et*

c. Audivimus. 3. *de Collusione*. Item ad compensandam æqualitatem in permutatione beneficiorum, *ex cap. Ad quæstiones*, *de Rer. permutatione*. Alii tamen cum *Less. ibid. et Salm. c.* 3. *n.* 31. dicunt solum Pontificem posse constituere pensiones, quia talis est Curiæ stylus, qui facit jus. Vide *n.* 81. *vers. II. Absolute*.

Sed notandum hic 1. quod pensionarii ex *Bulla Pii V.* tenentur recitare Officium B. Mariæ Virginis, alias non faciunt fructus suos; Vid. *Less. d. c.* 34. *n.* 208. Hoc tamen intelligitur, si pensio sit Clericalis, ita ut requirat primam tonsuram; non vero si sit mere laicalis; ita ut ejus fructus Pensionarius non exigat ut Clericus, sed ut Laicus, prout tenent *Salm. de Benef. n.* 64. *cum Azor. Nav. et Pal.* Item intelligitur, si Pensionarius non sit Clericus in Majoribus, vel Religiosus, nam si recitet Officium majus, vel alias preces a sua Religione praeceptas, ad parvum non tenetur. Ita communiter *Salm. ibid. cum Azor. Led. Pal. Bon. etc.*

Notandum 2. quod, cum quis resignat beneficium com pensione in favorem tertii, non potest exigere hypothecam, vel fidejussionem, aut anticipatam solutionem a pensionario, nisi hæc simul a Papa admittantur; quia jura prohibent circa beneficia omnia pacta, quæ de jure in eis non insunt. Unde censet *Less. ib. n.* 95. in tali casu non esse obligationem solvendi pensionem, et beneficium vacare.

75. Dubitatur 2. quomodo possit beneficium permutari cum pensione, et cujusnam auctoritate? Distinguendum, si pensio est spiritualis, potest fieri purmutatio, sed auctoritate Pontificis, non Episcopi: nisi pensio illa spiritualis sit insuper erecta in titulum beneficii, uti sunt

præstimonia, quia tunc sunt vera beneficia, et Episcopus recte potest concedere permutationes beneficiorum, ut *Salm. cap.* 3. *n.* 20. et uti diximus, supra *quæst. præced.* Si autem pensio est mere temporalis, neque auctoritate Pontificia potest fieri talis permutatio, cum sit simonia contra jus Divinum, ut *Salm. cap.* 3. *v.* 29. *cum Suar. Bon. Tor Vill. etc.* Pontifex tamen, ut suprêmus Dispensator, præscindendo a permutatione, sicut potest beneficio plures fructus addere, sic potest ab illo partem fructuum detrahere, et alteri dare, ut docet *Less. d. cap.* 35. *num.* 89. *et* 91. ubi hoc dicit, esse certum, cum communi DD. Et consentiunt *Salm. cum cit. AA. num.* 30. ut dictum est in *Q. I. n.* 70.

76 Sed magna quæstio est, quando beneficia permutanda inæqualia sunt, an liceat inæqualitatem compensare per aliquam pensionem, seu pecuniam auctoritate Pontificis? Affirmat probabiliter *prima sententia*, quam tenet *Less. d. cap.* 35. *art.* 101. *cum Cajet. Sot. Sylv. Angel. etc.* Ratio, quia tunc nudi tituli beneficiorum simpliciter commutantur, sed separantur a proventuum juribus, quæ temporalia sunt, et per alium contractum compensatur excessus, ut loquitur *Less. cap.* 25. *num.* 102. *vers.* 3. et probat *ex cap. ad quæst.* 6. *de Rer. permut.* ubi Clemens VIII. approbat permutationem duarum Ecclesiarum Parochialium, compensato per pecuniam excessu ditioris. Negat vero *secunda sententia* probabilius, quam tenent *Anacl. de Benefic. tract.* 11. *D.* 2. *quæst.* 5. *num.* 50. *cum Laym. Covarr. Vasq. et Salm. cap.* 3. *num.* 34. *cum Nav. Sanch. Fill. Suar. Bon.* Quia esset simonia contra jus Divinum, dum emeretur spirituale pro temporali; ille enim excessus con-

sequenter est annexus titulo spirituali beneficii. Ceterum dicunt *Salmant. num.* 35. posse Pontificem approbare contractum, non per modum permutationis, sed separando a beneficio pinguiori partem fructuum, et alteri dando, ut mox supra diximus.

Certum est autem esse simoniam, compensare pecunia excessum, qui sit in re spirituali, puta ob majorem dignitatem, jurisdictionem. Contra vero non est simonia commutare beneficium pinguius cum alio digniore, modo nullus habeatur respectus ad compensandum excessum redituum cum excessu dignitatis. V. *Salm. num.* 32.

77. Quæst. V. est, quomodo in beneficiis liceat fieri transactio?

In aliis materiis spiritualibus certum est, quod licet transactionem facere etiam auctoritate propria, *Salm. cap.* 3. *num.* 42. Sicuti licet rem spiritualem cum alia permutare, uti diximus *supra quæst.* 3. Sed in beneficiis requiritur saltem auctoritas Episcopi, etsi transigatur spirituale pro mere alio spirituali, *ex cap. Super eo etc. Statuimus de Trans.* ut *Salm. d. num.* 43. *cum Suar. Pal. etc.* Advertendum tamen, hoc non tollere, quod partes possint acquirere, sua jura cedendo, vel se remittendo Arbitris, qui saltem sint Clerici; Modo nulla fiat divisio jurium, aut redituum, et nullum cedenti onus imponatur, *ex d. cap. Super eo Salm. ibid. num.* 40. *et* 48. *cum Laym. Bon. Fill. Pal. Suar.* Simonia autem est, litem componere interventu sortium sine consensu Superioris, cum omnis pactio sit illicita in beneficiis, *Croix lib.* 5. *num.* 5058. *cum Suar etc.*

78. Sed dubitatur. 1. an licite Episcopus possit litem componere cum aliquo onere, ita ut obtinens beneficium solvat aliquid cedenti? De se

non videtur licere, cum commutetur spirituale pro temporali; sed ob aliquas causas cohonestari potest: 1. ob bonum pacis, quæ conducit etiam ad bonum spirituale, ex *cap. Nisi de Præb.* 2. ob æquitatem, ne cedens remaneat sine alimentis, quibus eget. 3. ob laborem, et expensas, quas cedens sit passus, et alter passurus foret, si ille non cederet. *Salm. c.* 3. *n.* 44. *Pal. Bon. etc.* Quinimmo *Laym. l.* 4. *Tr.* 10. *c.* 8. *p.* 5. *n.* 58. *cum Suar. et Abb. et Salm. c.* 3. *n.* 43. *cum Pal. Fill. Bonac.* docent datum esse etiam Arbitris (qui tamen sint Clerici) componere lites cum tali onere, modo non sit annua pensio, et modo non removeatur beneficium a possessore; et constat posse fieri ex *cap. de cetero, de Transact.*

79. Dubitatur 2. an Episcopus ob bonum pacis in tali commutatione possit imponere super beneficio pensionem solvendam cedenti, ejus vita durante? Negant *Salm. cap.* 3. *num.* 46. *cum Azor. Bon. etc.* Et sic pluries decisum in Rota testatur *Bon.* Quia de Curiæ stylo dicunt hujusmodi transactiones non admitti. Contrarium tamen tenent *Laym. l. c. d. n.* 58. *cum Abb. et Pal. Suar. Torr. Pard. Menno ap. Salm. d. n.* 46. quam ipsi satis probabilem vocant. Ratio, quia, etsi (ut ajunt *Salm. n.* 45.) solus Papa possit imponere perpetuas pensiones beneficiariis, ut supra diximus; In transactionibus tamen ex communi DD. dicunt, jura, et usum jam introduxisse, quod Episcopi ob bonum pacis possint pensiones imponere, non utique beneficiariis, sed super eisdem beneficiis pro vita pensionariorum. Et hoc constare ait *Laym. ib. ex cap. Nisi essent de Præb.* Et idem posse ait *Laym. ibid.* Judices Ecclesiasticos.

80. Dubitatur 3. an possit admitti ab Episco-

po talis transactio cum pensione super beneficio, si partes prius de illa convenerint, sed dependenter ab Episcopi consensu? Negant *Laym.* *et Reg.* Sed probabilius affirmant *Salm. num.* 47. *cum Bon. et Torre.*

81. Quæstio VI. quomodo Renunciationes beneficiorum fieri possint?

Renunciatio beneficii facienda est in manu Prælati illius, qui illud conferre potest; Itemque debet ab eo acceptari, ex *cap. Admonet*, *de Renuntiat.* Alias nulla est, et beneficium non vacat, ut *Salm. cap.* 3. *n.* 49. *cum Garcia, et Covarr.* Hoc tamen non currit in beneficiis litigiosis, vel in electionibus ad ea, quæ valide renunciantur propria auctoritate, ex *c.* 2. *de In Integrum restit. et c. Sane de Renunciat.*

Pluribus autem modis renunciatio beneficii fieri potest. I. *Purè*, *et absolute*, et in illa nulla intervenit suspicio simoniæ.

II. *Absolute* sed *non pure*, si fiat sine designatione personæ, sed cum onere pensionis: circa quam, si pensio est temporalis, diximus supra *n.* 75. esse jam nullam renunciationem hujusmodi factam in manu Episcopi. Sed dubium est, An valeat renunciatio cum onere pensionis spiritualis? Est duplex sententia, utraque probabilis, ut ait *Palaus D.* 3. *p.* 17. *n.* 13. *Prima* affirmat cum *Malder. Gigas*, *Felin. Imola*, *Nav. Rebuff. etc. apud. Salm. cap.* 3. *n.* 59. Quia valde probabile est, posse ex justa causa imponi talem pensionem ab Episcopis in beneficiis. Negant tamen *Salm. dict. nu.* 59. *cum. Azor. Bon. etc.* excepto casu gravissimæ necessitatis, quia dicunt, quod ex *Const.* 5. *Pii V. Intollerabilis*, fuit adempta talis facultas Episcopis. Idem tenet *Less. v. n.* 74.

III. Renunciatio fieri potest *pure*, sed non *absolute*, nempe si fit in favorem certæ personæ sine onere; Et hæc non jam prohibetur jure Divino, si finis adsit honestus, sed jure Ecclesiastico, nisi fiat in manu Pontificis. Est commune. Vid. *Sanch. cap.* 3. *num.* 52.

82. Sed quæritur, an sit simoniaca talis renunciatio in favorem tertii facta in manu Episcopi? Bene distinguunt *Salm. n.* 53. *cum Sanch. Bon. Sot. Torre, etc.* si pactum præcedat cum Episcopo, ut, facta resignatione, beneficium tertio conferatur, certe esset simonia; Secus vero, si non adsit pactum, quia tunc remanens Episcopus in sua libertate, si postea illi conferret, libere ageret. Peccaret tamen renuncians tali modo contra Religionem, et ob id posset ab Episcopo privari beneficio, ut dicunt *Salm. d. c.* 3. *n.* 54. *cum Less. Suar. etc.*

83. Notandum autem, quod valde probabile est non esse illicitum, si resignans etiam in eadem renunciatione declaret Episcopo suum desiderium, quod beneficium conferatur certæ personæ: modo absit pactum, ut conditio rigorosa suspendens (sicut intelligendus est *Motus proprius S. Pii V. ann.* 1568. *ut* dicunt *Salm. cap.* 3. *n.* 56.) Ratio, quia revera tunc renunciatio fit simpliciter, et Episcopus liber est ad conferendum beneficium cui vult. Ita *Salm. ibid. n.* 55. *cum Nav. Azor. Pal. Sanch. Torre, et Garcia.*

84. Sed dubium est, an, facta resignatione cum conditione in favorem tertii in manu Episcopi, possit hic admittere resignationem, conditione rejecta? Affirmant *Sanch. cum Soto, S. Anton. et Sylv. ap. Less. lib.* 2. *cap.* 35. *n.* 95. *et Covarr. Arag. et Villal. apud Salm. cap.* 3. *n.* 57. Quia talis conditio, tamquam

turpis, habetur ut non adjecta. Negat vero *Less. dict. lib. et Salm. dict. num.* 37. *cum Suar. Pal. etc.* quia dicunt non posse resignationem pro una parte admitti, et pro alia rejici. Utraque est satis probabilis, ut dicit *Torre apud Salm. ibid.*

Quæstio VII. quandonam resignatio beneficiorum *confidentialis* sit simoniaca?

Sciendum, quod ex *Constitutionibus Pii IV. et S. Pii V. in 7. Decretal. cap.* 9. *et cap.* 10. *de Benef. collat. juxta Trident. sess.* 24. *cap.* 9. *et* 19. prohibentur omnes resignationes confidentiales factæ cum *accessu*, *regressu*, *vel ingressu* ad beneficium, vel cum confidentia recipiendi fructus ex beneficio resignato; nam si confidentia esset de alia re temporali, præter fructus beneficii, esset quidem simonia, sed non confidentialis, ut bene notat *Croix lib.* 3. *part.* 1. *num.* 68. *cum Suar. Laym. etc.* Per *accessum* dicitur, si resignes beneficium alicui cum confidentia, ut ipse postea renunciet, et illud alteri conferatur. Per *regressum*, si resignes beneficium, servato jure regrediendi ad illud in aliquo casu. Per *ingressum*, si resignes beneficium tibi collatum, antequam illud possideas, servato jure possessionem ingrediendi, v. gr. *si aliquis moriatur etc.*

Si quis autem resignat beneficium alteri sine pacto, sed cum spe, ut ille ex sola gratitudine iterum resignet in sui favorem, vel solvat aliquid ex beneficii fructibus, certum est non esse simoniam de jure divino, nec Canonico antiquo; licet sit valde periculosum, et ut plurimum simonia, ut *Salm. cap.* 3. *num.* 65.

85. Sed quæritur hic 1. an ex jure novo ex *d. Constit. Pii IV. et S. Pii V.* reprobetur talis resignatio cum spe sine pacto? Duplex est

sententia satis probabilis, ut dicunt *Salm. ibid. n.* 66. *Prima* affirmat cum *Pal. Suar. Bon. etc.* et probant ex verbis *Bullæ S. Pii V.* ubi dicitur: *Si quid . . . . etiam simplicis donationis titulo perceperit. Secunda* tamen sententia probabilius negat. Ratio, quia in iis Constit. renovatur tantum decretum Tridentini non solum damnans confidentias, quibus inducitur nova obligatio (cum pacto expresso, vel tacito, ut explicant *Navarr. et Rodr. ap. Salm. n.* 69. *in fine*). Per verba autem allata Pontifex nil aliud præcipit, quam quod confidentia simoniaca præsumatur, si probetur donatio postea facta. Ita tenent, et fusius probant *Salm. d. c.* 3. *n.* 67. *et* 68. *cum Suar. Sa, Vill. Nav. Less. Sanch. Azor. etc.*

87. Quær. 2. si resignans declaret suam intentionem esse, ut alter remaneat obligatus ad resignandum in futuro, sed sine alterius promissione, utrum sit vera simonia confidentialis? Affirmant *Pal. et Diana ap. Croix lib.* 3. *p.* 1. *num.* 65. Sed probabilius negant *Nav. Azor. Less. Suar. et alii ibid.* quia deest tunc pactum ex utraque parte obligatorium. Secus tamen dicendum, advertit *Croix n.* 66. *cum communi*, si ille resignet, declarans velle, ut solvatur alicui pensio ex fructibus, quia hoc est signanter expressum in Bulla.

88. Quær. 3. an dictis Constitutionibus comprehendatur confidentia, etiam in permutationibus beneficiorum? Negant *Suar. et Pal. cum Nav. apud Salm. dict. cap.* 3. *num.* 7. Cum de permutationibus in iis non fiat mentio. Sed oppositum dicendum esse dicunt *Salm. ibid. cum Arav. et Torre.* Et probant ex *Bulla S. Pii V.* ubi, ut referunt, expresse dicitur: *At etiam omnes permutationes, præsentationes, collatio-*

nes. . . . . et alias dispositiones nullius momenti fore. Sed videndum diligentius esset, quomodo præfati Auctores prædicta verba explicent.

89. Ultimo duo sunt notanda, 1. quod per hanc simoniam; etiamsi fuerit tantum conventionalis, incurruntur pœnæ, videl. 1. Interdictum ab ingressu Ecclesiæ. 2. Excommunicatio Papalis ipso facto. 3. Nullitas collationis, et obligationis solvendi fructus. 4. Privatio aliorum beneficiorum antea obtentorum. Vid. *Salm. dict. cap.* 3. *n.* 79. Hæc tamen ultima non incurritur, nisi post sententiam Judicis, saltem declaratoriam, ut *Salm. ibid. n.* 73. *cum Suar. Laym. Sanch. Henr. Torre.* Vide *num.* 112.

90. Notandum II. quod, si quis resignet beneficium cum confidentia, adhuc cum expresso pacto, sed auctoritate propria, minime impetrando assensum Superioris, peccaret utique, sed non incurreret prædictas pœnas: quia talis resignatio de se est nulla, etiam quando illa simoniaca pactio non intervenisset. *Salm. dict. n.* 73. *cum Navar.* Secus vero dicendum, si pactum valeret, nisi obstaret simonia, quia tunc pœnæ incurruntur, etsi resignatio sit nulla. *Salm. ibid. cum Nav.* Hinc bene inferunt *Elbel n.* 649. *et Croix l.* 4. *n.* 958. *cum Fill. etc.* quod si quis resignet Beneficium in manu Superioris, postquam convenit occulte, et resignatarius retribuat sibi aliquid, non solum resignatio est nulla, sed resignans amittit titulum, cum inter alias pœnas simoniæ sit inhabilitas ad idem Beneficium.

91. Quæstio VIII. qualiter committatur simonia pro ingressu ad Religionem?

Certum est, ut docet *S. Thom.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 3. *ad* 4. esse simoniam aliquid dare, et accipere pro ingressu Monasterii *ex c. quam pio*

quæst. 2. Hinc I. non licet admittere aliquem in Monasterium propter bona, quæ offert, esset enim vendere statum Religiosum, nisi ille simpliciter exprimat sine pacto velle ingredi cum bonis suis. Pariter non licet præstare servitutem Monasterio tanquam pretium admissionis: nisi quis inserviat ad sibi conciliandam benevolentiam Religiosorum, ut in illud admittant; ita *Salm. c. 2. n. 47. cum. S. Anton. Sylv. et Sanch.*

II. E converso dicit *S. Th. loc. cit.* non esse simoniam, si quis eleemosynas Monasterio eroget, ut facilius ex gratitudine admittatur: Uti nec etiam, si Religiosi donis inflectant aliquem ad ingressum in Monasterium. Imo, ut dicit *Bon.* nec si Monasterium solvat illius debita, ad removenda impedimenta ingressus, relicta tamen ingrediendi libertate. Vel si Monasterium promittat eum admittere, postquam artem didicerit; quia tunc non imponitur onus, sed conditio declaratur requisita, si cupit admitti. *Salm. num.* 48. *cum Regin. Az. Sylv.*

III. Licitum est etiam, prout comuniter docent *S. Thom.* 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 3. *ad* 4. *et Cabass. Theor. Jur. lib.* 5. *cap.* 5. *num.* 12. *cum Bon. Daj. Nav. Tol. Suar. etc.* si Monasterium est egens, pro sustentatione ingressuri accipere aliquid, uti dotes Monialium, et distributiones, quæ solent aliis Monialibus distribui. Notat tamen *Sanch. apud Salm.* vix excusari posse Monasteria, quæ petunt uberiorem dotem propter ignobilitatem personæ, vel alium defectum; nisi ex hoc eveniret Monasterio detrimentum in honore, in bonis, et simili; quia hoc jam esset temporale damnum. Et sic permittitur recipere plus pro admittenda tertia so-

rore, aut vidua, sene, infirma, etc. Vid. *Salm. d. c. 2. n. 50.*

92. Sed quæstio magna est, an liceat aliquid accipere pro sustentatione ingressuri, si Monasterium sit opulentum? *Prima* sententia, quam tenet *Sot. lib. 9. q. 6. art. 2. Pal. D. 3. p. 9. n. 4. Bon. D. 1. q. 4. §. n. 2. Sanch. Conf. c. 3. D. 23. n. 1. Elbel de Sim. n. 604. et Salm. dict. cap. 2. n. 53. cum Lezan. Sylvest. Arag. etc.* affirmat. Ratio, quia ut dicunt, hæc non est simonia neque de jure naturali, neque positivo. Non de jure naturali, quia ex una parte non recipitur temporale, nisi pro temporali sustentatione præstanda; ex alia parte nequit dici, quod ii, qui ingredi postulant, aliquod jus habeant ad bona Monasterii, cum ipsa vel propria industria a Monasterio sint adepta, vel ei ab aliis libere sint donata. Neque de jure positivo, nam si aliqua jura videantur id prohibere, nullus vero textus prohibet expresse aliquid recipi sustentationis titulo. Quod si, ajunt, unquam talis extitit prohibitio, ipsa per contrariam consuetudinem ablata est. Non negant tamen *Elbel*, *et Salm. n. 4. cum Sylv. Torre, Vill. etc.* quod hoc saltem excusare non poterit ab avaritiæ labe.

Secunda vero sententia, quam sequuntur, et tenent *Cabass. l. c. n. 3. cum S. Bon. Suar. l. 4. de Sim. Laym. tr. 10. c. ult. §. 4. n. 39. Caj. 2. 2. q. 100. art. 3. Ronc. de Sim. cap. 2. q. 6. et alii*, quibus clare consentit *D. Thom. d. q. 100. art. 3. ad 4.* qui docet tunc tantum licere aliquid exigere, *si Monasterium sit tenue*; (Et *ibid.*) *si ad hoc non sufficiant Monasterii opes*: Ratio potissima, et mihi valde urgens est, quia postulans, etsi ante receptionem nullum jus habeat ad bona Monasterii, postquam tamen

receptus est, habet quidem jus ad illa pro sua sustentatione. Quapropter, si Monasterium est opulentum, et aliquid pro sustentatione illius temporis exigit, vendit ei jus, quod ille post receptionem jam est adepturus; Et quamvis illa sustentatio sit aliquid temporale, est vero quid consequenter annexum ad spirituale; unde, sicut non potest vendi jus ad reditus Beneficii, vel ad Decimas percipiendas, quia hi sunt proventus rei spirituali consequenter annexi; ita nec jus ad alimenta in Monasteriis. Hinc ex *c. Quoniam, de Sim.* Vetitum fuit aliquibus Monialibus recipere temporalia prætextu paupertatis ab ingressuris ad ipsarum sustentationem. Et in *Extr. 1. de Simon.* prohibetur sub excommunicatione aliquid accipi ad quemcunque finem pro ingressu ad Religionem, nisi quis liberaliter dare voluerit. Et cum hæc sit simonia de jure Divino, ut probavimus, frustra affertur ab Adversariis in contrarium consuetudo, de qua tamen valde dubito; exceptis Monasteriis Monialium, ut infra videbimus. Secus autem dicimus, cum Monasterium est inops: quando enim ipsum non habet bona sufficientia ad aliorum sustentationem, tunc nihil vendit, cum recipiendus nullum habiturus sit jus ad bona quæ Monasterium non habet. Et in hoc communiter DD. conveniunt. Atque *Cabass. loc. cit. num. 13.* advertit, ad exigendum aliquid a recipiendis non requiri arctam necessitatem, sed sufficere illam, qua Monasterium non posset alias commode eis alimenta subministrare: Tridentinum enim *Sess. 25. c. 3. de Reg.* sic providit: *In temporalibus Monasteriorum facultatibus eam ineundam esse rationem, ut monialium numerus* commode *sustentari posset.*

Contra nostram autem sententiam non valet

dicere cum *Salm* quod, sicut Sacerdos, etsi opulentus, potest licite recipere pecuniam ab altero ad celebrandum pro stipendio suæ sustentationis, sic Monasterium a postulante pro eodem sustentationis titulo. Nam respondetur, quod Sacerdos recipiendo eleemosynam pro Missa, licite eam recipit tamquam stipendium suæ sustentationis, quæ ex justitia illi debetur, ut statuimus supra *num.* 55. Monasterium vero nihil potest exigere pro onere quod assumit sustentandi ingressurum, quia (ut diximus) ingressurus post receptionem habet jus ad sustentationem ex bonis Monasterii, utpote receptioni annexam.

Excipitur tamen I. Si aliquid recipiatur a postulantibus pro alimentis tempore Novitiatus, id enim expresse permittitur a Tridentino *Sess.* 25. *cap.* 17. *de Reform.* Excipitur II. Si recipiendus sit infirmus, senex, hebes ingenio, vel similis, quia tunc Monasterium licite accipit aliquid temporale ab illo, tum pro carentia servitutis, quam alius sanus vel juvenis præstaret; tum pro incommodo temporali extraordinario, quod pro ipso Monasterium est subiturum: *ita D. Th.* 2. 2. *qu.* 100. *ad* 4. *Croix lib.* 3. *p.* 1. *n.* 287. *cum aliis*: Et hoc est certum apud omnes, ut asserunt *Salm. n.* 51. Excipiuntur III. Monasteria Monialium, quibus Clemens VIII. (ut referunt *Nav. Bassæus*, *Less. et Bonac.* apud *Cabass. n.* 17.) indulsit posse pacisci de dote recipiendarum pro earum sustentatione. Ratio hujus indulgentiæ videtur, quia Monasteria Monialium facilius sunt obnoxia diversis infortuniis, ut experientia patet, quam Monasteria virorum. An autem excommunicatio inflicta in *Extrav.* 1. *de Simon.* omnibus exigen-

tibus et solventibus pro ingressu Monasteriorum, hodie sit usu abolita? Videntur affirmare *Nav. et Less.* sed *Cabass. num.* 17. ait illam adhuc posse vigere pro Monasteriis virorum.

Ex dictis resolves.

93. » Simonia est concionari, catechizare, » Missas facere pro pretio, nisi excusetur ra» tione laboris, non intrinseci (is enim sacer » est, et inæstimabilis; scilicet vel ipsa actio » sacra, vel in ea intrinsece inclusus) sed ex» trinseci, non annexi rei spirituali, ut pro la» bore itineris, vel cantus in Missa, vel ra» tione alterius incommodi pretio æstimabilis. » Ratio est, quia illæ actiones ex natura sua » ordinantur ad aliquid supernaturale, et ad » salutem, non autem ad aliquid temporale, » sicut lectio quæcunque etiam Theologiæ, quæ » pretio æstimabilis est. *Bonac. l. c. Suar. Fill.* » *etc. v. infra lib.* 6. *t.* 3. *cap.* 4. *d.* 1. *Laym.* » *lib.* 1. §. 4. * (Vide *dicta num.* 55.) *.

94. Quær. an sit simonia accipere aliquid ad instruendum alios in sacra Doctrina? Distinguitur, si instructio tendit ad bonum tantum spirituale aliorum, est simonia; quia tunc est res mere spiritualis, pro qua nullum potest accipi pretium. Hinc est simonia accipere aliquid pro concione, ut pretium pro labore illius intrinseco, uti pro studio, defatigatione, prout docent *Less. lib.* 2. *cap.* 34. *num.* 76. *et Salm. c.* 2. *n.* 42. *cum S. Thom. et communi*; Nisi accipiatur ut stipendium sustentationis, ut dicunt *Less. cap.* 35. *n.* 7. *et Salm. dict. cap. n.* 20. *cum S. Thom. Torre, Sanch. Vill. etc.* Vide dicta *n.* 55. Secus vero, si instructio tendat etiam ad aliquod bonum temporale alterius,

ad utilitatem, honorem, oblectationem, prout est instructio ad interpretandas Sacras Scripturas, ad edocendas Theologicas conclusiones, ad expugnandas hæreses. *Croix n.* 179. *Less. ibid. n.* 80. *cum Sot. Cajet. Vict. Salm. ibid. n.* 43. *Elbel. num.* 620. *ex D. Thom.* 2. 2. *quæst.* 190. *art.* 3. *ad* 3. ubi dicit: *Qui docet scientiam, potest stipendium accipere, quasi operas suas locans.* Hinc licitum est etiam accipere aliquid pro docenda Theologia Morali, ut est probabilius *apud Croix lib.* 3. *p.* 1. *num.* 165. *et* 184. Item pro impertienda licentia docendi Theologiam cum titulo Magisterii, ut patet ex usu Universitatum; sive pro dando consilio morali, quia est instructio temporalis, quamvis conducat ad pacem conscientiæ. Secus autem, si consilium tenderet ad bonum tantum spirituale alterius: puta, ut moveatur ad pœnitentiam, etc. *Salm. ib. n.* 45.

95. » 2. Item Simonia est dare, vel accipere » pretium pro absolutione a peccatis, et censu» ris, pro dispensatione in voto, juramento, » impedimento matrimonii, irregularitate, etc. » Potest tamen in his aliquid exigi per modum » mulctæ ad causam piam applicandæ. *Laym.* » *loc. cit. num.* 10.

96. Accipiuntur solutiones in dispensationibus in Matrimoniis, etc. etiam per modum sustentationis onerum Pontificatus; Item per modum commutationis, sicut vota commutantur in eleemosynas. Et conceditur etiam Episcopis in talibus dispensationibus accipere aliquid eleemosynis distribuendum (modo ipsis, vel suis nihil perveniat) per modum pœnæ, vel commutationis; non autem per modum sustentationis: hoc enim vetitum est illis *ex c. Jacobus, de Simon.* et *a Trid. sess.* 24. *c.* 6. *Salm. cum S. Th. dict. c.* 2. *n.* 36. *et* 37.

97. Quær. hic, an sit simonia dare aliquid, ut alter omittat rem spiritualem? Distingue, et affirma, si omissio dirigatur a potestate spirituali, ut esset omissio absolvendi, dispensandi, eligendi etc. *ex c. Presbyter de Simonia*, ubi prohibetur, ne ob pretium negetur pœnitentia, nisi talis absolutio esset sacrilega, aut injusta. Vid. *Croix a n.* 174. Secus autem non est simonia, si actus spiritualis dependeat a libertate, ut esset omissio orandi, dandi eleemosynam, celebrandi, nisi alter ad ea teneatur ex justitia. *Salm. c.* 2. *ex n.* 27. *cum Led. Vill etc.*

98. » 3. Non est simonia dare aliquid ad re» dimendam vexationem a negante Sacramenta » in necessitate. *Suar. Less. Laym.* Vel ab ini» que impediente electionem, vel possessionem » beneficii, ad quod jus in re habes. Quod ad» do, quia si nondum habes jus in re, etsi » possis redimere vexationem ab eo, qui tantùm » potest obesse, non tamen ab eo qui et pro» desse, et obesse potest. Ratio est, quia non » datur tanquam pretium æquivalens rei spiri» tuali, sed ut alter ad officium rite præstan» dum inducatur.

» In hoc sedulo attende duas regulas traditas a *S. Th.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 2. *ad* 3. Prima est, quod, quando jus est certum, et in re jam quæsitum, licet tollere injustam vexationem, dando aliquid temporale, ex comm. cum *Nav. Man. cap.* 23. *n.* 102. *Salm. c.* 3. *n.* 3. *Elbel de Sim. n.* 616. *et aliis*. Dicitur *jus certum*, nam si dubium sit, non licet; quia tunc per temporale acquireretur ut certum jus spirituale quod erat dubium. Dicitur per *injustam vexationem*; nam si sit justa, neque licet. Dicitur item *dando aliquid temporale*, non enim posset dari spirituale pro redimenda vexatione,

quia daretur spirituale pro re temporali, qualis est vexatio. *Salm. d. n. et 6. cum communi.*

99. Quæstio tamen est, an possit redimi pecunia vexatio circa possessionem beneficii? *Prima sententia* negat, quia talis possessio est res spiritualis, vel spirituali annexa, cum per possessionem acquiratur jus ad exercenda spiritualia. Ita *Viva de Benef. q. 9. art. 6. Bon. Garcia, Abb. etc. ap. Salm. cap. 3. n. 7. Secunda* tamen *sententia* probabilior, quam tenet. *Bus.* hic, *et Suar. lib. 4. c. 50. n. 31. Sanch. Cons. l. 2. c. 3. dub. 30. n. 11. Pal. tom. 3. D. 3. de Sim. p. 20. num. 3. Croix lib. 3. p. 1. n. 140. Bonac. c. 3. q. 4. Less. lib. 2. cap. 35. n. 109.* qui vocat communem, et alii plures *ap. Salm. num. 8.* affirmat licere, quia jus quidem ad beneficium spirituale est, non autem possessio. Hanc recte sequuntur *Salm. num. 9. et Croix dict. num. 140.* semper ac sit certe acquisitum jus ad possessionem; tum enim vexatio non esset circa jus spirituale, sed circa factum possessionis, quod est temporale, et sic videtur sentire *D. Thom. loc. cit. art. 2. ad 5.* docens: *Sed postquam jus alicui jam acquisitum est, licet per pecuniam injusta impedimenta removere.* Secus tamen dicendum cum *Salm. n. 8. in fine*, si jus revocetur in dubium probabile, ut mox supra diximus. Notandum autem hic in *Trident. sess. 24. cap. 14.* præcipi Episcopis, ne permittant pro admissione ad possessionem beneficii solutionem ullam, aut promissionem, utpote *simoniacæ labis, aut avaritiæ suspicionem habentes*, reprobata quacunque consuetudine in contrarium. Tantum permittit Concilium, si sit consuetudo, dare aliquid in usus pios convertendum. Sed hæc intelliguntur 1. non de omnibus Beneficiis, sed tantum de Canoni-

catibus, et præbendis in Ecclesiis Cathedralibus, aut Collegiatis, ut probabiliter ait *Bon. de Simon. quæst.* 7. §. 3. *num.* 4. *et Barb. in dict. l. Conc.* Intelliguntur 2. de recipientibus aliquid pro admissione ad possessionem, non vero de dantibus ad tollendam injustam vexationem ut supra; Nam Bulla S. Pii V. *Durum nimis*, edita ann. 1570. pro observantia præfatæ Sanctionis Concilii id explicat, et confirmat tantum pro recipientibus, his verbis: *Præcipimus Episcopis, Capitulis, etc. ne retineant fructus, neque alia petant, vel exigant, etc.*

100. Secunda regula est, quod, si jus non sit in re jam acquisitum, sed ad rem, non licet pecunia vexationem tollere, *ex cap. Matthæus de Sim.* ubi damnatur, qui, obtenta electione, pecuniam obtulit, ne alii electores impedirent confirmationem; cum ad confirmationem nondum haberet jus acquisitum. Hinc simonia est offerre pecuniam Episcopo, qui injuste nollet me præsentatum instituere, vel me dignum eligere; quia tunc per pecuniam non solum amoverem impedimentum, sed etiam rem spiritualem adipiscerer. Ita *Bus.* hic et *Sanch. Cons. lib.* 2. *cap.* 3. *D.* 30. *num.* 3. *Salm. d. c.* 3. *num.* 9. *cum Laym. Caj. Sylv. etc.* Et dicunt, quod hæc esset simonia de jure Divino cum *Soto*, *Suar. etc.* contra tamen *Pal. Laym. Bonac. etc. ibid. num.* 12. Notant tamen *Bus.* hic, *Croix n.* 144. *et Salm. n.* 11. *et* 13. *cum Less. Soto*, *Fill. Suar. etc.* quod hæc regula non currit, si aliquis Electorum vi vel fraude alios Electores corrumperet, ne me eligant, quia tunc non agit tanquam elector. Imo non currit, si vexatio esset ab his, qui tantum obesse possunt; *Suar. de Sim. c.* 50. *n.* 23. *Pal. de Sim. p.* 20. *n.* 4. *Anacl. eod.*

tit. §. 13. *n.* 310. *Elbel de Sim.* *n.* 614. Secus vero, si possint obesse, et simul prodesse instituendo, præsentando, vel confirmando; quia tunc, quod datur eis ne obsint, necessario datur etiam, ut prosint, consensum non negando; et sic pecunia tunc directe sternetur via ad beneficium obtinendum. Ita tenendum omnino censeo cum *Anacl. num.* 314. *Suar. num.* 18. *Elbel. l. c. et Salm. ib. cum aliis cit.* quando datur pecunia, ut Elector suum votum non neget, etiamsi injuste negaret; quicquid dicat *Pal. l. c. n.* 4. asserens ut probabile non esse simoniam, si detur pecunia tantum ad removendum pravum illius affectum. Dicunt autem *Sanch. Cons. l.* 2. *c.* 3. *d.* 30. *n.* 5. *et Less. lib.* 2. *cap.* 35. *n.* 17. simoniam non committi, quando datur pecunia Electori, non jam ut prosit præstando votum, sed tantum ad redimendam iniquam vexationem, qua ille obesset per vim, aut fraudem, vel subornationem aliorum, ut supra. Et satis probabile hoc videtur saltem casu, quo dans pecuniam manifestaret non aliud velle, quam quod alter non obsit injuste, ut *Mazzot. cap.* 3. *q.* 1. *p.* 236.

101. Sed hic quær. 1. Si aliquis non vi vel fraude, sed precibus aut muneribus Electores mihi propensos impediret, ne conferant mihi digno Beneficium, propter odium quo in me tenetur, an possim pecuniam illi dare, ut cesset? Negat *Sot. ap. Less. dict. cap.* 35. *n.* 109. Sed *Less. loc. cit. Croix lib.* 3. *p.* 1. *n.* 147. *cum Suar. Laym.* item *Salm. dict. cap. n.* 13. *cum Sanch. Val. et Bon.* recte affirmant licere; quia, ut ait *Less.* si licitum est dare pecuniam, ut alter cesset a me vexando contra justitiam, licet etiam dare, ut cesset a vexatione contra charitatem; cum revera talis vexatio sit

res temporalis, quam alia re temporali redimo; et ex alia parte pecunia mea nonnisi valde remote sternit viam ad beneficium.

102. Quær. 2. an possim dare pecuniam, ut alter se non opponat ad meam electionem, quamvis nesciam Electores esse mihi propensos? Negant *Salm. ibid. num.* 14. et citant *Sanch. et Less.* At notandum est, quod *Less. d. cap.* 35. *num.* 126. loquitur ibi tantum de præstatione facta illi, qui possit prodesse, et obesse; sed quoad alium, qui posset solum obesse, et iste vellet inique se opponere, peccando saltem contra charitatem, probabile videtur juxta eandem doctrinam *Lessii* ut supra, quod liceret dare pecuniam, ut cesset ab illa illicita impeditione. Et hoc tenet *Croix l. c. dict. n.* 147. qui cum *aliis DD. cit.* asserit, quod semper ac alter sine rationabili causa moveat Electores precibus vel muneribus, ut mihi non foveant, sed alteri; non est simonia, si dem ei pecuniam, ut cesset ab illa vexatione iniqua contra charitatem.

103. Quær. 3. an liceat dare pecuniam Electoribus, ne eligant indignum? Respondetur licitum esse dare, ne eligatur indignus, si constet Electores paratos, aut saltem inclinatos esse ad indignum eligendum; quia Ecclesia habet jus acquisitum, ne detur ei minister ineptus, ut *Less. dict. cap.* 35. *n.* 112. *cum communiori*, *Croix a n.* 146. Pariter *Salm. d. cap.* 3. *n.* 15. *cum Caj. Laym. Sot. Suar. etc.* dicunt hoc licere, ne eligatur minus dignus, et etiam, ut eligatur dignus vel dignior in communi, ut *n.* 16. *cum Caj. et Laym. etc. ac Croix num.* 145. *cum Suar. Less. Barb. etc.* communiter. Non licet vero dare pecuniam, ut eligatur aliquis dignus in particulari, etiam dignissimus

in particulari, nisi in casu necessitatis, nempe si inter omnes unus tantum dignus inveniatur, quem illi nollent eligere. Et quamvis talis electio secundum jura esset nulla, posset tamen peti confirmatio illius a Pontifice. Ita *Less. cap.* 35. *D.* 19.

Quær. 4. An sit simonia dare pecuniam competitori, ut desistat concurrere ad Beneficium, quod tu prætendis? Negant *Elbel de Sim. n.* 609. *et Pasq. apud Croix lib.* 3. *p.* 1. *n.* 142. Quia, ut ajunt, hæc abstinentia a concursu ex una parte nequit dici aliquid spirituale, quod ematur; et ex alia parte competitor nihil positive confert ad Beneficii collationem, sed tantum negative se gerit. Verum huic opinioni non assentior, et recte *Croix loc. cit. cum Diana, et aliis* dicit, eam veluti contra communem non esse admittendam. Ratio, quia ut docent communiter *Less. Suar. Pal. Barb. etc. ap. Croix ibid. cum S. Th.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 2. *ad* 5. tum dumtaxat licet per pecuniam vexationem removere, cum vexatio est injusta; non vero cum est justa: alias per pecuniam directe pararetur via ad Beneficium, quod omnino est illicitum.

Quær. 5. An liceat, urgente necessitate, dare pecuniam Sacerdoti nolenti sine illa administrare Sacramenta? Negant *D. Th. Alensis, etc. ap. Less. lib.* 2. *c.* 35. *num.* 37. quia, ut dicunt, emere Sacramenta nunquam est licitum, utpote intrinsece malum. Sed recte affirmant ipse *Less: n.* 38. *et* 39. *cum Adrian.* item *Suar. de Sim. lib.* 4. *cap.* 12. *num.* 13. *Gerson. de Sim. Rat.* 6. *Cajet. q.* 100. *art.* 2. *Dian. p.* 5. *tract.* 7. *R.* 16. et *Sporer de 5. Præc. cap.* 1. *n.* 109. cum *S. Bonav. Vasq. Pont.* et aliis communiter. Ratio, quia hoc non est emere Sacramentum, sed vexationem redimere; vel potius (ut

ait *Less. n.* 41.) permittere cum justa causa peccatum alterius. Hinc *Diana et Hurt.* dicunt hoc licitum esse non tantum in Sacramento Baptismatis, et Pœnitentiæ, ut plures ex DD. cit. volunt; sed etiam in aliis Sacramentis, prout consentit etiam *Less. dict. n.* 38. Et non tantum in casu gravissimæ necessitatis, ut ajunt *Suar.* et *Less.* sed etiam necessitatis gravis, puta si quis impleturus esset Præceptum Paschale Confessionis, et Communionis, vel peteret Viaticum aut Extremam Unctionem, vel esset in peccato mortali, vel etiam carere deberet frequenti usu Sacramentorum, denique quotiescunque aliquis non posset sine gravi incommodo aliquo Sacramento carere. Quod videtur sane cohærere iis quæ diximus de scandalo *num.* 47. *v. Secunda vero*, ubi vidimus cum *D. Th. D. Aug.* et communi, cuique esse licitum causa cujusdam sui notabilis boni permittere alterius peccatum, quod dumtaxat ex ejus malitia provenit.

104. » 6. Nec similiter Simonia est, dare sti» pendium ad sustentationem Clerici etiam di» vitis pro Missis, concionibus, aut de eo etiam » pacisci. Ratio est, quia non datur tanquam » pretium spiritualis officii, sed personæ in al» terius gratiam occupatæ; nec pro operatione » spirituali, ut spiritualis est, sed ut in alte» rius gratiam suscepta, proindeque non est » eleemosyna, sed debitum justitiæ. *Suar. Laym.* » *lib.* 4. *tract.* 10. *cap. ult. etc.* contra *Rich.* » *Sylv. etc.* * (Vid. *dict. n.* 57.) *.

» Non est simonia reddere, vel redimere pen» sionem mere temporalem: quia non fundatur » in titulo spirituali, nec refertur ad functio» nem spiritualem. Dixi *temporalem*; quia spi» ritualis, quæ datur v. gr. Concionatori, vel » Coadjutori Episcopi propter officium ecclesia-

» sticum, in eoque fundatur, nec differt a be-
» neficio, nisi quod non sit perpetua, vendi
» nequit: mixta vero, ut v. g. quæ datur Pa-
» rocho seni, vel Clerico pauperi ad sustenta-
» tionem, non quidem vendi potest; redimi
» tamen potest, modo obligatio recitandi Offi-
» cium B. V. imposita non extinguatur. Quod
» intellige, si in loco, ubi sit venditio, Bulla
» sit recepta: Ratio est, quia qui pensionem
» redimit, non emit jus spirituale, sed extin-
» guit onus temporale solvendi certam summam
» pecuniæ. *Less. cap.* 35. *dub.* 21. *Suar. c.* 26.
» *n.* 5. *Laym. loc. cit. n.* 46.

» 7. Non est Simonia juris divini (etsi quan-
» doque juris humani esse possit) spirituale cum
» spirituali permutare, v. g. beneficium pro
» beneficio, Reliquias cum Reliquiis, etc. vel
» dare temporale pro temporali, ut si calicem,
» vel aguo Dei præcise ratione materiæ vendas:
» vel dare temporale pro spirituali, per mo-
» dum doni gratuiti, etiam cum spe, vel in-
» tentione excitandi ad remunerationem doni
» spiritualis, vel contra. Ratio, quia gratitudo
» non respicit pretium, sed beneficium; nec
» solvit debitum justitiæ, sed antidorale: quo
» non excluditur, quin gratis detur. * (*Sed vi-*
» *de n.* 51. *et* 54.). * Recte tamen monet *Sua-*
» *rez*, hujuscemodi dona ob præsumtionem valde
» cavenda. Item donare, promittere, vel ne-
» gare temporale quippiam, sub conditione ope-
» ris spiritualis præstandi, modo non fiat per
» modum retributionis, seu commutationis: v.
» g. si parens filio promittat munus, si Sacra-
» menta frequentet: Ratio est, quia hic non
» intervenit contractus onerosus, sed sistitur vel
» in liberali donatione, vel donatione sub tali
» conditione, et modo. *Suar. lib.* 4. *cap.* 45.
» *Laym. d. cap. n.* 8. (*Vide n.* 59.) *

ARTICULUS II.

Quæ sit pœna Simoniæ?

105. *Quænam Simonia inducat pœnas? An incurrantur pœnæ in venditione Sacramentorum, aut Capellaniæ non collativæ, etc?*
106. *An, ad incurrendas pœnas, Simonia debeat esse completa ex utraque parte?*
107. *An incurrat pœnas qui obtinet Beneficium per fictam promissionem pecuniæ?*
108. *An incurrantur pœnæ per Simoniam tantum de jure Ecclesiastico; An ob ingressum in Religionem?*
109. *Quæ sint pœnæ ob simoniacam Ordinationem?*
110. *An etiam ob collationem primæ Tonsuræ?*
111. *Quæ sint pœnæ ob Simoniam in Beneficiis?*
112. *An incurrantur pœnæ in venditione Vicariatus, vel alius Officii amovibilis: Nec non pensionis, Capellaniæ, aut Sacramentorum, et jurisdictionis?*

Deinde quatuor quæruntur. Quæstio I. An sint nullæ electiones simoniacæ ad Prælaturas Regularium? Qu. II. An pœnæ ob Beneficia simoniace accepta incurrantur ab ignorantibus? Quæst. III. An Beneficiarius simoniacus ipso facto privetur Beneficiis obtentis, et fiat inhabilis ad futura obtinenda? Qu. IV. An electio Pontificis simoniaca sit nulla?

105. » RESP. 1. Sola simonia Confidentiæ, » et Realis in Ordine, Beneficio ecclesiastico,

» et Religionis ingressu pœnas juris ipso facto » inducit, licet ob ingressum Religionis raro incurratur, ut dictum est, vel ob tenuitatem monasterii, vel contrariam consuetudinem receptam. * (*Sed vide n.* 92.). * *Suar.* » *c.* 56. et 57. *Less. decis.* 32. *Laym. loc. cit.* » §. 7.

In venditione igitur aliarum rerum, nempe Sacramentorum, jurisdictionis, pensionis, aut Capellaniæ non collativæ, etsi peccatur, nulla tamen incurritur pœna. *Less. l.* 2. *c.* 35. *num.* 23. *et Salm. c.* 4. *n.* 1. *cum communi. Vide n.* 112.

106. Quæritur I. an ad incurrendas pœnas requiratur, ut simonia sit ex utraque parte completa? Duæ sunt sententiæ ambæ probabiles. *Prima sententia* negat, ut tenent ipsi *Salm. cap.* 4. *num.* 9. *cum Sot. Caj. Pal. etc.* Dicunt enim sufficere, quod tradatur res spiritualis, nam, re tradita, venditio perficitur, etiamsi pretium non sit solutum, modo de eo fides præstetur, ut ex *lib.* 2. *ff. de Contrah. emp.* Attamen *secunda* communior et probabilior sententia, quam tenent *Less. lib.* 2. *cap.* 35. *dub.* 27. *Nav. Man. c.* 23. *num.* 104. *Suar. de Sim. cap.* 56. *num.* 33. *Anacl. a num.* 246. *Croix n.* 112. *Ronc. cap.* 1. *quæst.* 2. *Elbel. num.* 628. item *Laym. Sanch. Covarr. Moya*, *etc. apud Salm. num.* 17. qui probabilem vocant cum *Paluo*, *et aliis*, dicit requiri impletionem ex utraque parte. Ratio 1. quia non omnino perficitur venditio simul et emptio, nisi tradita re, et prætio. Ratio 2. quæ mihi magis urget, quia in jure nullibi infliguntur pœnæ contra simoniam non utrimque completam, et *in pœnis benignior est interpretatio facienda*, ut habetur in *cap.* 49. *de R. J. in* 6. Et hunc esse Cu-

riæ Stylum (qui pro lege habetur cum *Elbel*, et *communi*) testantur *Navar.* et *alii*, nimirum non judicandi pœnas fuisse incursas, nisi simonia fuerit ex utraque parte consummata. Hinc inferunt DD. quod accipiens beneficium cum pacto præstandi pecuniam, non tenetur ante solutionem beneficium resignare, nec fructus restituere. Notandum tamen 1. cum *Less. ibid. n.* 15. et *Salm. n.* 6. quod, si pars tantum promissi solvatur, jam ex utraque parte intelligitur perfecta simonia Notandum 2. quod ex Simonia utrinque completa quantumvis occulta, incurruntur pœnæ, ut in *Extr.* 2. *de Sim.* Vide *Elbel n.* 620. Notandum 3. quod si simonia sit confidentialis, pœnæ incurruntur etiam per simoniam conventionalem mixtam, scil. ex una parte completam, ex Bulla S. Pii V. *Intolerabilis.* §. 3. Vide *Anacl. l.* 6. *Decret. tit.* 3. *n.* 3. *n.* 284. *Elb. num.* 629. et vide *infra num.* 111. *circa fin. Resp.* 4.

107. Quæritur II. An committat simoniam, et pœnas incurrat, qui obtinet Beneficium per fictam pecuniæ promissionem non impletam? Dicunt *Pichler lib.* 5. *tit.* 3. *n.* 13. et *Pontas v. Simonia*, *cas.* 5. hunc satis simoniam committere, quia ad ipsam incurrendam non requiritur, ut facto res temporalis tradatur, sed sufficit, quod per motivum rei temporalis obtineatur spiritualis. Ego tamen dicendum censeo, quoad culpam hunc non posse excusari a peccato simoniæ, quia saltem cooperatur ad simoniam Collatoris; nam quoad seipsum puto probabilius cum *Elbel n.* 625. *et aliis gradibus DD.* peccare non peccato simoniæ, cum, non interveniente voluntate se obligandi ad promissionem, non adsit vera emtio, quæ ad simoniam requiritur. Quoad pœnas vero simoniæ puto cum *Croix l.* 6. *p.* 2. *n.* 200. et 204. cum il-

las non incurrere, cum desit simonia utrimque completa, ut mox supra dictum est in præcedenti quæstione.

108. Quæritur III. an incurrantur pœnæ per simoniam tantum de jure Ecclesiastico statutam, puta, si quis emat Officium Sacristæ, etc. vel si resignet beneficium cum pensione ex propria auctoritate, ut supra notavimus? Affirmant *Elbel n. 627. ac Nav. Sot. Vill. etc. ap. Salm. d. cap. 4. num.* 10. qui dicunt esse valde probabile; sed non minus probabilem recte vocant negativam sententiam *Salm. num.* 11. *ibid. cum Sanch. Rodr. Dian. Aragon. etc.* ac *Ronc. cap. 4. q.* 1. *Resp.* 4. Ratio, quia jura, quæ pœnas imponunt, intelligenda sunt communiter de simonia rigorosa, quæ sit etiam contra jus Divinum; et probatur *ex Extravaganti* 2. *de Sim.* quæ incipit: *Cum scelus simoniacæ pravitatis tám Divinorum, quam sacrorum Canonum auctoritas abhorreat, etc.*

Certum est autem, quod ex *c.* 1. *Extrav. de Sim.* dantes, et accipientes, quid pro ingressu in Religionem, incurrunt ipso facto excommunicationem Papalem. Sed notandum est 1. *cum Nav, Sanc. Bon. ap. Salm. num.* 12. illam non incurrere nisi præsumentes, ut colligitur ex textu; Hinc ignorantes, etiam culpabiliter, excusantur. Notandum 2. valde probabile esse, non incurri in simplici ingressu, sed in professione, ut *Salm. ib. cum Bon. Pal. etc.* Notandum 3. cum *Less. d. c.* 3. *n.* 131. *et Nav. Sylv. Pal. ap. Salm. ib.* hanc Extravagantem, ut supra saltem quoad hanc excommunicationem, non esse usu receptam. Notandum ultimo, quod professio, etiam simoniace facta, valida certo est, ut docet *S. Th. q.* 109. *art.* 8. *ad* 5. Si vero accipiens sit integra Communitas, aut Ca-

pitulum, intra excommunicationem (quam vero diximus non esse usu receptam) incurrit suspensionem etiam Papæ reservatam ab Officio, executione juris capitularis, et administratione jurisdictionis; Item incurritur ex utraque parte infamia juris, et consequenter irregularitas. Simoniace autem admissus debet tranferri in arctius Monasterium; sed hoc non ante sententiam. *Elbel. n.* 626. *ex ead. Extr.* 2.

109. » Resp. 2. ob simoniacam collationem, » et susceptionem Ordinum, etiam primæ tonsuræ, incurritur excommunicatio, et suspensio » Papalis, *Less. disp.* 24. *Laym. loc. cit.*

Ultra excommunicationem, et suspensionem Papalem, quam Episcopi simoniace ordinantes, et ad id mediatores, incurrunt ipso facto, *ex c. Cum detestabile*, *Extr.* 4. incurrunt etiam interdictum ab ingressu Ecclesiæ. Et, si violaverint suspensionem, aut interdictum, suspenduntur a regimine Ecclesiæ, et privantur perceptione fructuum, *ex Motu Sixti V.* Vide *Salm. d. c.* 4. *n.* 14.

Ordinati autem, ultra prædictam excommunicationem, et suspensionem ipso facto *ex d. c. Cum detestabile*, et maxime *ex Bulla Sixti V.* suspenduntur ab exercitio suorum Ordinum, sed illius tantum, quem simoniace Ordinatus suscepit, ut docet *Less. c.* 35. *n.* 133. et probabile putant *Salm. c.* 4. *n.* 15. contra *Palaum*, *et Rodriq.* Et suspenduntur etiam a spe ascendendi ad Ordines superiores. Notant vero *Less. d. l. n.* 136. *cum communi*, *et Salm. d. n.* 15. *cum Sot. Laym. Sanch.* non incurri suspensionem hanc, si, Ordinato ignorante, alius simoniam commiserit. Deinde notant *Salm. d. n.* 15. *in fine*, *cum Pal. et Less. ib. n.* 134. quod, licet ex Bulla Sixti V. hujus suspensionis absolu-

tio a Pontifice ipsimet reservetur, et revocentur quoad hoc facultates concessæ Religiosis, et etiam Episcopis in *Trid. Sess.* 24. *c.* 6. in hac tamen parte dicunt præfati *Less. et Pal.* Bullam non esse receptam; idemque confirmant *Salm. c.* 4. *n.* 34. *in fin. Cum Sa*, *et Suar.*

140. Quæritur, an incurrantur prædictæ pœnæ in collatione simoniaca primæ tonsuræ? Affirmant hic *Bus. et Covar. ap. Less. c.* 35. *n.* 133; Quia *ex Trid. Sess.* 21. *cap.* 1. prohibetur accipi aliquid, etiam sponte oblatum ab Episcopo, et ejus Ministris, adhuc pro collatione primæ tonsuræ, vel pro Literis Dimissoriis, seu Testimonialibus, et pro sigillo, et aliis, et contra facientes declarantur *in fine* incurrere pœnas de jure inflictas. Negant vero probabiliter *Salm. c.* 4. *n.* 14. *cum Pal.* quia tonsura non est verus ordo, juxta dicenda *l.* 7. *num.* 734. Et idem docet *Less. n.* 133. (licet pro se citetur a *Bus.*) dicens, in nullo jure adesse pro his excommunicationem statutam, nec Concilium voluisse novas pœnas injungere. Pariter dicit, durum videri incurrere censuram Episcopos, et Ministros accipientes aliquid sponte oblatum, licet ipsi peccent. Imo id permittit *D. Th.* 2. 2. *qu.* 100. *art.* 2. *ad* 4. dicens: *Si vero* (aliqua) *exigantur quasi quædam stipendia per consuetudinem approbata, non est simonia, si desit intentio emendi, vel vendendi . . . . et præcipue quando aliquis voluntarie solvit.* Attamen S. Doctor locutus est de simonia Juris Divini; Jure autem Ecclesiastico hoc vetitum est in Tridentino *l. c.* ubi reprobantur quæcunque consuetudines etiam immemorabiles, utpote quæ potius abusus dici debuissent. Ceterum *Croix l.* 3. *part.* 1. *num.* 167. videtur non improbabiliter censere ibi reprobari consuetudines tantum, quæ

ante Concilium fuerunt, tanquam forte immoderatas, non autem quæ nunc sunt dandi aliquid moderatum, et quæ præsumi possunt ex juxta causâ introductæ, istæ enim bene valere possunt juxta dicta de *Leg. lib.* 1. *n.* 108. *v. Sed quid.* Hinc ait *Mazzot. de Sacr. Ord. cap.* 1. §. 6. *pag.* 239. *cum Nav. et Lop.* Episcopum non committere simoniam, si recipiat aliquid sponte oblatum post (non autem ante) collatum Ordinem, hoc enim expresse permittitur in *can. Sicut.* 1. *quæst.* 2. modo Episcopus id non petat; ubi dicitur: *Si ille autem, qui ordinatus fuerit, si non ex placito, neque exactus, neque petitus, post acceptas cartas et pallium aliquid cuilibet ex Clero gratiæ tantummodo causa dare voluerit, hoc accipi nullo modo prohibemus, quia ejus oblatio nullam culpæ maculam ingerit, quia non ex ambientis petitione processit.* Ita Gregorius *in Epist.* 44. Sic pariter videtur permitti etiam Notariis, juxta consuetudines locorum approbatas, aliquid pro sua sustentatione exigere, si pro opera sua præstanda quoad Acta Ordinationum conficienda, nullum salarium sit eis assignatum, ut ex eodem Concilio deducitur.

111. » Resp. 3. Ob simoniam *Realem* in Be» neficio Ecclesiastico incurritur. I. Excommu» nicatio Papalis. II. Irrita est electio, præsen» tatio, confirmatio, et institutio: Unde talis » non facit fructus suos. Idque etiam, licet a » tertia persona taliter provisus id ignoraverit, » ut habetur ex *cap. Nobis fuit, de Simon.* » nisi tamen contradixerit. * (*Prout sancitum » est in c.* 33. *de Sim. Hic tamen notandum » cum Less. cap.* 35. *n.* 145. *et Elbel num.* » 652. *quod non obstante tua contradictione, » nec etiam posses Beneficium acceptare, si scias*

» *pecuniam revera datam fuisse a tertio pro* » *collatione; nam textus te excusat solo casu,* » *quo* contra prohibitionem tuam *verba textus*) » aliquis te penitus ignorante, promisit et ex» solvit. *Nota illud*, te penitus ignorante, *ergo* » *si Beneficium acceperis sciens tibi per simo*» *niam alterius conferri, nequis illud acceptare,* » *et si illud acceptaveris*, nequis retinere. * (Vel » nisi a tertio data fuerit pecunia per fraudem, » ut redderetur inhabilis; vel nisi bona fide » possederit Beneficium per triennium) *. *Ut* » *communiter docent Less. dict. cap.* 35. *n.* 149. » *Laym. lib.* 4. *tract.* 10. *cap. ult. Bon. p.* » 2. *n.* 20. *Elbel num.* 640. *cum Suar. Pal.* » *etc. Nec obstat Regula Cancellariæ, ubi requi*» *ritur absolute, ut Beneficium obtineatur* sine » ingressu simoniaco; *nam intelligitur de eo,* » *qui culpabiliter ingreditur, Elbel ibid. cum* » *Anacl. Hinc non tenetur Beneficiatus resti*» *tuere* (*nec ante triennium*) *fructus bona fide* » *consumtos, si ditior non evaserit, ut S. Th.* » 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 6. *ad* 3. *Salm. cap.* » 4. *num.* 18. *ac Elbel num.* 646. *Qui valde* » *probabiliter addit neque esse restituendos fru*» *ctus perceptos intuitu stolæ, et aliarum fun*» *ctionum Parochialium, nempe exequiarum,* » *concionum, administrationis Sacramentorum,* » *etc. Ratio, quia fructus isti non dantur ut* » *reditus Beneficii, sed ut stipendia Officii;* » *ita ut juxta communem sententiam DD. de* » *illis potest Parochus libere dispensare, etiam* » *ad usus profanos, ut dicunt Lugo de Just.* » *D.* 4. *num.* 13. *Bon. D.* 4. *p.* 2. *num.* 19. » *Busemb. Vide lib.* 4. *num.* 185. * (*Sanch.* » *Cons. lib.* 2. *cap.* 2. *d.* 45. *n.* 4. *qui eam* » *vocat longe probabiliorem cum Nav. Panorm.* » *Host. Soto, Sylvest. Covarr. et aliis pluribus,*

» *contra solum Innocent.*) *. III. Efficitur in» habilis ad idem Beneficium, etiam per dispen» sationem Episcopi obtinendum. Aliis tamen » Beneficiis jure ipso non privatur, nec ad alia » obtinenda fit inhabilis ante sententiam Judicis. » *Suar. cap.* 54. *n.* 7. * (*Si vero quis bona » fide Beneficium adiit, licet obtinuerit per si» moniam tertii, probabiliter potest Episcopus » cum eo dispensare ad idem Beneficium, dum» modo prius illud Beneficiatus renunciet. Ita » S. Th.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 6. *ad* 7. *et Elbel » n.* 642. *ex c.* 59. *de Electionibus*) *.

» Resp. 4. Simonia confidentiæ completa, » dato, et accepto Beneficio, licet accipiens » promissionem vicissim non impleverit, indu» cit I. Excommunicationem Papalem utrique » parti contrahenti. II. Annullat resignationem, » et collationem Beneficii, in quo est commis» sa; et inhabilitat ad idem postea obtinendum. » III. Privat omnibus Beneficiis, et pensioni» bus ante obtentis; non tamen ante sententiam » latam. IV. Beneficia sic collata soli Pontifici » reservantur. *Less. cap.* 35. *num.* 26. *Suar. » cap.* 43. *Laym. num.* 76.

112. Hic ante omnia notandum, quod nomine beneficiorum, et officiorum, ad quæ omnis electio simoniaca est ipso jure nulla, ut decernitur in *Extrav.* 2. *de Sim.* non veniunt Vicariæ amovibiles ad nutum, nec pensiones, nec Capellaniæ non collativæ, nec Officia Inquisitoris, Legati, aut cujusque habentis jurisdictionem spiritualem ad tempus; quia hæc non sunt proprie Officia ecclesiastica: Et licet illa vendere sit simonia de jure positivo, non tamen incurruntur pœnæ, ut communissime dicunt *Salm. cap.* 4. *num.* 18. *cum Suar. Pal. Sanch.* etc. item *Viva Opusc. de Benef. q. ult. art.* 3.

num. 9. *cum Fill. et Reg.* contra *Garziam.* Neque incurritur ulla pœna in venditione Commendarum Equitum, aut Coadjutoriæ beneficii, ut ait *Croix lib.* 3. *p.* 1. *n.* 114. Neque in venditione Sacramentorum, aut jurisdictionis spiritualis, ut *Less. cap.* 35. *num.* 23. *et Salm. cap.* 4. *num.* 1. *cum communi.*

Quæritur I. An autem sint invalidæ electiones simoniacæ Generalatus, Abbatiæ, Provincialatus, Prioratus, Rectoratus, aliorumque Officiorum spiritualium in Religionibus? Negant *Bonac. quæst.* 7. *p.* 2. *et Viva loc. cit.* Sed verius affirmandum, ut docent *Cabass. Theor. Jur. lib.* 5. *cap.* 8. *num.* 5. *Sanch. Cons. lib. n. cap.* 3. *d.* 104. *num.* 5. *et* 11. *cum Sylvest. Cajet. Arm. et Lop.* item *Less. lib.* 2. *cap.* 35. *num.* 137. *et Elbel. num.* 622. qui recte addit *num.* 638. non videre qua conscientia excusari possint a labe simoniæ Electores illi, qui eligunt aliquem in Generalem, cum pacto, ut ipsi postea eligantur in Diffinitores, Guardianos, etc. Ratio hujus sententiæ est, quia licet prædicta Officia revera Beneficia non sint, expresse tamen comprehenduntur nomine Officiorum in præfata *Extravag.* 2. ubi sic dicitur: *Per electiones vero, provisiones etc. quas simoniaca contigerit labefieri, et quæ viribus omnino careant in Ecclesiis*, Monasteriis, *Dignitatibus*, Prioratibus; *Officiis ecclesiasticis, et quibusve Beneficiis, cuique jus nullatenus acquiratur.*

Quæritur II. An prædictæ pœnæ ob beneficia simoniace accepta incurrantur ab ignorantibus?

Resp. Si ignorantia fuit omnino inculpabilis, certe negandum, ex *cap.* 23. *de R. J. in* 6. ubi dicitur: *Sine culpa, nisi causa subsit, non est aliquis puniendus.* Hic tamen notandum cum *Elbel. num.* 656. quod, non obstante hac incul-

babili ignorantia, provisio Beneficii semper erit nulla, cum inhabilitas ad idem Beneficium non sit pœna, sed statuitur in jure ad præcludenda mala. Poterit tamen eo casu Episcopus dispensare, post tamen renunciationem Beneficii, ut supra dictum est *num.* 111. Quid vero, si simoniacus sciverit committere simoniam, sed ignorarit invincibiliter pœnas? Quod censuras, certe non eas incurreret, ex sententia communi. Vide *lib.* 7. *de Cens. num.* 43. Quoad reliquas tamen pœnas, et probabilius et communius est, eas incurrere, ut ait *Elbel num.* 657. cum *Az. Laym. etc.* sed *num.* 658. probabilem putat sententiam negativam, quam tenet *Pichler;* eo quod pœnæ a jure statutæ non incurrantur ab ignorantibus, ut dicunt *Sanch. Krimer etc.* apud *Pichler*, qui ea ratione dicit excusari ab impedimento criminis mulierem ignorantem esse conjugatum virum, cum quo peccat.

Quæritur III. An Beneficiarius simoniacus incurrat ipso facto privationem Beneficiorum ante obtentorum, et inhabilitatem ad alia Beneficia obtinenda? Quoad pœnam privationis, communissime docent DD. cum *Busemb. ut supra*, non privari Beneficiarium Beneficiis anteà obtentis, nec fructibus eorum ante sententiam Judicis condemnatoriam, quia nulla lex habetur hanc pœnam expresse ipso facto designans. Ita *Sanch. loc. cit. d.* 14. *num.* 16. *Laym. c.* 8. *num.* 75. *Bon. p.* 2. *diss.* 2. *Suar. c.* 58. *n.* 6. *et Salm. c.* 4. *num.* 19. *cum. Fill. Pal. Rodriq. etc.* Excipitur 1. simonia commissa ab Examinatoribus Beneficiorum Parochialium in Synodo electis, qui si aliquid occasione examinis recipiant, privantur ipso facto Beneficiis ante rite obtentis ante omnem sententiam, ut expressum habetur in Trid. *Sess.* 24. *cap.* 18. *de Reform.* Excipitur 2. simonia confidentialis ex

Motu S. Pii V. Cum primum, edito anno 1566. ubi acceptantes beneficium in confidentiam privantur omnibus Beneficiis, etiam juste prius obtentis, et tenentur ante sententiam ea dimittere. Sed ad hanc pœnam incurrendam in his casibus requiritur sententia saltem criminis declaratoria, ut tenent *Suar. cap.* 44. *n.* 13. *Sanch. d.* 34. *num.* 13. *Laym. c. ult.* §. 8. *Salm. cap.* 3. *num.* 73. *cum. Henr. etc.* Ratio, quia omnes pœnæ privantes juribus jam quæsitis non incurruntur ante sententiam saltem declaratoriam criminis, ut diximus *lib.* 1. *num.* 148. et juxta probabilissimam sententiam, quam sequuntur *Sanch. de Matr. lib.* 2. *D.* 43. *num.* 5. *Less. lib.* 2. *cap.* 29. *d.* 8. *et cap.* 34. *d.* 34. *Cajet. in Sum. v. Pœna*, *Sot. lib.* 1. *q.* 6. *art.* 6. *et Salm. cum Mol. Salas*, *Pal. Led. Granad. de Leg. cap.* 2. *num.* 60. (contra *Vasq. Bon. etc.* qui volunt non requiri ullam sententiam, si reus potest pœnam subire sine infamia). Quia nimis rigidum est, ut reus pœnas ex seipso exequatur, et bonis possessis se privet. At si Examinatores illi vellent absolvi a labe simoniæ, nescio quomodo absolvi possent, nisi Beneficia dimittant, dum dicitur a Trident. *loc. cit. A qua* (idest a simonia) *nequeunt absolvi, nisi dimissis Beneficiis.*

Quoad autem inhabilitatem incurrendam ad alia beneficia obtinenda, *prima* sententia tenet incurri ante sententiam Judicis condemnatoriam. Ita *Bonac. D.* 1. *q.* 7. *p.* 2. *diss.* 2. *Laym. lib.* 4. *tract.* 10. *cap.* 8. *n.* 74. *Fill. tract.* 45. *cap.* 13. *quæst.* 9. *num.* 26. item *Ugol. Henr. Met. Lop. et Rodr.* apud *Salm. cap.* 4. *n.* 20. Ratio, quia ita expresse habetur in Motu S. Pii V. *Cum primum* ut supra, ubi sic sancitum fuit: *Qui beneficium aut Officium ecclesia-*

sticum simoniace adeptus fuerit, perpetuo sit inhabilis ad ea, et quæcumque alia Beneficia obtinenda. Ad incurrendas autem pœnas inhabilitantes nulla requiritur sententia, ut dictum est *l.* 1. *de leg. n.* 149.

Secunda vero sententia communior et probabilior, quam tenent *Sanch. Cons. lib.* 2. *cap.* 3. *d.* 104. *num.* 14. *Nav. de Sim. Cons.* 92. *Cabass. Theor. Jur. lib.* 5. *cap.* 8. *num.* 9. *Suar. de Rel. t.* 1. *lib.* 4. *cap.* 58. *num.* 11. *Viva Opusc. de Benef. q. ult. art.* 3. *num.* 2. *Elbel de Simon. num.* 627. cum *Angel. Pichler. Salm. cap.* 4. *num.* 21. *P. Nav. l. de Rest. cap.* 2. *num.* 43. et probabilem vocant *Less. et Pal. apud Salm.* negat incurri prædictam inhabilitatem ante sententiam Judicis condemnatoriam. Ratio 1. quia Bulla relata S. Pii revera intelligenda est tantum pro foro externo, cum loquatur de convictis; ubi enim sic dicitur: *Quicumque detestabile crimen simoniacæ pravitatis commisisse convictus fuerit etc.* Ratio 2. quia, esto Bulla intelligatur de foro interno, tamen ipsa non fuit recepta, ut asserunt *Suar. P. Nav. Sanc. Salm. ll. cc.* Saltem, ut ait *Viva*, Bulla usu recepta est tantummodo in primo sensu fori externi. Nec huic obstat sententia, quam secuti sumus *l.* 1. n. 97. scil. quod in dubio, an lex recepta sit, lex bene obligat: Nam hic non versamur in dubio, sed in opinione probabili, cum valde probabile sit ex auctoritate DD. ut supra, hanc legem non fuisse receptam. In dubio enim præsumtio stat pro lege; cum delictum, in non recipiendo legem justam, non præsumatur. Quando autem probabile est, quod obligatio legis nunquam inceperit (vel quod lex abolita sit) tunc cessat præsumptio pro lege, et possidet libertas, ut

docent *Sanch. Laym. et Pal.* cum *Salm. de Leg. cap.* 2. *n.* 120. Nemo tamen dubitat, quod inhabilitas ad idem Beneficium simoniace acceptum incurratur ipso facto ante omnem sententiam, cum hoc statutum sit de jure antiquo in *Extrav.* 2. *de Simon.* de cujus receptione non dubitatur. Notat autem *Sanch. l. c. n* 15. cum *Nav.* et aliis: quod, secuta sententia Judicis condemnatoria, simoniacus erit quidem in conscientia inhabilis, ad quæcumque alia beneficia, cum per sententiam evadat infamis, et consequenter irregularis.

Cum autem mentionem fecerim de præfata *Extravaganti* 2. hic adnotare censui id, quod in fine illius sancitum inveni: Ibi enim præcipitur *omnibus et singulis Ecclesiasticis*, *ut eos omnes*, *quos Simoniam hujusmodi commisisse*, *vel procurasse*, *aut mediatores esse sciverint*, *Pontifici per se vel per alios revelare quanto citius non omittant*, *etiamsi complices fuerint*..... *Quod si non fecerint*, *absolvi non valeant*, *donec prædicta revelent; et complices detecti arctius punientur.* Sed prædicta Extravagans in hac parte non fuit usu recepta, nec ad id obligatur ullus, nisi sit Curialis Sedis Apostolicæ, ut asserunt plures AA. graves apud *Cabass. Th. Jur. lib.* 5. *cap.* 8. *num.* 5. qui pro hoc citat *Nav. Cajet. Suar. etc.*

Quæritur IV. An electio Summi Pontificis simoniaca sit invalida? Negant *Suar. de Simon. cap.* 57. *ac Fill. etc. apud. Viva Op. de Benef. quæst.* 10. *art.* 1. *num.* 8. et probant ex *cap. Licet* 6. *de Elect.* ubi Alex. III. statuit, *ut ille absque ulla exceptione ab universali Ecclesia Romanus Pontifex habeatur*, *qui a duabus partibus Cardinalium concordantibus electus fuerit et receptus.* Ratio, quia si talis electio es-

set irrita, posset facile Ecclesia esse sine Capite; saltem esset aliquando incerta. Affirmant tamen verius *Cabass. Th. Jur. lib.* 5. *cap.* 5. *num.* 17. *Bonac. quæst.* 7. *p.* 2. *et Viva loc. cit.* ex communiori sententia. Probatur clare ex *cap. Si quis Dist.* 79. Ubi Nicolaus II. sic sancivit: *Si quis pecunia vel gratia humana, sine concordia et canonica electione Cardinalium et sequentium religiosorum Clericorum fuerit Apostolicæ Sedi inthronizatus; non apostolicus, sed apostaticus habeatur.* Clarius confirmatur ex *Concil. Later.* sub Julio II. *Sess.* 5. ubi dictum fuit: *Sacro approbante Concilio statuitur, ut electio Romani Pontificis per simoniam facta, ro ipso nulla existat; et sic electo nulla in spiritualibus vel temporalibus tribuatur facultas.* Ex quibus verbis patet nec Pontificem sic simoniace electum posse suam validare electionem. Nec obstat textus in *cap. Licet*, supra allatus, nec ratio adducta quod Ecclesia remaneret sine Capite; nam ut recte dicunt *Less. lib.* 2. *cap.* 35. *num.* 46. *et Viva ibid.* cum sententia communi, ex vi *l. Barbarius*, posito communi errore cum titulo colorato, si occulta esset simonia, eo casu Ecclesia suppleret jurisdictionem; unde omnes actus hujusmodi Pontificis bene erunt validi, et ejus definitiones adhuc infallibilem habebunt auctoritatem, ut declaratur in citato *cap. Licet.* Secus si simonia esset publica. Quod autem Bulla Julii II. ut supra non sit recepta, ut ait *Suarez*, dicit *Viva* frivolum esse effugium.

ARTICULUS III.

An, et cui restituendum quod simoniace acceptum?

113. « RESP. 1. Nihil spirituale simoniace ac» ceptum, præter Beneficium (sub quo con» tinetur pensio, secundum *Bon.* negante *Less.*) » est restituendum. Ratio est, quia cetera vel » restitui non possunt, ut Sacramenta, vel non » restituenda ante sententiam: cum Canones » aliud non statuerint, ex *Less. num.* 68. *Suar.* » *Fill. etc.* * (*idem tenent Salm. cap.* 4. *n.* 23. » 27. *et* 28. *cum. Sanch. Soto, Pal.*) contra » *Azor. Laym. Bon. d.* 1. *quæst.* 7. *p.* 5. *diss.* » 2. Dixi *præter beneficium*; quia hoc retineri » non potest, etiam ante judicis sententiam: » ut patet tum *ex* 2. *Extrav. Cum detestabile,* « *de Simonia.* *) *Idem dicendum pro pretio ac*» *cepto pro collatione Ordinum, et ingressu Re*» *ligionis ex c. De hoc, et c. Veniens de Sim.* » Vid. *Salm. cap.* 4. *num.* 29.) *. Vid. *Bo-*

» *nac. loc. cit.* ubi addit etiam fructus perce-
» ptos esse restituendos, tum quia nullo justo
» titulo possunt retineri, cum adeptio beneficii
» simoniaca sit ipso facto irrita: tum quia sic
» expresse habetur in *Extr. Cum detestabile*,
» *de Simonia*, Vid. *S. Th.* 2. 2. *quæst.* 100.
» *art.* 6. *Nav. lib.* 5. *Cons.* 62. *Less. lib.* 2.
» *c.* 35. *dub.* 31.

114. « Resp. 2. Pretium acceptum pro bene-
» ficio, collatione Ordinum, Sacramentorum,
» et sacramentalium, si notabiliter excedat id
» quod pro sustentatione exigi poterat, item
» pro admissione ad Religionem, jure positivo
» restituendum est. Hoc tamen posterius nonnisi
» post latam sententiam, si admissus in Mona-
» sterio maneat; quia plerumque ratione ali-
» mentorum retineri potest; modo in commu-
» nem usum convertatur. Vide *Bonac. loc. cit.*
» *Less. lib.* 2. *c.* 36. *d.* 30. * (*Cum Pal. Laym.*
» *Sanch. apud Salm. ibid. num.* 31. *in fine*,
» *et Elbel num.* 635. *ut habetur in Extr. Sanch.*
» *de Sim. ubi dicitur quod bona simoniace ac-*
» *cepta pro ingressu ad Religionem*, ad com-
» munem usum Monasteriorum possint retineri,
» et applicari) *.

» Resp. 3. Acceptum pro beneficio, aliave
» re spirituali, non secuta collatione, jure na-
» turæ restituendum est ei, a quo est acceptum:
» quia deest titulus retinendi, cum non præste-
» tur id, pro quo est datum. Si vero res tra-
» dita sit, simonia utrimque completa, proba-
» bilius est restituendum esse Ecclesiæ, et non
» danti; quia Ecclesia utrumque punire inten-
» dit, ut *Less. Laym. hic loc. cit.* §. 9.

115. Quæritur hic 1. qui rem spiritualem
cum simonia jam tradidit, et pretium accipit,
cuinam illud restituere debeat? Tres sunt sen-

tentiæ omnes probabiles. *Prima* tenet, ante sententiam pretium restituendum esse ei qui dedit; quia, cum recipiens incapax fuerit ex jure positivo illud acquirendi, dominium remansit apud dominum, qui non alia ratione intendit illud a se abdicare, nisi quatenus transferret in venditorem. Ita *Sanch. Cons. lib.* 2. *c.* 3. *Dub.* 114. *num.* 11. *Less. lib.* 2. *cap.* 35. *num.* 171. *cum Val. Sot. Bann. Arag. Rodr. etc. ap. Salm. cap.* 4. *num.* 30.

Secunda tenet esse restituendum Ecclesiæ, in qua est Beneficium, *ex c. De hoc. et c. Audivimus, de Sim.* Et hoc in pœnam irreverentiæ rrogatæ Ecclesiæ in venditione rerum suarum. Ita *S. Th.* 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 6. *ad* 3. *et* 6. *Salm. dict. num.* 31. *S. Antonin. Laym. Suar. Caj. etc. cum Busemb. ut supra.*

Tertia dicit ex consuetudine posse restitui etiam pauperibus, ut etiam admittit *S. Th.* 2. 2. *quæst.* 32. *art.* 7. *et quæst.* 62. *art.* 5. *ad* 2. *cum Pal. Vict. Covar. etc.* et probabilem vocat *Laym. apud Salm. dict. n.* 31. Quare recipiens pretium juxta has sententias, satis omnes probabiles (ut recte dicunt *Salm. n.* 31.) poterit, prout voluerit, illud restituere vel danti, vel Ecclesiæ, vel pauperibus, et etiam sibi ipsi, si egens sit, ut *Salm. ibid. cum Sanch.* Pretium vero pro ingressu in Religionem restituendum est ipsi danti, ut afferat ad Monasterium, ad quod transfertur, et quod alere eum debet, ut ex *c. Veniens de Sim.* Si tamen remaneat, potest Monasterium datum retinere, ut *Sanch. Pal. Suar. et Laym. apud Salm. loc. cit.*

116. Quær. 2. cui autem sint restituendi fructus Beneficii per simoniam acquisiti? Restituendos esse Ecclesiæ docet *S. Th. quæst.* 100. *art.* 6. *ad* 4. Modo commodum non recipiant ex hoc,

qui simoniam commiserunt. Sed probabile est posse restitui etiam pauperibus, vel successori in Beneficio; vel etiam se componere cum Pontifice pro dictis fructibus, ut *Salm. ib. n.* 32. *cum Nav. Sylv. et Sanch.*

117. Videndum hic ultimo, quinam possit in prædictis pœnis absolvere, aut dispensare. Certum est *ex cap. pen. de Sim.* quod excommunicationem, et suspensionem in Ordine simoniace suscepto solus Pontifex potest absolvere; nisi dictæ censuræ sint occultæ, quas potest tunc absolvere etiam Episcopus, *ex cap. Liceat* 6. *sess.* 24. *Conc. Trid.* Et etiam Confessarii Mendicantes, ut ex comm. ait *Elbel. n.* 645. *cum Suar. Pal.* Dicunt autem *Less. lib.* 2. *c.* 35. *n.* 34. *et Salm. c.* 4. *n.* 34. *in fine*, quod Bulla in contrarium *S. Pii V.* in hoc non est recepta.

Quoad vero suspensionem Ordinum rite susceptorum probabile est posse illam absolvere Episcopum, ut *Suar.* 4. *de Sim. c.* 61. *num.* 4. *et Salm. n.* 34. Licet putent probabilius oppositum cum *Pal. et Sylv.* casu, quo Clericus scienter cum simonia ordinatus sit; et idem dicunt *ibid.* de suspensione Ordinantis.

Quoad inhabilitatem denique obtinendi alia Beneficia, præter illud simoniace obtentum, potest Episcopus dispensare, ut *Sanch. lib.* 2. *c.* 3. *d.* 120. *art.* 31. *et Sylv. Imola*, *Felin.* Excipitur si fuerit simonia confidentialis, aut si simoniacus expectet sententiam, quia tunc est irregularis ex infamia juris. *Salm. d. n.* 38. *in fine*, *et Elb. n.* 631. *et* 645. *cum Less. Pal. Hen. etc.*

118. Dubium magnum est, an Episcopus dispensare possit ad habendum ipsum Beneficium simoniace acceptum? Prænotanda sunt in hoc

verba Pontificis *in c. pen. de Elect. Si alicujus electionem propter simoniam, eo ignorante, ac ratum non habente, commissam, contigerit reprobari; cum eo super prælatione, ad quam electus fuerat, illa vice non poterit Episcopus dispensare; quamvis circa eum, qui ignoranter suscepit simplex beneficium per simoniam post liberam resignationem, Episcopi dispensatione tollatur.* Hinc ad dubium respondetur I. quod, si Beneficium fuerit simplex (etiam Canonicatus, vel Dignitatis, cui non insit cura Animarum, ut *Sanch. et Nav. ap. Salm. c. 4. n.* 35.) et fuerit acceptum per simoniam ignoranter (scilicet, quando simonia fuerit commissa ab alio, Beneficiario ignorante, ut communiter intelligunt *DD. d. n.* 33. *in fine*); tunc potest Episcopus dispensare etiam in illa vocatione, dummodo beneficiarius sponte renunciet; ita *Sanch. lib.* 2. *c.* 3. *dub.* 120. *n.* 22. *Pal. D.* 3. *p. ult. n.* 3. *et Salm. d. n.* 35. *cum. Sylv. Nav. et Gloss. in cap. A nobis. de Sim.* Vide dicta *num.* 111. Respondetur II. quod si autem Beneficium sit curatum, non potest Episcopus dispensare in illa vice; sed potest in alia vacatione cum ignorante. *Salm. n.* 37. *cum. Panorm. Pal. Sanch. etc.* Respondetur III. quod si scienter simoniace quis acceperit Beneficium sive simplex, sive curatum, etiam si sponte renuntiet, nequit Episcopus cum illo dispensare ad idem Beneficium habendum, neque pro illa, neque pro alia vice, ut docet *S. Th. d. q.* 100. *art.* 6. *ad* 7. *et Salm. ibid. num.* 38. *cum Sot. Pal. et Sanch.* Quamvis possit Episcopus dispensare ad alia Beneficia obtinenda, nisi fuerit simonia confidentialis, ut mox supra diximus *n.* 117. *in fine.*

119. Quær. 3. An prædictas dispensationes

possit impertiri etiam Episcopus, cum quo commissa est simonia? Negant probabiliter *Panorm. etc.* Sed probabilius affirmant *Salm. ibid. num.* 31. *cum. Nav. et Sanch. ex c. Si quis Presbyter, de reb. Eccl. non alien. et ex cap. penul. de Sim.* ubi facultas Episcopis conceditur indistincte.

120. Quæritur 4. an Pontifex conferens Beneficium alicui, quem scit inhabilem ad illud accipiendum ob simoniam, censeatur dispensare? Affirmant probabiliter *Pal. D. 3. p. ult. n. 9. Suar. lib. 4. cap. ult. n. 14. Soto lib. 9. q. 5. artic. 2. et Salm. cap. 4. n. 40. cum Torre.* Et idem dicunt *ibid. cum. Sot. et Torre*, si Pontifex Beneficium vendat alicui. Vide *Croix n.* 232. Notandum tamen, quod, si Papa confirmat electionem, nesciens vitium simoniæ, etiamsi in Bulla dicat se supplere omnes defectus, non valet confirmatio, quia illud intelligitur de aliis defectibus in electione, non de simonia, ut *Croix n.* 234.

TRACTATUS II.

De secundo Præcepto Decalogi.

« PRohibet hoc præceptum omnem inordina-
» tam usurpationem nominis Dei, qualis potis-
» simum fit blasphemando, temere jurando,
» vovendo, et non servando, de quibus hic
» agendum.

CAPUT I.

121. *Quid est Blasphemia?*
122. *Quotupliciter blasphematur contra Deum?*
123. *Quando est denuncianda blasphemia hæreticalis?*
124. *Quæ dicteria sint vel non blasphemia?* et 125.
126. *An explicandum, si quis directe intendat Deum inhonorare?*
127. *Ad quid teneatur consuetudinarius?*
128. *Quid, si quis proferat:* o Mors Dei! o Vulnera Christi! *irascens contra hominem?*
129. *An sit blasphemia maledicere creaturis, et diebus?*
130. *An maledicere Mortuis? An maledicere Fidei?*
131. *An imprecari aliis, vel sibi Dæmonem?*
132. *An differant specie blasphemiæ contra Deum, et Sanctos?*

121. « REsp. Blasphemia directe opposita lau-
» di Deo, est verbum maledictionis, vel con-

» vicii, sei contumeliæ in Deum, sive id fiat » attribuendo creaturis, quæ ipsi debentur, sive » etiam dicendo vera, sed quæ ad ejus dehonorationem seu vilipensionem tendant; ut fit » per modum ei indignantis, et contemnentis, « etc. Ita *commun. DD. S. Th.* 2. 2. *q.* 13. » *Bon. disp.* 3. *quæst.* 8. *Sanch.* 2. *mor. c.* » 82. *Laym. lib.* 4. *t.* 10. *cap.* 6. *etc.*

Unde resolves.

122. » 1. Blasphemat, qui contra Deum infrendens, ei maledicit: item, qui ait se aliquid » acturum eo invito: item qui eum negat: qui » jurat serio per Deos falsos: qui eum vocat » tyrannum, injustum, nolle, aut non posse nos » juvare, non curare nostra: dæmonem esse fi- » deliorem, plus posse: non omnia bene esse » ordinata, melius in creatione quædam fieri » potuisse, aut debuisse, etc. Quædam quidem » si quis credat ita esse, et non tantum in ira, » aut desperatione effutiat, tunc est blasphemia » hæreticalis, idest cum hæresi conjuncta: quod » in Confessione est addendum, quia specie differt ab imprecativa, *Hurt.* 2. 2. *d.* 91. *sect.* » 12. §. 54.

123. Qui audit aliquem proferentem blasphemiam hæreticalem, tenetur eum denunciare infra sex dies, ut ajunt *Viva de* 1. *Præc. quest.* 6. *art.* 2. *num.* 11. *et Salm. tract.* 21. *cap.* 3. *num.* 129. ex Edicto Inquisitionis, ut dicunt; sed videtur hoc spatium sex dierum esse juxta Inquisitionem Hispaniarum, nam in Edicto Inquisitionis Generalis assignatur mensis. Vide dicenda *lib.* 4. *num.* 252. *v. Rogabis.* Secus autem si blasphemia non sit hæreticalis, nam licet *ex Decr. Julii III. Pii I. et Conc. Later.* obli-

gatio sit denunciandi (vide apud *Salm. tract.* 21. *cap.* 3. *num.* 119.). Attamen *Sanch. Dec. lib.* 2. *cap.* 32. *num.* 47. *cum Medina*, *Manuel*, et *Lopez*, ac *Salm. loc. cit. cum Bonac. Villal. Trull.* et *aliis* : dicunt in his blasphemiis præmittendam esse correptionem, quæ si proficiat, omittendam esse denunciationem : Imo *Mazzotta* (vide *Tom.* 1. *pag.* 276.) *Tamb. Dec. lib.* 2. *cap.* 6. §. 4. *num.* 6. et *Viva dict. loc.* dicunt, quod propter desuetudinem hæc Decreta non videntur hactenus obligare.

Insuper notandum, quod blasphemia est dicere : *Velit nolit Deus. Pereat Deus. A dispetto di Dio. Nego Sacramenta.* Item dicere *Dæmonem sanctum, omnipotentem* ; non vero, si nominetur *potens*, *sapiens*, *etc.* secundum suam naturam ; modo his verbis non intendatur ei aliquis honor tribui. Nec est blasphemia, quando verbum mutatum, aut dimidiatum pronunciatur, verb. gr. *Nego Di.... Santo Si.... Santo Diana* ; probabiliter cum *Viva loc. cit. num.* 8. *Tamb. num.* 18. et *Croix num.* 252. *cum Gob. et Tann.*

Neque dicere contra homines : Sangue di Dio, corpo di Dio. *Viva num.* 9. *ex communi cum Laym. et Tamb. num.* 25 nisi indignatio sit directa contra Deum. Et sic tenendum cum *Busemb. et aliis infra n.* 128. Quicquid dicat *Croix lib.* 3. *part.* 1. *n.* 248. nempe quod hæc verba per se semper præseferunt vilipensionem Dei.

Neque est blasphemia dicere. *Per vitam Dei*, vel *Sanctorum.* Communiter *Viva ib.* et *Tamb. num.* 25. *cum Sanch.* contra *Decian.*

Neque dicere : *Renego Deum, si te non percussero.* Ita *Tamb. num.* 22. *cum Salas*, et videtur probabile contra *Sanch. et Pal.* qui tunc hæc verba proferens non habet animum negandi

Deum, casu quo non percusserit; sed quia certe vult percutere, ideo dicit Deum non credere, si non percusserit: volens tandem sic dicere; sicut certum est quod Deum non negabo, ita certum habeo quod te percutiam.

Neque dicere: *Hoc est verum*; *sicut Deus*. *Tamb. num.* 16. *cum Azor. Bon. Med.* (*contra Suar. et Sot.*). Et hanc sententiam communem asserit esse *Mazzot. cum Bon. et aliis*, quia tunc communiter non æquiparatur veritas creata cum increata, sed solum indicatur similitudo quædam mixta cum aliqua hyperbole.

Neque dicere: *Sic erat a fato destinatum*. *Tamb. ibid. cum Sanch.* Neque afferre verba Scripturæ ad dicendam facetiam; modo quis non utatur ad turpia; et non fiat tam sæpe, ut contemtum sapiat. *Tamb. cum Vill. ibid. et Gob. apud Croix. num.* 251. Neque jurare per membra honesta Christi. *Tamb. n.* 23. *cum Sanch.* Secus si juretur irrisorie, vel per membra inhonesta. Ideo vera blasphemia est dicere: *Potta di Cristo*; *Potta di S. Paolo*; si intelligatur per ly *potta*, natura mulieris, quam tale verbum significat, sed talis significatus communiter neque intenditur, neque scitur; ideo communiter loquendo prædicta blasphemia a mortali excusatur: Tanto magis, quia verbum *potta* est æquivocum, dum Italica lingua denotat (etiam de se) non aliud, quam interiectionem furoris, ut observavi apud Vocabularium Etruscæ Linguæ recenter editum, et hoc probabile censet *Mazzot. de Blasph.* §. 2. *dub.* 2.

Sic quoque excusari possunt a mortali rustici, qui blasphemant Deum, vel Sanctos, addendo: *Fuori di Dio*, aut *se l' ho fatto io*. Licet enim de se videatur esse vera blasphemia, quia talis conditio non tollit injuriam, quæ primis verbis Deo, vel Sanctis irrogatur, cum be-

ne doceat *Sanch. Dec. lib.* 2. *cap.* 23. *num.* 3. *Sporer de* 1. *Præc. c.* 10. *num.* 22. *Pal. tract.* 17. *disp.* 2. *p.* 3. §. 1. *n.* 3. *cum Suar. et Valent.* item *Elbel n.* 180. *et Croix lib.* 3. *p.* 1. *n.* 250. *cum Tamb. et Dic.* ad peccatum blasphemiæ non requiri affectum inhonorandi Deum, sed sufficere solam prolationem vergentem ad Divini honoris diminutionem, quidquid dicat *Gob.* apud *Croix*, putans non esse blasphemiam, si quis ex gravi causa proferat tantum ficte verba blasphema. Hinc dicunt *Sanch. num.* 41. *et Sporer loc. cit. cum Tamb.* quod omnis blasphemia etiam joco prolata est mortale, nisi jocus tolleret omnimodam rationem irreverentiæ in Deum (quod dicunt raro evenire), prout ait *Sanch.* si quis causa joci vel irrisionis juraret per falsos Deos. Attamen Auctor neotericus libelli, cui titulus (*Istruz. per li Confess. di Terre, e Villagi cap.* 4. *pag.* 141.) *et P. Sarnell.* Auctor libri (*Opera contro la Bestemmia p.* 1. *pag.* 52.) item *P. Mazzott. de Blasph. loc. cit. cum Dian. et aliis* probabiliter inquiunt saltem ob ignorantiam facile posse excusari a mortali rusticum, qui non aliter intendit Sanctum blasphemare quam addito, *se l' ho fatto io;* intendens sic non blasphemare. Præterquamquod etiam de se loquendo, probabile est tale dicterium non esse veram blasphemiam; verus enim sensus cujusvis propositionis formatur ex ultimis ejus verbis, et ideo recte dici potest, quod præfata propositio, *Managgia Santo N. se l'ho fatto io*, simul et complete sumta, non irrogat Sancto veram injuriam, cum adsit illa conditio, *se l' ho fatto io.* Aliud autem est verba blasphema exterius proferre, et interius nolle blasphemare, ut supra dictum est; aliud prædictam propositionem proferre, in qua

per illam conditionem expressam, expresse ostendit proferens nolle sancto ullam injuriam afferre. Secus vero dicendum, si is talia verba addat non ad tollendam malitiam blasphemiæ, sed pœnitentia ductus, vel ad reparandam blasphemiam jam prolatam.

125. « 2. Revocantur etiam ad blasphemiam » alia signa contra Deum, licet verba non ad» sint: ut spuere in cælum, infrendere denti» bus, etc. imo etiam sola mente blasphemia » interior committi potest, sicut etiam laus men» talis Dei.

» 3. Blasphemat item, qui in Sanctos, vel » sacra contumeliosus est, intellige, ut Sancti » sunt, sive cum habitudine saltem virtuali ad » Deum, ita ut mortaliter hujus etiam honor » censeatur tangi, quia alioqui tantum erit con» tra duliam, si nimirum contra illos, ut ho» mines quidam in terris fuerunt, dicatur. Quod » veniale est, si joco fiat v. gr. si sanctos Cri» spinum, et Crispinianum voces *sutores*, Joan» nem, et Paulum *eunuchos*: grave vero erit, » si contemtim, vel ex odio, aut indignatione » contra Sanctos hæc dicas. Licet vero blasphe» miæ in Deum non admittant materiæ parvi» tatem, multi tamen admittunt in iis, quæ » fiunt contra Sanctos. *Esc. t. 1. Extr.*

» 4. Blasphemat item qui iratus, etsi non » contra Deum, sed contra alios, aut alia, ea» dem tamen serio profert, quæ ex sua signifi» catione, aut modo loquendi, ac circumstantiis » important imminutionem divini honoris, aut » improperii: licet enim eam non intendat for» maliter, intendit tamen indirecte, et virtua» liter: quamvis id ex subreptione sæpe sit ve» niale tantum, si tantum materialiter fiat.

126. » 5. In confessione exprimendum est, si

» quis (quod tamen raro contingit) directe, et » maliter Deum inhonorare intenderit, aut ei » formaliter iratus fuerit. *Laym. l. c.* * (*cum » communi apud Salm. Tr.* 21. *c.* 3. *n.* 123. » *cum Less. l.* 2. *c.* 45. *n.* 23. *Secus, si tan- » tum ex ira blasphemet*) *.

» 6. Blasphemat item, qui injuriose usurpat » membrum Christi : v. gr. perdat te Dei san- » guis, vulnera, mors Dei, caput, passio, Sa- » cramenta, chrisma, et similia sacra : cum ea » non ad perdendum, sed ad salvandos nos data » sint, et communiter in his apprehendant ho- » mines magnam Dei, eorumque rerum vili- » pensionem contineri. *Laym. ibid. n.* 12.

127. » 7. Qui talium verborum consuetudi- » nem habet, tenetur sub peccato mortali serio » conari eam tollere. Quod si facit, et tamen » labitur, potest excusari aliquando, eo quod » juramenta ita impetu naturali effusa non sunt » voluntaria nec in se, nec in causa, utpote re- » tractata proposito efficaci. *Laym. lib.* 1. *t.* 2. » *c.* 3. *num.* 6. Vid. *Escob. t.* 1. *cap.* 3. *n.* 36. » Si non conetur, idque Confessarius notet, ne- » get ei cum discretione absolutionem. *Layman » loc. cit.*

Hic advertendum, quod aliqui hujusmodi bla- sphemantes dicunt se non animadvertisse ad ma- litiam blasphemiæ. Ajuntque quidam DD. quod isti aliquando ob impetum iræ, vel habitus con- tracti possunt sine advertentia blasphemare. Sed puto cum Auctore citato (*Instruz. etc. pag.* 145.) semper adesse in blasphemando aliquam advertentiam saltem confusam de malitia illius prolationis ; ira enim, aut habitus ordinarie non ita intellectum obtenebrat, ut penitus ad mali- tiam blasphemiæ non advertatur, licet ipsa re- flexe non cognoscatur.

» 8. Interim plurimi excusantur ob inadver-
» tentiam in subita commotione, tametsi non
» satis excusare videatur, quod quidam ajunt,
» iis verbis aliud se non intendere, quam usur-
» pare tanquam interjectiones significativas iræ
» suæ; tum quia æque se possunt assuefacere ad
» verba alia iræ, et seriæ voluntatis significati-
» va; tum quia, tametsi id non possent, nihi-
» lominus non videtur licere usurpare ea, quæ
» ex communi apprehensione aliorum sunt in-
» honorativa Dei.

128. » 9. Quod si vero quis in ira contra
» hominem, non indignando Deo, sed homini
» tantum, nude nominat mortem Dei, septem
» Sacramenta, v. gr. o Dei mors, vulnera, etc.
» sine scandalo, et sine iis circumstantiis, qui-
» bus contemptus importatur, non sunt blasphe-
» miæ, sed vana usurpatio Nominis Divini,
» hoc præcepto prohibita, et peccatum inter
» veniale grave, *ut Cajet. et Armilla*, Vid.
» *Blasphemæ; et Sanch.* * (Vide *d. n.* 124.)*.
» Quamquam propter periculum incidendi in
» blasphemias, et quia raro abest scandalum,
» ac nihilominus apud audientes, Deus ejusque
» sacra censentur inhonorari, raro excusantur,
» et merito absterrentur homines a similibus di-
» ctis, ut notat *Laym. loc. cit.*

129. Quæritur hic, utrum sit blasphemia ma-
ledicere creaturis? Distinguitur, si maledicitur
creaturis cum relatione ad Deum, sicut esset ma-
ledicere pluviæ, ventis, ut a Deo imperatis, vel
addito verbo *Dei* v. gr. *managgia il fuoco di
Dio* (Vid. *Tamb. et Mazzot.*), certe blasphe-
mia est. Idem dicendum, si maledicatur creaturæ,
quæ de se specialem relationem ad Deum habet,
uti est Animæ nostræ, Fidei Catholicæ, Cælo,
et similibus, vide mox infra. Secus autem, si
indignatio fertur in creaturas sine relatione ad

Deum. Ita comm. *Tournely tom. 3. p.* 339. *Viva d. qu. 6. art. 2. n. 7. cum Bonac. et Less. ex D. Thom. 2. 2. qu. 76. art. 2.* qui docet: *maledicere rebus irrationabilibus in quantum sunt creaturæ Dei, est peccatum blasphemiæ; maledicere autem eis secundum se consideratis, est otiosum, et vanum.* Hinc *ex Viva et aliis* non est grave maledicere simpliciter horæ, diei, anno, nisi addatur verbum *Sancto*; vel nisi de se dies præseferat quid speciale Sanctitatis, ut dies Paschatis, Epiphaniæ, Natalis, Pentecostes, ut dicunt *Salm. tr. 21. cap. 3. n.* 121. *Elbel de 2. Præc. cum Sanch. Laym. Spor. et* expressius Auctor *l. c.* (*Istruz. per li Conf. di Terre etc. pag.* 142.). Ratio, quia prolatio, ubi aliquid speciale relucet, aut explicatur sanctitatis, semper saltem indirecte ad Deum refertur, qui omnis Sanctitatis est Auctor.

Sed hic quæritur, an sit vera blasphemia maledicere toti Mundo, vulgo: *Managgio tutto il Mondo?* Hunc casum, quantumcumque Morales AA. revolverim, disceptatum non inveni; tantum illum vix indicatum reperi apud duos Auctores. Auctor citatus (*Instruz. etc.*) *De 2. praec. Dec. pag. miki* 143. nimis obiter asserit hanc maledictionem non esse per se gravem blasphemiam. Sed oppositum verius omnino censeo, et ducor argumento illius communis sententiæ, quam universe Doctores tradunt, et dicunt, quod jurare per creaturas excellentiores, in quibus specialiter relucet Bonitas, Sapientia, aut Potentia Divina, nempe per Cælum, per Terram, et etiam per Animam (ut probabilius recte censent *Salm. de Jur. cap. 2. n.* 28. cum *Suar. Sanch. et Far.*) et similia, sit verum juramentum. Ita in tractatu de Juramento *Busemb. n.* 138. *Laym. c. 1. n. 5. Sporer c. 1. n. 7. Pal. D. 1. part. 1.*

n. 5. *Salm. cap. n.* 12. *Bonac. qu.* 1. *p.* 1. *n.* 4. *Fel. Potest. c.* 2. *n.* 1554. Et hoc clare probatur ex *Deut. cap.* 3. et. 4. ubi Moyses juravit dicens : *Testes invoco Caelum, et Terram.* Et ex *Matt. c.* 5. *Nolite jurare omnino per Caelum . . . . . et per Terram.* Ubi *S. August. lib.* 1. *de Serm. Dom. cap.* 17. ait. : *Cum juras per Caelum , aut Terram, non te arbitreris non debere Domino jusjurandum tuum.* Sicut igitur, dico , jurare per prædictas creaturas , est verum juramentum , quia , cum in ipsis specialiter resplendeat Dei Potentia , indirecte per eas Deus in testem invocatur , ita ob eandem rationem maledicere eisdem creaturis est vera blasphemia, quia in ipsis indirecte Deus contemnitur. Et hoc sentit quidem *Felix a Panormo de* 2. *Præc. cap.* 1. *n.* 1540. ubi dicit convicium in creaturas non esse blasphemiam , nisi specialiter in eis Divina Bonitas reluceat , ut in Cælo, Terra, et Anima. Bene tamen excusaretur a peccato blasphemiæ , qui malediceret Mundo , intelligens mundum illum qui Deo et Sanctis adversatur , juxta illud. *Jo.* 15. 18. *Si Mundus vos odit , scitote quia me priorem vobis odio habuit.* Sed ordinarie loquendo, censeo rusticos, qui Mundo maledicunt , ut plurimum graviter peccare , dum ipsi de tali maledictione cum magno horrore se accusant.

Maledicere autem Diabolo recte putat *Tamb. Dec. lib.* 1. *cap.* 6. §. 4. *num.* 11. raro esse peccatum mortale, quia semper solet ille maledici ut auctor malorum , vel ut Dei inimicus ; quo pacto , abstrahendo ab impatientiæ actu , ne veniale quidem esse dicit *Tamb. ibid.* et probabiliter consentit *Mazzot. de* 2. *Præc. q.* 3. *cap.* 2. §. 1. *et Elbel n.* 21.

Notant autem *Viva n.* 19. *et Tamb. num.* 18. *cum Bon. Lazar. et Pal.* quod in dubio , an

aliqua sit, vel ne blasphemia, minime ut blasphemia est sumenda.

Quæritur etiam hic, utrum *maledictio mortuorum*, quæ vulgo dicitur, *Bestemmia de' Morti*, sit vera blasphemia? Casus apud Doctores morales non invenitur; tantum de eo fit mentio apud Auctorem Libelli enunciati (*Istruz. per li Conf. di Terre*, *etc.*). Qui libellus dignus habitus est magna laude, et approbatione Illustrissimi, et doctissimi Episcopi D. Julii Torninia eruditione, et fama præclari. Et insuper apud librum etiam citatum: *Opera contrà l'abuso della bestemmia*; revisum ab illustrissimo, et perdocto D. Castrensi Scaja Oriæ Episcopo, tunc temporis in Academia Neapolitana publico et egregio Theologiæ Professore. In utroque libello dicitur prædictam nequaquam esse blasphemiam, sed levem dumtaxat meledictionem. Idemque postea inveni tenere *Mazzot tom.* 1. *pag.* 338.

Et ita omnino tenendum conseo, quicquid aliqui dicant, ut ostendi in quadam Dissertatiuncula ad formam Epistolæ, quam olim hac super re typis demandavi, hicque subjicio. Tota ratio in summa est, quia hujusmodi maledictio nequaquam continet neque in se ex objecto, neque per relationem ad mentem proferentium, injuriam aliquam contra Animas Purgatorii, ut contrarii contendunt. Non ex objecto, quia vox hæc *Mortui* aliud in se non significat proprie, quam *Cadavera* (prædicatum enim Tò *Mortui* ad corpora proprie, non ad Animas pertinent); ad summum significat *Homines vita functos*, qui possunt esse salvi, et facilius damnati, juxta communiorem opinionem, quæ vult majorem partem adhuc Fidelium damnari, non autem Animas purgantes, nisi forte in aliqua circum

stantia sermonis, ubi expressa (et sic respondetur Adversariis) de sacriis rebus mentio fiat: puta, quando dicitur: *Missa*, *dies*, *aut Congregatio Mortuorum*: Ceterum in aliis locutionibus ordinarie talis vox nec in se, nec per communem acceptionem significat *Animas Purgatorii*, uti quando dicitur: *Ille timet a mortuis: Mortuis minime prodest ornatum sepulcrum*, et similia. Et hoc in dubium non videtur posse revocari.

Instant, quod maledicentes mortuis saltem maledicunt reipsa eorum Animabus, quæ separatæ a corporibus reperiuntur. Sed respondeo, quod tunc maledicere Animæ alicujus erit mortale, quando in prolatione maledictionis exprimitur verbum *Animæ*, connotando excellentiam Divinæ Potentiæ, quæ in Anima relucet, prout dixi *n. antec.* 129. *v. Sed hic.* Non vero quando maledicitur homini, non facta mentione Animæ: sicut jurare per Animam alicujus esset verum juramentum, non autem jurare per aliquem hominem, nempe per Franciscum, per Petrum. Unde sicut maledicere Homini vivo non judicatur grave peccatum, ita nec defuncto. Tanto magis, quod (ut mox dixi) maledictio mortuorum proprius refertur ad corpora, quæ sola moriuntur, quam ad Animas quæ sunt immortales. Et certum est, quod tales mortuis maledicentes communiter nullo modo intendunt eorum Animabus maledicere: præscindunt revera a consideratione Animarum, et corporum. Imo, ordinarie loquendo, nequaquam intendunt maledicere mortuis; sed exprobare vivis, ad quos maledictionem illam instar injuriæ dirigunt. Ideo recte Auctor citatus libelli (*Instruz. per li Conf. ut sup.*) prædictam maledictionem vocat magis proprie *imprecationem*. Et hoc ex praxi patet

Confessariorum, qui, si interrogent pœnitentes, an intenderint maledicere Animabus Sanctis, vel saltem animabus mortuorum: cum horrore respondent: *Absit, avertat Deus.*

Confirmat nostram assertionem regula generalis, quam assignat *Laym. lib.* 4. *Tract.* 20. *c.* 6. *num.* 12. ubi sic docet: *Si poenitens neget effectum indignationis suæ erga Deum directe se extendisse, sed solum adversus hominem, cui iratus fuerit; tunc Confessarius attendat ad verba: Si enim secundum se Divini honoris diminutionem nullam exprimunt, non censenda est blasphemia, atque mortale peccatum.*

Ad hoc accedit alia regula generalis, quod ad certo damnandum aliquid de gravi peccato, de ejus gravi malitia constare debet. Imo signanter quoad blasphemias docent *Pal. Bonac. Lazar. cum Tamb. lib.* 2. *cap.* 6. §. 4. *n.* 19. *et Viva quæs.* 6. *art.* 2. *n.* 10. quod in dubio, an aliqua sit, vel ne blasphemia; minime ut blasphemia sumenda est. Quomodo igitur damnari potest maledictio mortuorum, ut peccatum mortale, quando in se, ut diximus, nullam continent injuriam in Deum, vel Sanctos; neque ad ipsos mortuos refertur a proferentibus, qui eam proferendo, nec quid dicant, intelligunt?

Super hoc puncto pro mea securitate consului Venerabiles, et celeberrimas Congregationes sacerdotum Missionariorum Neapolis tum Regularium, tum Secularium; et uno ore mihi responderunt, talem maledictionem nequaquam accipiendam esse, ut blasphemiam, nec ut peccatum grave. Et responsiones illorum in præfata mea epistola extensas inserui.

Ex quibus omnibus operæ pretium puto, ut Confessarii, et Prædicatores sedulo curent instru-

ere Populos rudes super hoc puncto; putantes id esse mortale, ne tot Animæ ex ignorantia ob erroneam conscientiam peccati mortalis misere pereant. Nec officit dicere, quod ex hac notititia frequentior erit abusus hujus maledictionis: nam respondetur melius esse permitti innumera venialia, quam unum mortale. Et utinam, dico, tales ignorantes propter horrorem peccati gravis abstinuissent a dicta maledictione? Malum est, quod adhuc cum tali coscientia peccati gravis non desistunt a vitio, et e converso ob eam ignorantiam damnantur. Sed vide in fine hujus Capitis responsum, quod nuper edidimus circa hanc Mortuorum maledictionem, adversus quandam Epistolam ab Anonymo nobis oppositam.

Pariter hic adnotamus non esse in se blasphemiam, si quis maledicit *Fidei* alicujus; modo non exprimat, nec intendat Fidem sanctam, sive Christi. Ratio, quia nomine *Fidei* non significatur de se fides Christi: intelligi enim potest etiam fides humana. Et revera fidei maledicentes, nunquam intelliguut blasphemare Fidem sanctam. Et ita *Mazz. l. c.*

Utrum autem sit mortale hominibus maledicere, sive malum imprecari? V. dicenda *l. V. n.* 83.

» 10. In ira imprecari aliis dæmonem, grandinem, fulgura, etc. etsi multi confundant cum » blasphemiis, non tamen est blasphemia, sed » dira imprecatio, quæ plerumque (saltem quando dicitur in illos, qui amantur ab irato) » ob subitam commotionem, et inadvertentiam, » ac defectum seriæ voluntatis, non est nisi venialis: quia, cum se homines reflectunt, ajunt » longe aliter se sentire, ac sensisse, ita ut videantur interjectiones tantum quædam esse ad » significandam iram, tametsi Christianos parum

» deceat tam absurdis interjectionibus uti. *Bon.* » *l. c. ex Nav. Tol. Reg. etc. Bald. dist.* 25. » *num.* 10. ubi etiam censet veniale tantum esse » sibimetipsi ex ira dæmonem imprecari, eo » quod non lædat graviter charitatem. * (*Sic* » *etiam veniale tantum est imprecari alicui si-* » *ne animo, quod arripiatur a Dæmone. Ita* » *Escob. ap. Tamb. lib.* 2. *c.* 6. §. 4. *num.* » 12.) *. Verum *Molin. etc.* non audent id » excusare a mortali, propter fœditatem, hor- » rorem, et perversitatem. Grave autem est, si » subditi Superioribus, filii parentibus (licet » materialiter tantum) sic maledicant, præsertim » in faciem : quia est grave contra debitam re- » verentiam. *Bald. loc. c.* vide infra *lib.* 5. *cap.* » 3. *d.* 16.

» 11. In ira usurpare dæmonem sine impre- » catione, non est per se peccatum : assidua ta- » men ejus nominatio non decet christianum ; » et ratione scandali posset esse gravis. *Laym.* » *loc. cit.*

» 12. In confessione exprimenda est gravitas » blasphemiæ, videlicet utrum contra Deum, » an Sanctos fuerit : illas enim specie differre » est probabile secundum *Suar. Sanch. Reg.* » *Azor. Laym. Dian. R.* 50. *Lug. d.* 15. » *n.* 2. contrarium tamen tenent *Trull. lib.* 1. » *n.* 11. *d.* 2. *n.* 5. *cum Dian. p.* 1. *de Cir-* » *cumst. R.* 30.

An blasphemia contra Deum differat specie a blasphemia contra Sanctos? Affirmat probabiliter *Bus. cum aliis*; Sed etiam probabiliter negant *Bon. tom.* 2. *D.* 3. *Q.* 8. *p.* 4. *n.* 1. *Sanch. Dec. lib.* 2. *cap.* 32. *n.* 38. *Laym. lib.* 4. *tr.* 10. *cap.* 6. *n.* 10. *Viva d. quæst.* 6. *art.* 2. *n.* 6. *et. Salm. dict. c.* 3. *n.* 124. *cum Cajet. Bann. Fill. etc.* Et probabile putat *Viva*

dict. quæst. 6. *art.* 2. *n.* 6. quia communiter injuria contra Sanctos mediate ad ipsum Deum refertur. Tenent tamen *Salm. nu.* 425. *cum Bon.* quod ob aliam rationem debet exprimi in Confessione, an blasphemia fuerit contra Deum vel contra Sanctos, quia dicunt prædictas blasphemias, ultra propriam malitiam, continere aliam speciem distinctam contra Latriam vel Duliam. At *Viva dict. n.* 6. *in fin. Tamb. in Meth. Conf. lib.* 2. *cap.* 3. §. 1. *Holzm. tom.* 1. *pag.* 284. *n.* 405. *et Elbel de* 2. *Præc. n.* 9. *cum Azor etc.* etiam probabiliter hoc negant, dicendo quod tantum peccatur contra Duliam, quando blasphemia profertur in Sanctos ob propriam eorum excellentiam, absque relatione ad Deum, ita ut in ipsos terminetur, et sistat. Sed, cum ii, qui blasphemant Sanctos verius (communiter loquendo) eos injuria afficere intendunt, non ob præcisam propriamque ipsorum excellentiam, sed quatenus ad Deum mediate referuntur: ideo juxta primam probabilem *Salmanticensium* sententiam non contra Duliam sed tantum contra Latriam peccant, et propter ea non tenentur explicare, an Deum vel Sanctos blasphemarint.

EPISTOLA RESPONSIVA

Adversus Epistolam scriptam in propugnationem Dissertationis, quæ super abusu Mortuis maledicendi prodiit.

PRÆ omnibus indicandum esse duxi, quod cum adversus ea, quæ super hoc puncto scripseram, quædam Dissertatio, cui brevibus respondi, prius prodiisset, pollicitus fui, cum semel atque iterum iis quæ mihi opponebantur satisfe-

cerim, non amplius circa hoc verbum me fore facturum, tum ne in infinitum daretur progressus, tum ne eadem, quæ jam a me scripta erant, repeterem: sed dixi quod dumtaxat respondere volebam (prout feci) ad duas S. Thom. *Doctrinas, quas mihi de novo objiciebat. Et una simul significavi in animo mihi statutum esse deinceps nihil amplius super hac controversia scripturum (quia mihi satis in propatulo res collocata esse videbatur) nisi cum ab Adversario meo de veritate prorsus fuissem persuasus; tunc enim nihil mihi difficultatis esset a sententia desciscere, et id omnibus per publicam scripturam significare non erubescerem, prout animus meus ab hoc faciendo non abborruit in aliquibus aliis meis opinionibus, quas ubi eas rationi non consentaneas cognovi, libenter revocavi.*

Nihilominus post responsionem a me datam vulgata est altera Epistola Apologetica in propugnationem præfatæ Dissertationis, in qua contendebat Auctor probare mortuis maledicere per se esse mortale: cui Epistolae, non obstante consilio, quod de non amplius respondendo ceperam, alia Epistola nunc respondere sum coactus. Et hanc dumtaxat hic subjungo, in qua summatim continentur tum responsio, quam ad Dissertationem dederam, tum responsio ad Dissertationis propugnationem.

Reverendiss. Abbati D. Bartholomæo
de Marco Basiliano.

Reverendiss. Pater, et Domine Colendissime.

Cum dissertatio quædam super Mortuorum maledictione, ac cum adversus eam brevis re-

sponsio mea prodiisset, novissime typis edita est altera Epistola Apologetica pluribus scripta in præfatæ Dissertationis propugnationem. Ubi ad manus meas illa Epistola pervenit, et accurate illa a me lecta, diu animi pependi, rescriberem nec ne. Ex una enim parte consilium de non amplius respondendo susceptum sartum tectum habere voluissem, ne in infinitum progrederer. Ex alia parte expediens videretur nunc denuo respondere, sicut Amici mei ad id faciendum me adigunt; tum quia in priori responsione error quidam, a quo me retractare intendo, fortuito excidit, licet ille ad rem nostram nihil referat, sicut ex hac altera Responsione animadvertes; tum quia in laudata Epistola Apologetica adversarius alias novas exponit animadversiones, quibus ut ambiguitates aliquæ de medio tollantur, altera Responsione satisfacere opus esse duxi. Quapropter ad te hanc alteram responsionem afferendam curavi, et abs te duo hæc peto: Primum, ut omni qua potes animi attentione eam perlegas, detrahendo, addendo, corrigendo quidquid tibi visum fuerit: Secundum, ut mihi consilium tuum candide aperias, utrum expedire tibi videbitur, ut hanc typis excudendam curem, dum ex una parte mihi contendere displicet cum viro et aliis ejus sociis Ordinis, quem ego maximi facio; atque mirum in modum veneror (tametsi mihi compertum est non deesse aliquot inter illius Ordinis, forte eis minime indoctiores, qui meæ adhærent sententiæ) Ex altera parte a Fidelium cordibus hanc deducere opinionem, nimirum quod præfata maledictio sit mortale, cum tale non sit, ad Gloriam Dei, qui sibi Animarum salutem Gloriæ habet, non parum conferre censeo.

Parcas mihi quæso, si non pauca quæ in priori Responsione jam notata erant, hic repetita

observas. Hoc non aliter faciendum esse censui, nisi ut Lectoris ante oculos omnia simul exponantur, dum legit illas animadversiones, quas mihi Adversarius de novo objicit. In Dissertatione probare aggressus est maledictionem in Mortuos esse peccatum lethale, et veram Blasphemiam duabus rationibus: 1. quia corpora fidelium Defunctorum sunt sacra. 2. quia præfata maledictio præscindere non potest, quin ad Animas referatur. In Responsione ad Dissertationem data, dixi, quod jam illis objectionibus bis responderam; propterea ne eadem semper canerem volui ad omnia quæ apponebantur respondere. Nihilominus duabus *S. Thomæ* auctoritatibus, quæ de novo asserebantur, dixi me facere non posse quin responderem. Primus Textus desumptus est ex 3. *p. q.* 8. *art.* 2. ubi S. Doctor dicit Christum in fidelium corpora influere jus resurgendi propter Spiritus Sancti inhabitationem. Et hoc idem jus Auctor Dissertationis probare intendit aliunde, nempe ex ratione Sacramentalis Communionis, qua Fideles, dum vivunt, reficiuntur; hincque ex hisce duabus rationibus infert mortuorum corpora inter sacra annumeranda esse, adeo ut sacro cultu ex Religionis virtute emanato, veneranda sint. At si hæ rationes (respondeo ego), probarent, quod corpora quorumlibet Defunctorum pro sacris habenda sunt, probarent etiam quod necessario corpora fidelium damnatorum inter sacra annumeranda essent; in iis enim etiam aliquando habitavit Spiritus Sanctus, et cum Jesu Christo per Eucharistiam concorporata fuerunt. Dicit, quod illæ qualitates per peccatum postea amittuntur. Igitur, subsumo, quoties Ecclesiæ authentico testimonio mihi non constat, Animam illius Gloria æterna frui, ac etiam quoties Ecclesia honorem qui ei debetur ad cultus sacri rationem non elevat, ut infra

explicabimus, mihi fas non est illud corpus pro sacro habere. Præterquamquod, si corpora Defunctorum Sacra sunt propter Eucharistiam quam receperunt, et propter Spiritus-Sancti inhabitationem, necessario dicendum erit etiam corpora viventium Fidelium tamquam Sacra colenda esse, ita ut quælibet injuria, aut maledictio in Fidelis viventis corpus irrogata, peccatum grave Religioni adversans dicendum sit. Sed hoc est contra expressam *S. Thomæ* Doctrinam, ut mox videbimus. Dicere autem Sacra esse corpora Defunctorum propter Ritus quibus erga illa utitur Ecclesia; quia nempe Sacræ Sepulturæ beneficio donat, processionibus, et benedictionibus ea decorat, thure sufficit, etiam ob antiquum Ritum (ut adversarius dicit) dudum adhiberi consuetum Sacram Eucharistiam super Defunctorum pectore collocandi. Nescio cur hi ritus actus sacri cultus dici debeant; cum compertum sit, sæculis superioribus, etiam tempore quo ab Infidelium persecutionibus pace Ecclesia fruebatur, Defunctorum Fidelium corpora sepeliri in Campis, et viis, prout restantur Thomassinus, et Calmet: Imo plura Concilia prohibuerunt quominus in Ecclesia Cadavera sepulturæ darentur. Quod si posterioribus temporibus usus invectus est, ut in loco sacro sepelirentur, hoc affirmante S. Gregorio, inde processit, ut proximi ex sepulcrorum conspectu recordarentur Defunctorum Animas, sæpius suis precibus coadjuvari: *Hoc prodesse Mortuis* (sunt verba Sancti), *si in Ecclesia sepeliantur, quod eorum Proximi, ipso tumulorum conspectu admoniti, pro illis frequentius exorent; lib. 4. Dial. c.* 50. 52. *et* 53. Et idem dicit *S. August. lib. de Cura pro mortuis*. Benedictiones autem cum aqua lustrali, dicunt *Gavantus*, et *Durandus*, er-

ga Cadavera ideo adhiberi, ut a dæmonum infestatione illa liberentur. Et hac eadem de causa illa thurificantur, ut scribit *Innocent. III. lib. 2. de Myster. Missæ*, *cap.* 17. et ob id idem SS. Eucharistia in Defuncti pectore apponebatur, ut idem Sanctus Gregorius asserit *Lib.* 2. *Dial.* 24. Quamvis hoc deinde reprobatum fuerit a Conciliis in IV. VI. et VII. Sæculo, ut refert *P. Vestrini* in suis literis Theologicis *T.* 3. *Epist.* 53. sicut etiam vetitum fuit Sacram Eucharistiam in Ecclesiarum fundamentalibus lapidibus collocare, aut ad Energumenos, aut ad Infirmorum vulnera admovere, sicut pariter sanguine consecrato frontem, oculos etc. linire, qui apud antiquos Fideles mos receptus habebatur, referentibus S. Cyrillo, et S. Ioanne Chrisost. Hoc perspicuum dilucidumque faciunt hos pios actus (qui a simplicitate potius quam a Religione derivarunt) non indicare sacra esse ea, circa quæ illi adhibebantur, sed quod solum ad bonos assequendos effectus, quos ex eorum usu sperabant Fideles, adhibebantur.

Sed loquendo de Ritibus, quibus hodie utitur Ecclesia communiter in tumulandis Cadaveribus, hæc sunt quæ scribit Spondanus (*Lib.* 1. *p.* 2. *cap.* 15. *sect.* 3. *De Sacr. Cœmeter.*): *Quanta namque sit vis Crucis, qua signantur et ornantur, et Aquæ benedictae, qua asperguntur, et thuris, quo suffiuntur, tum ad alia plurime arcenda mala: tum maxime ad fugandos Dæmones, eorumdemque ac Magorum præstigia dissolvenda, pronum mihi esset quamplurimis Patrum testimoniis et exemplis testatissimum reddere.* Et in *Cap. II. Sect. I. Fit suffitus ad corpora Fidelium defunctorum, quoniam, qui pie moriuntur, sunt Christi bonus odor; et ut insuper significetur, Defunctos reliquisse odorem bonorum operum etc. Per Incensum, ut judicetur eosdem*

credidisse se per mortem ire ad immortalitatem. Insuper *Stephanus Durandus* (*lib.* 1. *cap.* 9. *num.* 9.) : *Porro thurificatio fit ad reverentiam loci, et Divini Officii, etc.* Item Joannes Beleto (*in Explicat. Divin. Offic. c.* 161.) : *Cadaver ponitur in sepulcrum, et aqua apponitur benedicta, ac pruna cum thure. Aqua benedicta, ne ad Corpus Daemones accedant. Thus propter corporis fœtorem removendum. Prunæ ad designandum, quod terra illa in usus communes redigi nequeat.* Præterea Guillelmus Durandus (*in Rationali lib.* 7. *c.* 35.). *Aqua benedicta ponitur, ne Dæmones ad corpus accedant. Thus propter fœtorem removendum, seu ut Defunctus Creatori suo acceptabilem bonorum operum odorem indicetur obtulisse, seu ad ostendendum quod Defunctis prosit auxilium orationis.* Ex quo patet omnes præfatos Ritus quos erga Defunctos adhibet Ecclesia, non esse cultum sacrum, quo honorare intendit Cadavera, sed mysticas cæremonias. Nota præterea quod eos denegat Ecclesia iis qui excommunicationis aut interdicti vinculo ligati ex hac vita decesserunt, quamvis antequam Animam afflarent certa pœnitentiæ ac suæ salutis signa dedissent. Igitur non ideo cum Defunctis eos Ritus adhibet Ecclesia quia supponit eos esse templa Spiritus Sancti, sed quia communionem inter viventes et Defunctos cupit conservari.

Alter locus S. Thomæ qui mihi objicitur, exceptus est ex eadem 3. *p. qu.* 25. *art.* 6. ubi dicit Angelicus quod Sanctorum Reliquiæ venerandæ sunt, quia fuerunt templum et organa Spiritus Sancti, qui in ipsis inhabitavit et operatus est: Et etiam quia aliquando illa per gloriosam Resurrectionem Jesu Christi configuranda sunt Corpori. Ex hoc infert Adversarius malo-

dictionem in Defunctorum corpora veram esse blasphemiam, ex eo quia illa jamdudum etiam templa et organa fuerunt Spiritus Sancti. Sed si hæc ratio valeret pro defunctis (iterum pariter dico) tanto magis valere deberet pro vivis, imo quam longe fortius; viventes enim sunt actu (si in caritate vivunt, prout pie præsumendum est) templa viva, et organa Spiritus Sancti Sed S. Thomas 2. 2. *q.* 76. *art.* 3. cum communi Theologorum qui eum sequuntur, *Caiet. Sot. Azor. Prad. Serra*, *Mol. Lugo*, *Laym. Trullen.* et omnes dicunt quod maledictio sive imprecatio in homines prolata, veniale non excedit, quoties maledictio non est formalis, sed tantum materialis, nempe sine pravo affectu. Referamus integrum textum Angelici; ne mihi imponatur quod truncum retulerim. *Maledictio est, per quam pronunciatur malum contra aliquem* (nota) *vel imperando, vel optando. Velle autem, vel imperio movere ad malum alterius, secundum se repugnat caritati, qua diligimus proximum volentes bonum ipsius. Et ita secundum suum genus est peccatum mortale, et tanto gravius, quanto personam, cui maledicimus, magis amare et revereri tenemur. Unde dicitur* (*Lev.* 20.) Qui maledixit Patri suo, et Matri, morte moriatur. *Contingit tamen verbum maledictionis prolatum, esse veniale, vel propter parvitatem mali, quod quis alteri imprecatur, vel etiam propter affectum proferentis, dum ex levi motu, vel ex ludo, aut ex subreptione alia verba proferuntur, quia peccata verborum maxime ex affectu pensantur.* Hinc in me adversarius invehendo, et verba Angelici cum emphasi mihi repetendo, *secundum genus suum est peccatum mortale*; sic me alloquens excandescit. *Intende, o non intende?* Ego tamen mihi videor hoc intellexisse, et quidem

ita, ut nemo aliter quam ego intelligo. Textum S. Thomæ intelligere debeat, nimirum quod hominibus maledicere tunc est peccatum mortale, cum maledictio est formalis, quæ tunc dicitur esse talis, cum quis animo pravo optat, ut illis eveniat malum, quod imprecatur, aut cum alios inducit ad illis malum inferendum; sicut se explicat Angelicus in *art.* 1. exemplo Judicis, qui ministros justitiæ ad pœnam injustam exequendam in Reum injuste movet. Et hoc dicit Sanctus ex se esse peccatum mortale, quia hoc *Secundum se* (ut ipse loquitur) *repugnat caritati, qua diligimus proximum, volentes bonum ipsius.* Nam sicut caritas nobis imponit, ut Proximi bonum velimus, ita vetat ne illi malum optemus, et ne alios ad illi malum inferendum inducamus. Loquendo vero S. Thomas de maledictione verbali (de qua dumtaxat nos in præsenti casu loquimur) dicit illam non excedere veniale, aut cum malum quod quis imprecatur est leve, aut deest pravus affectus, quæ materialis maledictio nuncupatur (proferendo nempe maledictionem aut joco, aut sine plena deliberatione). Et hoc denique hac ratione confirmat: *Quia peccata verborum maxime ex affectu pensantur.* Hoc idem docet *Cajetanus* super cit. *quæst.* 76. *art.* 1. dicens: *Nota ex* 1. *art. quid sit proprie maledictio, scil. dicere malum, in quantum malum, alicui ex intentione. Et ex hoc oritur quod maledictio distinguitur in maledictionem formaliter, et materialiter; et quod quandoque est peccatum mortale, quandoque veniale; nam maledictio formaliter est ex suo genere mortale ut patet; materialiter autem si fit optative, non est mortale; si vero fieret imperative posset esse mortale. Et ratio diversitatis est, quia præ-*

ter intentionem optative maledicens neminem lædit; quia nec intentione, nec ex opere Ministri obsequentis, quamvis non ex propria intentione. Dixi autem ex suo genere, quia propter imperfectionem actus, sive ex parte obiecti, ut si parvum malum optet, vel imperet; sive ex parte operantis, ut si ex ira (vel ex ludo, addit S. Thom. *) maledicat, quamvis effectus tendat in malum, quia non ex consensu rationis in malum tendit, deficit a perfecta ratione peccati, et per hoc non est mortale.* In sequela igitur doctrinæ S. Thomæ Cajetanus ex una parte ait, quod maledictio formalis, nempe *ex intentione*, est de genere suo mortalis, et sic venialis vel propter imperfectionem actus, scilicet consensus rationis, vel propter parvitatem mali quod optatur; ex alia dicit, esse nonnisi venialem maledictionem materialem, nimirum *præter intentionem*, pronuntiatam *optative*, idest modo optativo, sive per verba desiderium exprimentia, sumendo illud *optative* adverbialiter, ad differentiam *Tò imperative*, scilicet imperativo modo. Et idem quippe, etsi diverso modo, docet D. Thomas loco citato; ibi enim distinguit maledictionem formalem a materiali; nam primo loco loquitur de formali, nempe cum intentione volendi malum, quod pronunciatur, dum ait: *Velle autem, vel imperio movere ad malum alterius secundum se repugnat caritati, qua diligimus proximum volentes bonum ipsius. Et ita secundum suum genus est peccatum mortale.* Illud igitur quod S. Doctor repugnare intelligit caritati, et esse mortale secundum suum genus, non est simplieiter pronuntiare maledictionem, sed illud *velle, vel imperio movere ad malum alterius*. Ergo *S. Th.* tantum in volendo malum quod pronuntiatur, vel in movendo alios ad malum inferendum, gra-

vitatem culpæ recognoscit. Deinde ad explicandam procedit maledictionem materialem, dicendo illam esse venialem si ex levi motu, vel ex ludo profertur, rationem tradens: *Quia peccata verborum maxime ex affectu pensantur, ut supra dictum est q. 72. art. 2 r. et* in citato *art.* 2. sic prius dixerat: *Verba in quantum sunt soni quidam, non sunt in nocumentum aliorum, sed in quantum significatio ex interiori prodiit: et ideo in peccatis verborum maxime considerandum est ex quo affectu aliquis verba proferat.* Aliud itaque est maledicere *optative*, ut loquitur *Cajetanus*, aliud maledicere *optando*; ut loquitur *S. Th. optative* enim denotat maledicere per verba optativa præter intentionem; *optando* autem intelligit *S. Doctor* maledicere ex vera intentione, sicut perspicue deinde se explicat, dicendo: *Velle autem secundum se repugnat caritati etc.* Et hoc quidem est maledictio formalis, ac ideo graviter culpabilis; et tantum evadit venialis, ut subdit *Angelicus*, vel ob parvitatem mali quod optatur, vel ob subreptionem, sive levi motu, quo maledictio profertur.

Cæterum quæstio hæc me inter et meum Contradictorem de mero nomine est; nam dato quod *S. Thom.* generaliter diceret quamcumque maledictionem de genere suo esse mortalem, attamen *S. Doctor* pro certo equidem habet, quod maledicere homini sine pravo affectu non est nisi veniale. Et non aliud quam hoc ipse probare quæro. Itaque tam *D. Thomas*, quam *Cajetanus*, et omnes alii Doctores, cum *S. Augustino* apud eumdem *Angelicum* 2. 2. *quæst.* 76. *art.* 4. *Object.* 1. non reputant esse blasphemiam maledicere homini, ex eo quod homo sit templum Spiritus Sancti; nam si hoc tenerent, nequirent dicere maledictionem sine pravo animo esse venialem; maledicere enim Sanctis aut re-

bus sacris, licet absit malus animus, semper est mortale. Ex hoc evidenter infertur, quod juxta *Angelicum*, et communem DD. sententiam recte considerari potest fidelis persona præcise ab eo quod sit templum Spiritus Sancti. Et deducitur præterea (adversus id quod etiam innuit meus Adversarius.) quod sicuti non est culpa gravis contra caritatem, et pietatem, maledicere corpori fidelis viventis, si abest pravus affectus, ita non est gravis contra caritatem, et pietatem sine pravo animo corpori fidelis defuncti maledicere; quandoquidem juxta ipsum *Sanctum Thomam*, caritas, qua mortui qui in gratia decesserunt prosequendi sunt, non est aliud quam extensio caritatis, quam vivis præstare debemus: *Caritas* (ait Sanctus) *quæ est vinculum Ecclesiæ membra uniens, non solum ad vivos se extendit, sed etiam ad mortuos qui in caritate decedunt.*

Sed Adversarius meus dicit, quod maximum est discrimen inter vivorum, et defunctorum maledictionem, quia in vivo regnat fomes, ac proinde ipse in peccandi periculo versatur; a quo qui decessit in gratia immunis est; unde fit (ait) quod maledictio in vivos potest esse veniale; cum enim sit peccatum contra caritatem, remoto pravo affectu, potest esse non grave; sed maledictio in defunctos, cum sit peccatum contra religionem, etiam remoto pravo affectu semper est grave peccatum, ratione injuriæ, quæ Religioni irrogatur, cum corpori sacro maledicitur. Sed ut respondeam, iterum principium ejus perquiramus, unde ille fidelium defunctorum corpora sacra esse autumat. Ipse dicit juxta *S. Thomæ* doctrinam mortuis maledicere esse grave, quia eorum corpora fuerunt organa Spiritus Sancti, et quia communionem sacra-

mentalem receperunt. Respondeo igitur. Quoad illud quod defuncti corpus propter communionem, et quia templum fuit Spiritus-Sancti, pro sacro habendum sit, jam superius dixi quod hæc ratio probat tam defuncti quam vivi corpora pro sacris habenda esse, quia etiam vivus est templum Spiritus-Sancti. *Membra vestra templum sunt Spiritus-Sancti.* 2. Cor. 6. 19. Sed in vivo (replicabit) quod fomes adest, qui hominem redigit sub potestatem peccandi. Respondeo. Ergo corpus Adæ ante peccatum erat sacrum? Præterea, potentia ad peccaudum non efficit, ut mutetur species sanctitatis corporis. Item nec fomes, nec periculum peccandi efficiunt, ut *hic et nunc* vivens non sit templum Spiritus-Sancti. Tanto magis quod fomes iste nullum reatum aut maculam in animam inducit; nam gratia Redemptoris in baptizatis omnes peccati maculas extergit, et cumulatissime omnia ejus damna reparat. *Copiosa apud eum redemptio.* Psalm. 129. 7. *Ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia.* Rom 5. 20. *Ego veni, ut vitam habeant, et abundantius habeant.* Jo. 10. 10. Unde definivit Tridentin. (*sess.* 5. *in decr. de Pecc. Original. can.* 5.) per baptismum animas immaculatas reddi, et fomitem nihil nocere, imo prodesse ad majorem mercedem recipiendam non consentienti: *In renatis enim nihil odit Deus . . . . . innocentes, immaculati, puri, ac Deo dilecti effecti sunt etc. Manere autem in baptizatis concupiscentiam, vel fomitem hœc sancta Synodus fatetur et sentit: quœ cum ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus non valet, quinimo, qui legitime certaverit, coronabitur.* Ita ratio, quod sunt Spiritus Sancti organa, non efficit, ut corpus fidelis vivi vel defuncti sacrum habeatur; alias

vivis etiam sine pravo animo maledicere, semper esset peccatum grave; et oppositum certum est, ut ipse Adversarius admittit. Unde ad aliam rationem (si forte Adversarius eam reperiat) confugere opus est, ut probet defunctorum corpora sacra esse. Nec valet dicere quod maledicendo vivum potest præscindi, eum non considerando, ut Templum Spiritus Sancti, sed mentem ad alia motiva peculiaria applicando, v. gr. ad injurias quibus ab eo affectus est. Et ego subsumo: et cur hæc præcisio effici non potest etiam respectu defunctorum, iis maledicendo ratione habita alicujus molestiæ qua ab eo affectus sit, sed sine pravo animo? Præterquamquod (ut scripsimus in prima Epistola) plerumque hæ maledictiones potius in vivorum contumeliam, quam in defunctorum effutiuntur. Sed (dicit) hoc neutiquam effici potest, quia defunctorum corpora sunt sacra; sed hic redit quæstio, quia hoc est quod controvertitur; nos enim dicimus nullum defunctorum corpus pro sacro habendum esse, nisi cum Ecclesia Sanctum illud esse declarat, atque præcipit illud uti sacrum venerandum esse, elevando venerationem ab ordine humano ad supernaturalem et divinum, ut mox cum *S. Th.* auctoritate videbimus.

Sed replicabit Auctor, quod juxta eundem *S. Thomam art. cit. ad* 2. Reliquiæ Sanctorum veneratione dignæ sunt, quia hujusmodi corporum animæ Deo actu fruuntur; et quod propterea defunctorum corpora (ait) licet cultu Duliæ venerari nequeant, non possunt tamen sperni, cum sint sacra; pie enim credendum est eorum animas salvas esse. Igitur, respondeo, defunctorum corpora, cum sint sacra, eis sacer cultus exhibendus est? Sed vellem scire quinam

sacrorum cultuum eis exhibendus sit? Adversarius fatetur non deberi cultum Duliæ; sed ego nullum alium reperio qui ab Ecclesia aut a DD. assignetur, nec capere possum quod alia cultus sacri species assignari possit, præter Latriæ, Hyperduliæ, et Duliæ. Sed (insurgit) ad quem cultum reducitur altarium, vestium, et vasorum veneratio? Respondeo, quod reducitur ad cultum Latriæ, nam hæ res per se nullum cultum merentur: dum cum execrantur, non amplius sacro cultu venerantur, sed *relative* sive *reductive*; unde eorum cultus reducitur ad cultum Latriæ ratione sacrificii ad quod ordinantur. Ideoque dico quod cum Defunctorum corpora cultu Latriæ, vel alio sacro venerari non possint, inter sacra numerari non debent. *P. Suar.* (*opusc. defensor. fid. Cath. adv. Ang. Sect. errores lib.* 2. *cap.* 5. *n.* 14. *circa fin.*) loquendo de veneratione debita Sanctorum, et cæterorum defunctorum Reliquiis, dicit: *Imo insuper addo, hanc ipsam consuetudinem* (nempe venerandi uti sacras Reliquias Sanctorum) *ostendere, longe altiori modo Ecclesiam de Sanctorum Reliquiis sentire, quam vulgarium hominum mortua corpora soleant reputari.* Occurrit mihi quod etiam S. Gregorius Nyssenus, loquendo de corporibus Sanctorum, et cæterorum Fidelium vulgari morte defunctorum, dicit nullam paritatem esse inter honorem qui illis exhibendus est, et illum, qui aliis; nam subjungit quod corpora aliorum defunctorum omnes horrent, et ab illis fugiunt; sed ad corpora Sanctorum quia sacra sunt quilibet se appropinquare optat, et tactu se credit sanctificari. Afferamus ejus verba, quæ de corpore Sancti Theodori affert (*in Orat. S. Theod.*): *Corpus S. Theodori ad alia corpora quæ communi, et vulgari morte*

dissoluta sunt, nec comparandum quidem est..... nam cæteræ quidem Reliquiæ abominabiles plerisque sunt; ac nemo lubenter sepulcrum præterit, aut si ex inopinato opertum offendit, prætercurrit. At si venerit in aliquem locum similem huic, ubi hodie noster Conventus habetur, ubi memoria Justi, Sanctæque Reliquiæ sunt, primum quidem earum rerum quas videt magnificentia oblectatur . . . . . . caput deinceps ipsi Conditorio appropinquare, Sanctificationem ac benedictionem, contractationem ejus esse credens. Hinc notandum quam alia sit veneratio quam Ecclesia, et Fideles Sanctorum corporibus exhiberent, et alia qua aliorum defunctorum corpora honorantur.

Quoad venerationem autem debitam corporibus, quorum animæ Deo fruuntur, respondemus quod ratio S. Thomæ non potest valere, nisi pro solis Sanctis ab Ecclesia declaratis, de quibus tantum Angelicus loquitur; Sanctus enim Thomas ex ratione quod animæ Sanctorum Deo fruuntur, procedit ad demonstrandum quod eorum corpora veneranda sunt. Ad percipiendum igitur quid Sanctus Doctor sentiat, et quæ sit rei veritas, distinguendæ sunt duæ species cognitionis, qua nos scimus, et credimus animam alicujus Deo frui, humana una, superhumana, et Divina altera ex Ecclesiæ declaratione. Nunc certum est venerationem illam corporibus Sanctorum, de quibus loquitur Sanctus Thomas, debitam non posse applicari, nisi ad illa corpora, quorum animas beatas esse scimus cognitione revelata nobis per Ecclesiam, quæ elevat honorem qui eis debetur ex ordine humano ad superhumanum.

Hinc fit non sufficere nobis pro sacro habere aliquem Defunctum, etiam morali certitudine, ut debeat aut possit ejus corpus sacro cultu ve-

nerari, sed requiritur, ut Ecclesia autentice nos certos faciat certitudine ipsi divino lumine communicata, animam illius defuncti jam cum Deo in cælis regnare. Audiamus verba Sancti Thomæ *Quodlibet.* 9. *articul.* 16. Ibi ad objectionem quam præmittit, quod non possint venerari Sancti, quia de ipsorum beatitudine moralis certitudo haberi non potest, Sanctus (*ad primum*) ita respondit: *Dicendum quod Pontifex, cujus est Sanctos canonizare, potest certificari de statu alicujus per inquisitionem vitæ, et præcipue* (nota) *per instinctum Spiritus Sancti, qui omnia scrutatur profunda Dei.* Itaque propter quamcumque moralem certitudinem, sed humanam, et naturalem, nos non debemus, nec possumus pro sacris habere fidelium defunctorum corpora, nec eis exhibere cultum sacrum, nisi post eorum canonizationem, tunc enim Ecclesia ex illa notitia supernaturali, quam ex Spiritus-Sancti instinctu habet, sicut dicit Angelicus, transfert venerationem erga illud corpus ab ordine humano ad ordinem superhumanum et Divinum. Idem apparet expressum in Decretis Urbani VIII. spectantibus ad cultum servorum Dei, non adhuc canonizatorum, aut beatificatorum (vide apud *Benedictum XIV. De Canonizat. SS. libro* 2. *cap. XI.*); in quibus præcipue statutum fuit, ut in scribendis vitis, aut gestis talium Dei servorum sequens protestatio Auctoris præmitteretur: *Profiteor me haud alio sensu, quidquid in hoc libro refero, accipere: aut accipi ab ullo velle, quam quo ea solent quæ humana dumtaxat auctoritate, non autem Divina Catholicæ Romanae Ecclesiae, aut Sanctae Sedis Apostolicae nituntur*; notentur hæc verba, *Quæ humana auctoritate, non Divina Ecclesiæ etc.* Itaque servorum Dei gesta aliam non habent fidem, et venerationem, quam hu-

manam ; sed cum eos Ecclesia Sanctos declarat, tunc veneratio ex humana ad Divinam extollitur, propter Ecclesiæ Divinam auctoritatem. Hinc est quod, ut alicui defuncto cultus aliquis præstetur Sacer, qui superhumanus est, necesse est, ut principium aliquod, et cognitio superhumana habeatur de sanctitate objecti, media illustratione Divina nobis per Ecclesiam communicata. Et propterea cum Sancti jam ab Ecclesia declarati sunt, sacra evadunt non tantum eorum ossa, sed etiam vestes, literæ, et cetera quibus ii usi sunt, et irreverentia gravis, et sacrilegium esset iis, absque præcisa necessitate ad profana uti. Quod quidem contra de rebus mortuorum non adhuc canonizatorum, licet qualemcumque de eorum cælesti beatitudine haberemus notitiam, id efficere vetitum est.

Quamquam concedimus quod cum veneratione possumus Reliquias alicujus defuncti cum sanctitatis opinione apud nos habere, eum invocare, effigiem depingendam curare, et alia id genus efficere, quia hæc cultus sacri rationem non habent, sed sunt dumtaxat Religionis actus (non autem civiles), qui ut dicit P. Joann. a S. Thoma, auctoritatem cujus mihi Adversarius objicit, et ut etiam docet Bellarminus (*Contr.* 4. *lib.* 1. *C.* 10. *num.* 4. *et* 7. et Benedict. XIV. *De Canon. SS. lib.* 2. *C.* 7. *et num.* 4. 7.) adhiberi possunt æque erga defunctos ac erga vivos. Imo ex hoc infert Bellarminus licitos esse eos actus erga defunctos adhibere, qui vivis licite præstari possunt : *Si licet* (sic ille concludit) *honorare viventes, quos credimus Sanctos, cur non mortuos?* Et cum nonnulli hanc Bellarmini doctrinam carpsissent, nempe quod venerari concedebat Sanctos non canonizatos, sic eam vindicavit dicendo, quod

ipse alium non concedebat non canonizatis cultum, nisi illum qui vivis exhiberi solebat. Apud Benedict. *loc. cit. cap.* 9. *num.* 1. Dixi *actus Religionis*, quia alius est actus Religionis, alius est cultus sacer: deosculari manus servo Dei, se ejus precibus commendare, pedes ei lavare, et cætera, hi sunt quidem Religionis actus, quia e Religione manant; non sunt autem cultus sacri, cum erga res sacras non exerceantur. Et ita pariter mortuos in loco sacro sepelire, thure suffire, pedes deosculari, Reliquias eorum venerari, sunt quidem cærimoniæ sacræ ac Religionis actus, non sunt autem cultus sacer.

Profecto cæremoniæ sacræ dicuntur, et vere sunt, quia illæ seipsas respiciunt, quæ sacræ sunt prout ab Ecclesia præceptæ; sed cultus sacer dici nequeunt, quia cultus objectum erga quod adhibentur respicit; ideoque numquam dici potest cultus sacer cum objectum sacrum esse non constat. Præterea sunt utique actus Religionis: et hic fateor quod in mea prima responsione (nescio quomodo) error excidit; nam cum dicere deberem thurificationes, et benedictiones, et alias cæremonias, quæ erga defunctos adhibere solemus, non esse cultum sacrum, dixi non esse actus Religionis. Affirmo quidem, nec dubito quin actus Religionis sint; sed non proinde sunt cultus sacri, et per consequens non est quod propter præfatos actus, qui adhibentur erga defunctos, corpora eorum tanquam sacra adhibenda sint, atquo ideo possint ea cultu sacro venerari. Propterea Alexander III. *cap.* 1. *de Reliq. et SS. venerat.* absolute prohibuit venerari pro Sancto aliquem nisi Ecclesiæ auctoritas accedat: *Cum etiamsi per eum miracula fierent, non liceret vobis ipsum pro Sancto absque auctoritate Ecclesiæ Romanæ venerari.* Et quamvis

olim pro Sanctis sine Ecclesiæ declaratione, sed sola populorum consuetudine aliqui venerabantur; nihilominus respondet Bellarm. loc. cit. (*cap.* 8. *in fin.*) quod hoc ex tacita Papæ approbatione licebat: *Sicut consuetudines aliæ vim habent legis ex tacito consensu Principis, ita Sancti alicujus cultus, ex consuetudine introductus, vim habet ex approbatione tacita, vel expressa Pontificis.*

Repono igitur: Ego non dubito quin Ritus, quos adhibet Ecclesia erga defunctos sint cæremoniæ sacræ, et Religionis actus, non autem cultus sacer; prout revera Rituale Romanum, loquendo de Exequiis, Ritus qui adhibentur in sepelitione Mortuorum, non jam vocat cultum sacrum, sed tantum *Mysteria Religionis*, et *Signa Christianæ pietatis*, sic dicens: *Sacras Cæremonias ac Ritus, quibus Mater Ecclesia in filiorum suorum Exequiis uti solet, tanquam vera Religionis Mysteria, Christianæque pietatis Signa, et Fidelium mortuorum saluberrima suffragia, Parochi summo studio servare debent.* Addo duas alias animadversiones, ex quibus hoc fit clarius. Primo, si talis cultus esset sacer, etiam esset cultus publicus, siquidem ille a publico ministro Ecclesiæ exhibetur; et hoc certum est quod fieri non potest, dum ipsa Ecclesia prohibet, ne cultus publicus cuivis ab ea pro Sancto aut Beato non declarato exhibeatur. Præterea, dicit S. Franciscus Salesius, quod cultus sacer defunctis non præstatur nisi in protestationem eorum virtutis excellentis; et cognitio hujus excellentiæ certa esse debet. Quomodo autem dici poterit quod Ritus qui erga defunctos exercentur sint cultus sacer, cum de defunctis (communiter loquendo) non habetur hæc eorum excellentis virtutis cognitio? Imo pro com-

perto habetur, quod inter fideles defunctos non pauci sunt, qui æterno igne cremantur, et interim hi ritus indifferenter erga omnes practicantur. Igitur dicendum est Ecclesiam tales ritus pro sacro cultu non habere.

Argumentum quoddam prævenio, quod mihi objici posset: si ergo conceditur quod mortuos venerari sit actus Religionis, eis maledicere proculdubio erit Religioni actus oppositus. Respondetur prius per istantiam: si hoc argumentum valeret pro defunctis, valeret etiam pro vivis; nam venerari servos Dei viventes actibus superius descriptis, ut ostendimus, etiam est actus Religionis sive cultus Religiosus; unde maledicere huic tali servo Dei, etiam preciso animo pravo, esset pariter grave sacrilegium: sed nemo hoc dicit. Sed responsio directa affertur. Distinguendum atque videndum est ex quo motivo talis actus Religionis proveniat: si provenit ex motivo ipsius objecti, quia objectum sacrum est contumelia in illud, tunc est peccatum Religioni adversans, et est sacrilegium; sed si actus honoris procedit a pietate Religiosa fidelis, tunc utique erit actus religiosus, quia a motivo religionis procedit; sed maledictio in objectum non erit actus contra religionem, quia non est actus, qui ad objectum sacrum refertur.

Adversarius in Dissertatione admiratur, et imprudentes (ne dicam temerarios) sincera fronte appellat eos, qui in Confessionario, aut in Suggestu dicunt non esse ex se grave mortuis maledicere. Sed ego, et alii mecum admiramur eos qui sibi scrupulum non faciunt, absolute prædicare hanc maledictionem esse peccatum mortale atque blasphemiam. Ad hoc ut dicatur quod actio aliqua non sit peccatum grave, sufficit, ut vera probabilitas habeatur, quod tale non

sit, quemadmodum omnes fatentur: intelligo illam quæ fundamento non tenui innititur, talem esse, ut tuto (juxta sententiam communem, seposita quæstione de probabiliori, et minus probabili) possit teneri, et doceri. Et parvi aut nihili faciunt ad nostram rem duæ illæ doctrinæ, quas mihi Adversarius opponit, S. Augustini unam: *Graviter peccaret in rebus ad salutem animæ pertinentibus, vel eo solo quod certis incerta præponeret*, *lib.* 1. *de Bapt. cap.* 3. *Et cap.* 5. *Si incertum est peccatum, quis dubitat certum esse peccatum?* Nam ibi S. Doctor loquitur de eo qui operatur in dubio circa res ad salutis æternæ necessitatem spectantes, in qua re quilibet tenetur certum sequi. Præterquamquod ibi Sanctus sermonem habet de quodam Donatista, qui cum certus esset in Catholica Ecclesia rite, et recte Baptismum conferri, contra dubius erat an recte in sua secta eum reciperet; integrum textum exhibeo: *Si dubium haberet non illic recte accipi quod in Ecclesia Catholica recte accipi certum haberet, graviter peccaret in rebus ad salutem animæ pertinentibus, vel eo solo quod certis incerta præponeret*. Et deinde: *Accipere itaque in parte Donati, si incertum est esse peccatum, quis dubitat certum esse peccatum, non ibi potius accipere, ubi certum est non esse peccatum?* Quis dubitat quin iste Donatista certe peccaret? Sed non dicebat Sanctus Augustinus, quod qui ex vera et solida probabilitate operatur, cum dubium non versatur circa ea quæ ad salutis necessitatem pertinent, prout est baptismus, cum actio est certe illicita; lex enim dubia non imponit certam obligationem, juxta id quod docet Angelicus *Quodlib.* 14. *de verit. art.* 3. *Nullus ligatur per præceptum aliquod nisi mediante scientia illius præcepti.* Et idem probatur ex *cap.*

Cum jure 31. *de Offic. et Pot. Judicis deleg. Nisi de mandato certus extiteris, exequi non cogeris quod mandatur.* Idem in *can. Sicut quædam, dist.* 14. ubi S. Leo hæc scribit: *In his quæ vel dubia fuerint, vel obscura, id noverimus sequendum, quod nec præceptis Evangelicis contrarium, nec Decretis SS. Patrum inveniatur adversum.* Hoc locum habet in quantum asseri potest, quod aliqua actio non sit graviter illicita. Sed ut affirmetur absolute, aliquam actionem esse peccatum mortale, non sufficit opinio probabilis nec etiam probabilior; nam probabilior non excludit rationabilem timorem errandi; unde non efficit quod lex non remaneat dubia, et quod opinio opposita non possit esse vera, si vere probabilis est; quapropter cum agatur de Sacramentis, non est licitum sequi probabiliorem, cum opposita est probabilis, licet minus probabilis. Ad hoc igitur ut actio aliqua sit graviter illicita, requiritur certitudo, prout docent omnes cum S. Raymundo, qui (*lib.* 3. *de Pœnit.* §. 21.) scripsit: *Non sis nimis pronus judicare mortalia peccata, ubi non constat per certam scripturam.* Itaque Sanctus monet ne judicetur aliqua actio esse peccatum mortale ubi non constat tale esse; et cum dicat Sanctus *ubi non constat*, semper reprobare intelligit tamquam excessum asserere aliquod esse peccatum grave, quoties de illius gravitate non constat. S. Antoninus pariter dixit (*P.* 2. *tit.* 1. *cap.* 11. §. 28.). Quod sine periculo peccandi determinari non possit, aliquam actionem esse peccatum grave, nisi aperta scriptura, aut Ecclesiæ determinatio, aut ratio evidens non habeatur: *Quæstio in qua agitur* (sunt verba Sancti) *de aliquo actu, utrum sit peccatum mortale vel non, nisi ad hoc habeatur auctoritas expressa scriptu-*

ræ aut Canonis Ecclesiæ, *vel evidens ratio*, *periculosissime determinatur. Quia* (ut subjungit) *qui determinat sine aliquo ex prædictis momentis*, *aedificat ad gehennam*, conjicit animas in periculum damnationis. Hinc sapientissime Benedict. XIV. in suo opere *de Synodo*, in plerisque capitibus nihil aliud Episcopos monet, quam ne unquam peccati gravis eas damnent opiniones, quæ uti probabiles DD. utriusque partis defendunt.

Adversarius meus cæteroquin usque eo progressus est, ut conclusionem Theologicam suam opinionem appellet. Ego nolo me ingerere ad dicendum, utrum ejus opinio pondere, et quo pondere probabilitatis fulciatur; sed nescio an *Conclusio Theologica* dici possit, cum nullus Scripturæ textus pro illa habeatur, nec Ecclesiæ definitio extet, nec ratio evidens, nec DD. communis auctoritas, imo nec unius, qui juxta ejus opinionem scripserit, reperiatur. Adducit ille textum S. Isidori Pelusiot. (*lib.* 5. *Epistolarum*, *Epist.* 491.) *Vivi incessunt etiam mortuos; et hostes fœdus ineunt! Cur igitur*, *et naturæ leges*, *et inimicitiarum superas terminos*, *vita functo maledicens? Videris enim in cinerem ac favillam linguam acuere; sed primo violas sanctimoniam*, *cui omnes mortales studeant*, *oportet. Deinde immortalem habet animam*, *cujus vindex est oculus Dei pervigil.* Sed in libro, qui apud me est, typis edito Romæ an. 1620. reperio non ita, sed aliis verbis textum præfatum esse conceptum (*p.* 370.) sic enim ibi legitur: *Vivi solent calumniis incessi*, *cum jam defunctis etiam hostes conciliantur*, *et fœdus ineunt. Cur igitur ipse*, *et naturæ*, *et inimicitiarum terminos transgrederis*, *dum vita jam functum calumniaris*, *et lacessis? num putas*

quidem te solum adversus cinerem, et pulverem linguam stringere; sed heus primum ipsum sacrosanctum sepulturæ jus violas, quod tamen non ambit, et habere studet: deinde habet is animam immortalem, cujus oculus ille pervigil, et semper excubans vindex est. Judicent nunc alii, si hæc auctoritas quid momenti opinioni conferat Adversarii mei, qui defunctorum fidelium corpora omnia tamquam sacra veneranda esse contendit. S. Isidorus sacrum appellat Jus sepulcri, non autem corpus defuncti. Sed prætereа, Adversariis sibi assentatur omnia sibi facere, Scripturas, Ecclesiæ definitiones, DD. communem auctoritatem, et evidentes rationes. Scripturæ sunt: *Neque maledici regnum Dei possidebunt*, 1. *Cor.* 6. 10. (*Maledici* explicat Calmet, qui convicium in faciem proferunt, vel de absente obtrectant), Ecclesiæ definitionem dicit esse disciplinam qua ipsa utitur in sepeliendis fidelibus. Pro se etiam habet communem DD. auctoritatem, dicendo quod Moralistæ ideo de hac sententia non disseruerunt, quia juxta eorum regulas apud ipsos pro certa habita est. Tandem pro se rationes evidentes, quæ illæ utique sunt, quas ipse in sua Dissertatione exposuit. An hæc suadeant, nolo meo judicio quæstionem decidere, sed Sapientes omnem controversiam exhauriant.

Cæterum loquendo de mea sententia, ut superioribus paginis retuli, præter tres Auctores ibi citatos, qui de hac re scripserunt, curavi rem hanc a multis examinandam, et præsertim ab omnibus Congregationibus Missionariorum Civitatis Neapolis, in quibus, quia Missionariorum, Theologiam Moralem præcipue, omnes profitentur, et ibi (ut omnibus compertum est) selectiores Cleri Neapolitani coadunantur viri.

Hic Adversarius meus Socratis quemdam Textum in medio afferens, innuit quod non omnes ea sunt solertia præditi, ut sunt magistri idonei ad similes enucleandas quæstiones. Concedo quod non omnes sunt magistri; sed cum mihi præfatæ Congregationes totius corporis nomine responsum dedissent, supponendum est resolutiones non a minus sapientibus, sed a sapientioribus datas fuisse. Præfata quæstio, ut jam prius scripsi, fuit etiam Romæ ex mandato Benedicti XIV. discussa, et juxta mentem ipsius Pontificis (quam cæteroquin numquam animo intendi hanc fuisse definitionem ex Cathedra) quæstio resoluta fuit, quod peccati mortalis reatu careret. Sed ille scribit quod non tenetur fidem præstare, nec huic examini adhibito, nec resolutioni Romæ datæ. Nec eo umquam meus appulit animus, ut cogerem eum ad id credendum: sed id ego scripsi, quia vehementia mihi adsunt momenta, ne in dubium id revocem; dum mihi testatus est tamquam testis ex propria scientia, et de visu (ille enim propriis oculis aspexit Pontificis schedulam) quidam Sacerdos, Religiosus, Doctus, et in hac controversia minime affectus; proptereaque existimavi alios qui ad utramque sententiæ partem indifferentes sunt, prudenter et non abs ratione id credere etiam posse. Cæteroquin quantum ad me, tanto certius hoc mihi visum est, ut non dubitaverim hoc idem in eodem Opere Morali a me congesto, quod eidem Pontifici dedicavi, et præsentandum curavi, scribere, et rem uti mihi ille testatus fuit exponere. Quod reliquum est, si meus Adversarius bono fine ductus id scripsit; ego etiam pro certo habeo non inductum fuisse ad id scribendum aliqua animi adhæsione, aut contendendi lubentia (esset quidem optimum,

ut postquam ex sæculi laqueis me expedissem, ut in æternæ salutis tuto animam meam collocarem, id aggredi contenderem, quod ad damnationem eam conduceret, et cur? ut inanem gloriam, melius dicam, ut perpetuum dedecus in defendenda opinione falsa aucuparer!) sed fine recto, et bono, ut ex tot peccatis liberarem tam multos, qui habitum contraxerunt ad mortuis maledicendum, et qui non obstante quod credant (erronee, meo judicio) esse peccatum grave prout eis assertum erat, prosequebantur nihilominus ad eas maledictiones effutiendas. Quod autem meus adversarius voluerit me appellare *obstinatum*, et *falso zelo impulsum*, hoc omissum facio, sciens quoniam *qui judicat me*, *Dominus est*. 1. Corinth. 4. 4.

Ad hæc subjungo Epistolam responsivam ad me rescriptam a Reverendiss. Abbate D. Bartolomaeo de Marco Basiliano, (cui hanc Epistolam meam perpendendam misi) *viro quidem maximi pro ejus doctrina habito*, *tum apud ipsius Religionem*, *quæ præstantissimis muneribus eum decoravit*, *tum etiam quoquoversum Neapoli*, *et Romæ*, *etc. Magistro in Sacra Theologia*, *quam ipse per plures annos cum omnium plausu docuit*, *et* 30. *aut* 40. *annos in excipiendis confessionibus exercitato. Ego animi pendebam utrum huc referre deberem nec ne sequentem illius Epistolam; sed mihi consilium datum est, ut duobus ex motivis id efficerem*, 1. *ut omnibus notum fiat me*, *ut cautius agerem*, *et ne proprii sensus adhæsione deciperer*, *prout jam me deceptum autumat meus Adversarius*, *semper solitum fuisse aliorum Doctorum consilium exposcere*: 2. *ut patefaciam quam tum de mea*, *tum de opposita sententia*, *ceteri præstantes viri existimationem habeant. Epistola est sequens.*

Reverendiss. Padre, Sig. e Padr. Col.

DA molto tempo fa ebbi la consolazione di leggere la sua erudita Dissertazione sopra l'imprecazione de' Morti, sostenendo che non sia colpa grave il maledirli, siccome tal' è il sentimento mio, e delle persone più sagge, colle quali su di ciò ne ho tenuto spesso discorso. Ora per sua bontà mi manda la Risposta fatta ad un suo Contradittore, nella quale ho ammirata la sua dottrina, e aggiungendo ragioni l'ha resa quasi demonstrativa, nè saprei con qual fondamento il suo Contradittore difenda, che sia colpa grave, sembrandomi i motivi addotti da lui di niun momento, conforme li lessi in un libretto mandato dal medesimo alle stampe, e che V. S. Reverendiss. gli ha sodamente confutati, e presentemente li confuta. Certamente io non comprendo come possa esser peccato mortale il maledire i morti. Lodo poi la sua moderatezza in chiamar probabile quella sentenza, che dice non esser colpa grave la bestemmia de' Morti: dovea più tosto chiamarla moralmente certa, e per conseguenza l' opposta, che si difende dal suo contraddittore, moralmente falsa, e di debole, e tenue probabilità.

Io dunque non ho avuto nè che togliere, nè che aggiungere, nè che mutare della sua dotta scrittura; e prego il Signore che illumini la mente del suo Contradittore, e di alcuni pochi Compagni che fan pompa di trovar la colpa in ogni piccola azione. V. S. Reverendissima intanto non si arretri di mandar alla luce l' accennata Apologetica Risposta, che ne sarà applaudita, come ne fu in tutte l' altre sue

opere. Mi raccomando alle sue orazioni, e facendole riverenza con ogni rispetto le bacio le mani.

Di V. S. Reverendissima.

Mater Domini 14. Giugno 1758.

Ummiliss. Servitore obligat. e divotiss.
Bartolommeo di Marco Abate.

Subjungo hæc pauca. Præfatus Abbas Reverendissimus, ut scribit, videtur supponere a me opinionem meam dumtaxat uti probabilem haberi. Hoc a me dictum non est; dixi tantum quod ad hoc ut affirmari possit culpa gravi actionem aliquam carere, sufficiens esse quod probabile sit non esse gravem. Cæterum nolui judicium ferre, utrum mea sententia sit nec ne moraliter certa, cum hoc sapientium judicio committam; sed cæteroquin ego illam plusquam probabilem esse duxi, et duco.

Nuper alia prodiit epistola Adversarii, cui respondere opus esse minime censemus: sufficiunt quæ jam respondimus. Si autem forte putat Adversarius in controversiis, eos remanere victores, qui ultimo loco scribunt; hujusmodi victoriam valde libenter ei concedimus.

CAPUT II.

DUBIUM I.

Quid sit Juramentum?

133. *Quid est Juramentum?*
134. *Quæ sint vera Juramenta?*
135. *An dicere per conscientiam meam, vel Animæ meæ?* 136. *An dicere: Juro ita esse?* 137. *An dicere: Tam verum est, quam sol lucet: vel verum est sicut Evangelium?* 138. *An jurare per creaturas?*

133. » RESP. Juramentum est invocatio » tacita, vel expressa Numinis Divini, tanquam » primæ, et infallibilis veritatis, in testem ali» cujus rei. Hæc autem invocatio in eo consi» stit, quod jurans, quantum in se est, cu» piat ac velit, Deum id, quod jurat, testari » et manifestare (si et quando nimirum illi » placuerit, sive in hac vita, sive in altera), » tanquam quod ab ipso Deo sit cognitum, » et verum. Ita communiter DD. *S. Thom.* 2. » 2. *qu.* 89. *art.* 1. *Bon. d.* 1. *q.* 1. *part.* 1. » *Sanch.* 3. *mor. cap.* 1. *Laym. lib.* 4. *tract.* » 3. *cap.* 1.

Unde resolves.

134. » 1. Quoad forum internum jurat, » quisquis interius intentionem habet sive for» malem, sive virtualem, et invocat Deum in » testem, sive his sive illis verbis, ac signis,

» sive etiam nullis usus sit: ita ut, si quis » utatur verbis nullo modo importantibus juramentum, et is tamen ea putet esse juramenta, vere juret: et e contra; *Suar. lib.* 1. *cap.* » 1. *Sanch. lib.* 3. *cap.* 1. *Laym. lib.* 4. *t.* 3. » *cap.* 1. Quoad forum autem externum, quænam formulæ jurandi rationem habeant; ac » proinde quæ verba licite usurpari in conversatione possint, patet ex sequentibus.

» 2. Quando dubium est de jurantis intentione, judicari solet secundum communem acceptionem verborum, quibus est usus.

» 3. Veram rationem juramenti habent hæ » formulæ, testor Deum, vel invoco Deum testem. Item, *auffmeinem ei dt: hermuinem ei* » *dt*, nisi aliud de usurpantis intentione constet, » quia multi ita loquuntur, v. gr. *ich schwer* » *edir ein ei dt*, vel *her meimem ei dt*, hoc, » vel illud faciam: quorum tamen mens non » est serio id jurare, sed tantum iracunde, et » gravius affirmare. *Laym. lib.* 2. *l. c. cap.* 2.

» 4. Fides a Sacerdotibus loco juramenti exigi solita per eorum consecrationem, uti et » formula illa Principum, *her Unser Furstlichen Ehren; oder Crewen*, etsi non sint juramentum, tamen in foro fori accipiuntur » loco juratæ promissionis: uti et si a personis » illustribus, vel nobilibus dicatur, *her meiner* » *Allichen Ehren*, *Crewen*, *und Slauben*. V. » *Laym. loc. cit. cap.* 2.

» 5. Formulæ hæ, Deus novit, Deus testabitur suo tempore, coram Deo loquor, Deus » novit omnia, Deus videt meam conscientiam, » censentur tantum narrative proferri, non invocative (atque adeo non sunt juramenta), » nisi aliud constet, aut circumstantiis probetur. *Laym. loc. cit. num.* 4. *Bonacina*

» *quæst.* 1. *p.* 2. *ex Suarez*, *Lessius*, *San-*
» *chez. etc.*

Pariter dicere: *Vivit Deus*, *Deus est veritas*, non est Juramentum, si renuntiative profertur, ut *Cajet. Led. etc. apud Salmanticens. Tract.* 17. *cap.* 3. *num.* 25. At *Salm. cum Azor. Fagund. Sot. Trull.* dicunt talia verba ex usu communi accipi ut prolata invocatio, et ut vera juramenta.

» 6. Non sunt juramenta, quæ dicuntur per
» modum sponsionis: verb. gr. expono caput
» meum, amputentur mihi aures, ni ita sit,
» etc. Vid. *Sanch. loc. cit. num.* 42. * (Vid.
» *num.* 43.) *.

» 7. Non vere jurat, qui, ut juramentum
» coactus vitet, dicit se jurare per omne id,
» per quod potest: quia, cum res nulla sit,
» per quam absque necessitate jurare licite pos-
» sit, censetur per nihil jurare intendisse.

» 8. Non sunt juramenta (quod Confessarii,
» et Catechistæ moneant, ne ex erronea con-
» scientia peccetur) *vere*, *certe*, *in veritate*, *fi-*
» *de boni viri*, *per fidem meam*; *fide boni Chri-*
» *stiani*, *vel Sacerdotis*, *vel Regis.* * (*Ita Sal-*
» *mantic. Tract.* 17. *cap.* 6. *num.* 23. *cum So-*
» *to*, *Suarez*, *Sanchez*, *Less. Villal.*) *.

» 135. Nec per *conscientiam meam*, *super*
» *conscientiam meam*, *etc.* ut habet *Less. cap.*
» 42. *d.* 1. *Bonac. loc. cit.* quia tantum signi-
» ficant illum loqui ex dictamine conscientiæ,
» et notitia veritatis; nec in testem adducitur
» Deus. Esset tamen juramentum dicere, per
» *Fidem Catholicam*, *per sanctum Evangelium*,
» quia tunc censetur in testem adduci illius Fi-
» dei, et Evangelii Auctor, Vid. *Laym. loc. cit.*

Dicere igitur: *Per conscientiam meam*, *super meam conscientiam*, *in conscientia*, non est ju-

ramentum, ut docent *Less. lib.* 2. *cap.* 42. *n.* 4. *Elbel de* 2. *Præcept. num.* 47. *ac Salmant. dict. cap. num.* 28. *cum Led. et Villal.* quia nullus in testem adducitur, et sensus est: *Quod dico, est quod mihi dictat conscientia mea.* Idem videtur tenendum, cum Auctore ut sup. (*Istruz. etc. pag.* 152.) si dicas *Per conscientiam Animæ meæ;* Nam conscientia principaliter ibi, non Anima, nominatur et intenditur. Secus, si dicas: *Per Animam meam:* probabilius hoc esse verum juramentum dicunt *Salmantic. ibid. cum Suar. Fag. et Sanch. Elbel dict. num.* 47. *Renzi de Jur. q.* 17. *pag.* 125. *et Bus. num.* 150. Quia in Anima singulariter resplendet Deus qui in testem tunc censetur adduci. Vide dicta n. 129. *V. Sed hic.*

136. Item dicere: *Juro ita esse*, non est verè juramentum, quia tunc nec explicite, nec implicite Divinum testimonium imploratur. Ita *Salm. cap.* 2. *n.* 24. *cum Suar. Sanch. Bon. etc.* Nisi præcesserit interrogatio de jurejurando, quia tunc per interrogationem præcedentem illud *juro* satis determinatur ad verum juramentum.

137. » 9. Non jurat, qui dicit, tam verum » est quam sol lucet, quam hic sedeo, ambu» lo, etc. Unde etsi comparatio falsa sit, tan» tum est mendacium, cum nullus in testem » invocetur. Idem est, si dicas, quod dico, » est Evangelium, est instar fidei, est de fide » etc. * (*Dicere, est verum hoc sicut Evange» lium, non regulariter est juramentum, ut » Salm. ib. n.* 27. *cum Sanc. et Pal. Et idem » tenet Auctor libelli cit.* (*Istruz. etc. pag.* 153.) » *quia hæc verba denotant potius assimilatio» nem, quam invocationem, ut mox infra sub» dit Bus.*) *.

» 10. Quamvis hæ, et similes comparationes,
» tam verum est, quam Deus est, quam Chri-
» stus est in venerabili Sacramento, quam ve-
» rum est Evangelium: item, tam sum inno-
» cens, quam B. Virgo, vel S. Franciscus,
» etc. communiter videantur continere jura-
» mentum cum blasphemia; id tamen non sa-
» tis apparet, quia nullus in testem invocatur.
» Neque videtur esse blasphemia, si sit verum,
» et animus proferentis sit significare tantum si-
» militudinem, ut sensus sit, hoc verum esse so-
» lummodo, sicut alterum est verum suo modo.
» Tunc vero esset blasphemia, si usurpans in-
» tenderet significare, tantam esse (secundum
» æqualitatem) in suo dicto certitudinem, quan-
» ta est in ea veritate Fidei, *Sanch.* 2. *mor.*
» *c.* 31.

138. » 11. Non est juramentum, cum quis
» jurat per creaturas, in quibus nihil divinæ
» bonitatis specialiter elucet: quia tunc non
» censentur adduci cum relatione ad Deum: ut
» si dicas: *Juro per hanc herbam, vestem, etc.*
» Censetur autem juramentum, cum sit per
» creaturas nobiliores: cum per eas tunc acci-
» piatur earum Creator, ut qui in iis singula-
» riter residet, ac relucet: sic v. gr. dum ju-
» ratur *per cœlum*, intelligitur istius habitator;
» dum *per terram*, is cujus hæc est scabellum;
» dum *per templum*, is qui ibi colitur: dum
» per *aliquod Sacramentum*, is qui instituit;
» dum per *Crucem*, is qui in ea fixus est:
» dum *per Evangelia*, ea tangendo, aut no-
» minando, is cujus ea verba sunt, *Bon. q.* 1.
» *p.* 1. *n.* 4. *Suar. Sanch. ll. cc.*

DUBIUM II.

Quotuplex sit Juramentum?

139. » RESp. Divisiones aliquot communiter » afferuntur sed tantum accidentales; quæ spe» ciem non mutant, ut in Confessione distin» guere non sit opus. *Suar. Less. Bon. p.* 2. » Itaque dividitur.

» Primo in *Verbale*, *Reale*, et *Mixtum*, cum » videlicet vel verbis fit, vel actione aliqua, » ut erectione digitorum, contactu Crucis, Sce» ptri, Evangeliorum : vel et verbis simul, et » actione corporali, unde et vocatur juramen» tum corporale. Vid. *Bon. p.* 2.

140. » Secundo in *Invocatorium*, seu Conte» statorium, et in *Execratorium*, seu Impreca» torium. Illud est, quo Deus simpliciter, ut » testis, invocatur; hoc autem, quo non so» lum vocatur ut testis, sed etiam ut vindex, » cum jurans, se, vel alium dilectum, vel ali» quid sui, aut suorum subjicit Deo punien» dum, si falsum dicat: ut, *ita me Deus amet,* » *adjuvet : puniat me Deus, faciat Deus, ut* » *hinc nunquam sanus surgam : nec conjugem,* » *nec liberos vivos hodie intuear : tollat me Deus* » *subitanea morte ; in æternum damnet : super* » *animam meam, etc.* in quibus, quando falso » juratur, an sit conjuncta altera species mali»

» tiæ contra charitatem sui, aut proximi, Scholastici controvertunt. Negant *Suar. Val. etc.* quia non solet quis etiam amico suo tale malum ex animo imprecari: sed potius cogitat Deum non facturum esse. Vid. *Bon. d.* 4. *q.* 1. *p.* 2.

141. » Tertio in *Assertorium*, et *Promissorium*. Illud est, quo præterita, vel præsentia affirmantur, aut negantur: hoc autem est, quo aliquid futurum promittitur. Addunt aliqui *Comminatorium*, ut v. gr. per Deum ego te cædam. Sed hoc referri potest ad promissorium. In confessione non opus est explicare, utrum per Deum, an Sanctos juraveris: quia est ejusdem speciei malitia, cum jurans semper intendat Deum adducere in testem. *Suar. Less. cap.* 42. *Lugo dist.* 16. *n.* 286.

142. Quæritur, an omnia ista juramenta sint ejusdem speciei? Negat *Pal.* Sed melius affirmat sententia communis cum *Salm, tract.* 17. *c.* 1. *n.* 18. *et* 19. *cum Sot. Less. Sanch. etc.*

143. Notandum autem, quod prædicta verba: *Occidar, si hoc non est*, et similia, quamvis sint vera juramenta, si per modum execrationis dicantur, quia significant: *Deus, quem in testem invoco, me occidat, si hoc non est verum.* Ceterum communiter non continent, nisi quamdam sponsionem, seu pœnæ obligationem, et significant: *Si non est ita, spondeo meam vitam, vel pœnæ mortis me submitto.* Item *Salm. tract.* 17. *cap.* 2. *num.* 26. *cum Pal. Fag. Trull. Villal. Bus. D.* 1. *num.* 6. *Sanch. Dec. lib.* 3. *cap.* 2. *n.* 256. *Elbel num.* 52. Secus vero, si Deus ibi expresse nominetur, dicendo: *Deus me perdat, si mentior;* quia tunc jam invocatur Deus, ut vindex mendacii, si forte

profertur. *Sanch. Salm. Elbel ll. cc. cum Busemb.* mox supra *num.* 140. Dicere autem: *Habear ut hæreticus*, *si hoc est falsum*, non est verum juramentum: Sicut neque etiam, regulariter loquendo, dicere: *Tot Angeli tollant Animam meam*, *quot vicibus hoc feci*. Vel: *Ita faveat mihi Deus*, *sicut etc.* Ita *Salm. n.* 27. *cum Pal. et Sanch.* Neque est juramentum dicere: *Juro per istam Crucem*, Cruce tamen non demonstrata, vel signata. *Salm. num.* 24. *cum Sanch. Fag. et Vill.*

DUBIUM III.

An, et quando sit licitum jurare?

144. *An liceat jurare? Et quæ requirantur ad licite jurandum?*
145. *Quid de* Judicio *requisito?*
146. *Quid de* Justitia? *An sit mortale defectus justitiæ in juramento assertorio? Quid de dicentibus*, per Deum te occidam?
147. *Quid de* Veritate *requisita?*
148. *Quæ certitudo requiratur ad jurandum?*
149. *An liceat petere juramentum a pejeraturo?*
150. *An excusentur a mortali rustici pejerantes? Et quomodo admonendi?*

144. » RESP. Juramentum, si debito modo » fiat, licitum esse, est de Fide. Et quidem » est actus Religionis, ut omnes docent. Tunc » autem debito modo fit, cum in eo observan» tur hæc tria, 1. Est *Judicium*, quod exigit, » ut cum discretione, prudentia, consideratio» ne, ac reverentia, non sine necessitate, aut » gravi causa fiat. 2. Est *Justitia*, quæ exigit

» ut quod juratur, sit res justa, licita, et ho» nesta. 3. Est *Veritas*, ut nimirum sit res ve» ra, aut saltem ex gravi ratione putetur esse » vera; ita ut, prout ex defectu alicujus ho» rum minor, aut major in Deum injuria, aut » irreverentia redundare censeatur, ita quoque » majus aut minus committatur peccatum.

Unde resolves.

145. » 1. Quoad *Judicium*, si hoc solum de» sit, ut plurimum est veniale tantum: ut si quis » absque necessitate juret, sive ex levitate qua» dam animi, sive ex consuetudine. V. *Sanch.* » *lib.* 3. *cap.* 6. *n.* 22. *Less.*

» 2. Mortaliter tamen etiam hic, aut venia» liter peccari potest, juxta quantitatem negli» gentiæ, quam jurans admittit in investigatio» ne veritatis, vel tollenda consuetudine. *San*» *ch. n.* 10.

» 3. Et sic mortalis est status illorum, qui » non tollunt consuetudinem jurandi sine atten» tione, sitne verum hoc, an falsum, quod » jurare solent.

146. » 4. Quod ad *Justitiam* spectat, pec» cat mortaliter, qui jurat se facturum rem » mortaliter malam, ut se aliquem interfectu» rum, quia est gravis irreverentia, divina au» ctoritate se ad peccatum mortale quasi obliga» re, ita ut hic duæ malitiæ concurrant: una, » quod velit malum, altera, quod ad hoc abu» tatur auctoritate Dei odio habentis omne ma» lum. *Bon. loc. cit. p.* 3. *Less. lib.* 2. *cap.* » 42. *d.* 3.

Hoc certum est in juramento promissorio; sed quæstio est, an sit peccatum grave defectus justitiæ in juramento assertorio, si quis cum ju-

ramento se jactet de aliquo peccato? *Prima sententia* affirmat *cum Tolet. lib.* 4. *cap.* 21. *n.* 10. *et* 11. *ac Sot. Less. etc. ap. Salm. c.* 2. *n.* 46. Sed probabilius dicendum non esse nisi veniale contra Religionem, ut *Suar. tom.* 2. *de Relig. lib.* 1. *cap.* 3. *n.* 6. *Sanch. Dec. lib.* 3. *cap.* 4. *n.* 33. *et Salm. n.* 47. *cum Pal. Tamb. et Leand.* Ratio, quia ideo in juramento promissorio id est mortale, quia juramentum tum assumitur ad firmandam voluntatem exequendi malum; In tali vero assertorio non assumitur ad confirmandam complacentiam, sed tantum pronuntiatur ad alios certiores reddendos de suo peccato, quod non est nisi quædam animi levitas venialis. Secus tamen dicendum, ut bene advertunt *Salm. ibid. cum AA. cit.* si quis juramentum assumeret ad firmandam detractionem, quia juramentum tunc sumitur, ut medium ad infamiam alterius certiorem reddendam.

Notandum autem hic, quod ex ira proferentes verba, videlicet: *Per Deum*, *per Christum te occidam*, communiter non peccant graviter, quia ex ignorantia, aut indeliberatione ut plurimum excusantur. Ita mecum sentit Auctor cit. lib. (*Istruz. etc.*) *pag.* 154.

» 5. Venialiter autem peccat, qui jurat facere rem venialiter malam, aut vanam, aut inutilem, aut frivolam: cum ibi levis tantum irreverentia censeatur. *Bon. ibid. Less. loc. cit.* * (*ita etiam tenent Tann. Spor. Sanchez etc. Sed magis mihi arridet sententia opposita, quam tenet Elbel num.* 97. *cum March. Turr. etc. quia non levis, sed gravis irreverentia videtur invocare Deum in testem ac fidejussorem peccati quamvis levis*) *.

» 6. Item peccat venialiter, qui jurat aliquid

» contra consilia Evangelica: ut se non ingres-
» surum Religionem, non daturum eleemosy-
» nam, aut mutuum. *Suar. Less. Sanch. Bon.*
» *loc. cit.*

147. » 7. Quod ad *Veritatem* spectat: cum » hæc deest, peccatur mortaliter, quia com» mittitur gravis in Deum irreverentia; quippe » cum adducatur in testem falsitatis, quasi vel » ipse veritatem nesciat, vel velit, aut possit » decipere testando falsum. Nec hic excusat le» vitas materiæ: quia, sive hæc sit gravis, sive » levis, seria, sive jocosa, æqualiter tamen » repugnat Deo testificari falsum: et tale jura» mentum dicitur Periurium. *S. Th.* 2. 2. *q.* » 89. *ar.* 7. *Less. Sanch. Bon. l. c.* * (Hac » de re lege *Prop.* 24. inter damnatas ab In» noc. XI.) *. An autem, et quando perju» rium possit esse veniale per accidens? * (*Sci-* » *licet ob defectum deliberationis, vel adverten-* » *tiæ. Sal. Tract.* 17. *c.* 2. *n.* 28. *et* 29.) * » Vid. *Escob. tom.* 1. *cap.* 3. *n.* 6.

» 8. Nec excusatur, vel qui jurat verum; si » is putabat esse falsum, vel qui jurat pro cer» to, de quo ipse dubitet, etsi a parte rei ve» rum sit. *Sot. Nav. Bonac. loc. cit.*

148. Ad recte tamen jurandum non requiritur certitudo absoluta, et omnino infallibilis; sed sufficit aliqua certitudo moralis, sive quædam probabilitas, quæ ad quandam certitudinem moralem pertingat. Ita *Tamb. c.* 2. §. 1. *n.* 6. Immo *Sanch. lib.* 3. *cap.* 4. *n.* 10. *cum Val. et Suar. ac Salm. cap.* 2. *n.* 42. *cum Pal. Less. Bon. Azor. etc. cum communi*, *et eod. c. n.* 49. expressius ajunt sufficere in juramento sive assertorio, sive promissorio probabilitatem veritatis assertæ, vel impletionis exequendæ rei promissæ; modo, intelligendum,

non habeatur ratio probabilis in oppositum. Hinc dicunt posse quidem affirmari cum juramento, quod auditum est a persona ita fide digna, ut moraliter certos nos faciat. Hoc tamen non currit in judicio. *Salm. d. c. n.* 44. *cum Sanch. Pal. Bon. etc.* Vid. *Bus. n.* 144.

149. » 9. Peccat æque graviter, qui ab al» tero exigit juramentum, sciens eum esse pe» ieraturum. Excipe, nisi justa causa, et neces» sitas exigat * (*Dicunt vero Pal. tract.* 14. » *D.* 1, *p.* 10. *n.* 9. *et Elbel de Jur. n.* 110 » *sufficere causam utilem honestam.* Vide *dicta* » *lib.* 2. *n.* 77.) * quia tunc perjurium ex sola » pejerantis malitia sequitur, nec alter morali» ter censetur illius causa, cum utatur suo ju» re. Quod tamen extra judicium raro habet lo» cum in privatis personis. *S. Thom. q.* 29. » *Suar. lib.* 3. *c.* 13. *et* 14. *Sanch. lib.* 3. *c.* 8.

» 10. Non peieravit, qui juravit aliquid re» ipsa falsum, quod ipse bona fide, et cum » ratione putavit esse verum.

150 » 11. Excusari subinde quidam simplices a mortali perjurio videntur posse, ratione in» considerationis, cum usurpant quasdam for» mulas juratorias, ut, per animam meam, » puniat me Deus. Etsi enim sciant id vocari » juramentum, non tamen apprehendunt, quod » jurare sit aliquid grave, et invocare Deum » in testem, sed tantum apprehendunt confusam » aliquam rationem mali non tanti momenti. » Vid. *Bon. loc. cit. Laym. c.* 14.

Immo notandum, quod communiter rustici non apprehendunt pravitatem perjurii, dum se confitentes de juramentis parum, vel minime distinguunt juramenta vera a falsis; Et hoc ex praxi in Missionibus jamdudum intellexi. Quare pro iis, qui consuetudinem taliter ad pejeran-

dum habent, Confessarios potius censeo abstinendos esse ab instruendis his talibus de peccato gravi, quod revera est in perjurio, ne peccata materialia in iis ob malum habitum, quem habent, formalia evadant; ex regula generali, ut docet *Eus. de Sac.. Pœn. cum. Lug. Sanch. et Laym. etc.* Vid. *lib.* 6. *n.* 610. Bene tamen tales consuetudinarii sunt fortiter monendi, ut deinceps desinant falsum jurare. Ceterum non semper expedit monere hujusmodi rudem Pœnitentem de gravitate perjurii, si monitio prævideatur non de facili profutura.

DUBIUM IV.

An in juramento liceat uti æquivocatione?

151. *An liceat jurare cum Amphibologia?*
152. *An vero cum Restrictione mentali?*
153. *Resolvuntur casus, de Confessario affirmante nescire peccatum confessum.* 154. *De Reo, vel Teste non legitime interrogato.* 155. *Quid si legitime rogetur, et æquivoce juret?* 156. *Et an Reus capitalis teneatur crimen confiteri?* 157. *De Pœnitente interrogato de peccato confesso.* 158. *De paupere indigente re aliena.* 159. *De debitore, qui alias non tenetur.* 160. *De rogato a Judice, an sit locutus cum Reo, et similibus?* 161. *De creditore asserente nihil sibi solutum.* 162. *De adultera negante crimen.* 163. *De requisito ad mutuandum.* 164. *De mercatore, etc.* 165. *De famulo asserente Dominum non esse domi.* 166. *De assumendis ad Doctoratum.* 167. *De asserente acceptionem pecuniæ, quam non recepit.* 168. *De asserente falsum, addendo submisse aliquid verum.*
169. *An liceat alicui non rogato æquivoce jurare?*
170. *Vide alios casus apud Busemb.*
171. *An liceat jurare sine animo jurandi? Sed de hoc vide fusius n. 172. Dub. 5. Quær. an simulatio sit aliquando licita?*

151. » RESP. Jurare cum æquivocatione, » quando justa causa est, et ipsa æquivocatio

» licet, non est malum: quia ubi est jus occultandi veritatem, et occultatur sine mendacio, nulla irreverentia fit juramento. Quod si sine justa causa fiat, non erit quidem perjurium, cum saltem secundum aliquem sensum verborum, vel restrictionem mentalem verum juret: erit tamen ex genere suo mortale contra religionem, cum sit gravis irreverentia ad alterum in re gravi decipiendum usurpare juramentum. Ita communiter DD. *Sanchez. lib.* 3. *cap.* 6. *Bonac. p.* 12. *Laym. cap.* 13.

Ad majorem claritatem pro hic dictis, et dicendis in hac materia tam difficili plura sunt distinguenda. Primo loco distinguendum, aliam esse *Amphibologiam*, sive æquivocationem; aliam *Restrictionem mentalem*.

Amphibologia triplici modo esse potest, I. quando verbum habet duplicem sensum, prout *Volo* significat velle, et volare. II. Quando sermo duplicem sensum principalem habet, v. g. *Hic liber est Petri*, significare potest, quod Petrus sit libri dominus, aut sit libri auctor. III. Quando verba habent duplicem sensum, unum magis communem, alium minus: vel unum literalem, alium spiritualem: ut verba illa, quæ dixit Christus de Baptista: *Ipse est Elias*. Et Baptista dixit: *Ego non sum Elias*. Quo sensu viri spirituales cibos delicatos, dicunt eis nocere, idest mortificationi; Doloribus afflicti dicunt bene valere, idest quoad robur spiritus. *Cardenas Diss.* 19. *n.* 47. Sic etiam quis interrogatus de aliquo, quod expedit celare, potest respondere, *dico non*, idest dico verbum *non Card. n.* 52. de hoc dubitat, sed salvo meliori consilio, videtur immerito, cum verbum *dico* vere duplicem sensum habeat, significat enim profero, in nostro autem sensu *dico* idem est ac *profero*.

His positis, certum est et commune apud omnes, quod ex justa causa licitum est uti aequivocatione modis expositis, et eam juramento firmare. Ita *Less. lib. 2. cap. 41. n. 47. Carden. Diss. 19. n. 35. Salm. Tr. 17. de Juram. c. 2. n. 115. ex S. Hieron. c. 22. q. 2.* qui dicit: *Utilem simulationem, et in tempore assumendam;* quod explicans *S. Th. 2. 2. q. 111. art. 1. ad 2.* ait: *S. Hieronymus utitur large nomine simulationis pro quacumque fictione.* Ratio, quia tunc non decipimus proximum, sed ex justa causa permittimus, ut ipse se decipiat, et ex alia parte non tenemur ad mentem aliorum loqui, si justa causa subsit. Justa autem causa esse potest quicumque finis honestus ad servanda bona spiritui, vel corpori utilia. *Salm. ibid. num. 109. cum Val. Sanch. Pont. et Leand.*

Utrum autem jurare cum amphibologia, sive restrictione non pure mentali ut infra, sine justa causa, sit peccatum mortale? Affirmat *Viva in prop. 27. damn. ab Innoc. XI.* item *Tol. Ang. Arm. Nav. etc. ap. Sanch. Dec. lib. 3. c. 6. n. 2.* Idemque tenet *Bus. cum Laym. Sanch. et communi;* ut asserit. Sed immerito citat *Sanch.* et vocat suam sententiam communem: dum oppositam sequitur *Sanch. loc. cit.* et eandem tenent *Lugo de Fide D. 4. num. 64. Caj. 2. 2. q. 89. art. 6. ad 4. dub. 2. Salm. c. 2. n. 108. cum Sot. Val. Prado, Hurt. Candido, Leand. etc.* item *Less. lib. 2. cap. 42. n. 48. Pal. tr. 14. D. 1. p. 7. n. 3.* et probabilem putat *Bus. n. 170. 3.* Ratio hujus probabilioris sententiae est, quia in hujusmodi juramento jam adsunt veritas et justitia; deficit tantum judicium sive discretio, cujus deficientia non est nisi venialis. Nec obstat quod ait *Viva*, scilicet quod taliter jurans exercite invocat Deum ad testificandum

falsum; nam reipsa invocat ad testificandum verum, juxta suum sensum, quamvis permittat ex justa causa, ut alter ex sua incuria, vel inadvertentia decipiatur. Excipiendum tamen *cum Salm. loc. cit. et aliis communiter*, nisi hoc fiat in judicio, vel in contractibus. Ex præfata autem sententia infertur, quod ad sic jurandum (præterquam in judiciis, et contractibus) non requiritur causa absolute gravis, sed sufficit quævis rationabilis causa, puta ad se liberandum ab importuna, et injusta interrogatione alterius, ut dicunt *Salm. n.* 109. *cum Val. Sanch. Bon. Pal. etc. Roncag. de Jur. c.* 4. *q.* 2. *R.* 3. *Elbel. n.* 129. Hic tamen notandum 1. cum *Ronc. loc. cit.* majorem causam requiri ad æquivocandum cum juramento, quam sine illo. Notandum 2. cum *Salm. dict. n.* 109. quod quo verba majorem occasionem præbent errandi, major causa exigitur: Unde dicunt, quod quando verba fere nullam causam præbent errandi, ut sunt verba per se æquivoca, duplicem sensum æque habentia, tunc levissima causa excusat.

152. *Restrictio* autem *mentalis* alia est *pure mentalis*, quæ nullo modo ab aliis percipi potest; alia *non est pure mentalis*, quæ ex adjunctis circumstantiis innotescere potest.

Restrictio *pure mentalis* nunquam est licita, nec juramentum super eadem, ut patet tribus propositionibus damnatis ab Innocent. XI. in quibus. Prima *num.* 26. dicebat: *Si quis vel coram aliis, sive interogatus, sive propria sponte, sive recreationis, sive quocunque alio fine juret, se non fecisse aliquid, quod revera fecit; intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit: vel aliam viam ab ea, in qua fuit, vel quodvis aliud additum verum revera non mentitur nec est perjurus.*

Secunda *n.* 27. dicebat : *Causa justa utendi his amphibologiis, est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas ; vel ad quemlibet virtutis actum ; ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens, et studiosa.*

Tertia *n.* 28. *Qui mediante commendatione, vel munere, ad Magistratum, vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato Regis exigi solet, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.*

E contrario licitum est justa causa uti restrictione *non pure mentali*, etiam cum juramento, si illa ex circumstantiis percipi potest. Id probatur *ex Joan.* 7. ubi Christus dixit : *Non ascendo ad diem festum hunc.* Et tamen narrat Scriptura quod postea ascendit : *Non ascendo*, subintellexit, *manifeste*, ut rogabant Discipuli, sed *ascendo occulte.* Pariter ex *Matth.* 24. ubi Dominus dixit: *De die illa nemo scit .... neque Filius*, subintelligendo, *ad manifestandum*, ut Discipuli petebant, prout explicat *D. Aug. P.* 6. *in Prol.* Sic etiam sentit S. Thom. 3. p. q. 10. art. 2. ad 2. inquiens: *Dicitur nescire diem, quia non facit scire.* Idest, ac si dixisset, nescio ad manifestandum aliis. Et idem sentiunt S. Jo. Chrisost. S. Hieronym. S. Ambrosius, S. Athanasius, S. Basilius, S. Hilarius etc. ut testatur Suarez Tom. 3. in 3. p. q. 10. a. 2. Hanc sententiam communiter tenent *Gonet Man. t.* 5. *tr.* 8. *c.* 2. §. 3. *Laym. tr.* 3. *l.* 4. *c.* 13. *n.* 7. *v. Interim*, *Palud. in* 4. *D.* 9. *q.* 3. *a.* 3. *Concl.* 1. *Adrian. in* 4. *de Sacr. Confess. D.* 6. §. *Ad argum. Major. in* 4. *D.* 15. *q.* 18. *q.* 1. *Soto de secreto, membr.* 3. *Wi-*

gandt tr. 10. *Exam.* 4. *n.* 61. *Resp.* 3. *Cardenas in* 2. *Crisi Diss.* 19. *num.* 81. (qui in Propos. Innoc. XI. *Diss.* 19. *n.* 48. cum *Suar. et Lugo* ait idem dicendum si respondeatur ad mentem interrogantis). *La-Croix l.* 3. *p.* 1. *n.* 287. *Holz. tom.* 1. *de Juram. pag.* 273. *n.* 490. *Elbel. eod. tit. tom.* 2. *pag.* 52. *n.* 144. *Sporer tr.* 3. *c.* 1. *n.* 115. *Viva in prop.* 27. *Innoc. VI. n.* 4. ; *et Sal. tr.* 17. *c.* 2. *n.* 117. ubi dicunt hanc sententiam esse communem fere omnium DD. Idem sentit *Continuator Tournely to.* 1. *p.* 689. cum. *Varroi et Bourdad.* dicens, etiam strictiores Theologos has restrictiones late mentales (quod idem est ac non pure mentales) negare esse illicitas, ex D. August. qui *in lib. contra mendac. c.* 10. ait : *Quamvis omnis qui mentitur, velit celare quod verum est, non tamen omnis qui vult quod verum est celare, mentitur.* Consentit etiam rigidissimus *Contensonius tom.* 4. *Diss.* 2. *c.* 1. *in Resp. ad Instabis*; nam explicando illud Joannis 7. de ascensu Christi ad diem festum, dicit, Christum verba suboscura adhibuisse, in quibus poterat vir prudens verborum sensum facile interpretamento aperire. Favet *D. Thomas* (ut recte ait *Wigandt*) 2. 2. *q.* 69. *art.* 2. ubi: *Aliud est veritatem tacere, aliud falsitatem proponere.* Item *q.* 110. *art.* 5. *ad* 4. dicit : *Non est licitum mendacium dicere ad hoc, quod aliquis alium a quocunque periculo liberet, licet tamen veritatem occultare prudenter sub aliqua dissimulatione, ut Augustinus dicit in lib. contra mendac.* Ratio autem hujus sententiæ est, quia, si non liceret uti restrictione non pure mentali, non existeret modus secretum licite celandi, si quis nequiret aperire sine damno, vel incommodo; Quod utique esset æque perniciosum commercio

humano, quam mendacium. Damnatio autem peracta a Pontifice restrictionis mentalis recte intelligenda est de restrictione pure, et stricte sumta; illa enim tantum vera mentalis restrictio dici debet; quæ tantum in mente fit, et ita occulta remanet, et nullo modo ex circumstantiis externis agnosci valet.

153. Hinc infertur I. Confessarius affirmare potest etiam juramento, se nescire peccatum auditum in Confessione, subintelligendo, *ut hominem*, non autem ut *Ministrum Christi*, ut docent *S. Th.* 2. 2. *qu.* 70. *art.* 1. *ad* 1. *Lug. Disp.* 22. (qui tamen *num.* 75. explicat alio modo illud verbum *nescire per scientiam*, *quæ utilis sit ad respondendum*) item *Sporer de Præc. n.* 119. *et Elbel. de Jur. n.* 149. cum aliis communissime. Ratio, quia interrogans non habet jus, nisi ad sciendam notitiam communicabilem, qualis non est illa Confessarii. Et hoc etiam si alter interroget, an audierit ut Minister Christi. *Lug. n.* 66. *Viva in prop.* 17. *Inn. n.* 3. *et* 13. *Ronc. de* 2. *Præc. c.* 4. *Reg. prax. n.* 2. *et Elbel de Jur. n.* 130. *cum aliis.* Quia Confessarius semper censendus est respondere ut homo, nam ut Minister Christi non potest loqui. Hinc dicunt *Card. Diss.* 19. *n.* 39. *in fine*, *et* 67. *ac Fel. Pot. de Jur. n.* 1734. quod quoties tenetur quis occultare infamiam alterius, licite dicit, *nescire*, scilicet *non habeo scientiam utilem ad respondendum*: sive *non scio tanquam manifestabile*, ut *Card. cum Lugo d. loc. n.* 43. *et* 44. Et si quis temere petat a Confessario, an audierit tale peccatum in Confessione, bene potest respondere: *Non audivi*, scilicet, *ut homo*, *vel ad manifestandum*, *Card. cum Lug. n.* 66.

154. II. Reus, aut testis a Judice non legiti-

me interrogatus potest jurare, se nescire crimen, quod revera scit; subintelligendo, nescire crimen, *de quo legitime possit inquiri*, vel nescire *ad deponendum*. Ita *Caj. Opusc. to.* 1. *tr.* 31. *R.* 5. *Sporer de* 2. *Præc. c.* 1. *n.* 120. *et* 121. *Azor. to.* 1. *l.* 11. *c.* 4. *Ronc. de* 2. *Præc. c.* 4. *q.* 2. *R.* 3. *Sanc. Dec. l.* 3. *c.* 6. *n.* 23. *et* 26. *cum. Nav. Tolet. Val. etc.* ex eodem *D. Th.* 2. 2. *q.* 69. *a.* 1. Idem, si testis ex alio capite non teneatur deponere, nempe si ipsi constet crimen caruisse culpa, ut *Salm. d. c.* 2. *n.* 259. *et Elbel. n.* 145. Vel si sciat crimen, sed sub secreto, cum nulla præcesserit infamia, ut *Card. ib. n.* 51. Reus tamen, vel testis, qui legitime a judice interrogatur, nequit ulla æquivocatione uti, quia tenetur justo præcepto Superioris parere. Est communis, *Salm. c.* 2. *n.* 146. *cum Sot. Less. Sanch. etc. cum Bus. n.* 2. Et idem dicendum de juramento in contractibus onerosis, quia alias injuria alteri irrogaretur. *Salm. ibid.* Excipe in judicio, si crimen fuerit omnino occultum, tunc enim potest, imo tenetur testis dicere, reum non commisisse. *Tamb. c.* 4. §. 2. *n.* 4. *cum Card. et Pot. ut sup.* Et Idem potest reus, si non adest semiplena probatio etc. *Tamb.* §. 3. *n.* 2. cum communi, quia tunc Judex non legitime interrogat.

155. Sed quæritur hic 1. an si talis reus, vel contrahens æquivoce jurando decepit, possit absolvi, nisi veritatem manifestet? Negant aliqui non improbabiliter, sed probabilius affirmant *Sanch. Dec. l.* 2. *c.* 7. *n.* 8. *et Salm. c.* 2. *n.* 147. *cum Philiarch.* Quia tali juramento (quod perjurium nequit dici) non peccavit contra justitiam commutativam, sed contra legalem, et obedientiam Judici debitam, cujus præceptum detegendæ veritatis transiens

est, duratque solum dum Judex interrogat. Idemque dicit *Sanch. ib.* de teste mentiente. Et ideo uterque absolvi possunt, quin veritatem revelent. Tenentur vero alteri satisfacere, si possunt alia via. At si non possunt, dicunt *Salm.* teneri, denuo in judicio detegere debitum. Sed etiam excusarem, si omnino essent impotentes ad satisfaciendum in præsenti, et futuro.

156. Quæritur 2. an reus legitime interrogatus possit negare crimen, etiam cum juramento, si grave damnum ex confessione ipsi immineat? Negant *Elbel. n.* 44. *cum D. Th. d. ar.* 1. *ad* 2. et quidem probabilius, quia reus tenetur tunc pro communi bono, damnum illud subire. Sed satis probabiliter, *Lugo de Just. D.* 40. *n.* 15. *Tamb. lib.* 3. *c.* 4. §. 3. *n.* 5. *cum. Sanch. Viva q.* 7. *art.* 4. *n.* 2. *Sporer de* 2. *Præc. c.* 1. *n.* 15. item *Elbel. dict. n.* 144. *Carden. in Prop. Innoc. XI. Diss.* 19. *n.* 78. cum *Nav. Less. Sa*, *et Fill. et aliis plurib.* dicunt posse reum, si sibi immineat pœna mortis, vel carceris, aut exilii perpetui, amissionis omnium bonorum, triremium, et similis, negare crimen, etiam cum juramento (saltem sine peccato gravi), subintelligendo *non commisisse*, *quatenus teneatur fateri*, modo sit spes vitandi pœnam. Ratio, quia lex humana non potest sub gravi obligare homines cum tanto onere. Additque *Elbel* hanc sententiam, licet minus probabilem, insinuandam tamen esse reis, et Confessariis, ut liberentur illi a culpa gravi, in quam facillime incident, si ad confessionem criminis obstringentur. Vid. dicenda *l.* 4. *n.* 274.

157. III. Pœnitens interrogatus a Confessario de peccato confesso potest jurare non commisisse, subintelligens *illud*, *quod confessus non sit.* Ita *Carden. Diss.* 19. *n.* 48. *Salm. n.* 118.

in fine. Sanch. lib. 3. *cap.* 6. *n.* 14. *Sporer de* 2. *Præc. cap.* 1. *n.* 105. Hoc tamen intelligendum, nisi Confessarius juste interroget ad noscendum statum pœnitentis, *ex Prop.* 58. *damn. ab Innoc. XI.*

158. IV. Indigens bonis absconditis ad sustentationem, potest judici respondere, se nihil habere, *Salm. n.* 140. Pariter heres, qui sine inventario occultavit bona, si non tenetur ex illis satisfacere creditoribus, potest judici respondere, nihil occultasse, subintelligens *de bonis, quibus satisfacere teneatur. Salm. loc. cit. et Ronc. c.* 4. *Reg.* 2. *in praxi.*

159. V. Qui mutuum accepit, sed postea satisfecit, potest negare accepisse mutuum, subintelligens, *ita ut debeat solvere, Salm. n.* 140. *et Spor. de* 2. *Præc. c.* 1. *n.* 122. *cum Suar. Nav. Az. Laym. Sanch. Cov. et aliis.* Sic pariter, si quis fuit coactus ad Matrimonium, potest Judici asserere etiam cum juramento *non contraxisse*, scil. *libere* ut par erat, *Tol. lib.* 4. *c.* 21. *Laym. c.* 14. *n.* 8. *Nav. in c. Humanæ aures* 22. *q.* 5. *et Spor. loc. cit.* qui idem ait de eo, qui irrita Sponsalia inivit. Pariter qui Matrimonium promisit, sed inde non teneatur ad illud, potest negare promissionem; scilicet *ut ex illa teneatur, Salm. n.* 140. Qui non tenetur ad gabellam, potest respondere nihil ferre, scilicet *ex quo gabellam debeat, Card. n.* 77. *Salm. n.* 140. *Spor. loc. cit. n.* 121. *cum Led.* Qui venit de loco falso putato infecto, potest negare venire ex illo, scilicet *ut pestilenti*; quia hæc est mens custodum. *Salm. n.* 141. *Less. c.* 42. *n.* 47. *Sanch. Dec. lib.* 3. *c.* 6. *n.* 35. *et Sporer loc. cit. n.* 140. *cum Tol. Nav. Suar. Henr. Rodr. etc.* Imo hoc admittunt *Tol. Less. et alii plures ap. Spor.*

etiamsi ille celeriter transisset per locum infectum, modo sit certus nil luis contraxisse, quia posset intelligi non venisse, ut ab ipso periculum sit timendum.: Sed huic ego non omnino acquiesco. Admittunt etiam *Salm. dict. loc. cum Bus.* quod si quis a fure vi obligetur ad promittendam pecuniam cum juramento, potest subintelligere: *Dabo, si tibi debuero, secluso juramento;* quia dicunt promissionem illam ex circumstantiis posse admittere talem amphibologiam. Pariter Uxor, cui constet Matrimonium esse nullum, potest Judici, vel Confessario, qui alias non vellet eam absolvere, promittere cum juramento cohabitare cum viro, etsi non intendat, intelligens de cohabitatione licita. *Salm. dict. n.* 141.

160. VI. Rogatus a Judice, an sit locutus cum reo, potest negare, intelligens, non locutum fuisse ad cooperandum crimini. Canonicus obligatus ad secretum, potest jurare nihil manifestasse, si vere nihil eorum, quæ sub gravi tenebatur celare, manifestavit. Ita *Salm. n.* 142. qui asserunt hæc omnia passim obvia esse apud omnes Auctores. Pariter *Less. c.* 42. *n.* 48. *cum Alex. Bart. etc.* qui eligendus est in officium, interrogatus, an habeat aliquod impedimentum, potest negare, si revera illud non sit tale, quod impediat.

Pariter, si quis invitatus interrogetur, an sit bonus cibus, qui revera sit insipidus, potest respondere, esse bonum, scilicet, *ad mortificationem. Cardenas Diss.* 19. *n.* 74. Sic etiam dicunt *Card. n.* 76. *et Croix lib.* 3. *p.* 1. *n.* 302. licite proferri cerimonias: *Osculor manus, etc. Offero me famulum etc.* quia ex communi usu accipiuntur, ut verba materialia, prolatà tantum ad honorem. Licitum est etiam celare

veritatem cum causa; v. gr. si quis petat a te pecuniam, potes respondere: *Utinam haberem!* Vel *gauderem habere*, etc. *Card. Diss.* 19. *num.* 53.

161. Sed quæritur 1. an creditor ex instrumento possit asserere cum juramento nihil sibi solutum, si revera sit pars soluta, sed ipse ex alio capite habeat creditum, quod probare non possit? Respondetur posse, dummodo non juret eam quantitatem sibi deberi ex illo instrumento, nec aliis creditoribus anterioribus damnum inferatur. Ita *Salm. cap.* 2. *n.* 143. *cum Sanch. Pal. Leand. etc.*

162. Quær 2. an adultera possit negare adulterium, intelligens, ut illi revelet? Potest æquivoce asserere, non fregisse matrimonium, quod vere persistit. Et si adulterium sacramentaliter confessa sit, potest respondere; *Innocens sum ab hoc crimine*, quia per Confessionem est jam ablatum. Ita *Card. Diss.* 19. *n.* 54. Qui tamen hic advertit, quod nequit id affirmare cum juramento, quia ad asserendum aliquid sufficit probabilitas facti; sed ad jurandum requiritur certitudo. Sed respondetur, quod ad jurandum sufficit certitudo moralis, ut diximus *supra Dub.* 3. *n.* 147. *cum Salm. c.* 2. *n.* 44. *Less. Sanch. Suar. Pal. et communi.* Quæ certitudo moralis remissionis peccati potest quidem haberi, quando quis bene moraliter dispositus recepit Pœnitentiæ Sacramentum.

Ad quæsitum vero dicunt *Salm. n.* 144. *cum Soto* non posse feminam adulterium negare, quia esset pura restrictio mentalis. *Card.* tamen *n.* 60. admittit in periculo mortis licere uti metaphora, quæ communis est in Scriptura; ubi adulterium sumitur pro idolatria, ut ex *Ezech.* 23. 27. *Quia adulteratæ sunt . . . et cum idolis*

fornicatæ sunt. Imo si crimen est vere occultum, probabiliter cum *Bus. infra art.* 4. *et Less. Trull. ibid. ac Sanch. lib.* 3. *Dec. c.* 2. *n.* 42. *cum Sot. Sayr. et Arag.* potest mulier negare cum juramento, et dicere: *Non commisi*; eodem modo, quo reus potest dicere Judici non legitime interroganti, *crimen non commisi*, intelligendo non commisisse, ita ut teneatur ei manifestare, ut *Tamb. ex comm. c.* 4. §. 3. *n.* 1. *et* 2. *Et Viva q.* 7. *art.* 4. *n.* 2.

163. Quær. 3. an requisitus ad mutuandum, possit jurare non habere pecuniam, quam revera habet, intelligendo, non habere, *ut ad mutuum præstet?* Negant *Salm. num.* 145. *cum Sot. Henr.* Ratio, quia illa restrictio ex circumstantiis percipi nequit. Sed hoc intelligendum, si veritas nullo modo percipi possit; nam si posset conjici ex aliqua circumstantia, nempe paupertatis, vel indigentiæ mutuatarii, bene posset ipse intelligere, non habeo superfluum; ut possim mutuare. Ita *Ronc. de* 2. *Præc. c.* 4. *Reg.* 2. *in praxi*, *Viva q.* 7. *art.* 4. *n.* 2. *cum Sanch. Bon. Sylv. etc. Card. Diss.* 19. *num.* 48. *cum Suar. et Lug. de Pœnit. Disp.* 23. *sess.* 4. *num.* 74. qui sic docet: (Qui habet unum panem sibi necessarium, vere respondet se nullum habere ei, qui petit panem commodatum, quia nullum habet quem commodare possit, de quo solo ille interrogat). Et idem dicit *Carden. n.* 73. de pecunia petita, si domino sit necessaria.

164. Quær. 4. an mercatores possint jurare, mercem carius ipsis constare, intelligendo *cum alia merce?* Affirmant aliqui, sed merito negant *Salm. dict. n.* 143. Probabiliter tamen posse ait *Croix lib.* 3. *p.* 1. *n.* 301. *cum Gob.* quando tales non intelligunt de mero pretio rei, sed

computant in eo expensas pro vectura, pro apotheca etc.

165. Quær. 5. an famulus ex jussu domini possit negare, ipsum esse domi? *Card. Diss.* 19. *n.* 75. admittit posse figere pedem in lapidem, et respondere, *non est hic*; Quia non est restrictio mentalis; sed huic non assentio, si alter nullo modo possit id advertere. Potius concederem posse dicere, *non est hic*, scilicet non in hac janua, vel fenestra; vel (ut ait *Tourn. Mor. tom.* 1. *pag.* 689.) *Non est hic*, quatenus videri possit. Item ait *Card.* posse respondere, *egressus e domo est*, intelligendo *in præterito*; non enim tenemur, ait cum *Less. ut supra*, respondere ad mentem interrogantis, si adsit justa causa. Secus, si ille rogetur, an hac mane dominus egressus sit, ut *Croix lib.* 1. *p.* 1. *n.* 184. Sic etiam *Card. n.* 72. ait de viro nobili qui est in luctu, posse respondere famulum, esse foris, scilicet esse remotum a consortio, ut ex usu loquendi solet intelligi.

166. Quær. 6. an assumendi ad gradum doctoratus possint jurare cum æquivocatione conditionem requisitam non veram, scilicet vacasse tot annis illi scientiæ etc. si tales sint æque idonei ac alii Doctores? Vide *Tomb. Dec. lib.* 3. *cap.* 2. §. *ex n.* 11. qui affirmat, et justam causam ait tunc esse sic jurandi, ne repellantur qui jam digni sunt. Sed quidquid sit de hoc, probabile magis mihi videtur non pejerare Doctorandos Neapoli, qui more solito scribunt manu propria in suscipiendo Matriculas: *Dico con giuramento essere il primo anno istitutista etc.* cum revera id non sit. Ratio quia verbum illud *giuro*; sive *dico con giuramento*, ut supra diximus *Dub.* 3. *n.* 136. *cum Salm. c.* 2. *n.* 24. *Bon. Sanch. Suar.* de se non est jura-

mentum, nisi præcedat interrogatio de juramento, sed hæc interrogatio Neapoli vel omnino non fit, vel non fit de vero juramento, sed tantum de illa scriptione materiali, quæ ex usu communi videtur non apprehendi ut verum juramentum.

667. Quær. 7. an possit quis licite coram Notario asserere accipere pecuniam, quam vere non recipit? Affirmat posse *Tamb. ibid. n.* 20. *et* 23. sensum impropriando, scilicet jurando, pecuniam pro accepta habere, vel accipere, qui certus sit moraliter alterum brevi pecuniam sibi fore soluturum. Et videtur probabile ex communi usu loquendi.

168. Quær. 8. an liceat jurare aliquid falsum, addendo tamen submissa voce circumstantiam veram? Affirmat *Hurtad. et Prado cum aliis ap. Salm. c.* 2. *n.* 136. *contra Torre*, qui dicunt, quod ut locutio sit vera, sufficit, ut exterius concordet conceptui mentis, sive nutibus, sive voce submissa explicetur, et per accidens est, ut alter non audiat. At melius *Salm. n.* 138. id admittunt, si tamen aliquo modo possit ab altero percipi illa submissa prolatio, licet ejus sensus non percipiatur; secus si omnino alterum lateat.

169. » 1. Graviter peccat, qui utitur æqui-» vocatione, quando non rogatus, sed sponte » sua jurat: quia tunc tenetur uti vocabulis » secundum communem significationem, inquit » *Tolet. lib.* 4. *c.* 21. eo quod non habet ra-» tionem æquivocandi.

170. Probabilius tamen *Salm. c.* 2. *n.* 142. *in fine* cum communissima contrarium dicunt, nempe, quod quando adest justa causa necessitatis, vel utilitatis, potest quis uti amphibolo-

giis in juramento, etiamsi ad jurandum sponte se offerat.

» 2. Graviter item peccat qui utitur æquivo-
» catione, quando juramentum juste exigitur,
» ut a judice vel superiore in re gravi. *Bon.*
» *loc. cit.*

» 3. Si autem fiat tale juramentum in re le-
« vi, per jocum, et citra inobedientiam, ac
» notabile damnum alterius, erit tantum ve-
» niale, ut probabiliter docet *Sanch. l.* 3. c.
» 5. contra alios: quia sola discretione, sive
» judicio caret. Vid. *Bon. loc. cit.*

» 4. Licet æquivoce jurare, si juramentum
» exigatur injuste, ut v. gr. si quis exigat ju-
» ramentum, qui jus non habet, v. gr. judex
» incompetens: vel si non servet ordinem juris.
» Item, si exigatur per vim, injuriam, metum,
» v. gr. si vir exigat juramentum ab uxore de
» adulterio occulto; si latrones exigant a te ly-
» trum cum juramento *Sayr. l.* 4. *c.* 3. *et lib.*
» 1. *c.* 17. *Less. Trull. lib.* 2. *cap.* 1. *d.* 15.

171. » 3. Qui exterius tantum juravit sine
» animo jurandi, non obligatur, nisi forte ra-
» tione scandali; cum non juraverit, sed lu-
» serit. In foro tamen externo potest cogi, ut
» servet. *Sanch.* 7. *mor. cap.* 10. *num.* 11.
» *Trull. lib.* 2. *c.* 1. *d.* 10. * (*Sed de hoc*
» *vide mox dicenda Dub. seq. num.* 172. *v.*
» *Quæritur*) *.

Quæritur hic ultimo, an simulatio sit aliquando licita? Respondetur: Simulatio *formalis*, nempe cum quis intendit per factum externum aliud significare, quam in animo habet; hæc nunquam est licita, quia est verum mendacium facti, ut docet *D. Th.* 2. 2. *q.* 111. *art.* 1. Simulatio vero *materialis*, scilicet cum quis aliquid agit, non intendens deceptionem alterius,

sed aliquem suum finem: hæc est licita cum justa causa, semper ac ex circumstantiis alii possint conjicere ad alium finem id agi, prout dictum est de restrictione non pure mentali *n.* 152. Sic Josue *c.* 8. licite fugit, non intendens significare metum, sed ut hostes longe abducerentur ab urbe *Hai*, et reliqui milites irruerent in Urbem. Ita etiam Christus Dominus *Luc.* 24. apud Emmaus *finxit longius ire*, non intendens, ut Discipuli hoc crederent, sed volens significare, se revera iturum fuisse longius, nisi ab eis invitaretur. Ita *Croix. l.* 3. *p.* 1. *num.* 298.

DUBIUM V.

Quæ, et quanta sit obligatio juramenti promissorii?

172. *Quotuplex veritas affirmanda sit in juramento promissorio? Quale autem peccatum sit juramentum promissorium fictum, et quomodo obliget?*
173. *An peccet graviter non implens promissum in re parva?*
174. *An obliget juramentum metu extortum?*
175. *Quid, si sit errore, vel dolo extortum?*
176. *An obliget juramentum de re mala, aut vana?*
177. *Quid de juramento in favorem tertii?*
178. *An juramentum non ludendi excludat ludum moderatum?*
179. *An obliget juramentum factum contra primum?*
180. *An juramentum sequi debeat conditionem promissionis?*
181. *Quomodo obliget juramentum servandi statuta alicujus collegii?*
182. *De juramento Medicorum non visitandi etc.*
183. *De juramento servandi secretum, dicendi veritatem, et solvendi debitum.*
184. *An obliget juramentum factum concubinæ non cognoscendi aliam?*
185. *An promissio prodiga cum juramento obliget?*
186. *An obliget juramentum redeundi ad carcerem? De juramento Parentum ac Dominorum puniendi filios, aut famulos.*

172. » RESP. 1. Juramento promissorio duæ » affirmantur veritates, una de præsenti prima-

» ria, quod scilicet jurans habeat animum implendi quod promittit; altera secundaria de futuro, quod scilicet impleturus sit suo tempore quod promittit: sive promittat Deo, et est votum cum juramento; sive homini, et est jurata promissio humana. Unde oritur obligatio implendi, si rationabiliter possit. Ita communiter DD. *Laym. lib. 4. tom. 3. cap. 6. Bon. p. 7.*

Unde resolves.

» 1. Defectu primæ veritatis jurans vere peccat mortaliter, si vel non habet animum implendi, sive materia sit parva, sive magna, licita, sive illicita: vel si dubitat, an facturus sit, necne, quod jurat; vel si putat sibi moraliter impossibile, ut impleat quod promittit: quia quoad istam veritatem præsentem, promissorium ab assertorio non differt; unde nec parvitas materiæ excusat. ib. * (*Peccat quidem graviter, qui promittit aliquid cum juramento, putans impossibile, ut impleat. Ita hic Busemb. Sed addendum cum Salmant. cap. 2. num. 49. cum Azor. Suar. Fag. Leand. etc. secus esse, si probabilem rationem haberet implendi*).

Quæritur, quale peccatum sit juramentum promissorium fictum, et ad quid obliget? Distinguo: Tripliciter potest quis ficte promittere cum juramento, I. Sine animo jurandi. II. Sine animo se obligandi. III. Sine animo implendi.
I. Si quis jurat *sine animo jurandi*, peccat quidem, et ex prop. 25. damn. ab Innoc. XI. quæ dicebat: *Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive sit gravis.* Ratio, quia tunc illudit Divino testimonio.

An autem hic peccet graviter? Resp. affirmative, si juret sine animo implendi promissionem; si vero cum animo implendi, peccat tantum venialiter, ut communissime dicunt *Sanch. Dec. lib.* 3. *c.* 6. *n.* 10. *Ronc. de Juram. c.* 4. *q.* 1. *R.* 3. *Tamb. de Juram. lib.* 3. *c.* 3. §. 2. *n.* 4. *Elbel de Jur. n.* 129. *Mazzott. eod. tit. c.* 3. *q.* 3. Recte vero excipiunt, si juramentum fiat in contractibus, vel coram judice: quia tunc, licet non sit perjurium, est tamen gravis deceptio contra justitiam.

II. Si autem jurat *sine animo se obligandi*, sed cum animo implendi, *Caj.* 2. 2. *quæst.* 89. *art.* 6. *Croix lib.* 3. *p.* 1. *n.* 2. 9. item *S. Anton. Nav. Scotus*, *Tambur.* et alii communius apud *Sanch. loc. cit. n.* 5. tenent hunc peccare mortaliter, tum quia sic jurans, falso significat habere intentionem se obligandi, quam vere non habet; tum quia, ut sentit *Croix* tamquam probabilius, videtur gravis irreverentia adducere Deum in testem, et nolle ejus testimonio obstringi. Sed valde probabiliter idem *Sanch. n.* 7. *Tamb. num.* 6. *Elbel. num.* 21. *Renzi de Juram. p.* 125. *et Ant. a Spir. S.* cui adhæret *Ronc. loc. cit. R.* 4. tenent hunc non peccare nisi venialiter. Ratio, quia taliter jurans, cum habeat animum implendi, quamvis non intendat se obligare, ex una parte non jurat falsum, quia asserit verum de voluntate præsenti, ex alia parte, cum hic voluntatem non habet se ullo modo obligandi ex vi juramenti, de cujus intrinseca ratione est inducere obligationem Religionis, revera non jurat, ut ex communi dicunt *Salm. tract.* 17, *cap.* 1. *n.* 19. *Elbel loc. cit. Sporer in* 2. *Præc. cap.* 1. *n.* 134. *etc.* et ideo juramentum hoc idem est ac si factum sine animo jurandi, quod non est nisi veniale,

quando verum asseritur, ut supra dictum est.

Au autem sic jurans cum animo jurandi, sed sine animo se obligandi, teneatur ad servandum juramentum? *Prima* sententia negat, tum quia hujusmodi juramentum fuit invalidum, ut supra; tum quia Deus juramenta promissoria non acceptat, nisi juxta jurantium intentionem; *ex c. Humanæ aures, qu.* 5. ubi dicitur: *Divina judicia talia foris nostra verba audiunt, qualia ex intimis proferuntur.* Ita *Pal. tract.* 24. *D.* 1. *p.* 8. *num.* 7. *Salm. d. c.* 1. *n.* 15. *Ronc. R.* 4. *Tamb. n.* 7. *Mazzott. loc. cit. Elbel. n.* 125. *et Sanch. Dec. lib.* 3. *cap.* 10. *num.* 8. cum *S. Bonav. S. Anton.*, *Scoto*, *Sylv. Nav. Arm. Gabr. Ang.* et aliis cum communi, ut asserit. *Azor.* Et clare favet *D. Thom. n.* 3. *D.* 39. *qu.* 1. *art.* 3. *qu.* 3. ubi ait: *Si autem simpliciter juret absque dolo, tunc in foro conscientiæ non obligatur, nisi secundum suam intentionem.* Et idem confirmat 2. 2. qu. 89. art. 7. ad 4.; *Si autem jurans dolum non adhibeat, obligatur secundum intentionem jurantis.* Is autem jurat sine dolo (ut dicit *Elbel num.* 218. *cum Ills.*) qui jurat alicui nullum jus habenti ex justitia ad rem promissam. *Secunda* tamen sententia affirmat teneri ad servandum juramentum. Hanc tenent *Less. lib.* 2. *cap.* 42. *n.* 37. (licet vocet oppositam valde probabilem) *Cajet.* 2. 2. *q.* 89. *art.* 7. *Suarez cap.* 7. *Sot. lib.* 8. *q.* 1. *art.* 7. item *Valent. Sayr. Fill. Arag.* apud *Bonac. tom.* 2. *D.* 4. *quæst.* 1. *pag.* 7. *n.* 3. et *Renzi de Juram. pag.* 125. *quæst.* 5. Ratio, quia, qui jurat cum animo jurandi, jam verum juramentum emittit, et ideo tenetur efficere, ad servandam reverentiam Divini Nominis, ut verum evadat quod jurat; nec potest a juramento separare obligationem implendi pro-

missum, cum obligatio oriatur ex ipso juramento, de cujus natura est, ut effectum habeat quod juratur, ne vocetur Deus in testem falsitatis. Et in hoc apparet differentia inter votum, seu contractum, et juramentum; nam in illis obligatio pendet ab intentione voventis vel contrahentis, in juramento autem ex vi ipsius juramenti. Utraque sententia est probabilis, sed prima est probabilior, nam ratio hujus secundæ sententiæ supponit ut certum, tale juramentum sine animo se obligandi emissum, esse verum juramentum; Attamen probabilius est, et commune, ut asserunt *Salm. cap.* 1. *n.* 19. *cum aliis ut supra*, et etiam *Viva in proposit.* 25. *Innocent. num.* 13. (contra *Less. dict. num.* 37.) quod hujusmodi juramentum non sit verum juramentum, tum quia caret conditione necessaria ad naturam juramenti promissorii, qualis est animus se obligandi; tum quia juramentum sequitur naturam promissionis quam confirmat, ut certum est *ap. Bus. n.* 280. *cum Less.. Bon. etc.* At promissio sine tali animo facta non est quidem promissio, sed simplex propositum; ergo evanescente promissione, evanescit etiam juramentum, et habetur ut factum sine animo jurandi, quod certe, ut vidimus, nullum est. Si autem nullum existit juramentum, nulla existit obligatio illud implendi.

III. Si demum quis jurat *sine animo implendi*, sed cum animo jurandi, et se obligandi, certe peccat mortaliter, quia tunc etiam de præsenti deficit veritas. An autem is obligetur ad implendum promissum? Respondetur affirmative, quia viget tunc essentia et obligatio juramenti. *Tamb. n.* 6. *Mazzott. l. c.* et *Sanch. lib.* 3. *cap.* 10. *num.* 5. cum *S. Bonav. Leon.* et *Suar.* qui oppositum vocat improbabile. Et

hoc dicendum, etiamsi is nullum habuerit animum se obligandi ex vi promissionis; quia obligatur aliunde ex vi juramenti, ut *Sanch. n.* 6. *Tamb. ibid.* et *Mazzott. loc. cit.* Qui etiam recte advertit, quod is, qui habet verum animum jurandi, et nihil cogitat de juramenti obligatione, vere obligatur, quia obligatio sequitur ex ipsa juramenti natura, et qui vult actum, vult consequenter ejus proprietates. Idem ait, si ille ignoret obligationem juramenti; sed huic probabilius contradicunt *Salm. dict. c.* 1. *n.* 23. loquendo de voto, ubi ex sententia communissima dicunt, quod si quis ignoret votum trahere secum obligationem, et cum hoc errore emittat votum, obligationem nolendo, is ad votum non obligatur, quia nemo obligationem contrahit, nisi volens sibi illam imponat. Vide dicenda *De Voto num.* 201. *vers. Sed quær. I.* Et vide mox supra dicta, ubi vidimus cum *D. Th.* juramentum non obligare ultra intentionem voventis. Si autem quis injuste cogatur, puta a latrone, ad aliquid promittendum cum juramento, potest licite intendere non velle implere promissum, si relaxationem juramenti obtinuerit. Ita probabiliter *Croix lib.* 1. *p.* 3. *n.* 278. *cum Suar. Sanch.* et *Diana.*

173. » 2. Defectu secundæ veritatis vere pe» jerat is, qui quod promisit, postea non im» plet, si rationabiliter implere potest. Id solum » hic dubitatur; an qui promisit rem exiguam » cum juramento, v. gr. dare alteri unum po» mum, vel nummum pro eleemosyna, vel » castigare prolem, vel inter vendendum nolle » se minori pretio vendere; vel nolle primum » locum occupare, aut præcedere in ingressu » portæ, etc. an, inquam, sub gravi peccato » teneatur hæc servare? Ubi speculative quidem

» videtur, quod sic, quia vere adductus est » Deus ut testis, quod sit facturus: ergo si sine » causa non facit, quantum in se est, facit » Deum testem falsum. *Caj. Val. Tol. lib.* 4. » *c.* 44. Nihilominus probabiliter alii tenent » contrarium, ut *Sanch.* V. *Laym. sup. c.* 4.

Magna est quæstio, an detur parvitas materiæ in transgressione juramenti promissorii, ita ut promittens dare aliquid modicum, si verum habeat animum præstandi, dum jurat, sed postea non præstat, tantum leviter peccet? Prima sententia valde probabilis negat. Hanc tenent *Cajet.* 2. 2. *quæst.* 89. *art.* 7. *Dub.* 1. *Tol. lib.* 4. *cap.* 22. *Less. cap.* 42. *n.* 23. *Bonac. t.* 2. *Disp.* 4. *quæst.* 1. *p.* 14. *num.* 2. item *Vall. Reg. Medin. Cand. etc. apud Salm. tract.* 17. *cap.* 2. *num.* 52. Ratio, quia tunc jam violatur juramentum, in qua violatione minime datur parvitas materiæ. Idque videtur sentire *S. Thom.* 2. 2. *quæst.* 89. *art.* 7. *ad* 3. ubi ait, quod si quis compellitur invitus aliquid promittere sub juramento, licet postea in judicio poterit repetere quod solvit, tenetur tamen interim solvere promissum: *Quia magis debet damnum temporale sustinere, quam juramentum violare.*

Secunda vero sententia non minus probabilis, imo forte probabilior affirmat, et hanc tenent *Suar. de Relig. lib.* 3. *de Juram. cap.* 16. *n.* 9. *Soto de Justit. lib.* 8. *qu.* 1. *art.* 7. *Dub.* 1. *Az. lib.* 3. *cap.* 27. *quæst.* 2. *Castrop. tr.* 14. *Disp.* 1. *p.* 6. *n.* 8. *S. Antonin. part.* 2. *tit* 10. *cap.* 4. §. 1. *Nav. Man. c.* 12. *n.* 10. *Sylv. v. Juram.* 4. *q.* 1. *Laym. lib.* 4. *tr.* 3. *cap.* 14. *n.* 6. *et Salm. loc. cit. cap.* 2. *n.* 53. *cum. Arag. Sanch. Jo. a S. Thoma, Rodriq. Trull. etc.* Ratio, quia in juramento promisso-

rio Deus non proprie ut testis adducitur (nam alioquin perjurium committeretur, etiamsi deinde promissio ex justa causa non impleretur) sed solum tanquam auctoritatem præbens obligationi, quæ oritur ex promissione coram Deo facta, prout si quis aliquid promitteret coram Principe, intendens ex illius auctoritate suam firmare promissionem. Hinc dicunt, quod cum postea promittens non implet quod promisit, non jam peccat peierando, quia perjurium tum tantum patratur, cum invocatur Deus in testem mendacii; abest vero mendacium, ubi jurans habet voluntatem implendi promissum; non implere autem promissionem, non est mendacium, sed infidelitas, et aliquantulum gravior ratione irreverentiæ, quæ Deo irrogatur, coram quo promissio facta est; sed cum res promissa non sit gravis, hujusmodi infidelitas ad gravem culpam non pertingit. Sic etiam ajunt *Salm. cit. c.* 2. *n.* 88. *cum S. Antonin. Nav. Castrop.* et aliis supra relatis, quod si quis jurat servare secretum, et postea non servet, haud graviter peccat, nisi illud manifestet cum gravi læsione Proximi, vel Communitatis.

» 3. Illud certum est, quod si ex eo quod » jurasti, tantummodo parum aliquid non servès, non est grave: v. gr. si jurasti te non » bibiturum vinum, non peccas mortaliter parum bibendo. *Sanch. t.* 1. *lib.* 4. *c.* 12. *n.* » 21. quia tunc excusat parvitas materiæ. Et » sic excusantur, qui jurant servare statuta ali» cujus Capituli, Collegii, Universitatis, etc. » si postea parvum aliquod statutum violent. Et » idem dic de tabellionibus juratis, et aliis mi» nistris justitiæ: ut et de eo qui ex summa, quam » alteri se daturum jurasset, parum tantum de-

» traheret : *Navar. Suar. Sanch.* Vide *Laym.*
» *Bon. p.* 13.

174. » 4. Obligaris probabiliter juramento pro-
» missorio, etsi extortum a te sit per injuriam,
» ac metum, ut si oblitus uti æquivocatione,
» jurasti prædonibus dare lytrum, usurario usu-
» ram. *Bec.* 2. 2. *quæst.* 82. *etc.* Negat tamen
» *Azor. p.* 1. *lib.* 1. *cap.* 21. *quæst.* 13. in ma-
» teria matrimonii, quia matrimonium coactum
» metu cadente in constantem virum, nullum
» est : hinc etiam juramentum extortum de eo
» contrahendo videtur relaxatum ipso jure. *Caj.*
» v. *Perjurium*, *Suar. cap.* 9. *Sanch. Bonac.*
» *p.* 9.

Quæstio magna est, num obliget in conscientia juramentum metu extortum? Dicitur *in conscientia*, quia in foro externo, ubi præsumitur non adfuisse animus jurandi, certe non obligat tale juramentum, *ex c. Verum de Jurament.* Quoad forum autem internum *prima* sententia negat obligare *cum. Azor. S. Antonin. Sylv. Lop. Angel. Panorm. et aliis apud Sanch. de Matrim. lib.* 4. *D.* 20. *n.* 3. qui eam probabilem vocat, *ex Authent. Sacramenta c. Si adversus venditionem* : ubi dicitur, talia juramenta nullius momenti esse habenda. Hinc dicunt, quod promissio sic jurata vel irrita est, vel rescindibilis a metum passo. *Secunda* tamen sententia longe probabilior, quam tenent *S. Th.* 2. 2. *quæst.* 89. *art.* 7. *ad* 3. *Salm. de Contract. cap.* 1. *num.* 26. *cum Bonac. Sot. Less. Sanch. Suar.*; item *Elbel n.* 57. (qui vocat communissimam) *et Viva de Juram. q.* 7. *art.* 4. *n.* 7. (qui vocat communem) dicit tale juramentum obligare. Ratio, quia tenemur efficere, ut verum sit quod juramus, ne Deum testem falsi faciamus. Ideo *ex cap. cum contingat.*

de Jurejur. in 6. *et aliis ut infra*, regula est, quodlibet juramentum servandum esse, quod sine peccato impleri potest. Respondetur autem, *Authenticam* citatam non receptam, vel expresse revocatam fuisse a *c.* 8. *et* 15. *de Jurejur.* Notandum autem, quod metum passus tempore, quo ad impletionem ex vi juramenti tenetur, potest illius relaxationem petere ab Episcopo, vel a quocumque, qui possit juramenta commutare, ut *Salmant. loc. cit. n.* 65. *cum Lug. Villal. et Ledesm.* Et si jam solverit promissum, potest in judicio repetere, vel occulte sibi compensare, *ut Viva loc. cit.* Vide *de Contr. num.* 175. *vers. Quær.* 2.

177. » 5. Obligaris item, etsi juramentum » sit errore, aut dolo extortum, si dolus, vel » error versetur tantum circa circumstantias ac» cidentales non magni momenti; nam si ver» setur circa substantiam, ut v. gr. si annulum » te daturum alteri jures; putans esse ferreum, » cum sit aureus, vel circa circumstantias ma» gni momenti, quibus cognitis non jurasses, » non obligaris. Vid. *Sanch. lib.* 3. *cap.* 11. » *n.* 11. *Suar. etc.* * (*Hanc doctrinam circa* » *qualitates accidentales probabilem putant Salm.* » *de Contractib. cap.* 1. *num.* 21. *Sed opposi-* » *tam censent probabiliorem. At vide n.* 187. » *v. Sed dubium, et de Voto. hac lib.* 3. *n.* » 198. *vers. Certum est. Et n.* 225.) *.

176. » 6. Non inducit ullam obligationem, » si jures rem malam, aut vanam, aut inu» tilem, aut (ut habet *Cajetan.*) indifferen» tem, quæ nec ex fine, nec ex circumstantiis » cohonestatur; quia juramentum non potest » esse vinculum iniquitatis, aut vanarum rerum, » ac otiosarum, ad quas Deus non vult nos » obligari. *Bonac.* et alii communiter. Ubi no-

ta ex *Laym. sup. cap.* 6. juramentum non convalescere, etsi talis res illicita, et vana, postea » mutatis circumstantiis fiat honesta, cum juxta » reg. 18. juris in 6. non firmetur tractu tem» poris, quod initio non subsistit.* (*Cum Salm.* » *cap.* 1. *ex num.* 55. *Hinc etiam adde cum* » *Elbel num.* 60. *Pal. et Tamb. quod si jura-* » *mentum sit de servando aliquo a lege prohi-* » *bito, non valet, etiamsi lex prohibeat tan-* » *tum sub pœna; secus, si sit de aliquo a lege* » *permisso*) *.

177. Juramentum in favorem tertii, semper ac impleri potest, sine peccato implendum est; etiamsi sit contra consilia Evangelica, *Salm. c.* 2. *n.* 69. *cum Pal. Less. Sanch. Suar. etc.* Et etiamsi promissio facta irrita sit a jure in odium iniqui creditoris, velut promissio solvendi usuras, ut *ex c. Debitores de Jurejur.* Et certum hoc esse apud omnes asserit *Sanch. Dec. lib.* 3. *c.* 11. *n.* 3. Vel promissio facta meretrici, licet tale juramentum fuerit illicitum, ut *Mol. Suar. Caj. Sanch. cum Salm. de juram. cap.* 2. *n.* 69. Intellige si meretrix jam opus suum præstiterit; secus, si non. *Spor. c.* 1. *n.* 55. *Laym. c.* 6. *n.* 2. *Elbel n.* 88.

Aliter tamen dicendum, si promissio sit irrita jure, quia esset contra bonum commune; Ratio quia tunc ipsa impletio illicita esset. Ideo non obligat juramentum metu extortum super professione, matrimonio, sponsalibus, renunciatione fori Ecclesiastici, si sit Clericus: Item super donatione a Clerico, vel a milite facta concubinæ. Ita *Salm. de Contr. c.* 1. *n.* 67. *ex c. Diligenti de Foro compet. cum Bus. n.* 174.

Quæritur autem cum contractus est irritus a jure in favorem tantum promittentium, utrum tunc juramentum firmet contractum, ita ut pro-

missarius ex eo acquirat jus justitiæ? Affirmant *Azor. Sanch.* et alii. Sed probabiliter negant *Elbel n.* 61. *ac. Spor. c.* 1. *n.* 53. *cum Tamb. Potest. Pichler. etc.* Ratio, quia nullo modo juramentum habet vim firmandi hujusmodi contractum; non ex se, quia solum obligat virtute Religionis; non ex jure positivo, nam, licet ex *c.* 28. *de Jurejur. etc.* tales contractus debeant servari ob juramentum, nullibi tamen habetur reservandos esse ex justitia; Et ideo hæc obligatio non transit ad hæredes jurantis: et ipse jurans deobligatur, relexato juramento. Vide *Elbel n.* 64.

» 7. Nec obligaris implere, si quid jurasti » contra consilia Evangelica, ut non ingredi » Religionem, non dare eleemosynam, etc. » *Mol. Sanch. Laym. lib.* 4. *t.* 3. *c.* 6. Et » licet peccaris talia jurando, non tamen peccas non implendo. *Cajet. V. Perjurium.* * » (*Ita Salm. c.* 2. *n.* 58. *Nisi juramentum* » *fiat in favorem tertii cum Less. Sanch. Suar.* » *Pal. etc. ut mox supra et eod. Bus. mox in-* » *fra*) *.

» 8. Teneris implere, nec potest commutari » in aliquod opus melius, ut, v. g., religionem, si aliquid jurasti in utilitatem, aut gratiam alicujus hominis, aut aliquorum; dummodo sit honestum, et sine peccato impleri » possit. Unde, v. gr., alumnus, qui juravit » serviturum Principi, aut huic, vel isti Ecclesiæ, etc. non potest ingredi religionem sine » relaxatione. Excipe tamen, si jurasses Titiæ » eam ducere: nam eo casu potes, ea relicta, » ingredi religionem; quia juramentum sortitur » naturam actus, cui apponitur; promissioni » autem matrimonii hæc tacita conditio inest,

» *nisi ingrediar religionem.* Vide *Laym. c. 6.* » *Bon. d. 4. q. 1. p. 3.*

178. Quær. 1. an juramentum non ludendi obliget ad abstinendum etiam a ludo licito, et modicæ quantitatis? Resp. si juramentum sit factum non ludendi in genere, conveniunt omnes non obligare ad abstinendum a lusu honesto, et moderato. Vid. *Salm. c. 2. n. 95.* Dubium est, si juramentum expresse, et specialiter factum sit abstinendi etiam a ludo licito, et moderato, an obliget? Negant *Dic. Navar. Rodr. et Bassæus apud Salm. n. 94.* Quia talis lusus pertinet ad virtutem eutrapeliæ. Sed affirmandum est *cum Salm. n. 96. Tamb. Pal. Bon. Sanch. et communi*; quia actus majoris virtutis est se abstinere etiam ab aliquo actu virtuoso ad majorem perfectionem. Hinc si jurans majus bonum expresse intenderit in abstinendo se a ludo, puta, ut Deo vacet, se mortificet, etc. tenetur implere; secus si sine tali fine juraverit. *Salm. n. 95. et 100. in fin.* In hoc autem ludo bene potest dari materiæ parvitas, quæ metienda est juxta finem intentum a jurante. Vide *Salm. n. 98.* Potest etiam talis jurans dare pecuniam alteri ad ludendum, et ipsum observare, et etiam adjuvare, quia hoc proprie non est ludere. *Sanch. lib. 3. Dec. cap. 18. n. 4. Bon. t. 2. D. 4. q. 1. p. 16. n. 5. Palaus tract. 16. D. 2. p. 7. num. 5. et Salm. num. 99. cum Cand. Trull. Fag. etc.*

179. Quær. 2. an obliget juramentum factum contra prius juramentum? Distinguendum, si juramentum alteri opponitur in *actu jurandi*, puta si jurasti non amplius jurare, et postea jures, v. gr. jejunare, teneris ad jejunium quia secundum juramentum est tunc de materia licita, quamvis peccasti jurando. E converso juramen-

tum secundum est nullum, si opponatur priori in *materia jurata*, quia tunc esset de materia illicita: Hinc si jurasti matrimonium Cajæ (imo etiam si simpliciter promisisti, ut docet *Sanch. de Matrim. lib.* 1. *D.* 50. *n.* 2.), et postea jures Titiæ, hoc secundum non obligat, etiamsi postea Caja remittat promissionem, ex regula: *Non firmatur tractu temporis quod ab initio non subsistit, de Reg. Juris in* 6. Ita Croix *lib.* 3. *p.* 1. *n.* 323. *cum Sanch. Tamb. et Salm. c.* 1. *n.* 102. *et* 103. *cum Suarez, etc.* Notat tamen *Croix ibid. cum Sanch. Tamb. et communi*, quod si contractus posterior juratus impleatur, validus est quamvis illicitus, quia per juramentum non invalidatur actus, qui alias valide fieri poterat.

An autem valeat votum contra aliud votum? Vid. *infra de voto n.* 210 *v. Notandum.*

» 180. Resp. 2. Juramentum promissorium » eandem habet conditionem, eodemque modo » explicandum est quo promissio, vel proposi» tum, cui est annexum. Ratio est, quia ac» cessorium sequitur principale; ideoque quan» do non obligat promissio, nec obligat jura» mentum appositum. *Less. lib.* 2. *cap.* 42. » *d.* 2. *Bonac. d.* 4. *q.* 1. *p.* 6. *Trull. l.* 2. » *c.* 1. *d.* 17.

Unde resolves.

» 1. Titius qui cum juramento promisit nu» ptias Bertæ diviti, sanæ, virgini, bonæ fa» mæ, etc. non tenetur stare juramento, post» quam Berta incidit in paupertatem, infirmi» tatem, fornicationem, vel infamiam: quia » promissio ipsa non obligat eo casu *. (*Et hoc » habetur in c.* 25. *de Jurejur* *.

» 2. Qui urbanitatis causa juravit se ante al-
» terum non sessurum, bibiturum, vel ingres-
» surum domum, etc. non peccat contra jura-
» mentum, si coactus ab altero prius sedeat,
» bibat, vel ingrediatur: tum quia promissio
» illa, vel propositum habet tacitam conditio-
» nem adjunctam, nisi me coëgeris, qua sub-
» lata, non obligat, et consequenter, nec ju-
» ramentum: tum quia relaxetur ab altero ce-
» dente juri suo. *Bonac. loc. cit. Sanch. Less.*
» *Trull.*

» 3. Qui juravit se servaturum decreta, et
» regulas, vel statuta alicujus Congregationis,
» Universitatis, vel Capituli: tantum tenetur
» servare ea quæ sunt in vigore, et quatenus
» sunt in usu, vel servantur a majore parte
» Capituli; nisi tamen aliud constet de mente
» jurantis, vel hic voluerit se ad illa indepen-
» denter a statutis obligare. Ratio patet, quia
» promissio ipsa non aliter obligat. *Trull. l. c.*
» *Azor. Less. Dian. p. 2. tract. 6. R. 39.* *
» (Vid. *dicenda n.* 181.) *.

In omni autem juramento promissorio, fictione juris, tacite subintelliguntur sequentes conditiones, I. *Si potuero*, quia nemo censetur se obligasse ad rem impossibilem physice vel moraliter, scilicet cum permagna difficultate non prævisa. Ita *Sporer c. 1. n. 77. Laym. c. 9. n. 4. Elbel num. 70.* II. *Salvo jure Superiorum, ex cap. 19. de Jurejur.* III. *Si is, cui fit promissio, acceptet, vel non remittat:* Hæc enim est promissionis natura quam sequitur juramentum. *Elbel ibid.* IV. *Si res non fuerit notabiliter mutata.* Vid. *num. 187. v. Non tenetur.* V. *Si et altera pars fidem servaverit:* intellige, si promissio fuit mutua *cap. 75.* de *R. J. in 6.*

181. Quæritur, quomodo obliget juramentum servandi statuta alicujus Collegii, Congregationis etc.? Attende quatuor regulas communiter a DD. in hoc puncto traditas, I. Quod tale juramentum intelligitur de statutis editis, non edendis. *Salm. cap.* 2. *num.* 72. II. Quod juramentum intelligitur obligare sub gravi, aut levi, vel tantum ad pœnam, vel tantum sub consilio, sicut obligat statutum. *Elbel n.* 91. *Salm. n.* 78. *cum Pal. Sanch. Bonac. etc.* III. Quod tale Juramentum non obligat ad statuta, quæ non obligant ob impossibilitatem, vel ob desuetudinem, vel quia sic sunt usu recepta, etiamsi juramentum præstetur de aliquo statuto particulari. *Salm. n.* 79. *cum Suar. Bon. Sanch. Prad. etc.* IV. Quod neque etiam obligat, si aliquod statutum a majori parte communitatis non observetur, *Salm. n.* 80. *cum Sa*, *Sanch. Azor. etc.* Hinc inferunt *Salm. num.* 83. *cum Sanch. Pal. Trull. etc.* quod Officiales, qui jurant servare taxam præscriptam, non peccant aliquid aliud recipiendo, si taxa, sive stipendium sit insufficiens.

182. Quæritur ultra, qualiter obliget juramentum, quod præstant Medici apud Collegia ex præcepto *S. Pii V. in Motu proprio anno* 1566. *Supra gregem*, non visitandi infirmos ultra tertium diem, nisi certificentur de Confessione infirmi per rescriptum Confessarii? Dicunt *Salm. cap.* 2. *num.* 91. *cum Sanch. Cajet. Prad. Trull. Leand. etc.* tale juramentum non obligare, si non sit usu receptum, prout non esse receptum in Hispania testatur (sicut nec etiam receptum est Neapoli). Hinc dicunt ibi, tunc Medicum tantum teneri, quando prævidet in infirmo probabile periculum mortis, et simul probabiliter credit eum esse in mortali, vel ne-

cessarium esse, ut disponat de rebus suis ad solvenda debita, tollendas lites etc. Ita *Salm. ibid. n.* 92. *et P. Elbel de Jur. n.* 91. in Diœcesi autem Neapolitana per ultimam Synodum factus est casus reservatus cum excommunicatione, nam antea erat sine excommunicatione; Ibi enim *num* 4. sic dicitur: *Medici, qui visitantes in lecto infirmos post tres dies a visitatione non curaverint, ut prædicti infirmi peccata sua idoneo Confessario confiteantur, aut alias non deseruerunt, secundum terminos Constitut. S. Pii V. et Innocentii XI.* Sed, ut dixi, hujusmodi Constitutio non est Neapoli usu recepta, ut plures Sapientes mihi asseruerunt, quando infirmitas levis est: dum vero periculosa est, viget Constitutio, et reservatio. Hinc *Mazzott. de Sacram. Pœnit. tom.* 3. *pag.* 287. *et pag.* 550. loquens de prædicto Casu reservato, ait Constitutionem S. Pii a consuetudine temperatam esse, ut intelligatur tantum de morbis periculosis. Excusaretur tamen Medicus, si per alium moneret infirmum, vel si certe censeret monitionem non profuturam. Dicitur *certe*, nam in dubio tenetur monere. Ita *Elbel dict. n.* 89. *cit. Sanchez, Bonacina, Tamburin. etc.* Idem ait *Mazzott. dict. pag.* 287. qui addit sufficere testimonium domesticorum, vel ipsius infirmi de Confessione recenter peracta, si sint fide digni. Sed in hoc regulariter dico domesticos facile ut suspectos habendos. Vide dicenda fusius de hoc puncto in *Tom. II. de Sacrament. Pœnitent. n.* 664. *et in Praxi Confessar. n.* 53.

183. » 4. Qui juravit se servaturum secretum, non peccat contra juramentum, illud » detegendo, quando non potest illud celari » absque gravi suo, vel alterius damno, quia » ipsa promissio secreti non videtur obligare,

» nisi hac conditione, *si non noceat. Sylv. Bo-*
» *nacina*, *Sanch. Trull. loc. cit.* * (*Quoad*
» *revelandum secretum.* Vide *dicenda lib.* 3.
» *num.* 971. *v. Hoc*) *.

Juramenta autem de servando secreto, quæ præstantur in Congregationibus circa electiones, vel alia, obligant graviter vel leviter juxta nocumentum quod afferre possunt. Ita *Elbel n.* 90. *cum Henno*, quia obligatio juramenti sequitur obligationem secreti. Idem dicunt *Spor. tr.* 3. *c.* 1. *n.* 42. *Croix l.* 3. *p.* 1. 321. *etc.* de juramento servandi secretum circa artem conficiendi aliquam medicinam. Imo, non obstante juramento, teneris ex caritate eam revelare, si aliter quis subiret grave periculum mortis, cum juramentum non sit vinculum iniquitatis. Ita *Croix cum S. Th. Suar. etc.*

» 5. Qui juravit Judici, se dicturum quæ
» novit, non tenetur revelare occulta. Ratio pa-
» tet. *Less. Bonac. Trull. loc. cit.*

» 6. Qui juravit, se soluturum debitum in-
» tra mensem, non tenetur intra illum vi Ju-
» ramenti solvere, si a creditore terminus solu-
» tionis prorogetur: quia, cum hic cedat juri
» suo, cessat obligatio promissionis et conse-
» quenter juramenti. *Azor. Bon. Trull. l. c.*
» *num.* 18.

184. Quæritur 1. utrum, qui promittit concubinæ cum juramento aliam non cognoscere, teneatur ad illud? Negant *Dian cum Fag.* Quia finis talis promissionis fuit pravus, nempe conservandi amicitiam, et quia tale juramentum præberet occasionem permanendi in peccato. Sed affirmant probabilius *Salm. cap.* 2. *cum Sanch. et Prad.* Quia ex regula generali impleri debet juramentum semper ac impleri potest sine peccato: Occasio autem illa venit per accidens.

185. Quæritur 2. utrum promissio prodiga cum juramento obliget? Affirmant *alii ap. Salm. v. ib. num.* 71. Sed probabilius negant *Salm. dict. loc. cum Sot. Suar. Trull. etc.* Quia talis promissio saltem est leviter mala, et ideo juramentum, cum non sit vinculum iniquitatis, non obligat ex *Reg. juris in* 6. *Non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum. Salm. n.* 78. Vide dicenda *de Matr. l.* 6. *n.* 851. *v. Cum autem.*

186. Quæritur 3. utrum qui promisit redire ad carcerem cum juramento, teneatur ad illud cum probabili timore mortis, vel gravissimi damni injusti? *Prima sententia* negat, quia esset actio mala sponte morti se offerre. Ita *Navarr. Man. c.* 12. *n.* 18. *et Vasq. Nav. Pont. Covarr. Tamb. Reg. ap. Salm. cap.* 2. *n.* 74. *Secunda sententia* multo probabilior affirmat, quia, posita promissione, redire esset opus virtutis. Ita *Tolet l.* 4. *cap.* 22. *n.* 2. *Suar. l.* 2. *cap.* 10. *n.* 14. *et* 15. *Less. lib.* 2. *cap.* 42. *n.* 28. *et Salm. n.* 75. (licet primam vocent probabilem) *cum Bon. Sanch. Less. Suar. Laym. Toled. etc.*

Parentes, aut Domini jurantes punire filios, vel famulos, raro peccant, si juramentum non impleant, vel quia delinquentes jam sint emendati, aut emendationem promiserint; vel quia juramentum fuit de re inutili, aut potius de vindicta inordinata. Ita *Laym. n.* 9. *c.* 14. *Anacl. D.* 2. *num.* 22. et *Elbel. num.* 87. cum *Gob.* aliisque satis communiter. Additque *Elbel* plerumque talia iuramenta fieri sine intentione jurandi; sed tantum terrendi; vide dicenda *num. seq.* 187. *ad* IV.

DUBIUM VI.

Quibus casibus excusetur ab impletione, qui in promissorio juramento obligationem contraxit?

187. *An excuset mutatio circumstantiarum?*
188. *An excuset cessatio causæ finalis?*

187. » RESp. Tales casus præter ea, quæ ex » superioribus colliguntur, a *Tol. et Caj.* re- » censentur isti. I. Si quod bonum erat tem- » pore juramenti, propter circumstantias postea » fiat illicitum, vel vanum, vel impeditivum » majoris boni, vel melius sit omitti, quam » impleri. *Sanch. c.* 14. * (*cum Salm. cap.* » 2. *num.* 65.) *. II. Si juramentum mutes in » opus aliquod aperte melius, et Deo gratius: » id enim quisque per se potest, ut habet *Tol.* » *cap.* 13. Excipe tamen semper, si quid in » hominis commodum jurasses: nec enim Deus » illum vult defraudari. III. Si notabiliter mu- » tetur status rei, ut si v. gr. jurasses aliquem » punire justa punitione, is autem supplex ve- » niam peteret, et ageret pœnitentiam, posses » ei sine perjurio condonare: quia juramentum » obligabat, servato eodem statu, in quo pœ- » niteret. *Laym. c.* 9. * (*Vide mox infra v.* » *Non tenetur*) *. IV. Si res jurata facta sit » inutilis ad intentum, maxime si magis illius » destructiva; ut si verbi gratia ex correctione » impœnitentis filii notaretur is magis destruen- » dus, quam emendandus, aut sit turbanda fa- » milia, secuturæ rixæ cum uxore, et sic præ- » stet non corrigere. *Regin. lib.* 18. *cap.* 56.

» *Bon. l. c. p.* 14. * (*Hinc si pœna, quam*
» *minatur pater, parum conducat ad correctio-*
» *nem, ipse non tenetur implere, saltem non*
» *sub gravi. Salm. n.* 63. *cum Soto, et San-*
» *chez. Excusatur autem ab implendo juramen-*
» *to, qui jurat comminatorie ex ira, vel non*
» *serio, ut solent pueri. Salm. n.* 61. *et* 63.
» *cum Bon. et Cajet. Vide dicta n.* 186. *in*
» *fine* *. V. Si ita ferant conditiones illæ, quas
» in quovis promissorio juramento tacite subin-
» telligi natura, et DD. docent. Tales autem
» sunt, ut *Laym.* dicit (*sup. c.* 9.) 1. si po-
» tero. 2. salvo jure Superioris. 3. nisi res no-
» tabiliter mutetur. * (*Quid si superveniat cir-*
» *cumstantia non prævisa? Vide dicta n.* 180.
» *v. In omni*) *. 4. nisi obligatio tollatur. De
» quo sequens Dubium.

Non tenetur quis implere juramentum, quando supervenit notabilis mutatio, v. gr. periculum mortis, infamiæ, vel alterius gravis damni; quia non censetur in tali casu voluisse se obligare, cum per mutationem tunc res sit diversa quam promissa; In dubio autem, an mutatio sit notabilis, tenetur. *Palaus tr.* 15. *D.* 1. *p.* 20. *n.* 4. *Sanch. Dec. l.* 4. *c.* 2. *n.* 34. *et Salm. de Jur. c.* 3. *n.* 20. *cum Trull. Leand. etc.* Vide *de Voto n.* 225.

Sed dubium est, num sit de se sufficiens illa mutatio, etiam non notabilis, qua tamen prævisa, ille juramentum non emisisset? *Prima sententia* affirmat *ex S. Thom. in* 4. *dist.* 48. *q.* 1, *art.* 3. *q.* 1. ad 1, qui sic docet: *Id liberare a voti, vel juramenti obligatione, quod si a principio notum fuisset, ea fieri impediret.* Ratio, quia intentio se obligandi tunc vel deest, vel sic interpretatur. Ita *Navarr. Man. c.* 18. *n.* 7. *Silvest. v. Votum,* 2. *q.* 17. *in fin. Molina*

to. 2. *de Just. D.* 272. *coll.* 2. *et* 7. item *S. Anton. Henr. etc. ap. Salm. d. c.* 3. *n.* 21.

Secunda sententia tenet non sufficere, quia obligatio non est desumenda ex promissione, quæ in futurum non fieret; sed ex illa, quæ jam facta est. Ita *Suar. l.* 4. *cap.* 9. *num.* 8. *Sanch. Dec. l.* 4. *c.* 2. *num.* 22. *Pal. tr.* 15. *D.* 1. *p.* 20. *n.* 3. *et Salm. ib. n.* 22. *cum Sot. Cajet. Val. etc.* Merito tamen dicunt non posse negari probabilitatem primæ sententiæ. Imo ipsimet *Salmant. c.* 1. *n.* 152. censent illam esse notabilem mutationem, quæ si a principio cognita fuisset, jurans non promisisset; quod utique cum prima sententia cohæret. Vid. *de Voto n.* 226.

188. Adde, quod cessat obligatio juramenti, aut voti, si cessat causa finalis illius, v. gr. promisisti pauperi eleemosynam, sed ille postea fit dives: promisisti non ingredi talem domum ob periculum, sed illud cesset: promisisti peregrinationem ob salutem patris, sed ille moriatur, et similia. Ita *Sanch. lib.* 4. *c.* 2. *n.* 42. *Suar. lib.* 4. *de Voto c.* 18. *n.* 3. *Bon. D.* 4. *q.* 2. *p.* 3. §. 2. *n.* 10. *Pal. tr.* 15. *D.* 9. *p.* 20. *n.* 1. *et Salm. c.* 3. *n.* 16. *cum Prado, Trull. Tamb. etc.* Secus vero, si cessat causa tantum impulsiva. *Ibid.*

DUBIUM VII.

Quomodo obligatio juramenti tollatur per irritationem, dispensationem, commutationem, et remissionem?

189. » RESp. De hoc ex conditionibus jam » positis, et potestate Superiorum in suos, ac » suorum vota, a *Laym.* hic *c.* 11. et aliis » communiter hæc traduntur.

» 1. Quod spectat ad irritationem, irritare, » et annullare potest juramentum omnis Supe- » rior, maritus, aut dominus; qui, et quomo- » do irritare potest suorum vota, *Sanch. c.* 69. » *n.* 7. *Suar. Azor. Fill. lib.* 25. *c.* 9. *p.* 17. » *dub.* 16. V. Caput sequens ex *n.* 227.

» 2. Possunt et iidem irritare juramenta pro- » missoria facta in gratiam hominis, quoties- » cunque ipsam promissionem, seu contractum » infirmare iis concessum est.

» 3. Quoad dispensationem quicumque habet » potestatem ordinariam, vel delegatam; vel

» privilegium dispensandi in votis, potest in » iisdem dispensare, etiamsi jurata sint.

190. Quæritur hic, an qui habet facultatem delegatam dispensandi in votis, possit dispensare in juramentis? *Prima sententia* probabilis negat, quia vinculum voti, et juramenti diversum est; et ideo ex stylo Curiæ facultas quoad juramenta specialiter conceditur. Ita *Less. lib.* 2. *c.* 42. *n.* 6. *et Sanch. Bon. Azor. ac Led. ap. Salm. de Juram. c.* 3. *n.* 3. *Secunda* vero *sententia* non minus probabilis affirmat, quia juramenta præstita soli Deo, licet sint vincula diversa a votis, in ordine tamen ad dispensationem, ut vota reputantur, argumento *l. Tantum. ff. de Servo corrupto*, ubi, *Dispositum in uno æquiparatorum, censetur dispositum in altero*. Illa autem specialis concessio quoad juramenta ex Stylo Curiæ fit ad majorem cautelam. Ita *Salm. d. n.* 4. *cum Caj. Pont. Suar. Pal. Trull. Dian. Prad. Arag. etc.* Sed hoc non obstante, prima sententia negativa omnino est tenenda; nam obligatio juramenti jam contracta, cum sit certa, et possideat, auferri non valet per dispensationem tantum probabiliter validam. Aliter autem dicendum videtur quoad juramenta facta homini, quando obsint bono communi; Imo hujusmodi juramenta sunt per se nulla, vide dicta *n.* 177.

191. » 4. Quoad commutationem, eadem est » ratio, quæ de dispensatione.

» 5. Quod attinet ad remissionem, sive rela» xationem, juramentum factum in favorem » hominis non potest relaxari, nisi ab eo cui » factum est, aut cui is, et promissa materia » subjecta est.

» 6. Et is quidem potest remittere, etsi talis » favor ei juratus esset propter Deum, v. gr.

si quis per Deum jurasset pauperculæ eam du-
» cere, potest ipsa juramentum illud relaxare,
» ut habet *Navarr.* et alii, contra *Sotum*, et
» *Sylv.* quia, licet juramentum principaliter fa-
» ctum sit propter Deum, quia tamen executio
» est in favorem hominis, ab hominis etiam
» voluntate dependet.

» 7. An etiam civilis potestas relaxare possit
» juramenta suorum subditorum in temporali-
» bus, quando justa causa subest, v. gr. quia
» metu vel per aliam injuriam extorta sunt,
» controvertitur. Alii negant, alii ajunt apud
» *Laym.* Probabile est, quod docet *Sanch. l.*
» 3. *c.* 12. *cum Suarez*, non posse relaxare
» directe, sicut potestas Ecclesiastica, quando
» dispensat, sed tantum indirecte, v. gr. ra-
» tione materiæ, vel supplendo vicem ejus,
» cui juratum est, et qui remittere debeat. Plu-
» ra ad forum externum spectantia circa jura-
» mentum vide apud *Laym. supra cap.* 11.
» *Bon. l. c.*

192. Pro majori claritate dicendum I. quod, si promissio in favorem hominis, firmata juramento, nondum acceptata sit, non est obligatio illam implendi, et revocari potest; quia juramentum tunc est accessorium, et sequitur naturam promissionis; secus autem, si promissio principaliter fuit facta Deo. Hoc certum est, Vid. *Salm. de Juram. c.* 2. *n.* 56 *cum Suar. Less. et fusius de contract. c.* 4. *n.* 70.

Dicendum II. quod, si talis promissio sit acceptata a tertio, cui facta fuit, tunc sine ejus consensu nec etiam a Pontifice relaxari potest. Est adhuc commune *ap. Laym. de Jur. cap.* 11. *n.* 15. *cum S. Th.* 2. 2. *q.* 80. *art.* 9. *ad* 3. *Tamb. l.* 3. *c.* 7. § 3. *n.* 3. *Salm. c.* 2. *n.* 68. *Croix l.* 3. *p.* 1. *n.* 358. Et hoc, etiamsi

juramentum principaliter sit factum in honorem Dei, ut dicit *Croix ibid. cum Sanch. Suar. Less. Lug. Dian. Moya etc.* semper ac per acceptationem sit tertio jus acquisitum. Sed de hoc juramento principaliter in Deum emisso magna vertitur quæstio, circa quam vide dicenda *cap.* 3. *de Voto n.* 255.

Limitatur tamen Dictio II. mox lata in tribus casibus. I. Si jurans sit subditus, et juramentum sit circa ea; quæ Superiorum potestati subduntur, ut docet. *S. T. l. c.* Ideo Pontifex irritare potest omnia juramenta circa Beneficia, Officia Ecclesiastica etc. Parentes etiam possunt irritare juramenta impuberum, non vero puberum circa ses proprias ipsorum; tutores pupillorum; Superiores Religiosorum; Viri uxorum circa bona dotalia: Domini Servorum. Vid. omnia *ap. Salmant. cap.* 3. *ex num.* 4. *cum Bus. num.* 2.

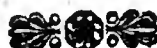
Lim. II. Si juramentum non posset servari sine damno communi, prout esset juramentum non denunciandi, non accusandi etc. vel super contractu a lege vetito, v. gr. solvendi pœnam, si quis resiliat a sponsaliis; quod prohibetur *cap. Gemma de spons.* (An etiam solvendi perdita ludo prohibito, ut dicunt *Salm.* Vide dicenda de *Ludo tract. de Cont. D.* 13.). Talia juramenta verius relaxatione non indigent, cum de se sint nulla, juxta dicta *num.* 177. *v. Aliter.* Esto tamen essent valida, ab Ecclesia relaxari possunt. *Salm. ibid. n.* 6. *cum Sanch. Pal.* et *Guttier.* Nomine autem Ecclesiæ veniunt non solum Pontifex, sed etiam Episcopi, Capitula Sedibus vacantibus, et alii jurisdictionem Episcopalem habentes, ut *Salm. n.* 7. *et* 8. *et* etiam Confessarii delegatam facultatem habentes dispensandi in votis, qui possunt etiam talia ju-

ramenta relaxare, ut *Bus. n.* 3. *et Salm. n.* 9. *cum. Rodr. et Ledesm.*

Lim. III. Si juramentum sit dolo, aut metu extortum; tunc enim etiam ab iisdem, ut supra, relaxari potest in pœnam extorquentium, ut certum est apud omnes; etiamsi juramentum sit extortum ab alio tertio, inscio principali, *Salm. n.* 7. *cum Suar. Sanch. Pal. Mol. Arag.* Imo hoc currit, etsi promissio non est indebita, puta de solvendo debito vero; sed juramentum injuste sit extortum; Et etiamsi extorqueatur juramentum per metum levem, saltem pro foro interno, ut *Salm. num.* 8. *cum Sanch. Suar. et Pal. ex c. Scilicet, et c. Accepta de Restit. spol.* ubi solum juramentum omnino spontaneum relaxari nequit.

193. Certum autem est, quod juramentum in favorem tertii potest libere ab eo remitti, absque relaxatione Ecclesiæ, ut docent omnes cum *D. Th.* 2. 2. *q.* 89. *art.* 9. *ad* 2. Sed quæstio est, an juramentum factum in favorem tertii cesset ex illius remissione, etiamsi promissio principaliter sit facta Deo? Negat *S. Th. ibid.* nisi opposita sit conditio, scilicet, si ita videbitur ei, cui promittitur; Et idem tenent *Salm. cap.* 3. *n.* 10. generaliter loquendo cum *Sot. Sylv. Sanch. Bon. Pal. etc.* E converso *Busemb.* hic *n.* 6. *cum Nav. et Croix lib.* 3. *p.* 1. *n.* 358. *cum Gob. Tamb.* probabiliter tenent cessare obligationem. Ratio, quia licet promissio sit facta Deo, fuit tamen semper facta dependenter a voluntate hominis, cui juratum est, scilicet si ille non remittat excusationem. Et hanc quoque sequuntur *Salm. n.* 14. *cum Sanch. Pal. Trull. Prad. Fag. Leand. etc.* contra *Scot. Sylv. etc.* semper ac, licet juramentum principaliter sit factum in honorem Dei, promissio

tamen tota cedat in favorem partis, puta si quis intuitu pietatis juret huic Ecclesiæ Calicem dare, huic pauperi eleemosynam, hanc Religionem ingredi. An autem Juramentum, vel Votum *Perseverantiæ*, quod emitti solet in aliquibus Congregationibus, possit relaxari, vel dispensari ab Episcopis, sine Congregationis consensu: Vide dicenda *n.* 255. *infra.*

APPENDIX

DE ADJURATIONE.

I. ADjuratio est invocatio Dei, vel rerum sacrarum, aut Sanctorum, ad inducendum aliquem ad quoddam agendum, vel omittendum. Ita *S. Th.* 2. 2. *q.* 90. *art.* 1. Alia autem est *Solemnis*, quæ fit a Ministris, et modis ab Ecclesia constitutis; alia *Privata*, sine hujusmodi solemnitatibus. Item alia est *Deprecativa*, prout fuit illa Principis Sacerdotum: *Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis, si tu es Christus etc. Matth.* 26. Alia *Imperativa*, quæ competit tantum Superioribus erga subditos, et exorcistis erga Dæmones.

II. Ut adjuratio sit licita, tria requiruntur, sicut in juramento, scilicet I. *Veritas*, idest, ut adjurans vere intendat assequi quod petit, et vera sit causa ob quam petit; Carentia autem hujus veritatis raro erit plusquam venialis, nempe si fictus pauper per Deum petat eleemosynam, ut dicunt *Sanch. Dec. lib.* 2. *cap.* 42. *num.* 5. *Sporer de* 2. *Præc. cap.* 1. *num.* 163. *Elbel. Conf.* 6. *num.* 153. II. *Justitia*, ex cujus carentia certe graviter peccaret rem petens graviter malam, ex communi DD. Quid si rem petat leviter malam? Tenent esse veniale *Salm. de* 2. *Præc. cap. un. num.* 4. *Sporer num.* 165. *cum Suar. Bonac. Sanch. et Tab.* Sed melius *Elbel n.* 97. dicit esse mortale, quia satis gravis videtur irreverentia inducere alterum ad rem malam ope Divinæ auctoritatis. Vide dicta *num.* 146. *v.* 5. *Venialiter.* III. *Judicium*, idest de-

bita discretio, cujus carentia certe non est nisi venialis.

III. Tantum creaturæ intellectuales possunt directe adjurari, ut Homines, et Dæmones. Indirecte autem etiam irrationales, ut sal, nubes, locustæ, etc. adjurando vel Deum, ut earum usus nos adjuvet; vel Dæmones, ut per eas desistant nocere, prout docet *S. Thom.* 2. 2. *q.* 90. *art.* 3. *cum aliis communiter.*

IV. Privatim omnibus quidem licitum est adjurare; solemniter autem tantum Ecclesiæ Ministris ad id constitutis, et cum Episcopi expressa licentia. Ita communiter *Salmant.* cum aliis, *ex Luc.* 10. 19. *Ecce dedi vobis potestatem calcandi serpentes et scorpiones, et super omnem virtutem inimici.* Et ex *Marc.* 16. *In nomine meo Dæmonia ejicient.*

V. Præsertim autem circa *Adjurationem Dæmonum*, duo præcipue hic sunt notanda. I. Ut cum eis adjuratio sit imperativa, non vero deprecativa. II. Ut fiat tantum ad amovenda damna, et vexationem obsessi, non autem ad vanitatem et curiositatem; hinc dicunt DD. communiter cum *Salmanticens. de* 2. *Præc. cap. un. num.* 55. non posse excusari a peccato gravi, qui multos sermones inutiles haberet cum Dæmone obsidente.

Sed quæritur 1. an sit mortale quærere a Dæmone unam vel alteram rem curiosam? Affirmat *Palaus*, quia tunc Exorcista potius videtur deprecative quærere, quam imprecative. Sed probabilius est tantum veniale, si revera adjuratio fiat imperativo modo. Ita *Sanchez*, *Dec. lib.* 2. *cap.* 42. *n.* 25. item *Cajet. Suar. Nav. Sot. communiter cum Salm. n.* 55. *et* 56.

Quæritur 2. quæ liceant Exorcistis a Dæmone interrogare? Licet quidem interrogare omnia,

quæ ad ejus expulsionem conducant. *Salmant. n.* 51. *cum S. Thom. et communi.* Hinc possunt quærere numerum, et nomina eorum qui in obsesso habitant, et a quanto tempore, ut habetur in Rituali Romano. Item causam sui ingressus. Item signum sui egressus, ut communissime contra *Sotum* permittunt *Sanch. n.* 28. *Salm. cum Pal. Del Rio*, *Trullench. etc.* An autem liceat quærere imperative a Dæmone manifestationem alicujus veritatis? Negat *Elbel Conf.* 6. *num.* 156. quia (ut ait) non videntur Ministri aliam habere potestatem, nisi interrogandi tantum ea quæ ad eum expellendum conferunt. Sed probabilius et communissime affirmatur licere, si id conducat ad Divinam gloriam. Ita *Sanch. n.* 24. *ac Cajet. Sot. Con. Tab. etc. cum Salm. n.* 59. Atque expresse hoc docet *D. Th.* 2. 2. *qu.* 95. *art.* 4. *ad* 1. ubi ait: *Aliud autem est inquirere aliquid a Dæmone sponte occurrente, quod quandoque licet propter utilitatem aliorum, maxime quando Divina virtute potest compelli ad vera dicenda. Et aliud est Dæmonem invocare ad cognitionom occultorum acquirendam ab ipso;* Quod certe malum est.

Quid si Dæmon assignaret pro causa sui ingressus, obsessum invalide fuisse baptizatum, an hic rebaptizandus esset sub conditione? Ex una parte videtur negandum, quia nulla Dæmoni præstanda est fides: Ex alia videtur affirmandum, quia Dæmon ex vi Exorcismi tenetur patefacere veritatem. In hac difficultate rationabiliter opinantur *Salm. n.* 6. hunc non esse rebaptizandum, nisi aliunde adsint validæ conjecturæ non accepti Baptismi, nempe si baptizans fuerit maleficus, vel hæreticus, vel muliercula parum instructa: vel acer inimicus *P*arentum baptizandi, qui dixerit velle ulcisci, et similia.

Exorcista autem, ut obsessus vere liberetur, sedulo curet sequentia observare, 1. Prius bene exploret, an ille revera obsideatur a Dæmone. 2. Muniat se Fide, fiducia, et Charitate; insuper et oratione, et jejunio, et maxime humilitate, alias parum proficiet. Dicunt tamen *Salm. n.* 7. Exorcismum suam vim habere, etiamsi fiat ab eo qui est in peccato. 3. Inducat obsessum ad Confessionem, confidentiam, et orationem. 4. Utatur Exorcismis in Ecclesia Romana, vel saltem in suo Diœcesi approbatis. Utatur etiam invocatione nominum Jesus, Mariæ; et item signo Crucis, ac Reliquiis Sanctorum; aut Aqua benedicta, Agnus Dei, etc. 5. Caveat, ne cum Dæmone jocetur, sed potius pauca proferat, et non permittat ei plura loqui, sed imperet tacere. 6. Caveat etiam, ut advertit *Rituale*, ne ob dictum Dæmonis, confugiat ad Magos, ut maleficium dissolvant. Jubeat tamen Dæmonem dicere, an ibi sit ob maleficium; et ut signa malefica reddat, vel revelet. 7. Regulariter Exorcismum faciat in Ecclesia, januis apertis, nisi honesta adsit causa (ut dicitur in *Rit.*), ut fiat domi. 8. Excludat mulieres, pueros, et viros otiosos, quorum modica fides expulsioni obstare potest. 9. Repetat pluries comminationem, et verba, quibus observat Dæmonem magis angi, semper augendo pœnam. Demum advertat nulla adesse signa infallibilia egressus; probabilia tamen signa sunt, si per longum tempus obsessus sit a molestiis immunis; item Dæmonum confessio, ingens vomitus rerum putridarum, vel halitus valde fœtidus: item magni clamores, qui ibi audiantur; item si obsessus remaneat in terra dejectus et quasi mortuus, ac similia. Probabilius autem non licet concedere Dæmoni, quod

invadat aliud corpus hominis, vel bestiæ, ut exeat ab energumeno, sicut ille promittit, ut censet *Elbel num.* 167. *cum Bonac. Tamb. et aliis* contra *Pal. etc.*

Communiter autem dicunt DD. Exorcismos habere vim infallibilem expellendi Dæmones tamquam ex opere operato. Ita *Sporer de* 2. *Præcept. n.* 167. *Sanch. dict. cap.* 42. *n.* 16. *Pal. p.* 4. *n.* 19. *Elbel n.* 160. *et Salmant. n.* 17. *et* 22. *cum Cajetan. Sot. Trullench. etc.* Nec obstat, quod plures Exorcismi effectum non habeant; nam ut dicunt *Salmanticens.* semper illi aliquem effectum sortiuntur, si non complete, saltem imperfecte, vires Dæmonum attenuando. Vide alia apud *Del Rio* fuse de hac materia tractantem.

CAPUT III.

De Voto.

DUBIUM I.

Quid sit Votum, et quotuplex?

194. » RESp. 1. Est promissio facta Deo, de-» liberate, de bono possibili, et meliori. *S.* » *Thom.* 2. 2. *quæst.* 86. Vid. *Sanch. et Laym.* » *lib.* 4. *t.* 4. Unde patet, quod Votum sit a-» ctus latriæ soli Deo debitus. Quare, dum vo-» vemus quædam Sanctis, sensus est voveri ea » Deo in honorem simul Sanctorum * (*Ut ex* » *communi acceptione Ecclesiæ*, *Salmanticens.* » *de Voto cap.* 1. *num.* 29.) *, sicut templa, » et altaria ædificamus Deo in eorumdem ho-» norem. Porro ex singulis particulis datæ de-» finitionis multi casus resolvuntur, quos, ut » vitetur confusio, et consulatur memoriæ, se-» paratis dubiis proponam.

195. » Resp. 2. Dividitur votum, In *Absolu-* » *tum*, et *Conditionatum*. Illud est, quod fit » sine ulla conditione, ut voveo eleemosynam: » hoc autem, quod fit cum conditione, ita ut » nisi hac posita, non exurgat obligatio; ut » voveo elemosynam, si sanitati restituar, vel » (quod dicitur Pœnale) voveo facere disci-» plinam, si hoc fecero. II. In *Solemne*, et » *Simplex*. Illud est, quod ut tale acceptatur

» ab Ecclesia, et sunt hæc duo: votum castitatis, quod majoribus Ordinibus annexum est, et votum professionis religiosæ. Simplex autem votum est omne aliud, quod talem solemnitatem non habet. Ubi sciendum, quod votum solemne reddit personam jure inhabilem ad contractus, vel actus contra votum, ut ad matrimonium, vel dominium bonorum habendum. Vide infra *lib.* 4. *c.* 1. *in tract. de statu relig.* Simplex autem tale votum verb. gr. castitatis (excipio quod in Societate JESU emittitur post Novitiatum), aut ingrediendæ Religionis, etsi reddat contractum, verb. gr. matrimonii, illicitum, non tamen invalidum. Vide infra *lib.* 6. *de Matrimonio*. III. In *Reale*, et *Personale*. Illud est, cum pecunia, vel alia res externa pretio æstimabilis promittitur, ut calix, eleemosyna: hoc autem, cum aliqua hominis actio, vel cessatio ab actione, ut votum jejunii, peregrinationis, abstinentiæ a lusu. His aliqui adjungunt Mixtum ex utroque, ut si voveas peregrinationem cum oblatione alicujus rei. Vide *Lessium lib.* 2. *cap.* 40.

DUBIUM II.

Quæ requiratur Voti deliberatio, et intentio.

196. » RESP. Cum voti obligatio sit gravissima, requiritur intentio, deliberatio, et libertas perfecta, qua quis libere, et directe in se voluerit promittere, cum animo se obligandi. Ità Doctores communiter. *Less. Bon.* » *d.* 4. *q.* 2. *p.* 1.

Unde resolves.

» 1. Ætas, et usus rationis ad vovendum ea » sufficit, quæ satis est ad peccatum mortale » perfecto actu humano, et directo in se vo- » litum. Excipe tamen votum solemne religio-

» nis, quod invalidum est ante certam æta-
» tem.

» 2. Non obligat votum factum cum semi-
» plena animadversione, vel deliberatione: v. g.
» ex repentino animi motu, vel consuetudine,
» lingua mentem præveniente, vel ex calore
» iracundiæ rationis usum auferente. *Azor. San-*
» *chez*, *Trull. l.* 2. *c.* 2. *d.* 1. Ubi notat,
» non esse sufficiens indicium, quod defuerit
» præfata ratio, vel deliberatio, si voventem
» facto voto mox pœniteat; item motum iræ
» raro, et vix unquam impedire usum ratio-
» nis. * (*Hinc videndum an adsint aliæ cir-*
» *cumstantiæ adjunctæ*. Vid. *Salm. c.* 1. *n.* 11.
» *Peccat autem saltem venialiter, qui levi con-*
» *sideratione emittit vota magni ponderis. Salm.*
» *n.* 13. *Licet inde ad ea sit obligatus num.*
» 14.) *.

» Quod si is, qui scit se vovisse, dubitat,
» an cum sufficienti deliberatione, et usu ratio-
» nis, ob defectum ætatis; si quidem vovit ante
» septennium, votum non obligat, nisi constet
» de sufficienti rationis usu; quia eum jus in
» tali non præsumit: et possessio stat pro liber-
» tate. Si vero post septennium vovit, obligat;
» quia possessio est pro voto, cum præsumatur
» usus rationis, nisi constet oppositum. Si deni-
» que dubitet, utrum ante, an post septennium
» voverit, teneri voto vult *Sanch. et Pal.* ne-
» gat *Diana etc.* * (*Sed probabilius San-*
» *chez*) *.

In quocumque autem dubio, an defuerit plena deliberatio, valet votum. *Sanch. c.* 1. *n.* 147. *cum Suar. Sanch. Pal. etc.* Item in dubio, an vovens emiserit votum metu coactus, vel an metus fuerit gravis. *Salm. ibid. cum Bon. et Trull.* Secus in dubio, an materia fue-

rit honesta, vel possibilis; quia tunc votum nondum possidet; *ibid. cum Pal. Sanch.*, *et Suar.*

4. Vota facta in ebrietate, etiam ante prævisa, et sic volita in causa, non sunt valida, cum non sint volita in seipsis, et directe, bonum autem non consurgat, nisi ex integra causa, quamvis ad peccatum satis sit voluntarium indirecte et in causa. *Laym. l. 4. t. 4. c. 1. n. 4.*

197. » 5. Vota facta in metu non incusso ad » hoc ipsum, ut votum extorqueretur, valida » sunt, quia sunt simpliciter voluntaria, et de» liberata. * (*Sicut etiam valida sunt vota fa» cta ex metu intrinseco*, *aut juste incusso.* » *Salm. c. 1. n. 161. ex c. 1. et 2. de A» dult.*) *. Facta autem in metu injuste incus» so ad ipsum votum extorquendum invalida » sunt ex *communi*, non quia non sint volun» taria, sed quia vel jus ea irritat, vel Deus » non acceptat, ne det vim injustæ coactioni; » idque, sive metus sit gravis, sive levis; » dummodo quis formaliter ex solo tali metu » voveat. *Suar. de Voto lib. 1. c. 8. Fill.* » *t. 26. c. 1.*

Sed quæstio hæc est, an votum emissum ex metu gravi injuste incusso sit invalidum, saltem ex jure Ecclesiastico? *Prima sententia* negat cum *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 6. c. 14 n. 6. et l. 2. de Voto c. 8. n. 5. Sylv. v. Metus 8. fin. et v. Votum 2. q. 12. Pontius lib. 7. c. 19. Pal. t. 3. tract. 15. D. 1. p. 8. n. 13.* et probabiliter *Pal. Bus. Sylv.* et merito probabilem vocat *Bon. et Trull. apud Salm. c. 1. n. 53.* Excepto tamen solemni emisso in Professione Religiosa, quod certe est nullum, ex *c. Prælatum. De Iis, quæ vi, etc. Secunda* probabi-

liter affirmat, *ut Busemb. et Sanch. lib.* 4. *c.* 3. *n.* 11. *Less. l.* 2. *cap.* 40. *num.* 18. *Azor. p.* 1. *lib.* 11. *cap.* 56. *quæst.* 6. *Nav. cap.* 12. *num.* 52. *ac Salm. ibid. num.* 164. *cum Trull. Bon. Val. Sot. etc. ex c. Ad audientiam de iis, quæ vi.* Ubi dicitur: *Debere carere robore firmitatis, quæ metu fiunt.* Ex *cap. cum locum de Spons.* ubi: *Cum locum non habeat consensus, ubi metus, vel coactio intercedit.* Excipitur tamen, si metus juste illatus fuerit, ex *cap.* 1. *et* 2. *de Adult.* Vide *Salm. num.* 161. Utrum autem votum ex metu levi injusto emissum sit invalidum? Affirmat hic *Busemb. cum Suar. et Fill.* item *Nav. et alii plures ap. Sanch. Dec. lib.* 4. *c.* 3. *n.* 24. Ratio (ut dicunt) quia ideo metus irritat votum, eo quod plenam consensus libertatem auferat: Ergo, metus quoque levis irritabit, quando eamdem libertatem aufert, et causa est; ut votum fiat. Et hanc opinionem probabilem vocat *Sanch.* Sed probabilior est sententia opposita, quam tenet *Sanch. num.* 24. cum *Sot. Val. Sa, Azor. etc. ac Salm. cap.* 1. *num.* 161. qui vocant communem, et probant ex *c. Prælatum de iis, quæ vi etc.* Ratio quia non censetur causa rei tam gravis prout est votum, levis metus, qui de facili rejici potest, ut pariter dicemus *de Contract. n.* 718.

» 6. Quoad vota emissa ex errore; si error » fuerit circa substantiam materiæ promissæ, » vel circa conditionem substantialem, vel circa » finem, sive rationem formalem, ac motivum » vovendi, votum nullum est. * (*Cum* » *Salm. cap.* 1. *n.* 155.) *ut verb. gr. 1. Circa » *substantiam*, si quis voveret certum aliquem » suum calicem, quem putat argenteum, cum sit aureus: vel se ingressurum certum Mona-

» sterium, putans esse Ordinis Sancti Benedi-
» cti, cum sit Cartusianorum. 2. Circa *condi-*
» *tionem substantialem*: si quis v. gr. voveret
» se ingressurum Monasterium, ubi putaret re-
» ligiosam disciplinam, et essentialia religionis
» servari accurate, et tamen non ita esset: vel
» si voveret peregrinationem ad limina Aposto-
» lorum, putans tantum distare centum millia-
» ribus, cum tamen distarent trecentis. 3. Cir-
» ca *causam finalem*: si quis v. gr. voverit ali-
» quid in gratiarum actionem pro sanitate pa-
» renti reddita, et is re ipsa non fuisset ægro-
» tus; vel esset mortuus. * (*Cum Salm. c.* 1.
» *n.* 158. *et c.* 3. *n.* 15. *et* 16.) *. Et ratio
» nullitatis talium votorum est, quia hic defi-
» cit liber consensus, qui non fertur in inco-
» gnitum, et nihil tam est contrarium consen-
» sui, quam error. *Fill. to.* 25. *c.* 1.

Certum est, quod error circa substantiam invalidat votum; etiamsi fuerit concomitans, idest non dans causam voto, puta, si adhuc, errore cognito, tu vovisses. Ita *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 18. *n.* 6. *et Dec. l.* 3. *c.* 11. *n.* 43. Et etiamsi talis error fuerit quantumcumque crassus. *Sanch. ibid. de Matr. n.* 7. Et certum est etiam, quod invalidat votum error circa circumstantias substantiales, idest quæ pertinent ad substantiam rei promissæ, juxta exempla a *Busemb.* hic posita. Secus vero, si error, licet dederit causam voto, sit circa conditiones, quæ substantiam rei non afficiunt, puta, si quis voveat dare eleemosynam pauperi putato probo, amico, tenetur dare, etsi postea cognoscit improbum, inimicum, quamvis, his cognitis, antea non vovisset. Ita *Salm. de Voto c.* 1. *n.* 156. Aliter, ut dicunt, quot contractus, quot matrimonia,

quot Professiones, quot Ordinationes infringi oporteret, si pateret aditus ad eas annullandas propter circumstantias accidentales præter substantiam non prævisas? Citant *Salm.* pro se *Sot. Less. cum Sanch.* At non bene, quia *Sanch. loc. cit. Dec. lib.* 4. *cap.* 2. *num.* 11. adhæret *Busembao*, qui *supra n.* 175. dicit probabiliter cum *Suar.* quod invalidat (et idem est de Voto) error etiam circa circumstantias accidentales, si hæc sint magni momenti, et si, ipsis cognitis, juramentum emissum non fuisset. Et hoc quoad contractus jam probabile putant *Salm. de Contract. c.* 1. *n.* 21. Ideoque quoad vota etiam probabile videtur. Vide dicenda *n.* 226.

» 7. Vota, quæ emittuntur post Novitiatum, » in quocumque approbato Ordine, instar ma» trimonii carnalis, non sunt irrita ob ullum » errorem, nisi solum substantialem circa sub» stantiam.

» 8. Si error circa conditionem substantialem » sit de re parvi momenti, non redditur votum » irritum: ut si iter peregrinationis, quam quis » vovit, sit paulo longius, quam putabatur, » quia parum reputatur pro nihilo. Item si er» ror sit tantum circa causam impulsivam, va» let votum * (*Salm. cap.* 1. *num.* 158.) *; » quia illa est tantum causa secunda, qua se» posita, actus est sufficienter voluntarius se» cundum substantiam. Neque talis error in ce» teris contractibus actum vitiat: v. gr. vovit » aliquis peregrinationem Romam studio colen» di Deum, et simul etiam habuit causam se» cundariam impulsivam, ut inviseret fratrem, » quem putavit esse Romæ, quem etsi intelli» gat deinde insthic non esse, non ideo desinit » obligari voto. Et ex his patet, quomodo in» telligendum sit, quod dici solet, non vota

» obligare ultra intentionem voventis. *Sanch.* » *lib.* 4. *c.* 2. 4. *Less. c.* 4. *d.* 2.

» 9. Ad votum non sufficit nudum propositum, licet firmissimum: quia qui tantum pro» posuit, non tenetur sub peccato præstare; qui » autem promisit, obligatur sub peccato, et » nisi præstet, agit contra fidem Deo datam. » *Bon. p.* 1. *Laym. loc. cit.*

199. An negligens propositum bonum, peccet venialiter saltem? Affirmant *Less. Pal. etc. apud Salmantic. de Vot. cap.* 1. *num.* 17. ob inconstantiam sine causa tunc intervenientem. Negant tamen *Busemb. Sanch. Dec. lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 21. *cum Sot. Arag. Azor. et Salm. n.* 18. *cum Dic. Pal. Suar. Tol. etc.* quia (dicunt) defectus constantiæ de se non est culpa, nisi præceptum adsit. Utraque est probabilis.

200. » 10. Ad votum aliquando sufficit pro» missio implicita, ut patet in susceptione Or» dinum sacrorum, ubi licet non dicatur, vo» veo, vel promitto castitatem, votum tamen » hoc fit implicite, hoc ipso quo sciens Eccle» siam annexuisse iis Ordinibus istud votum, » eos suscipis. An vero, si quis plane id igno» raret, adhuc censeretur vovere ex implicita » intentione, dubium est. Aliqui ajunt, aliqui » probabilius negant, dicuntque talem teneri ad » castitatem, non ex voto, sed ex Ecclesiæ » præcepto. *Sanch. de matrim. l. c. d.* 87. *n.* » 23. *Bonac. c.* 2. *p.* 1. *et comm.* * (*Sed cen» set Laym. probabilius teneri ex præcepto Ec» clesiæ ad votum emittendum. Sed vide de hoc » dicenda de Sacr. Ord. lib.* 6. *ex n.* 806) *.

201. » 11. Si quis haberet intentionem pro» mittendi quidem, sed tamen se non obligan» di, nullum esset votum, secundum *Nav. Syl.* » *Sanch. n.* 27. *Less. l.* 2. *c.* 40. *dub.* 1. *n.*

» 6. *Bon.* et alios contra *Cajet.*, quia talis non » vult vovere, cum apponat conditionem con» tra substantiam actus. Unde *Lugo d.* 24. *de* » *Just. sect.* 1. et alii contendunt talem non » posse dici promittere. Verum videtur esse quæ» stio de nomine. Si vero haberet animum vo» vendi, et se obligandi, non tamen implendi, » tunc etiam graviter peccaret, et votum esset » validum. *Sanch. Fill. Bon. p.* 1. *num.* 14. » *Laym. etc.*

Plura hic distinguere oportet, et I. Si quis vovet cum animo positivo non promittendi, nec se obligandi, certe votum est nullum, ut *Salm. tr.* 17. *c.* 1. *n.* 19. *cum S. Th. et communi.* II. Si vovens habet animum promittendi, et se obligandi, sed cum intentione non implendi, dicendum est teneri ad votum, ex communi sententia, quam docent *Less. l.* 2. *c.* 40. *num.* 7. *Sanch. Dec. l.* 4. *c.* 1. *n.* 23. *et Salm. num.* 21. *cum Suar. Cajet. Azor. Bon. etc.* contra *Valent.* Ratio, quia obligatio voti non pendet ab intentione implendi, sed a voluntate se obligandi, quæ jam adest. III. Si vovens habet animum promittendi, et implendi, sine tamen animo positivo se obligandi; tunc, si iste satis sciat obligationem voti, sed eam non advertat, cum votum emittit, et negative se habeat, non volendo, nec excludendo illius obligationem; tenetur quidem ad votum, quia qui vult actum antecedentem, vult (saltem implicite) ejus obligationem consequentem. Ita communiter *Sanch. de Matrim. l.* 1. *D.* 9. *num.* 11. *Palaus tom.* 3. *tract.* 15. *D.* 1. *par.* 3. *num.* 2. *Tamburin. l.* 3. *c.* 12. §. 1. *n.* 6. *Salm. loc. cit. n.* 23. et alii passim.

Sed quær. I. An teneatur ad votum, qui nescit voti obligationem, et negative se habet, non

explicite neque implicite intendens illam suscipere. Affirmant *Pal. l. c. n.* 2. *et Suar. de Vot. cap.* 3. *n.* 9. quia hic censendus est voluisse promittere, juxta modum, et intentionem, quam habent alii rite voventes. Sed verius negant *Sanch. de Matr. l.* 1. *D.* 9. *n.* 2. cum *Led. Arag.* et *Mun.* item *Croix l.* 3. *p.* 1. *n.* 365. *Tamb. l. c. n.* 8. *et Salm. n.* 23. qui asserunt hanc esse fere omnium doctrinam. Ratio, quia nemo obligationem contrahit, nisi velit illam sibi imponere; hic autem nullo modo eam vult suscipere, nec formaliter in se, nec virtualiter in promissione, cum erret in substantia, judicando talem obligationem non esse voto annexam. Secus tamen dicendum, ut bene advertunt *Sanch. et Tamb. ll. cc.* si quis voluerit vovere modo ordinario quo alii vovent, quia tunc implicite voluit obligationem contrahere.

Quær. II. An teneatur ad votum, qui velit promittere, et sciat obligationem voti, sed nolit ad votum se obligare? *Prima* sententia, quam tenent *Sot. de Just. l.* 7. *q.* 1. *a.* 2. *ac Prado, Arag. Gutt. etc.* apud. *Salm. c.* 1. *n.* 24. dicit obligari, quia, posita voluntate verum emittendi votum, nequit ab eo separari obligatio, quæ oritur ex voto. *Secunda* vero sententia communior, et probabilior negat, et hanc tenent *Sanch. Dec. l.* 4. *c.* 1. *n.* 27. *Less. l.* 2. *c.* 40. *Pal. tr.* 15. *D.* 1. *p.* 3. *n.* 2. *et Salmant. num.* 25. *cum Suar. Azor. Bonac. Val. Trull.* Ratio, tum quia qui vult apponere conditionem contrariam substantiæ contractus, invalidum contractum reddit; tum quia lex (prout votum est lex particularis) non obligat, nisi juxta legislatoris voluntatem. Hinc inferunt *Salm.* quod is qui promittit sponsalia, vel sacros Ordines accipit, aut Religiosam Professionem emittit, ani-

mo non se obligandi, non tenetur ad sponsalia, neque ad votum. Sed vide de hoc dicenda *de Ord. l.* 6. *n.* 809. *Dub.* 2. Quale autem peccatum sit sic vovere sine animo se obligandi? Dicunt *Sanch. n.* 38. *Pal. n.* 5. *et Salm.* cum *Suar. Bonac. Trull. Regin. et Vill.* ordinarie non esse nisi veniale, propter quandam inordinationem. Dicitur *ordinarie*, quia in Professione Religiosa, et susceptione sacrorum Ordinum proculdubio esset mortale, quia esset deceptio in re gravissima. Vide dicta *de Juram. n.* 172. *v.* II. *Si autem.*

Quær. III. An teneatur ad votum, qui dubitat, an vovendo voluerit se obligare? *Tamb.* putat probabile non obligari; Sed dicendum oppositum cum *Croix l.* 3. *p.* 1. *n.* 384. *Gob. Dian.* et aliis *ib.* communiter; quia donec constet de invaliditate actus, præsumptio est pro illius valore, ut *Menoch. etc. ib.* communiter docent. Idem dicendum, ut recte ait *Croix num.* 386. *contra Gobat.* si quis dubitet, an noverit vel animadverterit obligationem voti, quia ex communiter contingentibus quisque censetur scire et advertere, quod omne votum obligationem parit illud implendi. Quid si quis dubitet, an fecerit votum, vel propositum, sed meminit credidisse graviter peccaturum, si promissionem non implevisset? Censet *Croix num.* 366. hunc non obligari, quia saltem votum est dubium, cum plures rudes adhuc nudum propositum facientes censeant erronee ad illud sub peccato teneri. Sed huic non consentio, et puto hunc censendum vere vovisse, et voti contraxisse obligationem; cum enim jam apprehenderit peccare non implendo promissum, recte arguitur illam revera agnovisse, et sibi imposuisse.

DUBIUM III.

Quæ requiratur materia Voti?

202. *An teneat votum de re impossibili?*
203. *An votum vitandi omnia venialia? Quid si quis voveat vitare omnia mortalia, et venialia, collective?*
204. *An valeat votum de re vana?*
205. *An sit mortale vovere veniale?*
206. *An valeat votum factum ex malo fine?*
207. *An votum impeditivum majoris boni?*
208. *An valeat votum non petendi dispensationem?*
209. *An votum nubendi?*
210. *An votum non vovendi?*

202. » RESP. Ea debet esse probabilis (cum » impossibile nec efficaciter intendi possit, nec » ad illud sit obligatio); et non solum bona, » sed etiam melior, quam oppositum, sive ejus » omissio: quippe finis intrinsecus voti est ho» norare per hoc Deum: id autem non potest » fieri, nisi offeratur illi aliquid gratum: gra» tum autem esse non potest, ut quis obligetur » ad reliquendum id, quod est melius. *Sanch.* » *l. 9. c. 7. Laym. Navarr. etc.*

Quid, si quis voveat de re possibili simul, et impossibili? Respondetur teneri ad partem possibilem, si est divisibilis, puta si conjux voveat castitatem, tenetur ad non petendum. Ita etiam valet votum, si principale illius est possibile, licet accessorium sit impossibile. Secus, si e converso. V. *Salm. cap. 1. ex num. 75.* Quid, si votum sit disjunctivum? V. *num. seq. (vers. Pariter).*

Unde resolves.

» 1. Invalidum est votum nunquam peccandi » venialiter, cum id moraliter et ordinarie sit » impossibile. Aliqui tamen volunt, sic voventem teneri isto voto ad vitanda mortalia, et » venialia graviora, de quo Scholastici, *Nav.* » *c.* 12. *n.* 63. *Suar. l.* 2. *c.* 3. *Sanchez de* » *Matrim. l.* 9. *d.* 35.

203. *Salm. c.* 1. *num.* 80. *cum Sanch. Pal. Trull. Prad.* asserunt votum de vitandis omnibus venialibus, etiamsi esset de plene deliberatis, omnino invalidum esse, prout de re moraliter impossibili, *ex c.* 23. *Sess.* 6. *Trid.* Quoad votum autem S. Teresiæ, agendi quicquid perfectius intelligeret, respondet illud ex speciali instinctu Spiritus Sancti emissum fuisse. Vide *Salm. num.* 83. Sed verius dicit *Croix lib.* 3. *p.* 1. *n.* 401. *cum Suar.* bene valere votum de vitandis venialibus deliberatis cum hoc revera non sit impossibile, et personæ perfectionis amantes illa satis evitent. Votum autem abstinendi a venialibus in aliqua materia determinata, communiter validum est, maxime in personis magnæ virtutis; in aliis vero modicæ virtutis erit materia impossibilis; imo in aliquibus materiis, puta cogitationum inhonestarum, otiosarum etc. cum sint inevitabiles quoad omnes, votum est nullum. Ita *Sal. n.* 81. *cum Caj. Sanch. Suarez etc.*

Pariter nullum est votum de vitandis mortalibus, et venialibus collective. Et etiam votum vitandi mortalia, aut venialia divisive: quia nullum est illud votum disjunctivum, cujus pars est apta, et pars inepta, et vovens de neutra voluit determinate se obligare, puta, si voveas

aut orare, aut ludere, votum totum est nullum. *Salm. num.* 83. *et* 141. *cum Sanch. Trull. Vill. et Leand.* Ita etiam *Pal. p.* 8. §. 1. *n.* 8. *et Croix loc. cit. n.* 402. Qui tamen recte advertunt, quod si ad tale votum quis se obligavit, in quantum potest, tenetur quidem ad fugam saltem mortalium. Ac teneri etiam censeo ad vitanda venialia deliberata, juxta quod diximus supra.

204. » 2. Invalidum est votum de re vana, » vel inutili, vel indifferente, nisi ex circum» stantiis, aut fine fiat bona: * (*Modo circum» stantia non ex sola relatione voventis, sed ex » se ad bonum finem conducat. Salm. cap.* 1. » *n.* 57.) * quia Deo displicet stulta promissio, » et hinc eam non acceptat: ac peccat venia» liter talia vovens, ut v. gr. si quis decidens » ex equo, voveat non amplius equum ascen» dere. *Navar. c.* 12. *Sanch. mor.* 7. * (*cum » Salm. n.* 55. *.

205. » 3. Invalidum est vovere mala, et qui » vovet mortale, peccat mortaliter; qui autem » veniale, eum venialiter tantum peccare di» cunt *Sa, Sylv. etc.* V. *Juramentum:* licet » mortaliter peccare velit *Caj.* V. *votum, et » Less. lib.* 2. *cap.* 4. *d.* 5. quod videtur pro» babilius.

206. Probabilius etiam mihi est vovere malum, etiam veniale, de se esse culpam gravem; » cum de blasphemia sit velle, ut malum ce» dat in honorem Dei; sed communiter ob ignorantiam hoc non est nisi veniale, ut bene notant *Salm. c.* 1. *n.* 71. *in fine.* Idem diximus de Juramento *n.* 146. *v.* 5. *Venialiter.*

» 4. Invalidum est votum, cui adjungitur » finis, vel alia circumstantia mala, tenens se » ex parte rei votæ: ut verb. gr. vovet quis

» eleemosynam ad obtinendam vanam gloriam, » aut impetrandum per eam victoriam injustam, » felicem successum furti, adulterii; etc. aut in » gratiarum actionem pro successu talis peccati, » quia datio eleemosynæ ad talem finem est » actio blasphema, quasi Deus peccata promo- » veat, ideoque non potest esse materia voti. » *Cajet. Nav. cap.* 12. *Sanch. cap.* 6. *Laym.* » *lib.* 4. *t.* 4. *cap.* 2. *num.* 6. *Fill. t.* 26. *cap.* 5.

» 5. Validum autem est, etsi ei adjungatur » finis, vel alia circumstantia mala tenens se » tantum ex parte voventis: ut v. gr. si quis » ex vana gloria, aut ex ira erga importunum » mendicum, voveat ei dare eleemosynam: quia » tunc res ista bona est, quam vovet, licet » ipse voveat male, et cum peccato. *ibid.*

Nota igitur hic differentiam inter finem pravum ex parte *rei votæ*, et ex parte *voventis*: Nam finis ex parte *rei votæ*, est quando res promissa dirigitur ad pravum finem, nempe si voveas jejunium, ut ex illo plausum captes; et tunc votum est nullum, ut communiter docetur cum *Busemb. Laym. lib.* 4. *Tract.* 4. *cap.* 2. *num.* 7. *Salm. cap.* 1. *num.* 67. Et idem tenendum dicunt *Salm. num.* 68. cum aliis, etiamsi finis pravus voti non sit primario, sed tantum secundario motivus, seu sit impulsivus, sed sine quo votum non fieret. Idem dicendum, si finis sit indifferens, vel mere temporalis; unde si quis voveat jejunium, ut parcat sumtibus; eleemosinam, ne æstimetur avarus, nullum est votum. Valet autem votum emissum ad obtinenda a Deo temporalia, vel ad gratias ei agendas, quia bonum est hæc a Deo sperare, aut pro ipsis gratias agere. Ita *Laym. ibid. num.* 10. *et Salm. n.* 70. *cum Sanch. Pal. Trull. Bon. etc.* Notant tamen *Laym. n.* 7. *et Salm. n.* 69. *cum*

Cajet. Sanch. Bonac. et communi, quod si opus pravum non ponitur ut finis voti, sed ut simplex conditio, nempe si quis voveat jejunium, si inimicum occidet, si furtum faciet; tunc valet votum, quia impleta conditione posita, honestum est in se votum implere.

Ita ergo dicitur, quando finis pravus est ex parte rei votæ. Aliter tamen esset, quando finis pravus est ex parte *voventis*, scilicet quando non res vota, sed ipse vovendi actus dirigitur ad pravum finem, puta, si quis externe voveat jejunium, ut ex illa emissione voti ab aliis laudetur, tunc valet votum, ut dicit recte *Busemb. num.* 5. *seq. cum communi apud Laym. ibid. et Salmanticens. num.* 67. Hinc dicit *ibid. Laym.* quod qui ex appetitu deordinato vescendi piscibus vovet fieri Carthusianum, tenet votum. Sed hoc minime mihi probari videtur, si comestio piscium, et non quidem bonum spirituale Religionis sit finis illius voti; Nam tunc ipsa materia voti, quæ est susceptio status Religiosi, dirigitur ad vanum finem, qui votum infirmat, ut supra dictum est cum communi.

» 6. Validum item est votum factum ex affectu erga rem bonam, ut bona est, etsi conjuncta cum causa mala: ut si quis voveret eleemosynam, si ex duello evaserit salvus, si non capiatur in furto; si filius sibi nascatur ex adulterio, quod parat, etc. licet enim duellum, furtum, adulterium velle malum sit; tamen his positis non lædi, non infamari, prolem gigni mala non sunt, sed Dei dona; et votum non cadit supra ista mala, sed super hæc bona, considerata (ut suppono) quatenus in se bona sunt. *Nav. Laym. l. c.*

207. » 7. Invalidum est, et veniale peccatum, vovere bonum, quod est impeditivum boni majoris, ut præsertim sunt vota contra consilia Evangelica, ut v. gr. manere in sæculo, ducere uxorem, ire ad militiam, facere mercatum. *Nav. n.* 29. *Suar. Fill. cap.* 1. *quæst.* 7. *num.* 58. *Sanch. etc.* * (*idem dicunt Salm. num.* 37. *cum S. Thom.* 2. 2. *quæst.* 89. *art.* 7. *ad* 2.) *.

» 8. Si tamen aliquod bonum, per se et absolute minus, fieret per accidens majus bonum, tunc talia vovere valet: ut v. gr. si quis videret susceptionem Ordinum sibi damnosam. » Vid. *Bon. p.* 1.

208. Ita etiam *Salm. num.* 37. Quæstio autem vertitur, an valeat votum de non petendo voti dispensationem, commutationem, aut irritationem, etiam cum justa causa (nam sine justa causa, certum est quod valet). *Prima sententia* negat *cum Sot. Trull. Tamb. Sanch. etc. Secunda* vero affirmat cum *S. Antonin. Bon. Suar. Fill. etc. apud Salm. cap.* 1. *num.* 49. *et* 50. Et hæc videtur probabilior; advertendo, quod casu quo sit utilius ob bonum spirituale petere dispensationem, votum non obligat, quamvis fuerit validum. Hoc tamen votum semper a Superiore relaxari potest, cui salva semper est sua potestas. *Salm. n.* 51. *cum Sanch. Pal. Suar.* Notandum autem, quod vovens non petere dispensationem, potest petere commutationem; et e converso. Vid. *Salm. n.* 52.

209. » 9. Matrimonium ordinarie invalide vovetur, quia ordinarie melior est cœlibatus. » Dixi *ordinarie*, quia valide vovetur, 1. Si » quis ad hoc obligetur; aut quia sine injuria » aut gravi infamatione sponsæ, vel liberorum » ex ea conceptorum a sponsalibus non potest

» recedere. 2. Si id Reipub. valde utile futurum existimetur, ut quia, v. gr. ex eo speratur pax inter Principes, conversio hæreticorum, regni tranquillitas. 3. Si quis ob fragilitatem, et inveteratam consuetudinem peccandi adeo sit pronus ad lapsum, ut prudentes judicent consultum ei esse, ut nubat: in quo tamen ultimo *Laym.* et alii dissentiunt. Vide *Bonacina loc. cit. Fill. num.* 6. *Nav. Suar. loc. cit. Laym. n.* 12.

Votum nubendi, per se loquendo, nullum est, etiamsi sit de ducenda paupere, meretrice, vel ad tollenda aliena peccata, quia semper cœlibatus est Deo gratior. Est commune *apud Salm. c.* 1. *n.* 38. *et* 39. *cum Sanch. Leand. Pal. Torre, Prad.* Secus, si votum sit emissum, ad scandalum, vel honorem puellæ ex obligatione reparandum; vel ad bonum commune, ut addit *Bus.* vel ex supposito, quod vovens vellet nubere, tenetur ad votum, ut *Salmant. n.* 38. *in fin.*

Sed magna quæstio est, an, qui vovet nubere ob expertam sui fragilitatem, teneatur ad votum? *Prima sententia* negat, quia tale votum esset de se impeditivum majoris boni, nempe ingrediendi Religionem, aut servandi cœlibatum? Deinde, quia tale votum esset inutile, cum tali voto non obstante, vovens libere posset Religionem ingredi; maxime, dum matrimonium est infirmum remedium concupiscentiæ. Ita *Less. lib.* 2. *c.* 4. *n.* 44. *et Pal. Sot. Prado, et alii ap. Salm. c.* 1. *n.* 40.

Secunda tamen *sententia* certe, et longe probabilior, quam tenent *cum Bus. Sanch. Dec. lib.* 4. *cap.* 8. *num.* 53. *Viva de Spons. quæst.* 1. *art.* 3. *ex num.* 3. *Salm. de Voto c.* 1. *n.* 41. *et* 42. *cum Bell. Nav. Caj. Bonac. Trull.*

etc. dicit votum esse validum, supposito quod talis nolit uti aliis remediis; Quia in tali casu matrimonium est majus bonum, cum ad concupiscentiam sedendam eis, qui alia remedia meliora suscipere nolunt, ideo matrimonium a Deo concessum sit; De his enim ait Apostolus: *Melius est nubere, quam uri.* Maxime, quia hic frequenter recidens teneretur ex jure naturæ nubere, posito quod nollet aliis remediis uti. Dices: ergo Subdiaconus vovens castitatem posset nubere, si non posset se continere, cum nubere sit illi melius bonum? Sed respondetur, quod hic ob bonum commune expedit magis votum in suo robore manere, quam ille sic consulat suæ fragilitati. Vid. *Salm. num.* 45. Dicunt autem *Salm.* teneri ad Matrimonium qui nolit, vel *non possit* alia remedia adhibere. Sed melius dicunt *Laym. l.* 4. *tract.* 4. *c.* 2. *n.* 12. citans SS. Hieronymum, et Ambrosium, ac *Sporer de Voto n.* 61. *et* 62. quod tenetur ad Matrimonium, qui aliud remedium adhibere *nolit*, non autem *non possit.* Nullus enim, qui velit opportunis remediis uti, dici potest, quod non possit ea adhibere; quis ceterum prohibetur uti saltem oratione, qua proculdubio potest omnes concupiscentias superare, ex illo. *Luc.* 1. *Omnis qui petit accipit?*

210. Quæritur hic, an, si quis nimis pronus ad vovendum voveat non amplius vovere, nisi cum licentia Confessarii; si autem postea voveat, v. gr. jejunium, valeat votum? Respondeo cum *Laym. lib.* 4. *tract.* 4. *c.* 2. *n.* 5. et dico 1. Quod primum votum est quidem validum, cum sit de meliori bono. 2. Quod peccavit ille emittendo secundum votum. 3. Dico, quod, primo voto non obstante, tenetur ad secundum, quod cum habeat objectum bonum satis est validum.

Excipio, nisi ille statuerit nolle futura vota valere, nisi accesserit Confessarii consilium, tunc enim nullum erit secundum votum, modo non retractetur expresse, vel virtualiter, scilicet si memor primi voti secundum emitteret.

Notandum denique, quod qui plura vota impossibilia emitteret, servare deberet illorum dignius; alioquin prius posteriori præfertur. Ita *Laym. eod. loc. cum Trull. et Bus. num.* 225. 2. contra *Sanch.* qui dicit, tunc esse in arbitrio voventis servare quod malit. De juramento autem contra aliud juramentum, vide *dicta supra n.* 179.

DUBIUM IV.

Quæ, et quanta obligatio Voti?

211. *An votum de re levi aliquando graviter obliget?*
212. *Quid si negligas votum de re levi per annum?*
213. *Vide alia apud Busemb.*
214. *An Hæres teneatur ad vota defuncti?*
215. *An Pater possit per vota lædere legitimam filiorum?*
216. *De votis de facto alieno.*
217. *An vota possint impleri per alium?*
218. *An peccet impediens impleri conditionem oppositam in suo voto?*
219. *Notanda circa conditiones in votis.*
220. *An transacto die promisso, tenearis ad votum?*
221. *An votum indeterminatum semper obliget? Et quæ dilatio sit mortalis?*
222. *Quid si quis voveat Religionem sine certo loco, vel certa Religione?*
223. *Quid si quis voveat non ludere sub pœna?*
224. *Plura notabilia advertenda circa vota; et præsertim, an teneat votum, si superveniat circumstantia non prævisa?*

211. » RESp. Tanta est, quantam tum quantitas materiæ permittit, tum intentio voventis, » qua se vel multum, vel parum, vel absolute, vel cum certa conditione, restrictione temporis, qualitatis obligare vult, designat: ita » ut, etsi obligatio voti sit juris naturalis, vis » tamen ejus pendeat a voluntate, et facto ho» minis tanquam prævia conditione, ut tantum,

» vel tantum obliget. Ita *commun.* Vide *Laym.* » *c.* 3. *Bon. p.* 5.

Unde resolves.

» 1. In materia levi nemo obligatur sub mortali, quia materia id non permittit. * (*Neque* » *etiamsi vellet sub gravi se obligare, Sal. c.* 1. » *num.* 106.) *. *Nav. n.* 40. *Sanch. lib.* 4. *c.* » 12. *Laym. loc. cit.* Verbi gratia, vovisti re» citare quotidie *Salve Regina* : omittendo se» mel, iterumque, non peccas mortaliter, quia » materia est parva. *Sanch. lib.* 4. *c.* 12. *Laym.* » *loc. cit. Azor. lib.* 21. *cap.* 15.

Quæritur, an transgressio voti sit mortale, quando tota ejus materia parva est? Affirmant *Cajet. Tolet. et Cord. ap. Salm. c.* 1. *n.* 112. eodem modo, quo in juramento promissorio, si quid leve promittitur, peccat graviter (ut isti dicunt), qui illud non implet. Sed tenendum oppositum cum *Bus. et Less. lib.* 2. *cap.* 40. *n.* 56. *Sot. Suar. Trull. Bon. Pal. etc. ap. Salm. n.* 113. Quia votum est lex particularis, et lex non obligat, nisi juxta materiæ gravitatem. Imo idem dicendum de juramento promissorio, ut *Salmantic. n.* 114. *cum aliis*, et diximus supra *n.* 173.

Hinc infertur, quod votum vitandi peccatum non obligat, nisi juxta illius gravitatem: puta, si voves vitare mendacium, mentiendo peccas tantum leviter, sed dupliciter contra veracitatem, et contra votum. *Salm. num.* 115. *cum Sanch. Trull. Nav. etc.* Nisi tamen vitatio illius peccati ob causas sit res magni momenti, prout mendacium valde indecens esset personæ in dignitate constitutæ : vel nisi per illud peccatum multum quis impediatur a profectu in virtutibus. *Salm.*

212. » Imo, etsi toto anno omittas, esse tan-
» tum veniale, eo quod materiæ istæ parvæ non
» coalescant in unam, probabiliter docet *Dian.*
» *l.* 5. *misc. n.* 24. *ex Soto*, *Arag. et Tann.*
» 2. 2. *d.* 3. *dub.* 3. contra *Valent. etc.*

Sicut etiam dicunt *Salm. cap.* 1. *num.* 115. *cum Vill. etc.* Sed recte hoc intelligendum esse advertunt, quando promissio illarum levium materiarum facta est in honorem diei, sicut censendum est in omnibus votis personalibus, nisi constet de opposito, ut dicunt communiter *Salm. loc. cit. et Croix lib.* 3. *p.* 1. *num.* 450. *cum Sot. Suar. Laym. Dian. Pal. etc.* Nam contra, si levis rei promissio sit facta per modum unius, ita ut dies non assignetur ut terminus, sed ne ultra obligatio differatur, tunc materiæ coalescunt, et possunt pervenire ad mortale. Quare, si voveas dare quotidie parvam eleemosynam, peccas graviter, si quotidie omittas voto facto per modum unius. Ita *Salm. cap.* 1. *d. n.* 115. *cum Sanch. Suar. Trull. Leand. etc.* Hinc notant, quod circa vota realia, nisi aliud constet, regulariter dies non apponitur ad finiendam, sed ad sollicitandam obligationem, et ideo materiæ coalescunt, ut docent communiter *Salm. num.* 131. *cum Suar. Pal. Bon. Vasq. et Croix loc. cit. cum aliis, ut supra.* V. *dicenda num.* 220. *v. Utrum.*

213. » 2. in materia gravi, etsi quis possit
» se obligare tantum leviter, * (*Ut fuse pro-*
» *bant Salm. c.* 1. *num.* 100. *cum Molin. Suar.*
» *Pal. Vill. etc. cum communiori, et probabi-*
» *liori contra Sotum, Pont. Cord. etc.*) * com-
» muniter tamen censetur voluisse se obligare
» graviter, nisi aliunde constet. Unde violans
» tale votum peccat graviter ex genere suo. Vi-
» de *ibid.*

» 3. Qui postquam gravi voto se obstrinxit, » serio deinde dolet, quod fecerit, non peccat » graviter, modo retineat animum implendi. V. » *Sa*, *v. votum.*

» 4. Qui violat votum de re jam ante præ» cepta, v. gr., qui post votum castitatis for» nicatur, debet in Confessione addere, quod » votum id habeat, aut quod Ordines accepe» rit, si Confessarius nesciat, quia duplex tunc » est malitia peccati. *Suar. cap.* 6. *Less. c.* 7. » *Sanch. c.* 5. *Fill. cap.* 2. *q.* 7. * (*ex com-* » *muni enim bene valet votum de re alias præ-* » *cepta. Salm. c.* 1. *n.* 32. *cum S. Th. contr.* » *Gers. S. Anton. etc. n.* 30.) *.

» 5. Alieno voto nemo obligatur ex vi illius » voti. Unde, si qui Canones videntur indica» re, filium a patre religioni devotum teneri » eam profiteri, intelligendi sunt, si filius vo» tum patris semel ratificaverit. *Suar. cap.* 9. » *Sanch. Laym. cap.* 5. *num.* 6. * (*Salm. c.* » 1. *n.* 118.) *.

» 6. Cum heres teneatur solvere vota realia » defuncti, non tenetur vi voti, sed ex justi» tia: sicuti tenetur alia illius debita, legata, » etc. solvere, *ibid.*

214. Certe Heres tenetur solvere vota realia defuncti, sicut alia debita *ex l. secunda*, *ff. de Pollic. et ex c. Lites de Voto.* Ex quo potest cogi ad solvendum per excommunicationem. Hinc talia vota debent satisfieri ante legata, sed postea debita justitiæ. *Salm. art.* 2. *n.* 125.

215. Quæritur hic, an Pater in morte per vota possit lædere legitimam filiorum? *Prima sententia* affirmat cum *Nav. Sylv. Dian. Lop. Vega*, *etc. ap. Salm. cap.* 1. *n.* 126. Sicut etiam (isti dicunt) potest Pater gravare legitimam donationibus remuneratoriis. Sed tenendum

oppositum cum *secunda sententia*. Potest enim Pater in vita sua votis moderatis minuere aliqualiter legitimam filiorum, vel ascendentium: non tamen in morte, ubi juxta legem de bonis suis disponere debet, et legitima, cum debeatur de jure, nequit gravari debito voluntario, ex *Eccl.* 34. *Immolantis ex iniquo oblatio est maculata.* Ita *Salm. num.* 127. *cum Sanch. Laym. Bon. Pal. Trull. etc.*

216. » 7. Eodem modo, si Communitas aliquid vovit, in quod posteri non consenserunt, » non tenentur id servare vi voti, sed interdum » ratione pacti, statuti, vel longæ consuetudinis. Vid. *Laym.* hic *c.* 3.

» 8. Cum quis vovet factum alterius, sensus » est; se curaturum id eo modo, quo licite » potest, ut v. gr. rogando, persuadendo, vel » etiam præcipiendo, si sit Superior, vel etiam » aliquando paciscendo, et suppeditando sum» ptus. Sic parens, qui filium devovit religio» ni, ad nihil aliud tenetur, quam ut conetur » eam filio persuadere: sic qui Missas, vel pe» regrinationem alterius curandam vovit, quan» do stipendium, ac sumptus ei persolvit, non » tenetur alium substituere novis sumtibus, si » prior non præstet, ad quod se obligavit. *San» chez*, *Laym. n.* 7.

117. » 9. Vota personalia non implentur, » nisi per voventem; unde qui vovit peregrina» tionem Romam v. gr. non satisfacit, si con» ducat alium; neque ad id tenetur, si ipse » non possit. *ibid.*

» 10. Vota realia solvenda sunt ex proprio; » unde qui nequit ex suo, non tenetur ab alio » mendicare. Quod si possit ex suo, et tamen » alius sive rogatus, sive sponte pro ipso velit » solvere, id valet; quia tunc quod alter dat,

» fit ipsius : non autem actio alterius personæ
» potest fieri alterius. *ibid.*

Immo bene satisfacit voto, aut juramento eleemosynæ, qui illam ab alio eo fine præstitam, ipso inscio, postea ratificat, cum noverit, quia tunc jam adimpletur votum cum consensu voventis. Ita *Salm. cap.* 1. *n.* 122. *cum Sanch. Bon. Trull. etc.* Et satis probabile videtur; sicut enim tali modo bene satisfieret promissioni alteri homini factæ, sic etiam satisfit promissioni factæ Deo.

218. » 11. Vota conditionalia non obligant,
» cessante conditione, etiamsi ipse vovens causa
» fuerit, ut conditio non poneretur; dummodo
» id non impediverit per dolum, vim, aut ma-
» litiam : ut v. gr., vovisti peregrinationem,
» si eam Petrus approbet; deinde submittis,
» qui persuadeat, ut non approbet: illo igitur
» non approbante, non teneris. Imo, etsi ma-
» litiose per fraudem, dolum etc. impediveris,
» adhuc probabile est, te voto non teneri, ut
» habet *Laym. cap.* 8. *ex Suar.* et aliis. * (*Et*
» *hæc est probabilior ex Salm. n.* 173. *cum*
» *Pal. Fill. etc. contra Azor. Bonac. etc. Quia*
» *jam non impletur conditio, licet per culpam*
» *voventis*) *. Interim. *Laym.* recte hic adver-
» tendum monet ad intentionem voventis : ut
» v. gr. si filius vovet se ingressurum religio-
» nem, nisi pater contradixerit, videtur ejus
» intentio fuisse nisi contradixerit ex se, sua
» sponte, sibi relictus, etc.

At si dolose impedias, peccas: Vovisti v. gr. Religionem, si Pater approbet: si tu precibus, vel rationibus impedis consensum Patris, non peccas; secus, si impedias vi, vel fraude. Item vovisti castitatem, si Deus per annum te liberet a mortali : si tu ex fragilitate cadis, non pec-

cas respectu voti. Secus si studiose peccas, ut solvaris a voto. Et sic de ceteris. *Salm. cap.* 1. *num.* 171. *cum Laym. Palaus*, *Sanchez etc.*

Quoad conditiones autem votorum notandum 1. Quod omnes conditiones turpes, aut impossibiles vota reddunt nulla. *Salm. cap.* 1. *num.* 165. Notandum 2. quod ad obligationem voti non sufficit, ut conditio impleatur æquivalenter, sed debet impleri specifice: v. gr. vovisti Religionem, si soror tua nupserit; non sufficit, si illa moriatur. *Salm. ib. n.* 169.

220. » 12. Qui vovit rem certam, et determinatam, v. gr. hunc calicem, si ea res pereat, non tenetur ad alium, cum id non soleat intendi: si autem eam rem vendiderit, probabilius videtur esse, teneri dare pecuniam, quam accepit: quia qui vovet rem, censetur promittere omnem ejus utilitatem.

» 13. Qui vovit aliquid faciendum certo tempore, ut jejunare hoc vel isto die, illo transacto, sive cum culpa, sive sine culpa ejus, ad nihil tenetur, et neque, si præviderit impedimentum eo tempore superventurum, tenebatur prævenire, cum hæc non soleat intentio voventis esse. *Suar. Nav. lib.* 1. Vid. » *Bon. p.* 5.

Sed eadem regula, quam diximus *supra n.* 212. currit hic, ex communi cum *Salm. c.* 2. *num.* 120. *et* 130. Ad nihil enim teneris, transacto die, si dies appositus est ad finiendam obligationem, ut censendum est in votis personalibus, nisi constet de opposito, ut communissime dicunt *Croix lib.* 3. *p.* 1. *n.* 450. *cum Sot. Pal. Laym. Dian. etc. Salm. cap.* 1. infra *n.* 115. V. *Infertur* 1. *cum Trull. Suar. Sanch. etc.* Secus si diem apposuisti tantum ad sollici-

tandam impletionem; sicut e converso judicandum est regulariter in votis realibus; præcise, si ille dies nullam habeat magis specialem rationem, quam alii, ut *Salm. ib. num.* 133. *cum Suar. Pal. Bon. etc. ac Croix loc. cit. cum aliis, ut supra.*

Utrum autem in dubio, an dies sit appositus ad finiendam, vel ad sollicitandam voti executionem, tenearis ad votum pro diebus transactis? Negat *Dian. p.* 3. *tract.* 5. *R.* 26, quia, ut ait, vota in dubio non obligant, cum stricte sint interpretanda, ex regula communiter tradita a DD. cum *Cajet. Laym. etc.* Affirmant vero generaliter loquendo *Spor. de* 2. *Præc. num.* 109. *et Salm. cap.* 1. *n.* 132. *cum S. Thom. Sanch. Pal. Tull. Azor. et Bon.* Rationem dant *Salm.* quia, cum votum sit certum, et dubitetur tantum de circumstantia excusante, possessio stat pro voto. Sed hæc ratio non convincit, posset enim ei responderi, quod hic dubitatur de circumstantia, quæ afficit substantiam voti, et ideo votum ipsum redderet dubium, juxta dicta *num.* 198. Hinc mihi rectius distinguendum videtur, et dicendum, quod in votis personalibus in dubio non teneris satisfacere pro diebus transactis; Secus autem in votis realibus. Ratio quia ex una parte regula firma est, quod pro eo stat possessio, pro quo stat præsumptio, ut docent DD. communiter cum *Busem.* (vide *lib.* 1. *n.* 74. *v. Porro*) *Croix l.* 1. *num.* 509. *Sanchez. Dec. lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 13. *cum Sot. Mol. Arag. et Menoch.* Ex altera parte communissima est sententia, quod nisi de opposito constet, ut supra prænotatum est, in votis realibus dies præsumitur appositus tantum ad sollicitandam obligationem, ut *Salm. cap.* 1. *num.* 131. *cum Suar. Sanch. Vasq. Pal. Bon. Prado, et Croix l.* 3. *p.* 1. *num.*

450. *cum Laym. Sot. et Dian.* Nisi tamen votum habuisset specialem connexionem ad diem; puta si voluisses dare eleemosynam in hebdomada Jubilæi, vel in Sabbatis per annum, quia v. gr. in anno illo gratiam receperis, ut *Spor. n.* 106. *et Salm. n.* 129. *cum aliis.* Secus, si dies nullam connexionem habuisset cum voto, nempe si vovisses dare eleemosynam in Sabbatis per annum, nulla habita ratione speciali illius anni; ut recte ait *Spor. n.* 106. *in fine.* In votis contra personalibus præsumitur dies appositus ad finiendam obligationem, ut dicunt *Salm. cap.* 1. *n.* 115. *et Croix loc. cit. cum aliis, ut supra allatis.* Hinc in votis realibus, quia præsumptio est pro voto, pro ipso est etiam possessio, et ideo implendum etiam pro diebus transactis. Secus vero dicendum in votis personalibus, in quibus præsumptio est in oppositum, et sic *Salm.* sunt intelligendi, dum ipsi *dict. c.* 1. *n.* 115. ut certum asserunt, quod in votis personalibus præsumitur dies appositus ad obligationem extinguendam.

221. » 14. Qui vovit aliquid sine certo tem-
» pore, verbi gratia, peregrinationem, tantum
» tenetur implere, cum commode primum po-
» test: quia sic moraliter quisque censetur in-
» telligere suam promissionem, ut habita com-
» moditate non nimis diu differat, quamvis mi-
» nor causa sufficit ad differendum, quam ad
» omittendum. *Fill. cap.* 4. *q.* 10. *Suar. Laym.*
» *c.* 3. *Bonac. etc.*

Votum indeterminatum quoad tempus, v. gr. de Rosario diurno, jejunio in Sabbatis, obligat perpetuo; nisi aliud colligatur ex circumstantiis. *Salm. c.* 1. *n.* 140. *communiter.* Si dubium tamen sit, an votum fuerit pro anno, vel mense; non teneris, nisi ad minus. *Salm. n.* 146.

cum Sanch. Trull. Suar. Bon. etc. ex c. 18. *de Censib.*

Quæritur, an faciens votum pro tempore indeterminato, peccet mortaliter, si diu differat implere? Certum est, quod si votum est in perpetuum obsequium Dei, puta ingrediendi Religionem, Xenodochio inserviendi, et similia, peccat lethaliter qui diu differt; si adsit opportunitas implendi, et non excuset rationabilis causa. Dicunt autem *Armill. Rodriq. et Ledesm. apud Salm. de Statu Relig. tract.* 15. *cap.* 2. *n.* 32. differre votum Religionis per duos vel tres annos, non esse mortale; Sed hæc opinio merito videtur laxa aliis, ut *Sporer de* 2. *Præcept. num.* 117. *Salm. loc. cit. Sanch. Dec. l.* 4. *c.* 14. *num.* 22. Alii vero, ut *Sanch. loc. cit. et Croix cum Pal.* universaliter loquendo, dicunt esse mortale differre per sex menses, et his adhærent *Salm. dict. num.* 32. *cum Trull. et Garcia*, putantes mortalem fore dilationem ultra sex menses. Consentit etiam *Sporer* si vovens excedat ætatem 40. annorum; censet tamen *Tamb.* excusari a mortali juvenem 15. vel 16. annorum, qui differt per tres vel quatuor annos: quia (ut dicunt) hoc tempus videtur parva materia respectu ad servitium totius vitæ: Sed huic omnino non acquiesco, nisi adsit justa causa dilationis. Justæ autem causæ differendi sunt, si vovens speret dilatione Parentes emolliendos. Item si obstet gravis necessitas spiritualis, aut corporalis sororum vel fratrum. Ita *Croix lib.* 3. *p.* 1. *n.* 446. *cum Pal. et Gob. Bonac. de Voto q.* 2. *p.* 5. *num.* 3. *cum Arag. et Tabien. Sanch. dict. lib.* 4. *cap.* 14. *n.* 5. *et* 6. *et Salm. d. c.* 2. *n.* 32. *cum Suar. Mach. Pell. Trull. ac Garcia.* Bene tamen advertunt *Spor.*, *et Salm.* in his casibus sedulo caven-

dum, ne dilatio sit nimia, aut periculum adsit votum nunquam implendi; quod periculum non raro deest in votis Religionis, pro quorum exequutione Dæmones innumera excitant dissidia, et impedimenta.

Si autem votum sit in obsequium temporale, scilicet tot jejuniorum, peregrinationum, etc. censet probabile *Spor. de* 2. *Præc. n.* 11. *cum Tamb.* quamcumque dilationem non pertingere ad mortale. Et favet *Sanch. dict. lib.* 4. *cap.* 14. *n.* 21. referens *S. Antonin.* qui dicit illam esse moram mortalem, *quando fit dilatio per longa tempora, et ex ipsa dilatione est periculum oblivionis, vel impotentiæ implendi.* Sed verius dicendum peccare mortaliter, qui sine justa causa notabiliter votum differt implere, nempe ultra duos vel tres annos, ut recte sentiunt *Croix lib.* 3. *p.* 1. *n.* 44. *et Salm. de Statu Rel. c.* 1. *n.* 32. *cum Pal. Trull. et Garcia.* Putat autem *Croix*, *cum Diana*, quod si vovisti singulis mensibus confiteri, posses ex causa differre per duos vel tres dies ultra mensem.

222. » 15. Qui vovit aliquid sine certo loco, » v. gr. ingredi religionem S. Benedicti, satis» facit intrando quodcunque Monasterium illius » Ordinis, in quo serventur substantialia regu» læ. Neque tenetur pro admissione peragrare » provinciam, sed satis est adire loca aliquot » non nimis dissita. Et satisfacit voto, si post» quam ingressus est, remittatur, aut egredia» tur (saltem cum justa causa, qualis est v. » gr. gravis ac diuturna tristitia, et anxietas, » sive ex natura ipsa, sive aliunde nata: *Escob.* » *ex Sanch. t.* 1. *lib.* 4. *cap.* 16. *n.* 100.) » ante professionem. Vid. *Trullench. lib.* 2. *cap.* 2. *d.* 20. *num.* 7. *et* 8. * (*Et vide lib.* 4. *cx* » *num.* 72.) *.

» 16. Qui vovit aliquid sine certa qualitate, » v. gr. religionem in genere, potest ingredi » quamcumque, etiam laxiorem, modo serventur » essentialia, et sit approbata. Similiter, si quis » vovit triticum, etc. non tenetur dare opti» mum, quod habet, sed satis est (loquendo » de obligatione præcise) ut det, quod non sit » plane ineptum * (*idem Salm. c. 1. n. 140.* » *cum Laym. Suar. Bonac. etc. Qui vovet dare* » *Calicem, ædificare Ecclesiam, debet implere* » *juxta usum communem.*

» 17. Qui vovit aliquid sine certa quantitate, » v. gr. eleemosynam, pecuniam, frumentum, » etc. satisfacit dando quantum voluerit * (*Salm.* » *ibid. cum cit. DD.*) *, modo non tam pa» rum, ut videatur potius irridere suum votum, » quam implere. Ratio horum omnium petitur » ex intentione voventis, qua nemo censetur se » obligare, nisi ad id quod commode potest, » et communiter est decens. *Suar. Sanch. lib.* » 4. *cap.* 13.

» 18. In dubio de mente voventis, debet fieri » interpretatio secundum verborum, quibus usus » est, proprietatem, vel potius communem, et » usitatam acceptionem. *Fill. tom. 26. cap. 2.* » *Layman cap.* 3. * (*Salm. ex n.* 134.) *.

223. » 19. Qui vovit, si ludat chartis, dare » decem imperiales, tenetur secundum *Sanch.* » dare toties decem, quoties ludit, quia pœna » est actui accessoria. Videtur tamen negare *Laym.* » *lib.* 4. *tract.* 4. *cap.* 5. *n.* 4. Vid. *Trull.* » *Dian. p.* 5. *t.* 9. *R.* 60.

Bene distinguunt *Salm. cap.* 1. *n.* 177. Si vo» tum fuit simplex de solvenda pæna, si luserit; tunc sufficit solvere pœnam pro prima vice cum *Sanch. Bon. Sa, Dian.* Et satis probabile vocat *Laym. et Pal.* Secus si votum fuit duplex,

scilicet de non ludendo, et de poena solvenda: Tunc quoties transgreditur votum, solvenda est poena, nisi hæc sit gravissima, ut peregrinatio, elargitio magnæ eleemosynæ, quæ non soleat communiter repeti. Ita *Salm. ibid. cum Laym. Pal. Trull. Dian. etc.*

Hic advertendum, quod in tali voto poenali duplici, si relaxetur primum, relaxatur etiam secundum, prout primi accessorium. *Salmant. cap.* 1. *num.* 176. *cum Pal. Laym. Sanch. etc.* Notandum deinde, quod qui invincibiliter ignorat, sive obliviscitur votum principale, aut votum de poena, ad eam non tenetur. V. *Salm. ibid. n.* 175. *et* 177.

224. Plura ultimo hic pariter sunt notanda, et I. quod vota semper sunt interpretanda juxta benigniorem partem. *Salm. cap.* 1. *n.* 148. cum *Laym. Caj.* et aliis communiter. Notandum II. quod fractiones votorum sunt ejusdem speciei: hinc, si quis habens votum castitatis fornicetur, potest seorsim fractionem voti confiteri. *Salmant. cap.* 1. *n.* 101. Sed quid, si quis voveat jejunium ex speciali motivo temperantiæ? *Val. Sanchez, Bon. etc. apud Salm. n.* 102. probabiliter tenent committere duo peccata jejunium frangendo. Ita pariter conjugem voventem castitatem, ex motivo amoris ad castitatem, si petat debitum, dicunt committere duo peccata. Sed probabilius tenendum cum *Salm. et Caj. Trull. Suar. et Prad.* tales committere unum mortale contra votum, quia ex voto obligationem tantum fidelitatis erga Deum sibi imponunt, non aliam. Notandum III. quod si quis voveat disjunctive rem bonam, vel malam, aut vanam, aut impossibilem, votum nullum est, *Salm. c.* 1. *n.* 141. Si vero utraque pars est materia apta;

illa, quæ eligitur, præstanda est, etiamsi post electionem altera pars pereat, seu impossibilis reddatur. E converso, si pereat una pars, aut impossibilis reddatur ante electionem, non teneris ad alteram, nisi tua culpa res pereat, aut fueris in mora eam tradendi, aut determinandi. Ita *Salm. dict. n.* 141. *et* 142. *cum Sanch. Pal. Mol. etc.*

Quæritur hic, an unam partem jam electam possit vovens cum altera commutare? Negant probabiliter *Pal. et Sanch. cum aliis ap. Salm. de Voto cap.* 3. *n.* 107. Unde, si electa sit pars, cujus materia sit reservata, ut castitas, etc. requiritur dispensatio Papalis. Affirmant tamen *Leand. et Tamb. cum pluribus apud ipsum*, et non minus probabile merito vocant *Salm. ibid.* Ratio, quia, non obstante electione facta, votum adhuc remanet disjunctivum, nec per determinationem peractam vovens se privavit libertate alteram eligendi partem.

Qui vovet per mensem audire Sacrum, probabiliter non tenetur in Festis audire duo: Sicut probabile etiam est hoc, si imponatur a Confessario pro pœnitentia. *Salm. c.* 1. *n.* 136. *cum Pal. Tamb. Suar. Trull. etc. Spor. de* 2. *Præc. c.* 2. *n.* 96. *ac Croix de Pœnit. n.* 281.

Qui vovet Rosarium, satisfacit recitando tertiam partem, quia communiter sic intelligitur. *Salm. c.* 1. *n.* 136. *cum Pal. Tamb. Prad. etc.* Et satisfacit recitando alternatim, quia tale votum obligat instar Officii Divini. *Salm. ibid. cum Trull. Tamb. Dian. Leand. etc.* Et etiam satisfacit dividendo Decades, *ibid. cum Sanch. Trull. Bon. etc.*

Qui vovet jejunium, potest comedere lacticinia, ut *Salm. cap.* 1. *n.* 137. *cum Sanch. et Pal.* Si vovet jejunium per mensem, non tene-

tur in Dominica; vel si vovet in vigilia alicujus Sancti, quæ veniat in Dominica, potest anticipare jejunium in Sabbato, *ibid. cum Bonac. Trull. Dian. etc.* Si vovens jejunium comedit carnes, non tenetur ad jejunium: ad differentiam jejunii præcepti ab Ecclesia, quæ duplici præcepto imponit et jejunium, et abstinentiam a carnibus, juxta *Salm. ibid. cum Sanch. Azor. Sylv. etc.* et prout declaravit regnans Pontifex Bened. XIV. vide *lib.* 4. *n.* 992. An vovens jejunium singulis Sabbatis teneatur ad votum, si in Sabbato cadat Natalis Domini? Probabiliter negant *Molin. Azor. Pag. Dian. Rodr. Vill. apud Salm. c.* 1. *n.* 138. et probabilem vocant *Bon. de Voto p.* 6. *n.* 9. *et Tamb. de Voto* §. 6. *n.* 13. Nisi expresse intenderit adhuc eo die se velle obligare, quia tunc proculdubio tenetur. Affirmant tamen *Salm.* ut probabilius *n.* 139. *cum Suar. Sanch. Vasq.* Vide mox dicenda *n.* 226.

Si quis immemor voti, vel pœnitentiæ injunctæ, etc. præstet opus debitum, bene satisfacit per voluntatem generalem, quam quisque censetur habere satisfaciendi prius obligationibus, ita *Sporer tract.* 1. *de Consc. num.* 50. *Sanch. Dec. lib.* 1. *cap.* 14. *num.* 15. *Less. lib.* 2. *cap.* 37. *num.* 11. *Laym. lib.* 4. *tract.* 2. *cap.* 11. *num.* 9. Si quis autem est certus de voto, sed habet probabilem rationem quod illi satisfecerit, dicunt plures AA. voventem ad nihil teneri. Sed huic opinioni jam diximus *tract. de Consc.* non esse adhærendum, quia obligatio voti certi sola probabili satisfactione nequaquam impletur.

DUBIUM V.

Quot modis tollatur obligatio Voti?

225. *Tollitur obligatio voti. 1. Per materiæ mutationem. 2. Per auctoritatem humanam. Vide resolutiones.*

226. *An sit obligatio implendi votum, si superveniat circumstantia non prævisa? (Quid vero de votis simplicibus castitatis, et Religionis, et quid de solemnibus? Vid. lib. 4. num. 50.).*

225. » RESP. Dupliciter tolli potest, 1. Nullius auctoritate interveniente: idque vel materiæ mutatione; ut si materia ante honesta fiat turpis, indifferens, vel impeditiva majoris boni ratione novæ circumstantiæ, vel prohibitionis: vel fiat impossibilis absolute, aut moraliter, vel desitione conditionis, a qua pendebat. 2. Interventu auctoritatis humanæ: idque tripliciter, irritatione, commutatione, vel dispensatione, de quibus sequentibus dubiis. Est communis, *Sanch. lib.* 4. *cap.* 24. *Less.* 2. *lib.* 2. *cap.* 24. *Suar. Fill. t.* 26. *cap.* 8.

Unde resolves.

» 1. Etsi tua culpa materia facta sit impossibilis, inutilis, etc. tamen, postquam jam talis facta est, cessat obligatio, et sufficit pœnitere de culpa.

» 2. Si concurrat obligatio duorum votorum incompossibilium, implendum est id, quod

» est præstantius, et Deo gratius, et alterum » cessat. Quod si vero sit æquale, aut nescias » utrum sit melius, implendum est quod prius » vovisti; et ruit posterius; si et hoc nescis, » libera est electio. Vid. *Trull. lib.* 2. *cap.* 2. » *dub.* 9.

» 3. Si materia voti fiat impossibilis quoad » partem tantum, tunc si commode talis ma- » teria dividi non potest, aut non solet, ad » nihilum teneris: v. g. vovisti ædificare tem- » plum, si totum non potes non teneris ad » partem.

» 4. Si vero dividi commode potest, et so- » let, manet obligatio ad illam partem, quam » potest, ut v. gr. 1. Qui non potest jejunare » tota hebdomada, potest autem aliquot die- » bus, ad hoc tenetur. 2. Qui matrimonium con- » traxit, et consumavit post votum castitatis, » tenetur non petere debitum: cum eatenus vo- » tum adhuc sit possibile (reddere enim de- » bet). Vide *Bon. p.* 7. §. 1.

» 5. Quod si votum dividi quidem possit, » sed unum in eo sit principale, reliqua vero » accessoria tantum, non per se seorsim intenta; » sed dependenter a priori, tamquam illius ap- » pendices, et modi; tunc, si principale fiat » impossibile, ruit etiam obligatio accessorii, » non autem contra: ut v. gr. vovisti peregri- » nationem Romam in cilicio, et ibi certi ali- » quid offerre; si peregrinatio impossibilis fiat, » non teneris cilicium ferre, et oblationem mit- » tere. Vide *Sanch. lib.* 4. *c.* 10. *Bon. d.* 4. » *c.* 2. *p.* 4. §. 4. *Trull. lib.* 2. *c.* 1. *d.* 10.

226. Hic quæritur, an sit obligatio implendi votum, si notabilis circumstantia superveniat, qua prævisa, quis votum non emisisset? Est communis sententia apud *Salm. in tract. de*

Juram. c. 3. n. 20. *cum Sanch. Pal. Trull. etc.* (Vide dicta *n.* 187. *v. Sed dubium*) ; quod in omni promissione , prout est etiam votum , mutatio materiæ de se notabilis obligationem aufert. Ratio , quia per mutationem res fit diversa , quam promissa. Sed quid si nova circumstantia accidat non prævisa , puta si quis vovisset jejunare omnibus feriis sextis , an teneneretur ad jejunium in die Nativitatis Christi Domini , quem diem exclusisset , si previdisset ? Affirmant *Salm. de* 3. *Præc. c.* 2. *n.* 104. *cum Nav. Vasq. Sylv. aliisque cum Sanch. Dec. lib.* 4. *c.* 11. *n.* 61. (Sed notandum , quod *Sanchez. hoc loco* loquitur de præciso casu jejunii , quia censet circumstantiam Festi non efficere notabilem mutationem : Verum circa nostrum quæsitum oppositam tenet sententiam , ut infra). Ratio , ut dicunt , quia ad eximendum voventem ab obligatione voti , non est attendum ad id quod ipse promisisset , si meminisset sed potius ad id quod actu promisit. Et probant ex c. *Explicari de Obs. Jejun.* ubi Honorius III. dixit : *Qui nec voto , nec regulari observantiæ sunt adstricti , in feria sexta , si festum Nativitatis Dominicæ die ipso venire contigerit , carnibus propter festi excellentiam vesci possunt secundum consuetudinem Ecclesiæ generalis.* Negant vero teneri ad votum *Molin. tom.* 2. *de just. disp.* 272. *Azor.* 1. *p. lib.* 11. *c.* 2. *q.* 3. item *Fagund. Dian.* et alii apud *Salm. loc. cit. de* 3. *Præc. num.* 103. loquendo de prædicto casu jejunii (de quo vide etiam dicta *num.* 224. *circa fin.*) et loquendo generice de omni nova circumstantia notabili superveniente , tenent *S. Anton. Nav. Sylv. Henr. etc. in tract.* ut supra *de juram. cap.* 3. *n.* 21. Et hanc sententiam expresse tenent *D. Th. in* 4. *dist.*

38. *q.* 1. *art.* 3. *q.* 1. *ad* 1. ubi sic docet: *Id liberare a voti vel juramenti obligatione, quod si a principio notum fuisset, ea fieri impediret.* Ratio, quia tunc intentio se obligandi vel deficit, vel sic interpretatur. Et huic sententiæ dicunt *ibid. n.* 22. non posse denegari probabilitatem; Imo ipsimet *Salm. c.* 1. *num.* 152. censent illam esse notabilem mutationem, quæ si a principio fuisset cognita, quis non se obligasset? Hæc secunda sententia mihi videtur non minus probabilis, imo forte probabilior, quam prima. Ratio generalis, quia, superveniente circumstantia non prævisa, qua votum onerosius redditur, materia voti fit diversa, quam promissa. Et sic respondetur ad rationem oppositam, quia vovens teneretur ad plus quam promisit. Respondetur autem ad definitionem Honorii III. ut supra, quod ibi Pontifex non explicat an circumstantia diei Nativitatis Domini fuerit, vel non prævisa; quare textus explicari potest (sicut intelligit *Azorius loc. cit.*) de iis, qui expresse voverint servare jejunium etiam in die Natalis, quo casu certe tenentur ad votum, ut diximus *supra num.* 224. *circa fin.*

DUBIUM VI.

De Voti irritatione

ARTICULUS I.

An, et quomodo tollatur obligatio Voti per directam Irritationem?

227. *Quis possit vota irritare?*
228. *An liceat irritare vota sine causa?*
229. *Quæ vota filiorum possint irritare Pater, Avus, Tutor, etc.*
230. *Quæ possit irritare Mater?*
231. *An vota subditorum valeant donec irritentur?*
232. *Quid si quis per errorem æstimabatur Pater., Maritus, etc.?*
233. *Quis possit irritare vota Religiosorum, et Monialium? An Abbatissa?*
234. *An vir possit irritare omnia vota uxoris?*
235. *An uxor vota viri?*
236. *Quid si mutuo consensu voveant castitatem?*
237. *An Superior possit irritare vota facta ante subjectionem? Quid si dubium sit, an sint emissa ante vel post subjectionem?*
238. *An autem vota facta tempore subjectionis possint post illud irritari?*
239. *Quid si Superior ea ratificaverit?*
240. *Quæ vota servorum, aut famulorum possint a Domino irritari?*

227. » RESP. Cum non debeat violari cujus-» quam dominium, ac quilibet dominus possit » uti sua libertate, hinc si potestatis dominativæ

» alterius sit subjecta alicujus voluntas, potest » is subditi istius omnia vota, qualiacumque » sint, ad suum libitum, sine ulla causa vali- » de irritare directe; hoc est, potest velle, et » pronuntiare, ut illa vota nulla sint, ita ut « nullo etiam casu obligatio postea reviviscat » (etsi peccent, si absque causa irritent, ut » docent *Less. lib. 2. cap. 40. n. 75. Navar.* » *Suar. Fill.*). Porro hoc jus provenit ex jure » positivo, quo datur alicui legitima potestas » dominativa in voluntatem alterius. Ita com- » muniter DD. Vid. *Sanch. l. 4. c. 24. n. 30.* » *et 31.* * (*Sed provenit etiam ex jure natu-* » *rali, ut Salm. c. 3. n. 27. cum S. Th. 2.* » *2. q. 185. art. 5.*) *.

228. Quæritur, an liceat irritare vota sine causa? Certum est pro valore irritationis nullam causam requiri: Et commune est, quod non sit mortale, ut *Salm. de Vot. c. 3. num. 29.* et *Less. l. 2. c. 40. n. 69.* cui videtur id certum cum *Palud. Sylv. et Aug.* Dubium est, an sit veniale? *Prima sententia* affirmat cum *Bus. Less. etc.* quia dissonum est Superiorem sine causa uti hac potestate. Sed de se loquendo verius est nullum esse peccatum, quia vota subditorum sub hac conditione consensus Superiorum emittuntur, unde obedientia sufficit pro causa. Ita *Salm. n. 30. cum S. Anton. Cajet. Sylv. Azor. Tambur. etc.* Dixi *de se* loquendo, quia difficulter aliunde poterit excusari a veniali, vel quia facit actum otiosum, vel quia irrationabiliter profectum alterius impedit, ut recte ait *Less. loc. cit. n. 70.* Sufficit vero quævis causa rationabilis ad excusandum a veniali, ut *Elbel num. 254. ac alii.* Et idem tenent *Spor. de 2. Præc. n. 34. cum Sot. Val. Med. etc. communius* non peccare graviter Superiorem, qui dederit permissive licen-

tiam, et postea revocaverit; Imo probabile putat ne veniale quidem esse, nisi promiserit non revocare. Valida est autem irritatio omnium votorum in genere, etiam futurorum, ac etiam renuente subdito. *Salm. cum Pal. etc. num.* 34. *et* 35.

Unde resolves.

» 1. Quivis pater, et in ejus defectu avus
» paternus, tutor, imo etiam mater, non tan-
» tum si nutrix sit, sed etiam in priorum de-
» fectu, et secundum quosdam, reliquis defi-
» cientibus, etiam magister, vel herus, ut
» *Suar. Less. d.* 10. *num.* 78. contra *Sanch.*,
» potest directe irritare vota liberorum impube-
» rum, ut colligitur ex *c. Mulier* 32. *q.* 2. *c.*
» 1. *et* 22. *q.* 1. *etc. Si quis de reg.* Impuber-
» tas autem secundum jura finitur in masculis
» anno decimo quarto completo: in feminis,
» duodecimo completo, a die nativitatis compu-
» tando, ut *Sanch. loc. cit. Laym. t.* 4. *c.* 7.
» *n.* 10. *Bonac. disp.* 4. *q.* 2. *p.* 6. §. 2.

229. Clarius singula explicanda. Pater, sive Avus paternus in ejus defectu, potest irritare quæcumque impuberum vota, sive personalia, sive realia; adhuc castitatis, et Religionis, etiamsi filius sit doli capax, et etiamsi votum sit de peculio castrensi, vel quasi, ut *Salm. c.* 3. *n.* 45. *ex S. Th.* 2. 2. *q.* 88. *art.* 9. *cum Caj. et Sanch. Suar. Trull. Laym. Less. Pal. etc. ex cap.* 1. 20. *q.* 1. *et* 2. Et ratio est, ut ait *Sanch. lib.* 4. *c.* 18. *n.* 5. quia in tali ætate deficit perfecta deliberatio ad tantam obligationem; Quare ad talem defectum natura prospexit, præbendo parentibus facultatem talia vota irritandi. In dubio autem, an votum sit emis-

sum ante vel post pubertatem, adhuc potest Pater irritare, quia possidet sua potestas. Ita *Sanch. Dian. Mich. cum Elbel n.* 251. Qui recte idem ait dicendum in dubio, an filius post pubertatem votum ratificaverit. Filiorum autem puberum non possunt parentes irritare vota personalia, puta castitatis, frequentiæ Sacramentorum, etc. nisi præjudicent domesticæ gubernationi, prout vota longæ abstinentiæ, peregrinationis, jejunii incompatibilis cum modo familiæ, etc. Ita *Salm. num.* 46. *cum S. Th. Less. Pal. Sylv. Tamb. Pal. etc.* Bene autem possunt irritare (indirecte tamen, ut *Busemb. cum Laym. Art. seq. n.* 242.) vota realia puberum in minori ætate, quia in ea carent ipsi administratione bonorum. *Salm. ibid.* 47. *cum S. Th. Sanch. Trull. etc.* Excipe, si votum sit de peculio castrensi, vel quasi; vel si filius exierit a patria potestate. *Salmant. n.* 48. Item votum eundi Romam pro absolutione excommunicationis, ex *c. Relatum. de Sent. excomm.* Facultatem autem, quam habet Pater erga filios legitimos, eandem habet erga illegitimos, ut *Sanch. lib.* 4. *c.* 35. *n.* 82. *cum Pal. et Tamb. et est commune apud Salm. dict. c.* 3. *n.* 33. *infra.* Notandum hic, quod dictum est de Patre, dici etiam de Tutore respectu pupilli, et de Curatore respectu minoris. Et, si sint plures Tutores, vel Curatores, quilibet eandem potestatem habet. *Salm. c.* 3. *n.* 49. *cum Suar. Sanch. Bon. Trull.*

230. Quæstio est, an mater possit irritare vota filiorum? Si mater sit designata nutrix, aut curatrix, certe potest, quod tutores, et ceteri ut supra possunt. Sed quid, si non sit ut talis designata, et filius careat patre, vel avo paterno? *Sanch. Suar. Pal. etc. apud Salm. c.* 3.

n. 50. putant tunc filium esse sui juris : Sed oppositum dicunt esse probabile , scilicet quod in eo casu incumbit matri esse curatricem , ut probabilius tenent *Salm. ib. cum. Tamb. Prad. Leand.* quia rationabile est , ut mater vel avia minori provideat ; Et ideo bene potest eorum vota ut curatrix irritare.

Sed magis dubitatur, an mater, præsente patre , vel tutore , possit filiorum vota irritare ? Est duplex sententia probabilis. *Prima* negat , et dicit , quod , solum deficiente patre , et tutore , potest mater irritare vota impuberum , et deficiente matre , idem potest avus , et avia ex parte matris. Ita *Suar. Sanch. Tamb. Laym. Pal. Trull. Bon. etc. apud Salm.* cap. 4. *n.* 51. *Secunda* non minus probabilis , ut merito ajunt *Salm. n.* 52. (quam tenent *Prad. et Philiarch. ac Ronc. de Voto c.* 5. *q.* 3. *R.* 3.) asserit matrem , etiam præsente patre , vel tutore , posse irritare vota omnia impuberum , etiam castitatis , et Religionis ; et etiam vota personalia puberum , quæ præjudicant gubernationi domus ; non vero realia , quorum administratio pertinet ad patrem , vel curatorem. Ratio, quia talis potestas , licet non civiliter , naturaliter tamen etiam est in matre , cui filii tenentur obedire , etsi cum subordinatione ad patrem ; ita ut potest pater irritare vota filiorum , contradicente matre : sed non sic mater , contradicente patre. Et probatur ex *S. Th. Op.* 17. *c.* 13. *art.* 10. qui parentibus indistincte præbet facultatem irritandi vota filiorum.

231. Quæritur ultra , an vota filiorum , et aliorum subditorum , velut Religiosorum , uxorum , etc. ut infra , donec irritentur , sint valida in iis quæ Superiorum mandatis , aut jurisdictioni non præjudicant ? Negat *prima sen-*

lentia, et proinde ea non indigere dicit relaxatione, si sine consensu Superiorum sint emissa; quia tales subditi carent usu voluntatis, cujus dominium est penes Superiores. Ita *Val. Angel. March. Ricc. Rosell. et alii*; et probabilem vocant *Leand. Torres, et Peyr. ap. Salm. c. 1. n.* 178. Et sibi favere ajunt *S. Th.* 2. 2. *q.* 88. *art.* 8. *ad* 3. qui sic dicit: *Nullum votum Religiosi est firmum sine consensu Prælati.* Et idem dicit de voto uxoris, etc. *Secunda* tamen *sententia* probabilior, quam omnino tenendam dicunt *Salm. ibid. n.* 183. *cum Caj. Nav. Tam. Pal. Trull. Fill. Azor. Sanch. Suar. et aliis pluribus*; affirmat valida esse talia vota, sive sint realia, sive personalia, nisi irritentur; quia subditi revera non carent voluntate, sed eam subjicere debent voluntati Superiorum, si contradicant. Et sic intelligendus est *S. Th.* qui loco citato nihil aliud docet, quam tale votum non esse *firmum*; quia, ut dicit *in resp. ad* 1. *et* 4. *In eorum voto intelligitur debita conditio, si suis Superioribus placuerit, vel non renitantur.* Quare sufficit, quod illi non renitantur, ut impleatur conditio voti, et votum sit firmum.

232. Quæritur denique hic, utrum, si per errorem communem cum titulo, quis existimabatur Prælatus, Maritus, Pater, etc. sit valida votorum irritatio ab eis facta, sicut validi sunt actus jurisdictionis ex *l. Barbarius ff. de Offic. Præt.*? Negant *Sanch. Bon. Trull. Pal. et alii apud Salm. cap.* 3. *num.* 71. quia differt actus dominii ab actu jurisdictionis. Probabile tamen contrarium censent *Salm. ibid. cum Prado*, quia in his eadem ratio currit.

233. » 2. Vota Religiosorum * (*Quæcumque,* » *etiam interna, ut Salm. n.* 27. *cum Sot.* » *Sanch. Laym. et Ronc. q.* 2. *quia Relig. tran-*

» *stulit in Prælatum totum suum velle*, *et nol-* » *le*) * (non tamen novitiorum) * (*Licet vo-* » *ta personalia Novitiorum suspendantur*. Vid. » *Salm. c.* 3. *num.* 42. *et* 43.) *, etiam sub » prædecessoribus emissa irritare possunt directe, » præter Papam * (*Papa omnia quidem potest* » *directe irritare vota religiosorum* : *Et episco-* » *pus Monialium subjectarum. Salm. n.* 33.) * » Abbates, Guardiani, Priores, et Rectores, * » (*Etiamsi Prælati secundarii*, *absentibus pri-* » *mariis. Salm. num.* 40.) *; ac probabiliter » etiam Abbatissæ * (*Cum Salm. n.* 41.) *, » ut habet *Suar. l.* 7. *de voto*; *cap.* 7. *n.* 19. » *Regin. lib.* 81. *n.* 242. *Fill. Bon. Loc. cit.* » *n.* 79. Excipitur tamen votum transeundi ad » Religionem strictiorem. V. *Binsfeld.* 3. *p.* » *Ench. c.* 9. *Less. n.* 73. *Sanch. c.* 24. *n.* » 3. *Bon. l.* 4. * (*Hoc votum nec Papa pot-* » *est irritare. Salm. n.* 38.) *.

234. » Idem potest, secundum *Sanch. lib.* 9. » *de Matr. d.* 39. maritus respectu votorum » uxoris: licet probabilius id alii limitent ad » ea vota, quæ mariti juri præjudicant. *Laym.* » *hic c.* 7. *Fill. tract.* 26. *cap.* 8. *q.* 8. *Less.* » *d.* 19. *n.* 83. *et d.* 15.

Sed probabilior, saltem extrinsece, videtur contraria sententia, quod vir possit directe omnia vota uxoris irritare, licet non præjudicent usui Matrimonii, vel prolis educationi, vel gubernationi domesticæ (ut tantum concedunt DD. contrariæ sententiæ *ap. Salm. cap.* 3. *n.* 57.). Et maxime probatur ex *Num. cap.* 30. ubi dicitur: *Si maritum habuerit*, *et voverit aliquid*, *si audiens vir statim contradixerit*, *et irritas fecerit pollicitationes ejus*, *propitius erit ei Dominus*. Quod non de solo voto abstinentiæ, sed de omni voto interpretantur 70. Interpretes; et

S. Ambr. *ap. Salm. n.* 58. sic dicit : *Evidentissime apparet ita virum esse caput mulieris, ut nulla vota, abstinentiæ, vel Religiosæ conversationis liceat sibi sine ejus licentia Deo offerre.* Pariter *S. Thom.* 2. 2. *quæst.* 88. *art.* 8. *ad.* 3. docet votum uxoris ita nullum esse sine consensu viri, sicut votum Religiosi sine consensu Prælati : *Nullum votum Religiosi* (verba *S. Thom.*) *est firmum, nisi de Consensu Prælati ; sicut nec votum puellæ, nisi de consensu Patris ; nec uxoris, nisi sit ex consensu viri.* Et ratio est, quia expedit valde ad pacem familiæ, ad mutuum amorem fovendum, quod uxor voluntatem totaliter a viro dependentem habeat, et sic impetus fèminarum retundarum. Ita *Sanch. de Matr. l.* 9. *D.* 39. *n.* 4. *cum Soto, Sa ; et Salm. l. c. cum Sanch. Prado, Tamb. Dian. Rodr. Fag. Villal. Ledesm. Leand. Arag. etc.* contra *Sporer de voto c.* 3. *n.* 27. *cum Nav. Sylv. Az. etc.* Sed etiam isti contrariam sententiam probabilissimam vocant *ap. Salm. ibid.* Hinc vir potest irritare etiam vota castitatis, et Religionis uxoris exequenda post mortem viri. *Salm. num.* 59. *cum Sot. Arag. Leand. Fag. etc.* item *Sanch. l. c. n.* 16. *c. Disp.* 40. *n.* 17. *cum Pal. Led. et Vega*, contra *Navar. Cajet. etc.*

235. E converso notandum I. quod uxor nequit irritare vota viri, nisi præjudicent, ut votum longæ peregrinationis, magnæ abstinentiæ : vestiendi habitum Eremitæ, et similia. *Salm. cum Bus. art. seq. num.* 242. *inf.* 2. Et etiam votum non petendi debitum ut probabilius tenent *Sporer l. c. num.* 28. *cum Laym. Trull. Henr. Fag. etc.* (contra *Less. Sanch. Basil. etc.*) *ap. Salm. n.* 56. quia valde gravosum esset pudori uxoris cogi semper ad petendum.

Talia vota docent DD. communiter esse irritanda: At potius videntur esse invalida, utpote de materia inepta, sicut sentiunt *Salm. Ibid. num.* 25.

236. Notandum II. quod si conjuges mutuo consensu voveant castitatem, aut Religionem, nequeunt vota invicem irritare; quia virtualiter uterque cedit juri suo. Est commune; ita *Salm. cum Sanch. Suar. etc. n.* 56. *et Bus. art. seq. n.* 7. qui bene addit secus esse si uterque independenter ab altero vovisset. Sed vide dicenda *n.* 239. *v. Quid autem.* Conjuges isti, si post tale votum mutuo consensu emissum revocant pactum, et coëant, licet non peccent contra castitatem, peccant tamen contra votum, nisi a gravissima causa excusentur. *Salm. n.* 59. *cum Suar. Pal. Bon. Sanch. etc.*

» 4. Qui semel votum irritavit, si postea » nolit, non ideô invalidatur, ut vult *Sa*, » V. *irritatio voti.* * (*Sic Salm. n.* 70. *cum* » *Soto, Sanch. Trull. contra aliquos*) *.

» 5. Nullus supradictorum potest directe ir- » ritare vota emissa ante subjectionem, v. gr. » ante matrimonium: facta vero intra tem- » pus subjectionis, de re implenda post tem- » pus subjectionis, v. gr. in pubertate, vel » post obitum mariti possent irritari. *Bonac. l.* » *c.* * (*Cum Salm. c.* 3. *n.* 74. *Val. Dian.* » *Tamb. etc. ac Sanch. de Matrim. lib.* 9. *D.* » 39. *n.* 16. *cum Sot. etc. Vide dicta num.* » 134.) *.

Non potest vir directe irritare vota ab uxore emissa ante matrimonium, sed bene potest illorum suspendere executionem, quatenus præjudicant suæ potestati, *Salm. c.* 3. *n.* 35. *cum Sanch. Val. Pal. Suar. etc.* Vota autem Religiosorum certum est quod per professionem ex-

tinguuntur, ut habetur ex *c. Scripturas de Voto*. V. *Elbel n.* 253. *et Salm. ibid.*

» 6. Votum de quo dubium est utrum emise» ris tempore libertatis, an subjectionis, non » posse irritare Superiorem, docet *Salas* 1. 2. » *q.* 21. *et Caram. lib.* 3. *c.* 1. *d.* 1. sed con» trarium tenent *Suar. Sanch. Bon. etc. cum* » *Bard. lib.* 6. *cap.* 2. §. 28.

Quæritur igitur, utrum vir, vel Prælatus possit directe irritare uxoris, aut religiosi vota de quibus dubitatur, an sint emissa ante vel post subjectionem? Affirmant *Salm. Dec. lib.* 4. *c.* 32. *n.* 7. *ex Suar.* (cum aliis *apud Busemb. ut supra*). Ratio, quia ut ait, professio præsentis voluntatis subditi est certa, cum certum sit illam esse uxorem, vel Religiosum; at exceptio quoad illa vota est dubia; Quare, usquedum probetur exceptio, scil. quod vota sint emissa ante subjectionem, prævalet certa possessio Superioris. Sicut a pari conjux dubitans de valore Matrimonii tenetur reddere alteri petenti ob certam suam possessionem, ut habetur ex *c. Dominus, de Sec. nuptiis*. Ita *Sanch.* Sed pace tanti Doctoris oppositum sentio. Non dubito (ut diximus *n.* 229.) quod Pater possit irritare vota filii, quando dubium est, an filius pertingerit, vel non ad pubertatem, quia eo casu possessio stat pro potestate Patris, ut diximus *dict. n.* 229. Secus vero e converso dico tenendum hic, cum vota sint certa, et possessio viri, vel Prælati sit dubia, eo quod dubitatur, an vota sint vel ne emissa tempore, quo jam inceperit subjectio. Differt autem paritas conjugis petentis debitum; nam ibi ille habet certam possessionem super totum corpus conjugis dubitantis, et ex possessione jus certum habet illo utendi. Aliter tamen est in nostro casu, in

quo vir, vel Prælatus non habet possessionem totalem super voluntatem uxoris aut Religiosi. Habet quidem possessionem super voluntatem præsentem subditi, sed non habet super præteritam. Et ideo prædicti non possunt directe irritare vota, de quibus dubitatur, an sint de materia ipsis subjecta. Possunt tamen directe, juxta dicenda *Art. seq. n.* 241.

238. » 7. Vota facta tempore subjectionis possunt adhuc irritari post illud, v. gr. quando » filius jam est pubes. Quod verum est, etsi » in pubertate ratificasset, putans ex errore esse » firma: secus tamen, si infirma esse novisset, » et independenter a prioribus ratificasset, ut » *Less. lib.* 2. *c.* 40. *d.* 19. * (*Et Elbel n.* » 252. *cum Spor. Tamb. etc.*) *.

Et hæc est probabilior, scilicet quod vota facta tempore subjectionis, etiam post illud irritari possint a Patre, ut tenent contra alios *Salmantic. cap.* 3. *num.* 73. *cum Sanch. Suar. Trull. Cajet. Bonac. Pal. etc.* Modo filius non confirmet votum in pubertate; et ut probabiliter addit *Bus. cum Less.* modo sciat tunc vota fuisse infirma.

Vota tamen realia puberum nequit Pater irritare, postquam ipsi emancipati sunt. *Salm. dict. num.* 74. Nec Prælatus vota Religiosi, si iste non sit amplius illi subjectus: nec vir vota uxoris, facto divortio formali Vid. *Salmant. num.* 72.

239. » 8. Supradicti possunt revocare, ac » directe irritare vota, etsi semel ea ratificave- » rint, quia non privarunt se dominio, et po- » testate sua. Vid. *Suar. de voto lib.* 6. *cap.* 6. » quod si tamen id sine causa fiat, erit secun- » dum quosdam peccatum mortale, licet proba- » bilius id negent *Suar. loc. cit. cap.* 4. *et Lay-* » *man* hic.

Quod valide possint Superiores irritare vota subditorum, tametsi illa ratificaverint, videtur certum, quia ipsi, etiamsi velint, nequeunt sibi adimere potestatem dominativam quam in subditos habent. Ita communiter *Sanch. Dec. l.* 4. *cap.* 27. *n.* 9. *Elbel de Voto n.* 259. *et Salmant. cap.* 3. *n.* 66. *cum Cajet. Suar. Pal. Sayr. Trull. Prado, etc.* Et hoc valet non tantum pro Patre respectu filii, et Prælato respectu Religiosi: sed etiam pro Viro respectu uxoris, ut valde probabiliter tenent *Sanch. de Matrim. lib.* 9. *D.* 40. *n.* 17. *cum Sot. Ledesm. Arag. et Vega*, item *Tamb. Dec. lib.* 3. *cap.* 16. §. 3. *n.* 48. *et Salm. l. c. ex n.* 64. cum aliis cit. (contra *Elbel n.* 259. *et Sporer. de* 2. *Præc. cap.* 3. *n.* 32. *etc.*). Ratio quia vir habet veram potestatem directam irritandi vota uxoris, etiam castitatis, et Religionis, ut dictum est *n.* 234.

Certum contra est, quod omnes præfati Superiores, si sine justa causa irritant vota subditorum, postquam positive illa approbaverint, peccant tam ipsi, quam subditi relaxationem petentes. (Dixi, *si positive approbaverint*, nam secus esset, si tantum permiserint subditos vovere, vel exequi rem voto promissam, ut *Salm. ibid. num.* 69. *cum Sanch. et Pal.*). Sed dubitatur, an irritando peccarent graviter, vel leviter? Adest duplex sententia probabilis. *Prima* asserit graviter ex *num.* 30. ubi de viro consentiente ad uxoris votum, et postea irritante dicitur: *Portabit ipse iniquitatem ejus.* Ratio, quia, posito suo consensu, tenetur votum non impedire. Ita, *Salm. n.* 67. *cum Cajet. Sanch. Laym. Ledesm. etc. Secunda* tamen *sententia* forte probabilior asserit, peccare leviter, secluso scandalo, aut contemtu, quia Superior utitur

jure suo, et irritando votum non est causa violationis illius, cum subditus nec ipse tunc violat votum. Ita cum *Busemb. hic* tenent *Suarez lib.* 6. *cap.* 4. *Bonac. p.* 7. §. 2. *n.* 29. *Sotus de Just. lib.* 7. *qu.* 3. *art.* 1. *Tamb. loc. cit. n.* 37. *et Trull. Pelliz. Dian. Peyr. ap. Salm. n.* 67. Eandemque tenent *Sporer l. c. n.* 34. *cum Val. Med. et communiori.* Verumtamen idem *Sporer n.* 32. *et Less. lib.* 2. *cap.* 40. *num.* 95. *ac Elbel* 258. *cum Laym.* ab his excipiunt virum, qui suo positivo consensu votum uxoris approbasset, maxime si esset votum castitatis, quia tunc (ut dicunt) ipse jam cessit juri suo; unde nec valide irritare posset, et si irritaret, graviter peccaret. Sed hi AA. loquuntur juxta sententiam quam ipsi tenent, scil. quod vir tantum ex potestate indirecta possit vota uxoris irritare; Ajunt enim in hoc differre Prælatum respectu Religiosi a Marito respectu uxoris, quia Prælatus, cum habet potestatem directam irritandi, non potest juri suo renunciare; potest tamen Maritus, ad quem spectat potestas tantum indirecta. Sed nos juxta prædictam sententiam relatam *dict. n.* 234. dicimus cum *S. Th.* eamdem potestatem dominativam, quam habet Prælatus ad Religiosum, habere virum in uxorem; unde sicut non potest Prælatus illam sibi adimere, ita nec vir respectu uxoris. Hinc satis probabiliter videtur opinari secundum supra dicta *Tamb. l. c. n.* 53. quod vir sine causa irritans votum castitatis uxoris, etiam postquam positive approbaverit, non peccet plusquam venialiter.

Quid autem, si conjuges mutuo consensu voverint castitatem? Certe vir eo casu remanet obstrictus suo voto, quod ab uxore non potest quidem irritari. Sic etiam ait *Sanch. d. D.* 40.

n. 20. nec virum posse votum uxoris irritare, et eum sequuntur *Salm. num.* 59. *et alii comm.* At ego non invenio rationem certam qua damnare possim *Palacium et alios apud Sanch. loc. cit. num.* 19. qui contradicunt; nam, si vir (prout concedit ipse *Sanch.* ut vidimus) potest valide irritare votum uxoris, ipso approbante, emissum, cur non poterit, arguit *Palacius*, si mutuo consensu ipse etiam castitatem voverit? Attamen, cum hæc opinio sit contra communem, et *Tamburinus* in hac difficultate involutus dubium indecisum reliquerit; ita et ego sapientibus decernendum remitto.

» 8. Prælatus potest irritare votum subditi,
» a prædecessore æquali, vel inferiore confir-
» matum, non tamen a Superiore. V. de his
» *Bonac. loc. cit.* §. 3. *Laym. cap.* 7. * (*Et*
» *hoc valide, et licite, Salmant. cum Sanch.*
» *Pal. Suar. Tamb. etc.*) *.

240. Si loquamur de mancipiis, Dominus potest irritare quæcunque eorum vota realia, nisi illi aliquod de proprio habeant, et personalia, quæ Domino præjudicant, prout Religionis, longæ peregrinationis, etc. Non vero castitatis, vel moderatæ orationis, aut jejunii etc. Ita *Salm. cap.* 3. *n.* 62. *et* 63. *cum aliis.*

Vota autem famulorum nequeunt ab heris irritari, sed tantum suspendi possunt pro tempore famulatus, quatenus debitis obsequiis præjudicant. *Salm. dict. num.* 63. *cum Sanch. Suar. Bonac.*

ARTICULUS II.

Quis vota indirecte possit irritare?

241. » RESp. Si alicui non quidem voluntas » voventis, sed voti materia sit subjecta, ita » ut in hanc jus habeat, is tale votum potest » irritare, irritatione indirecta; hoc est ejus » obligationem suspendere, in quantum suo juri » præjudicatur; idque ex lege naturæ docenté, » quod nemo possit alteri promittere aliquid in » præjudicium tertii. *S. Thom. in* 4. *d.* 38. » *Suar. Less. etc. ll. cc.*

Unde resolves.

242. » 1. Sic irritare possunt, præter supra » nominatos, Pater respectu filiorum puberum, » quamdiu manent in domo paterna, nec sunt » emancipati: item tutor puberis, usque ad » annum vigesimum quintum, in iis quæ eorum » potestati officiunt. *Laym. cap.* 7. * (Vid. » *Art.* 1. *antec. n.* 229.) *.

» 2. Item potest uxor respectu mariti, v. gr. » si is voverit longiorem peregrinationem, ha- » bitare alibi, cubare seorsim, quæ derogant » vitæ sociali, et usui dominii, quod habet in » corpus mariti. *Less. n.* 83. *Fill. n.* 273. * » (*V. sup. A.* 1. *n.* 235.) *.

» 3. Item Dominus, et Domina respectu fa- » mulorum, ut si ii voverint jejunium, quo » fierent inepti ad obsequia Domini: quale vo- » tum non est castitatis, vel brevis orationis. » *Less. num.* 86.

» 4. Item non tantum Pontifex respectu o-

» mnium fidelium, sed etiam Episcopi, et Principes respectu subditorum, quando materia illis præjudicat. Denique Superiores respectu novitiorum in iis, quæ impediunt novitiatus exercitia. *Less. d.* 13. *n.* 8.

» 5. Non possunt irritari indirecte vota de re alias præcepta, v. gr. non furandi, quia nemini præjudicant. Item neque vota implenda tunc, quando materia voti non erit ampliùs subjecta: v. gr. vota servi implenda, cum erit liber, et conjugis cum alter erit mortuus.* (*Sed probabilius hoc negatur de viro quoad vota uxoris, ut supra Art.* 1. *Antec. n.*234.)*.

» 6. Potest quis etiam indirecte irritare vota longe ante facta, quam sibi materia subjiceretur; v. gr. facta a conjuge longe ante matrimonium. * (*Salm. cap.* 3. *num.* 75. *ut supra n.* 237.) *.

» 7. Potest quis etiam vota a se vel antecessore concessa et confirmata indirecte irritare, ut patet ex articulo superiore. Excipe tamen, nisi suo juri cessisset, et hanc concessionem subditus acceptasset, ut v. gr. in voto castitatis, mutuo mariti, et uxoris consensu facto. Secus tamen esset, si vel sola uxor, vel uterque independenter ab altero vovisset. * (*Vide supra art.* 1. *n.* 239.) *.

» 8. Vota indirecte tantum irrita reviviscunt, et obligant, quando alteri desinunt præjudicare. V. de his *Bon. p.* 7. *Laym. c.*8. * *Vota autem directe semel irrita nunquam reviviscunt, ut Elbel num.* 226. *cum Sanch. Val. et Fill.*) *.

DUBIUM VII.

Quid sit Commutatio Voti?

243. » RESP. Commutatio est substitutio alterius operis honesti loco ejus, quod voto promissum erat, sub eadem obligatione. Circa » quam, ut licite fiat, traduntur hæ regulæ: » *Prima*, ad commutationem voti requiritur auctoritas Ecclesiastica. 1. Quando commutatio » fit in paulo minus bonum: quod si notabiliter minus sit, dicetur dispensatio. 2. Quando » dubium est de æqualitate boni. * (*Cum Salm. cap.* 3. *n.* 130.) *. 3. Quando fit in bonum » æquale: licet aliqui tunc putent sufficere auctoritatem propriam; hæc tamen sufficit ad » commutationem in melius, quia in meliori » minus continetur. * (*Est commune cum Salm. n.* 132. *exceptis tamen votis reservatis*) *. Voco autem *melius*, quod est tale in ordine ad

» utilitatem spiritualem voventis, et Deo gra-
» tius. * (*cum Salm. num.* 142.) * *Tutior est*
» *commutatio in frequentiam Sacramentorum*,
» *Sanch. Tamb. Bardi*, *Bassius ap. Salm.*
» *loc. cit.*

244. Quæritur, an votum possit propria auctoritate commutari in opus evidenter æquale? Adest duplex sententia. *Prima* probabilior negat ex *S. Thom. in* 4. *Dist. q.* 1. *art.* 4. *q.* 4. qui rationem profert: *Quia commutatio est quidam contractus, qui perfici nequit absque consensu ejus, qui vicem Dei gerit in terris, scilicet Prælati.* Deinde quia supposita promissione, magis gratum censetur esse Deo, ut vovens fidelis sit ei præstando rem promissam, quam aliam æqualem. Ita *Sanch. in Dec.* ubi, licet antecedenter *lib.* 3. *c.* 19. *n.* 9. *in fine*, *et lib.* 4. *cap.* 5. *n.* 28. contrarium censuerit, se revocat tamen *lib.* 4. *cap.* 49. *n.* 12. *et* 21. *cum Caj. Covarr. Sot. Azor. et Suar. Pal. Leand. Laym. Fill. Reg. etc. cum Salm. cap.* 3. *n.* 134. Qua posita sententia, alii dicunt talem commutationem esse tantum peccatum leve, ut *Sanch. Ledesm. Dian. Mendo*, *et alii ap. Salm. n.* 135. quia, ut dicunt, esset infidelitas in re modica. Quare, si jam præstita sit materia commutata, sufficit, quod vovens suppleat aliquid. Et idem dicendum asserunt, si materia præstita fuerit minor promissa. Alii tamen sentiunt esse peccatum grave, ut *Salm. cum Pal. Suar. Azor. Prad. etc.* quia de tali commutatione, prout irrita, nulla ratio habenda est. De hoc vide *n. seq.* 245.

Secunda tamen *sententia*, quam satis probabilem vocant *Salm. ibid. num.* 133. et tenent *Elbel n.* 304. *Henr. Medin. Major. apud Sanch. loc. cit.* item *Tamb. Dec. lib.* 3. *cap. ibid.* §. 5. *n.* 14. *cum Sa*, *Rodr. Bon. Fag. Dian.*

Villal. et probabilem vocant *Suar. Arag. apud Sanch. et Trull. Less. etc. apud Salm. ibid.* affirmat cuique licere commutare suum votum cum opere evidenter æquali. Ratio, quia præsumitur Deus æque acceptare opus quoad substantiam æquale, ob benignitatem Divinam, saltem ut hilarius ei oblatio præstetur; qua supposita præsumptione, ratio promissionis, ut supra, cessat. Doctrina autem, et ratio allata a *S. Thom.* intelligenda est de opere minori; nam aliter, nec etiam valeret commutatio in evidenter melius, quam valere non dubitat communis sententia, etiamsi sit materia disparata, ut *Salm. cap. 3. num.* 132. *cum Sanch. Azor. Val. Suar. Laym. et aliis contra paucos*, et probatur *ex c. Super his de Voto.* Conveniunt autem etiam primæ sententiæ DD. quod, si materia sit certo æqualis, et probabiliter, aut dubitanter sit melior, tunc propria auctoritate recte fit commutatio. Ita *Salmant. cap. 3. n.* 134. *in fine cum Sanch. Suar. Pal. etc.* quia tunc materia semper est moraliter melior, ut *Salm. ibid. n.* 144. *in fine.* Sed his non obstantibus, puto non recedendum a prima sententia, ratio enim allata a S. Thoma valde urget: Saltem ratio illa concludit pro opere æquali.

» *Secunda* regula. Ad commutationem voti » in æquale requiritur causa, licet minor, quam » ad dispensationem, quia dispensatio plane li» berat ab obligatione voti, commutatio vero » aliud subrogat. Unde si fiat in melius, nulla » causa requiritur; si in æquale cum auctorita» te Superioris, sufficit major in illud propen» sio. * (*ut Salmant. num.* 145. *cum Laym.* » *Cajet. etc. vel minus periculum transgredien*» *di*, *ut Elbel num.* 306. *cum Sanch. Pal. et* » *Croix*)*. Si vero dubitetur, an sit æquale,

» sufficit notabilis molestia in implendo. Vide » *Les. lib.* 2. cap. 40.

245. Quæritur, an, si commutatio fiat in minus sine justa causa, sit non solum illicita, sed etiam invalida? *Prima sententia* cum *Sanch. l.* 4. *c.* 51. *num.* 8. *et Dian. Candid. etc. ap. Salm. cap.* 3. *n.* 147. *et Tamb. de Voto* §. 5. *n.* 9. dicit esse validam, modo suppleatur defectus; quia, si non esset major obligatio erga homines, quam supplendi; tanto magis erga Deum, cum quo mitius agitur. Et hæc cohæret cum secunda opinione relata supra *num.* 244. *Secunda* vero *sententia* dicit esse invalidam, sicut invalidam esse dispensationem sine justa causa docet *S. Thom.* 2. 2. *quæst.* 88. *art.* 12. Ratio, quia Prælatus nequit excedere facultatem, quam habet sibi a Deo delegatam, scilicet commutandi tantum cum causa justa. Ita *Salm. n.* 148. *cum Mar. Pal. Trull. etc.* Utraque est probabilis. In dubio autem, an causa commutationis fuerit sufficiens, vel non? docet *D. Th.* 2. 2. *q.* 88. *art.* 12. *ad* 2. posse voventem acquiescere judicio commutantis.

Unde resolves.

246. » 1. Quamvis oratio absolute sit melior » jejunio, non licet tamen propria auctoritate » hoc in illam commutare, quia hic et nunc » potest jejunium esse Deo gratius, utpote uti» lius ad bonum spirituale hujus hominis. *Less.* » *d.* 16. *Sanch. cap.* 56. * (*Asserit Lohn.* » *in instruct. etc. unam Confessionem, vel Com*» *munionem valere pro Rosario totius hebdoma*» *dæ. Sed huic, generaliter loquendo, non* » *acquiesco.*) *.

» 2. Omnia vota personalia propria auctorita-

» te commutari possunt in votum religionis :
» imo ipso jure omnia vota realia sic mutantur
» in professione. * (*Sic. S. Thom. apud Salm.*
» *c.* 3. *n.* 129.) *.

» 3. Qui habet votum religionis, non potest
» illud propria auctoritate commutare in susce-
» ptionem Episcopatus, tum quia hic non effi-
» cit hominem perfectiorem, quam religio ; li-
» cet perfectiorem esse supponat: tum quia non
» constat, quod illud hic et nunc sit Deo gra-
» tius : tum quia sic respondit Innocentius III.
» *ap. Bonac. in secundum præceptum d.* 4.
» *quæst.* 2. *p.* 7. Idem docent *Less. lib.* 2. *c.*
» 4. *d.* 16. *art.* 103. *Azor. Sanch. Laym. l.*
» 4. *t.* 5. *cap.* 6. *n.* 15. *Pal. d.* 3. *t.* 16. *n.*
» 2. *Fag. Dian. p.* 6. *t.* 6. *R.* 62.

» 4. Qui habet facultatem dispensandi, *
» (*Etiam delegatam, ut verius Laym. Less.*
» *Pal. Suar. cum Salm. c.* 3. *n.* 81. *contra*
» *Nav. Sanch. etc.*) * habet etiam commutan-
» di ; non tamen contra : quia commutatio est
» pars dispensationis ; qui autem potest majus,
» etiam minus potest. Qui autem habet faculta-
» tem commutandi tantum, non potest mutare,
» nisi in æquale: quod moraliter, et non scru-
» pulose æstimandum est, ut monet *Laym. cap.*
» 8. In qua æstimatione, ait *Cajetan.* non ne-
» gligenda sunt concomitantia : verb. gr. in
» voto peregrinationis habenda ratio non tan-
» tum laboris, sed etiam expensarum, quas fe-
» cisset. *Suar. Less.* Vide *Bon. p.* 7. §. 3. *
» (*Ex c. Magna, de Voto*) *.

247. Quæritur, an habens facultatem tantum commutandi, possit commutare in opus aliquantulum minus? *Prima sententia* (quam satis probabilem recte vocant *Salm. cap.* 3. *num.* 138.) affirmat, modo excessus non sit notabilis. Ra-

tio; quia, si potestas commutandi non esset talis, esset pluribus anxietatibus obnoxia, ideo inutilis: cum difficillimum sit æqualitatem invenire in re subrogata. Deinde quia, si probabile est posse fieri commutationem auctoritate propria in æquale, probabile etiam esse debet, quod habens facultatem commutandi, possit commutare in aliquid minus; aliter talis potestas nihil operaretur. Ita *Sa*, *Bonac. Trullench. Dian. Leand. Medin.* et probabile vocat *Less. ap. Salm. dict. n.* 138. *Secunda* vero *sententia* tenet faciendam esse commutationem in rem æqualem, æqualitate tamen morali, non mathematica, itaut parva credatur esse differentia, et nullus excessus manifeste appareat. Ita *Salm. n.* 139. *cum Caj. Pal. Suar. etc. cum Bus. hic et Laym.* Et sic sententia hæc revera cum prima conciliatur.

Notandum hic, quod recte potest opus personale commutari in reale; et e converso, et perpetuum in temporale, *Salm. c.* 3. *num.* 140. *cum Less. Suar. Laym. Pal. etc.* Recte autem *Elbel num.* 308. *in fin. cum Gob. et Tamb.* monet Confessarium, ut conetur talia opera voto substituere, quæ pœnitenti videantur magis utilia, et non nimis difficilia.

248. » 5. Si is, cujus votum mutatum est, » malit deinde implere primum, id potest: » tum quia id est melius, vel æquale; tum » quia in ejus favorem factum est, cum tacita » conditione, si ei placuerit. *Less. num.* 97. » *Sanch. Fill. n.* 289.

Si votum commutatum est in minus, vel æquale, procul dubio potest adhuc eligi primum opus. Est commune *apud Salm. c.* 3. *n.* 167. *cum Sanch. Pal. Suar. etc.* Dubium est, si commutatio facta sit in melius cognitum, et

acceptatum? Tunc *Suar. Fill. Regin. etc. ap. Salm. num.* 68. negant posse voventem redire ad primum. Sed probabilius id concedunt communiter *Less. lib.* 1. *c.* 40. *num.* 111. *Sanch. lib.* 4. *cap.* 35. *num.* 26. *Elbel num.* 318. *et Salmantic. num.* 169. *cum Laym. Bon. Pal. Tamb. Dian. Trull. etc.* Quia commutatio fit in favorem voventis. Excipit *Sanch. cum. Suar. n.* 27. si talis commutatio fieret consulto, et in majorem Dei cultum. At verius dicunt *Salm. num.* 170. *cum Pal. Prad. et Villal.* neque adhuc talem commutationem obligare saltem sub gravi, nisi fiat novum votum; quia quodcunque propositum non obligat, nisi interveniente promissione, et animo se obligandi, ut docet *S. Thom.* 2. 2. *q.* 88. *art.* 1. *ad* 2. Ex his omnibus infertur, quod vovens, etsi redierit ad primum opus, potest tamen iterum redire ad secundum subrogatum. Et præterea, si pluries facta est commutatio in diversa opera, vovens potest eligere eorum quodcumque malit. *Salm. ibid. num.* 169. *in fine*, *et* 171. *cum Trull. Dian. et Villal.* Si quis tamen post acceptionem rei subrogatæ iterum voveat rem commutatam; tunc tenetur ad utramque præstandam, si intendat se obligare novo vinculo voti. In dubio autem præsumi, quod habuerit animum se obligandi novo voto, dicunt *Trull. et Bonac.* At *Salm. n.* 171. putant etiam probabile esse oppositum, et sic teneri tantum ad rem commutatam. Et hoc mihi est probabilius, quia votum dubium non obligat, juxta dicta *lib.* 1. *num.* 76.

249. » 6. Si voti legitime a Superiore com-
» mutati materia, sive opus fiat impossibile,
» vel indifferens, non tenetur redire ad prius,
» quia obligatio extincta est. Vid. *Laym. Bon.*
» *ll. cc.*

Facta voti commutatione etiamsi res subrogata fiat impossibilis culpa voventis, vel si ipse eam non impleverit, non tenetur ad primam; v. gr. pro eleemosyna subrogatum est jejunium tali die, si tunc jejunare non potuisti, vel noluisti, peccasti, sed non teneris ad eleemosynam, quia per commutationem prima obligatio extinguitur; Ita *Sanch. lib.* 4. *cap.* 56. *num.* 15. *et Salmanticens. cap.* 3. *num.* 65. *cum Laymann*, *Palaus*, *Trull. Suarez*, *Elbel numer.* 318. *ac Sporer cap.* 3. *num.* 136. *cum communissima.* Hoc tamen non currit, si commutatio fiat auctoritate propria, tunc enim, si non impletur secundum opus, implendum est primum; quia non extinguitur tunc prima obligatio, sed satisfit per impletionem superabundantem, vel saltem æquivalentem, ut supra; et hoc certum est. *Salm. n.* 166. *cum Tamb. Leand. etc.*

Ultimo pro complemento hujus Dubii quæritur 1. an habens facultatem commutandi vota pro aliis, habeat etiam pro se? Resp. affirmative, sicut de facultate dispensandi docent communiter *Sanch. de Matr. lib.* 8. *D.* 3. *n.* 8. *et* 9. *Dec. lib.* 4. *cap.* 18. *n.* 42. *et* 45. *Bon. p.* 7. §. 4. *n.* 31. Ita *Salm. c.* 3. *n.* 128. *cum Tamb. Suar. Trull. Azor. Dian. Prad. Leand. Rodr. etc.* et probant *ex S. Thom.* 2. 2. *quæst.* 18. *art.* 8. ubi docet posse Prælatum sibi dispensare. Quær. 2. An qui immemor voti præstat opus promissum; a voto in posterum liberetur? Vide *dicta num.* 204. *circa fin.* et dicenda de *Rest. n.* 700. *Quæst. II. v. Limitant.*

DUBIUM VIII.

Quid sit dispensatio, et quis possit dispensare in votis?

250. *Quæ causa requiratur ad dispensandum?*
251. *Quid si dispensatio sit facta bona fide, sed sine causa?*
Quid si dubium sit, an adfuerit causa?
252. *Quæ causæ sufficiant ad dispensandum?*
253. *An sufficiat imperfecta deliberatio, aut libertas?*
254. *Vide alia notanda.*
255. *An dispensari possit votum factum in beneficium tertii!*
Et quid de voto, et jaramento Perseverantiæ, *quod præstatur in quibusdam Congregationibus?*
256. *Qui possint dispensare? An Papa in votis solemnibus?*
An Episcopi in votis simplicibus? Qui possint facultatem dispensandi delegare? An habentes facultatem valeant dispensare cum seipsis?
257. *An Prælati regulares possint dispensare in omnibus votis Religiosorum? An Novitiorum? An Sæcularium?*
258. *De votis reservatis plura notabilia.*
259. *An juramentum Castitatis, aut Religionis sit reservatum sicut votum?*
260. *An, commutato voto reservato, materia subrogata etiam reservata sit?*
261. *An etiam sint reservata vota Castitatis, et Religionis conditionalia, aut pœnalia?*

262. *An peregrini possint dispensari ab Episcopo loci in votis, et legibus communibus?* *Remissive ad lib.* 1. *num.* 158.

250. » RESP. 1. Dispensatio est absoluta » obligationis voti condonatio, nomine Dei » facta. Ad hanc, ut valeat, juxta causa requiritur: qualis verb. gr. est 1. Bonum Ecclesiæ, vel commune Reip. * (*Et etiam Familiæ: vel major profectus voventis. Salm.* » *c.* 3. *n.* 125. *cum S. Thom. Suar. Sanch.* » *Et etiam in dubio: de hoc Palaus, et Suar.* » *ib.*) *. 2. Notabilis difficultas in observatione » voti. 3. Imperfectio actus, vel levitas, ac » facilitas, ex qua processit votum. *Suar. l. c.* » *c.* 17. *Fill. n.* 260. *Sanch. l.* 4. *c.* 25. Vide *Bon. p.* 7. *n.* 47. *Laym. cap.* 8. *num.* 5. » * (*Hinc monet Innocent. III. c. Magnæ. de* » *Voto, tria attendenda esse in dispensatione* » *votorum.* 1. Quid liceat secundum æquitatem: » 2. Quid liceat secundum honestatem: 3. Quid » expediat secundum utilitatem: *Ex quo ait* » *Elbel numer.* 177. *cum Sporer cap.* 3. *num.* » 43. *tunc dispensandum in voto, quando illud* » *vergeret in ruinam, aut laqueum animæ ob* » *perplexitatem, vel quando speratur major utilitas spiritualis*) *.

251. Quæritur hic an valeat dispensatio si bona fide credatur adesse justa causa, quæ revera non sit? *Prima* sententia, quam tenet *cum Busemb.* (*lib.* 1. *num.* 3. *ibid. in fin.*) *Sanch. Dec. lib.* 4. *cap.* 44. *num.* 10. *Less. lib.* 2. *cap.* 40. *num.* 119. *Salm. de Voto tract.* 17. *cap.* 3. *num.* 119. *cum Tamb. et Leand. ac tract.* 11. *de Legib. cap.* 5. *num.* 71. ubi citant etiam *Laym.* sed non bene, ut infra vi-

debimus) affirmat valere dispensationem ; quia talis censenda est Voluntas Divina, ne conscientiæ anxietatibus vexentur, et permaneant firmæ determinationes Pastorum, prout necesse id videtur ad rectum regimen Animarum. *Secunda* vero sententia, quam tenet *Pal. de Voto tract.* 15. *D.* 2. *p.* 9. *num.* 4. *cum Basilio*, *et Salas*, contradicit : Et hanc sequimur, si postea certum comperiatur non adfuisse causam, vel non sufficientem ; primæ enim sententiæ, licet a tantis AA. defensæ, obstat tamen principium certum, quod in Lege Superioris invalide dispensat Inferior sine sufficienti causa. Secus autem dicendum puto, si dubium sit, an adfuerit causa, vel an sufficiens ; tum quia in dubio tunc stat pro valore dispensationis ; tum quia in eo casu urget ratio primæ sententiæ, nempe quod esset res nimis scrupulis obnoxia, si homines post obtentam dispensationem inquirere tenerentur de ejus valore ; et cum hoc frequenter accideret, bene tunc præsumitur Deus ratam habere dispensationem illam ad conscientias pacandas, et ad rectam gubernationem. Ubi autem certe detegitur nullitas causæ, recte ait *Pal.* quod minime præsumitur Deus favere velle errori manifesto (quicquid dicat *Diana p.* 1. *tract.* 10. *R.* 33.). Et sic revera loquitur *Laym. tract.* 4. *de Leg. c.* 22. *n.* 12. ubi dicit posse dispensatum bene acquiescere dispensationi, *donec veritas non appareat in contrarium*, citans *Sot. Nav. Suar. etc.* Et consentit nobis *Palaus*, qui ait casu quo causa est dubia, legitima præsumitur dispensatio. V. *lib.* 1. *num.* 182. Valde autem probabile est cum *Salm. de Legib. cap.* 5. *ex n.* 75. validam esse dispensationem, etiamsi mala fide a dispensante ipsa

fuerit impertita, si revera aderat justa causa, ut diximus *lib.* 1. *de Legib. n.* 181.

252. Sufficit autem pro causa ad dispensandum, periculum transgressionis ob indispositionem particularem voventis, vel ob communem fragilitatem hominum. Sufficit etiam magna difficultas in executione, non solum si non fuit prævisa, ut dicunt *Sanch. Pal. Suar.* sed etiam, si prævisa fuerit, ut censent *Salm. cap.* 3. *num.* 124. *cum Leand. et Tambur.* Tum quia tunc etiam adest periculum transgressionis; tum quia res multo difficilior apprehenditur dum instat executio, quæ deliberatur. Et etiamsi talis difficultas ortum habeat ex fragilitate voventis, ut *Suar. Pal. Laym. Trull. cum Salmant. ibid.* Sufficit etiam, si vovens vexetur magnis scrupulis. *Salmantic. ibid. cum Sanch. Trull. Fag. et Tamb.*

253. Præterea, etiamsi absit periculum transgressionis, et magna difficultas in executione, sufficit pro causa, quod votum emissum sit immature, scilicet cum nimia facilitate, vel ex imperfecta deliberatione, vel sine perfecta libertate; *Sanchez lib.* 4. *cap.* 45. *num.* 28. *et Caj. Pal. Suar. etc. cum Salm. cap.* 3. *num.* 121. Ob hanc rationem vota impuberum sine alia caussa possunt absolute dispensari sine aliqua commutatione, ut *Sanch. ibid. num.* 30. *et Tamb. Pal. Caj. Suar. etc. cum Salm. num.* 125. Idem dicendum est, si votum sit emissum ob metum levem incussum ab extrinseco, *Sanch. num.* 32. *et Pal. cum Salmanticens.* Item, quando imperfecta deliberatio, aut libertas in vovendo processit ex tristitia sive ira, sive metu intrinseco naufragii, mortis, vel alterius mali; quia tunc immature vota fieri solent, et ideo possunt dispensari sine commutatione. Si autem

constaret tunc maturam adfuisse deliberationem; tunc dispensationi admisceatur aliqua commutatio. Sicut etiam fieri debet, si cessat causa impulsiva voti. Ita *Salm. eodem n.* 23. *cum Pal. Sanch. et Tamb.*

254. » 1. Cum causa non sufficit ad integram » dispensationem, partim dispensari, partim » commutari potest. *Bonac. loc. cit.*

» 2. Prælatus videns, ac (cum facile possit) non contradicens, videtur dispensare, » ait *Sa.*

» 3. Potestas etiam delegata dispensandi in » votis extendit se etiam ad vota jurata, et ju» ramenta pia soli Deo facta. Vide *Suarez lib.* » 6. *de Voto*, *Sanch. lib.* 8. *de Matrim. dub.* » 4. * (*ut diximus supra num.* 190. *An autem* » *juramenta religionis*, *castitatis etc. sint reser-* » *vata*, *ut vota? Utraque est probabilis*, *ut* » *dicemus infra num.* 259. *v. Quæritur* 1.) *.

» 4. Ante voti acceptationem a certa perso» na, aut Ecclesia, non censetur ei jus acqui» situm, ideoque sine ejus injuria potest dispen» sari, vel commutari.

255. Sed hic fusius discutienda est quæstio, an votum redundans in utilitatem hominis possit dispensari, aut commutari sine ejus consensu? Resp. 1. quod si votum nondum a tertio est acceptatum, communissima est sententia posse commutari, ut *Elbel num.* 309. *et Sanch. Dec. l.* 4. *cap.* 41. *num.* 7. *cum Caj. Sa*, *Nav. Sylv. Azor. Suar. etc.* Etiamsi promissio non in solum Deum, sed peculiariter etiam in personam directa fuerit, puta, si vovens dixerit: *Promitto cum voto dare tali pauperi etc.* sed promissio non fuerit acceptata neque ab illo, neque ab aliis nomine illius, ut addit *Sanch. ibid. num.* 10. *et* 11. *cum Suar. Sylv. Armill.*

etc. Et etiamsi promissio facta sit in honorem Sancti illius Ecclesiæ, requiritur acceptatio ab illius Rectore, ut commutatio non amplius fieri possit. *Sanchez num.* 12. *cum Caj. etc.* Respondetur 2. quod si promissio fiat soli Deo dandi aliquid pauperibus indeterminatis, tunc semper commutari potest, etsi promissio alicui ex pauperibus postea manifestetur, et ab illis acceptetur, ut *Sanch. ibid. num.* 14. *cum Suar. Lugo de Just. D.* 29. *n.* 93. *Tamb. lib.* 2. *cap.* 7. §. 6. *n.* 3. *cum Pal.* Respondetur 3. quod, si e converso promissio facta sit in utilitatem solius hominis, et sit acceptata, nullatenus sine ejus consensu revocari potest, ut diximus supra *c.* 2. *D.* 7. *n.* 192.

Dubium magnum est, utrum votum principaliter emissum in honorem Dei, sed secundario, seu minus principaliter etiam in favorem alicujus tertii determinati, puta talis Ecclesiæ, vel pauperis, possit commutari, postquam ab his sit acceptatum, sine eorum consensu? Negant *Elbel num.* 309. *Less. lib.* 2. *cap.* 40. *num.* 90. *Sanch. ibid. num.* 18. *Salm. cap.* 3. *n.* 156. *cum Suar. Moya, etc.* Ratio, quia tunc jus acquiritur Ecclesiæ acceptanti, aut pauperi, cujus simul in voto ratio habita est, verb. gr. ob specialem affectionem, aut illius necessitatem. Alii tamen, ut *Sporer de* 1. *Præc. cap.* 3. *num.* 113. *cum Henr. Viva de Jubilæo quæst.* 12. *art.* 1. *num.* 3. *et Fagund. Trull. Leand. apud Salm. n.* 155. dicunt satis esse probabile, quod bene potest tale votum commutari auctoritate Prælati, vel propria, etiam post acceptationem. Et huic opinioni consentit *Caj.* (*apud Sanch. ibid. num.* 27.) qui loquens *de cap. Licet de Regular.* ubi disponitur, quod professus in Religione, licet ejus Præla-

tus illum acceptaverit, potest in meliorem transire; *Caj.* reddit rationem, quia illic propter Deum, non propter Prælatum se Religioni donavit, et ideo potest suum votum propria auctoritate, etiam post acceptationem, in melius commutare. (Consentit etiam *Nav. apud eumdem Sanch. ib.*) qui hæc ait: *Cum quis emisit votum dandi alicui certam quantitatem, etiam postquam acceptata est, posset Pontifex commutare, quod principaliter ea promissio non sit facta in gratiam hominum, sed in Dei cultum.* Et quod *Navar.* dicit de Pontifice, idem dicendum est, ut ait *Sanch.* de aliis Prælatis ob rationem allatam. Ratio igitur hujus sententiæ, ut loquitur *Fagund. apud Tamb. lib.* 3. *cap.* 17. §. 2. *num.* 15. est, quia hæc vota principaliter diriguntur in Deum in finem *cujus*: et pauper est solum finis *cui* minus principalis, sive accessorius, qui finem principalem sequi debet. Etsi enim promissio fit peculiariter ad hunc pauperem, fit tamen propter Deum; hinc Deus est tota causa promissionis, et per accidens se habet, quod acceptaverit pauper, qui si adhuc aliquod jus acquisierit, acquisivit tamen dependenter a Beneplacito Dei, cui debet servari promissio.

Notandum pariter est hic 1. quod talis simplex promissio facta homini, etiam acceptata, etsi obligaret, non obligaret tamen sub gravi, juxta valde probabilem sententiam *Salmanticensium de Contr. cap.* 4. *num.* 82. *cum Cajet. Bann. etc.* uti fusius dicemus *de contract. num.* 720. Notandum 2. quod idem, quod dictum est de voto, dicendum est de juramento principaliter emisso in honorem Dei, ut probabiliter censet *Tamb. lib.* 2. *cap.* 8. §. 6. *num.* 3. *et c.* 17. §. 2. *num.* 15. *cum Fagundez*, quod

possit relaxari ab Episcopo, sine consensu partis. Sed notandum 3. quod hoc intelligitur de sola promissione gratuita; secus vero dicendum, si pars acceptans se ad aliquod onus obligaret in commodum promittentis, tunc enim, cum intercedat ibi contractus onerosus utrinque obligatorius, promissio, et consequenter juramentum non potest remitti promittenti, nisi altera pars consentit, juxta legem contractuum. Et sic evenit in juramento *Perseverantiæ*, quod præstatur in V. Congregatione PP. Missionis S. Vincentii a Paulo, necnon in nostra minima Congregatione SS. Redemptoris, ubi Oblati, licet principaliter in obsequium Dei juramento promittant perseverare in Congregatione; attamen, quia eodem tempore Congregatio eos acceptando se obligat ad ipsos sustendandos et instruendos, atque ad non dimittendos, sine justa et gravi causa (de qua autem Superiores non tenentur dimissis rationem reddere), ideo cum intercedat hic contractus ultro citroque obligatorius, nequit juramentum ab alio remitti, quam ab ipsa Congregatione, vel a Summo Pontifice, prout supremo bonorum Ecclesiasticorum Domino. Id patet ex Monito SS. Domini nostri Benedicti XIV. sive Bulla *Convocatis* edita 25. Novemb. 1749. §. 32. pro anno Jubilæi 1750. ubi dicitur: *Denique quoad vota noverint* (Confessarii) *sibi abstinendum ab eorum* (votorum) *commutatione, in quibus agitur de præjudicio tertii. Quare in eo, quod pertinet ad vota, quantumvis simplicia, seu* Perseverantiæ, *seu alia emitti solita in aliqua Congregatione vel Communitate, et in vota obligatoria a tertio acceptata, non se ingerant.* Ita præfatus Pontifex Noster apud *F. Theodorum a Spir. S. in Tract. de Jubil.* novissime edito anno 1750.

Qui *cap.* XI. §. 2. *n.* 10. quæstionem proponens, an votum, vel juramentum perseverandi emissum in Congregationibus a Sacerdotibus, sive Mulieribus Oblatis possit commutari in vim Jubilæi? Respondet negative, hanc rationem adducens: (» Nec quia reservatum, sed quia emissum est per modum contractus onerosi ultro citroque obligantis. Nunquam enim Summus Pontifex confert facultatem ad commutandum votum, ubi læditur jus aliorum, *ex cap. Cum sit, de Rescriptis.* Nec obstat, quod votum hoc perseverandi principaliter fiat in Dei cultum, secundario in Congregationis obsequium; quia hoc non adimit, quin sequatur inter voventem vel jurantem, et Congregationem contractus ex utraque parte obligatorius, et proinde quin jus Congregationi quæsitum læderetur, si ejus irrequisito consensu votum emissum commutaretur. Ex eadem ratione sequitur commutari non posse votum ab Alumnis Collegiorum emissum pro Missionibus ad Infideles, etc. cum de tertii præjudicio tractatur, etc. »). Ita prædictus Auctor. Et idem SS. Pontifex Benedict. XIV. in Bulla *Inter præteritos* (edita die 3. Decemb. 1749.) §. 5. n. 66. sic ait: *Quod vero attinet ad commutationem votorum, in quibus de tertii præjudicio agitur, quæ quidem Pœnitentiariis interdicitur, apposite sane scribit Suar. tom. 2. de Relig. lib. 6. c. 5. num. 7. circa vota Perseverantiæ, quæ a quibusdam fiunt dum aliquam Congregationem ingrediuntur, quæque naturam assumunt contractus et reciprocæ obligationis inter ipsos et Congregationem quæ eosdem recipit, a quibus Pœnitentiarii dispensare non possunt.*

256. » Resp. 2. Potestas dispensandi convenit omnibus Prælatis, qui habent jurisdictio-

» nem in foro externo, vel privilegium. *Less.*
» *lib.* 2. *cap.* 40. *num.* 12. *Sanch. cap.* 47.
» et commun. Unde dispensare possunt sequen-
» tes. I. Papa respectu omnium fidelium in
» omnibus votis. II. Episcopus respectu suorum
» subditorum; non autem Parochus, quia tan-
» tum habet jurisdictionem fori interni. *Suar.*
» *loc. cit. c.* 12. III. Prælati Regulares exem-
» pti respectu suorum Religiosorum, et Novi-
» tiorum: idque circa vota, quæ vel in sæcu-
» lo, vel etiam in Novitiatu fecerunt. *Less. n.*
» 8. *et* 107. *Sanch. lib.* 9. *de Matr. d.* 29.
» non autem Prælati non exempti, neque Ab-
» batissæ. * (*Neque Pœnitentiarii, neque Vi-*
» *carii Episcopi, nisi facultas specialiter eis de-*
» *legetur. Salm. c.* 3. *n.* 84.) * *Suar. Less.*
» *ll. cc.* IV. Ex Privilegio Papæ, Confessarii
» Ordinum Mendicantium secundum concessio-
» nem, et moderationem suorum Superiorum,
» ut notat *Less. d.* 13. *n.* 108.

Quæritur, an Papa possit dispensare in votis solemnibus? Quoad Clericos in sacris bene probabiliter potest in voto castitatis, cum satis probabiliter hoc votum sit jure Ecclesiastico tantum sacris Ordinibus annexum. (Vid. *lib.* 6. *n.* 807.). Ita *S. Thom.* 2. 2. *quæst.* 88. *art.* 11. *et Salm. de Ordin. cap.* 6. *n.* 11. *cum aliis contra Con. etc.* Majus dubium est, an Papa possit dispensare in votis Religiosorum? Negant *Sotus, Sylvest. Arag. Turr. etc. apud Salm. de Statu Relig. cap.* 1. *num.* 41. quia vota hæc sunt essentialiter annexa statui Religioso de jure Divino. Sed probabilius et communius affirmant *S. Thom. in* 4. *T.* 33. *quæst.* 1. *art.* 4. *q.* 1. *ad* 3. *et Salm. ibid. num.* 42. *cum S. Anton. Pal. Suar. Less. Sanch. Ponc. Cajet. Lez. Pell.* Et licet videa-

tur *S. Thom.* se revocasse. 2. 2. *dict. quæ.* 88. *art.* 11. Verum *Caj. ibid.* ac *Salm. dict. cap.* 1. *num.* 41. *cum Az. et Basil.* non inepte S. Doctorem explicant intellixisse, Pontificem in eo tantum sensu non posse dispensare cum Monacho, ut simul sit conjugatus, et Monachus remaneat. Ceterum in primo *loc. cit.* expresse docuit bene posse Pontificem dispensare, cum causa tamen urgentissima, nimirum ob bonum commune Ecclesiæ, vel alicujus Regni, aut Provinciæ. Ratio, quia recte censetur hoc Pontifici concessum, cui concessit Deus totius Ecclesiæ regimen. Certum est autem Papam posse dispensare in votis simplicibus, et Episcopos in non reservatis. Qua vero ratione possint? Vide dicenda de *Matrim. lib.* 6. *num.* 1117. Certum etiam est, quod omnes Prælati, qui jure ordinario habent facultatem dispensandi in votis, possunt eam etiam aliis delegare, ut *Salm. de Voto cap.* 1. *num.* 83. Quamvis autem, qui dispensandi facultatem habent, sive ordinariam, sive delegatam, nequeant vota propria irritare, quia nemo potest emittere votum sub conditione sui consensus, ut certum est cum *Sanch. Pal. et Croix lib.* 3. *p.* 1. *num.* 483. bene tamen possunt ea secum dispensare cum sit actus jurisdictionis voluntariæ. Ita *Less. lib.* 2. *c.* 40. *num.* 116. *Croix loc. cit. et l.* 1. *num.* 799. *cum Laym. Suar. Sanch. Bon. Fill. etc. Elb. num.* 278. *cum Ill.* qui asserit esse communem sententiam contra *Henno*, et alios aliquos.

257. Vota autem Religiosorum dispensari possunt a suis Prælatis, etsi fuerint emissa cum licentia ipsorum; et etiamsi fuerit votum transeundi ad strictiorem Religionem, si utilius noscatur Religiosum manere in sua. Vide *Salm.*

c. 3. n. 90. et 91. Sicut posset etiam Episcopus cum suis subditis dispensare in voto ingrediendi in arctiorem Religionem, votò Religionis quoad substantiam relicto; cum nullo jure talis dispensatio inveniatur reservata; ita *Less. lib. 2. c. 40. num. 107. et Sotus, Sanch. Arag. Ledesm. etc. cum Salm. cap. 3. num. 91.* Facultas autem dispensandi potest a dictis Prælatis delegari, etiam simplici Clerico tonsurato. Vide *Salm. c. 3. num. 85.* Vota tamen substantialia, vel ipsius annexa, prout votum non edendi carnes, renunciandi dignitates etc. quæ solent emitti in aliquibus Religionibus, nequeunt dispensari, nisi a Pontifice. Est commune *cum Salm. num. 29.* Præterea Vota Novitiorum, si non sunt reservata, possunt dispensari tum a Prælatis Religionis, tum etiam ab Episcopis propriis, ut docent *Sanch. Pal. Bon. Pelliz. cum Salm. c. 3. n. 89.*

Immo ex communi DD. cum *Less. lib. 2. c. 40. n. 154. et Nav. Sanch. Pal. Tamb. et quamplurimis cum Salm. c. 3. n. 79.* Omnes Confessarii Regulares possunt dispensare vota quorumcumque Fidelium intra, et extra Confessionem (nam minime requiritur, ut qui facultatem habet, dispenset in Confessione): et hoc ex diversis Privilegiis Pontificiis, quæ afferunt *Salm. d. 94. Elbel n. 280.*

Eamdem facultatem habent Legati a latere, et Nuntii in Provincia sibi commissa: Item Capitulum, Sede vacante, et Abbates Episcopalem jurisdictionem habentes. Vide *Salm. n. 88.*

258. » Resp. 3. Supradicti omnes Papa infe» riores possunt dispensare in omnibus votis, » exceptis quinque soli Papæ reservatis, scilicet » voto Castitatis perpetuæ, religionis approba» tæ, Peregrinationis ad limina Apostolorum,

» ad S. Jacobum Compostellam, et Ultramarina, sive in terram Sanctam. Vid. *Bon. Less.* » *Laym. ll. cc.*

Quoad vota reservata plura sunt notanda. Notandum I. quod facultas dispensandi in his non intelligitur concessa a Pontifice, nisi adsit concessio specialis, vel saltem generalis per clausulam, quia talis facultas expresse concedatur, ex *Extrav. Et si Dominici.* 2. *de Pœnit. et Remiss.* ubi Pontifex præcipit non relaxari talia vota, *Nisi ex speciali licentia, et certa scientia nostra.* Atque *in c. Si Episcopus eod. tit.* dicitur: *In generali concessione non veniunt ea, quæ non esset quis verisimiliter concessurus.* Et est commune. Vid. *Salm. cap.* 3. *num.* 146. Si vero concedatur facultas dispensandi reservata, ad omnia extenditur, si nullum votum excipitur: *Suar. Pal. etc. cum Salm. ibid.*

Notandum II. quod Episcopi, et similem jurisdictionem habentes possunt recte dispensare in votis reservatis in urgenti necessitate, puta si non sit facilis accessus ad Papam, et in mora sit periculum gravis damni vel spiritualis, prout violationis voti, scandali, rixarum, aut alius peccati; vel periculum temporalis proprii aut alieni, nimirum gravis infamiæ mulieris, et similium. Ita *Less. lib.* 2. *cap.* 40. *n.* 126. *et* 127. *Sanchez lib.* 4. *cap.* 4. *num.* 44. *et Laym. Barb. Suar. Pal. Sylv. Tambur. et alii cum Salm. cap.* 3. *num.* 96. An autem eo casu possint in his votis dispensare etiam Confessarii Mendicantes? Negant communius *Tambur. Croix, Sanch. Spor. etc.* Sed *Elbel num.* 279. *cum Ana. Henr. Bass. etc.* putat probabile, quod possint; quia Episcopi tunc dispensant vero jure ordinario, ut valde probabiliter docet *Less. ibid. cum Nav. Silvest. et Sot.* Vide di-

cenda *lib.* 6. *de Matrim. num.* 1129. *v. Quæritur.* Adverte autem hic, quod prædicta procedunt, quando dispensatur votum reservatum, puta castitatis, ad contrahendum Matrimonium; tunc enim requiritur, ut periculum sit in mora, et non pateat facilis recursus ad Papam. Nam si Matrimonium est jam contractum, etiam sine tali periculo possunt Episcopi, sicut et Confessarii Mendicantes, dispensare in voto castitatis ad petendum debitum. Vide *de Matr. lib.* 6. *n.* 989. 990. *et* 1129.

Advertendum autem quod prædicta facultas, quæ probabiliter conceditur Episcopis, et aliis quibus ab ipsis communicata est potestas dispensandi in votis reservatis, urgente necessitate ut supra, non conceditur Confessariis in Jubilæo habentibus a Papa facultatem dispensandi in votis simplicibus; nam quod conceditur Episcopis propter ipsorum ordinariam potestatem, non conceditur Confessariis in Jubilæo. Ita recte ait *F. Theod. a Spir. S. De Jub. cap.* 11. §. 2. *num.* 21. Advertendum etiam, quod dispensatio præfata non est concedenda, nisi quatenus necessitas obligat; unde si sufficiet suspendi votum, non potest dispensari: Item, si dispensetur cum adstricto voto castitatis, ut nubat cum aliqua ad reparandum ejus honorem, nequit ille cum alia nubere. *Sanch. n.* 40. *et Salm. in fine cum Laym. Suar. Pal. Tamb. etc.*

Notandum III. quod prædicta vota minime sunt reservata: I. Si sint emissa sub obligatione levi, ut *Sanch. Dec. lib.* 4. *cap.* 40. *n.* 47. *et Salm. dict. cap.* 3. *num.* 103. *cum Pal. Trull. etc.* II. Si sint emissa ex metu, etiam levi, ab alio incusso, quia tunc non sunt facta cum plena libertate. *Salm. ibid. cum Tambur. Bassæo, et Leand. etc.* III. Si votum non

sit perfectum ex parte materiæ; et ideo non est reservatum votum non nubendi, non fornicandi, non petendi debitum, neque servandæ virginitatis, si intendatur tantum conservatio illius, secus si abstinentia ab omni actu venereo, neque votum castitatis pro aliquo tempore. Neque votum emittendi votum castitatis aut Religionis, vel suscipiendi Ordines Sacros, quia non est votum castitatis factum, sed faciendum. Ita *Laym. Suar. Pal. Prad. etc. cum Salm. num.* 104. Neque votum servandæ castitatis conjugalis. *Salmantic. ibid. cum Sanch. Trull. etc.* IV. Item nec est reservatum votum Religionis non approbatæ. Nec votum peregrinationis ad Romam etc. si non sit emissum sola devotionis causa, et præcise illorum locorum; unde, si quis vovet Romam ire ad visitandam Imaginem S. Mariæ Majoris etc. votum non est reservatum. *Sanch. ibid. n.* 77. *et Pal. Fag. etc. cum Salm. num.* 105. V. Quamvis vota sint reservata, non sunt tamen reservatæ circumstantiæ ipsorum, puta peregrinandi mendicando, ingrediendi Religionem arctiorem; potest enim Episcopus dispensare, ut is ingrediatur laxiorem; item, si votum sit ingrediendi statim, potest Episcopus cum causa dispensare, ut differatur ingressus. *Sanch. num.* 74. *et Pal. Tambur. Bas. etc. cum Salm. num.* 106. VI. Nec est reservatum votum disjunctivum, puta Religionis aut jejunii, saltem si non elegerit partem reservatam, ut *Sanchez num.* 46. *Less. n.* 124. *et Pal. Laym. etc. cum Salm. num.* 107. Dubium est, an sit reservatum, si pars reservata jam electa fuerit? Affirmant *Sanch. Pal. etc.* Sed probabiliter etiam negant *Salm. ibid. cum Leand. Tamb. et aliis pluribus*, juxta dicta *n.* 224. V. *Quæritur hic.*

An autem Episcopus post matrimonium contractum dispensare possit votum castitatis emissum a conjuge? Vide dicenda *de Matrimon. lib.* 6. *n.* 989. *et* 990. ubi probabile est cum *Sanch.* *et aliis* posse, sive votum sit emissum ante, sive post matrimonium. Et idem posse Confessarios Mendicantes, dicitur *ibid.* *n.* 1129. Sed plures hic remanent quæstiones resolvendæ.

259. Quæritur I. an juramentum castitatis, sive Religionis sit reservatum pariter ac votum? Adsunt tres sententiæ. *Prima sententia* affirmat cum *Less. Fill. Laym. et Azor. apud Viva de Jub. quæst.* 12. *num.* 12. quia in æquiparatis dispositum de uno censetur etiam de altero, *ex c. Postquam, de Elect. in* 6. Sed hæc ratio non videtur satis firma, dum communiter docent DD. vinculum voti, quod obligat ex fidelitate, et reverentia erga Deum, majus esse vinculo juramenti, quod obligat tantum ex reverentia, ut docet *S. Thom.* 2. 2. *quæst.* 80. *art.* 8. et ideo talia juramenta Pontificibus non solent reservari, ut dicunt *Viva loc. cit. et Dian. p.* 4. *Tract.* 4. *Res.* 69. *cum aliis. Secunda sententia* cum *Sanch. de Matrim. lib.* 8. *D.* 13. *num.* 4. *et. Sol. Caj. Azor. Val. et Salm. cap.* 3. *num.* 108. cum aliis distinguit: si juramentum includat votum, seu promissionem obligatoriam erga Deum, dicit esse reservatum; secus, si non includat. Sed hæc sententia nec etiam videtur congruenter loqui; nam quando supponuntur in tali juramento adesse duo vincula, scilicet juramenti, et voti, tunc dicendum votum esse reservatum, sed non juramentum. *Tertia* igitur *sententia* cum *Viva, et Dian. loc. cit. cum Trull. Tabien. Led. Pelliz. etc.* et probabilem vocat *Sporer de* 2. *Præc. cap.* 3. *num.* 97. *cum Tamb.* congruentius loquitur,

et tenet, quod minime sit reservatum tale juramentum; et si forte in ipso sit votum inclusum, votum equidem erit reservatum, sed non juramentum. Et hoc puto vere intellexisse *Sanch. loc. cit.*

Sed dubium magnum est, quandonam judicandum sit votum inclusum adesse, vel non in tali juramento? *Sanch. dict. lib. num. 4. Diana, et Viva dict. loc. cit.* putant, ut plurimum in tali juramento includi etiam votum; maxime, ait *Sanch.* quando offertur res Divinum honorem respiciens. Admittit tamen posse dari tale juramentum sine voto, quando quis inducitur ad jurandum ab aliquo motivo humano; puta, si ob officium amissum, vel ex ira erga propinquos juret Religionem. Sed proprius loquendo dicendum esse censeo, quod talis jurans intenderit se obligare ad Religionem duplici vinculo, nempe voti seu promissionis obligatoriæ sub gravi, et amplius vinculo juramenti; tunc licet dispensetur a juramento, remanet tamen ligatus voto. Sed si intenderit se graviter obligare tantum vinculo juramenti; ita ut emittat juramentum Religionis non ad firmandam alio vinculo suam promissionem, sed ad firmandum suum nudum propositum, seu promissionem de se non obligatoriam, tunc tenetur sub gravi tantum ex vinculo juramenti, a qua obligatione per relaxationem juramenti omnino liberatur; quia tunc obligavit se Deo, non ut creditori suam promissionem acceptanti, sed ut testi exigenti veritatem sui testimonii in re promissa, seu proposita; ut in hoc recte loquitur *Sanch. dict. num. 4. cum Lopez et Valent.*

In dubio autem, an adfuerit tale votum sive promissio obligatoria, jam communis est regu-

la, quod votum dubie emissum non obligat; Vide *Bus. de Conf. lib. 1. n. 75.*

260. Quæritur 2. utrum, commutato voto reservato, materia subrogata etiam reservata sit? Affirmant *Azor. et alii apud Leand.* quia tunc idem vinculum voti transfertur in illam. Sed communiter et probabilius negant *Less. lib. 1. cap. 40. num. 124. Sanchez Dec. lib. 4. cap. 40. num. 46. et Suar. Laym. Pal. Tamb. Bus. etc. cum Salm. cap. 3. num. 109.* Ratio, quia, licet materia subrogata habeat idem vinculum voti, sed, cum non sit reservata, secum minime trahit reservationem, quæ primæ materiæ tantum addicta erat.

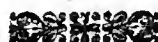
Quæritur 3. an votum conditionale Castitatis etc. sit reservatum? Prænotandum 1. quod si conditio sit de præterito, vel præsenti, certe votum remanet reservatum, quia tunc revera non dicitur conditionale, sed absolutum; cum conditio non suspendat obligationem. Vid. *Salmant. de Matrim. cap 7. num. 1.* Idem dicendum, si conditio sit de futuro necessario, quæ habetur ut non apposita; vel etiam de futuro contingenti, quod sit commune, v. gr. *Si vixero, si potero etc.* Idem si conditio apponatur animo suspendendi non obligationem, sed executionem voti, v. g. *Voveo ingredi Religionem, si vigesimum annum attigero: Si cursum studiorum consummavero.* Vide *Salm. de Voto c. 2. n. 38.* Prænotandum 2. ut certum, quod si conditio nondum sit impleta, potest votum dispensari a quocumque habente facultatem ordinariam, quia reservatio intelligitur de obligatione consummata. Est commune cum *Salm. de Voto cap. 3. n. 3.*

261. Magnum dubium est, an sit reservatum votum conditionale de futuro, conditione jam

impleta? Adest triplex sententia probabilis. *Prima* affirmat, sive votum sit conditionale, sive pœnale; quia, verificata conditione, perficitur votum, et fit absolutum, ac si tunc esset emissum. Ita *Sot. Azor. Covarr. et apud Salm. d. cap. 3. num.* 113. *Secunda sententia* dicit, reservatum quidem esse votum conditionale, non autem pœnale, cum pœnale non fiat ex affectu ad religionem, aut Castitatem; immò potius ex horrore erga illas, dum promittitur in pœnam. Ita *Less. lib.* 2. *c.* 40. *num.* 132. *et Laym. Suar. Bon. et apud Salm. ibid. Tertia* vero *sententia* valde probabilior, quam tene *Sanch. Dec. l.* 4. *cap.* 40. *num.* 93. *Croix lib.* 3. *p.* 1. *num.* 545. *et* 546. *Salm. ibid. n.* 114. *et* 115. *cum Tol. Trull. Prado, Led. Dian. et pluribus aliis*, et *Elbel num.* 286. vocat probabilissimam *cum Pal. Fill. Spor. et March.* docet omnia vota sive conditionalia, sive pœnalia non esse reservata; Ratio, quia votum, ut sit reservatum (prout admittere videntur omnes, etiam Auctores secundæ sententiæ), debet procedere ex perfecto, et solo affectu ad rem promissam: sic enim reservatio intelligenda est. Votum autem pœnale tale non est, ut patet; neque votum conditionale, ubi conditio præfertur rei promissæ, et ideo principalis affectus magis est ad conditionem. Quare, licet, impleta conditione, reddatur obligatio absoluta, votum tamen cum procedat ex affectu imperfecto, non est reservatum. Secus tamen dicendum, ut bene ait quidam Neotericus (*F. Theodor. in tract. de Jubil. cap. XI.* §. 2. *num.* 9.), si quis voveret Religionem cum conditione, v. gr. *si Mater obierit*; quia tunc votum potius est absolutum, quamvis ad executionem, durante Matris vita, non

obliget; particula enim *si* non raro æquivalet particulæ *quando*.

262. Utrum autem peregrini possint dispensari ab Episcopo loci, ubi reperiuntur, in votis et juramentis? Probabilius negatur cum *Sanchez de Matrim. lib.* 3. *D.* 25. *num.* 12. *et* 13. *Salm. de Leg. cap.* 3. *num.* 55. et aliis communiter contra *Pontium. Pal. et Joseph. de Januar.* nisi animum saltem habeant manendi ibi per majorem anni partem. Vide tamen quæ fuse de hac quæstione diximus *lib.* 1. *de Leg. num.* 138. Et vide etiam dicenda *num.* 232. *in fin. v. An autem*, ubi satis probabile est cum *Suar. Pont. Salas Pal. Sanch. Salm. etc.* peregrinos fieri vere subditos Superioris illius loci, ubi sunt, etiamsi per breve tempus ibi commorentur.

TRACTATUS III.

De Tertio, et Quarto Præcepto.

CAPUT I.

Quid tertium præceptum, Memento, etc.

263. » PRæceptum hoc, quatenus vult tem» pus aliquod sanctificari, sive impendi cultui » Divino, est naturale, et adhuc obligat: qua» tenus vero tempus ad id designatur die Sab» bati; est cærimoniale, et in novo Testamento » abrogatum; ac pro eo ab Ecclesia designatus

» dies Dominicus, et Festi, præscriptusque mo-
» dus colendi, ut quædam opera illis diebus
» fiant, quædam non; hæc prohibentur, illa
» præcipiuntur. *Bon. Laym. ex D. Thom.* 2.
» 2. *q.* 122.

Quæritur 1. an præceptum de Sabbato sanctificando fuerit *Naturale*, aut *Cæremoniale?* Respondetur una cum *Bus.* quod præceptum, prout determinavit in aliquo anni tempore esse Deo vacandum, fuit Naturale, et obligavit omnes, et ideo inter Decalogi præcepta computatur; prout autem determinavit diem Sabbati a vespera usque ad vesperam (ut in *Lev.* 23.) fuit cæremoniale, et obligabat tantum Hebræos. Est commune cum *Catech. Rom.* 3. *p. in Præc Dec. num.* 4. *et* 6. *et S. Th.* 2. 2. *q.* 122. *art.* 4. *ad* 1. qui sic docet: *Præceptum de sanctificatione Sabbati est partim morale, partim cæremoniale. Morale quidem est quantum ad hoc, quod homo deputet aliquod tempus vitæ suæ ad vacandum Divinis ...... Sed in quantum in hoc præcepto determinatur speciale tempus in signum creationis Mundi, est cæremoniale. Unde ponitur inter Præcepta Decalogi, in quantum est morale, non in quantum est cæremoniale.* Vide *Salm. tract.* 23. *de* 3. *Præc.* hoc punctum fuse disserentes *c.* 1. *a. n.* 1. *usque ad* 7.

264. Quæritur 2. an in hoc præcepto præcipiatur cultus Dei etiam interior? Affirmat *Scotus*, *Angel. et Tabien. apud Sal. dict. cap.* 1. *num.* 8. unde dicunt teneri Fideles ex hoc præcepto ad eliciendos actus charitatis, et contritionis; sic enim obtinetur animæ sanctificatio, quæ hoc præcepto jubetur. Sed communissime negant *S. Antonin. p.* 2. *tit.* 9. *cap.* 7. §. 2. *q.* 4. *art.* 4. *concl.* 2. *dub.* 2. *Sanch. Dec. lib.* 2. *cap.* 35. *num.* 8. *et Salm. ex n.* 9. *cum Cov.*

Fill. Bon. Sayr. etc. ex D. Thom. 1. 2. *q.* 122. *c.* 4. ubi docet quod ad interiorem cultum non cogimur, sed movemur a Spiritu-Sancto: *Et ideo* (ait) *in tertio præcepto præcipitur exterior Dei cultus.* Idemque docet *Catech. Rom. de* 3. *præc. n.* 1. ubi: *Hoc legis præcepto externus ille cultus, qui Deo a nobis debetur, præscribitur.* Sanctificatio autem animæ est quidem finis præcepti, sed finis præcepti non cadit sub præcepto, juxta commune axioma Theologorum, utque docet idem *D. Th.* 1. 2. *q.* 100. *art.* 9. *in corp.* et expressius *ad* 1. ubi: *Non enim idem est finis præcepti, et id de quo præceptum datur.*

Quær. 3. an hoc præceptum sit affirmativum, aut negativum? Et respondetur esse affirmativum, dum non obligat semper, et ad semper. *Suar. Sanch. Pal. Leand. Fag. cum Salm. ibid. n.* 25. contra *Caj. et Fill. etc.* qui tuentur esse negativum, cum in eo nihil positivum Judæis præcipiebatur; sed hoc negatur. Vide *Catech. Rom. n.* 11.

265. Quæritur 4. an observantia diei Dominici sit de jure Naturali sive Divino, vel tantum Ecclesiastico? *Prima* sententia asserit de Divino; quia Dominicus dies successit loco Sabbati, quod jure divino erat institutum ad Deum colendum. Ita *Abb. Ang. Panorm. apud Salm.* et his adhæret *Croix lib.* 3. *p.* 1. *num.* 691. *cum March. et Spor.* qui dicit excusatum in Festo a Missa, teneri in Dominica colere Deum saltem aliquo actu interno. Sed longe probabilior, et communis est *secunda* sententia, quod sit de jure Ecclesiastico, ex *Catech. Rom. n.* 19. ubi: *Placuit autem Ecclesiæ Dei, ut diei Sabbati cultus in Dominicum transferatur diem.* Idem docet *S. Thom.* 2. 2. *quæst.* 122. *art.* 4. *ad* 4. *Observantia diei Dominicæ succedit observan-*

tiæ Sabbati non ex vi legis, *sed ex institutione Ecclesiæ*. Et ideo observantia Dominicæ ab Ecclesia mutari, et dispensari potest; quamvis dispensari non posset, quod nullus sit dies festivus cultui Divino specialiter deputatus, prout de facto Alexander III. dispensavit, ut in Dominicis fiat piscatio haleciarum, uti habetur in *c. Licet de Feriis*, ubi sic dicit: *Licet tam veteris*, *quam novi Testamenti pagina septimum diem ad humanam quietem specialiter deputaverit*, *et tam eum*, *quam dies Majestati altissimæ deputatos*, *necnon natalia Sanctorum Ecclesia decreverit observanda; Indulgemus*, *ut liceat diebus Dominicis*, *et aliis Festis* (*præterquam in solemnitatibus*), *si halecia terræ se inclinaverint*, *eorum captioni ingruente necessitate intendere*. Hanc sententiam tenent *Sotus de Just. lib.* 2. *quæst.* 4. *art.* 4. *ad* 2. *D. Anton. p.* 2. *tit.* 9. *c.* 7. *Nav. cap.* 13. *num.* 1. *Azor. tom.* 2. *lib.* 1. *cap.* 2. *quæst.* 2. *Suar. t.* 1. *de Relig. lib.* 2. *cap.* 4. *n.* 8. *Sanch. Cons. lib.* 5. *c.* 2. *Dub.* 1. *ex n.* 2. *Elbel n.* 340. *et Salm. cap.* 1. *num.* 38. *communiter cum S. Th. loc. cit. mox supra num.* 263. *Fill. Caj. Bon. et cum aliis Carden. in tract.* 52. *p.* 2. *num.* 15. *ac Bellarm.* Sed urget magna oppositio, videlicet: Præceptum Sabbati erat certe naturale, et morale, nam ideo inter Decalogi præcepta numeratum fuit: Ergo Dominica, quæ Sabbato substituta fuit, etiam de jure naturali sive Divino est. Respondetur, quod licet sit de jure Divino et naturali, ut designetur aliquod tempus determinatum ad Deum colendum; determinatio tamen hujus cultus, et dierum quibus conferendus erat, fuit a Christo dispositioni Ecclesiæ relicta: ita ut posset tunc Papa decernere, ut observantia Dominicæ duraret tantum per aliquas

horas, et quod licerent aliqua opera servilia, ut dicunt *Salm. dict. num.* 38. Et ideo præceptum hoc, quoad exhibitionem cultus, est quidem Divinum, sed quoad determinationem cultus, et temporis, est Ecclesiasticum. Vide *Salm. dict. n.* 38. *et* 39. *et in fine Procemii ad* 3. *Præc.*

166. Quæritur 5. an Episcopi possint pro suis Diœcesibus Festa indicere? Constat posse ex *c. Conquestus de Feriis.* Sed dubium est ex *Bulla Urb. VIII.* ubi in Domino monentur Episcopi, ut abstineant a Festis instituendis. Verum probabilius illa verba sunt potius monitiva, quam præceptiva. Vid. *Salm. c.* 1. *n.* 113. *et* 114.

Dubium majus vertitur, an requiratur consensus Cleri, et populi? Affirmandum est cum *Azor. Covarr. Bonac. Trull. etc. et Salm. ibid, num.* 116. *ex dict. cap. Conquestus de Fer.* Notandum tamen, quod sufficit, si Clerus, et Populus non contradicant. Notandum deinde, quod, licet Episcopus, illis contradicentibus, nequeat Festa indicere perpetua, potest tamen una, vel altera vice. Imo *Suar. Bonac. Trull. Pal. Barb. etc. ap. Salm. num.* 117. dicunt sufficere ex consuetudine solum Cleri consensum; sed huic contradicunt *Salm.* 118. juxta jus antiquum. Notant tamen, quod, attento jure novo ex *Bulla Urb. VIII. Universa*, edita ann. 1642. possunt Episcopi sine consensu Populi, et Cleri instituere Festa perpetua. Ita *Salmantic. n.* 119. *et* 120. *cum Bord.* Sed contradicit *Croix*, dicens non teneri Populum servare Festum indictum ab Episcopo sine ejus, vel Cleri consensu, cum *Barbos. Gav. Gob. etc. n.* 619. Et quidem probabilius, nam ex una parte certum est ex *dict. c. Conquestus*, non posse Episcopum sine consensu Cleri et Populi Festa indi-

cere : Ex altera autem parte in præfata Bulla (juxta verba ipsius relata apud *Salm.*) non aliud dicitur, nisi quod Episcopi abstineant de facili Festa instituere : Unde non bene, saltem, non satis deducitur hanc facultatem absolute Episcopis concedi.

Utrum autem Episcopi possint Festa instituere in honorem Sanctorum tantum beatificatorum? Affirmant *Suar. Trull. Fag. etc. apud Salm. num.* 21. Sed ipsi ut verius negant cum *Sanch. Barb. Vill. Dian. etc. num.* 122. Principes seculares etiam posse indicere dies festos, saltem quoad abstinentiam a servilibus, dicunt *Sa, Silv. etc.* Sed negant commun, *Azor. Sanch. Fill. et plures alii cum Salm. n.* 125.

Quæritur 6. a quonam tempore incipiat obligatio die festi? *Ang. Panorm. etc.* tenent incipere a vespera ad vesperam. Probabilius vero incipit a media nocte ad aliam ; talis enim est usus hodiernus Ecclesiæ Romanæ. Verum est tamen, quod possunt institui Festa usque ad meridiem ; aut noctem. Ita *Nav. Suar. etc. cum Salm. num.* 131. *et Elbel de* 3. *Præc. n.* 331. Notandum autem, quod si festum ob diem impeditam transferatur in aliam quoad Officium, non transfertur obligatio audiendi Sacrum, et abstinendi a servilibus. Est commune, vide *Salm. n.* 133. quia talis est communis praxis Ecclesiæ.

268. Quær. 7. an hoc præceptum obliget sub gravi ; et ad quid obliget? Ad primum respondetur affirmative, cum damnata fuerit ab Innoc. XI. propos. 51. dicens : *Præceptum servandi Festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemtus.* Ad secundum respondetur, quod obligat ad audiendum Sacrum ex c. *Vice illius, de Tregua, etc. Si quis, de Con-*

secr Dist. 1. Et ad abstinendum a servilibus *ex Lev.* 23. 7. *et ex cap.* 1. *Licet de Fer.* Et hoc non solum in Dominicis, sed etiam in aliis Festis.

Hic opportune advertendum, quod ex Brevi edito die 22. Decemb. an. 1748. a nostro Pontifice Bened. XIV. pro Regnis utriusque Siciliæ permittuntur opera servilia in Festis, exceptis *Diebus Dominicis Paschatis Resurrectionis, et Pentecostes, et aliis Dominicis per annum; necnon diebus Circumcisionis, Epiphaniæ, Ascensionis, Corporis Christi, et Nativitatis Domini; diebus Purificationis, Annunciationis, Assumptionis, Nativitatis, et Conceptionis B. M. V. Immaculatæ; Festo SS. Ap. Petri, et Pauli, omnium Sanctorum, ac præcipui quorumque locorum Diœcesum Patroni.* Pro aliis Festis præcipitur tantum auditio Sacri.

269. Utrum autem sit obligatio etiam audiendi concionem? Sic videtur præcipi in *c. Sacerdotes. Dist.* 1. *de Consecr.* Sed respondetur negative cum *Bus. infra n.* 308. *et n.* 323. *ac Salm. tr.* 23. *cap.* 1. *n.* 141. Explicat autem *Glossa* textum cit. loqui tantum de contemnentibus concionem. Et, ut notat *Suar. t.* 2. *de Relig. l.* 2. *c.* 16. *n.* 8. nil aliud ibi præcipitur, quam ut Episcopi, et Parochi diebus dominicis, et solemnioribus per se, aut per alios idoneos concionem faciant, et in adventu, et Quadragesima saltem tribus diebus in hebdomada prædicent, si ita oportere duxerint. Ex quibus verbis non imponitur alia obligatio, quam Episcopis et Parochis prædicandi. Hic obiter advertendum, quod in *Trid. sess.* 5. *cap.* 2. *de Ref.* præcipitur tam Episcopis, quam Parochis obligatio concionandi suis Populis in dominicis, et Festis solemnibus, his verbis: *Omnes Episco-*

pos, *et Prælatos teneri per seipsos*, *si legitime impediti non fuerint*, *ad prædicandum* (vel per idoneos si impediti fuerint). *Si quis autem hoc adimpleri contempserit*, *districtæ subjaceat ultioni. Archipresbyteri quoque*, *Plebani*, *et quicumque curam Animarum obtinent*, *per se*, *vel alios idoneos*, *si ligitime impediti fuerint*, *diebus saltem Dominicis et festis solemnibus plebes sibi commissas pro sua*, *et eorum capacitate pascant salutaribus verbis*, *docendo ea quæ scire omnibus necessarium est ad salutem*, *annunciandoque eis cum brevitate*, *et facilitate sermonis vitia quæ eos declinare*, *et virtutes quas sectari oporteat*. Idem præceptum renovatur Episcopis in eodem Concil. *Sess.* 24. *cap.* 4. Hinc non dubito cum *Salm. de* 3. *Præc. c.* 1. *num.* 143. *et.* 144. *et Barb.* quin prædictum præceptum obliget tam Episcopos, quam Parochos graviter, et absolute. Nec obstat id quod sentit *Suar. apud Bon. D.* 5. *q. un. p.* 2. *in fin.* nempe quod hoc preceptum non obliget tam rigorose, ita ut graviter peccent Parochi qui interdum, vel sæpius omittunt concionari: id opinatur *Suar.* tam ex consuetudine sic legem interpretante; quam ex ipso Concilio, ubi in *dict. cap.* 4. *sess.* 24. cum agitur de hac obligatione Episcoporum, dicitur *si ita oportere duxerint*; Et huic interpretationi adhærent *Bonac. l. c. et Pal. tr.* 9. *D.* 9. *p.* 4. *n.* 5. Sed bene respondent *Salm. l. c. n.* 143. quod conditio illa refertur ad tempus tantum Adventus et Quadragesimæ, ut patet revera ex contextu Concilii, sed non ad alia anni tempora. Communiter tamen DD. in tali præcepto admittunt parvam materiam; *Rone. de* 5. *Præc. c.* 5. *p.* 6. vult parvam materiam tantum duodecimam partem concionum infra annum: Sed

hoc videtur nimis rigidum. *Salm.* autem *num.* 145. rationabiliter afferunt non excusari a culpa gravi Parochos sæpius prædicationem omittentes, quo videntur *Salm.* excusare Parochos interdum omittentes. Hinc non improbabiliter videntur tenere *Bon. et Pal. ll. cc.* non peccare graviter Parochos, qui interdum concionari omittunt; secus vero, ut ajunt, si omittent per unum integrum mensem continuum, aut per tres menses discontinuos in anno. Tanto magis, quia in *Trid d. s.* 5. *c.* 2. *in fin.* dicitur quod si ab Episcopo ipsi Parochi, *moniti*, *trium mensium spatio muneri suo defuerint*, *per censuras etc. cogantur*, *ut officium suum impleant.* Ex quo videtur in hac materia ejus parvitatem majorem latitudinem habere. Notant demum *Salm. d. n.* 145. bene posse Parochos conciones omittere, ut postea opportunius suppleant. Episcopi autem rarius quidem quam Parochi tenentur conciones facere.

270. Quær. 8. quinam teneantur observare Festa? Respondetur omnes Fideles rationis compotes, idest circa finem septennii. Ita ex communi *Croix l.* 3. *p.* 1. *et n.* 615. *et Salm. c. l. n.* 151. contra alios, quorum opiniones passim rejiciuntur. Hinc pueri, qui ante septennium certo pervenerint ad usum rationis, tenentur, ut censent probabilius *Suar.* 3. *p. t.* 3. *D.* 82. *sect.* 4. *in fine*, *Nav. c.* 21. *n.* 7. *Azor. t.* 1. *l.* 7. *c.* 2. *q.* 1. *et Salm. c.* 1. *n.* 152. *cum Fagund. ac Dian. p.* 10. *tr.* 12. *R.* 37. qui hanc sententiam probabiliorem vocant (contra vero non tenentur, si post septennium adhuc usu rationis carerent). Ratio, quia lex ista obligat omnes qui ad annos discretionis perveniunt. Sed non immerito sententiam oppositam probabilem putant *Elbel. de Leg. n.* 369. *Dian. l.*

c. cum Trull. Rocafull. et Pasqualig. ac Croix l. 1. n. 676. *cum Burg Illsung. et Jo. Sanch. Zachar. l.* 3. *p.* 1. *n.* 615. nempe pueros ante septennium, etiamsi usum rationis acquisierint, non teneri ad leges positivas, quia istæ non obligant, nisi secundum communiter contingentia, ut habetur in *l. Nam ad ea. ff. de Leg.* ubi: *Nam ad ea potius debet aptari jus, quæ frequenter et facile, quam quæ perraro eveniunt*; hac etiam ratione *D. Th.* 2. 2. *q.* 147. *ar.* 4. *ad* 2. excusat a jejunio juvenes ante 21. annum etiamsi aliquis non indigeret frequenti cibo. *Quia* (ut ait) *Legislator attendit id quod communiter et in pluribus accidit.* Idem autem dicunt *Sanctius*, *Dian.* et *Burgh.* apud *Croix lib.* 6. *p.* 2. *n.* 2026. de præcepto annuæ Confessionis; Sed tenendum cum *Pal. de Sacr. Pœn. p.* 20. §. 2. *n.* 2. qui dicit esse communem sententiam cum *Sylv. Suar Con. Nav. Laym. Vasq. Bon. etc.* bene obligare ad Confessionem pueros conscientiam peccati mortalis habentes, dum ex c. *Omnis utriusque sexus*, *de Pœn. et rem.* præcipitur, quod omnis fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, teneatur ad annuam Confessionem. *Ad annos discretionis*, bene explicat *Glossa*, *idest*, *cum est doli capax.* Post septennium vero, in dubio rationis adeptæ pueri certe tenentur ad omnes leges, quia tunc sine dubio præsumptio ex communiter contingentibus stat pro obligatione, ut *Elbel ib. et Sanch. Bon. Dia. etc. ap. Salm. d. n.* 151. Qui autem simul esset cæcus, mutus, et surdus non tenetur adesse Missæ, quia non posset præstare moralem assistentiam; secus si tantum sit cæcus, vel surdus. *Croix lib.* 3, *p.* 1. *num.* 616. An teneantur peregrini ad observanda Festa? Vide dicta supra *l.* 1. *num.*

156. et dicenda hoc *lib.* 3. *num.* 332. *in fin.* *v. An autem.*

271. An autem liceat in Festis injungere opera servilia Infidelibus? Negant *Fernand. ap. Tamb. c.* 3. §. 1. *num.* 17. Sed affirmant *ib. Dian. Merolla*, *Laym. l.* 1. *t.* 4. *c.* 9. *n.* 3. *Croix l.* 1. *n.* 579. *cum Viva*, *Tamb. et Elbel n.* 410. merito putant non improbabile: cum *Laym.* permittat injungi perpetuo amentibus servilia, utrique enim sunt extra legem, dum Apostolus nos instruit, *quod Ecclesia non judicat de iis, qui foris sunt*, 1. *Cor.*

DUBIUM I.

Quæ opera tum hoc præcepto, tum ab Ecclesia prohibeantur?

272. » RESP. 1. Die festo prohibentur omnia » opera servilia, hoc est, quæ et versantur » circa materiam externam, et vel mechanica, » et illiberalia sunt, v. gr. suere, fabricare; » vel requirunt tantum laborem corporis, et a » servis fieri solent. Ita DD. communiter Vid. » *Laym. lib. 4. tr. 6. c. 2. Suar. Fill. etc. ex* » *S. Th. loc. cit.*

Prænotandum, triplex genus operum dari communiter ab AA. Alia sunt opera *corporis*:

quæ per corpus exercentur et ordinantur immediate ad utilitatem corporis, ut fodere, suere, etc. Et hæc dicuntur *Servilia*, quia a servis fieri solent. Hinc definitur opus servile ab *Ills. apud Croix l. 3. p. 1. num. 284. Actio quæ immediate in utilitatem corporis potius, quam animi viribus efficitur.* Alia sunt opera *Animæ*, quæ ab Animo præcipue procedunt, et ad animum excolendum spectant, ut legere, docere, canere, organa pulsare. Et hæc dicuntur *Liberalia*, quia a liberis exercentur. Alia denique sunt *Media* seu *Communia*, quæ a liberis et servis promiscue exercentur, ut iter facere, venari etc. Ita *Laym. Tract. 7. c. 1. n. 1. Bon. Dub. 5. q. un. p. 2. n. 6. Anaclet. Viva, etc.*

273. Quæritur hic, an peccent contra hoc præceptum, qui peccant in die festo? Affirmant *S. Bon. S. Anton. Med. etc. apud Salm. de 3. Præc. c. 1. n. 224.* quia, ut dicunt, peccatum opponitur cultui Divino, qui in Festo præcipitur. Sed probabilior, et non longe communior est contraria sententia *Nav. cap. 6. n. 9. Suar. t. 1. de Rel. lib. 2. cap. 18. n. 3. Lug. de Pœnit. D. 16. n. 116. et Salm. ex n. 225. cum Caj. Sot. Sylv. Sanch. Bon. Pal. Med. Trull. etc. ex D. Thom. qui in 3. D. 39. q. 5. art. 5. q. 2. ad 2.* Glossæ dicenti in *cap. 13.* Lucæ, quod lex prohibet in Sabbato, *non hominem curare, sed servilia opera facere, idest peccatis gravari,* sic respondet: *Opera servilia mystice intelliguntur peccata, sed ad litteram dicuntur ad quorum exercitium servos deputatos habemus.* Nec obstat illud quod S. Doctor ait *2. 2. q. 122. art. 4. ad 3.* ubi dicit: *Magis contra hoc præceptum agit, qui peccat in die festo, quam qui aliud corporale opus facit.* Nam hoc intelligit de fine præcepti, non

autem de præcepti obligatione; finis vero præcepti non cadit sub præcepto, ut dictum est *n.* 264. ex eodem *D. Th.*

» 1. Impertinens est ad rationem operis servilis, utrum fiat ex lucro an ex recreatione: » ex hac, an ista intentione, pia, vana, et » turpi. *Cajet. Suar. Laym. loc. cit. etc.* contra *Sylv.* et Canonistas.

274. » 2. Impertinens quoque est, sive fiat « cum defatigatione, et labore, sive non; sive » brevi, sive longo tempore, etc. quia nihil » horum mutat naturam operis.

» 3. Servile non est, ideoque nec prohibitum, » festo ludere, choreas ducere, instrumenta musica pulsare, iter facere pedibus, equo, curru, vel navi: unde etiam ad hæc necessaria » sunt licita. *Nav. c.* 13. *Tolet. et Laym. Suar.* » *de fest. c.* 27.

275. Utrum sit licitum in die festo itinerari pedibus, equo, vel curru? Negant *Abul. Caj. Sylv. etc.* At Affirmandum est ex communi cum *Bus. Viva de* 3. *Præc. q.* 9. *n.* 8. *Elbel num.* 404. *et Salm. c.* 1. *n.* 247. Et sententia opposita nunc relinquenda est ut antiquata, bene ait *Ronc. c.* 3. *q.* 4.

Utrum autem sit licitum uti lectica ab hominibus portata? Negat *Croix lib.* 3. *p.* 1. *n.* 577. Affirmat *Tamb.* cum *Ills.* Sed in hoc dico attendendam esse consuetudinem locorum, quæ jam viget in urbe Neapolis, et excusat a culpa, ut bene advertit *Mazzotta de* 3. *Præcept. cap.* 1. *§.* 1.

276. » 4. Nec servile est, ducere jumenta » sine onere, cum id sit iter facere, ut ait *Fill.* » hic *c.* 9. *n.* 170. Ducere autem jumenta, » currus, vel navigium onustum mercibus, est » servile. *Suar. loc. cit. Fill. loc. cit.* Quod si

» tamen ante festum talia itinera incœpta sint, » continuatio eorum permittitur, vel ob publi- » cam utilitatem, vel ob damnum, quod alias » sequeretur.

Quæstio gravis est, an liceat ducere currus, vel jumenta onusta in die festo? Triplex est sententia. *Prima* tenet hoc esse per se opus servile, præciso labore. Ita cum *Bus. Bon. Disp.* 5. *q. un. p.* 2. *n.* 25. *cum Reg. et S. Anton. Nav. Caj. et Sylv. ap. Salm. cap.* 1. *n.* 246. *Secunda sententia* tenet non licere sub gravi, non autem per se, sed ratione laboris, si is esset gravis in imponendis aut levandis oneribus: Secus si labor esset modicus. Ita *Croix l.* 3. *p.* 1. *n.* 578. *Tamb. Dec. lib.* 4. *cap.* 3. §. 1. *n.* 22. *cum Dian. Sanch. Cons. lib.* 5. *cap.* 2. *d.* 7. *n.* 10. *Pal. ap. Salm. cap.* 1. *n.* 249. *in fin. Elbel de* 3. *Præcept. n.* 404. *Tertia sententia* probabilior, saltem hodie, quam tenent *Viva q.* 9. *Art.* 1. *n.* 9. *Ronc. c.* 3. *q.* 4. *Salm. c.* 1. *n.* 250. *cum aliis*, censet omnino licitum esse non solum iter incœptum continuare, sed etiam inchoare. Ratio quia in tali labore muliones non insumunt tempus notabile: Et, si aliquando sit notabile, excusatur vel ob evitandum grave damnum, vel ob publicam utilitatem, vel denique quia adest universalis consuetudo, quam adesse merito asserit *Mazz. t.* 1. *p.* 405. Idemque ait de nautis *p.* 409.

277. An autem liceat in Festis molere? Concedit *Sanch. Cons. lib.* 5. *cap.* 2. *d.* 13. si sit mola, quæ agitur aqua, vel vento; non autem, si agitur bestiis, et in qua requiritur magnus labor, et occupatio. Ex qua doctrina satis probabiliter inferunt *Tamb. n.* 14. *et Croix n.* 578. quod quando cooperatio, et applicatio hominis est modica, non sit illicitum, saltem graviter, etiam cum bestiis molere.

An autem liceat Ferrariis equos iter agentium ferrare? Vid. *Dub. seq. II. n.* 300.

278. » 5. Item nec servile est, sive gratis, » sive pro pretio docere, studere, scribere, » transcribere, et secundum quosdam, ut *Medin.* » *Lopez*, et *Armillam*, quorum sententiam pro- » babilem putat *Laym.* contra *Fill. Azor.* et » alios multos, pingere, etiam coloribus (nam » de rudibus lineamentis plerique concedunt); » terere tamen colores, et non pingere, sed » tingere, ut v. gr. colorare asseres, vel pan- » nos, dealbare parietes, illiberale est.

Hic plura sunt distinguenda.

Quær. 1. an docere, scribere, ludere, canere etc. sint *servilia*, si fiant ob lucrum? Affirmant *Abul. Azor. Tabien. etc. ap. Salm. c.* 1. *n.* 263. quia, licet tales actiones sint liberales, ex lucro tamen fiunt serviles. Sed tenendum est oppositum ex *S. Th.* 2. 2. *q.* 122. *art.* 4. *ad* 3. *cum Sot. Nav. Suar.* et *Salm. n.* 264. Ratio, quia intentio operantis non potest opus mutare.

279. Quær. 2. an transcribere sit opus servile? Affirmant *Caj. Nav. Sanch. Sylv. etc. apud Salm. c.* 1. *n.* 268, quia transcribere, dicunt, non est opus mentis, cum multi transcribant etiam quod non intelligunt, sed negant communissime, et probabilius *Elbel num.* 399. *Ronc. c.* 3. *quæst.* 4. *Resp.* 1. *Salm. c.* 1. *n.* 279. *cum Suar. Sa, Trull. Bon. et Viva. Q.* 9. *Art.* 1. *num.* 3. *cum Pal. et communi*, quia transcribere, sicut scribere, ordinatur ad mentem instruendam: Et ideo *Elbel n.* 400. *Viva ibid.* notat *ex Tamb.* licere etiam transcribere notas musicas, et rationes, et etiam characteres componere, ut *Laym. cum Dian. Bus. n.* 282. *seq. Mazz. et Elbel num.* 401.

cum Spor. Tamb. Mayr. et pluribus contra *Pal.*

280. Quær. 3. an pingere sit opus servile? *Prima sententia* negat cum *Lopez*, *Med. Aug. Sylv. Sayr. Armilla*, *Rosell. Barb. apud Salm. c.* 1. *n.* 237. *et apud Busemb. et Laym.* Ratio, quia, ut dicunt, tale opus proprie servile non est, sed potius liberale, prout simillimum ac scribere. Saltem non esse servile, si fiat recreationis causa, admittunt *Azor. Reg. Fill. etc. apud Bon. Disp.* 5. *q. un. p.* 2. *n.* 25. Hanc sententiam *Spor. n.* 45. vocat probabilissimam. *Secunda* tamen communior sententia tenet esse opus servile, quia non potest dici actio liberalis, cum non tendat ad mentem instruendam, ut tendit scriptura, sed solum ad assimilandas imagines rerum. Deinde, quia pingere simillimum est ac sculpere, et acu depingere, quæ ex communi sunt servilia. Ita *Salm. n.* 238. *cum Caj. Suar. Pal. Sanch. et aliis.*

His tamen non obstantibus, *Laym. Tract.* 7. *c.* 2. *n.* 3. *Viva q.* 6. *A.* 2. *n.* 4. *Elbel num.* 395. *Holzm. n.* 541. *Ronc. ib. q.* 4. *Anacl. Tract.* 10. *q.* 2. *Tamb. lib.* 4. *c.* 3. §. 1. *n.* 8. *cum Sa*, *Pelliz. et Pal.* admittunt primam sententiam esse probabilem, modo id fiat sine magno apparatu, scilicet colores miscendo, tabulas dolando, etc. Ratio, quia pingere, licet requirat operationem materialem, non videtur tamen proprie posse dici actio servilis, immo potius dicenda videtur liberalis: nam, sicut scriptura exprimit conceptus internos, ita dictura exprimit imagines rerum, ut dicunt *Castrop. Tambur. et Viva*; Vel, ut ait *Laym.* videtur, pingere esse actio liberalis quatenus tendit ad animum recreandum. Negari non potest prædictam opinionem satis esse pro-

babilem, ut recte dicit *Mazzotta*. Nam, etsi non constaret, quod pingere sit opus liberale, nec etiam constat esse servile; quod utique constandum fore videtur, ut posset dici prohibitum. Probabilius enim videtur esse actio, saltem *media*, et *communis* servis et liberis, dum sæpe communiter observamus nobiles viros non erubescere hanc operationem pingendi addiscere, et exercere; opera enim *in quantum* (loquitur *S. Th.* 2. 2. *q.* 122. *art.* 4. *ad* 3.) *sunt communia servis, et liberis, servilia non dicuntur.* Saltem, ut dicit *Ronc. in Reg. Prax.* non sunt dimittendi sine absolutione, qui hanc opinionem, ut probabilem sequuntur.

Communiter autem admittunt *Sporer tract.* 3. *in Dec. c.* 4. *Fel. Pot. n.* 2033. *Mazzott. et alii apud Tamb. et Viva*, non esse opus servile delineare, retrahere imagines vel exemplaria acu, ut solent fœminæ: hæc enim (ait *Tamb.*) magis referuntur ad exercendum ingenium, quam ad operandum. Excusant etiam *Az. Fill. Sylv. et Ang. apud Bon. ib. n.* 25. *in fine* puellas acu pingentes, ut addiscant, cum *Pal. Sa, March. apud Bus. hic n.* 283. *in fin.*

Ars tamen sculptoria communiter, saltem in æstimatione hominum, inter artes mechanicas numeratur. Vide *Tamb. cum Pal. ibid. n.* 10. 282. » 6. Videtur etiam excusari posse in Typo-
» graphis litterarum collocatores, quando post
» Divina collocant neglectum pensum, ut ha-
» bet *Laym.* hic. Imprimere tamen servile ha-
» betur. *Escob. D.* 5. *c.* 4. *Suar. Laym. etc.*
» 7. Excusat etiam *Fill.* hic *n.* 169. distil-
» lationem, quæ sine corporis fatigatione potius
» ad experientiam, et peritiam fit, quam ex
» officio, et arte * (*Admittit eam Croix n.*
» 578. *si parva sit applicatio. An autem ob*

» *eamdem rationem liceat emundare triticum ma-*
» *nibus? Tamb.* §. 1. *in fin. in dubium revo-*
» *cat. Ceterum P. Michael apud Elbel n.* 408.
» *permittit ad vitandum otium leves labores, ut*
» *decerpere rosas, decorticare poma, etc. Sed*
» *in his potius dicendum puto, quod requiratur*
» *majus temporis spatium ad materiam gra-*
» *vem.*).

283. » 8. Servile aliqui non putant (alii
» contrarium tenent; et excusant per consuetu-
» dinem, ad otium, aliaque pejora vitanda)
» venari. *Granat.* 2. 2. *c.* 3. *t.* 12. *art.* 4.
» *sect.* 7. *n.* 65. aucupari, militare, gladiari,
» piscari (saltem in fluminibus recreationis gra-
» tia) et similia: piscatio tamen moderata esse
» debet. Vid. *Laym. et Fill. tr.* 27. *c.* 9. *q.*
» 12. *Bon. d.* 5. *q.* 1. *p.* 2. *n.* 23. *Escob.*
» qui docet, laboriosam, et ex officio non li-
» cere. Similiter quidam excusant puellas ad
» otium vitandum acu pingentes, *Arm. Azor.*
» *Pal. Sa, Marcant.* Vid. *Dian. p.* 5. *t.* 6.
» *R.* 15. *et p.* 4. *tr.* 4. *R.* 64.

Quæritur, an venatio, aucupatio, et piscatio sint opera vetita in Festis? Adest duplex sententia. *Prima* affirmat, quia dicunt esse opera servilia, maxime si fiant ob quæstum, ut *Sylvest. Angel. Corell. et apud Salm. c.* 1. *n.* 141. *Secunda* tamen *sententia* probabilior, et communior negat esse prohibita, etsi fiant causa lucri; vel quia non sunt opera servilia, ut tenent *Laym. cap.* 2. *n.* 4. *Elbel nu.* 402. *Sanch. Conf. lib.* 5. *cap.* 2. *D.* 14. *et* 15. *Navar. Medin. Granad. Rod. Lop.* Vel quia saltem excusantur a consuetudine, ut recte tenet *Holzm. n.* 542. *Viva Art.* 1. *n.* 15. *cum Pal. Sanch. Trull. Fill. Leand. etc.* modo, intellige, hæc fiant sine magno labore: alias frustra videretur

Pontifex dispensasse in piscatione halecum in *c.* 3. *de Feriis.*

284. » Resp. 2. Prohibentur præterea quædam opera non servilia, quæ dicuntur forensia, ut sunt mercatus, placitum, judicium ad mortem, vel pœnam, et strepitus omnis judicialis, idest actiones, quæ ad decisionem causarum tam civilium, quam criminalium, tam Secularium, quam Ecclesiasticarum spectant. Ita *commun. DD. ex c. 2. de feriis.*

Unde resolves.

» 1. Festo non licet citare, adducere testes, idest, exigere juramentum judiciale, proferre, aut exequi sententiam, quæ si feratur est irrita. Vid. *Laym. Lib.* 4. *t.* 7. *c.* 2. *n.* 7.

Prohibetur in Festis præstare juramentum judiciale pro rebus temporalibus, ut *S. Th.* 2. 2. *q.* 89. *art.* 10. Sed licitum est præstare juramentum Inquisitoribus, et etiam juramenta, quibus confirmantur contractus promissi in die festo. *Viva*, *Art.* 2. *n.* 15. Prohibentur etiam formatio processus, citatio partis, et sententiæ prolatio, sive executio, nisi aliter requirat necessitas, aut pietas, *ex c. ult. de Feriis.*

285. » 2. Nec licet emere, et vendere res non necessarias, negotiari publice, vel privatim, inire contractus emtionis, locationis, permutationis, etc. (nisi ex consuetudine, vel aliis justis causis excusentur); quia intelliguntur nomine mercatus, qui prohibitus est *c.* 1. *de feriis*, ut docent *Bon. ex Suar.* *c.* 13. *et Fill. t.* 27. *c.* 10. *q.* 2. *n.* 180. » (*Vide n. seq. v. An autem*.) *.

286. Nundinæ universales ex consuetudine jam permittuntur, et alicubi etiam nundinæ particu-

lares in quavis hebdomada, ut *Viv. q. 9. art. 2. n. 2. cum Pal. et Salm. cap. 1. n. 276. et 278. et ibid. Sanch. Caj. Sor. etc. cum Croix n.* 606. qui *cum Pal. et Tamb.* dicit, quod ex consuetudine nunc videtur omnino licitus esse mercatus. Emtiones autem mercium certe sunt vetitæ a jure Canonico, ut ait *Sanch. D.* 25. *n.* 3. *etc. ap. Salm. n.* 279. At ubi est contraria consuetudo, excusantur: *Sanchez et Viv. ib.* Consuetudo enim (ait *Mazz.* §. 2.) in hoc magna ex parte legem abrogavit. Hinc notant *Salm.* permitti in Festis vendere poculenta, et esculenta, etsi ad gulositatem, cum *Caj. Sanch. Nav. et Busemb. D.* 2. juxta *Decr. Sacr. Congr. Rituum ap. Salm. n.* 286. Item vendere calceos, candelas, et similia, quorum pretium jam æstimatum sit. Item vendere domum, equum, merces, etiam præsentes, et quamvis in hoc multum tempus impendatur; tum quia sic fert timoratorum usus; tum quia Ecclesia tantum venditionem in publicis officinis prohibuit ratione scandali. Ita *Salm. ex n.* 280. *cum Sanch. Nav. etc. et Croix n.* 606 *cum Pal. Tamb. et Ills.*

An autem nomine mercatus vetentur etiam locationes, negotiationes, et similia? Affirmant *Bus. cum Tab. Sylv. etc.* Sed communius negant *Sanc. cap.* 2. *D.* 26. *n.* 3. *Viv. Art.* 2. *n.* 4. *Salm. cap.* 2. *n.* 274. *cum Trull. Pal. Azor. et Leand.* Quia talis est sapientium consuetudo, qua videtur derogatum *Decretis S. Pii V. Cum primum, ann.* 1566. *et Sacræ Congr. Rituum ap. Salm. n.* 286. Hinc licitos esse omnes contractus, si fiant sine instrumentis, et Judicis auctoritate, dicunt *Sanch. Ills. et alii apud Croix n.* 606. Ideo venditionem magni momenti cum solemnitate *Mazzott. d.* §. 2. damnat de mortali; Sed *Viva* asserit ex communi

cum Pal. Qu. 9. *Art.* 2. *n.* 4. quod permittitur conficere testamenta, contractus celebrare, aliosque similes actus facere, qui non requirant strepitum judicialem; Et revera ubique inter nos in Festis stipulantur instrumenta; Quamvis Notarii alicubi solent ad hoc petere ab Ordinario generalem licentiam, quæ ceterum communiter conceditur.

287. » 3. Festo licet excommunicare, dis» pensare, judicem privatim informare, advo» catum consulere, consilia conficere, eligere, » etc. quia non requirunt strepitum judicialem; » V. *Bon. l. c.* * (*Est communis apud. Viva* » *Qu.* 9. *Art.* 2. *n.* 4. *Licitum est etiam con*» *ferre Beneficia, et etiam jurisdictionem exer*» *cere sine strepitu judiciali: Item emancipare,* » *et etiam appellare, Viva ibid.*)*.

DUBIUM II.

Quæ causæ excusent ab observatione Festorum, ob quas opera prohibita liceant.

306. *An peccet graviter mandans sex famulis laborare per horam ?*
307. *Unde sumatur gravitas materiæ in forensibus ?*

» TAles præcipue sunt septem : Prima, *Di-* » *spensatio* Episcopi, vel habentis potestatem » quasi Episcopalem, uti Superiores Religio- » num ; imo et Parochi, quando non datur » facilis accessus ad Episcopum, *Suar. c.* 33. » *Layın. c.* 4. *n.* 2. *Bon. p. l. n.* 20.

288. In præcepto abstinendi ab opere servili dispensare potest *primo* Pontifex, ut supremus Legislator et Pastor, in omnibus festivitatibus, et pro tota Ecclesia. *Secundo* Episcopus in sua Diœcesi ; et etiam Capitulum, Sede vacante ; necnon prælati Regulares erga suos Religiosos subditos, et eorum domesticos. Et notandum, quod Episcopi dispensare possunt etiam in Festis communibus : notandum tamen, quod, si in iis dispensent sine justa causa, peccant graviter, et invalida est dispensatio ; secus, si dispensent in Festis Synodalibus, sive particularibus loci. *Tertio* Parochus dispensare potest, quando subditus nequit adire Episcopum, sed tantum ad tempus, et pro aliquo particulari casu. Ita *Sanch. Cons. lib.* 5. *c.* 2. *d.* 20. *n.* 2. *et Caj. Sot. Nav. Suar. Pal. Azor. Trull. cum Salm. c.* 1. *n.* 359. *et Viva A.* 2. *n.* 13. qui notat, quod Vicarius Generalis etiam potest dispensare, sed tantum ex speciali mandato ; nam ex generali ei non committuntur illa, quæ gratiam sapiunt, ut ait *Tamb. l.* 4. §. 2. *n.* 3. *cum Meroll. Barb. et Sanch.* Etiam vero præsente Episcopo, Parochi ex consuetudine possunt dispensare in minutis et frequentibus neces-

sitatibus, in iis tamen rebus tantum, in quibus ex consuetudine introductum est ipsos dispensare, prout in jejunio, et in vacatione ab operibus servilibus in Festis. Ita *Viva loc. cit. Tamb. ut supra n.* 37. *et c.* 5. §. 7. *n.* 56. *cum. Th. et. Jo. Sanch. Spor. de Leg. c.* 1. *n.* 349. *cum Suar. Mazzott. de Leg. tr.* 1. *D.* 4. *q.* 1. *cap.* 2. *ac Salm. de Leg. c.* 5. *n.* 40. *comm.* Censet autem *Elbel de* 3. *Præc. n.* 414. *cum Suar. Sylv. Fill. etc.* quod, urgente necessitate, sufficit etiam dispensatio præsumpta, si dispensator adiri nequeat. Hic autem notandum, quod habens potestatem ordinariam potest eam alteri delegare; non autem si habeat delegatam. *Croix n.* 584. *cum Tamb. etc.*

289. » Secunda, *Consuetudo*; nam sic li» cent nundinæ illæ, in Festis passim haberi » solitæ, et præparationes deliciarum non ne» cessariarum, ut cupediorum, placentarum, » et similium ciborum artificiorum; item em» tiones, et venditiones rerum parvi momenti. » *Bon. l. c. Laym. l. c.*

290. Hinc ex consuetudine *Salm. c.* 1. *n.* 347. *et Sanch. apud Viva Art.* 2. *n.* 12. excusant eos qui in area vertunt, ut separent segetes, et hortulanos rigantes olera. *Fernandez autem ap. Dian. cum Tamb. n.* 13. excusant Barbitonsores ex consuetudine (et idem ait *Viva ib.* dici posse de Sutoribus calceantibus novos calceos). Notat autem *Viva* quod communius DD. dubitant de tali consuetudine approbata, de qua pariter dubitant *Sanch. D.* 27. *n.* 1. *et Salm. c.* 1. *n.* 343. *cum Caj. et Tol.* Admittunt tamen probabiliter *Tourn. t.* 3. *p.* 348. *Coll.* 4. *Mazzott. tom.* 1. *c.* 2. *Croix lib.* 3. *p.* 1. *n.* 591. *Elbel n.* 417. *Tamb.* §. 2. *n.* 13. *et Viva l. c.* eos excusari posse, vel ex

parvitate materiæ, scilicet si unum, vel alteram tondeant, vel ex necessitate rusticorum, quibus tantum in Festis conceditur tonderi. Et id concedunt *Salm. cum Trull. et Pasq. n.* 341. non solum quando rustici alibi habitant, ut admittit *Sanch.* sed etiam in eodem loco, ubi degit Barbitonsor, ex consuetudine jam introducta. Excusant eos etiam *Viva*, *Mazz.*, *et Tamb. cum Fern. ib. et Croix cum Dian. et Ills. n.* 591. ratione notabilis lucri cessantis, si alias a plerisque relinquerentur cum gravi jactura lucri; cum *Spor. n.* 55. qui universe permittit id cum *Fern. Dian. etc.* ex consuetudine fere ubique tolerata.

Notandum autem circa consuetudinem id quod dicit *Viva Art.* 2. *n.* 8. scil. quod ad excusandum sufficit probabilis consuetudo: sufficit enim, ut dicunt *Salm. de Leg. c.* 6. *n.* 18. *cum Salas*, *Gran. etc.* dictum unius Doctoris eximii, etiam moderni, qui consuetudinem afferat. Bene autem advertit *Mazz. de* 3. *Præc. c.* 2. quod in dubio de consuetudine possidet Præceptum, unde petenda est dispensatio; secus si probabile sit adesse consuetudinem.

291. » Tertia, *Pietas* in Deum, per quam » licent opera, quæ proxime (non quæ re- » mote) spectant ad cultum Dei: ut pulsare » campanas, circumferre imagines, vel cruces » in supplicatione. Ornare autem, et verrere » templa, ac similia, quæ ad ipsum officium » non spectant, si absque ratione in festum dif- » ferantur, venialia habentur. *Fill. n.* 218. » *Bon. loc. cit.*

292. Quæritur hic 1. an liceat in die festo verrere Templum, coquere Hostias, ornare Altaria aut Ecclesiam tapetis, tabulara erigere necessaria ad festivitatem, vel Sepulchrum, et

similia? Tres sunt sententiæ. *Prima* sententia cum *Conrad. et aliis apud Dian.* dicit hæc esse illicita sub gravi, nisi excuset rationabilis causa, quia sunt vere servilia; sed hæc est contra communem. *Secunda* sententia *cum Viva Art.* 2. *n.* 10. *Suar. Tol. Croix n.* 86. *et Tamb. S.* 2. *n.* 3. dicit non esse servilia; sed si possent expediri in die præcedenti, esset veniale transferre illa ad diem festum. *Tertia* sententia satis probabilis tenet hæc ne sub levi quidem vetari in die festo: tum quia est communis consuetudo; tum quia hæc opera per se proxime concurrunt ad cultum Divinum. Ita *Elbel n.* 420. *Salm. c.* 1. *n.* 259. *cum Dian. Pasq. Leand. etc.* Notant autem *Viva, et Tamb. ibid.* quod scienter præparare tabulata in die festo ad videndam processionem, de se esset peccatum grave; sed, si non sint facta pridie, licite fiunt in die festo: Et idem tenet *Mazzott. loc. cit.*

293. Quær. 2. an ob solam pietatem, sine actuali necessitate, liceat in Festis laborare, scilicet conficere vestes pro pauperibus, colere agros Ecclesiæ, vehere lapides, et ligna ad ejus ædificium, dealbare parietes Templi? Affirmant *Angl. v. Feriæ, num.* 9. *et* 28. *Tamb. v. Feriæ, n.* 18. *et* 37. *Gloss. in c. Conquestus de Feriis, v. Pietas, Sa, v. Fest. Vill. c.* 22. *n.* 80. *Fill. tr.* 27. *n.* 156. item *Perez, Sylvest. Pal. etc. apud Sanch. cons. lib.* 5. *cap.* 2. *Dub.* 23. Limitat tamen *Sylv.* modo non fit in Dominicis, et festis solemnioribus, nec usque ad ultimam fatigationem. Moventur, quia ex *c. Conquestus de Feriis*, excusantur judicialia, *si necessitas urgeat, vel pietas suadeat:* ergo similiter dicunt excusari servilia. Et hæc ratio non videtur spernenda, cum de eodem

jure Ecclesiastico ut supra *nu.* 265. vetentur judicialia ac servilia. In æquiparatis autem, ubi currit eadem ratio, eadem currit legis dispositio; ut ex communi diximus *de Leg. lib.* 1. *n.* 106. *in fin.* Negant vero alii licere, nisi actu urgeat necessitas, vel saltem nisi interveniat licentia Episcopi; quia talia opera de se sunt servilia; et nonnisi remote concurrunt ad cultum Divinum. Judicialia vero, ut supra, de se non sunt servilia, et ideo permittentur ob pietatem. Præceptum autem colendi Deum, abstinendo a servilibus operibus, est altioris ordinis, quam opera pietatis. Hæc secunda sententia mihi videtur certo probabilior cum *Sanch. l. c. n.* 3. *Pal. tr.* 9. *D. un. p.* 10. *n.* 2. *Bon. p.* 3. *n.* 6. *et Salm. cap.* 1. *n.* 260. *cum Suar. Cajet. Nav. etc. comm.* Hinc dicunt *Viva art.* 2. *n.* 8. *Tamb. n.* 18. *Sporer tract.* 3. *cap.* 4. *n.* 53. *Ronc. cap.* 3. *q.* 5. *et Salm. num.* 357. tum solum licitum esse laborare, cum pauper actu graviter indiget; vel (prout addunt *Ronc. et Salm. ib. cum AA. cit.*) ita indiget, ut nisi in festo laboret, non posset suæ necessitati subveniri, et alias ipse pauper stipendium operariis non valeret solvere. Idem tenet *Escob. de* 3. *Præc.* dicens licere extruere Ecclesiam, ejus agros colere etc. si ipsa sit adeo paupercula, ut aliunde sibi providere non valeat. Advertit *Tamb. l. c. cum Fag.* ad hoc non sufficere necessitatem communem, sed requiri, ut noscatur hujusmodi pauper in particulari, vel gravis et certa necessitas in aliqua Universitate. Loquendo autem de locis piis *Salm. n.* 260. sic ajunt: *Ceterum, quia fere omnes Ecclesiæ, et Monasteria jam his temporibus egestate laborant: idcirco pro his, sive pro Hospitalibus, Confraternitatibus, et similibus possunt*

licite homines laborare Templa extruendo, segetes metendo, agros colendo, etc. Ita *Salm. ibid. cum Suar. Sot. Pal. Bonac. Trull. Caj. Sanch. etc.* Sic pariter permittit *Mazzott.* laborare ad conficienda ornamenta necessaria pro Ecclesia indigente.

294. » Quarta, *Caritas* erga proximum; per » quam licent, et valent actus judiciales pau» perum orphanorum, viduarum et miserabi» lium personarum, ne expensis graventur. Sic » etiam possunt rusticanorum, in parvis oppi» dis, si aliis diebus adesse nequeant, causæ » civiles agitari. Similiter licet pauperibus, et » infirmis pro tunc egentibus subvenire. Item » emere, et vendere rusticis, qui aliis diebus » impediuntur. *Laym. cap. 2. n.* 7. Vide *Dian.* » *t.* 1. *R.* 34.

295. » Quinta, *Necessitas* propria vel alie» na, corporis, vel animæ; si nimirum sine » gravi incommodo; aut detrimento aliquid » omitti non possit. * (*D. Th.* 2. 2. *q.* 122. » *art.* 4. *generaliter excusat, qui laborant ad* » *vitandum damnum bonorum*) *. Quo modo » excusantur. 1. Judicia[1], quæ celeritatem re» quirunt: v. gr. si latro sit fugitivus, nisi » tunc capiatur. 2. Servi, et ancillæ coacti a » dominis laborare, nec audentes recusare: quod » si tamen frequenter contingat eos deserere de» bent, *Suar. Laym. loc. cit.*

296. Famuli coacti a Dominis ad laborandum in die festo, nisi fit in Festi contemtum, satis excusantur ob timorem gravis indignationis domini, aut gravis incommodi, v. gr. si timeant dimitti, quin possint statim, aut de facili alium dominum invenire. Ita *Croix cum Ills. n.* 593. *Ronc. c.* 3. *q.* 5. *Elbel de* 3. *Præc. n.* 377. *Viva Art.* 2. *n.* 9. *Salm. c.* 1. *n.* 346. *cum*

Pal. Suar. Azor. Bon. Nav. Sanch. Quod si talis timor non adsit, verius dicunt *Sanch. n.* 18. *Salm. n.* 347. *Ronc. ibid. contra Bus.* ipsos teneri statim dominos deserere; nisi sint addiscentes, vel obligati ad famulandum usque ad certum tempus; si hi vere grave damnum paterentur. Idem quod de famulis, dicitur de filiis, aut uxoribus, quæ cogantur ad laborandum a viris, si nequeunt renuere sine timore gravis damni, aut gravis indignationis, ut *Viva et Salm. ibid. cum citat. AA. cum Mazzott.*

297. 3. Excusantur iidem, et similes reficientes » suas vestes: cum id aliis diebus non possint » * (*cum Laym. et Spor. n.* 50.) *. 4. Pau» peres, qui se, suosque alere non possunt, » operantes privatim, sine scandalo, maxime » quando multi dies festi concurrunt. *Bon. num.* » 13. * (*Cum Sanch. lib.* 2. *D.* 18. *n.* 15. » *et Salm. num.* 331. *cum Azor. Suar. Pal.* » *etc.*) *.

298. » 5. Excusantur Coqui, et Culinarii. » Certum est licere coquere cibos, ut DD. com» muniter *cum S. Th.* 2. 2. *q.* 122. *art.* 4. » *ad* 4. *et* 5. * (*Et quoad ipsos præparandos* » *pertinet, licitum est etiam animalia occidere,* » *et excoriare, si pridie commode non potuerit* » *fieri, ut solet evenire in magnis Civitatibus;* » *non autem in oppidulis, nisi sit in tempore* » *æstivo, vel nisi concurrant plura Festa. Sanch.* » *dict. D.* 18. *n.* 6. *Salm. c. cum Salm. n.* » 333) *.

Licitum esse etiam Artocopis facere pastillos, saltem ex consuetudine, ajunt *Sanch. n.* 3. *Salm. n.* 334. *cum Sot. et Trull.* Sed merito negat *Tamb.* §. 2. *n.* 21. nisi sint pro cibo proprio tantum illius diei; vel opus esset ad publicam abundantiam, ut ait.

Utrum liceat conficere cibos ad delectationem, puta sacchares conditos, etc. Negat. *Sanch. n.* 15. cui adhærent *Salm. n.* 328. *et Ronc.* nisi sint (ut dicunt *Salm.*) *ad modum victus diuturni*; vel nisi occurrat improvisa aliqua specialis causa invitandi amicos, vel nisi, addit *Roncag.* tales cibi in die antecedenti non sit commode, vel sane fieri possint. Sed *Pal. apud Tamb. n.* 9. dicit hos cibos, etsi superfluos, et ad delectationem, excusari consuetudine, et merito probabile putat *Tamb. n.* 10. *cum Fagund.* Et consentit *Viva Art.* 2. *n.* 6. *vers.* 2. *cum Azor. et Mazzott. c.* 2. *pag.* 408.

Permittunt etiam ex consuetudine *Mazzott. ibid. Viv. dict. n.* 6. *et Fag. Pal. apud Tamb. dict. l. et n.* 22. colligere fructus in die festo, etiam non necessarios ad usum diei, ut integriores serventur. Et hoc facilius permittendum, si periculum sit, ut ab aliis surripiantur, vel a pluvia contaminentur; Unde usu receptum est multis in locis colligi die festo olivas, castaneas, et alios fructus sylvestres. Certum est autem licere in Festis præstare opera, quæ sunt necessaria ad usum quotidianum, ut sternere lectos, purgare domum, aut vestes, utensilia culinaria lavare, et similia. *Elbel num.* 394. *cum Sporer n.* 42. *Henno, etc. communiter.*

» 6. Excusantur Pistores, et Laniones, et si-
» miles oppidis populosis, et concursu festorum.*
» (*Dicit Tourn. tom.* 3. *p.* 348. *Coll.* 4.
» *cum Pontas, et Juenin, bene excusari Pisto-*
» *res, et vendentes merces, si aliter nequeunt*
» *se suosque sustentare; vel si non laborant,*
» *sunt aliis grave incommodum parituri*) *.

Utrum liceat conficere, et coquere panem? Quoad Pistores seu Furnarios, ait *Viva* eos communius a DD. non excusari, si possint illum con-

ficere die antecedenti ; Et idem dicunt *Sanch. D.* 18. *n.* 3. *et Bonac part.* 3. *n.* 9. sed excusant, si interveniant concursus Festorum, aut multitudo emptorum, vel utilitas Populi. Probabiliter tamen *Mazzot. loc. cit. et Salm. num.* 335, *cum Sa*, *Azor. Pasq. Leand. etc.* universe tales excusant, etsi ad panem conficiendum farinam cribrent, triticum terant. Ratio ; tum quia semper adest aliqua ex causis excusantibus, a *Sanch. et Bon.* mox assignatis : tum quia panis diurnus est aptior ad victum, et alias minima ejus penuria apta esset ad populum commovendum ; tum quia adest consuetudo Romæ, et crederem posse dici ubique cum *Spor. n.* 55.

Ita quoad Pistores, sed quoad alios, an adsit consuetudo permittens conficere panem ? Merito dubitat *Tamb. num.* 9. nisi concurrant plura Festa, vel nisi panis coctus non sit satis aptus; vel denique nisi sit necessarius ad usum illius diei, ut dixit de pastillis, quia tunc reducitur ad præparationem proprii victus. Ita *Tamb. n.* 9. *et* 11. *cum Sanch. Bon. et Fag.* De Lanionibus autem, vendentibus carnes, vide dicta *n.* 298.

» 7. Chirurgi, Pharmacopolæ. 8. Conflato» res ferri, et vitri, coctores laterum, calcis, » etc. et quicumque, quorum opus semel cœ» ptum non potest interrumpi sine damno.

Licitum est coquere calcem, vitrum, saponem, quia talium coctio plures requirit dies, Et hæc potest aliquando etiam inchoari die festo ad vitandum grave damnum, ut *Sanch. n.* 21. *et Sot. Pal. Trull. Nav. etc. cum Salm. d. n.* 348.

Licitum est pariter ferrare equos itinerantium, vel eorum qui summo mane iter sunt acturi, aut in agrum egressuri ad laborandum ; nam alias grave damnum paterentur. Est commune, *Salm. c.* 1. *n.* 353. *cum Sanch. n.* 14. *Sot.*

Trull. Nav. etc. ac Mazzott. dict. c. 2. Idcirco pariter possunt refici vomeres eorum, qui aliter die sequenti laborare non valerent. Sic etiam reficere vias, pontes, ut *Mazzott. ibid.*

» 9. Excusantur Molitores (*Vide supra Dub.* » 1. *n.* 577.), et Naucleri pendentes a ventis » 10. Piscatores halecum, thynnorum, etc. qui » certo tantum anni tempore id possunt.

Quæritur hinc 1. an occasio quærendi magnum lucrum excuset ab exercendis servilibus in die festo? Duplex est sententia probabilis. *Prima* affirmat, ut, tenet *Cajet. Summ. v. Festor. violatio, Angel. v. Feria. n.* 34. *Armilla v. Festum, n.* 20. *Holzm. tom.* 1. *pag.* 287. *num.* 546. *v.* Quarta. *Sanch. Cons. lib.* 5. *c.* 2. *dub.* 19. *cum Palac. Rosell. et Alcoz. P. Zachar. l.* 3. *p.* 1. *n.* 588. *Renzi de III. Præc. cap.* 3. *q.* 13. *Spor. de* 3. *Præc. c.* 4. *n.* 51. *Mazzott. c.* 2. *Elbel n.* 402. *Bon. p.* 3. *n.* 15. *Viv. art.* 2. *n.* 9. *in fin. Tamb. c.* 3. § 2. *n.* 80. *cum Dian. et Fill. Sayr. et aliis apud Salm. c.* 1. *n.* 349. Ratio, quia amissio magni lucri (scilicet extraordinarii, non autem mercedis diurnæ) idem est ac magnum pati damnum; ideo in *c. Licet de Feriis* Alexander III. dispensasse fertur, ut possent capi halecia in Dominicis, et aliis Festis, exceptis solemnioribus. (sed non sub mortali ut notat *Sanch. n.* 4.). Idque *Bus. hic cum Gob. Caj. Nav. apud Sanch.* recte extendunt ad piscationem thynnorum. *Secunda* tamen sententia, quam tenent *Roncag. c.* 3. *q.* 5. *R.* 11. *et Salm. ibid. num.* 350. *cum Suar. Reginald. Pal. Abul. etc.* negat excusare, quia, ut dicunt, non est idem amittere lucrum, quam damnum pati. Sed prima satis est forte magis probabilis, cum communiter illi, qui laboribus se sustentant, ratas habent occasiones talis magni lucri acqui-

rendi, et existimant magnum lucrum sustinere, quando magnum lucrum amittunt; in idem enim revera coincidunt, aliquid amittere, et prohiberi acquirere quod amplius acquiri non potest ut ait *Spor. dict. n.* 51. nam in *l. un. C. de sent.* magnum lucrum cessans gravi damno æquiparatur. Saltem in tali circumstantia dicendum videtur, præceptum Festi, prout humanum, non obligare cum tanta jactura, ut ait *Tamb.* Necnon *Ronc. d. l.* non negat saltem excusare magnum lucrum speratum, si esset tale, quod ex eo posset quis multas necessitates patiens, sibi providere et suis, *cum Suar. Reg. ex Fill.*

Ob eamdem rationem probabiliter dicunt *Tambur. cap.* 1. §. 2. *num* 7. *et Mazzott. de* 3. *Præc. cap.* 3. §. 2. contra *Salm. num.* 352. excusare etiam ab auditione Sacri, notabilis lucri amissionem. Vide *seq. Dub.* 5. *n.* 532. Merito autem reprobant *ibid. Salm.* illud, quod adhuc probabile putat *Tamb. cap.* 1. §. 3. *n.* 9. (et ei consentit *Viva q.* 4. *art.* 3. *n.* 12.) posse aliquem proficisci in Sabato ad venandum in nemore longinquo, licet in Dominica ibi non possit audire Missam, Communiter enim (ait *Tamb.*) excusantur itinerantes, et vectores mercium, qui pridie Festi iter aggrediuntur. Qui vero die Jovis venatum iret, communiter excusatur *apud Viv. ib. cum Sanch. March. et Pal.*

302. Quæritur 2. an excuset ratio otii vitandi? Adsunt tres sententiæ. *Prima* cum *Suar. Comit. et aliis ap. Croix n.* 586. omnino negat, quia pius finis otii vitandi non potest efficere, ut servile opus servile non sit: Sed hæc ratio non suadet, quia causa quando est justa, licet naturam operis non mutet, tamen excusat. Hinc *secunda* sententia, quam tenent *Sa*, *Sylv. et*

sequitur *Laym. l. 4. Tr. 7. c. 4. n. 2. in fine*, *et Mazzot. cum Pelliz. et Burgh. ap. Croix*, excusat eos qui nisi laborent, occasione otii versantur in probabili periculo peccandi. Si enim, dicunt, excusat periculum damni temporalis, tanto magis debet excusare periculum spiritualis. Hanc sententiam admittunt *Tamb. cap.* 3. §. 9. *n.* 18. *Viva art.* 2. *n.* 19. *Sanch. Dist.* 15. *n.* 13. *Croix d. n.* 586. *Zachar. l.* 3. *p.* 1. *n.* 586. tantum in casu, quo urgeret tentatio, quæ aliter vinci non posset, nisi laborando. Et sic etiam vere loquitur *Laym.* qui ideo dicit *cum Viva*, *et Spor. n.* 54. raro talem necessitatem laborandi accidere; Et hæc est *tertia* sententia, cui libentius me subscribo.

303. » 11. Excusantur instauratores fontiun, » pontium, viarum publicarum et similium, quæ » moram non patiuntur. 12. Sartores in operi- » bus necessariis, ut funeribus, nuptiis, etc. si » aliter fieri non potest, ut satisfaciant.

Sartoribus, qui in diebus profestis vestes suere non potuerint, licet eas perficere in Festis, urgente necessitate, v. g. funerum, nuptiarum, et similium; (dicunt *Salm.*) si advena careat vestibus decentibus: decentia enim status istius illos excusat. Ita *Salm. c.* 1. *n.* 344. *cum Laym. c.* 2. *n.* 2. *Trull. Dian. Pasq.* Eos excusant etiam *Viva a.* 2. *n.* 7. *Mazzott. c.* 2. *Spor. n.* 50. *et Croix n.* 562. *cum Laym. et Dian.* si alii expectent ad usum vestes promissas: Sed intelligendum (ait bene *Croix*) si aliter Sartores passuri essent grave incommodum. Idem dicunt *Salm. ib.* de Sutoribus cum *Viva n.* 12. *et Mazzott.* qui excusant calceantes novos calceos, ex consuetudine introducta.

» 13. Item Agricolæ ad cavendum damnum » ruri laborantes, ut si ob pluviam imminen-

» tem segetes vel fœnum congregent. *Bon. n.* » 13. *Fill. n.* 211. * (*Cum Croix n.* 558.)*.

» 14. Denique excusantur etiam mercatores, » qui clausis tabernis quædam vendunt; cum » præsupponere possint emptoribus ea tunc esse » necessaria, nec alias commode emere posse. » * (*Vid. sup. n.* 286.) *. De supra dictis V. » *Suar. Fill. Laym. Bon. ll. cc.*

304. » Sexta, *Utilitas*, non simpliciter ne- » cessaria, sed ad communem lætitiam, vel » splendorem, sic enim licet in adventu vel » ortu Principis laborare, ut perficiantur thea- » tra, ignes, vestes, etc. Quamquam monet » recte *Suarez*, præstare in hoc casu petere » veniam a Pastoribus. V. *Bon.*

Licitum esse constat, ob publicam causam, et honestam necessitatis, vel lætitiæ, puta ob victoriam, adventum, vel ortum Principis etc. conficere vestes, theatra, et similia. Extendunt hæc fieri posse etiam ob recitandam comœdiam, *Sanch. D.* 18. *n.* 27. *Tol. et Trull. Pasq. ap. Sal. c.* 1. *n.* 354. qui a fortiori extendunt ad taurorum agitationes; dummodo talia in die profesto præveniri non potuerint. Ratio, quia talia signa lætitiæ sunt Reipublicæ moraliter necessaria; et ideo permittuntur ex consuetudine. Nam ad hæc omnia, ut notat *Viva*, sufficit probabilis necessitas, aut probabilis consuetudo. Sic pariter permittit *Mazzott. d. c.* 2. conficere theatra, vestes famulorum, etc. causa nuptiarum, si pridie perfici nequiverint.

» Septima, excusat item, saltem a gravi pec- » cato, *parvitas* operis, seu temporis. Unde gra- » ve non videtur una hora laborare, ut habet » *Suar. l.* 2. *de fest. c.* 32. maxime, ut notat » *Laym.* si labor non sit nimis servilis, et fati- » gans corpus. Imo durum videtur mortalis dam-

» nare si quis duas, aut tres horas impendat.
» V. Fill. tr. 29. c. 1. q. 1. n. 105.

Quæritur. 1. quænam in hoc sit gravitas materiæ. Aliqui Canonistæ ap. *Suar.* ut ajunt *Salm.* c. 1. n. 319. ponunt pro materia gravi tertiam partem diei; sed hæc opinio communiter rejicitur. Alii contra nimis rigorose, ut *Azor. Bon. et Reg. ap. Croix n.* 594. ponunt unam horam, et hos impugnat *Suar. et Pal.* maxime, ut notat *Bus. cum Laym.* si labor non sit nimis fatigans. Alii ponunt pro materia gravi duas horas, ut *Ronc. c.* 3. *q.* 5. *R.* 5. *cum Sanch. Trull. et Salm. c.* 1. *n.* 320. *cum Pal. Elbel. n.* 395. *Holz. n.* 545. Et hanc *Spor., ac Mazz. cum March.* vocant communem sententiam. Idem sentit *Henno ap. Tour. p.* 350, si labor sit valde servilis, ut cædere lapides, fodere terram, etc. In aliis autem requirit tres horas. Alii vero generice loquendo, requirunt ad materiam gravem (et non improbabiliter) duas saltem, et aliquantulum plus quam duas horas, ut *Viva cum communiori*, ut asserit, et. *Dian. Gran. Henr. Bassæus, Leand. Vall. Ills. ap. Salm. n.* 319. *in fin. et ap. Croix d. l. cum Tamb. cap.* 3. §. 2. *n.* 1. qui dicit esse hanc sententiam nostra ætate jam receptam. Alii ut *March. et Gob. ap. Croix ib.* requirunt tres horas, quod *Viva et Mazzott.* etiam admittunt, si aliqualis necessitas, vel alia causa, concurreret, per se sola non sufficiens ad excusandum. *Busemb.* pariter *cum Fill.* ait durum esse damnare peccati mortalis laborem duarum, vel trium horarum. Consentit *Croix, lib.* 2. *p.* 1. *num.* 564. et concludit quod communior, et probabilior nunc est sententia non esse mortale, nisi laboretur saltem multum ultra duas horas, puta duas horas cum dimidia.

Quæritur 2. an peccet graviter, qui festo mandat sex famulis, ut laborent per horam? *Coninch. in Clypeo Tomo* 3. *art.* 5. affirmat, et pariter non negat *Arsdek*, cujus opinionem dicit probabiliorem *Croix n.* 581. casu quo docit minus mandet, ut laborent successive, nam si eodem tempore, consentiunt omnes cum *Sanch. Bon. Trull. etc. ibid. num.* 580. non esse mortale. Ceterum probabilior, et longe communior est sententia, quod in utroque casu non est mortale, ut *Viva Art.* 2. *n.* 11. *cum Bon. Sanch. Dec. l.* 1. *c.* 4. *n.* 12. *Ronc. c.* 3. *q.* 5. *in fine*, *et Salm. cap.* 1. *n.* 324. *cum Trull. Dian. Pasq.* Ratio quia operæ famulorum non uniuntur in unum: nequit autem dominus peccare magis, quam ipsi famuli, qui tantum leviter in hoc peccarent, cum leviter tantum unusquisque deficeret ab obligatione vacandi Deo. Secus certò esset, si dominus uni famulo mandaret pluries laborare in die festo usque ad materiam gravem.

» In forensibus autem, et judicialibus mate» riæ quantitatem non ex quantitate temporis, » sed qualitate operis desumendam, monet *E*» *scob. E.* 5. *c.* 3. *n.* 14. *ex Palao. l.* 1. *tr.* » 9. *d.* 2. *p.* 3. *n.* 4. Sic grave peccatum esse » asserit venditionem rei magni momenti, cum » magna solemnitate; licet brevi tempore fiat. » Quod intellige (secundum prædicta) nisi con» suetudo, vel necessitas excuset. » *Vide dicta* » *n.* 286. *in fin.*) ».

DUBIUM III.

Quæ opera Festis præcipiantur?

308. *Quomodo præcipitur in Festis auditio Concionis, et Missæ? Et Parochis concionari? Remissive.*
309. *An satisfaciat recitans sub Missa Officium, etc. An inserviens Missæ?*
310. *Quænam omissio sit gravis in audiendo Sacro?*
311. *An liceat audire successive duas Missas dimidias?*
312. *E quo loco possit audiri Missa?*
313. *An in audienda Missa requiratur attentio interna?*
314. *An satisfaciat se confitens tempore Missæ?*
315. *An extasim patiens?*
316. *An dormitans?*
317. *An confabulans, se vertens, aut calceans, aut deambulans, aut colligens eleemosynas, canens etc.?*
318. *In qua Ecclesia audienda sit Missa?*
319. *Quinam satisfaciant audiendo Missam in Oratoriis privatis? An satisfaciant audientes in litore, aut Castris?*

308. » RESp. præcipitur 1. Auditio concionis, non tamen sub mortali, nisi quatenus quisque tenetur discere necessaria ad salutem. V. *Trid. sect.* 24. *c.* 4. *de Reform.* » *Fill. hic c.* 8. *Bon. t.* 2. *d.* 5. *qu.* 1. *p.* 2. *n.* 27. *Suar. etc.* Dixi, *nisi quatenus etc.* » quia homines rudiores ignorantes præcipua » Mysteria Fidei, ea præsertim, quæ sub gra-

» vi obligatione eos scire teneri dictum est su-
» pra *l.* 2. *tr.* 1. *c.* 1. tenentur lege charitatis
» (si alias ea commode addiscere non possint)
» sub gravi peccato concioni, vel potius cate-
» chesi interesse. *Bon. d.* 2. *in præc.* 2. *n.* 28.
» addens, eo casu, concionem etiam Missæ præ-
» ferendam esse. *Trull. l.* 1. *c.* 1. *d.* 4. *n.* 12.
» *Fag. etc.* * (*Quando autem Episcopi tenean-*
» *tur concionem facere: Vide dicta n.* 269. *v.*
» *Hic obiter*) *. Præcipitur 2. speciali præcepto
» obligante sub mortali, audire Missam, hoc
» est morali, et humana assistentia, sive præ-
» sentia ei interesse. Est communis ex *cap.*
» *Omnes fideles*, et ex *c. Missas*, *de Conse-*
» *crat. dist.* 2. contra *Ang.* et *Rosellam*, qui
» semel, vel iterum negligere, dicunt esse
» veniale. * (*Est præterea damnata hæc pro-*
» *pos. ab Innoc. XI. Propos.* 52.) *. Obligat
» hoc præceptum omnibus festis omnes bapti-
» zatos usum rationis habentes: non autem in-
» fantes, amentes, vel cathecumenos. Ratio
» primæ partis est, quia est universale. Ratio
» secundæ est, quia assistentiam humanam ha-
» bere non possunt. Ratio tertiæ est, quia non
» sunt Ecclesiæ subjecti. *Card. Lugo d.* 22. *sess.*
» 1. et alii: *Navarr. Sanch.* et *Conin.*

Unde resolves.

I. Non est obligatio audiendi concionem in Parochia propria: tum quia DD. multi nullum hac de re præceptum agnoscunt; cum *Trident. sess.* 24. *c.* 4. *de Ref.* dicat, *tenentur, ubi id commode fieri potest*; tum quia, si qua obligatio fuit, ei derogatum est per privilegia Regularium, et generalem consuetudinem contrariam. *Suar. de rel. t.* 1. *l.* 2.

» c. 16. *Azor. Navar. Cened. Zerol. p.* 1. V.
» *præd. Trull. l.* 2. *c.* 1. *d.* 4. Vide *Barb.*
» *in Trid. sess.* 24. c. 4. Imo fratres Præ-
» dicatores, et Minores, et qui cum ipsis pri-
» vilegiis communicant, concionantes in suis
» Ecclesiis quovis anni tempore possunt audi-
» toribus suis concedere 18. annos, et 220.
» dies Indulgent. nomine Papæ. *Dian. p.* 4.
» *t.* 4. *R.* 22. *ex Rodriq. etc.* * (*Vide di-*
» *cta sup. num.* 269. *et dicenda apud Bus.*
» *n.* 323.) *.
» 2. Non est obligatio ad audiendam Missam
» feria quinta, et sexta, et Sabbato majoris
» Hebdomadæ, neque diebus Rogationum: *A-*
» *zor. Henriq. Suar. d.* 88. *sect.* 4.
» 3. In die Nativitatis Christi tantum teneris
» audire unam Missam. *Nav. Suar. Fill.*
» 309. » 4. Satisfacit, qui recitat sub Missa
» (ex obligatione) Horas Canonicas, vel pœ-
» nitentiam injunctam in Confessione; ut con-
» tra *Caj. Sylv. Ang. Armill.* docent *Suar.*
» *Sa, Rodriq. Fill. etc.* Ratio est, quia duo-
» bus præceptis potest simul satisfieri. * (*Idem*
» *sentiunt Spor. cap.* 4. *n.* 16. *Elbel n.* 359.
» *Salm. de Matrim. c.* 6. *n.* 20. *cum Pal.*
» *Bon. Sanch. et communissima*) †, ut v. su-
» pra *l.* 11. *t.* 2. *c.* 3. *dub.* 3. Idem de eo,
» qui confitetur tempore Missæ, affirmat *Regin.*
» *lib.* 19. *n.* 14. dummodo intentionem habue-
» rit audiendi Missam. Negat autem *Suar. d.*
» 88. *sect.* 6. *Azor. cap.* 7. *q.* 6. *Gordonus*,
» *Card. Lug. l. c.* si quidem possit differre
» Confessionem, nec adsit necessitas præcepti
» Confessionis. Idem dicit *Bon. disp.* 4. *art.*
» *ult. p.* 10. Ubi contrariam praxim quorundam
» excusat, vel ob necessitatem communicandi,
» vel ob intentionem audiendi Missam aliam, vel

» denique ob bonam fidem. * (Vid. infra
» *num.* 314.) *.
» 5. Satisfaciunt etiam inservientes Missæ,
» si recedant allatum necessaria, v. gr. vinum,
» hostiam, thus, etc. quia, cum hæc ordinen-
» tur ad officium, non censentur abesse, dum-
» modo non recedant ab Ecclesia, vel saltem
» non longe. V. *Bon.* * (*Ita etiam Lugo Disp.*
» 22. *Sect.* 1. *n.* 24. *et Salm. de Sacr. Miss.*
» *c.* 6. *n.* 21. *cum Sa, Nav. Sylv. Dic. etc.*
» *Et sic tenendum cum Elbel n.* 356. *Pal. et*
» *Bon. si sit per breve tempus, vel non exea-*
» *tur ab Ecclesia contra Dic. Leand. et Dian.*
» *apud Salm. dict. n.* 21.) *.

310. » 6. Peccat, qui non audit integram
» Missam; et quidem venialiter, si omittatur
» parva pars: mortaliter, si notabilis, v. gr.
» media, vel tertia pars. *Laym.* tamen, et alii
» durum putant, mortalis damnare eum, qui
» ab Offertorio usque ad finem adsit. Additque
» communiter excusari a mortali, qui audiunt
» a principio Epistolæ, vel secundum alios E-
» vangelii usque ad finem; vel ab initio usque
» ad Communionem. V. *Bon.* *l.* 1. *d.* 4. *q.*
» *ult. Card. Lugo d.* 22. *sect.* 1. *n.* 3.

Quæritur 1. quænam omissio in audiendo Sa-
cro sit peccatum grave? Diversæ sunt senten-
tiæ. *Prima* dicit esse grave omittere ab initio
usque ad Epistolam exclusive; ita *Tol. Bon.*
Nav. Torr. ap. Croix l. 3. *p.* 1. *n.* 665. *Se-*
cunda dicit esse grave, si omittatur inclusive
usque ad Epistolam; ita tenent *Viva quæst.* 9.
art. 3. *n.* 2. *Croix*; *et Salm. de Miss. Sacrif.*
c. 6. *n.* 2. *cum Sol. Suar. Tab. Azor. Fag.*
Con. Henr. Dic. etc. cum communiori, ut as-
serunt *Salm. Tertia* sententia dicit non esse gra-
ve, si omittatur ab initio usque ad evangelium

inclusive, modo audiatur usque ad ultimum Evangelium. Ita *Dicast. Pal. Lug. Tamb. Sa*, apud *Salm. et Cr.* Et probabilem hanc censent *Holzm. de* 3. *Præc. n.* 525. *Elbel n.* 258. *et apud Salm. ibid. Suar. Azor. Bonac. Layn. Henr. Rodr. etc.* Etiamsi omittatur *Credo*, ut *Lug. Henr. Burgh. apud Croix loc. cit.* quia *Credo* non est pars regularis. Hinc dicunt non peccare graviter, qui veniat ante Offertorium, ex quo, teste Isidoro, olim Missa incipiebat. Secunda sententia mihi est probabilior; Sed hanc ultimam (recte dicunt *Salm.*) quis neget esse probabilem in re, quæ pendet ab æstimatione hominum; cum sit fulcita tot et talibus Auctoribus?

Qui autem omittit omnia post Sumtionem, non peccat graviter, est commune cum *Croix n.* 666. Neque si omittat omnia ante Epistolam simul, et omnia post Sumtionem, ut *Suar. Ills. Fag. apud Croix.* Quid si omitteret etiam Epistolam? *Baun. et Llamas* etiam excusant, sed contradicunt *Pal. Suar. Con. etc. communius ap. Croix.* Omittere autem solum Offertorium sive ante, sive post Consecrationem non est grave, ait *Pasqi ap. Croix n.* 667.

Quoad Canonem autem certum est minorem omissionem esse grave. Quare grave quidem est omissio Consecrationis, et Sumtionis simul, ut communiter *ap. Salm. n.* 3. *et Croix d. num.* 667. Item si omittatur a Consecratione usque ad *Pater noster* exclusive. *Salm. ib. Croix lib.* 3. *p.* 1. *n.* 667. *Leand. et alii apud Croix.* Sed dubitatur, an omittere tantum communionem, vel Consecrationem sit grave? Affirmant ex communiori *Reg. Bon. Con. Avers. etc. cum Croix ib. Ronc. c.* 2. *q.* 1. *Pal. de Euch. p.* 16. *n.* 6. *Holzm. c.* 1. *n.* 52. *Salm. ibid. n.*

4. Immo *Pasq.* dicit esse grave, etsi una Consecratio omittatur, quia probabilius Sacrificium in Consecratione consistit. Alii tamen, ut *Lugo de Euch. D.* 22. *n.* 4. *Tamb. lib.* 6. *c.* 2. §. 1. *n.* 3. *Diana p.* 5. *tr.* 13. *R.* 16. *Escob. d.* 17. *n.* 126. a gravi excusant, etiamsi tota Consecratio omittatur: cum satis non constet, utrum essentia Sacrificii sit vere in Sumptione, vel Consecratione; Et probabile putat *Elbel n.* 358. *cum Suar. Hurt. Fag. Burghaber, etc.* valdeque adhærent *Spor. Viva, Laym. et Mazz.* Prima sententia videtur probabilior, quia (ut ajunt *Salm. et Holzm.*) licet non constet, an essentia Sacrificii consistat in Consecratione, vel Sumtione, constat tamen utramque ad integritatem substantialem Missæ pertinere. At quia contra non constat, an Ecclesia præcipiat sub gravi audientibus utrique parti interesse, ideo secunda sententia non videtur improbabilis. In die autem Parasceve non est obligatio audiendi Missam, si in eo occurrat Festum Annuntiationis, ut ait *Mazzot. de* 3. *Præcept. c.* 3. §. 1. cum communi, contra *Vasquez.*

5. Quæritur 2. an qui veniret ante Consecrationem, nec posset aliam Missam audire, teneatur saltem illam partem audire? Negat *Sanctius*; At omnino affirmandum cum *Sanch. Dec. lib.* 1. *cap.* 19. *num.* 6. *Salm. de Sacrific. Miss. cap.* 1. *num.* 13. *cum Lug. Suar. et communi*, quia remanent ea, in quibus consistit Sacrificium. Sed si veniret post Consecrationem, tunc non teneri reliqua audire dicunt *Henr. et alii ap. Salm. ib.* juxta dicenda *de Sacr. Miss. lib.* 6. *n.* 365. ubi dicemus valde probabiliter essentiam Sacrificii in sola Consecratione specierum consistere. Sed contradicit *Cont. Tourn. tom.* 3. *pag.* 353. inquiens, obligationem Mis-

sæ se habere instar Officii, quod recitari debet in parte, si nequit integre. Sed hoc non suadet, quia in Officio præcipitur oratio, unde qui nequit integræ orationi satisfacere, tenetur parti quam potest; sed ubi deficit essentia Missæ, cessat omnino obligatio, cum præceptum sit de audienda Missa, non autem de audienda ejus parte, quæ non est *Missa*. Ceterum sententia hæc affirmativa est valde probabilis, et in praxi tenenda (ut ait *P. Zachar. l. 3. p. 1. n.* 668.) et ex alia ratione, scil. quia audiri potest pars notabilis cæremoniæ ab Ecclesia præceptæ.

Quæritur 3. an omittens levem partem Missæ, teneatur supplere, si possit? Negat *Fill.* quia si omittit cum causa, tunc non peccavit; si sine causa, tunc jam veniale commisit. Sed probabilius contradicunt *Salm. n.* 15. *cum Leand.* quia, cum potest, tenetur Missam integram audire.

» 317. Non peccat, saltem mortaliter, qui a » duobus Sacerdotibus successive duas dimidias » Missas audit, ut habet *Nav. c.* 21. *Sa, Sot.* » *Henr. Dian. t.* 1. *tr.* 3. *R.* 18. *Bon. d.* 4. » *q. ult. part.* 11. *Hurt.* contra *Suar. Conc.* » *Fag.* quia audit integram Missam. Ob quam » caussam est probabile, * (*nunc improbabile*, » *ob damnatam ab Innoc. XI. propos.* 53.)* » etsi simul audiat, ut habet *Bon. l. c. Hurt.* » *et Dian.* contra *Regin. Conc. Card. Lugo*, » etsi quorum sententia videtur probabilior.

Quæritur igitur, an satisfaciat præcepto Missæ audiens duas illius dimidias partes successive a duobus Sacerdotibus? Ad hoc prænotanda est propositio 53. damnata ab Inn. XI. quæ dicebat: *Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro, qui ejus duas partes, immo quatuor si-*

mul. a diversis celebrantibus audit. Sed dubium est, si audiat successive? *Prima* sententia, quam tenent *Nav. cap. 22. n. 2. Sa v. Missæ auditio num. 2. Laym. c. 3. in fine, Cabass. T. J. l. 2. c. 32. n. 5. P. Zachar. lib. 3. p. 1. num. 611. March. tr. 4. tit. 2. qu. 1. d. 2. item Sot. Bon. Pal. etc. ap. Salm. de Sacr. Miss. c. 6. num. 7. Card. ap. Croix l. 3. p. 1. num. 611.* et probabilem putant *Salm. et Croix ll. cc. Viva de 3. Præc. quæst. 9. art. 3. num. 1. cum Diana, Pasqual. et Tamb. de 2. Præc. cap. 2. num. 10. Mazzot. c. 3.* §. 1. affirmat satisfacere etiamsi audiantur duæ partes dimidiæ inverso ordine; etiam, cum aliqua interpositione temporis, nimirum, horæ, ut sentit *Mazzotta.* Ratio hujus sententiæ tum quia auditio tunc bene terminatur ad unam Missam integram, si non physice, saltem moraliter; Tum quia, cum Christus sit principalis offerens Missæ, jam illæ duæ partes ab ipso integrantur; Tum quia illæ duæ medietates, licet non sufficiant ad unitatem Sacrificii, sufficiunt tamen ad unitatem obsequii ab Ecclesia præcepti, cum jam præstetur assistentia partibus Sacrificium componentibus. Hanc sententiam dicimus non esse satis probabilem. Si quis autem audiat Missam ab uno Sacerdote usque ad Consecrationem exclusive, et ab altero a Consecratione usque ad finem, putamus probabilem. Si vero audiat ab uno usque ad Consecrationem inclusive, et ab altero usque ad finem, probabiliorem censemus *secundam sententiam*, quod non satisfaciat, ut tenent *Suarez de festis sect. 2. Tourn. Tom. 3. p. 354. Coll. 5. Spor. de 3. Præcep. cap. 4. num. 23. Tamb. d. num. 10. Lugo disp. 22. num. 8. cum Azor. et Coninch.* Ratio potissima, quia Ecclesia præscri-

bit audire et assistere Missæ; quæ sit unum integrum Sacrificium; Sed sicut non dicitur unum Sacrificium illa Missa, quæ ab uno Sacerdote celebratur usque ad Consecrationem, et ab altero usque ad finem; ita nec dici debet assistere uni Sacrificio, qui duas Missæ dimidias partes a diversis Sacerdotibus audit.

Nec obstat dicere 1. ut ait *Viva*, quod si dicatur Missa ab uno, et eo deficiente, ab altero perficiatur, unum dicitur Sacrificium; nam respondetur tunc vere unum Sacrificium perfici, sed aliter res se habet in casu nostro, ubi duæ dimidiæ partes minime unum Sacrificium integrant. Non obstat 2. dicere cum *Croix*, quod cum Christus sit principalis offerens, bene ex illis duabus partibus unum conficitur Sacrificium; quia respondetur, quod licet Christus in illis duabus Missis sit unus offerens, tamen quia Christus tunc bis offert, ideo non jam conficitur unum Sacrificium, sed vere sunt duo Sacrificia diversa, quibus assistens quis per dimidias partes, non potest dici quod uni Sacrificio assistat, sed duobus Sacrificiis imperfectis. Ceterum omnes conveniunt, et dicunt, quod qui sine justa causa duas medias Missas sic audiret, nullo modo excusaretur saltem a peccato veniali, ut ajunt *Salm. Viva et alii communiter.*

312. » 8. Non satisfacit, qui sub Sacro dor-
» mit, * (*Vide infra n.* 316.) * pingit, do-
» cet; vel qui est post murum, aut aliam rem,
» tali loco, unde nihil audiri, videri vel no-
» tari possit, quid fiat; quia non censetur mo-
» raliter præsens. Satisfacit tamen surdus, cæ-
» cus, et quicumque (licet sit post ostium,
» aut columnam, vel in fenestra, vel procul
» a templo) ita est præsens, ut ex signis ex-

» ternis colligere possit; quid a celebrante aga-
» tur, spectata loci natura (etiamsi per acci-
» dens nihil audiat, videat aut intelligat);
» sitque pars per moralem conjunctionem ejus
» multitudinis, quæ dicitur præsens, et est in
» conspectu altaris. *Bon. l. c.*

Idem, quod *Bus.* asserit, docent *Lug. Reg. Dic. Leand. Bord. ap. Salm. de Sacr. c.* 6. *n.* 23. Sufficit enim audire Missam in Choro post Altare, vel per fenestram, quæ fert in Templo, etsi non cernatur Sacerdos; modo per alios assistens advertere possit, quid fiat. Ita *Croix num.* 641. *et Mazzot. l. c.* qui subdit bene posse audiri Missam post Altare; et etiam post parietem, aut columnam, modo assistens uniatur aliis audientibus. Et adhuc e loco extra Templum, si junctus sit multitudini protensæ usque ad Altare; ut admittunt etiam *Croix n.* 642. *et Elbel n.* 334. cum communi. Dicit autem *Mazzot.* non satisfacere qui in magna Basilica esset in aliqua Capella, et in altera distantissima fieret Sacrum, sed hoc non videtur probabile, si is bene possit respicere celebrantem, et quid agat; quisque enim qui adest in Templo, quamvis procul ab Altari, satis præstat Missæ moralem assistentiam, ut bene ait *Spor. de* 3. *Præc. c.* 4. *n.* 8.

An autem possit audiri Missa ab eo, qui e domo sua, interjecta via, respicit Altare? Affirmant *Sporer num.* 9. *et* 211. *ac Lug. Dic. Gob. etc. ap. Croix n.* 643. Idque non improbabiliter admittunt *Mazzotta l. c. et Elbel n.* 355. *cum Escobar* et pluribus, si distantia sit parva; quia ille jam satis moraliter assistit. Et huic non dissentit *Continuator Tournely tom.* 3. *pag.* 352. *num.* 3. Dicunt autem *Lugo*, *et Escob.* non obstare distantiam 30. passuum. Sed

Tumb. et *Gobat.* apud *Croix* ib. id non admittunt.

» Audiens debet esse attentus; saltem virtualiter, et in confuso, ut aliquo modo advertat, quid fiat. Hinc si quis nunc attendat, nunc fabuletur, ut tamen semper advertere possit, quid fiat, licet peccet irreverentia, non tamen damnandus est mortalis ».
» Imo *Con.* 3. *p. q.* 83. cum *Sylv. Rosel.* et *Med.* docet eum satisfacere, qui voluntarie toto sacro est distractus; modo sibi sit præsens, et cum reverentia externa assistat. Quod probabile esse docet *Laym.* contra *Suar. Bon.* et alios. V. *Con.* l. c. et *Card. Lug.* num. 26. et 27. Plura de tota hac materia vide » suprà l. 1. n. 163. et 165.

Circa debitam attentionem ad Missam, quæritur 1. an ad satisfaciendum præcepto Missæ requiratur etiam attentio interna? Adest duplex sententia. *Prima* negat, quia Ecclesia actus internos non præcipit; itaque sufficit assistere attentione externa morali; ita ut possimus testari quæ fiunt. Ita *Lugo de Euchar. D.* 22. *S.* 2. *n.* 71. *et Con. Dic. Pell. Henr. Syl. Med. Hurt.* et alii multi *ap. Salm. de Sacr. Miss. cap.* 6. *num.* 38. et probabilem vocant *Laym. Less. Mazzot. c.* 3. §. 1. *Zachar. l.* 3. *p.* 1, *n.* 658. (cum communi, ut asserit) *ac Spor. n.* 18. *etc. Secunda* tamen sententia communior et probabilior, quam tenent *S. Th. in* 4. *D.* 15. *q.* 4. *art.* 2. *q.* 4. *Elbel n.* 435. *Sporer n.* 13. *Laym. Bonac. Dian. et alii cum Salm. d. c.* 6. *n.* 39. affirmat requiri attentionem internam; quia Ecclesia, licet non possit præcipere directe actus internos, potest tamen indirecte. Juxta autem sententiam hanc, sufficit (ut dicunt *Salm. n.* 41. *cum Caj. Sot. Suar. Nav.*

l. c. n. 10.) ad satisfaciendum, sicut in Officio, attentio virtualis, scil. quod quis sub initio habeat intentionem attendendi, et illam non mutet; nam si postea distrahatur; etiam advertenter, sed non advertat se distrahi a Missa, vel ab Officio, etiam satisfacit: quia iste, licet voluntarie se distrahat, non tamen distrahitur voluntarie a Missa. Ita *Salm. n.* 42. *cum Caj. Sot. Suar. Nav. et Sanch.* cum pluribus. Attentio autem sufficiens ad Missam duplex est, 1. ad verba et actiones Celebrantis, animo colendi Deum. 2. ad Mysteria, vel ad Deum, scil. ad contemplanda ejus Attributa, Amorem etc. modo attendatur ad principaliores partes Missæ, et præcise ad Consecrationem, et Sumtionem; At post factum, bene advertit *Elbel n.* 337. *cum Tamb. et Sporer n.* 16. quod nemo anxius esse debet ob scrupulum hujus attentionis non præstitæ, quia sufficit habuisse intentionem generalem colendi Deum.

Ceterum primam sententiam, quam *Croix lib.* 4. *n.* 1341. vocat spectata ratione probabiliorem, et *lib.* 3. *p.* 1. *n.* 658. vocat communem, negari non potest esse satis probabilem, juxta dicenda *de Hor. Canon. lib.* 4. *n.* 177. Et a fortiori quoad missam audiendam, cui sufficit præstare assistentiam moralem, ut dicunt *AA. citati cum Renzi de* 3. *Præc. c.* 3. *q.* 5. quin expresse requiratur oratio. Saltem (dico), stante auctoritate tot tantorumque DD. hanc sententiam tuentium, sat dubia videtur Ecclesiæ Lex (ab AA. contrariis supposita) quæ etiam ad attentionem internam, ac ad orationem audientes obliget, cum plures graves DD. ut *Less. Suar. Med. etc.* doceant ad Missam audiendam non esse opus orare, sed tantum intendere Deum colere. Hinc *Croix l.* 6. *p.* 2.

n. 1740. ponit contrariam inter sententias rigidas periculosas in praxi, ratione scrupulorum, quibus illa semper est obnoxia. Intelligitur tamen, nisi distractio sit talis, ut audiens nullo modo attendat ad Missam, ut notat *Tr. l.* 3. *p.* 1. *n.* 659.

314. Quæritur 2. an satisfaciat, qui tempore Missæ se confitetur? Resp. negative cum sententia communi, quam tenent *Contin. Tournely t.* 3. *p.* 351. *cum Tab. et Pontas*, *Salm. de Sacr. Miss. c.* 6. *n.* 46. *Tamb. de* 1. *Præc. c.* 5. *n.* 25. *Escob. c.* 9. *n.* 183. *Con. de Euch. q. ult. p.* 11. *n.* 26. (qui a contraria sententia se retractavit) *Holzm. de* 3. *Præc. c.* 1. *n.* 527. (qui oppositam vocat improbabilem) item cum aliis *Lugo de Euch. D.* 22. *n.* 22. qui docet hanc nostram omnino tenendam. Utuntur autem diversis rationibus; *Bon.* enim et *Bassus* negant, quia non oraret; sed huic obstat id, quod docent *Suar. Less. Med. Gob. ap. Croix n.* 634. ut mox supra diximus, scilicet quod sufficit audire Missam colendo Deum, pro quo cultu oratio non est absolute necessaria. Melius *Tamb. Dic. Pasq. etc.* negant, quia nec externa præstaretur attentio, dum confitens tunc adesset ut reus, non jam ut offerens Sacrificium cum Sacerdote. *Secunda* vero sententia affirmat satisfacere, si se confitens aliquo modo attenderet simul ad Missam. Hanc tenent *Pal. Tr.* 22. *pun.* 16. *n.* 4. *cum Reg. et Molf. Gob. tr.* 5. *n.* 258. *Less. Conf. mor.* 1. *Missa cas.* 2. (sed *Less.* requirit audiri saltem bonam partem Sacri ante Confessionem) item *Hurt. de Resid. p.* 1. *R.* 8. *n.* 26. et probabilem putant *Croix l.* 3. *p.* 1. *n.* 655. *Zachar. l.* 3. *p.* 1. *n.* 655. *et Elbel de* 3. *Præc. n.* 345. cum *Ficher*, *ac Pell.* Ratio, quia talis

bene assisteret moraliter, dum per piam actionem Confessionis satis Deum directe coleret. Item (dicunt *Gob. et Elbel*) Confessio facta Sacerdoti est, ac si fieret Christo, quis autem negabit confitentem Christo peccata sua, Missæ non satisfacere? et idem dicunt *Elbel n.* 342. *Zach. n.* 656. (cum communi, ut asserit) *et Pal. ac Gob. apud Croix n.* 656. de Sacerdote excipiente Confessiones. Hæc *secunda* sententia non videtur omnino probabilitate destituta, et olim probabilem ipsemet censui; sed quia postmodum observavi eam a pluribus gravibus DD. rejici, modo non audeo probabilem dicere. Absolute autem illam tenet, et consuluit *Croix l. c. cum Less.* casu, quo obligati ad Missam essent famuli, qui aliter non confiterentur; tunc enim (ut ait) saltem præsumitur quod Ecclesia consentiat. Vide dicenda *n.* 332. *v. Non excusatur.* Commune vero est, quod satisfacit qui inter Missam examinat suam conscientiam; sicut qui legit librum spiritualem; nisi legeret historiam sacram animo discendi stylum, ut *Suar. Croix n.* 654. *etc.* Sicut etiam celebrans potest audire Missam alienam, ut probabilius putant *Croix cap.* 657. *Zachar. n.* 657. *et Spor. n.* 16. quia hic dum celebrat, jam orat.

315. Quæritur 3. an satisfaciat præcepto qui, dum Sacrum audit, extasim patitur? Negant *Lug. Torr. Leund. apud Salm. Lug. de Euch. D.* 22. *num.* 19. item *Torre c.* 1. *num.* 205. quia tunc, cum sit alienatus ab usu sensuum, non assistit præsentia humana, et morali. Sed satisfacere affirmant *Salm. ex n.* 206. *cum Suar. Trull. Led.* et aliis: Quia tunc adest attentio ad Deum, quæ perfectior est præ aliis, ut communiter docent *DD. cum S. Th.* 2. 2. *q.* 83. *n.* 13. Utraque est probabilis. Sed probabilior

est secunda cum *Cont. Tourn. t.* 3. *p.* 352. quia in extasi non amittitur liberum arbitrium, ut docet *D. Th.* 1. 2. *q.* 113. *art.* 3. *ad* 2.

316. Quæritur 4. an dormitans inter auditionem Sacri, vel recitationem Officii, satisfaciat? Respondetur *cum Sanch. Cons. l.* 7. *c.* 2. *D.* 33. *Nav. et Salm. dict. c.* 6. *n.* 48. quod si post debitam intentionem audiat Sacrum, vel recitet Horas ea attentione, qua saltem advertat non omittere audire, vel dicere ullum verbum, licet vexatus a somno non attendat ad significationem, satisfacit, et saltem non peccat graviter.

317. Quæritur 5. an satisfaciat, qui audit Sacrum confabulando? *Bus.* hic affirmat, si confabulatio eum non impediat advertere, saltem in confuso, quid fiat. Sed verius contradicunt *Salm. d. c.* 6. *n.* 50. *cum Suar. Dicast. et Filli.* et eis adhærent *Laym. Bon. Trull. cum Sot. Med. et aliis ap. Croix n.* 653. *in fin.* qui dicunt non satisfacere, si confabulatio esset per magnam Missæ partem, et de re seria; secus, si esset per parvam partem, vel discontinuatim de re levi, quæ omnem attentionem non impediret: et sic sentit etiam *Elbel num.* 343. Sed huic ultimo neque omnino acquiesco; dum confabulatio etiam de re levi potest impedire attentionem externam.

Qui autem, dum audit Missam, se vestit, aut calceat, probabiliter satisfacit, ut dicunt *Dic. Leand. Nav. Caj. Bon. etc. cum Salm. n.* 52. Qui tamen deambularet audiendo Missam, dubitat *Bon.* an peccet graviter; sed dicunt bene satisfacere. *Dic. Gob. cum aliis ap. Croix n.* 424. Qui autem magnam Sacri partem insumit in colligendis eleemosynis, a pluribus excusatur, si sit in Ecclesia parva, secus

in magna: Ita *Henr. cum aliis apud Salm. n.* 52. Sed *Lessius apud Croix dict. n.* 652. indirecte eos excusat, si simul attendat ad Missam; Et vere talis distractio non videtur esse incompossibilis. Musici, Organœdi, et alii etiam satisfaciunt, si dum canunt, vel pulsant instrumenta, simul ad Missam attendunt; dum id etiam refertur ad eundem Dei cultum, ut *Croix d. n.* 652. *et Spor. n.* 16.

318. » 10. Præceptum audiendæ Missæ impletur quocumque loco, sive in Parochiali, » aut Cathedrali, sive in Regularium Ecclesia, sive in Oratoriis privatis, sive extra » Ecclesiam audiatur. Ratio est quia Ecclesia » tantum auditionem Missæ præcipit, non autem locum: ergo quovis loco impletur. * (*Ita* » *Salm. de Sacrif. Missæ c. 6. n. 1. cum Lugo, Dic. etc. communiter. Sed quoad Oratoria privata, vide n. seq.* 319.) * *Tol. l.* » 9. *c.* 7. *Azor. cap.* 6. *Rodr. Nav. Fill. Nug.* » *Suar. Conc. Bon. d.* 4. *q. ult. c.* 32. *n.* 4. » et plures. Quæ doctrina, licet certa satis sit, » nihilominus, quia post omnes supra citatos » Auctores a quodam Moderno, viro alias docto, in dubium vocatur, peculiari dubio examinanda est, ne cui (quia libenter obvius » est) scrupulus, aut conscientia nascatur erronea.

Hic operæ pretium est plura ad trutinam revocare circa privilegium Oratorii privati: et ante omnia refert adnotare verba Brevis Pontificii, quo solet hujusmodi Indultum concedi.

Clemens XIII, *Tibi NN. Diœcesis Neapolitanæ, qui (ut asseris) ex nobili genere procreatus exsistis, ut in privato domus tuæ solitæ habitationis Oratorio existente in Civitate N. et Diœcesi N. ad hoc decenter muro extructo, et ornato, seu extruendo ab omnibus domesticis*

usibus libero, per Ordinarium loci prius visitando, et approbando; de ipsius Ordinarii licentia, ejus arbitrio duratura, unam Missam pro unoquoque die, dummodo in eadem domo celebrandi licentia, quæ adhuc duret, alteri concessa non fuerit, per quemcumque Sacerdotem ab eodem Ordinario approbatum sæcularem, seu de Superiorum suorum licentia Regularem, sine tamen quorumcumque jurium Parochialium præjudicio, ac Paschalis Resurrectionis, Pentecostes, et Nativitatis Domini nostri Jesu Christi, nec non aliis solemnioribus anni festis diebus exceptis, in tua, et natorum, ac Familiæ tuæ, nec non Hospitum tuorum Nobilium præsentia celebrari facere libere et licite possis et valeas, indulgemus. Non obstantibus etc. Volumus autem quod Familiares servitio tuo tempore dicto actu non necessarii ibidem Missæ hujusmodi interessentes, ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia diebus festis de præcepto minime liberi censeantur.

Oportet nunc unamquamque Indulti Clausulam breviter ad examen ponere, ut difficultatibus occurratur.

CLAUSULA I. *Tibi N. N. Diœcesis Neapolitanæ.*

Hic quæritur, an Privilegiatus transferendo domicilium in aliam Diœcesim, poterit ibi illo uti? Affirmant communissime *Barbosa de Jure Ecclesiast. lib. 2. cap. 8. num. 16. Salas de Leg. D. 20. sect. 15. num. 123. Pasqual. tom. 1. de Sacrific. Miss. quæst. 629. Pellizzar. tom. 2. tract. 8. cap. 2. sect. 2. num. 152. Tambur. Meth. celebr. Miss. lib. 1. cap. 6. §. 4. n. 2. La-Croix lib. 6. p. 2. num. 269. cum Sylv. Bon. etc. Diana p. 4. tract. 4. Reg. 208.* cum aliis pluribus. Ratio horum est, quia hoc

privilegium est personale, cum non concedatur loco, sed personæ ob illius nobilitatem, quapropter, sicut cessante causa privilegii, privilegium cessat, ita perseverante ejus causa, nempe nobilitate personæ, privilegium perseverat. Nec obstare dicebant illud, *Tibi N. N. Diœcesis Neapolitanæ*, id enim non apponitur taxative, sed tantum demonstrative, nimirum, *Tibi qui nunc es Diœcesis Neapolitanæ*, et hoc, ne privilegium usurpari possit ab alio alterius Diœcesis, qui forte sit ejusdem nominis. Advertunt tamen præfati AA. quod semper requiritur inspectio loci ac approbatio ab Ordinario illius alterius Diœcesis. Sed his non obstantibus, sentio cum *P. Fortunato a Brixia de Orat. domest. p.* 62. *et P. Gattico eod. tit. c.* 22. *n.* 20. *ac Morella ap. Dian. loc. cit.* quod translato domicilio in aliam Diœcesim Privilegium cessat. Ratio quia in exemplaribus hodiernis hujusmodi indulti nomen Civitatis, et Diœcesis non solum applicatur personæ, nempe *Tibi Diœcesis N.* sed etiam ipsi Oratorio, cum ibi dicatur: *In privato domus tuæ solitæ habitationis Oratorio, in Civitate N. existente;* et aliquando additur etiam nomen Diœcesis; ergo sicut limitatur Privilegium circa personam, sic etiam circa locum. Et ideo puto Auctores pro prima opinione citatos olim fere communiter illam tenuisse, quia olim nomen Diœcesis apponebatur tantum personæ, non autem loco; sic enim habetur in exemplari relato a *Tamb. loc. cit. num.* 1. *Tibi Diœcesis N. ut in privato Domus tuæ solitæ habitationis Oratorio, ad hoc decenter muro extructo etc.* Sed hodie, posito quod nomen Civitatis, aut etiam Diœcesis apponitur adhuc loco, non dubitandum quin, non demonstrative, sed taxative apponitur. Præ-

terquamquod, etiamsi hoc dubium esset, hujusmodi Privilegium in dubio stricte est interpretandum. Scio *Tambur. in cit.* §. 4. *n.* 31. citando pro se *Pelliz.* mihi adversari dicentem, quod tale Indultum Oratorii late interpretari debet, cum sit privilegium Principis, quo nulli præjudicium inducitur. Sed oppositum mihi verius apparet, et *P. a Brixia l. c. c.* 3. *Animadv. I. p.* 91. asserit id commune esse apud omnes. Ratio quia alias communiter docent *Sanchez de Matr. l.* 8. *D.* 1. *n.* 1. *et* 5. *Bon. de Privil. D.* 1. *q.* 3. *p.* 7. §. 1. *n.* 5. *Suar. de Leg. lib.* 8. *c.* 27. *Salm. tract.* 18. *cap.* 1. *n.* 79. *cum Palao*, *Laym. Bass. Tamb.* et aliis passim, quod licet privilegia, prout sunt favorabilia, late, imo latissime sint interpretanda, tamen privilegia illa quæ juri communi derogant (sicut est hoc) regulariter stricte interpretari debent; quia privilegium contra jus commune continet et importat dispensationem, quæ semper est odiosa. Idque confirmatur ex *Reg.* 15. *juris in* 6. ubi dicitur: *Quæ a jure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda.* Dixi *regulariter*, nam excipiuntur aliqui casus, quos recensuimus in *Appendice de Privilegiis* posita *lib.* 1. *post Tract.* 2. *de Legibus*, vide ibi *n.* 7.

Dicunt autem *Pignatellus*, *et Pasqualigus*, posse Dominum, etiamsi per breve tempus maneret ruri, uti ibi privilegio Oratorii, cum privilegium hoc sit personale. Sed etiam hoc negandum cum *Ronc. de Sacrif. Missæ cap.* 5, *q.* 3. *vers. Quarto*, juxta verba ut supra relata Indulti, ubi dicitur: *In privato domus tuæ solitæ habitationis Oratorio.* Domus autem rusticana, ubi per breve tempus Dominus degit, nequit dici *solitæ habitationis.*

CLAUSULA II. *Qui (ut asseris) de nobili genere procreatus exsistis.*

Primo loco hic advertendum cum *Tambur. Meth. cel. Missæ l.* 1. *c.* 6. §. 4. *n.* 5. quod non verificata hac conditione nobilitatis, omnino corruit hoc privilegium; quia ex communi doctrina tradita a *Sanch. de Matr. lib.* 8. *D.* 21. *n.* 8. cum non verificatur conditio, qua non existente, privilegium non concederetur, privilegium cessat, eo quod conditio illa tunc requiritur ut causa finalis et principalis concessionis. Dicunt autem *Pignatell. Conf.* 68. *num.* 100. *et Pasqual. ac Clericat. ap. P. a Brixia in cit. Opusc. de Orat. dom.* sufficere ad id quamcumque nobilitatem sive ex genere, sive ex privilegio, sive ex dignitate, aut gradu, vel alio modo. Sed hoc negat præfatus *P. a Brixia*, dicens Pontificem principaliter ob nobilitatem moveri ad hoc Privilegium alicui impertiendum, et ideo non præsumi, quod velit illud participari ab eo qui non sit realiter nobilis. De cetero ait *Tamb. loc. cit.* illum hic censeri nobilem, qui per aliquot generationes artem mechanicam non exercuerit. Hinc censeo semper distinguenda esse loca, nam qui forte nobilis æstimabitur in aliqua Civitate, non æstimabitur talis in alia.

CLAUSULA III. *Ut in privato domus tuæ solitæ habitationis Oratorio, in Civitate N. exsistente, ad hoc decenter muro extructo, ornato, ab omnibus domesticis usibus libero.*

Nota 1. verba, *Muro extructo.* Dicunt hic *La Croix lib.* 5. *part.* 2. *n.* 266. *et Tamb. loc. cit. n.* 8. non esse opus quatuor muris cum janua, qui Oratorium ab aliis dividant locis, sed posse pro quarto muro aptari tapes, aut tela quæ reseretur, vel claudatur ad commodi-

tatem audientium Misam. Censet autem *P. Fortunatus a Brixia* non sufficere amplos armarios intra cavitatem parietis, qui lignea tabula post absolutum Sacrificium claudantur. Nulli dubium quod hujusmodi Oratoria decentius intra quatuor, vel saltem tres parietes in separato cubiculo construerentur; sed ego novi præfatos armarios in usu esse Neapoli, novique ab Archiepiscopo approbari. Et revera hujusmodi Oratoria sic formata non videntur juxta tenorem Indulti, ut supponit *P. a Brixia*, esse vetita, quia tabulæ laterales satis gerunt vices parietum; modo tamen Altare ligneum ita sit parieti colligatum, ut non sit amovibile, juxta Decretum S. C. Rituum emanatum die 3. Decemb. 1661. quo dictum fuit: *Habens Indultum eligendi Oratorium in propria domo, si quis voluerit ibi ædificare Altare ligneum, non indiget facultate Apostolica, dummodo Altare ligneum cum sacro lapide parieti colligatum amovibile non sit, et Altaris portatilis imaginem non præseferat.*

Nota 2. verbum, *Ornato*. Omnes conveniunt, locum Oratorii debere ita esse constructum, ut diversus discernatur ab aliis ad profanos usus designatis; ut ex ornatu sacrum appareat; imo ait *Pasqualigus quæst.* 618. *num.* 3. quod in his Oratoriis splendidior requiritur ornatus, quam in Ecclesiis; in quibus, cum adsit locus jam permanenter Divino cultui dicatus, per se locus venerationem sibi advocat, sed cum id cesset in Oratoriis privatis, ideo nitor ornatus venerationem supplere debet.

Not. 3. verba, *Ab omnibus domesticis usibus libero*. Dicunt *Pasqual. de Sacr. Miss. qu.* 618. *et Tamb. loc. cit. n.* 9. *ex Sa verb. Ecclesia n.* 3. quod occurrente necessitate, sicut per-

mittitur etiam in Ecclesia consecrata comedere, dormire, et similia agere, tanto magis ea permittenda in Oratorio, quod solum ad tempus est ad Sacrum usum deputatum. Addit *La Croix lib.* 6. *p.* 2. *n.* 266. quod hujusmodi actiones, licet absque necessitate fierent, non excedunt culpam venialem; docent enim DD. apud *Bonac. et Suar. de Relig. lib.* 3. *cap.* 5. quod illæ etiamsi fierent in Ecclesia consecrata non sunt mortalia, nisi fierent constanter, et per modum habitus, utendo Ecclesia vel Oratorio tamquam quocumque loco profano. Quo tamen casu censet *Pasqual. cit. q.* 618. *num.* 8. cum aliis, locum effici ineptum, et ideo cessare Privilegium; Saltem, ait *Tamb. ex Castrop.* tunc locum indigere nova approbatione Episcopi.

An autem sit illicitum supra tectum Oratorii vel Ecclesiæ ponere lectos, aut alia profana exercere? Negant *Roncaglia de Sacr. Miss. cap.* 5. *qu.* 3. *v. Primo, in fine cum Pignatell. et Croix cit. n.* 266. *cum Quarti et Tamb. num.* 9. *vers. Illud, ex Sanch. l.* 1. *n.* 26. *et Glossa in cap. unic. de Consecr. Eccl. in* 6. dicentes quod abstinere ab his erit quidem de congruentia, non vero de Præcepto; qui enim supra tectum Ecclesiæ dormit, extra Ecclesiam dormit. De cetero S. Carolus Borromæus in *Concil.* 4. *Mediol.* prohibuit ne supra Ecclesiam, Capellam, aut Oratorium, ubi Missa peragitur, locus sit in quo dormiatur, aut habitetur, aut quidquam profani fiat. *Sed P. Cattico c.* 23. *num.* 6. censet quod si alicubi aliter provideri nequeat ob angustiam domus Privilegiati, in hac re aliquid indulgendum.

CLAUSULA IV. *Per Ordinarium loci prius*

visitando, et approbando; ac de ipsius Ordinarii licentia, ejus arbitrio duratura.

Oratorium debet quidem ab Ordinario visitari, et approbari, ut aptetur in loco decenti, id vero non nisi semel et gratis. Approbato autem Oratorio, nequit deinde Ordinarius impedire, ne in eo celebretur, prout decisum refert *Barb. in Trident. sess.* 32. *Decr. de Observ. etc. num.* 19. Nomine *Ordinarii* veniunt tam Vicarius Generalis Episcopi, quam Capituli, Sede vacante ex *Sanch. de Matr. lib.* 5. *D.* 19. *num.* 3. *et* 5. Potest autem Episcopus etiam alteri hanc visitandi facultatem committere, cum hæc facultas Officio Episcopali perpetuo sit adnexa. *Sanch. ibid. D.* 31. *n.* 1. et alii passim.

Verba illa, *Ac de ipsius Ordinarii licentia, ejus arbitrio duratura*, asserit *Tambur. n.* 14. non in omnibus Indultis apponi, sed ubi apponuntur, si Ordinarius revocet licentiam; non potest quidem in Oratorio celebrari, tantum poterit ipse cogi, ut concedat, si neget injuste; *Tamb. cit. n.* 14. *ex* 15. Advertit tamen idem Auctor *n.* 16. *et Sanch. Consil. lib.* 7. *cap.* 1. *Dub.* 55. *n.* 7. quod verbum *arbitrio* differt a libera voluntate, unde ait non posse Ordinarium hujusmodi licentiam revocare sine justa causa. Justa causa tamen existente; bene poterit celebrationem suspendere, et non solum vi præfatæ clausulæ, sed etiam vi Tridentini ex citato Decreto in *Sess.* 22. *de Observ. etc.* ubi universe Episcopis, tamquam Delegatis Apostolicis, data est potestas statuendi, aut prohibendi quæ ipsis visa fuerint circa celebrationem Missarum.

CLAUSULA V. *Unam Missam pro unoquoque die, dummodo in eadem domo celebrandi li-*

centia, quæ adhuc duret, alteri concessa non fuerit.

Nota, *unam Missam*, *idest unicam*, ut declaravit (quicquid alii dixerint) Bened. XIV. in Bulla *Magno*; vide dicenda super hunc punctum *lib.* 6. *num.* 359. *vers. Notandum III.* Per verba autem, *Dummodo in eadem domo etc.* etiamsi unus ex duobus Dominis haberet proprium Oratorium in sua habitatione separata (vulgo *Appartamento*) ejusdem domus, nulliter alter Dominus Privilegium impetraret.

CLAUSULA VI. *Per quemcumque Sacerdotem ab eodem Ordinario approbatum secularem, seu de Superiorum suorum licentia Regularem.*

Quidam Auctor apud *Tambur. num.* 33. putavit per hanc clausulam, Sacerdotes indigere speciali obligatione ad celebrandum in Oratorio privato; sed recte id negat *Tambur.*, quia passim Sacerdotes solent tantum ex universali approbatione celebrandi, in prædictis Oratoriis Sacra facere.

CLAUSULA VII. *Sine tamen quorumcumque jurium Parochialium præjudicio.*

Clausula hæc importat, ut celebratione nequeant in privatis Oratoriis annumerare Matrimonia, jejunia, et similia ad Parochos spectantia. Importat etiam, ut non possint ministrare (quicquid dicat *Tambur.*) Eucharistiæ Sacramentum, sicut expresse prohibuit Benedict. XIV. in quadam Encyclica ad Episcopos Poloniæ; vide dicenda *lib.* 6. *n.* 359. *in fine, vers. Quæres hic.* Sacramentum autem Pœnitentiæ universe præscribitur in Rituali Romano a nemine posse ministrari domi, nisi ex rationabili causa.

CLAUSULA VIII. *Paschatis Resurrectionis, Pentecostes, et Nativitatis Domini nostri Jesu Christi, nec non aliis solemnioribus festis diebus exceptis.*

Advertit *Tamb. n. 7. ex Grav. p. 1. tit. 10. §. Sciendum*, nomine *Paschatis*, et *Pentecostes* tantum primam diem intelligi, in qua revera solemnitas est. Quinam autem dies subintelligantur pro Tò *Solemnioribus* vide *lib. 6. n. 339. v. ex quo deducitur 1.* ubi affertur Decretum S. C. illos explicans.

CLAUSULA IX. *In tua, et natorum, ac Familiæ tuæ, necnon Hospitum tuorum nobilium præsentia celebrare facere.*

Nomine *Tua* omnino requiritur præsentia Domini. Olim *Roncaglia de Sacr. Missæ c. 5. q. 3. vers. Quinto*, cum *Barbosa* probabilem putavit opinionem, posse celebrari Missam, assistente Familia, quamvis Dominus abesset, dicens particulam *Ac* (*in tua præsentia, et natorum, ac Familiæ*) intelligi *Vel*; alias (ait) non sufficeret præsentia Domini, si abesset Familia. Sed hodie sancitum habemus à Bened. XIV. in Decreto incipiente, *Cum duo nobiles* (vide Constitutiones Benedicti XIV. in extensum relatas in *Diss. Proleg.* sub initio *tom. 1. Parte 2. c. 3. Decr. 5.*) non posse celebrari in privato Oratorio, nisi actu intersit aliqua persona ex iis, quibus Indultum principaliter concessum et directum est.

Nominé *natorum*, dicunt *Pignatell. tom. 6. Cons. 58. n. 105. et Pasq. de Sacrif. Missæ q. 654. n. 1.* venire etiam Filios illegitimos, modo sint nati ex certo Patre, et de ipso constet. Sed *P. Gattico de Orat. dom. c. 25. n. 25. et P. Fortun. a Brixia eod. tit. cum Barb.* tenent venire tantum legitimos, non vero spu-

rios, nec naturales, donec hi legitimentur per subsequens Matrimonium, vel per auctoritatem Principis; atque hujus sententiæ ego magis adhæreo, cum hujusmodi Privilegium stricte sit interpretandum prout probavimus in explicando Clausulam I.

Nomine *Familiæ* veniunt quidem tam Consanguinei, quam Affines. Utrùm autem veniant omnes Propinqui cujuscumque gradus? Affirmant *Pignatell. Cons.* 94. *n.* 102. *et Pasqual. q.* 654. Verum tamen *P. Gattico loc. cit. num.* 76. sentit Privilegium non extendi nisi ad quartum gradum; quia (ut ait) præsens disciplina, postquam impedimentum Matrimonii ex carnali cognatione restrinxit ad quartum gradum, non respicit amplius ad gradus inferiores. Præterea, dicit *Tamburinus* cum *Pellizzario* gaudere Privilegio Propinquos, etiamsi vivant propriis expensis, et in separatis partibus, modo habitent in eadem domo. Sed communius et verius id negant *Pignat. loc. cit. n.* 95. *Pasqual. q.* 649. *Roncag. de Sacrif. Miss. cap.* 5. *q.* 3. *v. Sexto. Croix lib.* 3. *p.* 1. *n.* 627. *et P. a Brixia pag.* 83. quia ex Indulto requiritur, ut Cognati non solum degant in eadem domo, sed etiam ut sint de ejus familia.

Nomine tandem *Hospitum*, dicit *P. a Brixia pag.* 93. *cum Pelliz. et Gattico* admitti posse etiam Hospitem (modo sit nobilis juxta Indultum) unius diei: et adhuc qui ad prandium invitatur a Privilegiato, ut de Privilegio participet. Non possunt tamen de eo gaudere Hospitis Famuli, cum non sint de Privilegiati familia.

CLAUSULA XI. *Volumus autem quod Familiares servitio tuo tempore dicto actu non necessarii ibidem Missæ hujusmodi non interessen-*

tes, *ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia diebus festis de præcepto minime liberi censeantur.*

Ut ergo Familiares Privilegio Oratorii gaudeant, requiritur 1. ut vivant expensis Domini, et ejus servitio incumbant ex *c. sicut nobis*, *de Verb. sign. in* 6. Requiritur 2. ut actu ipsi sint necessarii servitio Domini. Requiritur 3. ut actu sint necessarii, non solum aliquando intra diem, sed tempore quo Missa celebratur; ita recte *P. a Brixia pag.* 96. *cum Gattico*, idque patet ex verbis Indulti. Censet autem *Pignatellus Cons.* 98. *num.* 107. quod Familiares utiles servitio habendi sunt pro necessariis; idque admittit *P. Gattico cap.* 25. *n.* 19. saltem casu quo Famuli sint necessarii convenienti decori Domini. Sed neutrum concedit *P. a Brixia* ex principio pluries supra repetito, quia Privilegium hoc stricte, et juxta rigorosam proprietatem verborum est interpretandum; tantum admittit cum Gattico unicum Famulum, qui reputetur moraliter necessarius ut assistat Domino in iis quæ tempore Missæ ei occurrere possunt. Familiares autem Cognatorum non gaudent hoc Privilegio, nisi assumantur ab ipso Privilegiato ut assistant, et sint necessarii modo prædicto, Cognatis qui sunt sub cura Privilegiati.

319. Dubitatur 1. An gaudeant Famuli viventes quidem expensis Domini, sed habitantes extra ejus domum? Negant *Bon. Barb. Lezana*, *et Gobat. apud Croix lib.* 6. *pag.* 2. *num.* 272. Sed affirmant *P. Mazzotta tom.* 3. *pag.* 183. *Pelliz. Man. tract.* 8. *c.* 2. *Sect.* 2. *q.* 22. *P. Gattico ap. P. a Brixia pag.* 98. *et Palaus*, *Diana*, *Quarti*, et alii apud *Croix loc. cit.* quorum sententia non videtur repro-

banda, et Familiares illi assistant continuo servitio Domini, et revera (ut diximus) sint Domino necessarii tempore Missæ.

Dubitatur 2. An omnes extranei audientes Missam in Oratorio privato, satisfaciant præcepto? Affirmant *Bus. cum Azor. et aliis*. Sed merito opinionem hanc rejiciunt *Tamb. Meth. celebr. Miss. lib.* 1. *c.* 4. §. 4. *n.* 34. *Sporer de* 3. *præc. c.* 4. *num.* 14. *Mazz. de Sacr. Miss. cap.* 3. *pag.* 183. et alii, ex verbis Indulti ubi dicitur: *Volumus autem ut qui non sunt de Familia, non censeantur liberi ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia.* Nec obstat dicere, quod extranei illi jam Missam audiunt, et de loco non adest præceptum; verba enim illa, *Volumus etc.* ajunt apponi de stylo Curiæ, pro tempore quo olim Missa audienda erat in Parochia. Sed recte respondet *Tamburinus*, quod Pontifex dicendo, *Volumus etc.* satis clare imponit præceptum etiam de loco, jubendo et qui non sunt de Familia, teneantur audire Missam, non jam in Parochia, sed in Ecclesia publica excluso Oratorio privato.

Dubitatur 3. An aliquando teneatur Dominus uti Privilegio Oratorii, si non possit Ecclesiam adire? Videtur negandum; quia si tenetur uti suo Privilegio, privilegium redderetur onerosum. At merito affirmant teneri Dominum, si commode Sacerdotem habere potest. *Pasqual. q.* 662. *n.* 4. *Gattico c.* 25. *n.* 33. *et P. Fortunat. a Brixia p.* 101. non quidem ex vi privilegii, sed ex vi præcepti, quo obligat ad Missam audiendam omnes qui illud sine gravi incommodo implere valent. Hinc (ut etiam recte ait *P. a Brixia pag.* 112. *cum Nugnez, Pasqual. et Gattico*) tenetur Privilegiatus,

si commode potest, providere de Sacerdote, non solum sibi, sed etiam aliis de Familia, si quis eorum nequit ad Ecclesiam accedere.

Probabile autem est, quod satisfaciat quicunque audit Missam in littore, aut in castris, *Croix num.* 629. *cum Bon. etc. DD. cit.* Notandum hic, quod Oratoria in domibus Episcoporum; Religiosorum, vel Missionariorum privilegiatorum, vel alibi erecta, et benedicta ab Episcopo, cum janua in via (intellige hoc pro domibus laicorum), illa non sunt jam Oratoria privata, sed veræ Ecclesiæ; quare in iis audientes Missam bene satisfaciunt, et in quibuscumque Festis. Vide *Croix num.* 626. et vide *Tr. de Euch. lib.* 6. *ex n.* 357.

DUBIUM IV.

An sit obligatio audiendi Missam in Parochia Dominicis, et Festis majoribus?

320. » Resp. Etsi id quidem decens sit, » non tamen est obligatio. Est communis Au» ctorum (quos vide *superiore dub. cas. ult.*) » et ut ait *Card. Lugo disp. 23. sect. 1. num.* » *2.* certa; etsi *Marchantius in Candelabro my*» *stico t. 1. c. 7.* et in *Resolutionibus moralibus* » *in forma manualis editis c.* 8. in dubium vo» cet, scrupulumque movere conetur. Ratio est » 1. Quia nullum extat ea de re præceptum. » 2. Quia *c. Ut Dominus*, jubetur Parochus » ante Missam ejicere eos, qui, proprio Paro» cho contempto, insthic Missam audire vellent; » ergo sine contemtu (formali) licet. 3. Quia » *c. Si quis, de Consecr.* jubentur ii, qui » habent Oratorium domi, in majoribus festi» vitatibus audire sacrum in Parochia, vel in » civitatibus. 4. Quia universalis fidelium, et » ipsorummet etiam Parochorum doctorum, et » Confesiariorum (qui pœnitentes hac de re » non interrogant) consuetudo id non tan» tum, ut loquitur *Marchant. l. c.* insinuat, » sed manifeste docet. 5. Quia *Trid. sess. 22.* » *c. 7.* tantum dicit, populum debere moneri » (non autem teneri) ut frequenter adeant » Parochias, saltem Dominicis, et festis majo» ribus. V. *Fagund. Lug. Barb. Zened. Trull.* » *lib. 3. c. 1. dub. 6.*

321. » Neque obstat, quæ *March.* objicit, » ut 1. Quod jura antiqua decernant contra» rium, eo quod Sixtus IV. *De Tregua*, *et*

» *pace*, præcipiat, ne Mendicantes prædicent,
» non teneri audire Missam in Parochia Domi-
» nicis, et festis. Nam in primis ex illo *Sixti*
» decreto nihil sequitur, cum is non dicat te-
» neri, sed tantum prohibeat, ne publice *præ-*
» *dicetur, non teneri*. Cum enim honestissimum
» sit populum audire missam in Parochia, id-
» que suadere deceat, minime deceret, id (pu-
» blice præsertim) dissuadere; nam inde scan-
» dala, et proprii Parochi contemptus sequi
» possent; et hoc est, quod Sixtus cavere vo-
» luit. Deinde, esto antiqua forsan aliqua jura
» id habeant, eis posterioribus temporibus, per
» varia privilegia, receptamque consuetudinem
» universalem, est derogatum. *Cajet. Lugo*,
» *etc. Auctor. cit.*

» Nec obstat 2. Quod multos Canonistas eam
» opinionem secutos asserit. Esto enim olim
» quidem sic senserint: hoc tamen tempore,
» post tot, et tam ampla privilegia, post tam
» claram, et diuturnam consuetudinem, post
» Eminentiss. Cardin. declarationes, et ipsorum
» etiam Pontificum nota decreta contraria (*ut*
» *vid. seq. Resp.*), an aliqui id doceant,
» nescio.

322. » Nec 3. Locus Trid. paulo ante in
» resp. citatus, quem objicit, ut patet ex ipsis
» verbis, et declaratione Eminentiss. Cardin.,
» Auctorumque communi explicatione.

» Resp. 2. Episcopus non potest censuris,
» mulctis, aliisque pœnis cogere ad audien-
» dam Missam in Parochia. Est contra *March.*
» *l. c.* ubi ait, *Regulares ita communiter re-*
» *spondere, ut privilegiorum suorum fimbrias*
» *magnificent, et dilatent philateria*: et con-
» tra Auctorem Parochiani obedientis. Ratio
» autem est, quia, ut ait *Navarr.* Episcopus

» non potest tollere (nec restringere) jus com-
» mune, et generalem totius orbis consuetudi-
» nem. Ita docent præter *Auct. sup. cit. S. Ant.*
» *p. 2. tit. 9. c. 10. §. 1. d. 4. Sylv. v. Mis-*
» *sa. Tolet. Laym. l. 4. t. 7. c. 3. etc.* et com-
» mun. omnes Theologi, et Canonistæ moder-
» ni; afferuntque *Azor. t. 1. l. 7. c. 8. q. 6.*
» *et Card. Lugo disp. 22. lib. 1.* pro hac sen-
» tentia declarationem Card. in *Trid.* quæ ex-
» presse habet: *Non posse Ordinarium mul-*
» *ctis, et pœnis cogere ad audiendam Missam,*
» *vel Concionem in propria Parochia, etiam*
» *in casu negligentiæ, et contumaciæ.* Et, si
» quis his duobus tanquam Regularibus, mi-
» nus fidat, legere potest eamdem declarationem
» *ap. Barb. in Trid. sess. 22. cap. 8. de Sa-*
» *crif. Miss. et sess. 24. de reform. c. 4. num.*
» 12. Item *tr. de Offic. et Potest. Parochi*,
» ubi eamdem sententiam *Barbos.* ipse sequitur,
» et pro ea supra viginti Auctores celebres
» partim Theologos, partim Canonistas, qua
» Regulares, qua non Regulares citat. Vid.
» *ejusdem Remissiones* in Trident. impress. An-
» tuerpiæ Anno 1644. et *Zerolam in praxi*
» *Episcopali p. 2. v. Parochia, et p. 1. v.*
» *Missa*, §. 6. Idem disertis verbis confirmat
» Clemens VIII. Anno 1592. 22. Decembr.
» decreto suo, circa hanc ipsam controversiam
» Duaci excitatam, quo eam dirimit, his ver-
» bis; *Præsenti nostro decreto sancimus, li-*
» *bere secularibus, Christique fidelibus univer-*
» *sis, Missas diebus Dominicis, et Festis aliis*
» *majoribus audire in Ecclesiis tam Fratrum*
» *Prædicatorum, quam aliorum Mendicantium,*
» *nec non etiam Collegii Societ. JESU, juxta*
» *eorum privilegia, et antiquas consuetudines,*
» *dummodo id in contemptum Parochialium*

» *Ecclesiarum non faciant; et tam dictis fratribus, Prædicatoribus, ac Presbyteris dictæ Societatis, quam aliis privilegiatis, quibus id a Sede Apostolica indultum est, idoneis tamen, et ab Ordinario approbatis; peccata sua, etiam Quadragesimali, et Paschali, et quovis alio tempore confiteri licite posse*, etc. Quod si vero dicta privilegia, et alia similia clarius cognoscere lubet, inspiciatur (ut alia taceam) Compendium privilegiorum Societatis JESU, ubi præter Leonis X. clara sunt verba Pauli III. in *Extrav.* data Anno 1549. Kalend. Novemb. quæ incipit, *Licet debitum*; qua *omnibus Christi fidelibus, cujuscumque conditionis, qui verbi Dei prædicationibus in templis ejusdem Societatis interfuerint, concedi, ut ibidem Missas audire, et Sacramenta recipere libere, et licite valeant, neque ad id ad Parochiales Ecclesias accedere teneantur.* Porro, ne quis miretur, tam ampla privilegia Regularibus concessa a variis Pontificibus, placebit inspicere eorum Bullas, in quibus reperiet motiva gravissima: aut si nec inspicere lubet, recogitet saltem, Deum ipsum Innocentio III. (dum vidit Ecclesiam Lateranensem jam jam ruituram) ostendisse eam sustentari a S. Dominico, et S. Francisco. Consideret, quod, sicut olim in varias orbis plagas, et in ipsam Germaniam doctrina Christi translata est opera Regularium, ita sine eorum subsidio conservata diu non fuisset, vel saltem minus floruisset. Et denique, ne Regularibus succenseat quisquam, quod privilegia sua tueantur, sciendum est, quod sine consensu Sedis Apostolicæ iis renunciare, aut cedere non possunt, ut *v.*

» *lib.* 2. *Decret. tit.* 43. *de Arb. c.* 5. imo,
» etsi faciant, irritum fore, et peccaturos:
» quia injuriam inferrent Ordini, et Ecclesiæ
» toti. Nunc ad argumenta *Marchantii* breviter
» respondeo.

» 1. Affert auctoritatem cujusdam P. Ca-
» puccini, qui Parochianum obedientem scri-
» psit; Et huic quidem me paulo ante sat
» multas, gravesque auctoritates opposuisse exi-
» stimo.

» 2. Ait, quorumdam Episcoporum pra-
» xim esse contrariam, eamque fundari in ju-
» re antiquo, et novo *Trid. loc. cit. sess.*
» 22. *et sess.* 24. ubi dicit, teneri unumquem-
» que Parochiæ suæ interesse, ad audiendum
» verbum Dei, et rudimenta Fidei: hæc au-
» tem in plerisque locis ruralibus docentur
» in Missa: ergo etiam ad Missam possunt
» compelli.

323. » Resp. 1. Praxim istam (sicubi est)
» paucorum esse, et contrariam praxi com-
» muni Episcoporum, in omnibus regnis, et
» provinciis, et insuper Præsulis summi.

» 2. Praxim istam nec fundari in jure an-
» tiquo, cum illi (si quod fuit) per privi-
» legia sit derogatum, et abrogaverit consue-
» tudo; nec in novo, tum quia *Trid. l. c.*
» loquendo de concionibus, et catechesi, nul-
» lam fecit mentionem Missæ, et in pœnali-
» bus non valet illatio; Tum quia *Trid.*
» expresse addit (quod *Marchantius* in sua
» citatione omittit, cum tamen ad rem pluri-
» mum faciat), *si commode fieri potest*; Tum
» quia nec illam quidem obligationem, quoad
» conciones, esse receptam ostendit universa-
» lis Ecclesiæ consuetudo, eo quod forte re-
» gulariter *commode fieri non poterat*, ut

» notat *Cardin. Lugo l. c.* Neque Catechesis
» communiter docetur in Missa, nisi forte in
» pagis, ubi rarius contendunt Regulares cum
» Parochis de re præsenti. Denique nescio, an
» non Episcopi, de quibus loquitur, ex nu-
» mero forte sint eorum, de quibus Pius V.
» in Bulla, *Etsi Mendicantium*, queritur,
» quod, etsi, Episcopi Ordines mendicantes
» merito colere, et adjuvare deberent, non
» solum id negligant, verum etiam Concilii
» Tridentini verbis in pravum sensum detor-
» tis, eos incommodis, et perturbationibus af-
» ficiant.

» 3. Citat decreta Synodi Leodiensis, et Na-
» murcensis, subjungitque: *Quis vero audeat*
» *hæc contemnere, et Patres istius Synodi,*
» *inter quos multi Theologi fuerunt?*

» Resp. Decreta ista (et si quæ forte sunt
» similia) intelligenda esse, ne cum contemptu
» proprii Parochi audiant Sacrum extra Paro-
» chiam; aut si quem sensum alium habent,
» non esse recepta, vel usu abrogata. Ita *Auct.*
» *cit. communit.* Videri potest *C. Lugo loc. cit.*
» *Barb. et Zerol. ll. cc.* et dignissimus lectu
» libellus *Francisci Pontani* Concionatoris regii
» cujus titulus: *Responsa ac quæsita cujusdam*
» *primarii Prælati, etc.* excusus primum Gal-
» lice Nancæi, Anno 1625. postea vero latini-
» tate donatus, et recusus Viennæ Austriæ,
» typis Michaelis Rictii, anno 1634. Mitto ra-
» tiones ceteras, quibus frequentationem Pa-
» rochiæ (sine obligatione tamen) persua-
» dere conatur: cum eam, utpote honestam
» in primis, atque decentem, minime impro-
» bare, sed erroneam tantum conscientiam im-
» pedire intendam: ne videlicet cum persua-
» sione obligationis Parochialia, vel cum appre-

» hensione peccati Regularium templa frequen-
» tentur.

Bened. XIV. de Syn. lib. 7. c. 64. n. 7. ostendit (contra *Juenin. et Van-Esp.*) nunc non esse obligationem audiendi Missam in Parochia.

DUBIUM V.

Quæ excusent ab auditione Sacri?

324. » RESp. Duæ sunt causæ, quarum al-
» tera si adsit, non teneris curare celebrari pri-

» vatim in portatili cum privilegio, neque » (etsi id consilii sit) preces interim ullas loco » Missæ dicere, ut habet *Nav. c.* 13. *Suar.* » *Fill. t.* 5. *c.* 5. *q.* 11.

» Prima causa est impotentia, vel simpliciter, » ter, vel moralis; aut difficultas ex notabili » incommodo, proprio, vel proximi; corporis, » vel bonorum, vel etiam honoris; quia hæc » est mens Ecclesiæ præcipientis instar discre- » tæ, et benevolæ matris. *Bon. d.* 4. *q. ult.* » *p. ult. Nav. Fill. t.* 5. *c.* 7. *q.* 11. *Suar.* » *d.* 85.

» Secunda causa est quodcumque motivum ra- » tionale, quo quis bona fide putat se excu- » sari. Vid. *Suar. in* 3. *p. sect.* 6. *c.* 5. *Laym.* » *et Bon. l. c.*

Excusat igitur ab audienda Missa quævis causa mediocriter gravis, scilicet, quæ involvit notabile aliquod incommodum, aut damnum in bonis Animæ, vel corporis proprii, vel proximi. Ita communiter cum *Bus. DD. ap. Croix lib.* 3. *p.* 1. *n.* 675. *Salm. de Sacrif. Miss. c.* 6. *n.* 63. *Mazz. de* 3. *Præc. c.* 3. §. 2. *et Zachar. lib.* 3. *p.* 1. *num.* 575. *cum Suar. Azor. Pal. Fill. Tanner. etc.*

Recte autem docet hic *Bus.* et est commune *cum Dian. ap. Croix n.* 676. *et Salm. dict. c.* 9. *n.* 62. quod habens privilegium Oratorii non tenetur Sacerdotem conducere, ut Missam ipse audiat. Sed quid, si Missa jam dicatur gratis, vel facile gratis haberi possit? *Suar. Meroll. Escob. Pellizz. etc. ap. Croix n.* 576. *et Salm. lib. n.* 61. *cum Fill. Pal. Trull.* putant adhuc non teneri Missam audire, si alias erat excusatus, quia privilegium datur ut favor, non ut onus; Et ideo nemo tenetur uti privilegio suo; nam aliter privilegium reddere-

tur gravosum. Probabilius tamen teneri dicunt *Tourn. t.* 3. *p.* 358. *v.* 2. *et Croix n.* 676. *cum Lugo*, *Tamb. et communiori*, ut asserit. Ratio, quia, licet non teneatur quisque uti privilegio suo, tenetur tamen satisfacere præcepto, dum potest sine notabili incommodo. Et idem dicendum puto cum *Tournely*, si cum modico stipendio possis conducere Sacerdotem, quia quisque tenetur leve pati incommodum, ut Præcepto satisfaciat.

Unde resolves.

» 1. Excusantur, qui sunt in navigatione » vel carcere. Item in morbo, vel convalescen» tia, in quo obsit prodire foras. Item qui sunt » in excommunicatione, vel interdicto, de quo » suo loco.

Infirmi excusantur, quando prudenter timent non leve damnum, vel moram notabilem ad convalescendum. Ita *communiter DD. Cajetan. Soto*, *Suar. Nav. et alii cum Salm. de Sacrif. Miss. c.* 6. *n.* 18. *et Elbel de* 3. *Præc. num.* 366. apud quem *Gob. cum Sanch.* excusat etiam eum qui ægra valetudine laborans timeret exeundo notabile gravamen capitis, virium lassitudinem, cruditatem etc. Sed quid, si dubium sit, an incommodum sit leve, vel sufficienter grave? Standum est consilio Medici, aut Superioris, aut Parochi, vel alius viri prudentis; Et etiam suo judicio potest acquiescere infirmus, si prudenter ita judicet. Sed quid, si adhuc, consilio petito, maneat dubius? *Suarez* dicit tunc petendam esse dispensationem; sed *Pal. Bon. ap. Croix n.* 679. *et Salm. ibid. n.* 59. dicunt absolute non teneri ad Missam; quia, stante periculo gravis damni, præceptum Ec-

clesiæ tunc non possidet adversus infirmum; Et idem sentit *Lugo* : Saltem (ait *Gob.*) tunc judicandum est, Matrem Ecclesiam in tali casu non obligare : Vide *Croix ibid.* Est valde probabile cum *Mazz. l. c.*

Excommunicatus, vel interdictus non peccat, omittendo Missam, et sic pariter carceratus, etiamsi negligant absolutionem, vel libertatem, quia isti non obligantur auferre impedimenta remota. Est commune contra paucos *ap. Salm. de Sacrif. Miss. c.* 6. *n.* 53. *cum Nav. Suar. Azor. Bon. Sa, Pal. etc.* Modo, bene advertunt *Sporer tr.* 3. *c.* 4. *n.* 26. *et Elbel n.* 265. ipsi non ideo ex proposito negligant liberationem, ne teneantur ad Missam. Imo probabilius dicunt *Bon. et Trull. ac Tourn. t.* 3. *p.* 358. *v. Sed hic*, ipsos non excusari, si de facili possent absolutionem, aut libertatem obtinere, et negligunt; quia quisque tenetur cum levi incommodo tollere impedimenta, ut gravi præcepto satisfaciat.

326. » 2. Item qui custodiunt castra, urbem, » gregem, domum, infantes, vel puerum (qui » in templo quietus, et sine perturbatione alio- » rum contineri non potest), aut ægris solatio » sunt, aut coquere debent, et similia curare, » quæ omitti non possunt. *Bonac. Con. n.* 86. » *et* 314.

Excusantur igitur custodientes domos, vel greges, ex communi cum *Laym. lib.* 4. *tract.* 5. *c.* 4. *n.* 3. *Palao tr.* 22. *Tourn. p.* 338. *n.* 2. *D. un. p. ult. n.* 4. *Bon. D.* 4. *q. ult. n.* 3. *et Salm. c.* 6. *n.* 68. At si sint plures custodes, et una dicatur Missa, debent alternatim eam audire. Ita *Salm. d. cap.* 6. *cum Suar. Nav. Con. Laym. Cov. etc.* Et ita pariter, si a viro, vel uxore manendum sit domi

ad custodiam, non potest vir cogere illam, ut semper domi maneat, cum sit socia, non famula, quæ e converso cogi posset: sed etiam posset dominus manere domi quandoque, ut famula audiret Missam, nam istius utilitas dominum excusaret. Ita *Croix cum Steph. et Gob.* Pari modo excusantur ab audiendo Sacro Matres, quæ non habent domi cui relinquere parvulos sine periculo, et contra non possent eos adducere in Ecclesiam sine notabili adstantium perturbatione. Ita *Bon. l. c. num.* 2. *et Salm. num.* 73. *et Suar. Trull. et Elb. num.* 389. *cum Laym. etc. communiter.* Probabiliter excusatur etiam qui timet carcerari, si Ecclesiam adeat. *Croix n.* 689. *cum Henr. Dic. et Gob. ac Zanch. lib.* 3. *p.* 1. *n.* 689.

Excusatur etiam qui nequit Missam audire, quin relinquat infirmum sine assistentia ad cibum, sive ad remedia præstanda; vel quin infirmus, relictus ab illo, gravem turbationem patiatur. Ita *Pal. Dic. Fill. Suar. Sot. etc. cum Salm. d. c.* 6. *n.* 76. Et hoc, etsi adesset alius assistens, sed infirmus putaret illius assistentiam esse sibi necessariam, et alias gravem pateretur tristitiam. Ita *Pasq. ap. Croix n.* 686. *et Mazz. loc. cit.*

327. » 3. Item, cui periculum est gravis » offensionis mariti, parentum, vel domino» rum. *Henr. Suar. Fill. num.* 226. Si tamen » id fere semper fieret, de alio medio laboran» dum esset.

Excusantur famuli, quando eorum ministerium est communiter necessarium, et omittere nequeant sine gravi incommodo dominorum; Debent tamen mediocrem diligentiam adhibere, ut Missam non omittant: Ita *Suar. D.* 88. *sect.* 6. *n.* 5. *Pal. loc. cit. num.* 5. *Tourn. p.* 339.

et Salm. num. 74. *cum Con. et Dic.* Imo notat *Croix num.* 685. *in fin. cum Pal.* eos teneri ad hoc, adhuc cum mediocri molestia seu vigilia, non autem cum notabili diminutione somni. At si ministerium non sit ita necessarium, domini proculdubio peccant, si famulos impediant Sacrum audire. Ipsi autem famuli tenentur tunc audire, adhuc contra domini jussum, nisi gravem indignationem timeant; vel nisi statim, et de facili non possent alium dominum invenire, ut bene ait *Croix lib.* 3. *p.* 1. *num.* 685. *cum Pal. tr.* 22. *p. ult. n.* 6. Quicquid dicant *Sporer de* 3. *Præc. c.* 5. *n.* 75. *et Salm. n.* 75. *etc.* sentientes, famulos per aliquot vices semper excusari. Notat autem *Mazz. d.* §. 2. quod minime peccant domini, si tempore Missæ præcipiant famulis, quæ nequeant differri juxta communem vivendi modum (intelligendum, sine notabili ipsorum dominorum incommodo). Et tunc sane excusantur etiam famuli si tempore Missarum sint occupati in obsequio actuali et necessario, ut ait *Spor. d.* 24. *cum Salm. etc. ut supra.*

Sic pariter excusatur uxor, si ex accessu ad Ecclesiam timeat gravem indignationem viri iracundi, vel zelotypi; secus, si levem. Communiter *Pal. Suar. Bon. Azor. cum Salm. d. c.* 6. *n.* 68. *Mazz. loc. cit. et Elb. n.* 369. Sed hoc raro admittendum. Ex justa causa, notat *Croix n.* 688. *cum Tamb. et Fag.* posse Patrem detinere filium domi clausum in pœnam, etsi Missam non audiat. Idem ait *Elb. n.* 380. Recte etiam excusatur cum *Tourn. p.* 359. qui qui omitteret Missam ad reparandas rixas aliorum, aut furta alienorum bonorum.

328. » 4. Item, si quis alioqui amissurus » esset occasionem commodam itineris, v. gr.

» socios, cum viam ignoret, vel pericula metuat. Alias vero tenetur ad Missam ante iter, » vel in itinere. *Suar. sect.* 6. *Rodriq. Bon.* » *l. cit.*

Excusatur etiam viator, si alias perderet expensas itineris, quas faceret socius, ut *Suar. Dic. Gob. ap. Croix n.* 582. et *Salm. n.* 69. *cum Bon. etc. ac Elbel n.* 383. Vel si graviores expensas subire deberet, si relinqueret occassionem illam ob Sacrum audiendum, ut addit *Elbel loc. cit.* Vel si non esset securus in itinere sine comitiva, *Elbel ibid.* Vel si societas illius multum eum sublevaret, et longæ viæ auferret tædium, quod certe videtur grave incommodum, vel saltem est conjunctum cum periculo gravis incommodi, ut *Tambur. Suar. Dic. Gob. Henr. apud Croix ibid.*

329. » Si sit gravis difficultas eundi ad Ec» clesiam ob distantiam, v. gr. unius, vel al» terius milliaris Germanici, vel etiam mino» ris spatii: maxime si via sit molesta, cælum » pluvium. Ubi habenda est ratio personarum, » loci, temporis, et consuetudinis, *Bon. Suar.* » *Fill. loc. cit. March. Hor. Past. t.* 4. *c.* 6. » *num.* 7.

Pro distantia excusante, alii assignant tria milliaria nostralia, alii duo, alii unum. Sed hoc judicandum ex circumstantiis personæ, temporis etc. ut *Bus. Viv. Salm. ex communi.* Ordinarie tamen milliaris distantia non excusat, ut bene ait *Croix n.* 687. Sed *Dicastillus apud ipsum ibid.* non obligat mulieres nobiles, et teneras ad 1500. passus; obligat vero alias mediæ sortis, et rusticas ad longius spatium. E converso *Salm. d. c.* 6. *n.* 65. *cum Suar. Pal. Trull. Fill. etc.* (quibus adhærent *Zach. lib.* 3. *p.* 1. *n.* 687. ac *Croix cum Dian. Gob.*,

et Fag.) dicunt, quod regulariter excusat distantia leucæ, sive trium milliarium, idest (ut *Croix*) unius bonæ horæ, seu 5. quadrantium iter pedibus agentes; et minus si esset molestia nivis, imbris, vel alia causa. Et idem tenet *Mazz.* dicens absolute, quod distantia trium milliarium omnes excusat.

330. » 6. Si ex consuetudine patriæ feminæ » egredi non soleant tempore luctus, vel etiam » post partum. *Sylv. Caj. et Fill. n.* 227.

Excusantur igitur viduæ ratione luctus, ut *Spor. n.* 35. *et Elb. n.* 384. ac etiam filiæ, et sorores, ut addit *Mazz. cum Suar.* Sed talem consuetudinem (ajunt *Fill. Villal.* et alii,) non esse extendendam usque ad mensem a morte viri. Mensem tantum permisit S. Carolus Borromæus in Conc. 1. Mediolanensi. Quamvis, si alia esset consuetudo in aliquo loco, non esse damnandam de peccato gravi docent *Pal. Dic. et Fill. cum ceteris ap. Salm. n.* 82. Illæ tamen, quæ e domo jam egrediuntur ad alia, non sunt excusandæ, ut recte notant *Salm. ib. cum Pal.* Alicubi etiam ex consuetudine virgines excusantur a Missa, ne in publicum exeant, *Salm. n.* 81. *cum Fill. Pal. et Suar.* qui tamen cum *Azor. et ceteris* merito advertit talem consuetudinem moderandam esse, quoad fieri potest.

» 7. Si quis non habet vestes statui suo con» venientes, *Navarr. Henr. Sa, Azor. Bon.* » *loc. cit.*

» 8. Si quæ ex occulta fornicatione prægnans » metuat, ne id advertatur, si prodeat. *Laym.* » *l.* 4. *t.* 5.

Bene excusantur cum *Bus. et Elb. n.* 367. mulieres non habentes vestes decentes juxta suum statum, vel famulum, aut sociam, sine qui-

bus magno rubore suffunderentur, ut ait *Mazz. l. c.* Sed merito advertunt *Salm. de Sacr. Miss. c.* 6. *n.* 64. *Led. Suar. Fill. Dic. Pal. etc.* non esse excusandas ab audienda Missa valde mane, si possunt; aut in Ecclesia remota, ubi Populus non concurrit. Idem dicitur de puella inhoneste prægnante, si posset in aliquo loco occulte, et sine nota Missam audire. Ita communiter cum *Bus. infr. Elb. n.* 367. *Tourn. t.* 3. *p.* 338. *n.* 2. *et Pal. Laym. Reg. etc. cum Salm. ib.* Sic etiam possunt aliquando excusari puellæ, quæ ab Ecclesia exeunt, quando fiunt proclamationes pro earum matrimoniis, etsi ideo omittant Sacrum, si ob id notabilem verecundiam pati debeant. Ita *Elb. num.* 374. idemque sentit *Spor. c.* 4. *n.* 35. de mulieribus nobilibus. Hoc autem raro et difficile puto admitti posse; ut si revera puella ex hoc tantum ruborem pateretur, ut magnum incommodum subiret, eo casu non improbo. *Croix* vero *num.* 690. absolute tales puellas excusat, ubi adest hujusmodi consuetudo. Pariter consuetudo excusat puerperas, domi se continentes post partum per aliquod tempus (v. gr. per sex hebdomadas ex communi usu, ut testantur *Sporer, et Elbel*), etiam postquam convaluerint. *Spor. num.* 35. *Elbel n.* 384. *et Salm. c.* 6. *n.* 79. *cum Pal. ex cap. un. de Purif. post part.* Non vero excusantur mulieres ob menstruum. *Salm. num.* 80.

331. » 9. Si quæ sciret, alteri, a quo per» dite amaretur, secuturam occasionem pecca» ti, si prodiret. *Sa*, *Fill. n.* 227.

Quæstio magna est, an puella sciens ab aliquo turpiter concupisci, possit omittere Missam? Tres sunt sententiæ. *Prima*, quam tenent *Laym. de Car. c.* 13. *n.* 10. *Spor. de* 6. *Præc. c.* 1.

n. 29. *et* 37. *Val. Lop. ap. Salm. dict. c.* 6. *n.* 77. dicit posse; Et bis, vel ter etiam teneri omittere. *Secunda cum Pal. et Henr.* dicit teneri audire Missam, non obstante ruina alterius, quæ illi voluntarie evenit. *Tertia* cum *Mazz. c.* 2. §. 2. qui asserit communem cum *Suar. Sa, Fill. Bon. Sanch. etc. ap. Salm.* docet posse quidem omittere ad evitandum proximi damnum: Sed non teneri, quia utitur jure suo, et damnum ille sua culpa patitur. Hæ sententiæ omnes sunt probabiles, sed prima probabilior. Ratio, quia præceptum naturale de vitando scandalo præferendum est positivo de audienda Missa. E converso, quia caritas non obligat cum gravi incommodo, non tenetur puella abstinere a Missa plus quam semel, vel iterum. Vide *dict. de Caritate l.* 2. *n.* 51. *et* 53.

332. Quæritur hic in fine, an amissio notabilis lucri excuset ab auditione Sacri? Negant *Salm. de* 3. *Præc. c.* 1. *n.* 352. Sed satis probabiliter affirmant doctus *P. Holzm. de* 3. *Præc. c.* 1. *n.* 258. *Viva Art.* 3. *n.* 7. *Mazz. loc. cit. Elbel n.* 368. *cum Anacl. Dian. etc. Tamb. c.* 2. §.... *n.* 7. *cum Azor. Bass. apud Croix n.* 681. ob eamdem rationem, qua diximus supra *n.* 301. excusari, qui, ne amittat extraordinarium lucrum, laborat die festivo, ex ratione generali, quia Præcepta Ecclesiastica non obligant cum gravi incommodo. Idem tenet *Gob.* qui excusat pauperem etiam ob lucrum unius ducati, et duorum alium tenuis fortunæ. Et injuste *Salm. loc. cit.* rejiciunt prædictam secundam sententiam, cum *de Sacrif. Miss. c.* 6. *n.* 67. *cum Suar. Pal. Bon. etc.* non negent excusari viatorem, qui, ne amittat solas expensas, quas sperat a socio, Sacrum omittit. Utrum autem excusetur, qui in Sabbato venatum iret,

ubi Missam audire nequit? Vid. *d. num.* 301. *circa fin.* Verum *Dic.* et *Gob. apud Croix n.* 684. excusant Aurigas, qui non possunt audire Sacrum, quin vecturam relinquant cum notabili jactura. Idem ait *Mazz. d.* §. 2. de Tabellariis, et Custodibus Gabellarum, qui timeant notabilem jacturam: Idemque dicit de nautis vectoribus mercium, qui nequeant audire Missam sine magno incommodo. Illud autem non admittimus, quod aliqui AA. addunt *ap. Croix l. c.* scilicet quod, etsi quis possit sine tanto damno omittere vecturam, adhuc tamen is excusari posset ex cousuetudine aliorum, quam habent vehendi. Pariter *ibid.* dicunt *Suar. et Gob.* excusari Molitores, si causa Missæ eis eveniret jactura mediocriter gravis. Valde autem probabiliter excusatur, qui ob Missam audiendam omittere deberet negotium cum damno gravi, ut *Suar. Dic. Cajet. etc. cum Salm. n.* 70.

Non excusatur autem ex communiori cum *Pasq. apud Croix n.* 683. qui omitteret Sacrum ob aliud bonum spirituale, quamvis majus. Probabiliter tamen *ibid.* admittit *Ills.* excusari qui omitteret Missam pro se confitendo, si alias deberet aliquandiu permanere in statu peccati mortalis; et idem tenet *Croix cum Less. num.* 665. Item excusatur a Missa, qui alias non posset impedire blasphemias, rixas, furta, etc. *Elb. n.* 391.

An autem Peregrini teneantur audire Missam, quæ audienda est ex peculiari præcepto loci, ubi sunt, etiamsi per unum diem ibi commorentur? Affirmant *Suar. de Rel. l.* 1. *c.* 14. *a n.* 9. *Pont. de Matr. lib.* 8. *c.* 4. *n.* 7. *Jos. de Januar. et Salas ap. Pal. de Leg. D.* 1. *p.* 24. *n.* 12. qui merito probabile id vocat cum *Sanch. Dec. l.* 1. *c.* 12. *n.* 37. *et Salm. de*

Leg. c. 3. *num.* 58. Ratio quia Peregrini vere fiunt subditi Superioris loci ubi sunt, licet per breve tempus ibi commorentur. Probabilius tamen negant *Sanch. l. c. n.* 38. *cum Tol. Azor. Sayr. etc. Bon. D.* 1. *q.* 1. *p.* 6. *n.* 6. *et* 43. *Sylv. v. Jejunium q.* 2. *n.* 7. *Elbel de* 3. *Præc. n.* 383. item *S. Antonin. Gran. Vega, etc. ap. Salm. l. c.* Ratio, quia Supierior loci non habet jurisdictionem in peregrinos, nisi ii maneant, vel saltem animum permanendi habeant per majorem anni partem juxta dicta *de Leg. lib.* 1. *n.* 156.

Hic refert adnotare, quod Benedict. XIV. in Brevi, *Cum sicut etc.* dato die 22. Dec. 1748. quoad Regna Neapolis, et Siciliarum indulsit ab absistentia operum servilium in diebus festis, exceptis Dominicis Paschatis, et Pentecostes, ac omnibus aliis Dominicis in anno: item die Circumcisionis, Epiphaniæ, Ascensionis, Corporis Christi, Nativitatis Domini: item Purificationis, Annunciationis, Assumptionis, Nativitatis, et Conceptionis B. V. M. Immaculatæ, item die SS. Petri et Pauli, omnium Sanctorum, et Patroni principalis cujuscumque Civitatis aut Pagi illius Diœcesis. In aliis vero Festis præscripsit Fideles teneri tantum ad Missam audiendam.

CAPUT II.

De Quarto Præcepto, *Honora Patrem*, *etc.*

DUBIUM I.

Ad quid teneantur liberi erga Parentes?

333. *Quæ teneantur filii præstare parentibus circa Amorem?*
334. *Quæ circa Reverentiam?*
335. *Quæ circa Obedientiam? Vide alia ibid.*

333. » RESP. Tenentur vi hujus præcepti,
» tum Genitoribus, tum Superioribus, in iis
» rebus, in quibus quisque, et quamdiu subje-
» ctus iis est, *amorem*, *reverentiam* et *obedien-*
» *tiam* præstare, ita ut, si notabilis horum de-
» fectus sit in re gravi, graviter peccetur: quod
» facilius fiet respectu parentum, quam alio-
» rum. Ita communiter. V. *Fill. t.* 28. *p.* 2.
» *c.* 1. *etc.*

Unde resolves.

» 1. Contra *amorem* graviter peccat filius I.
» Si signa odii parentibus ostendet, et aspere
» tractet. II. Si torvo oculo fere semper intuea-
» tur, ac ita aspere loquatur, ac si odio ha-
» beret. III. Si non subveniat in gravi necessi-
» tate spirituali, vel corporali. * (*Hinc etiam*
» *graviter peccant filii negligentes preces*, *et*
» *Sacrificia offerri pro Parentibus. Salmant.*
» *tr.* 24. *c. un. num.* 24.)*. IV. Si non im-
» pleat eorum testamenta, et legata, modo hæ-

» res sit. V. Si grave malum, v. gr. mortem » illi optet. *Nav. Reg. lib.* 20. *n.* 8. *Fill. t.* » 28. *c.* 1. *q.* 3. *et* 7.

Graviter ideo peccant filii, si non curent, ut parentes in articulo mortis constituti suscipiant Sacramentum Pœnitentiæ, et alia. *Bon. de IV. Præc. p.* 4. *n.* 5. *Fill. n.* 3. *Salm. de IV. Præc. Tr.* 24. *c. un. n.* 4. *cum Azor. Nav. Trull.* Item, si impediant parentes, ne faciant testamentum. *Bon. ib. Tamb. n.* 5. Quod tamen intelligitur, si malis artibus impediant; secus vero, si modis permissis id faciant, tunc ab omni culpa immunes erunt.

334. » 2. Contra *reverentiam* peccat graviter » filius. I. Si percutiat etiam leviter, secundum » *Reg.* II. Si manum ad percutiendum delibe- » rate attollat. * (*Ita omnes communiter; et » recte Advertit Spor. de* 4. *Præc. c.* 5. *n.* 32. » *quod in his filius dupliciter peccaret, contra » justitiam, et contra pietatem*) *. III. Si gra- » viter Parentes contristet. *Reg. lib.* 20. *n.* 24. » *Fill. c.* 17. *n.* 17. * (*Etiamsi verba non sint » graviter contumeliosa, ut probabilius ait Bu- » semb. mox infra, et Bonac. de* 4. *Præc. p.* » 3. *n.* 4. *contra Elbel eod. tit. n.* 557. *dicen- » tem non esse mortale, si iracundia Parentum » non oriatur ex ipso verbo aut facto, cùm hoc » sit leviter injuriosum, sed ex sinistra apprehen- » sione, vel eorum indispositione; Nam si tunc » non læditur graviter reverentia, saltem gra- » viter violatur amor erga Parentes, eos sine » justa causa graviter et deliberate contristan- » do*) *. IV. Si animo deliberato ad gravem » iram provocet verbis contumeliosis, vel tali- » bus, quibus sciat graviter offendendos, * » (*Hinc bene ait Roncag. de* 4. *Præc. c.* 1. » *R.* 1. *in praxi non excusari a mortali, qui*

» *Matrem vocet:* Pazza, ubbriaca, bestia, strega, ladra, *et similia. Qui vero diceret tantum*, Vecchia, stordita, ignorante, *et similia, puto non posse de se absolute damnari de mortali, nisi Parens graviter de his verbis offendatur. Peccat autem graviter filius, qui Parentes frequenter torvis oculis aspicit, aut verbis asperis alloquitur, ita ut videatur eos odio habere. Bus. ut supr. et Bon. num.* 3. *cum Sylvest. Graff. etc. Elbel n.* 550. *Ron. R.* 2.) *. V. Si maledicta, aut convicia in eos conjiciat. * (*cum Tournely t.* 3. *p.* 338. *Intellige in præsentia, ut videbimus in subsequenti Adnotatione. Item, si Parentes deliberate gestu vel risu subsannet, ut Sporer n.* 31. *et alii. Dicitur* deliberate, *nam in his, et similibus ut supra, sæpe excusantur filii a mortali propter indeliberationem actus, ut notant Bon. et Elbel*) *. VI. si Parentes pauperes despiciat, vel nolit agnoscere: Quod si tamen exteris tantum dissimulet se nosse, et nolit apud se habere ex justa causa, dummodo eos provideat de necessarris, *Bon. n.* 4. excusat eos a peccato gravi, eo quod rationabiliter non sunt inviti. * (*Hinc probabiliter ap. Salm. de* 4. *Præc. n.* 5. *Az. Nav. Tol. et Trull. excusant eo casu filium a mortali,* 1. *si grave damnum passurus esset,* 2. *si Parentes infami crimine essent notati,* 3. *si solum exterius dissimularet, sine interno contemptu, quia tunc* (ut ait *Bon.*) *ipsi Parentes non censentur graviter, aut rationabiliter inviti*) *. VII. Si in foro externo filius etiam de vero crimine Parentes accuset; extra crimen hæresis, proditionis, vel conjurationis in Principem, cum non sit alius corrigendi modus. Vid. *Bon. l. c.*

Absolute dicit *Sporer d. c.* 5. *n.* 30. *et* 31. filium maledicentem Parentibus, sive eos subsannantem, non excusari a peccato mortali, sive faciat in eorum præsentia, sive in absentia. Nescio quomodo hic Auctor, quamvis in aliis suis sententiis satis æquus, et forte aliquando plus quam par est benignus, hoc potuerit absolute asserere: Nam, ut ipsemet fatetur *de* 8. *Præc. c.* 6. *n.* 135. et omnes docent, reverentia sive honor non læditur, nisi per contumeliam illatam in præsentiam offensi; vel in absentia, sed eo fine, ut alter resciat. Præterea accedit id quod dicunt plures graves DD. ut *Conink. de Ritu V. Sacr. art.* 3. *dub.* 1. *n.* 230. *Pontius de Matr. l.* 10. *c.* 10. *num.* 15. (et asserit commune) *Tol. l.* 5. *c.* 8. *n.* 11. *Nav. c.* 27. *n.* 256. *in fin.* item *Az. Vasq. Sa*, *etc. apud Salm. de Matr. c.* 15. *n.* 64. Ajunt enim præfati AA. per copulam fornicariam occultam in Ecclesia non committi sacrilegium, nec pollui Ecclesiam; Ratio, quam tradit *Coninch. ap. Salm.* quia reverentia Ecclesia debita consistit in opinione hominum, sicut fama: ergo sicut homines non fiunt infames, nisi crimina innotescant, ita reverentia loci sacri non violatur, nisi publice pateat de crimine. Quidquid sit de hac sententia, quæ satis est probabilis, ut dicunt *Salm. n.* 65. licet opposita mihi sit probabilior, quia irreverentia tunc irrogatur Deo, qui in Ecclesia speciali modo assistit, et omnia occulta respicit. (V. *infra de* 6. *Præc. n.* 458.). Quod mea interest hic, est ratio adducta, nempe quod irreverentia non læditur nisi per manifestationem contumeliæ. Quomodo igitur peccabit graviter filius clam maledicens Parenti, aut subsannans in ejus absentia, cum non adsit tunc neque contumelia, neque

irreverentia? Et hoc puto dicendum, etiamsi hoc faciat coram aliis. Attamen non nego in hoc adesse quamdam vilipensionem exercitam, repugnantem reverentiæ Parentibus debitæ, specialemque malitiam contra pietatem continentem, sed quæ non pertingit ad peccatum mortale; nisi casu quo filius ei malediceret animo malevolo, aut cum magno contemptu, nempe si malediceret coram aliis eo fine, ut illi deinde Parentibus deferant, vel forte saltem præsumendo quod deferent.

Dicunt autem *Viva*, *Elbel*, *Tamb. Mazzot. et Bon. cum aliis*, filium Parentibus maledicentem graviter peccare, sive illi sint vivi, sive defuncti; sed præfati AA. (aliquantulum nimis inconsiderate) non explicant, an maledictio fiat cum animo, vel sine animo malevolo. Verumtamen omnino intelligendum non peccare graviter, si sine tali animo maledicat. Et revera *Nav. et Fill.* quos citat *Bon.* pro hac doctrina, sic intelligunt; *Nav.* enim *Man. c.* 14. *num.* 12. *v. Sexto*, dicit peccare filium, *qui ex animo Parenti maledicit, sive vivo, sive defuncto; si tamen oretenus tantum maledixerit, non amplius quam venialiter offendit*. Idque quasi eisdem verbis confirmat *Filliuc. c.* 1. *n.* 17.

335. » 3. Contra *obedientiam* graviter filius » peccat. I. Si in re gravi sit inobediens circa » ea, quæ pertinent ad gubernationem domus, » bonos mores, vel animæ salutem. *Fill. num.* » 20. II. Si contra voluntatem parentis ducat » uxorem se indignam. Indigna autem dicitur, » cum qua non potest contrahere sine dedecore » juxta suæ regionis usum: * (*Vide dicenda* » *de Matr. l.* 6. *n.* 851.) *. non tamen potest » exhæredari idcirco. * (*Vide l.* 3. *n.* 949.) *. » III. Si sine justa causa nolit eam ducere,

» quam vult parens, maxime si inde sopirentur » odia, aut parentum necessitas levaretur: Erit » autem justa causa, v. gr. si sit impar familia, si infirma, deformis, fatua, vel immorigera. IV. Si, inconsultis parentibus nubat, * (*De hoc vide de Matr. lib.* 6. *num.* 849.) * ut habet *Sanch.* Potest tamen, ubi consuluit, ipsis invitis, prudenter contrahere cum se digna; cum circa electionem status sit sui juris. *Less. l.* 2. *c.* 40. *n.* 43. *Sanch. l.* 4. *c.* 15. *Fill. q.* 10. *n.* 20. An, et quomodo peccent liberi furando a parentibus? * (Vide infra *l.* 3. *n.* 543.)*. Item, an alienare possint bona? Vide infra, *l.* 3. *t.* 5. *c.* 3. *d.* 1. *l.* 3. *t.* 5. *c.* 4. *d.* 1.

Tenetur igitur filius obedire Parenti in iis quæ mox dicta sunt, et peccat graviter peccato speciali, in Confessione explicando, si materia sit gravis, et Parens præcepto expresso, et serio mandaverit, secus si tantum monuerit, ut *Spor. de* 4. *Præc. c.* 5. *n.* 14. *Ronc. c.* 1. *q.* 3. *et Holzm. n.* 555. Additque *Lugo de Pœnit. D.* 16. *n.* 226. *et Bon. eod. tit. part.* 6. *num.* 3. *cum Nav. et Rodr.* filium tunc specialiter hoc peccatum committere, cum Parens imperat aliquid, intendens obligare ad obediendum obedientia sibi debita. Imo dicunt *Sporer num.* 16. *et Elbel de* 4. *Præc. n.* 555. *cum March.* tunc filium graviter peccare, quando ordinarie præceptum transgreditur; Secus si aliquoties ex negligentia.

Præterea hic advertendum, filium non teneri obedire in iis quæ pertinent ad statum eligendum. Hinc graviter peccant Parentes, qui eos cogunt, etiam indirecte, invitos ad vitæ statum eligendum sive Religiosum, sive Clericalem, sive conjugalem; Vel contra, si eos

injuste retrahunt, etiam sine vi vel fraude, a statu Religioso, Clericali, vel conjugali, sine justa causa; quia Parentibus specialiter incumbit consulere bono spirituali filiorum. Ita *Mol. t.* 5. *D.* 51. *num.* 2. *Elbel num.* 538. *et Spor. n.* 21. *cum communi.* Unde si filius se sentiat a Deo vocatum ad Religiosum vel Clericalem statum, et advertat Parentes injuste impedituros, consultius aget rem eis celando, Divinamque voluntatem exequendo. Ita *Elbel l. c. Bon. l. c. n.* 2. *cum Sayr. Molf. Fill. et aliis.* Dictum est autem *injuste*, nam secus dicendum, si Parentes ob justam causam contradicerent, puta si remanerent in necessitate; vel si alias extingueretur nobilissima Familia, ut ait *Elbel num.* 539. In hoc tamen secundo casu puto non teneri filium ob id suam vocationem deserere. Vide alia, quæ de hac materia fuse dicentur *l.* 4. *ex n.* 66.

» 4. Tenetur proles alere parentes egentes, » adeo ut, si in gravi necessitate aliter juvari » non possint, tenentur manere in sæculo (Nisi » tamen in hoc illi certum, vel certe valde » probabile periculum salutis immineret).* (*Vi- » de infra de Statu Relig. l. 4. num. 66. ubi » etiam de fraudibus n. 71.*) * et, si Religio- » nem sit ingressus, teneatur egredi, et juvare » parentes: dummodo eorum necessitas ejus pro- » fessionem antecesserit. *Fill. q.* 5. *n.* 9. *Bon.* » *q.* 1. *p.* 6. * (*Vide d. l.* 4. *n.* 67.) *.

» 5. Si vero necessitas post professionem su- » perveniat, si extrema sit, tenetur egredi, » petita prius, licet non obtenta, venia. Si au- » tem sit gravis tantum, in qua utcumque pos- » sint vivere, non tenetur quidem, potest ta- » men egredi; si Prælatus permittat. Quo casu » tenetur, in quantum non obstat suo intento, » deferre habitum, et observare substantialia

» Religionis; at, postquam parentibus subven-
» tum est, redire tenetur. V. *Less. l. 2. c. 41.*
» *dub.* 3. * (*Vid. et infra de Statu Relig. l.*
» 4. *n.* 67.) *.

DUBIUM II.

Ad quid teneantur Parentes erga filios.

335. » PArentes, quo nomine etiam intelli-
» guntur ascendentes, v. gr. avus, proavus,
» etc. tenentur gravi obligatione juris naturalis
» conservationem, et educationem liberorum cu-
» rare. Circa quod ex *Bon. disp.* 5. *q.* 1. *Az.*
» *p.* 2. *l.* 2. *q.* 17. *Fill. tr.* 28. *c.* 2.

Resolvuntur hi Casus.

» 1. Graviter peccant parentes; qui sine ju-
» sta causa prolem hospitali, vel locis publicis
» exponunt. Vid. *Bon.* hic, *et Fill. t.* 21. *p.*
» 2. *c.* 2. *et infra tract.* 5. *cap.* 1. * (*Justa*
» *autem causa est, si proles sit illegitima, ut*
» *probabiliter Laym. Dian. Henriq. Salm. de*
» *IV. Præc. num.* 36. *in fin. Vide de Rest.*
» *n.* 656.) *.

2. Mater tenetur (sub veniali tamen) lactare » proprio lacte, nisi habeat justam excusatio» nem * (*V. gr. sit debilis, aut nobilis ob » consuetudinem. Salm. n. 35. cum Nav. Azor. » Trull. etc.*) *: tunc vero tenetur sub gravi » peccato bonam nutricem quærere. *Bon. d.* 6. » *q.* 1. *p.* 6. *Laym.* Item tenetur secundum » jura prolem alere ad finem anni tertii. * (*Si » vero mater non possit lactare, tenetur pater » ad expensas lactationis, Croix l.* 3. *p.* 1. » *num.* 697. *Et Salm. de* 4. *Præc. c. un. n.* » 3. *cum communi*) *. Postea educatio usque » ad emancipationem spectat ad patrem. Exci» pe, nisi hic esset pauper, et mater dives. » *Fill. Laym. l.* 5. *t.* 10. *cap.* 3. *Regin. lib.* » 20. *n.* 32.

» 3. Pater tenetur proli, non tantum legiti» mæ, sed etiam (in quo jus civile a canonico » correctum est juxta *c. Cum haberet*) spuriæ » curare alimenta, hoc est, cibum, potum, » vestitum, et honestas artes, juxta suum sta» tum, nisi tamen aliunde se alere possit, et » non indigeat; deinde etiam dotem filiæ. * » (*Respectu autem filiorum dicunt Sanch. de » Matr. lib.* 4. *D.* 26. *num.* 21. *Boss. de Ef» fectu Matr. p.* 2. *cap.* 4. *num.* 95. *cum Glos» sa in c. Admonere* 33. *quæst.* 2. *ac Surdo, » et Megala, quod Pater tenetur alimenta præ» stare non tantum Filio; sed etiam Uxori il» lius, quamvis eam duxerit sine dote, et con» tra ipsius Patris voluntatem. Præterea tenent » Azor. p.* 2. *lib.* 2. *cap.* 4. *quæst.* 12., *et » Merenda Controv. lib.* 4. *cap.* 34. *num.* 6. » *cum Baldo, et Jasone, quod Pater debet » filium alere, etiamsi filius consummasset vi» tiose portionem jam prius sibi traditam*) *. » Et quidem Clerici, etiam ex fructibus Eccle-

» siasticis possunt hæc suis spuriis præstare. *Fill.* » *loc. cit. t.* 28. *cap.* 2. *num.* 28. *Laym. lib.* » 5. *t.* 10. *p.* 3. *c.* 5. Vide infra *t.* 5. *cap.* 4. » *d.* 5. *quæst.* 1. Hinc peccant 1. Si non adhi- » beant diligentiam saltem mediocrem, ut acqui- » rant bona, quibus filii alantur, habeantque » hæreditatem secundum suum statum. 2. Si » bona dilapidando impotentes se reddant ad » liberos honeste secundum statum suum educan- » dos, ac dotandos, *Bonac. d.* 6. §. 2. ex *Az.* » *Pell. etc.* 3. Si sine legitima causa filiæ dotem » negent (vel filium exhæredent), v. gr. quia » vult ingredi, vel est ingressa Religionem, vel » quia ipsis invitis nupsit, licet se indigno. » *Bon. loc. cit. ex Az. Reginald.* etc. vel quia » filius Ordinem sacrum suscepit: Sicut enim » Patet tenetur dotare suas proles pro matrimo- » nio, vel ingressu Religionis: ita etiam ad su- » scipiendos sacros ordines. Neque hæc donatio » est revocabilis: imo sic donata non posse com- » putari in legitimam, aut divisionem cum fra- » tribus, docet *Barb. cap.* 17. Contrarium ta- » men tenet *Mol. etc.* cum *Dian. p.* 8. *t.* 6. » *R.* 91. *et* 92. * (*Et Salm. de IV. Præc.* » *n.* 78. *At vide dicenda de Contr. n.* 956. » *Ubi etiam vide de aliis bonis a filiis in col-* » *lationem adducendis*) *.

337. Quæstio est, an Pater teneatur dotare filiam contra ejus voluntatem nuptam? Distingue; affirma, si filia sit nupta major 25. annis, etiamsi indigno, ut *Sanch. de Matr. lib.* 4. *D.* 26. *n.* 11, *Salm. de* 4. *Præc. n.* 40. *cum Bon. Trull. etc.* Sed dubium majus est, si nupta sit minor 25. annis? Alii etiam affirmant absolute: Alii tantum si nupserit digno: Alii dicunt patrem ei teneri tantum ad alimenta, si tamen ipsa egeat, et hoc, etsi nupserit indigno,

ut *Sanch. num.* 18. *et* 19. *Salm. num.* 41. *cum Mol. Trull. Cor.* Et hoc probabilius. Hinc infert *Sanch. num.* 20. *cum Trull. et Bann. ap. Salm. n.* 42. quod si etiam filius nuptias ineat, patre invito, tenetur pater alere eum indigentem, et uxorem ejus. Vide dicenda n. 949.

338. Notandum obiter hic est, nuperrima S. R. Neapolitani Consilii, junctis quatuor Aulis, Sanctione, cui Regia Majestas annuit 15. Decemb. 1742. sancitum fuisse (non licere parentibus sine justa causa a jure probata, vel a judice approbanda, liberos, et filios, seu aliquem illorum immerito e domo sua expellere, eisque extra domum præstare alimenta. Et e converso filiis, et liberis, seu alicui ipsorum facultatem non esse discedendi ab obsequio patris pro libito, et alimenta habendi extra domum paternam. Sed voluntatem non morandi cum parente tunc filiis prodesse ad exigenda ab illo extra domum alimenta, cum filiorum voluntas est causa virtutis, non causa vitii, quacunque alia interpretatione, et rerum forsan judicatarum auctoritate sublata deinceps perpetua lege inviolabiliter hoc observandum definitum est).

» 4. Parens tenetur proli subvenire, relicta » Religione, iisdem casibus, quibus proles pa- » renti, quos vide *superiori dubio cas.* 4. *et* 5.

» 5. Parentes gravi obligatione tenentur in- » struere liberos per se, vel alios, in necessa- » riis ad salutem. Hinc graviter peccant, 1. Si » quantum in ipsis est, non curent, ut bonis » moribus inbuantur, doctrinam Christianam, » seu Fidei rudimenta addiscant, pravorum con- » sortia vitent, mandata Dei et Ecclesiæ obser- » vent, Sacramenta frequentent, a peccatis ab- » stineant, *Az. Fill. Bon. lib.* 2. Si occasiones » peccandi ab iis non avertant, vel in locis, » aut domibus suspectis habitare permittant:

» *Trull. t.* 1. *d.* 3. *n.* 4. 3. Si consilio, vel » exemplo malo depravent. 4. Si non objurgent, » puniantque dissolutos; moderate tamen: nam » peccant etiam verberando immoderate, v. gr. » ut notabiliter lædantur. *Sot. Sylv. Bonac. loc.* » *cit. et d.* 3. *de contract. q. ult. p.* 3.

» 6. Tenentur etiam proli relinquere liberta» tem circa electionem status. Unde peccant in» vitos ad matrimonium, vel Religionem cogen» do, vel abstrahendo. * (*Vide d. n.* 335. *v.* » *Præterea*, *et dicenda l.* 6. *n.* 850. *in fin.* » *v. Dicit*) *. Et quidem *Trid. sess.* 25. *de* » *Reg.* 18. excommunicat cogentes ad Monaste» rium filias.

340. » 7. Etsi frater fratri, vel sorori, sal» tem in extrema, vel quasi extrema necessita» te teneatur subvenire lege tum charitatis, tum » pietatis; non tamen est ea obligatio, quæ in» ter parentes, et liberos, cum non sit ista de» pendentia. V. *Less. lib.* 2. *cap.* 31. *n.* 34. » Unde, si professus est in Religione, non tene» tur egredi, ut eis succurrat. *Trull. lib.* 2. » *c.* 2. *d.* 24. *n.* 8. *ex Suar. etc.* * (*Vide* » *lib.* 4. *n.* 67.) *.

Notandum tamen hic, quemvis in utroque foro teneri, si possit, alimenta, et dotes præstare fratribus, vel sororibus in eorum non solum extrema, sed etiam gravi necessitate. Ita *Salm. de IV. Præc. num.* 69. *cum Azor. Trull. Fag. Barbos. Men. etc.* Extendunt DD. doctrinam hanc ad fratres ex eodem patre natos, licet ex diversa matre; nam isti ut utrinque conjuncti in jure reputantur *ex l. Cum plures. §. Cum tutor. ff. De administratione Tutorum.* Si vero fratres, sicut si sorores, sint tantum uterini ex parte matris; tunc est obligatio eos alendi, sed non sorores dotandi.

» Quæres, an filus aliquando possit a patre
» privari hæreditate?

341. » Resp. Potest ex justa causa, alias non:
» eadem in testamento debet exprimi. *Auth. Sed*
» *odie. C. de Inoff. test.* Talis autem censetur
» I. Ingratitudo (nisi in gratiam patris redie-
» rit, ipsumque pœnituerit ante testamentum
» conditum), ut si affecit patrem gravi inju-
» ria, vel ejus vitæ insidiatus est, vel manus
» injecit, vel maleficiis se immiscuit. *Bon. d.*
» 3. *quæst.* 7. *p.* 4. *ex Cov. Sanch. Az. Mol.*
» *etc.* II. Si novercam, seu patris uxorem co-
» gnoverit carnaliter, si parenti furioso, vel
» carcere detento noluit succurrere, fidejuben-
» do: si impedierit patrem testari: si bona pa-
» rentum delapidaverit cum gravi ipsorum di-
» spendio. III. Si filia minor 25. annis luxu-
» riosam vitam elegerit, etc. Circa quas nota
» valere has causas, quando filius aliunde ha-
» bet, unde vivat; nam alimentis ad vitam ne-
» cessariis privari non potest, cum debeantur
» jure naturæ, quod a jure civili tolli non po-
» test. *Bon. d.* 6. *quæst.* 1. *p.* 6. §. 3. *ex*
» *Sanchez, Mol. Az. Reg. Fill. Trull. lib.* 4.
» *cap.* 2. *d.* 3. *et t.* 2. *lib.* 7. *et cap.* 17. *
» (*Secus de necessariis ad statum. Salmant.*
» *ibid. n.* 43. *cum communi. Circa autem exhæ-*
» *redationem filiorum, vide Contract. n.* 948.
» *et* 949.)*.

DUBIUM III.

Ad quid teneantur tutores, curatores, qui parentum sunt loco?

» Tutor (idem est de Curatore) tenetur cu-
» ram gerere pupilli, ejusque bona rite, et fi-
» deliter administrare. Ratio est: Quia in hunc
» finem constituitur, et assignatur pupillo, pa-
» tris loco. Quare, si delinquat, vel notabili-
» ter sit negligens hac in re, peccat graviter,
» et ad compensationem damni, quod pupillus
» ex eo accepit, obligatur (et saltem de dolo,
» et culpa lata): imo etiamsi tutoris officium
» exercet pretio (quod tamen si ab initio
» non est constitutum, censetur suscepisse gra-
» tis): tenetur etiam de levi culpa. *Bonac.*
» *de contract. d.* 3. *quæst.* 19. *p.* 4.

Unde resolves.

» 1. Tutor tenetur tueri personam pupilli,
» dum opus est, eumque bonis moribus imbue-
» re, et bene educare per se, vel per alios.
» *Bon. loc. cit.*

» 2. Tenetur bona pupilli fideliter admini-
» strare, ideoque (officium tutoris suscipiens)
» inventarium conficere, alioqui damna ex ejus
» defectu secuta resarcire; nec licet illi, pupillo
» pecuniæ nimium ad usus inutiles concedere.

» 3. Tutor (uti et Curator) tenetur conser-
» vare omnia iura, bona, et actiones pupilli
» (vel minoris), et bona alias peritura ven-
» dere, pecuniamque convertere in emtionem
» bonorum stabilium, vel in censum, etc. prout

» fuerit utilius. *Ibid. ex Rebell. p.* 2. *lib.* 22.
» *q.* 17.

» 4. Si Tutor, vel Curator pecuniam pupil-
» li convertit in suos usus, tenetur ad restitu-
» tionem totius lucri cessantis, vel damni emer-
» gentis, quod inde accepit pupillus, vel mi-
» nor, *loc. cit. Rebell. q.* 17.

» 5. Tenetur item ad restituendos fructus
» (deductis expensis) quos ex bonis pupilli
» percipere poterat, et sua culpa non percepit.
» *Sylv. v. Tutor.* §. 4. *Reb. loc. cit.*

» 6. Tenetur nomina debitorum exigere, et
» debita pupilli persolvere, ita tamen, ut,
» quantum fieri potest, bono pupilli consulat.
» *Sylv. Reb. ll. cc. Tab. ibid.*

» 7. Tutor, vel Curator non potest donatio-
» nes, vel remissiones gratiosas facere de bo-
» nis pupilli, quia non ad destruendum, sed
» ad tuendum est constitutus, *ibid.* Excipe do-
» nationem remuneratoriam: sic enim potest
» v. gr. stipendio debito pro liberali servitio
» aliud addere ex liberali donatione. *Mol. Lugo*
» *d.* 23. *sect.* 10. *Sanch. Trullench. lib.* 7. *c.*
» 17. *d.* 8. Vid. *Dian. p.* 8. *t.* 6. *R.* 17.

» 8. Denique tenentur (officio finito) red-
» dere rationes, quia hoc onus est commune
» eorum, qui bona aliena administrant. Vid.
» *Bonac. de con. d.* 3. *quæst.* 19. *q.* 4. et in-
» fra hoc libro *t.* 4. *c.* 3. *in appendice ad Con-*
» *tractus.*

DUBIUM IV.

Quæ obligatio Dominorum, et famulorum, Aliorumque Superiorum et Inferiorum erga se invicem?

342. » Resp. 1. Domini, et Superiores tenentur habere curam famulorum, aliorumque » suorum subditorum. Patet ex 1. ad *Timot. Si* » *quis suorum, etc.* Et ratio est, quia sunt » ipsorum caput, et vices parentum gerunt, » ideoque tenentur quodammodo ad eadem, ad » quæ parentes. Imprimis vero curare tenentur, » quantum in ipsis est, ut servent præcepta » Dei, et Ecclesiæ. *Bon. dub.* 16. *q.* 1. *part.* 8.

Quær. hic obiter, an Principes sæculares teneantur eligere digniores ad Officia sæcularia? Affirmant *Salm. de IV. Præcept. n.* 103. *cum*

Sot. Bann. Less. Trull. etc. Negant vero *Caj. Vasq. Lugo etc. ibid.* modo Officia non indignis distribuantur : quia , ut isti dicunt , hæc Officia non pertinent ad justitiam distributivam, nec sunt bona communia, sed potius Regis, qui sufficit , si digne , non autem dignissime Rempublicam regat. Utraque est probabilis, sed prima sententia probabilior , quia alias Respublica grave paterclur nocumentum ; ob quod motivum *Lug. D.* 34. licet *n.* 19. oppositum sustinuerit, tandem *n.* 21. concludit regulariter teneri Principes digniores eligere , excepto uno vel altero Ministro. An autem Reges possint Officia sæcularia vendere ? Negant *Adrian. Ang. Turr. et Med. ap. Salm. l. c. n.* 94. *ex* 1. *Hæc lex ff. ad leg. Jud. de Ambit.* ubi hoc expresse prohibetur. Affirmant vero *Nav. Caj. Sot. Sanch. Azor. etc. cum D. Th. Opusc.* 21. *ap. Salm. ex n.* 95. Modo venditio sit omnino necessaria ad utilitatem Reip. et modo vendatur moderato pretio , ac dignis , et quantum fieri potest dignioribus. Ceterum omnes cum *D. Th.* conveniunt hanc venditionem non expedire ; intellige de Officiis majoribus Magistratuum , quibus datur justitiam ministrare ; non autem de minoribus, quibus competit tantum eam exequi. Vide *Salm. l. c.*

» 1. Peccant domini graviter 1. Si sine justa » causa impediant famulos , ne festis Missam » audiant ; vel si festis opera servilia imponant: » vel si jubeant ea , quæ sine peccato fieri non » possunt. *Nav. c.* 14. *etc.* 2. Si peccandi oc» casionem permittant , cum possint impedire ; » aut si graviter delinquentes non corrigant , » vel negligentes necessaria ad salutem non mo» neant , corripiant. Bon. *l. c.* * (*Communiter » cum Salm. de IV. Præc. n.* 140.) *.

» 2. Pecant item graviter I. Si gravibus in-
» juriis afficiant, diabolos, canes, etc. appel-
» lent. *Bon. l. c. et Trull. l.* 4. *c.* 1. *d.* 6.
» licet *Dian. p.* 7. *t.* 7. *R.* 47. excuset a pec-
» cato talem contumeliam, quod ex ira, et in-
» deliberatione soleat proferri. * (*Et revera com-*
» *muniter hæ non habentur, ut graves injuriæ*)*.
» II. Si alimenta convenientia non præbeant,
» mercedem justam (dummodo fideliter ser-
» vierint) non solvant, vel differant sine ratio-
» nabili causa. *Ibid.* III. Si ante elapsum ter-
» minum temere domo expellant: in quo casu
» (nisi gravissima ex causa id fecerint) tenen-
» tur ad solutionem integræ mercedis. * (*Ut*
» *Salm. n.* 150. *cum communi; nec famulus in-*
» *juste expulsus tenetur redire ad complendum*
» *tempus; intellige, si tempus conventionis sit*
» *jam transactum et per ipsum non defuit, ut*
» *compleret; Tunc enim tenetur Dominus ad*
» *salarium promissum. Sed dubium est, si fa-*
» *mulus causa expulsionis nullum damnum pas-*
» *sus fuisset, an totum salarium ei deberetur?*
» *In hoc probabiliter opinari possumus, juxta*
» *dicenda n.* 345. *quod Dominus in pœnam*
» *injustitiæ teneretur in conscientia solvere ei*
» *saltem majorem quam dimidiam partem sala-*
» *rii, imo ut notat Less. l.* 2. *c.* 24. *n.* 8. *te-*
» *neretur ex l. Qui operas* 38. *et* 16. *ff. Lo-*
» *cati, totam mercedem tribuere; sed hoc di-*
» *cimus, nonnisi post sententiam, juxta regu-*
» *lam omnium pœnalium*) *. *Less. Azor. c.* 14.
» *q.* 1. *Fill. n.* 117. *Regin. Molin. etc. Escob.*
» *t.* 3. *E.* 9. *q.* 33. IV. Si eum, qui liberos,
» aliosve domesticos verbis, exemplo, vel mo-
» ribus pravis corrumpit, et reprehensione non
» emendatur, e domo non dimittant. *Nav. c.*
» 14. *Azor. Trull. d.* 51. *n.* 2.

» 3. Herus non tenetur famulo infirmo (quamdiu ægrotat) dare salarium; nisi in extrema, vel gravi necessitate (tunc enim debet ex caritate); imo sumtus in ejus curationem impensos potest repetere. *Mol. l.* 1. *t.* 28. *c.* 4. *n.* 8. *Escob. t.* 3. *c.* 9. * (*Salm. ib. cum Mol. Azor. Less. communiter n.* 148. *Vide dicenda hoc lib. n.* 864.) *.

343. » Resp. 2. famuli, ceterique subditi tenentur suis dominis, et superioribus aliquo modo eadem, quæ filii parentibus, nimirum amorem, reverentiam, et obedientiam præstare. Ratio patet ex dictis; quia sunt illis quasi loco parentum. *S. Th.* 2. 2. *q.* 103. *Regin. l.* 20. *n.* 26.

Unde resolves.

» 1. Peccant famuli graviter. I. Si non laborent, vel serviant fideliter: tenenturque ad compensationem damni. *Mol. Less. l.* 1. *c.* 24. II. Si grave damnum inferant, vel inferri permittant, cum possint impedire. *Nav. c.* 14. *n.* 22. *Fill. tr.* 28. *c.* 3. *q.* 10. *Regin. l. c.* * (*Cum Mol. Less. Azor. et Salm. n.* 138. *ac communi*) *. Et quidem, si damnum illud inferatur sive a confamulis, sive ab extraneis in rebus, quarum cura ipsis commissa est, a restitutione non possunt excusari. *Mol. Less. l.* 2. *c.* 23. *p.* 30. *n.* 65. *Fill. tr.* 36. *c.* 9. *q.* 9. *n.* 114. III. Si sine gravissima causa discedant a Domino ante terminum elapsum; ultra hunc vero manere non tenentur, etiamsi morbo impediti servire aliquandiu non potuerint. *Molin. l. c. Regin. n.* 517. *Escob. E.* 7. *n.* 50. IV. Si Domino in rebus magni momenti non obediant. *Bon. l. c.*

Quæritur 1. an famuli non impedientes furta rerum Domini, teneantur ad restitutionem? Alii universe affirmant, ut *Renzi de IV. Præc. c. 1. q. 21. et de VII. Præc. sect. 3. q. 25. cum Pontio; et Dian. (contra Reb. Mol. Bon.)*. Quia (ut dicunt) ex ipsa ratione famulatus unicuique famulorum videtur Dominus in custodiam res suas committere. Alii vero, ut *Less. l. 2. c. 13. n. 75. Lugo de Just. D. 19. Holzmann de Rest. n. 437. Salm. de 4. Præc. n. 138. cum Mol. Azor. etc.* communius, et probabilius distinguunt et dicunt, quod si damnum sit a domesticis, et res non sit famulis specialiter commissa ad curam (ut tuendam omnino cum *Bus. et communi*), non tenentur famuli ad restitutionem; tunc enim ipsi peccant tantum contra caritatem, non autem contra justitiam; quia non obligantur ex justitia res Domini a Domesticis tueri. Secus tamen, si furtum fiat ab extraneis, ut *Salm. loc. cit. cum communi, et Tamb. Dec. lib. 8. tr. 4. c. 3. §. 6.* Qui addit in eo casu unumquemque famulum teneri ad restitutionem in solidum; quisque enim ipsorum cum poterat, tenebatur totum damnum impedire; et si nequibat solus impedire, debebat saltem alios confamulos advocare ad furtum impediendum.

345. Quær. 2. an famulus locans operas suas ad annum, si ante annum culpa sua discedat, possit stipendium petere pro tempore, quo inservit? Affirmat communior sententia, contra *Mol.* (nisi grave damnum inde domino evenerit); quia servitus exhibita meretur utique mercedem suam, quamvis non totam conventam; unde tenetur dominus solvere saltem parum minus dimidiæ partis stipendii. Ita *Az. p. 2. l. 2. cap. 3. q. 6. Fill. tr. 28. p. 2. c. 3. n. 68.*

Sylv. v. Famulus, *q.* 6. *et Trull. Dian. Fagund. cum Salm. de IV. Præc. n.* 132.

346. Quæres 3. an famulus locans operas suas ad annum, si per menses ægrotet, teneatur operas suas supplere? Minime ex *comm. cum Salm. ib. n.* 133. *cum Az. Bon. etc.* quia promissio tempori determinato alligata est. Salarium vero pro tempore ægrotationis petere nequit, ut dictum est supra cum *Bus. n.* 342. *in fine*, *v. Herus.*

347. Quær. 4. an famulus, elapso triennio postquam discessit a domino, salarium petere possit, et occulte sibi compensare? Affirmant *Sanchez de Matr. l.* 7. *D.* 37. *n.* 17. *et Salm. n.* 134. *cum Mol. Fag. Vill. et aliis*; quia, licet in foro externo famulus post præscriptionem triennii amittat actionem petendi salarium, ut dicunt *Cov. Med. et Llamas ib.* (contra *Mol.*) juxta legem Hispanicam, sive Bullam 33. S. Pii V. qua post biennium a servitio præstito adimitur famulo actio petendi salarium; sive juxta Sanctionem S. R. Consilii Neapolitani, junctis quatuor Aulis, relatam *inf. num.* 516. qua elapsis duobus mensibus, postquam famulus a Domino discesserit, negatur ei facultas mercedem in judicio petendi: Attamen in foro conscientiæ famulus jus ad salarium semper retinet; et dominus, si certus sit non solvisse, semper ad solutionem teneri videtur; tanto magis, quod in dicta Decisione (pro nostro Regno emanata) dicitur, actionem denegandam esse famulo non præscriptionis ope, sed vi præsumptæ solutionis. Hoc vero intelligendum, si famulo moraliter constet Dominum non legitime præscripsisse; nam si alias Dominus præscripsisset solutionem per triennium cum titulo, et bona fide, eo casu nec Dominus teneretur solvere, nec famulus posset salarium sibi compensare, etiamsi certus

esset de solutione non facta; quia Dominus tunc ratione præscriptionis acquisivit jus non solvendi, juxta dicenda *infra n.* 517.

348. Quær. 5. an famulus nulla statuta mercede inserviens, possit justum stipendium (saltem infimum) petere, vel occulte surripere? Distingue; si dominus hujuscemodi famulorum operas conducere solebat, affirma. Secus, si non; quemadmodum accidit cum pueris, quos Nobiles aut Episcopi rogantur in suam familiam admittere; tunc enim sufficit, si Domini tribuant eis victum, vestes, et habitationem, cum talis sit consuetudo. Ita *Salm. ib. n.* 135. *cum Mol. Azor. Trull. Vill. Fag. etc.* Famulis autem, qui inserviunt Magistris, ut artes ab ipsis apprehendant, certe nullum salarium debetur. *Salm. n.* 136. *cum Azor. Mol. Reb. Fag.* Nisi aliter sit in usu quoad aliquam artem; ex notabilitate enim artis quandoque aliquid a discipulo magister exposcit, ut est ars horologia construendi. Ex ignobilitate vero artis, sæpe discipulus debet aliquid a magistro recipere, ut est ars malleatoris, etc. Videndum igitur est juxta prudentum arbitrium, quod ex usu in qualibet arte observetur.

349. » 2. Famuli non peccant, si sustentatio» nem vel mercedem justam Domino negante, » utantur compensatione occulta, *Mol. loc. cit.* » *Fill. tr.* 36. *c.* 6. *q.* 3. dummodo tamen alius » modus non sit impetrandi; nec plus accipia» tur, quam debetur: neque scandalum, aut a» liud incommodum grave timeatur. Vid. *Bon.* » *de restit. d.* 2. *q. ult. p.* 2. *n.* 16. * (*Hac* » *tamen in re animadverte Prop.* 37. *inter damn.* » *ab Innoc. XI.*)*.

» 3. Similiter pro obsequiis, ad quæ non te» nebantur, præstitis (si quidem illa non gra-

» tis, et liberaliter, sed animo mercedis exhi-
» buerint) licere ex rebus domini accipere com-
» pensationem, quæ aliter obtineri non possit,
» docet *Nav. c.* 17 *n.* 108. *Less. l. c.* Plura
» de his v. infra *tr.* 5. *c.* 1. *d.* 4. *et c.* 3. *d.*
» 10. *et Bon. d.* 5. *q.* 1. *p.* 8. * (*Nisi sponte*
» *suas operas auxissent. Salm. n.* 136. *cum Mol.*
» *Sot. Dian. etc.*)*.

An autem famuli possint compensare sibi salarium pro majori opera præstita? Vide *dicenda n.* 522.

350. Notanda est hic obiter illa quæstio ad praxim utilis, an servi justo bello capti licite possint ad suos fugere? Negant *Mol. Sylv. Panorm. et alii ap. Salm. de IV. Præc. n.* 115. quia tales servi censentur tanquam perpetuo ad servitutem damnati, cum dominus juste eos possideat. Contrarium tamen communius et probabilius tenent *Less. l.* 2. *c.* 5. *n.* 24. *Sot. Lug. Pal. Fill. Vasq. et quam plures cum Salm. n.* 116. Ratio, quia tale jus Gentium faciendi servos homines in justo bello captos taliter acceptatum est, ut ipsis relicta sit fugiendi libertas. Et patet ex *Instit. l.* 2. *tit.* 1. *de Rer. divis.* ubi *n.* 17. de istis dicitur: *Qui tamen, si evaserint nostram potestatem, et ad suos reversi fuerint, pristinum statum recipiunt.*

DUBIUM V.

Ad quid teneantur Conjuges erga se mutuo, vi hujus Præcepti?

351. *Ad quid teneatur uxor erga virum?*
352. *An uxor nobilis teneatur officia vilia præstare?*
353. *An teneat pactum pro uxore non mutandi domicilium? An autem uxor teneatur sequi virum in exilium?*
354. *An mortuo viro, teneatur uxor solvere debita contracta ad alendam familiam?*
355. *Quid teneatur uxor restituere filiis primi matrimonii?*
356. *Quomodo peccet vir in uxorem?*

351. » RESp. Uxor in iis, quæ spectant ad » domus gubernationem, et bonos mores, te» netur obedire marito; hic vero uxorem, non » ut servam, sed ut sociam tractare. Ratio est » quia maritus est caput, et uxor commem» brum. *Nav. c.* 14 *n.* 20. *Trull. Filliuc. t.* 28. » *c.* 9. *n.* 144. *et comm.*

Unde resolves.

» 1. Conjuges peccant. I. Si debita intentio» ne non contrahant matrimonium. 2. Si sine » dispensatione prætermittant proclamationes. 3. » Si Sacramentum matrimonii in statu peccati » mortalis recipiant. 4. Si utantur matrimonio » contra naturam vel modo indebito, vel cum » periculo abortus. 5. Si debitum sine justa » causa negent. 6. Si cum periculo pollutionis » tractus habeant impudicos.

» 2. Peccat graviter uxor. 1. Si maritum rixis, vel aliter verbis ad gravem iram, vel blasphemiam provocet. *Fill. loc. cit. n.* 145. *et Bon.* 2. Si quod notabile expendat contra voluntatem viri, et consuetudinem feminarum similis status, nisi tamen ex paraphernalibus, si habet. 3. Si, spreto viro, sibi imperium vindicet. 4. Si nolit sequi virum domicilium mutantem, dummodo possit sine periculo vitæ, et salutis, et contrarium non sint pacti; et maritus post nuptias non sit factus vagus. *Navarr. Tolet. Bon. p.* 7. V. infra *t.* 5. *c.* 1. *dub.* 5. Si sine sufficienti indicio male judicet de mariti continentia. 6. Si sine justa causa debitum neget: v. infra *l.* 6. 7. Si se ingerat in administrationem domus sine justa causa, qualis est, si v. gr. maritus prodigus bona familiæ dilapidet. *Sylv. Trull. c.* 1. *d.* 4. *n.* 18. * (*Vel si sit incurius, vel minus aptus ad familiam gubernandam. Elbel t.* 2. *Conf.* 21. *cum Fill. Gob. et Henno*) *.

352. Quær. 1. an uxor nobilis teneatur præstare viro præcipienti officia vilia, v. gr. cibos condire, verrere domum etc.? Affirmant *Ang. Tiraq. etc.* Sed probabilius negant *Sanch. de Matrim. l.* 6. *D.* 6. *n.* 14. *Salm. de IV. Præc. n.* 59. *cum Sylv. Garc. Fag. etc.* quia uxor est socia, et ideo non tenetur præstare famulæ opera, quæ ipsam dedecent. Et si ipsa præstaret, posset sibi compensare, ut ajunt.

353. Probabilius valet pactum non mutandi domicilium, nolente uxore, ut *Sanch. de Matrim. l.* 1. *D.* 40. *n.* 2. *cum Lop. Pal. etc. contra alios.* Sed hoc intelligendum, nisi nova et gravis causa superveniat. *Sanch. n.* 23. *Salm. de IV. Præc. n.* 61. *cum Nav. Sylv. Fag. etc.*

Quær. 2. an teneatur mulier sequi virum mis

sum in exilium? Negant *Henr. et Bartol. apud Salm. ib. n.* 62. quia non tenetur uxor innocens viri pœnam subire. Sed probabilius affirmant *Salm. ib. et Sanch. lib.* 1. *D.* 41. *num.* 11. *cum aliis*; quia tenetur uxor sufferre non pœnam, sed infortunium viri. Et idem dicunt *Salm. et Pal.* si vir alicubi excommunicetur. E converso dicunt *Salm. cum eisd. DD.* quod, si mulier necessitate coacta mutet domicilium, vir comitari eam debet.

354. Quær. 3. an uxor, mortuo viro, teneatur ex bonis dotalibus solvere debita contracta ad alendam familiam? *Prima* sententia affirmat, si vir erat pauper, dum debita contraxit, secus si locuples, quia pauper non tenebatur alere uxorem, ergo tenetur ipsa solvere quod conversum est in sui utilitatem. Ita *Fag. Burt. Lupus*, *et alii apud Sanch. l.* 9. *D.* 4. *num.* 5. *Secunda* vero probabilior sententia negat; sive vir fuerit pauper, sive locuples; Ratio, quia actio creditorum repetendi mutui facti est personalis, scil. tantum contra virum; et licet in viro ratione inopiæ suspensa erat obligatio uxorem alendi, non erat tamen extincta, quare si ex mutuo aluit, suum debitum præstavit. Ita *Sanch. n.* 29. *Salm. de IV. Præc. n.* 64. *cum Mol. Trull. et Bon.* qui tamen limitat, si vir contraxerit debita nomine uxoris, vel ipsa sciente; vel si vir protestatus sit nolle, stante sua inopia, gratis eam alere. Et quod dictum est hic de alimentis uxoris, dicit etiam de alimentis filiorum; ut *Salm. loc. cit.*

355. Quær. 4. an uxor ad secundas transiens nuptias debeat filiis primi matrimonii reservare quicquid a primo viro accepit, retento tantum usufructu? Affirma ex *Auth. Ex testamento*, *et Auth. In donat. C. de Sec. Nupt.* si accepit

titulo lucrativo, secus tamen, si oneroso, vel si accepit ab extraneo. Et idem dicitur respectu viri de rebus donatis a prima uxore. *Sanch. l.* 6. *D.* 41. *Salm. n.* 66. *cum aliis.*

356. » 3. Peccat graviter maritus. 1. Si ver- » bis contumeliosis, vel infamatoriis afficiat uxo- » rem. * (*Et tale peccatum esset duplicis ma-* » *litiæ, ut Salm. n.* 67.) *. 2. Si impediat il- » lam circa præcepta Dei, vel Ecclesiæ sine ju- » sta causa. *Sayr. l.* 7. *c.* 7. *Nav. c.* 14. Si » vero impediat etiam sine causa circa ea bo- » na, quæ consilii tantum sunt, ut est Confes- » sio, Communio, etc. communiter tantum » peccat venialiter, nisi constet, quod illa » magnam ex iis utilitatem percipiat. *Sayr. Fill.* » *Bon. q.* 1. *p.* 7. *Trull.* 3. Si cædat graviter: » moderate tamen castigare verbis, vel etiam » ex gravi causa moderatis verberibus, habita » ratione conditionis, et status, quandoque po- » test. * (*Consentit huic Elb. Conf.* 21. *n.* » 588. *cum Gob.*) *. 4. Si alimenta neget, » nisi tamen uxor a consortio mariti propria » culpa discesserit. * (*Vel nisi adulterium com-* » *miserit, ut Sanch. de Matrim. l.* 10. *D.* 8. » *n.* 25. *Pal. de Spons. D.* 3. *p.* 6. §. 5. *et* » *Croix lib.* 3. *p.* 1. *num.* 714. *Nequit autem* » *vir retinere dotem uxoris adulteræ, si disce-* » *dat ab ea ante sententiam propria auctoritate:* » *quamvis ipse possit uxori repetenti dotem,* » *opponere exceptionem adulterii, et petere,* » *ut sibi applicetur, prout probabilius dicit* » *Croix num.* 716. *cum Abbat. et Pal. contra* » *Sanch.*). 5. Si negligit gubernationem domus, » et rem familiarem. 6. Si uxori non cohabi- » tet, vel sine justa causa diu absit. 7. Si, » cum possit, alimenta non procuret. V. *Fill.* » *n.* 140. *et* 141. *Nav. c.* 14. *n.* 19. *Tol. lib.*

» 5. c. 2. *Sanch. lib. 10. de Matr. disp.* 18.
» *n.* 16. *Bon. p.* 7.

DUBIUM VI.

Quæ obligatio Parochorum erga suos?

357. *Ad quid teneantur Parochi circa residentiam?*
358. *Ad quid circa Sacramenta ministranda, præsertim tempore pestis?*
359. *An teneantur celebrare pro populo?*
360. *An concionari, et populum instruere, etc. (de quo vide etiam dicta n. 269.). Quomodo Parochi teneantur corrigere subditos? Dub. I. An ad id teneantur ex caritate, vel ex justitia? Dub. II. An teneantur requirere mores subditorum? Dub. III. An teneantur non deserere oves etiam cum periculo mortis?*

357. » RESp. Curatus, sive Parochus jure » divino tenetur. 1. Residere in sua Parochia. » *Trid. sess.* 23. *c.* 1. *de Ref. Barb. de off.* » *Paroch. c.* 8. *n.* 1. alioqui in conscientia fru- » ctus non facit suos, teneturque pro rata ab- » sentiæ restituere fabricæ Ecclesiæ, vel causæ » piæ. Potest tamen ex justa causa, et licentia » Episcopi ad breve tempus abesse. V. *Nav. c.* » 5. *Azor. t.* 2. *l.* 2. *c.* 4. *Possev. Barb. Trull.* » *l.* 4. *c.* 1. *d.* 8. * (*Quoad residentiam, vi-* » *de dicenda de Benef. l.* 4. *n.* 121. *et* 123.)*. » 2. Tenetur administrare Sacramenta *. (*Non* » *solum in necessitate extrema, sed etiam gra-* » *vi, Salm. Tract.* 21. *de Carit. c.* 6. *n.* 33. » *cum S. Th. et communi. Et ibi addit Bon.*

» *teneri Parochum etiam inquirere graviter in-*
» *digentes*) *. Quoties, et quanto cum pericu-
» lo, v. infra *et Bon. tract.* 1. *d.* 2. *q.* 3. *p.*
» 2. *Possev. Barb. ll. cc.* * (*Quoad Sacramen-*
» *tum Pœnitentiæ, vide Busemb. de Pœnit. l.*
» 6. *num.* 623. *Resp.* 2. *et* 3. *Quoad Euchari-*
» *stiam autem, tenetur ministrare quoties oves*
» *rationabiliter petunt. Vide Busemb. de Euch.*
» *dict. lib.* 6. *n.* 253. *et* 254. *Tempore autem*
» *pestis probabile est non teneri ministrare Eu-*
» *charistiam cum periculo vitæ. Vide de Euch.*
» *eod. lib.* 6 *num.* 233.) *.

358. » 3. Orare pro populo, et celebrare,
» ut populus audiat Missam: quam etiam te-
» neri eum eidem applicare diebus saltem festis
» et aliquot aliis, docet *Tol. lib.* 3. *cap.* 5.
» Sed negat *Suar. Con. in* 3. *p. quæst.* 83. *art.*
» 1. cum nullo jure id cautum sit. V. *Bon.*
» *quæst. ult. Barb. loc. cit.*

359. Nota hic, quod a SS. Pontifice Benedicto XIV. ex epistola Encyclica edita anno 1744. statutum est, quemcumque Parochum, sive habentem, sive non, congruos reditus, teneri omnibus Dominicis, et festis diebus applicare Missam pro populo. Et quamvis concessum sit alicui Parocho, si aliter vivere nequeat, applicare Missam pro eleemosynam præbente in diebus festis, sancitum est tamen, ut debeant ipsi in aliis diebus ferialibus Missas pro Populo supplere. Et quoad Vicarios seu OEconomos Ecclesiarum vacantium, data est facultas Episcopis assignandi eis congruam fructuum portionem, ut pariter possint diebus festis pro Populo celebrare. Vide *Tom. II. lib.* 6. *n.* 323.

360. » 4. Docere populum concionando, ar-
» guendo, etc. per se, vel per alios. *Tol. lib.*
» 5. *c.* 5. *Possev. Barbos. Trull. ll. cc.* * (*Vi-*

» *de dicta de* 3. *Præcept. etc. num.* 269. *v.*
» *Hic obiter. Pariter Superiores Religionum et-*
» *iam tenentur prædicatione pascere subditos*,
» *tamquam eorum Pastores*, *Elbel Conf.* 21.
» *num.* 582. *cum Henno*) *.

» 5. Tenetur singulis diebus dominicis, et
» festis solemnibus populo doctrinam Christia-
» nam explicare, per se, vel per alium, ut
» constat ex *Trid. sess.* 24. *c.* 4. *de Ref.* id-
» que sub gravi obligatione etiam juris divini,
» ob summam necessitatem, propter quam eos
» ab Episcopis, aliisque Prælatis ad id cogi
» posse sub pœna excommunicationis (omnes-
» que alios, ut eam audiant, discant et sciant)
» docent *Trull. l.* 1. *c.* 1. *d.* 5. *num.* 7. *et* 8.
» *Bald. t.* 2. *lib.* 1. *d.* 48. *Sanch. Pal. Barb.*
» *etc.* (*Bene autem potest huic obligationi do-*
» *ctrinam Christianam explicandi*, *per alium*
» *satisfacere. Trull. et Led. ap. Salm. Tr.* 21.
» *c.* 2. *n.* 55.) *.

» 6. Tenetur infirmos visitare, pauperum
» curam habere, peccata corrigere, etc. de
» quibus *Poss. Reg. t.* 2. *l.* 20. *c.* 5. *sect.* 3.
» *Barb. c.* 7. vide supra.

Parochi (et tanto magis Episcopi) tenentur sub gravi corrigere oves, in pecato mortali vel ejus proximo periculo existentes, etiam cum discrimine vitæ; et non solum in extrema, sed etiam in earum gravi necessitate, semper ac adest spes emendationis. Ita communiter *Bon. D.* 3. *q.* 4. *p.* 4. *n.* 5. *cum Val. Mald. et Reg.* item *Viva de Præc. q.* 21. *art.* 6. *n.* 12. *Mazzott. tom.* 1. *p.* 458. *Salm. tr.* 21. *c.* 6. *n.* 33. *cum Suar. Con. et Trull.* Vide etiam dicta *l.* 2. *num.* 40. Præterea Parochi tenentur cum quocumque incommodo auferre scandala, unde si aliquis subditorum sit incorrigibilis, sed suo

pravo exemplo sit aliis occasio ruinæ, tenetur Parochus tale damnum impedire, saltem Episcopum certiorando, non tantum semel, sed quousque scandalum perseverat, et spes effulget, ut illi occurri possit.

Sed dubitatur I. An ad id Pastores teneantur ex caritate vel justitia? *Suar.* et *Tapia* apud *Salm. loc. cit.* 7. *n.* 58. censent teneri solum ex charitate. Sed probabilius tenentur ex justitia, ut sentiunt *Ronc. de Char. Quæst. IV. q.* 1. *Holz. eod. tit. n.* 192. *tr.* 6. *D.* 3. *p.* 7. *n.* 8. *cum Cajet. et Con. Salm. l. cit. cum Sanch. Val. Dian. et Trull.* Ratio, quia ad hoc utique a Communitate stipendium Pastoribus tribuitur, ut singulorum procurent salutem, et proinde vitia corrigant.

Dubitatur II. An Pastores teneantur inquirere mores subditorum? Respondetur affirmative ex communi sententia, ut docent *D. Th.* 2. 2. *q.* 33. *art.* 2. *ad* 3, *et Salm. cum Laym. Cajet. Soto, Ledesm. Villal. etc.* Ratio, quam tradit *D. Thomas*, est, quia illi qui specialem obligationem habent incumbendi saluti alicujus certæ personæ, sicut habent Pastores erga singulas suas oves, tenentur non solum corrigere delinquentes, sed etiam prospicere, an obligationi suæ satisfaciant. Secus vero dicendum de aliis, qui generalem obligationem habent erga proximos, istis enim sufficit corrigere eos tantum quos lapsos vel in proximo periculo labendi animadverterint.

Dubitatur III. An Episcopi et Parochi teneantur non deserere oves etiam cum periculo mortis? Respondetur cum *D. Th.* 2. 2. *q.* 185. *art.* 5. qui sic docet: *Ubi subditorum salus exigit Pastoris præsentiam, non debet Pastor personaliter suum Gregem deserere, neque propter*

aliquod commodum temporale, neque propter aliquod personale periculum imminens, cùm bonus Pastor animam suam ponere teneatur pro ovibus suis. Sic enim habetur in *Joan. c.* 10. et hæc verba non solum consilium, sed etiam præceptum continent, ut recte probant *Salm. tr.* 21. *c.* 2. *n.* 76. *ex c. Sciscitaris*, 7. *q.* 1. ubi clare hoc exprimitur. *Si vero* (subdit *S. Th.*) *subditorum saluti possit sufficienter per alium provideri, tunc licet vel propter aliquod commodum Ecclesiæ, vel propter personæ periculum, Gregem deserere.* Quænam autem sint causæ excusantes Parochos a residentia? Vide *lib.* 4. *n.* 125. Insuper notandum 1. quod Episcopus, cum suscipit regimen sui Episcopatus, debet (ut præcipit Concil. Trident. *Sess.* 24. *c.* 16. *de Ref.*) rationem exigere a Vicario Capitulari de omnibus ab eo gestis tempore vacationis. Notandum 2. teneri Episcopum ex eodem Trid. *Sess.* 24. *c.* 3. *de Ref.* quam celeriter potest, suam Diœcesim visitare; et in visitatione nihil posse accipere, nisi victualia. Ibi sic dicitur: *Episcopi propriam Diœcesim per seipsos aut si legitime impediti fuerint, per suum generalem Vicarium, aut visitatorem, si quotannis totam propter ejus latitudinem visitare non poterunt, saltem majorem ejus partem, ita tamen ut tota per se vel per visitatores suos compleatur, visitare non prætermittant.* Deinde additur. *Studeant quam celerrime, debita tamen cum diligentia, visitationem absolvere . . . Interimque caveant, ne ipsi, aut quisquam suorum procurationis causa pro visitatione, etc. nec pecuniam, nec munus quodcumque sit, etiam qualitercumque offeratur, accipiant; non obstante quacumque consuetudine etiam immemorabili; exceptis tamen victualibus, quæ sibi ac*

» V. *Nav. cap.* 23. *et.* 25. *Fill. tr.* 28. *part.*
» 2. *c.* 10. *q.* 1.

362. » 2. Magistri, et Pædagogi peccant 1. si
» peccata discipulorum dissimulent, et non cor-
» rigant, quando possunt. 2. Profectum eorum
» in literis non fedulo promoveant. 3. Non do-
» ceant bonos mores. 4. Si ex proposito falsa
» doceant ut vera, vel superstitiosa, et saluti
» noxia. 5. Non studeant ipsi, ut officio satis-
» faciant. 6. Si stipendium exigant majus justo,
» vel quem Gymnasii leges, aut consuetudo
» permittant. 7. Doctoratus insignia negent di-
» gnis, indignis conferant, quod *Navarr.* dicit
» esse mortale; præsertim in Theologia, Jure
» Canonico, Civili, et Medicina: nam in Phi-
» losophia forte veniale tantum esse censet. *Ca-*
» *jet.* verb. *Doctor.* 8. Si disciputi malo sint
» exemplo. 9. Si malis moribus imbutos, et qui
» aliis perniciosi sunt, ad scholas admisceant,
» vel ex iis non dimittant. V. *Trull. lib.* 4. *c.*
» 1. *d.* 11.

Finis Tomi Secundi.

INDEX

CAPITUM, ET DUBIORUM,

HUJUS SECUNDI VOLUMINIS.

LIBER II.

